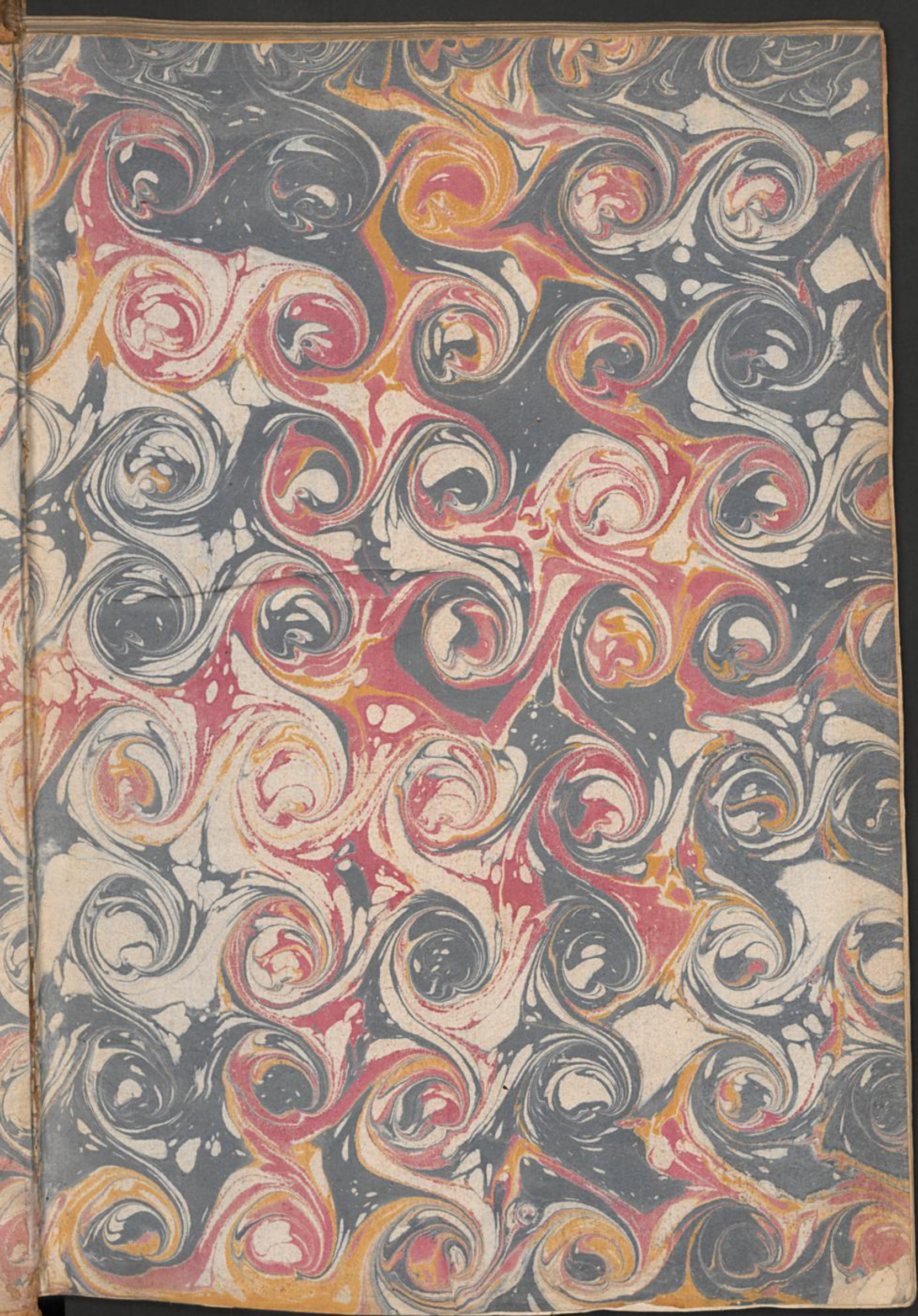

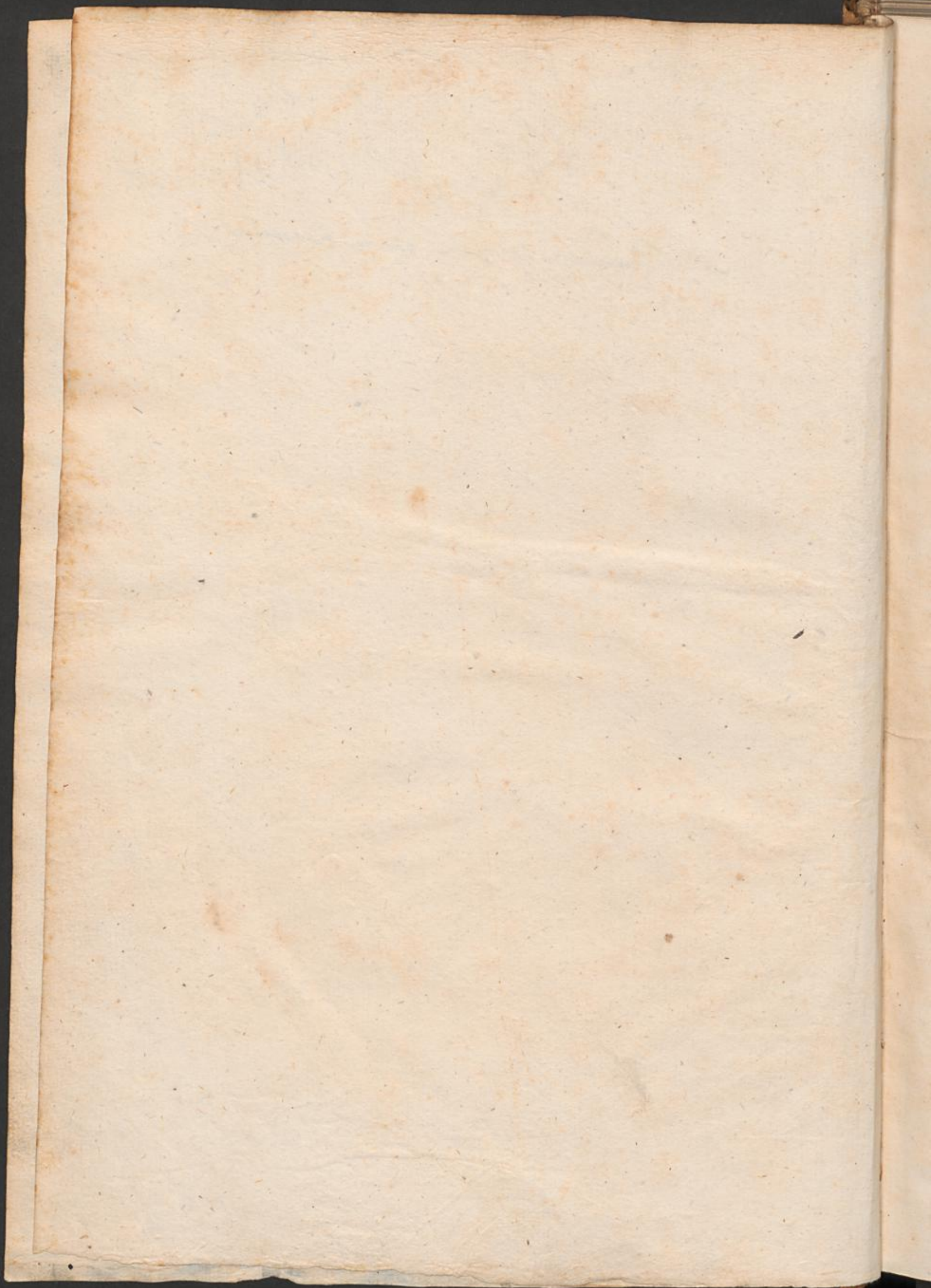
non vocatus atque non
vocatus deus adierit
C. G. Jung

to remain of (blank) unaltered
From B. J. H. copy

Yacoubé chepp

Première édition de ce recueil

Index eorum, quæ hoc in libro habentur.

Iamblichus de mysteriis Aegyptiorum. Chaldæorum.

Assyriorum.

Proclus in Platonium alcibiadem de anima, atq;
dæmone.

Proclus de sacrificio & magia.

Porphyrius de diuinis atq; dæmonibus.

Synesius Platonius de somniis.

Pfellus de dæmonibus.

Expositio Prisciani & Marsilii in Theophrastum de sen-
su, phantasia, & intellectu.

Alcinoi Platonici philosophi liber de doctrina Platonis.

Speusippi Platonis discipuli liber de platonis defini-
onibus.

Pythagoræ philosophi aurea uerba.

Symbola Pithagoræ philosophi.

Xenocratis philosophi platonici liber de morte.

Marsilii ficini liber de uoluptate.

Bibliothèque de M. le Comte de Saxe

Marsilius Ficinus florentinus Reuerédissimo in christo patri. D. Ioáni
Medici sanctæ romanæ ecclesiæ Cardiali suppliciter se cômédât.

Cum epistolam ad te scribere statuissem in cardinea dignitate nuper ti
bi collata gratulaturam, cogitarémq; cui potissimum eam darem ti
bi reddendâ, qui cōgratulationem nostram efficeret admodum gra
tiores, in academiam me subito contuli sperans in eius saltem pene
tralibus salutarem nobis aliquem tibi acceptissimum non defutu
rum. Illic ergo diuina quadam sorte, primus occurrit Iamblichus in
ter academicos cognomēto diuinus, & magnus ibi sacerdos. Cui qui
dem salue inquam Iambliche sacerdos magne. In præfētia (ut uides)
Ioáni medici, nouo christianæ religionis antistiti congratulaturus
sum, tu precor, si iusta peto, congratulationem nostram alioquin
ieiunam, diuinis uerbis, mysteriisq; tuis efficies pleniorē. Annuit il
le precibus, atq; hac ad te sententia Ioānes sacerdos magne uenit Ma
gnus ille sacerdos. Tu igitur salutarem tantū lætus excipe atq; post
salutatiōem primā, post lectam epistolā, quid diuinus ille loquatur,
si placet attētius audi. promisit enim, ut sua tuāq; persona pariter di
gna diceret, se tibi breuibus, quid ægyptii, & assyrii sacerdotes de re
ligione, rebúsq; diuinis senserint, expressurum.

ARGUMENTVM IN LIBRVM IAMBlichI.

Porphyrus, q̄ iter platonicos propter excellētiā phūs appellatur. lōgā
in ægyptū misit epistolā ad Anebonē sacerdotē uariarū, & grauium
quæstionū plenā ad oēs phiæ partes spectatiū, præsertim ad deū, atq;
angelos, dæmonēsq; & animas. ad prouidentia. ad fatū. uaticinia. ma
gicē. miracula. sacrificia. uota. Porphyrii q̄onib⁹ respōdit Iambli
chuseius auditor. Introducit uero Porphyrio respōdentē Abamonē
ægyptiū sacerdotē pro Anebone discipulo suo, ad quē porphyrius
misit epistolā. Hui⁹ ergo q̄onistotius, atq; respōsionis profecto diui
næ, tanq̄ i Plotino adhuc nimiū occupatus singula ferme nō uerba,
sed sensa traduxi, ut nō mirū putari debeat, sicubi diuulsa uideatur
oratio, Præserti inter ipsa disputādi pricipia ubi leuior iactura uer
borū. Iā deinceps uerborū etiā cōtextus magis perpetuus apparebit.
Coactus uero sum interdū meū aliquod uerbū uel cōtinuatiōis, uel
intelligentiæ gratia interserere. Velocioris autē editionis etiā in cau
sa fuit Pierleonis uir omnium cupidissimus secretorū. Verum id
qd̄ i primis admiror, hic semper affectare uidetur, quæ iam possidet.
Nam diuinitate quadam ingenii philosophorum arcana & græco
rum & barbarorum nondum lecta consequitur.

IAMBlichVS DE MYSTERIIS.

De cognitione diuinorum

Aegyptii scriptores putantes omnia inuēta esse a Mercurio, suos libros mercurio inscribebāt. Mercurius p̄est sapiētiae & eloq̄o. Pythagoras. Plato. Democritus. Eudoxus. & multi ad sacerdotes aegyptios accesserūt. Dogmata huius libri sūt assyriorū, & aegyptiorū & ex colūnis Mercurii. Pythagoras & Plato didicerūt philosophiā ex colūnis Mercurii in aegypto. Columna Mercurii plena doctrinis. Ante omnē rationis usum inest naturaliter insita deorum notio. Immo tactus quidā diuinitatis melior, quam notitia, ex quo incitatur naturalis appetitus boni, & ratiocinatio atq; iudicium. Essentialis cognitio diuinorū, quae anima est perpetua ac re uera non est cognitio hāc, qua deo fruimur. In cognitione enim est alteritas, sed contactus, quidam essentialis & simplex. Non enim possumus attingere unitatem ipsam, nisi unitissimo quodam & unitate mentis, quae super animae, mentis que proprietatem extat: Vnitas ipsa deorum unit sibi animas ab aetherno per unitates earum secundum contiguitatem tam propriam & efficacem, ut esse continuitas uideatur. Intellectus diuinus dat esse animae per intelligere suum essentialē. Ergo esse animae est quoddam intelligere scilicet deum unde dependet. Esse nostrum est deum cognoscere. quia praecipuum esse animae, est intellectus suus, in quo idem est, esse quod intelligere diuina actu perpetuo. Ab illo autem esse praecipuo deriuantur potentiae animae discurrentes. Post deos ponimus daemones. heroes. animas puras, hi tres ordines pedissequi sunt deorum. Non possumus solitis humanae rationis discursionibus attingere deorum pedissequos daemones: heroes animos puros. Sed necesse est consurgere ad essentialē intelligentiam & aethernā. Sicut dii semper attinguntur notione innata, sic numina deorum pedissequa, tunc primum attinguntur quando anima deposuit modum cognitioni; mobilem, qui ad potentiam spectat rationalem, quae intellectu intelligentiāq; formatur, quem uocant intellectum adeptum. Nā prima notitia in agente intellectu consistit. Cum cognitio per adaequationem fiat, sequitur ut minima sempiterna, & immobilia attingamus, notione sempiterna immobili simplici. Cognitio qua cognoscimus substantias separatas: est in alia specie, q̄ illa. qua cognoscimus alia.

Cognitio diuinorum fuit semper in anima per simplicem intuitum

uel contactum. Aliqui putant se affecuturos separata per quendam oppositionis modum scilicet materialia sunt. mobilia. localia. patibilia. & cæte. Ergo separata sunt immobilia & cæte. Sic utiq; cognoscitur quid non sint. quid uero sint ad æquatione cognitionis ad illud quod animo naturaliter per intellectum inest, acquiritur autem in rationali potentia studio quodam, nec tam comparationis & coniecturæ, q̄ separatio- nis, & purificationis officio. Erat & modus disunctionis, scilicet dii & diuina, uel sunt temporalia, uel æterna. Non temporalia, ergo & cætera. hic etiam modus sua mobilitate non congruit immobilibus.

De proprietatibus unius cuiusq; superiorum.

I qua compositio cōtra substātiis separatis & separabilibus in-
 ē, nō est, ex genere per se ideterminato, & differētia termināte.

Illæ enim substantiæ sunt cōpletæ species undiq; in actu deter-
 minato atq; completo. Si substantiæ separabiles tanq̄ simplices non
 differunt inter se per differentias speciales sub eodem genere, ergo neque
 per indiuiduales sub eadem specie discrepant. qualibet igitur est, quasi
 unum genus uel species per se existens. differunt uero se ipsis & ordine
 graduum. & quoniam ad primum, aliter referuntur. Intelligentiæ in-
 ter se non conueniunt, uel differunt genere, & differentiis ullis, simpli-
 cissima enim sunt, sed quatenus uel eadem uel diuersa ratione referun-
 tur ad primum. & aliæ in prioribus, aliæ in sequētibus perfectionis gra-
 dibus dispositæ sunt. Differentiæ rerum inter se in actionibus, passio-
 nibusq; resoluēdæ ubiq; sūt iniuriū differētiæ, atq; hæ indifferētiæ cōn-
 trariarum. neq; alicubi quiescendum est in sequentibus, sed ad priora pro-
 ficiscendum. Neq; in substantiis superioribus anima nostra, neque in
 hac est motio ulla passiuæ, sed totum est actus efficax. Motus animæ
 quo ex se mouetur, non diuiditur in motorem, & motum uel mouere
 atq; moueri. sed est essentialis actus progrediens temporaliter. Com-
 positis & formis, quæ sunt in subiecto competūt accidentia formis in
 materialibus non conueniunt. Quicquid est in formis separabilibus,
 est esse, & essentialia præcipua quadam, æqualiq; sorte. Neq; aliquid ibi
 accidens, aut consequens reperitur. Motus & actiones sunt differen-
 tes propter differentias naturarum, non é conuerso. Si dicamus unum
 esse genus separatorum, confundimus theologiam. Substantiæ sepa-
 rabiles non conueniunt uno quodam genere, in quo per differentias di-
 stinguantur, sed se ipsis, & ordine graduum distinguuntur. Quatenus p
 alios perfectionis gradus referuntur ad primum, Conueniunt autem
 magis in

DE MYSTERIIS.

magis inter se quæ per similiorem modum referuntur ad primum atque ultimum. Bonum duplex, quod super essentiam, quod secundum essentiam. Essentia est proprietas deorum omnium. Ipsum uero bonum super essentiam: & dicitur causa boni, scilicet essentialis boni principium, proinde secundum gradus essentiae: gradus deorum inter se distinguuntur. Animabus rationalibus ultimis non inest essentialis bonum sicut diis, sed participatio boni secundum pulchritudinem intellectualem, sed hæc immobiliter inest.

De ordine superiorum.

Nimæ nostræ indiuinorum generibus computantur. Heroes sunt maiores hominibus, ergo multo grandiores sunt demones. Primum diuinorum est ipsum bonum, diique sequentes, ultimum particulares animæ rationales, horum media duo sunt, scilicet heroes prope animas & demones prope deos, sicut inter ignem ac terram est aer & aqua. Heroes & si potentia, uirtute, pulchritudine, magnitudine nobis præstant, tamen cum anima nostra & uita eius multum congruunt. Demones sunt superiores heroibus, & ministri deorum tanquam architectorum in opificio mundano. Quæ sunt indiis ineffabilia & occulta, demones exprimunt atque patefaciunt. Demones & heroes accommodant inferioribus uniuersales, simplices, immobiles deorum dotes, & conciliant omnia, atque harmonici consensus & compassio omnium inuicem sunt auctores. Traducunt diuina ad nos, & nostra æqualiter ad diuina perducunt, præterea gradus in donis superiorum, & in præparatione suscipientium æque disponunt. Diuersa diuinorum genera differunt inter se per triplicem modum proprietatum, scilicet quantum ad essentias, & uirtutes & actiones pertinet. Proprietas deorum est unitas permanentia in se ipsis, immobilis motionum cause prouidentia eminens, nihilque commune habens cum his quibus prouidet, atque hæc proprietas in eis secundum essentiam, & uirtutem, actionemque seruatur. Animarum proprietas est declinatio ad multitudinem, & motum conjunctionemque cum diis, atque ad accipiendum ab aliis aliquid & ea motu uitali replenda, & congruendum ubique cum omnibus, partim manentibus, partim uero fluentibus: & ad omnia in se & per se ipsam contenta temperanda. hæc uero proprietas in eis secundum essentiam & uirtutem, actionemque seruatur. Proprietates demonum sunt continere in se dotes deorum, inferiori quidem modo quam dii, sed sub idea, rationeque earum continere deteriorum condiciones, dum scilicet multiplicatur quidem, sed unite miscetur quoque, sed impermixte, mouetur denique, sed stabili

IAMBlichVS.

liter. Heroes contra sub conditione multitudinis & motus permiffio-
nisque unitatem. identitatem. statum. excellentiam habet. Dæmones
& heroes sunt proximi extremis. illi quidem diis, hi animabus. Diffe-
rentiæ dæmonum ad heroes præcipue. quoniam heroes magis aliquã-
do declinant ad particularia, mobiliãque quàm dæmones. Duo media. scilicet
dæmones, heroesque componuntur ex proprietatibus extremorum scili-
cet deorum atque animarum. sed in dæmonibus plus est diuini, in hero-
ibus plus humani.

Quomodo superiorum actiones inter se distinguantur.

Ii tenent entium summum, animæ infimum. Dii possunt om-
nia momento uniti. animæ contra, nec omnia, neque mo-
mento, neque unita. dii faciunt, curantque omnia non inclina-
ti. animæ cum inclinatione & conuersione quadam agunt. dii sunt præ-
cipue causæ. animæ ex illorum uoluntate perpetuo pendunt. dii uigo-
re celerrimo fines suos intimos una cum principiis comprehendunt.
animæ ab aliis in alia ab imperfecto ad perfectum pergunt. Dii com-
prehendi nequeunt aliqua mensura uel forma. animæ inclinatione &
habitudine & nutu detinetur, atque superantur. Et appetitu deteriorum.
familiaritateque tanguntur, & certas inde contrahunt qualitates.

De intellectu & anima.

Intellectus omnium opifex adest semper omnibus diis pleni-
sime per actum unum in se ipso manentem. anima est particeps
intellectus magis partibilis, multiformisque ad gubernationem
accommodati, ac naturaliter in animatis prouidet alias aliis figuris affecta.
Item diis adest à causis superioribus ordo, ipsaque pulchritudo uel causæ utri-
usque. animæ uero adest ordo, intellectualisque pulchritudo. Item in diis
est mensura in omnia potens. anima uero mensuram illam determina-
tur ac per eam agit in aliqua, Dæmones & heroes tanquam medi inter de-
os, & animas competenti proportionem quo ad extrema & se ipsos perti-
net componuntur ex proprietatibus tam animarum quam deorum quas in su-
perioribus enarrauimus. Si uis ergo deorum speciem apprehendere.
proprietates animæ rationalis ultimæ cogita, & oppositas in perfectione
diis attribue. Si speciem dæmonis componere placet, ex utrisque compo-
ne plus interim diuinitatis attribuens. si denique species herois uerum ex
ambobus plus tamen de animæ conditionibus inferens. Carpit Porphy-
rium separata

DE MYSTERIIS.

riū separata p̄ habitudines ad corpora distinguentem, scilicet deos p̄ habitudinem ad corpora ætherea, dæmones ad aëria, animas ad terrena. quia uidelicet non debeant priora, & causæ per posteriora, effectūsq; distinguui. In corporeæ substantiæ non sunt in corporibus, sed extrinsece ea ducunt, dantq; eis aliquid non accipiunt. igitur nec una cum his cōmutantur, neque ad eorum distributionem distribuuntur. Non enī sunt habitus corporum uel materiales formæ. sed subsistentes, separabilēsque. immo iam separata, & ante corpora uiuunt. Substantiæ separata, separabilēsque non tales euadunt, quia talem sortem, prouinciāque elegerint. uel sortitæ sint imo uicissim. qualem anima ante corporis ingressum, uitam speciēmque in actum i se eduxit tale corpus sortitur organicum, talēmque consequentē sibi naturam quæ quidē uitæ ipsius animæ p̄fectiori subiicitur. anima rationalis, in corpus iā uiuum uenit, sed imperfectæ uiuum. Diuina progenerat in se ipsis naturaliter totum opus suum distinctum anteq̄ pariant. Penes illa quæ rationem uniuersalis principii habent, inferiora in superioribus. corporea in corporeis. opificia in opificib⁹ producuntur. in eisq; circulariter cōtinētib⁹ dirigūtur. circuitus ergo cœlestes ad circuitū cœlestiū aīarū redigūtur. animæ uero mundorū. i. sphaerarum siderūque in intellectū suum accedentes comprehenduntur ab ipso penitus atque in ipso primum progenerantur. Intellectus particularis in uniuersalem ac ille in superiora similiter. cum ergo semper sequentia conuertantur. in prima & superiora tanq̄ exemplaria ducant inferiora. certe à superiorib⁹ producitur adestque inferioribus essentia simul, & species, & omnino in melioribus primo sequentia producuntur. Ideoq; ab illis ordo, & mensura in sequentibus non e conuerso dependet, non sunt igitur ab his illorum assignandæ proprietates. essentia igitur incorporea per corporea qualia, quibus cum nihil habet commune, distinguui non potest. Principia diuina operibus suis non solum essentiam tribuunt, sed totam distinctionem, ordinēmque formalem. Essentia quæ adest corporibus non localiter, locis corporeis non distinguitur, & quæ non cohibetur particularibus circumscriptionibus subiectorum, eadem particulariter à mundi partibus minime continetur. Natura incorporea subito ubicunque uult adest nullo alicubi prohibente.

Omne diuinum & in corporeum ubique.

m Vltomagus diuinitas quo minus sit ubiq; nullo limite coercetur.
Item quæ apud nos sunt fieri, formarique nequeūt, nisi una quæ

dam uirtus opifex, & specierū participatio per omnia diffundatur. Denique nisi diuina sint, ubique tollitur sacrificii uirtus, quæ in quadam deorum ad homines cōmunionē cōsistit. Dii ex hoc maxime omnia continent, quæ nusquam continentur. Terrena quoniam facta sunt & constant munere diuinorum, quotiens paratiora ad diuina redduntur deos subito sortiuntur existētis. hic etiam ante naturas proprias terrenorum, præterea cum in quolibet deo potentia sit infinita, & natura indiuidua incomprehensibilisque, merito certis alicubi locis cohiberi non possunt. Item non esset uera inter deos uniuersalis prouidentia unio, nisi omnes pariter essent ubique præsentēs. Dicitur etiam deorum alii quidem aerei, alii uero aquei, non quia ibi solum sint, sed quia ibi maxime regnant. Sacerdotes deos terrenos, & subterraneos aduocabant. qui certe dicuntur tales non quia ibi sint solum. (Sunt enim ubique omnes) sed quoniam alii alibi potissimum operantur. Nam & anima cuiuslibet stellæ est ubique, quæ sibi potius agat. Statuis, diuina quædam illustratio capitur.

De prouidentia & quomodo dii sint ubique:

Quando dii uarias mundi partes, urbes, ædes, statuas proprie sorti dicuntur, intellige essentiã potentiãque illorū ubique in se uigentem, hoc aut illud potissimum illustrare. atque sicut lumen in se manens, sine mixtione diuisionēque sui diuersa passim illuminat, ita dii. Sicut lumen solis idem totum cōtinuum est ubique neque potest in partes diuidi, neque alicubi claudi, neque à fonte proprio separari, neque miscetur aeri, licet adsit. Quippe cum nihil relinquat luminis calore tamen à calefaciente relicta, ita cuiusque dei lumen, totum indiuidue, toti mundo penitus adest, licet parti cuidam præcipue uim suã maxime sibi accommodatã concedat. Interea tamen quodam modo implet omnia, ob potentiam perfectam, & excessum causalem prorsus immensum. Vnde perficit omnia, unitque cum extremis extrema, per media comprehendens in se omnia & se ad sic reflectens sibi prorsus unitum. Quod quidē munus imitatur & mundus circulari motu, partiumque in unum connexionē & conciliationē quadam transferente elementa uicissim in elementa atque uirtutem superiorum ad inferiora mittente. Qui manifestam hanc suscipit deorum statuas ubique prorsus unitam uereri debet omnino de diis mundi causis aliena

DE MYSTERIIS

sis aliena sentire scilicet esse localiter (ut ita dixerim) separatos. Si enim nulla est communio mundi ad numina quoad essentiam, uim, actionē spectat. nullaque condistributio uel consortium nulla nimirū nec coextensio & condistributio secundum locum atque determinans quantum ad illud pertinet specie uel genere cogitata sunt mutua cōprehensio & permixtio esse potest. Quæ uero se totis omnino differunt reciprocā inter se condistributionem uel mixtionem uel comprehensionem nullam prorsus admittunt. Quando per diuersas mundi plagas fit numinum distributio intellige alias plagas aliter munera deorum pro sua proprietate suscipere. Quod quidem considerans ars sacrorum operū propriis inuocationibus utitur, quæ eiusmodi distributioni proprietatūque numinum consentaneæ uideantur. Quælibet mundi pars accipit aliquid à quolibet deo, quilibet enim deus cuiuslibet parti mundi totus adest. Sed partes aliæ aliter hinc accipiunt, Ether quidem etherea. Aer autem aëria suscipit ratione. Certis nanque materiis inuocationibusq; munera deorum naturaliter attrahuntur.

Quod omne diuinum sit à passionibus alienum.

Umina nobis superiora nihil habent in se passibile, atque hanc (ut ita dicam) impassibilitatem non habent acquisita uirtute, sed natura neque etiam anima, quæ est ultima diuinorum passibile quicquā habet animam dico à corporibus puram, quæ neque etiam tangitur perturbatione uoluptatis eius, quæ est restitutio in naturam. Cum sit uita super naturalis igenita neque dolore quopiam dissolvente, cum sit extra omne corpus naturamque circa corpus diuisā & harmoniam descendentem in corpus ab harmonia animæ principali, neque etiam passionibus sensum præcedentibus eget. Non enim corpore continetur neque per instrumenta exteriora corpora percipere cogitur. Iam uero cum sit indiuidua & uniformis essentia secundum se incorporea permanens cum corpore nihil communicans, nimirum passiones diuisionis uel alterationis, uel mutationis alicuius nullas admittit.

Loquitur de anima seperata à corpore.

^a Nima neq; etiam dum adest corpori patitur uel ipsa quicquam uel rationes seminales, quas ipsa corpori tradit. Species enim sūt, simplices uniformesque nullam turbationē uel exitum à se ipsis susci-

IAMBlichVS.

pientes. Passiones qualescunq; sint in animali non sunt in aia qualif
 cunq; sit, sed in corpore quod sub aia certam possidet qualitatem, qua
 & patitur & agat. Nulla est in anima passio, uel peremptoria uel tur
 batoria. Atq; hanc impassibilitatem aia non solum acquirit electione,
 sed possidet ipsa natura admodum superiore corporibus. Dæmones & he
 roes sunt impassibiles atque sempiterni. Semper enim sequuntur deos
 in mundi ordine conseruando. ubi uero passio est, ordo perpetuus non
 seruatur. Porphyrius suspicabatur dæmones mundi rectores aliquo
 modo esse passibiles per ea, quæ adhibebantur illis in sacris. Iamblichus
 negat quia ubi est ordo perpetuus, non est passio, quam essentia incorpo
 rea per sempiterna nequit accipere. Forte uero concederet dæmoēs
 infimos malosq; & gubernatione priuato tangi passionibus effectiuis
 non quidem in anima, sed in corpore tali per animæ presentiam con
 stituto. Sicut natura ex occultis rationibus manifesta facit, ita Sacer
 dos adhibet manifesta, ut occulta significet. Sacerdos operatur saepe
 multa quibus aliquid simile propriumque diuinis efficiat, quaquidē
 cognatione aliquid diuinitus attrahat. Interea operatur & multa per
 quæ purificet animam ac mala nobis auertat. Dæmones, qui sunt
 nobis præstantiores, nullam naturalem utilitatem à nobis accipiunt.
 aut enim non indigent, aut ipsimet sibi abunde ubique suppeditant.
 Nullam uero ex rebus corporalibus mutationē aliquando patiuntur.
 In sūt nobis perturbationū pricipia quædā, quæ si uiolētius à pricipio
 & subito cohibentur, tandem acriores erūpunt instar flāmæ cōpressæ
 risusq; cohibiti sūt, ergo remissius corrigēda. Heraclitus sacrificia me
 dicamēta noiat quia purgant aiam à morbis in hac generatiōe cōcretis.
 Porphyrius suspicabatur non mō dæmones sed et deos aliq; passione tan
 gi, quoniā in uocationib⁹ moueātur. Voluntas boni in deo diisq; qui
 sūt bonitates excellētior ē. ideōq; liberior q̄ uita nostra electiua circa bo
 num. Itaq; dii non quia inuocantur mouentur ad bonum hominibus
 adhibendum. Sed sponte nos ad bonum prouocant nobisq; inuocan
 do conuersis occurrunt ultro, ostenduntque aliquid atque largiuntur.
 Putāt quidē homines se esse liberos ad petendū. Esto, ergo dii liberio
 res ad dandum. Dii propter liberam uoluntatem boni actionē inq;
 pennem atq; pfectam omnibus benefaciunt cū primum ad illos sunt
 inuocando conuersi. Anima in supplicationibus ad contemplatio
 nem pueniens diuinorū, uitā priorem obnoxia passionibus trāsmutat
 in uitam

DE MYSTERIIS

in uitã passionis exptem dum subit actionem uitãmq; deorum. Quo-
modo igitur supplicationes nostrã passionib⁹ deos tagunt cum & aias
ante passiuas reddant à passionibus liberas. Supplicationes animũ
influxui deorum aptum efficiunt, qui & ultro facile peruenit propter
diuinam amicitiam omnia connectentem.

De ira deorum.

Vando à benefica cura deorũ. quasi à lumine solis nos diuer-
timus, in tenebris statim sumus, diciturq; deus nobis iratus. Pla-
care igitur deorũ iram est ad illos supplicando redire. Placatio
eiusmodi nõ affert passionẽ deo immo & aium à prioribus liberat pas-
sionibus. Dii, dæmonesque diuini suppliciter adorati cultiq; mala
multa repellunt, quæ alioqui naturaliter euenirent.

De necessitate & libertate deorum.

Ecessẽ est deos ita se habere, ut sũt, non necessitate extrinsecus il-
lata, sed naturali sibi optimaq; sibi, ideóq; maxime uolũtaria,
quã & nollent unq̃ optione proposta aliter se habere. Por-
phyrius multiq; philosophi dicũt deos quidẽ eẽ intellectus puros, dæ-
mones autẽ intellectus uel participationes intellectus aliquos aiales, sed
Iamblichus non ita recte poni dæmonũ proprietatem obiicit, nam &
animæ intellectus sunt aiales & intellectus ip sius participationes quædã,
neque rursũ deorum proprietatem recte poni, nam puris intellectibus
dii præfunt.

De differẽtia deorũ ad dæmonas apud græcos, atq; deuotissimos.

Si non secundũ rationem intellectus ip sius sed unitatis & bo-
nitatis & intelligibilis obiecti rite definiuntur. Porphyrius
suspicitur intellectus puros sepatosq; habitudinem ad sensibi-
lia nõ habere, neq; preces audire. Principalis cultus, sepati substantiis
tamen est adhibendus, in hoc utiq; cultu excitatur animæ summũ, sum-
misque coniungitur, supremi in uno omnia nostra cõprehendũt atq;
cognoscũt, actionesq; orationũ religiosarum in seipsis comprehendũt,
neque à se discedunt, sed in festãtes orantium intentioni prorsus inter-
sunt, supplicare uero humillime conuenit, agnoscere, n. uilitatem no-
stram si superis conferãmur efficit ut maxime supplicemus, conuerta-
mũrque ad illos omnino & assidua cõsuetudie similes euadamus. Appri-

me uero conferunt orationes missæ diuinitè, quibus diuina uis inest, hæc contra Porphyriū opinantem colendos nobis esse proprie mundanos deos quia sentiant. Item sup plicationes diuinarum mentiū puritati minime cōuenire. Iamblichus conuenire putat propter sensum intimum, qui supplicationibus in est, præsertim quæ sunt datæ diuinit? Intellectus puri sine sensu sensibilia noscunt.

Iterum de supplicationibus.

Orphyrus ait materialia quædam in supplicationibus adhiberi, ideo adhiberi diistantum illis, qui sunt animalia. Respondit Iamblichus in iis materialibus ultra corporeas qualitates latere etiam rationes & species & mēsuras incorporeas atque diuinas per quas quæ adhibentur sunt cōgrua diis. Profecto quicquid admouetur quomodocunque consentaneum & simile diis mox dii adsunt coniuunguntur exhibentq; munera præcēsque exaudiunt. Parua quædā congruitas rerum nostrarum ad deos nobis sufficit ut aliud ab illis hauriamus. Illi enim ad hoc semper promptissimi sunt propter bonitatē naturalem mirabilēmq; potentiam. Causa uero præpotens agit in materiam uel exilitur præparatam. Porphyrius ex eo distinguit Dæmones à diis q; illi sunt incorporei, hi uero corporei, Iamblichus ait, p hæc substantias & proprietates eorum discerni non posse.

De differentia inter deos & dæmones atque de cœlestibus.

Ii cœlestes dici incorporei possunt, quoniam ad suam excellentiorem actionem & uitæ felicitatem nihil à corporibus impediendi contingit. Sed quatenus dii ad ipsum unum tendunt corpora sponte contendunt eodem, neque continent animas, sed excellentissime continentur. Cœleste corpus rebus est in corporeis cognatissimum, propter naturam simplicem indiuisam constantem, & actionē unam idest circuitum & uitam sibi congenitam atque lucem. Non fit in cœlo compositio ex anima & corpore, in tertiam naturam unam sed profus ad naturam animæ trahitur atq; est quasi uisibilis quædam anima, forte cœlum est lumen ipsum sine materia & sine dimensione. Dimensio enim ibi propter amplam præsentiam eius apparet. Unde cœlum est aia cœli se ipsā acomodans oculis, rebúsq; caducis, atq; circulus ille est circuitus aie. lumē est itellectus eiusdē. Sicut in ífimo corporū forma fit materialis, sic in sūmo materia fit formalis & corp^o aiale non anima corporalis, si qua mó est in cœlo materia. Sicut summus aer fit igneus ita cœlestis ignis fit aialis. Anima illa intellectualis euadit intellectus

DE MYSTERIIS

intellectus boniformis efficitur. Cœlestia aīalia dici incorporea possūt. Omnes cœlestes boni sunt atq; benefici suspicientes tantū ipsum bonū & hoc intuitu agentes ætherno. Virtutes inextimabiles cōpertæ sūt, tū in aīalibus cœlestibus, tū in earum corporib⁹ insitat, um p̄ defluxus in oīa sine impedimēto usq; ad infima descēdentes, cōmunicatæ tā diuis q̄ in speciebus, immutabiles ubiq; q̄uis ī materia mutabili regētes generationē p̄petuo quodā ordīe sēp̄erq; beneficæ. Perīde fluxū cœli ī materiā discordibus plenā resultat aliqd nobis dissonū. T̄palia temporaliter ætherna capiunt. Corpora incorporea corporaliter. Materialia hæc immaterialia cœlorū vires mutabiliter & inordinatæ suscipiūt. Quæ sūt in mūdo diuino figurata nō sunt q̄uis ut figurata recipiantur in cœlo, sic cœlestia non sunt mala q̄uis hic suscipiātur ut mala. Vires cœlestiū oēs inde bonæ descēdunt. in hac autē cōtrariorū p̄missione mutantur. ideóq; q̄litas, quæ nocet in terris, alia iā est præter illā quæ cœlit⁹ hucusq; p̄uenerat. Primo qđ datur, aliud quidē ē ī datore, aliud autē extra. et si in se ipso p̄maneat. præterea ē & minus. Secūdo dum ī subiecto uiliori suscipitur fit & uilius. Tertio p̄ naturā suscipiētis diuersā suscipitur modo diuerso. Quarto q̄litatibus inter se differentibus, quæ a subiecto eodē pariter capiūtur. Quinto patiēte subiecto patitur. Sexto ex oībus subiecto cōprehensū aliud qđdā postremo resultat. In fluxus cœlestes ī materiales extendūt. Saturni quidē uis cōtentiua est. Martis uero motrix. Illa uero p̄acidēs frequēter obest quādo materia frigidiore suscipitur, hæc autē quādo feruētiore. Itē illa nocet quādo recipitur p̄ modū cōgelatiōis accipitur. hæc quādo p̄ æstū qđ qđdem fit pro dispositiōe materiæ. .i. quādo uidelicet materia illa neq; satis calida ē atq; est iterea densior. hæc autē per se est calidior atq; subtilior. Lux colorq; solis q̄ uis offendere laquidū uideātur necessaria tamē sūt ad uitā. similiter oēs cœlestiū in fluxus ueniūt salutare q̄uis subiecti, uel pueritas pueræ recipiat, uel debilitas facile tolerare nō possit efficaciam suporū. Oēs motus cōferūt & uniuerso, & necessariis partibus uniuersi. q̄uis interim inter particulas minimas sub hoc motu uel alia lædatur ab alia, uel tales particule non facile motū uniuersi sustineant. Sicut in chorea dū singuli harmonice saltāt cōgruūtq; gestibus iter se & totichoro digitus & pes præmittitur & offenditur. Et si quid debile incederit, pessundatur.

De uicinitate cœlestium corporum ad species incorporeas.
 Si cœlestes principiū suū habentes in mundo intelligibili, dum ideas sui contemplantur in eo mouent cœlos hoc ipso actu in-

telligentiæ, uoluntatisque efficaci admodum & ppetuo. Ideoq; sine labore regunt qđ ex ordine semper constate euidenter apparet. ita uero affectis diis separatis coniuncti sunt potius q̄ corporibus. Regimé circa cœlos non pōt deos ab intelligentiæ intentione distrahere cū eo potentius faciliusq; regant, quo illic attentius speculatur. ex hoc. n. procedit & illud. idem quoq; nostris accideret animalibus, si cām suā cōtemplarentur, unde est & uegetandi facultas.

Confirmatio Superiorū.

Ens diuina per ideas suas deorum cœlestium animas procreat atq; per eas cœlestia corpora & utraq; sibi coniuncta perpetuo retinet. Dii mūdani, qui & intellectuales species nominātur, inter se uniti sunt, tum quia cuncti idem exemplar, in quo sunt spēs intelligibiles contuentur, tum quia exēplar illud in quolibet deo mūdano uiget ubiq; totum. Non spatiū, non subiecta diuersa prohibēt, quin qualibet essentiæ incorporeæ ubiq; sibi inuicē insint. Dii mūdani in se inuicē sunt, suisq; ideis, tū quia sūt ab uno & referunt ad unū, tū quia diuina unitas ubiq; præualēs unit eos, tū quia procedūt inter se & cōuertuntur, mutuōq; accipiūt. In cōpositis naturalib⁹ unitas ad uētitia est depēdens à superioribus & à multitudine uincitur. In formis separabilibus unitas supat multitudinē, & in diis adeo supat, ut illorū esse sit unitas quædam, dico autē quædam, quia primū principiū est ipsa simpliciter unitas. Cum igitur unitas in diis intrinsecus ita præualeat merito à prioribus exuberat in sequētes. Ita ut hi i illorum unitate cōstāt qua unitate quasi oībus cōi cuncti sunt unū actu quodā, sicut corpora inter se potētia quadā materiali sūt unū. Dii cœlestes inuisibilib⁹ diis penitus sūt uniti, tū q̄ cœlestes aiæ sūt extra corpora, tū q̄ dii superiores. i. ideæ unitatē infinitā hēnt, prout oēs sunt in quolibet, per quā unitatē sibi & inter se deos sequētes uniūt. Cū. n. oēs dii definiantur p unitatē, una cōis unitas dilatai i oēs, p quā sūt unū actu cūctorū uno ad unum prorsus obiectū. & principium atq; finem, in eodē oēs puncto simul atq; momento.

De prouidentia, & de diis atque dæmonibus. Eorum prouidentia uniuersalis est, Dæmonum uero particularis. Deus primus dat omnibus omnia, dii sequentes oībus aliqua largiuntur. Dæmones atque animæ aliquibus solum, & aliqua tantum. Sunt dii inuisibiles sunt & in cœlo uisibiles. sunt & dæmones. dii quidem in cœlo conspicui in ipsa unione ad deos occultos existūt. dæmones autē longe ab illis distāt uelut, à cōtēplatorib⁹ puris ipsi

DE MYSTERIIS

puris ipsi in agendo propensius occupati. Ideo & à diis conspicuis longe distāt. Item essentia utrorūque deorum & potentia prouidentia- que uniuersalis est per oīa tendens. dæmonū uero natura prouidentia particularis circa res quasdam atque prouincias. Item dii corpora sua adeo supereminent, & corpora adeo his obsequuntur, ut à corporibus separati dicantur. Dæmones uero contraria ratione magis affecti sūt & copulati corporibus. Item dii sunt architecti, Dæmones uero ministri. dæmones quod occulti sūt sensibus, Dii rationi quoq; humanæ, quod si forte aliquando dii appareant circa terram adhuc dæmonibus aeris erunt præstantiores. Mutatio enim loci uel officii naturam non mutat diuinam. Denique dii à potentiis fluentibus in generationem liberi sunt, Dæmones uero, nequaquā. Confutat quæ ex hystoria Porphyri⁹ adduxerat. scilicet fieri multa ad deos quasi passibiles eēt. Quia lex sacrorum iubet à passionibus esse inter sacrificia liberum. quæ quidem lex est data diuinitus etiam à primo patre mundi à quo & omnia symbola in sacrificiis significātia aliquid occultissimum. Denique quæ in sacris rite fiunt, habent cām diuinam ádeo a passione remotam, ut nec ratio eam possit attingere. Vulgus rationem cerimoniarum diuinitus institutarum attingere nequit. Veruntamen assignare conatur. ex suis igitur passionibus assignando, diis passiones attribuit. Vulgus erga potētes utitur gestibus uenerationis, & donis utitur ad deos eisdē. Sed erga homines id agit, tum passionibus suis tum propter passiones maioris. putat autē & similes passiones diis inesse, quæ hominibus potētibus isūt. atq; propter similes passiones in subditis adoratoribusq; diis talia exhiberi. Sed re uera cerimonie diuinitus institutæ non passioe aguntur ulla, sed admiratione potius & ueneratione & constante prorsus intelligentia gaudióq; persimili.

Quo differant Dæmones. heroes. Animæ.

Vnt in diis uires generatiuæ opificesq; sunt & uiuificæ, quæ & in prioribus sublimius cōtinētur. Primæ latius diffundūtur quā secundæ. Secundæ per primas definiuntur. dæmones post longum earū processum exordiuntur. ubi iam ad partionē plurimā deriuantur. heroes definiuntur per secundas. i. uiuificas ante quam deueniant ad postremum. Nam in postremo earum exordiuntur aīæ. officium ergo dæmonum est opificium circa naturas mundanas, usq; ad singula transigere simul atque perficere. et animas ligare corporibus. Heroum uero est uiuificare, ratiocinariq; & animas custodire, easque à

corporibus soluere. Dæmonum officium latius est quam heroum. illi circa uniuersum magis. hi circa animas potius operantur. Non dicimus animas fieri, sed accipere à dæmonibus, heroibusq; non nihil, & ex se multa in super adhibere, exordiriq; suum officium circa diuinorū finem. non quia diuina non ulterius agant, Sed quoniā aīæ in ultimis diuinorum officiis adsciscuntur. Item anima ex se tam uarias uiuendi formas promere pōt ut pro earum congruitate singulas habitet mundi plagas. Potest & cōgredi quibus uult, iterumq; regredi in se ipsā & tā diū q̄ inferiorib⁹ se coniungere quatenus rationes diuinorū sicut inferior promit. & si sæpe per dæmones: heroēsq; iungatur diis, pōt tā p sua quædā media ab illis differentia se coniungere diis. Anima nonnunquā cōciliat se diuinis per alias harmonias eēntiæ actionūque suarum, q̄ sint illæ, quas dæmones superis se coniungunt. Et si anima non seruet uitæ tenorem à deo similem, tamen sæpe benefica uoluntate deorum illuminata Dæmones super greditur ad uitam angelicam potius q̄ animalem Anima q̄uis uideatur omnes rationes, & totas in se species exhibere, tamen determinata semper est secūdum aliquid unum. i. unā speciem. Atque interim ex causis præcedentibus aliās aliis se ipsam coordinat, ipsa se mouens.

Quando alia numina aliter appareant atque agant.

Mnes superi inuocati ueniunt in conspectum: sed alii sub aliis formis uiribusq; occurrunt. Animæ quoque stellarum nouis quibusdam modis aspectum mouēt. Deorum uisa occurrunt uniformia simplicissimāq; arcangelorū aliquāto minus uniformia uel simplicia. Angelorum quoque minus. dæmonum uaria iā principatuum magis uaria, sed ordine uarietatis miro heroum his quasi similia principatum uaria admodum ordinata parum. Animarum scilicet particularū omniformia. Cum. n. diuersi sint superi naturis actionibusque & modo suo appareāt singulis merito diuersi diuersis modis occurrunt. Dii in aspectum ueniunt admodum salutare arcangelii horribiles simul & mansueti. Mitiores angeli. Dæmones metuendi. heroes uerendi minus principatus stupendi. principes noxii & infesti. animæ similes heroibus quamuis inferiores. Deorum imagines apparet penitus immutabiles. magnitudine. forma. figura. actione arcangelorum & angelorum gradatim minus immutabiles. sed prope deos. dæmonum mutabiles quidem magnitudine atque forma. his. n. aliās aliter apparent. sed eadē agnoscūtur. principatum immutabiles haroum
ferme

DE MYSTERIIS

ferme sicut dæmonum principum multiformiter uariantur animarū mutabiles longe quam dæmonum. Dii apparent cum quiete quadam & ordine. Arcangeli cum eisdem, sed his adhibent efficaciam. Angeli eisdem scilicet qui eti & ordini adhibent motum ordinatum & moderatum. dæmones cum turbatione ordinē trāsgrediente. principatus cū stabilitate constantiaq; in se ipsis. heroes cū motu atq; festinantia. principes cū tumultu. animæ ferme sicut heroes, sed minori cū stabilitate & ordine. Deorū pulchritudo occurrit inastimabilis incomparabili, admiranda. supra modum delectās. arcangelo & angelorūmq; cōsimilis, sed gradatim inæqualis. Dæmon & heroū spiritus p se apparētes pulchritudinem in speciebus determinatis habent, sed illi secūdum rationes essentiæ, hi secūdum fortitudinis actum. principatuum pulchritudo principalis est. & natiua principum ficta. adornata. elaborata. Animarum pulchritudo in rationibus consistit determinatis quidem, sed diuisis magis q̄ in heroū forma, sub una tamen specie comprehēsis.

Deorum actiones effectūsque uelociores sunt q̄ intelligentia deprehēdere possit. Sed interea penitus stabiles. arcangelorum celeritas mixta est quodāmodo efficacibus actionibus. angelorum cum motu, neque pariter habent ut unā cum dicto perficiant. dæmonum actiones celeriores apparēt quam sint effectū & ueritate. heroes magnifice quidē incedunt ad actionem, tardius tamen q̄ dæmones peragunt. principatus cū auctoritate & imperio ueniunt ad agendum. principum conatus plurimam quidē habet emphasim, sed defuit ab effectū. animarum actiones mobiliiores sunt q̄ heroum, sed debiliores. Deorum apparentiū magnitudo totum cælum occupare uidetur. Quam incedētem nec terra putatur sustinere posse. Arcangelis apparētib⁹ partes mundi quādā commouentur, & lumen præcedit in se diuisum. Ipsi uero pro magnitudine dominationis suæ magnitudinem lucis & figuræ præferūt. angelica forma & lux & minor est & diuisa magis. dæmonum magnitudo formæque diuisa magis & minor. heroica rursus angustior, aspectus que magnanimus, principatus prægrandes & uasti principes inflati superbiq; & insolentes apparent. animarum effigies inæquales, heroib⁹sq; minores. Denique quilibet pro magnitudine potentia suæ & imperii latitudine magnitudinem formæ lucisque præfert. Deorum spectacula prælucida nobis occurrunt, fulgentiaque ad summum & splendore de articulata mirifice & lucidiora quā sint re uera. arcangelorum uera perfectāque. angelorum effigies speciem eandem seruant præterq̄

q̄ a noticiæ plenitudine agnitionis discretione deficiunt. Dæmonum exilia & quasi caduca. heroū exilia. principatū perspicua. principū obscura, sed utraq; impiosa. aīarū umbrosa. Deoꝝ imagines q̄ plurimo splendore corruscant. Arcangeloꝝ quoq; præfulgidæ. fulgidæ in super angelorum. dæmones turbidus ignis apparent. heroes mistum lumen ex pluribus habent. principatus quidē purius. principes autem ex dissimilibus contrariisq; confusum ostendūt. aīa ignē reddunt plenum ex multis generationis admistionibus atq; diuisum. Deoꝝ imagines occurrūt tāq; ignis indiuiduus, ineffabilisq; i plens uniuersum mūdi profundū. arcangeloꝝ ignis etiā indiuisus. habens circa se, uel ante, uel retro q̄ plurimā multitudinem. angeloꝝ diuisus ignis, sed in ideis absolutissimis. dæmonum magis quoq; diuisus, sed angustius circumscriptus facile exprimēdus. Et apud illos qui superiora uiderūt facile contēendus. heroicus ignis habet qd̄ horum consimilia, sed nō æq̄lia. principatuum ignis apprīme lucidus principū aliqd̄ habet opaci. aīarum ualde diuisus & multiformis atque ex multis mundi naturis admistus.

Deoꝝ ignis omnino stabilis est aspectu. arcangeloꝝ stabilitatis particeps. angeloꝝ stabiliter mouetur. Dæmonū instabilis. heroū properantior. principatū quietus aduenit. principum uero tumultuosus. animarum ignis multis motibus transmutatur. Dii aīas perfectissime purgant. Arcangeli sursum reuocāt. angeli tantū soluunt à materiæ uiculis. Dæmones ad naturā trahunt. heroes ad curā sensibiliū opum deducūt. Principatus quidē præfidentia mūdanoꝝ. principes uero materialū studiū exhibēt. Aīa cum apparent cōtendunt. trahuntq; in generationē. Quicquid purū firmūq; est in imagine nobis occurrēte superiorib⁹ attributo generibus. Iā uero præfulgidū eius, qd̄ ue i seipso firmiter p̄maneat diis attribue. qd̄ uero fulget atq; p̄manet qd̄. sed q̄ si in alio. arcāgelis q̄ i alio p̄manēs. āgelis itē qd̄ mobile est & uagabūdū & alienis plenū naturis ubiq; in feriorib⁹ ordinib⁹ attributo. Dæmōes mixtos i se hēnt mūdi uapores, ferūtūq; instabiliter præter uel iuxta mūdi motū. heroibus generatiuæ spiritū cōpositiōes admiscētur circa q̄s & ipsi cōmouentur. Principat⁹ eodē mō p̄manent mundanū qd̄ hēnt ostendentes. principes materialib⁹ liquoribus pleni sunt. Aīa supfluis maculis & alienis spiritibus sūt repletæ, quibus cū quotiēs apparēt unūquodq; horum generum se ostendit. Dii materiam repente consumunt. arcangeli paulatim. angeli soluunt ab ea & ad sublimia reuocant. dæmones diligenter exornant eam. heroes coaptant ad eam competentibus ubiq;

DE MYSTERIIS

ubiq; mēsuris eā strenue cōmodēq; curātes. principat^o adstāt ei supere-
 minentes, & hoc pacto se ipsos ostendūt. principes impletos se penitus
 materia mōstrāt. Aīa purae qdē scorsū à materia ueniunt. Impuræ uero
 materia iuoluntas se nobis ostēdūt. Exhibēt insup alii nobis alia. dii præ-
 fētes dāt corpori sanitatē. uirtutē aīa. mēti sinceritatē. oīa nostra impro-
 pria p̄cipia reuocāt. qđ ī nobis ē frigidū, lætiferūq; delēt. calorē fouēt,
 efficaciorēmq; reddūt ad uitā. faciunt quoq; ut oīa aīa menti q; cōgruāt
 & mensurentur eisdē. harmoniāq; intelligibili lumen effundūt. Quod
 ue non est corpus, ostēdunt tanq̄ corpus ipsi animae oculis p̄ corporis
 oculos. Arcangeli eadem agūt. Sed nō à deo sufficientia uel p̄manētia.
 uel extra proportionē nostrā. angeli bona ēt magis particularia diuise
 distribuunt. effectūmq; agūt ualde ab intimo corpore uigore deficiētē.
 demones presentia sua corpus grauant. morbis affligūt. aliter puniūt.
 aīas quoq; ad naturā trahūt & a corporib^o cognatōq; corpore sensu nō di-
 scedunt. atq; eos q; ad ignē cōlestem diuinū ue cōtendūt circa locū infe-
 riorem detinent, nec à fati uinculis soluunt. heroes alia demonib^o simi-
 lia faciunt. propriū uero id habent q; ad opa quaedā generosa magnāq;
 nos suscitant. principatus apparentes bona largiuntur mūdāna, resque
 uitae huius oēs suppeditant. principes materialia, terrenaq; bona. aīa cū
 apparent si aīa sunt purae in ordine angelico cōstitutae sursum reuocāt.
 salutem aīo prebent. spemq; sacra, sacraq; dona quae sperātur. aīa impu-
 re ad generationem detorquet, spem frustratur eius fructus auferentes,
 passionib^{us}que intuentes implent aīam corpori copulantibus. Or-
 dinem quoque quē unusquisq; optinet in apparēdo designat. dii osten-
 dūt deos uel angelos circa se adstantes. arcangeli angelos praefērūt uel praecur-
 rentes uel circumstantes, uel sequentes, siue aliā quādam turbā ange-
 loꝝ quasi stipatoꝝ circūuallantiū. angeli opa ordini suo cōgrua praefe-
 rūt. Boni demones opificia sua & bona quae tribuūt in conspectū ad-
 ducūt. demones ultores ostendūt supplicioꝝ species. demones alii quo-
 modocūq; prauī occurrūt circūdati feris lætiferis, uoracib^{us}q;. p̄cipa-
 tus prouincias mūdi quas dā secū demōstrant. principes cōditionē ma-
 teriae ordine carentē errantēmq; secū afferunt in cōspectū. aīa qdem to-
 ta in nulla particulariū specie detenta ignem ostendit sine certa specie
 circa mundū totum, quo aīa mundanae natura significatur indiuisa &
 una & nulli addicta speciei. anima purificata igneam ostēdit figuram,
 ignem purum, & lumen micans, simulque stabile. & ipsa unā cum du-
 ce sublimi sequitur bona uoluntate gaudens. atque ita in operibus suis

IAMBlichVS

ordinem quem obtinet patefaciens. anima uero quæ deorsū labitur occurrat trahens secū signa uinculoꝝ atq; pœnaꝝ materialiumq; spirituum cōpositione se grauatam ostēdit, turbationibusq; materiæ dissimilibus occupatam, seq; subdentem impio dæmonū generationi fauētū.

Singuli cū apparent ostendunt prouincias sorteq; quas sortiti inhabitant. acrii quidem ignem aereū, terreni uero terrenū atq; nigrum. cœlestes aut ignem splendidiorem atque in his tribus terminis oēs distributi sunt eoꝝ ordines. Dii demonstrant omniū ordinū principia in se cum apparent. Angeli declarant se ab arcangelis depēdere. dæmones heroesq; patefaciunt se superioribus ministrare. quibus aliter hi quæ illi principatus principēsq; præfecturā ostendūt. Illi circa mūdū, hi circa materiā animæ declarāt se supioꝝ postrema tenere unde una cum se ipsis primi quidem prima loca designāt, secūdi secunda, tertii tertia, cæteriꝝq; deinceps eodē ordine. Dii tennitate luminis tanta effulgent, ut corporis oculi nō possint capere. atq; p inde afficiātur, ut pisces ab aqua turbida pinguiq; tracti in aerem tenuissimū qui. n. diuinum spectant ignē nō potentes ignis diuini respirare subtilitatē, cum primum spectare uidentur uirtute deficiunt atq; innato spiritu prorsus intercludūtur. Arcāgeli quoq; splendorē emittūt subtiliorem puriorēq; quæ tolerari queat, nō tamen a deo intolerabilem, sicut dii. Angeli occurrentes tolerabile pficiūt aeris mistionem, ut sacerdotes eā attigere possint. Dæmones cū apparent, nihil totus aer cōpatitur, nec eis circumfusus aer fit subtilior, neq; præcurrit lumē, in quō eoꝝ species emicat aerē anticipās. Neque circa illos circūlucet aer undiq; heroibus apparentibus plage quædam terræ commouentur. sonitusq; circunsonāt. totus uero aer non fit subtilior neq; a deo ineptus sacerdotibus ut substinere non possint. sub principatibus circuncurrit, eos uisorum circumuolutio plurimorū, difficilis toleratu, & uolumen eiusmodi circa eos est mundanum. circa principes uero terrenū, neq; tamen sup mūdāna subtilitas neq; supremorum elementoꝝ, animis apparentibus aer apparens magis conatus est eis, earūque descriptionem suscipit coaptatus eis. Affectiones in uocantium animorum occurrentibus diis excedentem reportant perfectionem actionēque & amorem diuinum incredibilēque lætitiā. arcangelis cōtemplationem intellectualē sūmope purā immutabilemque; potentiā. angelis rationalē cognitionē uirtutēque; in ordine positā ad summū dæmonibus appetitū generatiōis atq; heroibꝝ talia quæ dā, & insup studia ciuilibus gubernationis, pīcipatibꝝ uel pīcipibꝝ motꝝ mundanos

DEMYSTERIIS.

mūdanos uel materiales agūt aīo naturæ opūmq; fataliū expletionem
 animis. appetitus. generationis. & studia corpore curādoꝝ. Deorum
 apparitio ueritatē. potestatem. actiones ad summū corroborat & bona
 præbet amplissima. arcāgeloꝝ similia, sed particularia magis, & cogni
 tionē potētiamq; nō simpliciter, sed ad hoc & ibi & tūc & hoc pacto. an
 geloꝝ ēt determinata magis. dæmonū nō aīa bona, sed corporis corpo
 reāq; quādo mundanus ordo concedit. heroū dona. r. p. mūdanae, siue
 terrenæ. principatū mūdana & oīa uitæ cōmoda principū. inferiora
 idest magis materialiuū copiā. aīaꝝ quæ ad humanā uitā cōferunt fami
 liari prorsus occurſu. Porphyrius narrauit opinionē dicentem cō
 munē hoc est diis angelis dæmonibus, oībus deniq; supis, cum apparēt
 ostentare se, & iactare mirifice & imaginariā similitudinem ex se pro
 ducere. Iamblichus utrāq; confutat. Deus. angelus. dæmō bonus docēt
 hominem cū apparent, quæ qualis ue reuera sit eoꝝ essentia. nihil ultra
 uel citra ueritatē loquentes. Sicut. n. lumen naturaliter, & assidue solem
 seq̄tur. sic ueritas deū eiusq; pedissequos, præsertim cum p̄fecti pleniq;
 sint neq; egent, neq; possunt sibi ultra q̄ sint arrogare. Quādo in the
 urgia. i. deiphica & sacerdotia facultate delinquuntur. tunc nō bona q̄
 dem numina quæ optantur, sed deteriora, malaq; nobis obcurrūt sub
 prætestu bonoꝝ. mali enī spūs in similitudinem bonoꝝ se saepe trans
 formāt. iactabūdīq; ueniunt, & supra q̄ sunt sibi arrogant. Nempe ubi
 initium primū adulteratum suboritur mēdaciū plurimum ex per
 uerſitate procedit. Oportet sacerdotes apparitiones spiritūū regula or
 dinis totius examinare: & meminisse arrogatiā iactabundā nō esse ullo
 mō propriā ueris spiritibus atq; bonis. Et cauere ne a ritu sacrorū aber
 retur unq;. Ac si ierrore apparitiōis q̄dā repente isolētes aduētēt, nō de
 cet ex eaꝝ cōditiōe cōmunē omnēq; nūminū naturā cōditionēq; ppē
 dere. Quæ. n. multis seculis, & oposito labore isacris comprobata sunt, ne
 phasē ex nōnullis repēte icidētib⁹ temere iudicādo mutare. Et si falsi
 spūs mētiūtur: boni tamē circa ignē ueridici sūt atq; legitimi. In oī siq;
 dē genere principalia primū a se ipsis exordiuntur. sibiq; ipsis præbent
 q̄d cæteris exhibēt: idq; fit iessentia, uita. motu. similiter supi ueritatem
 oīb⁹ exhibētes: priō de se ipsis uera prædicāt ipsāq; eoꝝ essentiā præci
 pue cōtēplātib⁹ patefaciunt. Ideoque ignē p se propriaque forma spe
 ctādū sacerdotib⁹ rite demōstrāt. Nō. n. est caloris frigefacere. uel lumi
 nis obtenebrare, atque occultare: uel ulli⁹ p essentiā aliquid facientis: ali
 quādo cōtraria facere. Phantasma. i. simulacrū missū ab aliquo sine

natura eius: sed solum p modū idoli specularis uāne trahit animū in tur-
 entis: fallitq; dū simulat se eē aliqd, de cuius natura nihil habet. Est igitur
 causa falsitatis. quod nullo modo cōpetit alicui essentiae uere. Ideo
 neque diis sed ii eorumque sectatores: non exiles inanesque: sed natu-
 rales & ueras sui reuelent imagines. non quidem speculares (ut dixi) ua-
 nas cure enim eas mitterentur. non ut demonstrent essentiam suam, at-
 que potentiam. Nam illae ab hac ex tota natura deficiunt. non etiam
 ad intuentium utilitatem. **Que. n. utilitas est ex mēdacio simul atque**
deceptione. Non denique ob hoc mittunt, quia natura eorum sit, ita ex
 se idolum mittere. nempe essentia firma in se ipsa cōsistens, & ita reliqs
 essentiae ueritatisque causa nullo modo i aliud mitit imitamē sui ullū
 fallax & deceptorium. quod simul & se esse aliquid: de cuius natura ni-
 hil habeat. Neque igitur dii: neque sequaces eorum: uel transformant
 naturam suam in aliqua simulacra: neque hęc in aliud ex se producunt
 sed ueras sui formas in ueris animae moribus illustrat atque demōstrant
 Nota huic simile illud: q̄ in patria mens beata diuinam essentiam uidet
 non per imaginem ab ea. creatam prorsus deficientem: sed per eandem
 essentiam: sicut is qui lumen uidet per lumen in lumine. Non sicut qui
 calorem per lumen. uel qui corpus speculo. Substātia separata nō
 habent ullum sibi cōmune genus. Item dii. angeli. Dæmones boni
 non apparent phantastico mō: sed proprio prorsus, & uero. Spiritus ue-
 ro mali phantastico fallaciq; neque decet ex conditione qua hi apparēt
 nobis reputare modum, quo boni sua praesentia formant animam.

Porphyrius ait cognitionem quidem diuinorum esse rem sacram.
 ignorantiam uero prophanam. hec Iamblichus comprobat: quia cum
 dii per intelligentiam agant entia; merito nos per intelligentiam enti-
 um placere diis; atque probari. sed operationem religiosam antepōnit i
 intelligentiae. tanq̄ quae sola sit efficax ad acquirendam aīa cum deo deifi-
 cam unitatem. Tanta est uirtus sacrorum rite deo factorum: ut et si
 hae ignores pietatem obserues: non minorem habeant efficaciam. Nō
 .n. intelligentia coniungit sacrificatores deo alioquin philosophi unio-
 nem deificam reportarent.

De uirtute sacramentorum.

Obseruantia decens praeceptorum operumq; diuinorum quae
 oēm excedunt intelligentiam, atque symbolorum sacramen-
 torumque potestas mira solis nota numinib' praestat nobis dei-
 ficam unionem. Quando operamur in sacris non conficimus pin-
 telligētia

DE MYSTERIIS

telligentiam sacramento alioquin & actio eorum intellectualis foret: & daretur a nobis. contra uero & nobis non intelligentibus: hæc propriū opus peragunt, & deorū potestas quo hæc referūtur: ineffabiles ex se ipsa proprias agnoscit imagines non a nostris intelligentiis excitata. Vniuersales .n. cā a particularib⁹ effectib⁹ nō mouētur: unde nec ab intelligentiis nostris diuina principaliter mouentur ad operandum: Sed intelligentias & affectionē optimā puritatēq; præcedere necessariū ē tāq; cōcās q̄ dā. Quæ uero principaliter diuinā prouocāt uolūtate ipsa sūt. sacramēta diuina: atq; ita diuina a seipsis icitātur, neq; ab ullo subdito principiū actionis accipiunt. Ne putes igitur totā in nobis auctoritatē eē efficacis rationis in sacramētis: neq; in ueritate intelligentiæ nostræ uerū eorū opus absolutum uel hæc ex nostra deceptiōe mētiri. Nā necēt si nouerim⁹ quæ genus quodlibet propriæ cōsequitur: subito cōsequimur ipsā eorū in ope ueritatem.

Abseq; cognitiōe quæ nūq; aduēit efficax unitas ad diuina: neq; tamen idē ē oīno. Quæ neq; diuina puritas p̄ rectā cognitiōem efficitur: sicut corporis puritas p̄ sanitatē sed sup̄ cognitiōem unita ē & purificata puritas. i. p̄ ptatē cognitiōis superiorē. Neq; igitur aliud quicquid in nobis humanum. ad diuinarū actionū finē aliqd cōfert. Cōclude s̄niam Iamblichi ægyptio & assyrio & sicut in agricultura medicina: arte imaginū: coitu humano hō materiā oportune coaptat. cā uero superior uniuersalisq; adhibet formā sic in sacrificio quādo sūt symbola. atq; synthemata. i. signacula: & sacramēta. sacerdos adhibet materialia quædā quo ordie decus instituit. Deus aut uim efficacē in primit sacramētis.

Vaticiniū quid & unde.

Vaticiniū ipsum nec ab arte, nec a natura nec a naturabilib⁹ uel animalibus rōnibus motib⁹ ue efficitur: neq; fit ullo mō. sed utriq; sempiternū ē missū ad nos usq; diuinitus. totaq; ptas præfata refertur ad deos, & oīs hui⁹ auctoritas cōsistit in eis: atq; idē traditur diuinitusq; opibus signisue pficitur. Spectacula quædā habet diuina: & cōtēplationes uera scientia præditas. Cætera uero cuncta uel ut instrumenta subiiciuntur. missō diuinitus præfati dono. quæcūq; ad animam pertinet, aut corpus. uel in totius naturæ sunt, siue naturis. loca uero & talia quædam ad uaticinium exiguntur uice materiæ. nō decet uaticinium deducere sine causa. s. a quibusdam nullā in se hærentibus præscientiam. Sed a diis continentibus in se terminos totius sciētiae rerum. contemplari decet uaticinium distributum circa totum mundum & circa omnes diuisas in mundo naturas, sicutique causa uaticinii præcipua est & cōmunissima: possidentiq; in se ipsa quæcūque sui participatibus exhibet: præ

IAMBlichVS.

cipue præbens ueritatem, qua opus è uaticinio & i primis essentiã, cãm q; eoꝝ quæ fiut optinés i se ipsa. a qbº necessario procedit, ppetua præsa-
gii consecutio. Porphyrius ait, quãdo dormimº aliquãdo præsentire
futura, absq; ulla præsentis statº animaduersione, èt si i extasin mini-
me concitemur. Volens arbitror nõ tã externo i fluxu. tũc diuinitus in-
fluete q̃ ex ipsa natura aia. metisq; præfagire. Iamblichus ait sônia quæ
humanis proueniũt causis siue per naturã nostrã, siue p affectº & cogita-
tiones, & actus, raro ad modũ & obscure nimiũ, & sepius casu quodãatti-
gere uerũ.

De somniis.

Omnia quãdoq; icitãtur i nobis ab i natis itelligẽtiis rõnibũs
f uel ab imagiatiõibº curisq; diurnis, quæ aliquãdo uerum
affecũtur plurimũ uero fallũtur atq; hæc humanis præcipiis ori-
untur, dormiẽtibũsq; cõtigũt uigiliã nihil habẽtibº. Somnia uero
missa diuinitus nõ ita cõtigũt, sed ueniunt uel iter uigiliã atq; somnum
uel iter somnum atq; uigiliã, uel i ipsa uigilia. Tũc breues audiũtur uo-
ces: qd agẽdũ sit admonentes: et aliquãdo spũs qdã nõ corpulentus nõ
tractabilis, se iacentibº circũfundit. Qui tamẽ nõ pspicitur: sed alio quo-
dam sensu & animaduersione quæ in cõsensu pcipitur ipetu quodãigre-
diẽs. & se undiq; circũfundẽs absq; cõtractu, atq; mirifice passioẽs animi
corporisq; expellit. aliquãdo uero lumẽ sincerũ qetũmq; fulget. f b quo
uisus clauditur aia patẽs. Sed alii sensus iteri puigiles sũt persentiũntq;
quomodo dii in lumine se ostendunt, & quæ illi locuntur aguntque cõ-
tinuata animaduersione percipiunt. perfectius uero id totum discerni-
tur, quando uisus quoque perspicit, atque itellectus corroboratus quæ
fiut assequitur, & qui spectant similiter commouentur. Tanta tamq;
differentia qualia diximus, non sunt humana. contingunt uero quan-
do somnus noster est grauedo quædam capitis, uel inclinatio: & occu-
pationis uisus, uel medium quiddam inter uigiliã atque somnum, uel
excitatio subita uel ipsa uigilia. Quæ omnia diuina sunt ad deos susci-
piendos idonea diuinitusque mictunt. at qui talia quædam præcedũt
quasi apparitionis diuinæ partes. Somnia humanis causis procedẽ-
tia defectus patiuntur duos. Nam & in ipso somno omnino dormiẽ-
tibus accidunt, & nos tunc non distincte uel plene animaduertimº aut
quæ occurrunt, aut statum ibi nostrum. Quando uero diuinitus
mictuntur somnia, nequereuera dormimus, & assequimur. animadu-
uertimusq; clarius q̃ cõsueuerimus uigilãtes. Ideoq; i eiusmodi sõniis
maxie põitur uaticiniũ. Aia duplicẽ habet uitã, unã qdẽ simul cũ cor-
pore alteram uero ab oĩ corpe separabilem. quando uigilamus utimur

DEMYSTERIIS.

plurimum uita quæ communis est cum corpore præter quæ, si quando penitus separamur ab eo, propterea quod uel intelligamus, uel puris rationibus cogitemus, sed indormiendo penitus solui possumus uelut à uinculis adhibitis animo. atque uita à generatione separata tunc uti. Quando quodammodo dormientibus animus à corpore soluitur, tunc illa uitæ species secundum seipsam permanens separabilis, separataque, siue intellectualis siue etiam sit diuina, protinus expergiscitur in nobis agitque quemadmodum sua fert natura. Quoniam uero & intellectus entiam contempletur & anima generabilium rationes in se complectitur merito secundum causam comprehendentem futura in præcedentibus sui rationibus ordinata prænoscit. Dictum est de præsagiis animæ redeuntis in se in statu simili somno. In se inquam id est in rationes seminales, & intellectuales, sed hæcenus sub forma quadam propria præsentis uitæ, id est sub forma particularis actionis huius & uitæ, sed si mox explicet uniuersam rationum cogitationumque formam, secundum quam uixit aliquando, tunc reportabit præsagia pertinentia magis ad uniuersalem mundanarum rerum conditionem, sub qua & particularia passim conspiciere poterit. Si rursus per formam uniuersalem eiusmodi suam ipsis deorum mentibus copuletur, uidebit in super quæ ad mundum spectant superiorem, & quæ ad hunc, item per illa tanquam præcipuas causas intelliget absolutius. in quo statu non solum cogitatio erit perfecta, sed imaginatio quoque habebit imaginamenta sincera de rebus corporeis atque diuinis. Quoniam uero sunt in anima rationes generabilium penes potentiam eius, tum effectiuam, tum etiam cognitiuam, atque hæc rationes dependent à rationibus quæ sunt in diis. Ideo anima his coniuncta, rationes in se suscitatur in actum. Saltem cognitionis amplissimum, & sub diuinæ providentiæ modo per quem & per quas reputat præterita futuraque & temporalia omnia, eorumque actiones & passionem, passionumque remedia & curationes morborum uitiisque animæ, & statuta legum & artes generi hominum necessarias sic in Aesculapii templo accipiuntur somnia, quibus morbi curantur, ipsaque ars medici somniis est comparata diuinis. Exercitus alexandri morbi mox de pituruse eua sit discrimen remediis adhibitis in somno à Dioysio deo. Lisander rex aphutim urbem obsederat & in somno iussus ab Amone soluit obsidionem. Multa quotidie similia fiunt supra orationem rationemque humanam.

De inspiratione diuina quæ fit in uigilia.

p Orphyrus duas diuinas afflationes tetigit unam quæ coiter dicitur in somno fieri, alteram quæ in uigilia ubi afflati & percipi præsagiunt, ita uigilia

IAMBlichVS

tes ut ét utantur sensib⁹. Neq; tamé interim sunt humanæ rationis com-
potes. Iamblichus ait animos uere præfagientes afflatosq; & cū dormi-
re uidentur, nō dormire. & cū uigilare non proprie uigilare. neq; more
hominū sensibus uti. Animi diuinitus afflati percitiq;e, subiacerūt
uitā suā penitus afflāti deo. Ideo siue ut uehiculū, siue ut istrumentū se
subiecerint priorē uitæ modū deponere, atq; uel uitā propriā in uitam
diuinam cōmutauere, uel uitam suā penitus ad deū agū. Ideo neq; utū
untur sensibus, neq; ita uigilat, ut qui uigiles habent sensus, neq; ipsi præ-
fagiunt, uel mouentur humano quodam impetu atq; more, neq; suum
statum animaduertunt, neq; ullam edūt cognitionē, actionēq; propri-
m. sed totum illic agitur sub forma, actioneq; diuina,

Miracula multa fiunt a prophetis.

q^o **V**od aut afflati diuinitus nō uiuant, tūc ipsa aīalis uita patet.
q^o q^o multi eorū admoto igne non uruntur ignem uidelicet re-
pellente deo intus afflante uel si uruntur non persentiunt, ne
que pungētia percipiunt, uel radentia, uel ulla tormenta. item quod a-
ctiones eorū non sint humanæ cōstat, quoniā per inuia uadunt, pērque
ignem ferruntur intacti & flumina transeunt mirabiliter, quod & ipsa
sacerdos agit in cataballis. per hæc patet illos non uiuere uitam huma-
nam nec animalem sensibus impetōq; urētem. sed diuinam, quasi aīa-
eorum ocietur, & deus ibi sit pro anima moueatq; tanq̄ excellētior aīa:

Variae sunt diuinitus inspiratorum species tum pro uarietate deorū,
qui alii aliter inspirant. tum pro differentia modorum inspirationib⁹,
hi modi sunt tales. Aut enim deus ipse nos occupat, aut nosei nos addi-
cimus, totiq; illius efficimur, aut cōem agimus ad deum actionem. itē
uel ultimæ diuinæ potentiae euadimus compotes, uel mediæ uel supre-
mæ. item aliquando nuda est dei præsentia, aliquando ultra præsentia
fit communiō, interdum ultra hanc conficitur unio, rursus inspirati-
onis, uel anima sola fit compos, uel etiam corpus subinde fit quodam-
modo particeps, uel etiam commune animal ex æquo fit compos secū-
dum horum diuersitatem differentiam sunt inspiratorum signa, & effe-
ctus & opera. Secundum prædictam inspirantium inspirationis ue-
diuersitatem inspirati alii mouentur uel toto corpore uel quibusdam
membris, uel contra quiescunt. Item choreas, cantilenasque concin-
nas agunt aut cōtra. rursus corpus eorum uel ex crescere uidetur in al-
tum uel in amplū uel per sublimia ferri atque cōtra. item uoces edunt,
uel æquales perpetuas uel inæquales & silentio interruptas. Et tum
remittunt

DE MYSTERIIS

remittunt tonos tum intendunt. *obxvibaudqfdu dcoflo mndm i d*
 Inspiratus uacat ab actione propria. ac deum habet pro anima:
 Maximum uero afflationis diuinæ signum est, quod ille qui nu-
 men deducit insinuâtque prospicit spiritum descendentem,
 & quantus sit & qualis atque ab eo mystice docetur & regitur.
 Quin etiam qui numen suscipitante susceptionem aspicit quandam
 ignis speciem. Interdum uero hæc conspicitur & à præsentibus, siue ad-
 ueniente, siue recedente deo. Quo ex signo in his rebus periti uerissime
 discernunt, quæ sit potestas numinis, quis ordo, & de quibus uera loqua-
 tur, & quæ perficiat, sed qui absq; eiusmodi spectaculis clam spiritus in-
 trodurent, uelut in tenebris, latitantes cõcutiunt. Neque quid agant in-
 telligunt, nisi exigua quædam, idest signa nonnulla in ipso afflati cor-
 pore. Cum igitur ignis diuini præstantia & luminis species quæ-
 dam, ineffabilis extrinsecus incubet occupato. Impleâtque ipsum to-
 tum & penitus dominetur. Et circum undique in se cõplectatur, adeo
 ut nec ullam queat actionem peragere propriam. Quisnam sensus per-
 ceptiõne & animaduersio propria potest adesse animo diuinum igne
 suscipienti: uel humana motio, passio, peruersio, phantasiæ, & alienatio
 qualem aliqui suspicantur. Porphyrius afflationem diuinam defi-
 nit, ita motio mentis una cû inspiratione demonica. Iamblichus ait, in
 animo afflato diuinitus, neq; mentem cogitationem ue humanam fer-
 ri, si reuera continetur adeo. Neque dæmonum. sed deorum fit inspira-
 tio, neque rursus definiri debet exitus & alienatio. Hæc enim lapsus
 significant indeterius sed potius dici debet reductio restitutioq; in me-
 lius. Est igitur afflatio. nihil aliud q̄ totos adeo animos occupari, atque
 contineri. Hinc uero posterius sequitur extasis, idest exitus uel alienatio
 quædam, tanq̄ consequens ad afflationem accidens. Plato in phæ-
 dro dicit antiquos uaticinium nominauisse maniam, idest furorem. Quo-
 niam soli diuino furore correpti, uere uaticinantur. posteriores autem
 adiuncto. τ. nominasse mantiam. Item sacerdotes sibyllas prophetas
 quãdiu prudentes sunt, uel paulum admodum & obscure præfagire
 uel nihil quãdo uero rapiuntur deo, uere uaticinari. unde præuidisse
 apud multas gentes pericula diuinitus imminetia, admonuisse popu-
 los & per sacrificia diuinã nemesis placauisse. item ait præfagium arte
 factũ appellari putatione cõiecturalẽ nec ulli eẽ momẽti si cû diuina inspi-
 ratione & uaticinio cõparetur. Iamblich⁹ ait diuinũ afflatũ uaticiniũq;
 nõ eẽ in mente uel aia, siue ut qualitas in subiecto siue ut actio in agẽte

obnum ai

sed totum esse actum ipsius dei ex deo simpliciter dependentem. Actū dico à deo peractum in mente uel anima simpliciter. ut instrumentis ab omni proprio motu uacantibus. atque ita uera præfagia dari. atq; motus ex corpore uel anima, uel qualitas talis interim inferatur, uel præcedat, confundi uisa. neque uera uaticinia fore. neque legitimam esse ibi diuinam afflationem ubi aliquid miscetur humanum. Tres generatim opiniones erant de afflatu, uaticinioque diuino. prima, causam ei⁹ referebat ad animam. secunda ad corpus. tertia ad compositum. Prima ponit ipsum in eo statu in quo anima tota est redacta in diuinū suum, uel in mentem, aut quando eius actio facta est uehementior, siue amplior, aut quando cogitatio facta est acuta motūque uelocissima, aut cū mens incaluerit. Secunda ponit illius causam in corpore, quando certam habet complexionem, scilicet uel melācolicham uel temperatam, siue qualitatem quandam elementalem, siue præterea specialē, siue certum spiritum. Tertia causam eius ait certam proportionem qua corpus & anima inuicem sunt compacta. Iamblichus ait, ipsum non esse opus animæ uel corporis. uel compositi nec causam in eis habere. Nā afflatus ille fatidicus agit, tum in prædicendo, tum in efficiendo. super omnem humanæ naturæ consuetudinem. Non potest autem homo, uel aliquid hominis ultra terminos suos ad diuinos progredi terminos. Neque possunt præstantiora à deterioribus generari. causa igitur, huius est, duntaxat ipsa diuinitas. quando scilicet à diis descendunt in nos lumina. spiritusque traduntur ab eis. adestque nobis dominatio potestatisque illinc absoluta comprehendens omnia quæ sunt in nobis, & exterminans penitus propriam nobis animaduersionem & motionem, proferensque sermones, per hominem quidem, sed non cum ipsa cogitatione hominis. immo pronuncians ipsa per os furentis extra se positi. Dum uidelicet quæcunque sunt in nobis seruiunt tota numini, ceduntque soli dominantis actioni diuinæ. Porphyrius ait. Musicam passiones inferre animo, itémque sedare, & alios senos, aliis animis & moribus conuenire. Item complexionem affectionesque corporis permutare. furorem mouere. cohibere furorem. Iamblichus ista concedit. Sed negat hæc esse causas afflatus diuini. Quoniam sunt humana, partim naturalia, partim artificiosa. Nec quicquam in se diuinum habent. Quod uidetur suspicari Porphyrius dicens aliquos afflari, cum audiunt tybias, uel cymbala, aut tympana alios uero cum alias melodias. Variis deorum ordinibus respondent
in mundo

DE MYSTERIIS

in mundo uariæ motionum species, certæ que certis. ex his uero uariæ
 profluunt melodiæ. quæ congruunt similiter p suos quæque motus
 certis ordine diis principiis motionum. hi cum ubiq; sint, & sua potissi-
 mum suis impartiant, melodiis sibi præcipue congruentibus adsunt
 præcipue nostrisq; spiritibus per eas affectis se insinuantes occupant ho-
 minem, suâq; mox essentia, & potestate penitus implent. cuius afflatio-
 nis causa est, non tam passio hominis excitata per musicam, q̄ ipsa ad de-
 um musicæ congruentia, cui naturaliter deus adest. Quæ ad uisum ue-
 niunt nimis imaginaria sunt, & intelligibilia potius referunt. Quæ ad
 sensum infra auditum materialia nimis. quæ ad auditum, media & ani-
 mæ congruunt spirituiq; insinuata cum motu, affectu, significatione
 uehementer afficiunt animam quidem hinc, & inde corpus. unde totus
 homo secundum proprietates melodiarum, euadit susceptaculum hu-
 ius numinis, aut illius & qui afflati sunt aliter, aliterq; se habent in mo-
 tu, & quiete aliisq; habitibus, pro diuersitate numinum quibus afflan-
 tur principalius q̄ pro differentia musicæ. Cessauit enim iam hic affe-
 ctus soni quando deus agit. Anima in mundo intelligibili audiuit ar-
 moniam diuinam cuius hic reminiscitur quando audit melodias habé-
 tes diuinæ uestigium reminiscens uero ad eam uehementer afficitur. si
 est e numero animarû, quæ ipsam harmoniæ ideam præcipue contem-
 plata sunt in patria. Eiusmodi uero affectu facta familiaris deo, iam af-
 flatur singulari quadam præsentia dei. unde mirabilia facit, huius ergo
 afflationis miraculiq; causa est non passio ex sonis illata. nõ animæ na-
 tura ex harmonia composita, sed similitudo ad deum, deiq; præsentia.
 Multo quoq; minus dicendû est afflationem in eo consistere, quod per
 musicam & afflationem ipsam superflua quædam in anima, corporeq;
 concreta purgentur. Vaticinii ius non est ex certa complexiõe. deo &
 enim dona non uariæ spirantur secundû corpoream uarietatem. Mu-
 nus enim diuinum impatibile est, & super naturæ uim datur per propri-
 am dei actionem, neq; aqua, neque aer, aut corporeum aliud præbet ua-
 ticinium, sed sacra quæ fiunt circa hæc, immo mentis purificatio una-
 cum purificatione uehiculari intentioq; in deum suscipit uim diuinam,
 ubique sempérque promptissimam. Cum afflatus animus & dicat &
 agat supra, & contra naturæ morem, causa afflationis eiusmodi non est
 naturalis, uel ex corpore nostro, uel qualitate loci, uel dispositiõe cœle-
 sti nascente homine, uel operante, sed ex dei præsentia ista fiunt. Vnde
 & uariæ afflatorum species non sequuntur naturales uarietates in nobis

sed differētes species, tum numinū afflātium, tū modoꝝ, quibus diuinæ præsentiaē participes sumus. Quod igitur hoīes afflāti diuinitus, alii cōq̄scāt, alii cōcitantur, alii mōtes & deserta petāt, aliterq; alii se habeāt non procedit ex differētiis naturaliū in nobis causarū uel locorum, uel musicarū, quas nuper audiuerint, audiāntue. Sed ex uariis deorū proprietatibus, quibus afflāti reguntur, atq; ex uariis afflādi modis. Porphyriustria e multis in mediū adducit oracula, unū colophoniuū, ubi aqua bibita uaticiniū ueniebat. alterū delphicū, ubi sedens ad os antri uaticinabatur. tertiū brāchidicū, ubi hauriētes uaporē ex aqua propheta bāt. Vnūquodq; secundū naturæ suæ modū agit circa se effectus, & opera. Ideo spiritus ipsi q̄ à diis pendentes suscitant hoīes atq; cōcitant, in hoc ipso ope excedūt oēm naturalē humanūq; motū atq; hæc ipsa eorū actio nulla conditiōe similis est consuetis actionib⁹ homini notis.

Erat in colophone subterraneus locus, in quo fons erat. Sacerdos igitur statutis noctibus sacrificabat. postea gustabat aquam. Tandē uaticinabatur ibi factus præsentibus inuisibilis. uideri potest alicui spūs diuinus transisse per aquam in sacerdotē. Neq; tamē est ita ipsum. nāq; diuinū nō ita secundū distantia, diuisionēq; trāscurrit p̄ ea quæ participāt. sed extrinsecus cōprehēdit penitusq; illustrat, & i plena quā uirtute quadam ad uaticiniū conferente. s. purgatoria. ita q̄ quādo sacerdos bibit ipsa purificat. luminosum spūm nobis insitū & accomodat ipsum deo qua purificatione, accomodatiōēq; deū capere possumus. sed extat præterea alia dei præsentia præter uirtutē in fusam aquæ, ac prior, & desuper, circū, & intus illustrans. Quæ à nullo abest, modo p̄ cōgruitatē cōtingere possit. Adest itaq; subito, utiturq; propheta ut instrumēto. qui interim neque sui iuris est, neq; animaduertit quæ loquitur. sed & ubi sit ignorat, unde & post responsum uix se ipsum recipit. quin etiam antepotum aquæ diem, noctēque cibis abstinet, & ad sacra quadam se reuocat in accessibilia uulgo. Itaque propter sequestrationem à rebus humanis, sincerum se reddit aptūque ad deum suscipiendum. Ex quibus colligitur duobus modis hic ad deum hominem præparari, uno p̄ purgatoriam aquam factam à deo talem, quæ purificat spiritum, altero per sobrietatem, solitudinem, separationem mentis à corpore, intentionēque ad deum. Sibylla in delphis duobus modis suscipiebat deum, uel per spiritum quēdam tenuem, igneūmq; qui erumpebat alicubi ex ore antri cuiusdā, uel sedens in adyto super sedem ancām, habentē tres aut quatuor pedes, & deo dicatā & utrobique exponebat se spiritui diui

DE MYSTERIIS.

spiritu diuino. unde radio diuini ignis illustrabatur. Itaque aliquando ignis plurimus simul totus ex antro euolans, undique circumfunditur ei, repletque splendore diuino. Aliquando dum inhaeret sedi sacratae deo, per quam accommodatur deo. coaptatur stabili uaticinio dei. utrobique uero per haec sibylla fit tota dei. unde subito deus adest. sed interim separatus. existens alter praeter ignem & spiritum, sedemque propria, & omnem eius loci apparatus, uel artificiosum, uel naturale. Femina quoniam etiam in brancis fatidica, uel sedet in axe uel manu tenet uirgam ab aliquo deo datam, uel pedes aut limbum tingit in aqua. uel ex aqua quadam uapore haurit & his modis impletur splendore diuino. Deumque uaticinatur. Nam ex his omnibus fit accommodata deo, quem extrinsecus accipit. Quod autem nulla uirtute corporea uel animali propria, uel locorum instrumentorum uel uaticinium fiat, sed ex praesentia dei ueniens extrinsecus patet ex eo quod ipsa sacerdos, atque det oracula multa rite pagi sacrificia, obseruat sanctimoniam. lauatur. triduum prorsus abstinet cibo. habitat in secessu, iamque incipit paulatim illuminari mirificumque gaudere. Per quam patet prouocari deum extrinsecus ut adueniat & forinsecus aduenire. & priusquam sacerdos ad locum aquae ueniat, quodammodo inspirari & in ipso loco dum spiritus quidam ex aqua euolat fontis, constat aliud quiddam praeter haec esse deum separatum ab his omnibus. causamque loci, & fontis eiusmodi totiusque uaticinii. Virtus, quae inspirat nobis uaticinium, est absoluta a locis & temporibus. Alioquin non posset omnia simul loca temporaque exprimere. Si enim inseparabiliter inhaereat naturae locorum materialium uel procedat secundum motum determinatum numero, non poterit, quae ubique semper sunt, nec ipsa ubique, & semper aequae praenoscere. si autem ab his fuerit absoluta. tanquam praestantioribus quae tempore fiunt. uel continentur loco, omnibus ubicumque sint aquae adest, & iis quae tempore fiunt undique simul adest, atque in uno simul comprehendit omnium ueritatem, propter essentiam eius separatam prorsus & omnia superantem. Vis diuina uaticinii origo est ubique tota & semper tota. Ea uis non est a corpore neque ab animo corpori addicto, sed absolutis. id est angelis deoque quae sunt ubique, uel saltem uis ipsa est. ubicumque est aliquis angelus quae sunt ubique. Ipsa quoque ab omnibus, separata corporeis praesens omnibus. Non comprehensa loco uel corpore, uel anima, quae in aliquo specie particularium. fit addicta. sed haec ipsa fatidica deoque partem, & separata est ab omnibus, & ideo. tota simul ubique adest subito participare potest. illustras forinsecus & omnia replens perque omnia elementa discurras, nec relinquens animam aliquam, uel naturam cui pro capacitate sua non imprimat ex se aliquid conferens ad praesagium ipsa uero propterea implere se omnibus aequae potest quae pariter est ab omnibus absoluta.

IAMBlichVS

Porphyrius præter uaticinia publice celebrata, cõmemorat aliquod priuatum, eorum scilicet qui profitentur per certos characteres se spiritus attracturos ad uaticinium, quod Iamblichus reprobat. quia cum totã religionem sanctimoniãque negligant soli cõfisi characterib⁹, nequeunt ipsam alicuius dei, bonique numinis præsentiam adipisci. Qua solent uera uaticinia dari, sed in eo falluntur, quod per characteres quidem diis congruos, & intentionem animi, reportant imaginariam quandam à superis apparitionem exiguam, & obscuram. & quoniam interim sanctimoniam negligunt, ueniunt sub malorum demonũ potestãtẽ, qui mentiuntur, & fallunt, & quantuluncunq; indiciorũ apparitionũ que à diis contigerit peruertunt, atque confundunt. Sed qui ueram deorum præsentiam fortiuntur, præsagium reportant uerũ & immutabile, quod à malis spiritibus deturbari nõ possit. Sicut enim ueniente sole tenebræ eius præsentiam substinere non possunt sed subito subter fugiunt, nihil solem impediẽtes. sic undique refulgente potestate deorum, quæ replet omnia bonis, perturbatio omnis quæ solet à spiritibus malis accidere nullum habet locum, sed repẽte disperditur. Bonis enim numinibus omnino præsentibus, mali spiritus euanescũt, neq; mouere se ualent, neq; splendorem obfuscare diuinum. Damnat eos, qui omnem contemplationem sanctimoniãque religiosam negligunt. solis cõfisi characteribus, quibus sperant se inclusuros substantiã ipsam alicuius dei, quo præsentẽ uaticinentur. Horũ quoq; cõfidentiam Porphyrius improbat. Qui etiã narrat præter hos, esse alios, in quibus phantasia aliquando concitatur. quando certa quædam adhibuerint, & si alioquin in aliis mentes compotes sint, dum sunt phantasia furentes in sacris. Quando scilicet uel in tenebris latuerint, uel certa pocula biberint, uel cãtib⁹, uel constructionibus quibusdam usi sint. Tunc ergo furentes imaginantur occulta, futuraq; alii quidem in aqua uidentes, alii in muro, alii sub diuo idest sereno aere, alii in sole, alii in stellis aliis. Lumen hoc diuinum uenit in phantasiam proprie, ac si quid extra uidemus mirabile fit, per uisum phantasie pedisse quum. Dii uel præsentia tantum sine medio mouent animum quotiens uolũt paratum. s. uel lumen aliquod ex se fundunt in æthereum animæ uehiculum, quo imaginationes mouentur in phantasia, quales ipsi uolunt. & utrobique diuinitas nusq; includitur. Cum adhibentur prædicta uaticinio congrua, attentio quidem animi, & cogitatio animaduertit, quæ fiunt, quando diuinum lumen non attingit proprie ad hæc, scilicet ad

rationales

DE MYSTERIIS

rationales potentias, sed interim imaginatio furit alienata, quia supra morem humanum desuper incitatur. Tenet aliquando in tenebris hominem diuinandum. Nihil enim in eis obfistit ueturo lumini. Aliquando tenent in lumine quando eum preparant, ut maior sit ad lumen diuinum similitudo, & tunc accipitur illud in lumine solis, uel lunæ. uel serenæ noctis, uel in aqua per diaphanon parata, uel in pariete sacris characteribus preparato. hic. n. propter soliditatem quod diuinitus semel accipitur diutius retinetur. Admouent præterea quædam cognata diis in sinuandis, & exhibent diuinaturo potiones, & compositiones quasdam & cantilenas uel excantationes conuenientes ad præparandum susceptaculum & ad comodandam præsentiam, apparentiamque deorum. s. q. lumen eorum occultum alicubi pateat sensui, sed semper pro uoluntate deorum siue deducatur ex æthere, siue aere, uel sole, uel luna, uel alia sphaera cœlesti. Quatenus placet diis qui liberi dant, & ut præcipui auctores, & mouent imaginationem, & per eam quandoque sensum in obiectis accommodatis, & aliquando eam per sensum, imagines magicæ factæ ex materia solida diutius uirtutem seruant. Superi dant dona paratis. non solum naturaliter, sed per intellectum & liberam uoluntatem ipsorum deorum. dii dant futurorum ostenta in æstis uibusque, & stellarum nouis prodigiis, ex quibus humana sagacitas conicit euentus per proportionem signorum aduentus, ut ex casu auis casum uiri ex defectu membrorum in æstis defectiōni, exigue cadente deiectionem eorum. Dii imprimunt futurorum signa in rebus ministerio naturæ uniuersalis & naturarum uel obsequio dæmonum seruentium diis & dominantium elementis animalibusque, similibusque cunctis, quæ agunt facile pro uoluntate deorum. Et si symbolice declarant in signis uoluntatem dei, & futuros euentus, ut inquit heraclitus. Representant interim opificii modum. Sicut enim per imagines firmas faciunt res, & euentus præsignant, sic & per noua ostenta, & qualiacumque signa, & interim acuiunt ex eadem causa, & occasione sagacitatem nostram. Viscera in ostentis transmutantur contra naturam in animalibus ab anima eorum, & à dæmone eis præfidente & à motu aeris, motuque cœli, præter naturam & pro uoluntate deorum ad homines admonendos. Quod autem diuinitus fiat, patet, quia sæpe non inueniuntur in animalibus principalia quædam membra ad uitam necessaria. Quæ repente miraculo auferuntur. Cui necesse sit ea paulo ante non defuisse. In auguriis captandis aues miraculose mouentur ab anima sua, & dæmone præfide motuque aeris, atque cœli. à quo cœlo descendit uirtus per totum aerem conformans, & commouens illum ad de-

orum sententiam. pro signis efficiendis. Sententiam dico ab initio præsignatam, atque decretam sic aues sæpe se ipsas præcipitant, uel allidunt uel aliter se necant dum ad significandum conferunt, quod non sponte faciunt, sed tractæ diuinitus. Flammæ quædam stellarum instar factæ diuinitus, aliquando pro signis futurorum in aere facillimæ fiunt ad nutum deorum cœlestium accenso illic aere summo, qui ductu. formatiq; facillimus est præsertim à diis, atq; in ignem. descendunt interim in hunc aerem corporum cœlestium influxus quidam, conducentes ad creandas, mouendasque stellas eiusmodi similes cœlestibus lucæ, uirtute motu. Mundanum animal est adeo secum unitum, ut membra eius cõpatiantur inuicem, commoueanturq; etiam quæ remota inter se uidentur, quasi sint proxima, tanquam eiusdem animalis membra. Atq; hæc unio, & compassio confert diis ad exhibenda signa hominibus, primo per cœlum, subinde per aerem. Dii non immediate, sed per media instrumenta. scilicet dæmones, aïas, naturas & oïa hinc dependetia faciunt hominibus signa, exordientes secundum principium unum. Et inde diffundentes deinceps motionem ab ipsis descendentem, quocumq; uolunt ipsi. Ideoq; sine habitudine & cõhordinatione eorum ad generabilia, regunt eiusmodi singula. & sicut in opificio, & prouidentia, ita in exhibendis signis non deflectitur eorum intellectus ad nostra, sed dum ille in se permanet, signa oïa uaticiniumque conuertit ad se, eaque animaduertit à se ipso procedere. Vates omnes confitentur, per deos uel dæmones uaticinium nancisci, quia nequeant futura uidere, nisi qui sint causæ & domini futurorum. Per quos & alii uideant. Porphyrius admiratur quod dii adeo inseruiant hominibus, ut uates aliqui et per farinam uaticinentur. Respondet Iamblichus deos non obsequio id præstare suo, sed excessu potatis & bonitatis. & cetera oïa in se continete, dum in seipsis manent absq; cõuersione ad subdita, eis pro gradu præparatiõis dona & signa largiri. sicut sol diaphanis, oculisq; lumine. Atq; hoc calore. Quia uidemus homines subiecta curare cõuersione quadam ad opera & distractiõem ad diuersa, & distrahi à seipsis, & laborare, ideo similiter suspicamur prouidere deos. quod cõtra, quatenus ad se cõuertuntur, unamq; sui formam, quæ est inferiorum causa, eatenus agunt, mouent regunt oïa, non distracti per diuersa, sed ab uno principio nutuq; simplici uibrantes cuncta, successiõem quædam inde pedentia, neq; ipsi ad subiecta flectuntur. sed statu & plenissime sua reddunt sibi cuncta similia. Deus diuersos suppeditat uaticinii modos. non quod distractus ipse, sed indiuiduo nutu formaq; simplici suggerit oës, & diuersis temporibus suggerit diuersos, non ipse per tempora uariis, sed æterno eodemq; mentis, & uoluntatis ictu oës inspirat quibus hi temporibus uariis explicentur, neq;

DEMYSTERIIS.

tur. neque in ostentis continetur distrahiturue, sed in una sui forma complectens omnia signa ex ea exprimit in se ipso consistens, dum uno uoluntatis actu omnia tradit. Tanta est exuberantia prouidentiae ad ostendenda nobis signa, ut etiam in calculis, uirgis, lignis, lapidibus, frumento, farina, indicia praebet futurorum, ubi mirabiliter inanimatis animam immobilibus motum, ratione carentibus intelligentiam quandam praestare uidetur, quasi haec cognoscere uideantur, ubi nobis futura portendunt. Et sicut deus saepe per fatuos homines loquitur sapientiam declarans non hominem ibi loqui, sed deum, sic per uilissima quae portendit futura, his ipse admodum supereminens, & per omnia nostrum instruens intellectum. Deus per infima quaeque cognitione carentia patefacit quaedam cognitione superiora ubi testatur se longe supereminere naturam. Qui dum diuersa porrigit signa non coercetur in eis, neque per illa distrahitur, sed stans in una indiuiduaque sui forma comprehendit illic omnia signa: & illinc unico simplici que nutu explicat omnia, praebetque nobis argumenta passim praeteritorum, praesentium, futurorum.

Non fit in sacris opus alicuius efficacie, nisi per potentiam
immo & praesentiam numinis alicuius.

In religione non potest fieri opus ullum alicuius mirabilis efficaciae, nisi adsit illic superiorum aliquis spectator operis, & impletor. Opera quidem absoluta ducunt dii, media angeli, tertia daemones. Natura quidem humana nec rationem quidem orationemue de diis suscipere potest, sine diis nedum diuina opera facere ualeat sine illis. Est enim imbecillis & hebes usque adeo ut nullum nullitatis suae remedium habeat, nisi quandam diuini luminis portionem de super accedentem, sine qua nihil a nobis fit diuinum. Sicut falluntur qui confidunt ex inanimatis animam, & ex amentibus facere mentem, ita qui ex rebus non diuinis diuina facere, & sine diis propria deorum opera, qualia sunt uaticinia, & miracula, & similia, ut apparitiones, & expiationes.

Numina iuocata, nobis adsunt, non coacta sed uolentia.

Confessum est efficaciae religionis opera perfici praesentia deorum, angelorum, daemorum. Porphyrius quidem suspicatur numina

IAMBlichVS.

ad hæc trahi quadam inuocationis necessitate. Iamblichus negat necessitatem inferri uel ab homine, uel à mundo numinibus, quæ cum sint immaterialia non suscipiunt ordinem aduentitium aliunde. Item inuocatio & operatio sacra, admouet quidem sacerdotes ad numina assimilatione, & familiaritate quadam non uiolentia sacerdotibus illata, ne dum numinibus inferatur. deus omnisque chorus numinum deo coniunctus est supra omnem necessitatem extrinsecus uenientem.

Vaticiniū perficitur, dum sacerdos operatur sacra, neque tunc passio cadit in sacerdotem uel in indiuinantem quando diuinitus inspiratur, Multo minus in numina, quæ non illabuntur in animos, nisi uacuo passione. Neque dicendum est fatidicum animum esse instrumentum medium, & efficax diuinorum. sacerdotem uero inuocantem esse uelut cām efficacem operum diuinorum. Immo deus est omnia, pōt omnia. implet omnia semetipso. humana uero natura nullam in his efficaciam habet. Est enim ad diuinitatem ludus. deridemus eos, qui dicunt deum forte quadam aliquibus adesse potentia figuræ cœlestis in genesi. Non enim decet ingenitos & uniuersales causas mancipari alicui p generationem, eiū sue periodum, & per causas alienas. Quidam cum & nollent curis honorare deum, & non perciperent modum aliquem opificii prouidentia que præter eum, qui sollicitudine fit humana, ne gauerunt deos facere atque prouidere. similiter negarent deos interesse uaticiniis, & miraculis, qui non uiderent modum excellentem, quo dii adsunt sine labore & mutatione sui. modus autem per hæc omnia diis proprius eisdem duntaxat est notus. Porphyrius ait opera diuina qualia sunt uaticinia & miracula esse aliquando passiones quasdam animæ ex paruis scintillis excitatas, & animam sua uirtute posse hæc imaginari loqui. facere. Iamblichus dicit opus diuinum neque fortuito fieri cum sit ordinatum, neque ab homine longe inferiore. Oportere enim diuinum opus à diuinitate fieri. omnia igitur opera diuinitati similia non ab humana, sed diuina pululare natura.

Opera miraculorum & prophetia non fiunt aliqua uirtute stellarum corporis animæ, sed mera & libera potestate dei.

Nima humana & una specie comprehensa est & à caduco corpore nimiū obumbrata. Ideo nullā habet ad diuinū opus potentia efficacē. si quando uero uidemur tale aliqd quodā modo posse.

DE MYSTERIIS

do posse, solum id agimus illustratione diuina de super influente, p qua
 & actiois diuinæ uidemur esse participes. si opera diuina fierent ab aia
 ipsa natura aia, & uirtute propria anima uirtutis & prudentiæ compos
 uel etiam ois anima talia faceret. Nunc uero nec omnia aia facit, & qua
 perfecta uidetur anima, ad diuina ad huc est imperfecta. Non igitur ani
 ma, sed diuinitas ipsa causa est operu diuino. Alioquin non esset no
 bis ad hæc religio necessaria, sed absq; deo & cultu cōpotes essemus ope
 rum diuino, si hæc ipsa aia fierent potestate. Deniq; si anima sua potē
 state diuina pageret, uel ois anima faceret, uel qua haberet uirtutem &
 perfectionem animæ propriā. s. scientiam, artem, prudentiam, mores,
 qui per prudentiam acquiruntur. Nunc autē non tales hæc faciunt, sed
 concitati quidam potius & abstracti. Tria proposuerat Porphyrius de
 diuinis operibus. Primum, ad hæc animam esse causam instrumētale,
 secundum, animam quādoq; esse causam principalem. Tertium, ani
 mam posse ita esse ex æquo concām, ut ex ea, spirituque diuino. Tertia
 quædam species substantiæ, uel subsistentiæ fiat. Iamblichus dicit quā
 do unum aliquid fit ex pluribus illa plura & esse cognata & mutabilia,
 ex eo quod sunt in aliud sic commisceri in unum quintum quatuor ele
 mēta. & animas plures in unam totam, forte uegetalem, sensualem, mo
 riuam, in nobis concedere intellectuali & in eius actum redigi, uel for
 te ex illis omnibus harmoniam uitalem in corpore resultare, uel forte
 animas in patria conspirare in unam ideam omnium animarum. diui
 nitas uero uelut à cunctis exempla non coit in unum. Tertium cum
 anima præsertim e suo statu iam lapsa, & quia diuinitas uelut longe di
 uersa non cadit in misturam. Et quoniam immutabilis non commuta
 tur in aliud commune duobus. Prius quidem dictum fuerat scintillis
 exiguis suscitari in anima species diuinas, esto, sed hæ non traducerent
 tur ad species simpliciter diuinas, si corporales, & naturales essent. nunc
 denique ubi dicitur animam cum diuinitate in unum tertium congre
 di, æquatur anima deo, & conceditur, deum ibi ita mutari acciperēque
 ab anima, sicut mutari animam & aliquid à deo suscipere. Quod est ab
 surdum, præsertim quia hinc admittitur quod dii elementorum instar
 coibunt in effectibus suis in unam formam temporaliter factam & ex
 sempiternis, & in re temporalis continebuntur. Quando dicitur ex
 anima & deo uel ex diis inuicem unum aliquid fieri temporale. *Quæri*
 mus utrum præter congregentia resultet aliquid nec ne, si non resultat

IAMBlichVS :

tunc non fiet uera unio, neq; uere unum sicut neq; in artificio sola arte
 pendente si resultat res sempiterna e suo statu cadent ut fiat aliquid tem
 porale. Nisi enim mutantur, tertium non resultat, omnino uero absur
 dum est hoc ipsum quod generatiōe quadam fit temporalis ponere sem
 piternum. neque tamen decet ponere temporale, ne sempiterna seruiāt
 temporalis. Nec decet ponere hoc esse solubile, utrinque factum ex sem
 piternis. Et tamen per nouam generationem uidetur esse solubile. Illa
 igitur opinio est absurda. Porphyrius ait, animam quandoque ge
 nerare potestatem, essentiāque dæmonicam imaginantem futura,
 per motiones eiusmodi. Generare inquam, dum conducit in unum
 materias quasdam habentes, in se uires eiusmodi, præcipue uero mate
 rias acceptas ex animantibus. Iamblichus negat generari dæmones &
 corrumpi. Negat enim ab anima ex uiribus corporeis generari dæmo
 nes, corporibus animāque superiores. Negat & actiones animæ parti
 cularis clausæ que in corpore procedere in essentias, in se extra animam
 subsistentes. Negat uires corporum, materiæ prorsus addictas, solui ab
 eis ad dæmones generandos. Præterea quærit quæ nam sit potestas,
 quæ uires materiales à materiis soluit, rursumque conflatur in unum, ad
 dæmonem generandum. ubi uidetur potestas hæc esse dæmonica, atq;
 ita existere, dæmon etiam antequam generetur. Non potest ex re
 bus carentibus anima, uaticitiōque generari anima, præsertim fatidica.
 Nequit ex deteriori præstantius procreari. Nequit essentia ulla, substā
 tiāque constitui, ex motionibus animæ, uiribusque corporeis, quæ nec
 substantiæ sunt neque essentiæ. Item nullum eorum quæ per generatio
 nem seminantur, maius aliquid habet quam quod ei traditur à causa
 principaliter generante. Cum ergo, nec corpus nec anima per se habe
 at uaticinium, non potest anima ex suis motibus, atque corporibus ua
 ticinantem dæmonem procreare. Dicit forsan aliquis non generari
 à nobis dæmones sed eos animantibus ordine præsidere, itaque quan
 do materiæ ex animalibus huic dæmoni commédatis, opportune adhi
 bentur huc dæmonem quasi compatiētem ad talia ferri. Iamblichus
 ait, dæmones qui usque adeo compatiantur uera uaticinari non posse.
 Verum nanque uaticinium non esse naturæ passibilis & aliquo corpo
 re, loco tempore clausæ, sed ab his omnibus absolutæ, ut queat
 quocunque in loco uel tempore facta, pariter sim
 plicitérque prospicere.

DE MYSTERIIS

De somniis diuinis & humanis.

Orphyrus ait præfagia somniorum partim esse ex nobis, partim ab extrinseco. Iamblichus ait solum extrinsecus aduenire. Quia sæpe studemus, agimusque non nulla ad hoc præfagium aucupandum. Neque tamen datur, & sæpe id non quærentibus datur. Quod si somnialis effectibus esset ex nostra natura, arbitrioque humano: nobis ad hoc prouidentibus eueniret. Mittitur autem à diis pro eorum arbitrio, scilicet quando, & quomodo uolunt, benignitate quadam demonstrare futurum. Idem declarat Orphicus hymnus. Porphyrius ait, uaticinii causam, esse quandam animi passionem. Iamblichus negat dicēs passionem esse suapte natura instabilem inordinatamque, atque perturbatam. Vaticinium uero esse debere stabile prorsus & ordinatū. Ideoque nō posse in passione uersari. Item quando anima prudens est, & constans, agitque secundum uires eius præstantiores. scilicet intellectuales, rationalesque, futura nō prospicit. Quomodo igitur hæc assequetur quando patitur secundum inordinatos motus, atque perturbatos. Item passio nihil habet proprium ad entium ueritatēque contemplationē sed affert impedimentū. Præterea si res ipsa in mundo essent passionibus constituta passio similitudinē quadā has attigeret. Cū uero rōnibus speciebusque constituta sint, & agantur, certe alia quadā prænotio ē ab oībus passionibus aliena. Rursum passio præsentia tantū sentit. Cū igitur uaticinium futurū, etiam assequatur, non uersatur in passione. Porphyrius ait, uaticinium esse passionē quadā phantasiæ subortā, uel ex cogitationibus nostris, uel instinctu corporalis in nobis naturæ uel similitet incidentē, ut & phreneticis contingit uaticinari. Ad hoc autem adhibet signa, quæ in statu uaticinii agit quidē imaginatio uehementer. sensus autem interim occupantur, & cohibentur. Item quæ suffumigationes adhibentur diuinaturo uidelicet ad phantasiā efficiendā. Item inuocationes, ad eandē affectionē incitandam. Item quæ non omnes sed iuuenes simplicioresque ad hoc idonei sūt. Iamblichus ait, occupationē sensuum esse signum, quæ phantasma tunc nullum est humanum. Vapores adhiberi ad efficiendam cum deo cōgruitatem, nō ad efficiendā spectantis animā. Inuocationes non excitare, uel cogitationes, uel corporeas passionem in nobis. Nam nobis incognitæ sūt, soli deo qui inuocatur cognitæ. solos simpliciores esse expositos diuino spiritui extrinsecus uenienti. Quod Porphyrius ait, uaticinium esse passionem phantasticam, qualis, accidit melancholicis, & desipientibus sæpe fatidicis, abuti

tur diuino uaticinii mūere, dū alienationē diuinitus factā in melius cōparat alienatiōi à morbis ebrietate, rabie ideteri^o accidēti. alienatio aī ex passionibus nostris, accidēs ifra hūanū statū deiicit aīum, sed à deo facta, attollit hoīem sup hoīem, deoq; cōiungit. Illa reddit instabilē, & ī materiā prorsus imergit, hęc cōstantē ordinisq; cōpotē & à materia soluit.

Nullō mō dicēdū, afflationē diuinā hēre aliqd simile cū alienatiōe facta ab humorib^o ebrietate, rabia. Nā hęc à deo supra q̄ cogitari possit distātia sūt. tantū dē ergo distat infania eiusmōi ab īspiratiōe diuina, nihil igitur habent simile uel commune. Alienatio à causis facta corporeis, est animi deprauatio ex debilitate contingens. Facta uero diuinitus est salus animæ contingens ex plenitudine potestatis. In illa quīdem dū animo suas operationes aggreditur, eas edit peruersas, atque turbulentas. In hac autem dum secundum propriam uitam intelligentiāque uacat superiori se exponit utendam. Denique quanto distant diuina ab infimis naturalibus tanto illorum actiones effectusque ab effectibus naturalium. Alienatio itaq; inducta diuinitus nihil habet simile cum ea quæ fit humanitus. Cum igitur illam cogitas, separa prorsus ab illa omnes huius defectus accidentia omnia. Quin etiam quando sobrietatem, uigilantiāque sacram acceptam diuinitus meditaris, noli cum sobrietate hominū comparare. Et utrobique ab imaginationibus diuinitus adhibitis animo remoue quicquid ullo modo simile est imaginationibus ullis, quas humores, similēsque causæ suscitant. Item ambiguum hominis statum inter sobrium animum, alienatūque medium, ne si milem putes statui animi sacri, uno intuitu spectantis deum, nec certissimos intuitus diuinorum similes esse credas, imaginationibus arte uenefica suscitatis. Nam quæ fascinati imaginamur præter imaginamenta nullam habent actionis, & essentiæ ueritatem. Eiusmodi nanque magicæ finis est non facere simpliciter aliquid, sed usque ad apparendum imaginamenta porrigere. Non est putandum diuinum uatem incidere in ueritatem casu sicut insani solent aliquando, nec etiam passiōe quadā naturali, sicut & aīalia solēt pati sæpe à partibus uiribusq; quibusdā mūdi futurū aliquid incohantibus, & iam in aere quodāmodo facientibus prius q̄ in terra. Atque ita patiēdo nonnuquam futuras præsentunt terræ concussiones, atque procellas, præsertim animalia quæ uel facile patiuntur, uel acute perferunt. Prænotio enim uel casu uel eiusmodi passione proueniens, rara fit inordinata, non continuata, prorsus obscura. Vaticinium uero diuinum uniuersi ordinem cōtinuata

& firma

DE MYSTERIIS

& firma connexa que conspicit ratione. Si qua nobis innata sit facultas ad futurum percipiendum non est propterea uaticinium. hæc enim nec semper, sed aliquando ueridica est, nec in omnibus, sed quibusdam. uaticinium uero, & semper, & in omnibus est ueridicum. Item prenotio arte facta ex signis aucupatur futurum non omnino fidelibus, quia non semper sibi coniunctum habent euentum, sed diuina prouidentia factum effectus à causis cōspicit, intuitu firmo presentique & prorsus cōtinuato cōnectens oīa mutabilia tēporaliaq; & inter se distātia, futura anticipans ut presentia. Dicit aliquis posse prænūtiari futurū, ex quatuor donis simul iunctis. scilicet ex certa hoīs natura, & ex arte huic adhibita; & ex communi rerum inter se compassione tanquam animalis eiusdē partium, atque ex ea corporū dispositione, qua alia aliis indicia subministrēt sed re uera q̄do his cōcurrētibus indicia manifeste percipiuntur, habet & hæc perceptio aliqd simile uaticinio, & uniuersū uestigia uaticinii habet ubique, sed non ubique clara. Tam etsi sicut imago ipsius boni in omnibus deum præfert, sic in cunctis est uestigium aliquod uaticinii. Neque tamen uaticinii species una diuina, immista, definienda est per simulacra eius in generationem demissa & multo minus per imaginamenta delirantium. hæc enim omnia fallacia sunt. Uaticinium ipsum definiendum est per unam rationem ordinemque unum, & unā speciem diuinam unāque intelligibilem, & immutabilem ueritatem contra uero omnis perceptio mutabilis inde segreganda uelut indefinita, & deis diuinisque nullo modo conueniens. quando fit à nobis aliud quod opus nobis naturale, certe ad hoc sunt ab initio tributo semina & præparamenta ab ipsa natura, quæ est operis eiusmodi causa. Nulla ergo sunt data præparamenta semināque à natura, uel communi, uel humana ad uaticinium illud, quod est supra naturam consuetudinēque humanam. natura enim & intelligentia caret. nec est præcipuus auctor eorum quæ fiunt, præsertim quatenus in nobis est natura, sed uaticiniū plusq̄ intellectuale est, & causas attingit euentuum, & uno subitoque intuitu cōplectitur ordinem uniuersi opus eiusmodi, dei proprium est agētis hoc in nobis, nobis tūc à propria actione uacantibus. Præfagiū si quod nobis incidit instinctu naturæ uel arte pagitur, potest utiq; in nostra natura præparationē aptitudinēque hēre, sed hoc præfagiū ualde angustū est & obscurū, & magis minus uel suscipit uaticinium uero diuinum amplissimum est, & certū, & unū stabilēque id est summū ubiq; gradum possidet. Ideo nequit fuisse nobis inditum à natura. Porphyrius

2 IAMBlichVS.

coniectabat affectionem quandam nostræ naturæ uel corporalem, uel
 animalem ad uaticinium conferre præcipue, ex eo q̄ qui aduocabāt in
 hominem uaticinium, gestabant lapillos quosdā atq; herbas, ligabātq;
 nodos sacros, iterumque ligata soluebant. mutabant quoque proposita
 in eis, qui talia ab illis acceperant, & ex malis meliora reddebant. Sed Iā
 blichus observationes effectusq; eiusmodi retorquet in cōiecturā. qđ in
 spiratio uaticinii forissecus desuperq; proueniat. Talia. n. certis numini
 bus cōsentanea cū adhibetur nobis ad eorū inspirationē suscipiendam
 nos accomodāt. Porphyrius ait, nō eē cōtemnēdā artē quæ ex certis ua
 porib⁹ ad ignē sub opportunis stellæ & influxib⁹ facit deorū idola ī aere
 protinus apparentia, similia quodammodo diis, & hēntia similem ali
 quā efficaciam. Iamblichus ait, hæc idola parui pendī à sacerdotibus,
 qui ueras deorum species peruiderunt. neque posse excellens aliquod
 bonum reperiri in eo quod pululat ex materia formisque in ea. forma
 rumque eiusmodi uiribus, & arte simul humana. Nam quod fit ab ho
 mine est deterius homīe, & quod fit ita, ut idolum est adumbratio quæ
 dam apparens potiusquā existens, ac dum fit protinus euanescens, ne
 quæ sit arte opificia, quæ ueras essentias fabricat, sed imitatoria potius
 quæ essentiarum reddit imagines. Profecto deus mundi opifex non
 per cœlestes motus non particularem materiam non per potentias ita
 diuisas fabricat omnia, sed intelligentiis uoluntatibusque & immate
 rialibus speciebus, ac per animam sempiternam super mundanam, si
 mulatque mundanam mundos efficit. Factor quidem eiusmodi
 idolorum dicitur per stellas efficere non tamen eo modo per ipsas efficit
 stellas quo forte uidetur. cum. n. innumere sint in diis cœlestibus uires,
 omniū infima est potētia naturalis. In ipsa potentia deorū cœlestiū
 naturali sunt rationes, tū seminales. i. formarū generatiuæ tum aliæ quæ
 dam immobiles seminalib⁹ præcedētes ibidem. i. cōordinatiuæ forma
 rum. utrarūq; igitur rationū auctoritas generationē uniuersā præcedit,
 post eas sunt in corporibus cœlestibus, qualitates, uires, motus, atq; ex eis
 defluxus dominantes sub rationibus toti rerū mundanæ exordinatio
 ni. infima uero potestas cœlestiū, quas dixi uirū generationē terrenorū
 ducit. Muxartes, ut medicina gymnastica, agricultura, quæcūq; uide
 licet in operatiōe sua cōmunicāt cū opatione naturæ utuntur q̄litatib⁹
 uiribusq; per defluxus cœlestes ad inferiora traiectis, atqui & idolo ficus
 ipse trahit à cœlestibus defluxibus portione aliquam genitalē quam uis
 exiguam. atque debilem. Non enim utitur ipsis cœlorum motib⁹ aut
 uiribus

DEMYSTERIIS.

uiribus ipsis quæ illis insunt, aut uiribus quæ naturaliter fundatur circa celestes motus, nec potest eas attingere, sed occupatur circa uires quasdam quæ ab illorum natura ad ultimum defluerunt prolapsæ ad infimum mundi locum. Vtitur quidem is arte quadam, sed non pia atque deifica. hæ quidem infimæ celestium uires conspirantes, circa materiam quandam particularem, possunt eam transmutare, transfigurare, transformare, alias aliter. Iam uero, & transpositionem ab aliis in alia suscipiunt potentiarum earum quæ particularibus insunt. Quando aliquis eiusmodi fabricat Idola ex multis materiis & sub celestibus influxibus, tunc uarietas illinc quidem celestium actionum, hinc uero potentiarum materialium congregata, facit quidem aliquid, Sed actio hæc longe degenerat non solum ab opificio diuino. sed et ab effectione naturali. Natura enim & uno simul tenore & actione simplici proprium peragit opus. Hæc igitur idolorum fabrica est artificiosa commistio circa defluxum celestium ultimum, & circa illa quæ ad postremum à celesti natura mouentur atque recedunt. Homo cū sit melior, & ex melioribus procreatus non debet idolis fabricandis incumbere. Quæ non sunt animata, sed ostentamento quodam uitæ sunt inflata. Nec intima ueræque, sed externa fictæque harmonia continentur prorsus ad breuem mansura, nec habet uerum aliquid & legitimum, cum sint arte solum humana conficta. Solum uero quod simplex & uniforme est actionis uel compositionis in eis præualet. Ideoque ualde deficiunt, quoniam ex qualitatibus longe diuersis contrariisque congesta sunt, neque potentiam aliquam perfectam habent. Quoniam eiusmodi defluxuum multitudo est multis captatur, & in aduentitium aliquid commiscetur exile penitus, & infirmum, Nec stabilitatem ullam habent hæc idola, immo uelocius quàm quæ apparent in speculis euanescent. Quando enim admouetur subfumigatio uaporibus exalantibus, protinus componuntur, at cum per totum aerem fumus uaporque se fundit, subito dissoluuntur. Prodigiorum eiusmodi fabrica idolaris est omnino contemplatore ueritatis indigna. qui enim hæc machinatur, siue eorum uilitatem agnoscens, delectatur tamen, similis illi se uadit, siue colat ut deos, peccati reus est factu dictuque nefandi nec lux ulla in animam diuina subrutilat, circa tenebrosa idolorum phantasmata occupatam. Porphyrius ait idolorum factores in fabrica obseruare celestium cursum dicentes quo potissimum celestium curren-

IAMBlichVS

te, & cum quo uel quibus concurrente uaticinia uera proueniunt aut falsa. Item quæ ibi fiunt. utrum significatiua sint effectiua uel uel contra significationis efficacie uacua. Quamuis ex materiis electis idola construant obseruatione syderum, nihil tamen hæc idem habent in se diuinum. Nam materiae quæ hic mouentur cœlitus in generatione sunt postremæ atque ad ultimose cœlo defluxus compatiuntur. Quæ enim tam facile permutentur eiusmodi phantasmata, ut ad minimum nutum uel inertia sint, uel contra scilicet fatidica siue significat uel siue effectiua. certe passio tam facilis & mutabilitas adeo uelox declarat, ea diuinæ potentia nihil habere, non sunt in materiis ullæ potentia quæ sint elementa dæmonum, neque hi possunt ex particularibus corporibus generari, immo ab eis hæc generantur atque custodiuntur. Neque potest homo suis machinis formas ipsas dæmonum procreare. imo nos secundum corpora dæmonibus formati sumus: Non est putandum ex elementorum coitu cōfluere aliquam multitudinem siue compositionem in se propriam dæmonibus uim habentem: Nam ipse dæmon simpliciter uniformiterque & in se consistens, in unum diuersa congregat elementa, atque ex eis composita generat, & quicquid inest perseverantia ipse largitur neque decet idola dæmones appellare. Nam & aliud est idolorum auctor, aliud dæmon magnus dux dæmonum, ipsaque substantia dæmonum diuersa est a phantasmatis idolorum. quibus & tu Porphyri confiteris, neque deum neque dæmonem aliquem deorsum trahi. Igitur hæc idolorum fabrica. cum dei dæmonisque sit ex pers, neque uaticinium neque sacrum opus aliquod affert.

Caldæorum misteria de sacerdotio, Deo, dæmonibus bonis & malis.

Orphyrus commemorat opinionem dicentium omnia uaticinia nobis a dæmonibus malis infundi, Quorum natura sit subdola omniformisque atque uersatilis. qui deos & sublimes dæmões & aias defunctorum simulent, & hac fallacia nobis occurrere; præfagia præbeant, horum opinionem Porphyrius & si non probat, commemorat tamen de hac quoque egyptiū cōsulēs. Iamblichus hoc quoque dānat iter sacra commemorare prophana. atque subinde narrat mysteria quæ audiuit aegyptius a prophetis caldæo & talia. Dii uera bona dāt bonis

DE MYSTERIIS

bonis per sacrificia expiatis, quibus cum & uersantur, suoque commercio prauitate passionemque ab eis longe propulsant, suoque splendore tenebrosos idem spiritus arcet. Mali enim spiritus intrate deorum lumine uelut sole tanquam tenebrae subterfugiunt, neque turbare ulterius pium sacrificatorem possunt, omni prauitate & peruersitate passionemque liberet. Qui uero perniciosi sunt & interrim contra ritus ordinemque sacrorum sacra insolenter inuadunt, hi sane pro actionis infirmitatem potentiamque defectum deos assequi nequeunt. Sed pro inquinamenta quaedam, tum a diis arcentur, tum daemonebus malis accommodantur, quoque flatu profus implentur pessimo, pessimique illinc euadunt praefani scilicet atque dissoluti pariter & iniqui, desiderio dissimili diis atque in omnibus simillimi daemonebus improbisque buscum uersantur assidue. Hi igitur passionibus & prauitate pleni per ipsam cognationem malos ad se trahunt spiritus, quibus mox occupati, ad omnem iniquitatem inde iterum incitantur, ubi alter alterum ad hoc ipsum uicissim adiuuat & corroborat, sicut circulus aliquis principium cum fine coaptans, reddensque equalem eodem pacto uicissitudinem, hucusque caldei. Quando prophani contra ritus tractant sacra frustratur euentus, nam & pro diis aliis alii celebrantur, & pro bonis spiritibus insinuantur mali, horum ergo errata non debent ubi de legitimis sacris agitur commemorari, neque quae accidunt illis pro lege putari: sicut sacrilegium diuino cultui contrarium est, ita malis daemonebus intemperantiae auctoribus fallacibusque occupati contrarii sunt legitimis sacerdotibus, a quibus procul abest spiritus omnis iniquus & prauitas atque passio, adest uero bonorum praesentia numinum, atque desuper ab igne diuino ueritate replentur. His ergo mali spiritus impedimenti nihil afferunt ad animae bona, nec inde suggeritur superbiae fumus, uel adulatio mollis, neque subfumigatione falluntur neque uiulata turbantur. Sed haec omnia mala, tunc boni praesentia numinis, uelut fulguris ictu percussa disperduntur statim & eualescunt, Talibus ergo ueridicum prouenit uaticinium, cum quo nulla ex parte aliud est conferendum, cui rite studendum est: ea qua diximus sanctimonia. Hac enim ratione duntaxat acquiritur, & in uaticinatio ueritas incoscussa & in anima uirtus penitus absoluta, quibus sane duobus sacerdos ad ignem ascendit intelligibilem, quod tanquam finis omni praesagio sacrificioque debet esse propositum, temere nimirum o Porphyri, ubi de diuino agitur uaticinio opinionem eorum commemorandam existimasti, qui om

IAMBlichVS :

ne præfagium arbitrantur a malo dæmone tribui. hi nãq; in tenebris ab initio semperq; uersati, nec uerum a falso discernere possunt. neq; præcipia quibus hæc adueniunt intelligere.

Inuocatiões & íperia hominum aduersum spiritus.

Orphyrius dubitat quare spũstũ suppliciter inuocamus tãq̃ nobis superiores, tũ quasi cogim⁹ íperãdo tãq̃ íferiores. Iamblichus ita distígit. Dii qdẽ: & oēs nostra natura superiores plenitudine bonitatis: & uolũtate bonoꝝ & benignitate quadã dignis aĩs coueĩetia tribuũt. Deligũt religiosostãq̃ gẽituras suas & alũnos, atq; discipulos, & laborãtiũ miserẽtur. sũt præterea media quadã genera numinũ, q̃ ephori præsidẽsq; sũt discretõis atq; iudicii cõsulunt quæ facere deceat, quæ declinare. ad iusta quidẽ adiuuant. reuocant ab iniustis, & sæpe in homines iniquos iniurias. quas inferre conantur iuste retorquẽt. ut quæ agere moliebãtur, patiantur ipsi. Est rursũ aliud gen⁹ spiritũũ nobis circũstãtiũ ídiscretũ & inconsideratũ. qd̃ unã numero potentiam ẽ fortitum pp̃ ipsam a singulis uniuersi partibus distributionem. Vnde unum uni tantũ operi ẽ addictũ. sicut enim gladius solũ diuidit, nec aliud afficit. sic spũum in mundo distributorũ propter ipsam partibilem naturæ necessitatem. hic quidẽ solum diuidit. Ille uero solum colligit quæ fiunt atq; generãtur. qdã igitur occulti spũs alius aliam sortiti potẽtiam illud tantũ singuli ad qd̃ ordinati sunt, peragunt. Si q̃s igitur accipiens illa quæ ordine distributo ad totum cõferunt deflexerit aliorũ. & aliquid quasi præuaricando transegerit: hoc ipsũ qd̃ fit sequitur ne ipsius male utẽtis est damnum. sed redeamus ad quæstionem. Ut ad quæstionem respondeam iussa & íperia uiolenta. diriguntur ad spũs: nec utentes propria rõne, nec iudicii discretionĩsque principium possidentes. Cum enim cogitatio nostra habeat ratiocinandi naturam. atq; discernendi, qua res conditione se habent multas quoq; in se uitæ potẽtias complectatur. spiritibus imperare solet non utentibus ratione: & ad unam duntaxat actionem determinatis. Inuocate eos igitur tãq̃ superiores. quoniam ab uniuerso mũdo nos continente quæ ad tota conferunt trahere conatur circa quædam quæ in particularibus diuidũsq; continentur. Imperat rursum tãq̃ inferioribus. quia natura nostra intellectualis præstantior est q̃ intellectu carens & si illa latiore in mundo

habeat

DE MYSTERIIS

habeat actionem. Item duplex est in sacerdote figura, siue prætesta, una quidem humana, altera uero diuina. quam ex sacramentis induit in quibus latet diuina potestas, sursum ad diuinitatem animum eleuans deoque coniungens. Ideoque figuram diuinam adhibens animo, quam indutus potest sub prætestu dei: tanquam superior eiu smodi spiritibus imperare. tam & si tanquam homo rogare solet inuocans eos eatenus superiores quatenus ab uniuerso inuocat potestates. Sed ita uerius soluimus quæstionem communio quædam consentientis beneuolentiæ & complexio: indissolubilis unitatis omnem sacrorum expeditionem continet, ut hæc effectio sit diuina & excedens omnem expeditionis humanæ modum. Ideoque hunc omnem illinc auferre debemus. Non igitur sacerdos numerum accersit uel ut absens, nec mandat aliquid segregato perficiendum: quod homines inter se solent. Immo una quædam eademque communiter diuini ignis actio sponte sua per se prompta præsensque ex se agens refulget agitque. eodem modo per omnia simul, tum quæ deinceps inde tradit aliis: tum quæ possunt accipere idem non nihil. Diuina igitur opera quæ in sacris expletur, non per contrarietatem huius ad illud ut generabilia. non per differentiam uocantis mouetisue aduocatur: atque motum, transiguntur, sicut humana solent sed identitate unione, consensione: id totum expletur. & sublata discrepantia: hoc ipsum quod agit. & cuius uirtute agitur est commune ubique aliquid atque simplex. Porphyrius quærit, cur nam superi sæpe iubeant suos cultores esse iustos. aliquando tamen obsecrati inferre iniuriam inferant. Respondet Iamblichus non inferre iniurias: sed iusta supplicia. ac si forte iniusta, non esse deos, sed demones improbos. Dii non partem quandam huius uitæ tantum, sed totam, nec hanc solam, sed uniuersam ab æuo in æuum conspiciunt animæ uitam atque ita promeritis in antecedente uita contrahitis sæpe puniunt in sequenti, siue rogati punire: siue non rogati. Interea nos qui nihil uidemus ultra præsens opinamur aduersa non nunquam nobis contingere præter meritum: Dum tamen sæpe in hac uita patimur, quæ in alia iam intulimus. & quæ nunc facimus, aliquando patimur. Præterea multa nos latent hominum peccata quæ deos minime latent. Item nos iustitiam definimus, ut suum quisque officium faciat, secundum præsentis patriæ leges. Dii uero definiunt eam latius ad modum spectantes uidelicet ad totum ordinem uniuersi. atque spectantes eam præcipuerationem, qua animæ diis conducant iudicium inde peragunt. Tantamque diuersitas est inter iudicium diuinum

de ipso iure atque nostrum, ut ad illud attingere non possimus. Iam uero & ipsi dii quid iustum sit aliter perpendunt ad unam spectantes animam aliter ad totam animarum cognationem. Si enim eiusdem naturæ communitio existens inter animas, tum in corpore uiuentes, tum extra corpus positas complexionem quandam eadem atque communē cunctis efficit ad totam mundi uitā ordinemq; mundanum, necessarium est expeditionem iudicii a totis exigere. scilicet ab ordine uniuersali, & a necessitudine animarū inter se requireretur. Præsertim ubi scelerum magnitudo ab una anima commissorum excedit supplicium, consequens expeccatis. Dii ergo nunquam obsecrati inferunt supplicia, nisi iusta. Cum enim secundum essentiam bonum habeant, mali iniustiq; causa esse non possunt. Verum si quis forte cōuicerit ex imprecationibus ad superos factis, aduersa quædam aliquibus iniuste contingere, alias quædam præter deos bonaque numina causas inquirere compellemur. quæ si forte non inuenerimus non tamen ob hoc suspicari aliquid debemus de diis indignum diuina natura. eaque scientia certa quæ de bonitate deorum nostris intelligentiis est innata. In qua proculdubio grati omnes barbarique consentiunt. Proinde cum malorum species diuersæ sint: atq; dissidentes non in unam sed in diuersas referendæ sunt causas. Si uerum est, quod de idolis dicebamus improbisque dæmonibus, hinc sane exoritur multiplex origo malorum. Simulant enim deorum præsentiam dæmonumq; bonorum. Ideoque cultorem suum iubent esse iustum, ut ipsi uideantur boni, sicut & dii. quoniam uero natura sunt mali, rogati mala inferre libenter inferunt, atque nobis ad iniusta conducunt. Hi sunt omnino, qui & in oraculis mentiuntur & fallunt & turpia consulunt, atque peragunt. Dii uero bonique dæmones neque fallunt unquam: neque conferunt ad iniqua. est in super malorum natura dæmonum sibi inconstans, instabilis secumque dissidens, alias alia suadens. superiorum uero natura sibi constat assidue eundemque seruat semper in actione tenorem. Corporeæ mundi partes non sunt uirtute uacuae, sed quanto maiores pulchriores perfectiores sunt quam nostra corpora: tanto uires actionesque maiores habent. Igitur una quæque earum uires seorsum differentes habet, & actiones diuersas edit. Item habitudine quadam inuicem multo plura conficere possunt. Quin etiam a totis mundi partibus descendit in particulas quædam actio multiformis, descenditque facillime, pro potentiarum similitudinem. Quatenus uidelicet sequentes gradatim potentia antecedentibus correspondent. Præsertim ubi partes

DEMYSTERIIS.

tiens in super ad agens accommodatur. corporis ergo necessitatibus cō-
tingunt ex totis in particulas quasdam mala & pernitiōsa quaedam to-
tis quidem salutaria & harmoniæ uniuersi consona quamuis iterea no-
xia partibus, uel quia toto & actiones sustinere non possunt, uel pp cō-
missionē inferius accedentem, imbecilitatēq; infimis naturalē, uel quia
partes, partibus cōmensuratae non sunt. Proinde præter ipsū mundi
corpus multa pōt ipsa mundi natura. Nam & similiū concordia, & di-
scordia dissimilium nō pauca facit, quin ē multo & coitus in unū toti⁹
animal & potentiæ uigētes in mūdo quotcūque sint & quales aliud qui-
dem in totis aliud in partibus agunt ob ipsam partium debilitatem ad
ultimum distributam atq; diuisam. Amicitia totius & amor atque
contentio, & similia in ipsis quidem totis actiones sunt in particulis pas-
siones. Item quæ in intellectu diuino species sunt rationēque puræ in
uniuersi natura materialē quandam participant indigentiam. in singu-
lis tādē in formitatem, & quæ in totis sunt unita in particularibus dis-
sident. corrumpuntur in super particulae quaedam ut tota secundū na-
turam constituta seruentur conteruntur & partes quaedā atq; premun-
tur, totis iterea sic idē nascētibus passionis expertibus. Quādo ue-
nificus aliq; iprecationibus suis deducit desup in quēpiā calamitatem
ut edo uidelicet ad hoc naturalib⁹ qbusdā corporeisq; potētis uniuersi
traditio quidē actionis eiusmodi uenit desup absque electione, atq; pra-
uitate, tam & si interim maleficus hac ipsa utens, traditionem deflectit ad
contraria prorsus atq; mala, & ipsa quidē traditio actioq; supne descen-
dens cōpassione quadam pp similitudinem sub contrario & passioni-
bus cōmouetur. Maleficus autē electione trahit præter iustum, qd tradi-
tum est ad mala iam uero ipsa traditio, secundū unā harmoniā mundi
cōficit, ut quæ distantissima sunt tamen cooptentur. si quis interī id de-
prehendens ducere molitur iniq; partes sortes uē. quasdā totius in par-
tes alias ita ledens eiusmodi dāni nō est causa uniuersū, sed abusus huma-
nus trāsgrediens ordinē uniuersi legitimāq; peruertens. Non igitur
dii mala nobis inferūt, sed naturæ corporaq; diuinitus depēdentia. Atq;
& hæc non ut malos sed ut bonos defluxus mundoq; salutare ad ima-
demittūt, qui uero suscipiunt propria mixtione, peruersitatēque tran-
sformant, adeo ut aliter quidem data recipiatur conditione contraria.
Post hæc interrogas, cur natura superi non exaudiant inuo can-
tem, nisi castum: ipsi uero interim obsecrati illicitos cūcubitus adiu-
uent. Neque pudeat cultores suos ad turpes libidines incitare. Quando
d

IAMBlichVS.

causis occultis incitatur ad coitum non legitimum scilicet apud leges humanas, forte legitimum hoc est apud mundanas leges, quando uidelicet inde nascitur hominibus necessari⁹. Iam uero instinctus ad uenere in mundo quidem ad amicitiam tendit, & harmoniam. in partibus autem fit uehementior, propterea q̄ hæ ob complexionem suam facile nimium, & mutuo, & toti compatiuntur. Denique quod cœlitus descendit ad bonum, hic sæpe transfertur ad malum. Mundus est unum animal in quo partes, quamuis loco distantes, tamen propter naturam unã inuicem ad se feruntur. At qui uis ipsa conciliatrix mundi & causa communis omnium mixtionis, trahit quidem partes ad se inuicem suapte natura. potest eiusmodi tractus & appetitus arte quadam præter ordinẽ augeri, Vis quidem ipsa concilians infusa cunctis bona est, & causa ubique implectionis communionis, harmoniæ, amoris mutui, unionisq; mundanæ, quæ sunt fiuntque imperio continentis in partibus autem propter earum distantiam, & inuicẽ, & à totis atque ob naturam debilem & egenam, compassione mutuum congressum conficit. Vnde acrior appetitus plurimise est ingenus. Ars itaq; deprehendens hanc uim coaguli passim in natura dispersam contrahit eam undique colligitq; simul deriuatq; in unum. Atque ita appetitum necessariæ unionis naturaliter moderatum, reddit suis machinis effrenatum, dum & materiam adiuuet genituræ præcipue conferentem, & uires undique naturales inter se differentes, commiscet in unum, quarum commixtione pro arbitrio regit & conficit cõgressus ad genituram. proinde cum sint in herbis atque lapidibus uires, & dissolutiuæ & rursus congregatiuæ: sintq; multo maiores in rebus naturisq; maioribus potest utiq; ad coitum nixus intendi eiusmodi rebus adhibitis, atque ab his ipsis sine artis opera amor accendi tractusque fieri. Compertum habemus dæmones improbos, in generatione rebusque terrenis humanisq; posse q̄ plurimum. Ideo que nihil mirum uideri debet, ardorem ad illicitũ coitum in nobis frequenter ab eis accendi. possunt & ad idem cõferre uires quædam animæ, tum in hoc corpore uiuentis habentisq; uim mirabilem attrahedi, tum etiam hic absolutæ, sed adhuc in spiritu turbido humidoq; inuolutæ & hoc circa loca generationis adhuc oberrantis ideoque talia committentis. Nemo itaq; uel deos, uel dæmones eorũ pedisse quos amoris & coitus non legitimi causas esse dicat, Sed uel naturales instinctus apud nos deprauatos, uel ueneficam insuper artem, uel malos dæmones, uel animas nondum puras.

De sacrificiis

DE MYSTERIIS

De sacrificiis unde uim habeant & quid conferant.

Varitur qua ratione sacrificia & superis conueniant, & hominibus conferant, & in mundo quid agant. Porphyrius ait non solum prophetas, sed hypopphetas id est oēs sacerdotes, qui uaticinium tradunt ab aliis acceptum debere animalibus abstinere, ne diuaporibus illinc exhalantibus contaminentur. Huic uero sententiæ contrarium est commune dictum deos uidelicet animalium nidoribus maxime demulceri uelut esca, capi q̄. Iamblichus utrunque dānat scilicet deos nidoribus carniū uel infici uel irretiri, atque inescari. Anima mundi cœlestesque ex eo quod corporibus suis adsint neque passiones inde suscipiunt, neque ab intelligentiis distrahuntur. Animæ uero particulares patiuntur utrunque. aberraret uero nimium qui defectus similes animabus superioribus attribueret, non enim est uniuersalium, atq̄ particularium uel principiorum atque effectuum æqua conditio uel sci quidem corporibus quondam coniunctis animæ onus proculdubio in quinamentū inque nobis infert & procliuitatem animæ, per quam uoluptatibus liquecat, atque subcumbat multosque alios in anima morbos procreat sed uapor exalans ab animalibus & suffumigatio sacra rite peracta diis mundanisque & uniuersalibus causis nihil officit. Non enim ipsa continet ordinatque superos ad se ipsam, sed continetur ab eis, atque ad uniuersum coordinatur pariter atque deos. Ideoque ita potest illorum imperio superis coaptari harmoniceq̄ congruere. abstinēt igitur animalibus religiosi. non tamen quia dii uaporibus animalium fœdari possint, potestas nanque deorum, priusquam materiale aliquid eam attingat, ipsa quoque sine tactu discutit, nec solum hæc absque propinquitate sua corporalia, priusquam sibi propinquent disperdit & delet, sed nec ipsa cœlestia corpora materiale aliquid elementum in se suscipiunt. Nec peregrinum aliquid intromittunt, nec amittunt proprium, quinetiam uapores terrenorum uix ad quinque stadia progressi refluunt nec in materiale uolubileque corpus inficiunt, aut alunt. quod nullam in se potentiam ad mutationem habet nec in se, neque sibi contrarium habet quicquam, neque fertur à medio uel ad medium sed uel quiescere debet, uel reuolui. corpora igitur infra lunam cum sint ex discrepantibus potentiis motibusque composita, & transmutabilia sint omnino & sursum: deorsum ue ferantur. nihil habent cōmune cum cœlo, nec naturam nec potestatem, nec actionem, nec ergo uapor ex eis nec aliud attingit, cœlum ab eis omnino secretum, & merito ingenta

IAMBlichVS :

permutationem ex generabilibus nullam capiunt. Nun quid ergo natura deorum à uaporibus eiusmodi fœdari potest. quæ uapores materiales, uno (ut ita dicam) ic̄tu propulſat. Talia ergo non ſuperis noxia ſunt, ſed nobis hæc enim diuidua materialiaque & cognata nobis, aliquid erga ſimilia cõmune habent in paſſione uel actione: ſed aduerſus cœleſtia diuinãque in alio genere eſſentiæ poſita diuerſiſque naturis uiribusque prædita & excedentia proſus, agere quicquam & communicare non poſſunt.

Quæ ratio ſacrificiorum. quæ utilitas.

Orphyrius offerri ſacrificia diis hac ratioe putat ut eos ueneremur eiusmodi donis, ut maiores sæpe ſolemus, atque etiam ut pro bonis acceptis diuinitus ita gratiam referamus, pro bonis bona reddentes. Iamblichus cauſam eiusmodi ductam iquit ex cõmuni hominum ad homines conſuetudine neque conuenire naturæ deorum mores humanos ſupra modum exſuperanti. Maximam uero ſacrificiorum efficaciam tales modi declarationesque ſacrificiorũ nõ omnino demonſtrant. Efficaciam inquam, ſine qua non liberamur à peſte, fame, penuria, nec impetramus opportunos hymbres, immo & p̄ quam purificationem quoque perfectionemque conſequimur animorum, & ab hac generationis prouincia libertatem. Itaque aliquis ex aſſignatione tua non multum approbabit hos modos, quaſi tu dignã cauſam ad effectus eorum aſſignaueris. Ac ſi forte probauerit, accipiet proſecto ſecundo eos loco quaſi conſequentes & modo ſecundario coaptatos, primis antiquiſſimiſque operum eiusmodi cauſis. deſideramus itaque rationem, obquam ſacrificia efficaciam ad res efficiendas habeant. Et unde coaptentur diis præcipuis eorum quæ ſiunt cauſis, atque principiis.

Dicit aliquis quia mundus ſit animal unum, habeatque unam eandemque ubique uitam, ideo communionem ipſam uirium conſimiliũ, uel etiam diſtantiã diſſimiliũ, aut certe aptitudinem quandam agẽtis ad patiens commouere ſimilia, aptaque eodem modo, dum uidelicet diſcurrit ſecundum compaſſionem unam etiam à remotiſſimo ad remotiſſimum, tanquam hæc quoque ſint proxima. Nã inter hæc quoque ipſa uitæ communiõ eſt æqualis aſſignatio eiusmodi, uerum quidẽ dicit, & quod ad ſacrificia neceſſario ſequitur. Non tamen uerus ſacrificiorum modus ita monſtratur. Ipſa nanque deorum eſſentia, nec in natura nec in neceſſitatibus naturalibus poſita eſt, obquam obligationem ex paſſionibus naturalibus coexcitetur, uel per totã naturam ex

tentis

IAMBlichvs.

ten sis potentiis commoueatur. sed extra hæc secundum se ipsam deter-
 minata est. nullū ad hæc commune habens, uel in essentia, uel potentia
 uel actione simul & passione. addunt ad superiorem assignationem ali-
 qui quādam in rebus inferioribus congruentiā superis, Ideoque ad sa-
 crificiorum efficaciam cōferentiā, uelut in crocodillo hexagonarius
 numerus cum sole congruat. In cane rursus & cynocephalo rationes
 physica quædam & uires rationes cōmunes sint ad lunam. Itemq; in ali-
 is materiales quædam species, sicut in sacris animalibus, colores, figuræ
 formæ, cuiuspiam conueniant superiorum, uel membroꝝ aliquod aialis
 ut cor galli. Et alia quædam similiter naturalia sacrificiis adhibita ope-
 rum sint cause mirabilium. Ex superiori causarum assignatione, nō
 assignatur causa diuina quæ super naturalis est omnino, nec naturalibꝝ
 motibus cōmouetur, sed assignatur naturalis quædam potentia in ma-
 teria, & corporibus comprehensa, ideoque corporeis motibus rebusq;
 materialibus coexcitatur, rursusque sedatur, naturaliter inquam atq;
 hac simul quæ sunt circa naturam. Si quid uero tale ad sacrificia con-
 sequitur id quidē præcedentibus causis coaptatur, uelut con causa sine
 qua non eueniat opus. Præstat itaque dicere mirificos sacrificiorum ef-
 fectus tanquam à causa procedere ab amicitia quadam & accommodati-
 one & habitudine cōciliante, opifices ad opificia, & genitores ad genita.
 Quando igitur præcedente atque ducente hoc communi principio ac-
 cipimus aliquod animal, uel aliter animatum natumq; è terra, quod ef-
 fectoris uoluntate propositumq; sincere & exacte conseruet, tunc p ta-
 le quiddā propriæ mouemus cām opificiam huic immistæ præfectam.
 cum uero multæ sint causæ tales, & aliæ quidē absq; medio familiariter
 præ sint. sicut demonia aliæ uero his superiores sint ordinatæ. sicut diuinæ
 per ordinem causæ atq; his omnibus una quædam antiquissima præsit
 causa, certe in sacrificio perfecto, omnes per ordinem causæ cōmouen-
 tur. Secundum uero ordinē quem una quæq; sortita sunt, cognata qua-
 dam conditione sacrificio familiariter accōmodantur, & (ut ita dicā) ap-
 propriantur. Sin autem sacrificium sit imperfectum usque ad aliquem
 gradum ascendit. sed non transcendit ulterius unde multi existimant
 sacrificia fieri dæmonibus bonis. Multi & potentiis deorū ultimis. Alii
 mundanis uel terrenis dæmonum potestatibus uel deorum. partē qui-
 dem re uera sacrificiorum explicātes, ignorantes tamen totam eorum
 potētiam omniāque bona ad omne diuinum se penitus dilatantia nos
 autem omnia admittimus simul atque comprehendimus naturalia.

IAMBlichVS

quidem & quæ tanquam in uno animali secundum aptitudinem uel compassionem uel repassionem inuicem commouentur accipiuntur uelut simpliciter subiecta & consequentia seruentiaque causæ efficaciam in sacrificiis apparentis. Dæmonia uero diuinamque circa terram mundumque potentias acceptamus, tanquam proximos ordini nostro præfectos. potissimas uero efficacium sacrificiorum causas competere iudicamus. perfectissimis, opificiisque potestatibus. Quoniam uero summa illæ opificiæ potestates in se omnes ordine causas complectuntur, ideo unam cum his commoueri simul uno quodam ictu cunctas efficientes causas arbitramur. Quoniam in sacrificio perfecto commouentur unam cum causis summis opificiisque causæ ordine consequentes, tunc ex cunctis communis utilitas prouenit in generationem totam. Aliquando quidem per ciuitates populosque gentesque omnigenas, uel maiores his uel minores circumscriptiones. Aliquando uero per domos uel hominem unumquemque bona contingunt, abunde benefica uoluntate, superis largientibus non passione distributionem suam exhibentibus sed impassibili mente iudicantibus esse dandum secundum proprietatem familiaritatemque atque cognationem. Una quadam inter amicitia quæ continet omnia hanc colligationem per ineffabilem communionem quandam conficiente, hæc utique ueriora sunt magisque deorum essentiam potentiamque participant, quam quæ tu suspicaris scilicet nidoribus animalium in sacrificio superos potissimum inescari. Si quo enim corpore dæmones inuoluuntur, quod quidam sacrificiis nutriri putant, illud certe immutabile est, & impassibile, lucidumque nec indigum, adeo ut nihil effluat inde nihilque necessarium sit influere. Atqui & si forte fuerit necessarium quidnam necesse est per sacrificia id influere. Cum mundus & aer in ipso indeficientem ex terrenis exalationem habeat undique circumfusam iam uero si corpora dæmonum effluant, sacrificia tamen non æqua portione restituent, nec quantitatem inter excessum defectumque dæmonibus naturalem proportionemque similem conseruabunt denique cum mundi faber animalibus omnibus terrenis atque marinis abundantem paratumque tribuerit nutrimentum, nunquid superiores homine nutrimento deseruit? & cum uiuentibus aliis statuerit alimenta quotidiana eorundem opera copiose parari. Cur dæmonibus solis aduentitium uoluit alimentum ab hominibus adhiberi. Atqui si forte nos nutritionem eiusmodi negligamus exuritura sunt & peritura corpora superiorum. Proinde si nos dæmones nutrimus, etiam generamus

DE MYSTERIIS.

remus eos, & superiores essemus. Contra uero se res habet. Nam ipsi nos nutriunt, & superiora passim inferiora sic cœlestia terrestria nutriunt. Anima quidem ab intellectu perficitur atque alitur perficitque naturam, præterea oblatio sacrificiorum per ignem materiam cōsumit, eamque sibi prorsus assimilât, non se materiæ præstat similem, reducitque ad diuinum atq; cœlestem immaterialémque ignem, nec ullo modo deorsum ad materiam generationémque declinat. Si enim exalationem uaporum à sacrificiis fore oporteret nutrimentum materiale oportebat & materiam integrâ remanere. Sic enim abundantior illinc accipituris proueniret influxus nunc uero materia tota cōburitur atque cōsumitur, & in ipsam ignis puritatē subtilitatēq; penitus permutatur. quod quidem cōtrariū eius quod dicebas ipse significat. Superi namq; sūt passionis expertes quando quidē placet eis per ignē discuti materiā atq; consumi nosq; reddunt à passionibus alienos, & quæcunq; sunt in nobis diis similia faciunt quæadmodū ignis dura oīa & opaca, corporibus subtilibus lucidifq; similia reddit. Nosq; sursū eleuat p̄ sacrificia eorūq; ad ignē cōsumptionē ad deo & ignē, sicut & ignis ad ignē eleuat reducitq; grauiâ simul & dura ad diuina sursū atq; cœlestia. Vehiculū corporale dæmonibus subministrans, neq; à materia neq; ab elementis, neq; ab aliquo corpore noto nobis existit. Non pōt igitur ab elementalī eēntiā tanq̄ alienissima fieri dæmonibus nutrimentū. sed quæadmodū dii igne fulmineo materiā diuidūt, ac sepant à materia, quæcūq; sūt imaterialia quidē p̄ eēntiā. sed alligata materiæ, atq; ex passibilibus ipassibilia reddunt, sic & noster ignis actionem diuini ignis imitans, quicquid materiale reperit in sacrificio destruit, & admota purificat & à uinculis materiæ soluit ac pp̄ nature puritatē ad deo & cōmunionē idonea facit. Atq; nos eodē pacto à uinculis generatiōis absoluit, diisq; assimilât, & facit ad deorū amicitia aptos, nostrāq; naturā materialē, ad imaterialem attollit naturā. hæc quidem cōmunis sacrificio & ratio satis ut arbitror, facit ingeniosis potētibus ex norma cōmuni unicuiq; sacrificio propria sagaciter indagare. uerūtamen tardioribus quoq; ingeniis indulgentes, propria quædā his addemus clariora in mediū adducētes. principium uero ad hæc oīum optimū est qđ cōtextū sacrificio & declarat, deo & ordini cōsequēter annexū. Deos alios quidē materiales, alios imateriales ponimus. Materiales qui materiā in se cōprehēdūt, atq; exornāt. Imateriales aut̄ oīno qui à materia penit̄ segregati sūt secūdū igitur sacerdotiā artē incipere sacrificia decet à diis materialibus nō. n. aliter ad imateriales deos

pater ascensus. hi igitur cōmunionē quandā ad materiā hēnt quaten⁹ e:
 præsident, atq; icubāt. iidē quoq; iis quæ fiūt circa materiā dom inātur. ut
 diuisioni, percussioni repectiēti, mutationi generationi, corruptioni, cor
 poribus materialib⁹ oībus. Si quis igitur hos rite uult colere, nimis pro
 natura eorū atq; p̄cipatu cultū adhibere debet materialibus inquā ma
 teriale. sic. n. ad eos totos, p̄ tota nos toti in familiaritatē propriā p̄duce
 mur cognationēq; ipsis i cultu cōgruā adhibebimus. corpora igitur ui
 ta priuata, & aīaliū cades destructu corporū mutatioq; multiformis, atq;
 corruptio & oīno proiectio materiæ præcedētis materialibus diis cōgru
 it. Nō qdē ipsis p̄ se ipsos, sed p̄ materiam cui præsent. Et si. n. ab hac
 maxime separati sint, simul tamen huic adsūt. ac si materiam in potesta
 te imateriali cōtinēt, attamen una cū hac existunt. Iā uero gubernata gu
 bernatoribus non sūt aliena. similiter exornatoribus exornata. Quin
 ēt utētib⁹ quæ subministrāt, tanq̄ istrumēta facile proportionib⁹ coa
 ptātur. quapropter imaterialibus quidē diis, materiā i sacrificiis adhibe
 re ē alienā. materialibus aut oībus est admodū cōsentaneū. Ope præ
 tiū est ad hæc insup̄ geminū uitæ nostræ habitū cogitare. Aliquādo qui
 dem aīmus toti nos efficimur p̄ōiti extra corpus & eleuati mēte, una cū
 totis imaterialibus diis p̄ sublimia nos attollimus alīquando uero ter
 reno corpore colligamur, sumusq; corporei, materia uidelicet compre
 hēsi similiter duplex erit cultus diuini ratio, una quidē erit simplex in
 corporea ab oī generatione sincera. sinceris cōpetens aīalibus. Altera ue
 ro plena corporibus & actione profus materialī cōueniens aīalibus nō
 dum puris, nec dū ab oī generatione purgatis. sacrificiorum ergo speci
 es duæ sūt, purissima quidē sacrificia hominū sūt sūmope purgatorum
 Quod quidē raro cōuenit unī, uel admodū paucissimis, ut inquit hera
 clitus sacrificia uero materialia, & quæ immutatione uersantur anima
 libus adhuc occupatis corpore competunt. ciuitatibus ergo nondū
 purgatis genitali sorte contubernioque corporeo nisi eiusmodi sacrifi
 cia dederis, ab utrisque pariter aberrabis ab imaterialibus simulatque
 materialibus bonis. Illa quidem non possunt accipere. his autem pro
 prium consentaneūque non offerunt. Accedit ad hæc, q̄ unusquis
 que qua ratione est non qua non est agere debet essentiæ curam. Non
 oportet igitur hanc præuaricari propriam colentis mensuram, atque
 naturam. complexionem quoque proprie coaptatam inter curātes ho
 mines potentiāsque curatas, electuram iudico conuenientem sibi cul
 turæ modum. Nam complexio eiusmodi imaterialiter temperata
 immaterialeni

DE MYSTERIIS

immaterialem eligit quatenus ipsa uidelicet potentiis puræ incorpo-
 reis ad ipsa pure incorporea copulatur. Complexio illiusmodi corpora
 liter coaptata corporibus, eligit culturā similitudinem ad eētias corporib⁹ præ-
 sidentes. Sæpe pro necessario corporis usu uouemus, opera mūrque; aliquid
 erga deos gubernatores corporis. dæmonēsque; bonos, dū uidelicet stude-
 mus purgare corpus à maculis quibusdam. sordibusque; ueteribus, uel mor-
 bis absoluerē, sanitatēque; adhibere, uel grauedinē, torporēque; remouere, &
 leuitatem, efficaciamque adhibere, uel aliud quiddam bonū corpori cō-
 parare. Tūc igitur nō intellectuali quadam, & incorporea ratioe, corp⁹
 rite tractabimus. Nō enim ita natū est ut his modis curari queat, sed cū co-
 gnata sibi nanciscitur, tūc corporib⁹ curatur corp⁹ atque; purgatur, erit igitur
 & sacrificandi ritus ad usum eiusmodi necessario corporalis atque; ita sup-
 flua corporis expurgabit, supplebitque; pro necessitate quæ desunt, & quæ-
 cunq; distributa sunt ad proportionem, ordinēque; reducet. Sacrifica-
 mus sæpe poscentes à superis aliqua ad uitam humanā accomodata, sci-
 licet quæ uel uictui necessaria sunt, uel ad illa p̄tinent, quæ gratia corporis
 affectamus. Quid nam tunc cōtinget nobis à diis ipsis, qui ab omni hu-
 mana generatione sunt penitus segregati? Quod ad penuriam sterilita-
 tē uel fugandam, uel copiam adducendam nobis cōferat, uel ad alia ne-
 cessaria uitæ conducat. Nihil sane. Qui. n. sunt ab oībus absoluti eius-
 modi dona nō tractant. Si quis uero dicat deos illos imateriales oīno ima-
 teriales in se cōprehēdere deos, horūque; dona secundū unā cām primā in se
 cōplecti dicet utique copiam, quādam ita diuini muneris illinc inferi-
 us descendentem. Verum quod illi hæc tractantes proxime humanam
 uitam actiōesque peragant nulli dicere cōcedendum est. Eiusmodi enim
 rerum. quæ hic sunt dispensatio diuina est, atque particularis, & cum
 quadam ad hæc conuersione peragitur, neque omnino est à corporibus
 segregata neque puram, sinceramque gubernationem præfecturamque;
 admittere potest. Modus igitur sacrificandi pro rebus eiusmodi congru-
 us est, qui cum corporibus habet & generatione commercium. non qui
 est a materia & corpore penitus separatus. Qui enim purus est omnino
 talia supergreditur, neque ad hæc proportionem habet. Qui uero cor-
 poribus horūque uiribus utitur, est rebus eiusmodi omnium cognat-
 tissimus. Potens pro sp̄a quædam uitæ suppeditare, & ad uersa nobis imi-
 nentia deuitare ac temperiem comparare humano generi moderatam.
 Plurima hominum turba naturæ subiicitur uniuersali eaque uiribus
 naturalibus gubernatur, atque inferius ad naturæ opera uergit complēt

IAMBlichVS.

que dispensationem fati, & fatalium operum suscipit ordinem, rationemque pratticam circa naturalia solum exercet. Paucissimi supnaturali metis potentia freti à natura discedunt, atq; ad separatũ immistũq; se cõferũt intellectũ. Vnde naturalibus potentiis superiores euadãt. Nõ nulli uero mediũ tenet inter purũ intellectũ atq; naturã, & horũ alii quidẽ uicissim sequuntur utrunq; alii mistam ex illis utrisq; uitã agũt. Alii soluuntur quidẽ à deterioribus & ad potiora se transferũt. Qui ergo natura gubernantur uniuersali, & ipsi uitã degũt naturæ propriæ mancipatã, potẽtiisq; naturæ fruuntur, cultũ exercebunt naturæ cõuenientem, corporibũsq; natura motis cõgruũ. Eligentes ad hoc loca, qualitates aeris materiã, materiæ uires, corpora corporũ qualitates & habitus motus conuenientes, mutationesque eorũ quæ in generatione uersantur, atq; similia tum in cæteris cultus diuini partibus, tum in ritu sacrificandi. Qui uero sola mente uiuunt uinculis naturæ soluti, intellectualem corporũq; expertẽ culturã normã in oĩ religionis parte meditabuntur. Qui mediã uitã degunt iter intellectũ, atq; naturã, mediã quoq; sequuntur religionem, atq; pro uitæ mediæ differentiis differentes sectabuntur colendi per media modos. Aut enim tractabunt utrunque uicissim, aut ab altero ad alterum declinabunt, aut deteriora tangẽt utp ea cõsequãtur, & potiora, existimantes nõ aliter sublimiora, se consequi posse. In genere eẽntiæ prætatũq; diuinarũ, aliæ quidẽ subiectã sibi aĩam hẽnt atq; naturã, subministrãtẽ uidelicet eorũ opificiis, quatenus ipse uolunt. aliæ uero ab aĩa & natura sunt penitus separatæ, nõ inq; ab aĩa tantũ mũdana prorsus atq; genitali uerũ etiã, ab aĩa diuina eiusq; natura. Aliæ deniq; mediũ tenet, cõionẽq; inter extrema cõciliãt, uel secundũ unũ indissolubile uinculũ, uel secundũ exuberantẽ maiorũ traditiõnẽ uel secundũ minorũ susceptiõnẽ nõ impeditã, uel secundũ colligatã amboꝝ cõsensionẽ. Quãdo deos colim⁹ aĩæ naturãq; dominãtes nõ alienũ eẽ & naturales his uires offerre, & corpa, quæ natura regũtur, diis eiusmõĩ cõsecrare. oĩa. n. naturæ opa & obtẽperant eis & ad eorũ dispensationẽ aliqd cõferũt. Sed quãdo deos lõge secretos, & in sua unitate collectos cupim⁹ uenerari honorib⁹ à materia penitus absolutis eos uenerari debemus. Intellectualia. n. his dona debẽtur, icorporea uita, uirtus pfecta, sapiẽtia cõsumata, eorũq; officia. Mediis at diis, mediõrũq; bonõꝝ ducib⁹, sicut dixim⁹ media cõpetũt. Ab alio igitur principio exordientes. s. à mũdo diis mũdanis distributione, quattuor in mũdo elemẽtorum à cõmuni sortitiõne secundũ mensuras elementõꝝ facta, à cirferentia circa centra.

DE MYSTERIIS

ca centra in ordine reuoluta, ad ueritatem sacrificiorum facilem habemus accessum. Si enim nos in mundo sumus & ut partes continemur in eo primūque generamur ab eo, atque à totis potentiis eius perficimur, & ex quatuor eius componimur elementis, ac portionem quandam uitæ naturæque ab eo nacti tenemus. Profecto non debemus in cultu diuino mundum mundanosque ordines prætermittere. Ponamus igitur circa quamlibet mundi partē esse quidem corpus aliquod, ut uidemus, inesse præterea uires corporibus in corporeas ordine distributas, factorū itaque; lex similia similibus rite distribuit, & à summis ad ima per media tota progreditur. Corpora quidem corporeis adhibens in corporeis in corporea, propria uidelicet unicuique reddens. Veruntamen si quis religiosus super mundanū numen assequitur, rarissime uero id accidit, hic utique solus seorsum à corporibus & materia positus nimirum & talē prosequitur cultū, sup mundana potentia, diis sup mundanis unitus. Quod autē uni uix tandem in sacerdotii sine cōtingit nō expedit pro communi lege omnibus & in principio & in medio religionis statuere. hi nanque corporeum quocunque mō cultū agunt. Quilibet igitur pitus in sacerdotio confitebitur, oportere cultum superis nec ex parte, nec imperfectum, sed conuenientem & integrum adhibere. Quoniam igitur anteq̄ ad sint dii descendantque ad terram, omnes præsubiacentes illis potentiae mouentur, & ut præcursores pompæque præcedunt nimirum qui non distribuit omnibus quod cuique congruit, nec unū queque proprio quodam honore prosequitur ipsam deorum præsentiam non assequitur. Qui uero omnia numina sibi propitia reddit, grata offerens unicuique donaque simillima, hunc sane non frustratur enētus sed diuinū chorū integra, plenaque præsentia suscipit. Cū igitur hæc ita se hēant, nō oportet ritū religionis esse simplicē ex paucis que; cōpositū, sed multiformē, & ex omni harmonia cōstantē. ex cūctis ubique; mūdanis (ut ita diximus) constitutū. Si. n. simplex aliqd. & unius dūtaxat ordinis esset, id ipsum quod in sacerdotio aduocatur, & ad nos mouetur simplex utique modus sacrificandi sufficeret. At uero nullis notū est, quāta uiriū multitudo suscitari solet, quādo descēdūt dii, atque mouētur nisi sacerdotibus illis, quæ ope ipso id expti iā fuerint. Soli igitur hi cognoscunt, quæ potissimum sit perfecta plenitudo colēdi, & quæ paucis prætermisissis, quātū nos frustratur euētus. Quæadmodū in harmonia si una corda frāgatur. tota subito dissonat. sic uno prætermisso numie, sine ritu cōis ipsā religio finē non hēt opatū. dum hoc uno deficiente sacrum opus structuram suam in-

DE MYSTERIIS

tegritatē m̄q; non habet. Quādo diuinæ potestates palām ad sensum descensuræ sunt manifestum nobis prouenit dānum, si quē ex sup̄is præmittimus non honoratum. Similiter quando clam ueniunt in opere sacro, periculosum est, si hūc quidem honores, alium uero pro sua dignitate & ordine nō honores. Qui. n. aliquē proprio fraudat honore, totum confundit religionis opus, dū unam totāq; dispositionē dissipat. neq; ut aliquis putaret, tunc opus suscipiēdi tantū est imperfectum, sed totius structura perit. Quid uero? Nonne ipsa sanctimoniarū summitas, ad summū ipsum totius numinū multitudinis principium unūq; recurrit. Atq; in eo diuinas oēs simul essentias dominationēsq; colit? Proculdubio. uerū eiusmodi sūmitas, sero admodū aduenit, & q̄ paucissimis, atque optime nobiscū agi putādum est, si talibus in uitæ calce contigerit. Disputatio uero præsens nō eiusmodi uiro leges ponit. hic. n. est lege superior, sed lege aliqua indigentibus, has sacro & leges in præsentia sancit., numinum multitudo est quasi mundus aliquis, habens multos ordines in unū ordinē conspirantes. Similiter sacrificia debent habere numerū ordinem pariter in unum ordinem conspirantem. Ita ut singuli singulis numinibus rite respondeāt. Similiter quæ circa nos sunt & in nobis multiplicia sunt, neq; debent ex aliqua parte tantum, sed ex cūctis congrue diuinis nostrarū rerum causis respondere, atq; ita ad supremos ascendere duces. Religiosa igitur obseruantia circa nos, & in nobis agit uaria. Aut enim quasi propagando perficit, aut amputat, aut emundat, aut expertia ordinis ordinat, aut segregat longius ab errore mortali. Cuncta deniq; totis supernis familiaritate conciliat. atqui quādo utrūque congregiuntur in unum, illinc quidem diuinæ causæ, hinc autem ex æquo præparationes humanæ, tunc absoluta religio peragit omnia. & ingētia ex sacrificiis bona reportat. Profecto exuberantia potestatis in causis uniuersi summis, id habet ut quemadmodum in cæteris inferiora superat, ita & in hoc admodum superet uidelicet in ipsa præsentia amplitudine, ut maxime oīum causæ, maxime omniū omnibus sint præsentis, adeo ut eadem ipsa causæ uniuscuiusque potestas, seorsum ab impedimento ubique tota semperque sit præsens. hac igitur ratione ipsa omnium prima ultimis quoque subtrahit. Immaterialiaque principia in materialiter materialibus adsunt. Nemo miretur si quam materiam esse dicimus puram, atq; diuinam. nam ipsa quoq; materia cū ab opifice patreq; omniū facta sit, merito perfectionem suā quādam acquisisse potest aptam ad deos suscipiendos. Quinetiā nihil prohibet su

DE MYSTERIIS.

prohibet superiora lumen suum ad inferiora diffundere. Neque igitur materiam permittunt expertem fore superiorum. Quapropter quicumque materiae perfectum & purum est, atque deiforme ad deorum susceptionem non est ineptum. Nam cum oportuerit etiam terrena nullo modo diuinæ communionis expertia fore, ipsa quoque terra diuinam quandam portionem in se sortem uel suscepit ad capiendos deos sufficientem. Hæc igitur sacrorum sapientia contemplata atque ita secundum congruentiam, competenti unicuique deorum susceptacula diligenter inueniens, sæpe componit in unum lapides, herbas, animalia, aromata, aliaque similia, sacra, & perfecta, & deiformia. Atque subinde ab his omnibus susceptaculum purum integrumque fabricat. Neque enim fas est omnem materiam detestari, sed solam, quæ à diis fuerit aliena. Propriam uero ad illos decet eligere utpotè quæ consentire possit, atque conferre ad deorum ædificia, statuarum fundamenta sacrificiorum opera. Neque enim aliter terrenis locis & hominibus hic habitantibus possessio portione ulla ex diuinis contingere potest, nisi tale quiddam prius iactum fuerit fundamentum.

Archais sermonibus credendum est testatibus ex deis per beata spectacula quandam traditam fuisse materiam. hæc igitur illis ipsis tradenti est cognata. Talis ergo materiae sacrificium deos excitat, ut se demonstrent, atque ad comprehensionem eos protinus aduocat, & præsentem capit, & perfecte demonstrat. Eadem aliquis perdiscere potest etiam ab ipsa quæ secundum loca distributio diuinitus est effecta, atque ab ipsa præfectura, quæ per res singulas est diuisa. Quæcumque secundum diuersos ordines, siue maiores, siue minores, passim sortes eiusmodi nata fuit. Constat enim deis locorum quorundam rectoribus, sacrificium ex eisdem rebus quæ nascuntur ibidem, fore admodum consentaneum, & gubernatoribus gubernata & quæ ad ea pertinet placitura, effectoribus & grata semper sunt opera sua potissimum. Et qui primo aliqua procreant, talia rursus habent in primis accepta siue igitur animalia quædam, siue plantæ, siue alia quæ uisa superis dispensantur, simul & præfecturam sub eis nata sunt. & communionem nobis conciliant cum superis indiuiduam. Horum ergo nonnulla quatenus conseruantur, atque tenentur, augent, tenentium ad deos familiarè proprietatè quotcumque uidelicet ex eo quod integra maneat, uim communionis inter homines deosque conseruant. Talia sunt quædam apud ægyptios animalia & ubique sacer homo, quædam uero mactata combustaque familiaritatè efficiunt clariorè, quotcumque uidelicet resolutionè in priore elemento & principiū, efficiunt cognatiorè, causis supero &

atq; pro ritu sacratiore. Vbiq; n. quo magis proprietas, familiaritasq; perficitur, eo perfectiora bona ad nos inde descendunt, Neq; sunt hæc hominum dūtaxat inuēta, ne humanis moribus auctoritate nacta sunt, sed deus ipse rite inter sacra uocatus auctor est eiusmodi legū, circa quē dii angelique per multi uersantur, sub quo per quaslibet in terra gentes, numen aliquod sortitum est præfecturam communēque prouinciā. Proprium quoque inde tributum est templo unicuique numen. Item sacrorum quæ operamur ad deos, deus aliquis spectator ē, atque gubernator. Quæ ad angelos angelus, quæ ad dæmones dæmon, atque in aliis eodem pacto secundum proprium genus perfectus cognatam sortit⁹ est præfecturā. Quoniam igitur sub numinib⁹ speculatoribus auctoribusque sacrorum sacrificia pertractamus uereri debemus diuinæ sanctimonix leges, sacrificiaq; legitima, & propterea in his sperare quod sub numinum. deorumque principatu sacrificamus. Et interea cauere summo opere nequid uel indignum superis offeramus, uel alienum. Deniq; summatim id admonemus, ut singula quæ in nobis, & circa nos sunt circūspiciamus diligenter & quæ in mundo, itē deos angelos, dæmōes gentibus distributos. Et hac unicuiq; ratioe amicū sacrificiū similiter offeramus. Hac enī ratioe dūtaxat digna uno quoq; numine sanctimonia religioq; seruetur. Votum, siue adoratio, & oratio omne sacrificiorū opus perficit, & imprimis ad totā confert religionē, & sacram, indissolubilēq; animabus ad deos cōflat communionē. Huius uero tres sunt species, prima congregat, atq; contactum notitiāque nobis ad diuinitatem præstat. Secunda, communionē ad diuinum deuincit consentientem, atque dona nobis prouocat diuinitus quoque demissa, etiam atēq; loquamur intelligamūsq; omne nostrum opus perficientia. Tertia cōficit ineffabilem unitatem atq; in diis auctoritatē totā collocat animāq; nostram in eis perfecte ponit atq; cōfirmat. Iā uero in tribus his terminis, quibus diuina omnia mensurantur amicitiam nobis ad deos harmonix cōflat, sacramque à diis utilitatem triplicem nobis affert. Vna quidem ad illustrationem pertinet, alia ad communem operum executionem, alia ad pfectā ex igne diuino plenitudinē. Itē adoratio eiusq; uirtus aliquādo sacrificia ipsa præcedit. aliquando mediis inseritur sacrificiis, aliquando finem complet sacrificandi. Opus uero in sacris nullum absque adorationis supplicationibus efficitur unquam. Adoratio denique diutissime frequentata nostrum nutrit & perficit intellectum. Animam ad suscipienda diuina admodum efficit ampliorem diuina hoibus

DE MYSTERIIS

na hominibus patefacit. Ad splendores diuini luminis capiendos assuefacit. Paulatim perficit, quæ nobis insunt ad numina continenda. Quousque ad summum nos usque perducit. At qui & mores nostræ cogitationis humanos retrahit paulatim, moresque diuinos infert, persuasionem quoque & cõmunionem, & amicitiam procreat procul ab intermissione perpetuam. Diuinum rursus amorem auget, quod ue in anima diuinum est, accendit, & eleuat, expurgat quicquid animo est contrariũ & aduersum. Atque ab ipso spiritu æthereo splendidoq; qui est animæ circumfusus excutit, q̄tuncunque uergit ad genituram. spem quin etiam præstat bonam, & fidem perficit circa lumen. Denique (ut summatim dicam) homines frequenter orantes ad rationis uirtus familiares deorum collocutores efficit atque discipulos.

Cum adoratio talis sit, talẽmque connexionem cum sacrificiis habeat patet sacrificiorum finem opificii contactus esse participem. Quandoquidem per opera diis accomodatur. Itaque & bonum ipsius tantũ est, quantum à causis, opificiis mittitur ad genus humanũ. atq; inde rursus apparet uirtus adoratiõis reductiua, perfectiua, impletũua, & qua ratione sit efficax & unionis effectrix, atq; à diis cõmune uinculum habeat. Et quomodo adoratio, sacrificiũmq; mutuo se confirment, potentiãque inuicem conferant admirabiles religionis effectus. hinc rursus apparet sacerdotiam disciplinam operationẽmq; hẽre in partibus suis cõspirationem non minorem q̄ in mẽbris habeat. animal neq; posse partem eius aliquam absq; cunctis suum opus absolueret.

De sacrificiis animalium.

Orphyrus ambigit quare oporteat lege sacrorum, eum qui diuina sit inspecturus exanime corp^o eo tẽpore nõ attingere. Veruntamen per corpora animalium mortuorum sæpius diuinorum inuocationes, consecutionesque peragantur. Iamblichus ita soluit. uates iubent diuinorum spectatorem exanime corpus, quod sacram non fuerit nõ attingere. Permittunt uero qd̄ consecratur attingere. Præterea uetãt humana corpora quæ iã deseruit anima. ne intuitu q̄dem tangere. Vitæ nanque diuinæ uestigium quoddam uel simulacrum uel demonstratio in corpore per mortem extinguitur. Cæterorum uero animalium corpora mortua tangere religio nulla uetat. Quoniam nec in uita diuiniore communicauerunt. Præterea quatenus ad immateriales deos consurgimus expedit tale corpus non attingisse. Quatenus uero ad materiales studemus accedere. tangere fre-

IAMBlichVS :

quenter expediet . Nam per animalia deos eiusmodi aduocare sole-
mus. Qui uidelicet talibus præsideant animalibus præsertim qui pro-
xime & quasi cognata quadam conditione gubernent. Item hominib⁹
quidem in materia comprehensis corpora uita priuata, maculam quã
dam inferunt uidelicet non uiuens uiuenti, & sordidum puro & priua-
tum habenti habitum. Et mortuum habenti potentiam moriendi, pro-
pter cõmunem quãdam inter hæc habitudinem. sed dæmoni in corpo-
reo penitus atque impassibili, talia corpora nihil obsunt. Nam caduca
maxime supereminet.

De uaticiniis per animalia.

Vando uaticinium agitur per corpora sacrorum animalium
ut a⁹ futurum, non est putandum deos ad hæc accedere, uidelicet
uniuersales prouisores ad curam diuisam particularem, mate-
rialem, proportionalem, circa animalia singula. Sed dæmones & hos q⁹
dem ualde diuisos & singulos singulis specieb⁹ animalium distributos
proximam curam animalium præfecturãq; sortitos. hi nanq; princi-
patũ nacti sunt, haud prorsus sufficientem expertẽq; materiẽ. Ideoq;
congrue instrumenta eiusmodi attingere solent. Ad hoc igitur ut eius-
modi per animalia uaticinium à dæmonibus consequamur parare his,
oportet sedem talem, per quam possint inter homines obuersari, no-
bisq; uti. Sedem uero hanc esse oportet in corpoream, ut incorporei dæ-
mones per hanc nobis adsint. Erit igitur hæc anima talium animalium
à corpore iam absoluta. Quaten⁹ enĩ quodãmodo & ipsa sæparata est à
corpore, conuenit cũ dæmonibus conuenit & nobiscum propter quan-
dã uitæ cognitionem. Igitur tanq̃ media præfidi eius dæmoni submi-
nistrat ad præfagium homini suggerendum & ad mãdata dæmonis de-
clarandã & cum dæmone nos conciliat. Anima uero hæc eiusmodi ua-
ticipiis utens, non solum uaticinium audit accipitue. Sed etiam nõ pa-
rum ex se ipsa confert ad executionem eius ad opera pertinentem. Hæc
enim commouetur & cooperatur, & simul præuidet per quandam cõ-
patientem necessitatem. Sed eiusmodi uaticinium à diuino ueroq; lon-
gissime distat. atq; de rebus exiguis breuib⁹que habetur. Quæ in natu-
ra diuisa positæ sunt, & quòtcunq; circa generationem iam simul fe-
runtur, atque motiones ex se ipsis exhibent potẽtib⁹ eas accipere & pas-
siones multifariã inferũt, his quæ naturaliter ad cõpatiendũ sunt expo-
sita, p cõpassionem igitur præfagium eiusmodi prouenit. Nõ potest aut
p passionẽ præcognitio pfecta contingere. Quod. n. imundæ imuta-
bile, puz

DE MYSTERIIS

bile purū est, id præcipue futurū assequi consuevit. Quod uero cū materiali passibiliq; & tenebroso cōmerciū hēt obruitur ignorantia. hanc ergo artificiosam prælagii machinā, neq; legitimi uaticinii nomine dignā esse censemus, neq; serio pertractandam, neq; utēti, quasi sit ueridicus esse credendum.

Quomodo obsecratores demonibus minabantur.

Arrāt Porphyri⁹ sacerdotes cōsueuisse uiolētis q̄busdā minis aduersū suposuti, ueluti nisi uos ita feceritis uel cōtra si feceritis aliqd cœlos confringā uel occulta isidis patefaciā, uel archanū ī abyssō recōditū diuulgabo. aut sistā barī. i. nauē q̄dā apud ægyptios sacrā, aut mēbra osiridis typhoni disp̄gā cæterāq; similia. Iā blichus subdit exsecratores nō cōsueuisse dirigere minitatioēs eiusmōi, ut Porphyrius opinatur ad solē & lunā cæterāue cœlestia. sed esse ī mūdo genus aliquod potestātū ualde diuisum, & indiscretum, inconsideratūq;. quod accipit quidem ab alio rationē, siue sermonē exauditq;. Sed propria intelligentia nequaq;. Neq; uerū à falso, neq; possibile discernit ab impossibili. Hoc itaq; genus minitationibus laceffitum, protinus irritatum, & stupet, utpote quod & ipsum naturaliter dictis uehementioribus agitur, & alia ducit trahitq; p̄ stupidā quandam & instabilem fantasiā. Præterea sacerdos sepe nō humana uirtute sed diuina sacramentorum ineffabiliū ptāte mundanis numinibus imperat atq; minitatur. ipse tunc ī superiorum deorū ordine constitutus, & ideo grandioribus propria natura mandatis utitur atq; minis, neq; tamen tanq̄ facturus quæ tunc asseuerat, sed declarās quantā nactus fuerit potestātē p̄ ipsam ad deos unione cōparatam uidelicet ex notitia possessionēq; ineffabiliū symboloz, siue signaculoz quæ dicimus sacramēta. Itē dæmones p̄ prouincias partēsq; diuisi & partes mundi custodientes. singuli cōmēdatarum sibi partium tantā habent curā, ut nec uerbū quidē illius ordini dispensationēque cōtrarium ualeant tolerare perpetuam, uidelicet imutabilēq; mundanorum perseuerantiā ob nixē custodientes. Ordinē uero eiusmodi suum ideo imutabilē susceperunt, quoniam ordo deorū imobilis p̄ manet in eisdem. In quo igitur esse hēt dæmones uel ætherei uel circa terrā distributi, hoc ipsum, nec minitatioibus inuadi unq̄ audire possunt. proinde dæmones ineffabiliū archanorūq; mysteriorum custodiam studiose procurant. Tanta uidelicet obseruantia, propterea q̄ intelligunt ordinem dispensationēque uniuersi præcipue in eiusmodi mysteriis contineri. Quatenus uidelicet allegorice per hæc uerba numina desi-

sup̄ iūmo

e

gnantur, ordinésque mundani. hanc enim ob causam mundi partes in ordine permanent, quod benefico potestas osiridis sincero permanet, & intacta, neque contrario tumultu, & errore miscetur. Permanet in super ipsa omnium uita pura semper & incorrupta quatenus uiuifica, formosaque rationes quae in iside recóditae sunt, consistunt ibidem, dum inde mundus agitur, nec ipsae in corpus hoc descendunt oculis manifestum. atqui & oia permanet imobilia & simul sempiterna generatióis uidelicet successione, quoniam nullum solis cursum unquam sistere potest, perseverant in super integra, quoniam quae in abyssu, idest profundo sunt abscondita, nunquam aperiuntur, in quibus ergo salutem habent omnia simul & uniuersum, uidelicet in eo quod & quae naturaliter sunt occulta, ut sunt occulta seruentur, & maneat & secretissima deorum essentia, nunquam fortem contrariam subeat, nec oppositis misceatur, hoc inquam circum terranei daemones, nec ad uocem usque auditumque; sustinet aliter affici uerbisque; prophanari. atque propterea aduersus daemones eiusmodi uerborum usus habet aliquam potestatem. De his autem nullus alicubi minatur. Nec ad illos sunt obsecrationes eiusmodi constitutae. quapropter caldæi sacerdotes apud quos dii iudicatus decretusque est, purus ipse ad solos deos sermo, nunquam minis utuntur. Aegyptii uero qui cum diuinis sacramentis daemonicos sermones admiscunt, ad minas eiusmodi aliquando se conuertunt.

Expositio symbolorum aegyptiae theologiae.

Mitantes aegyptii ipsam uniuersi naturam, fabricamque deorum, ipsi quoque mysticarum reconditarumque; notionum imagines quasdam in symbolis conficiendis ostendunt. quae admodum & natura rationes occultas in apparentibus formis quasi symbolis exprimit, & dii ueritatem idearum per manifestas imagines explicant.

Cum ergo perspiciant superiora omnia inferiorum similitudinem delectari, atque in super optent a superioribus bonitate repleti, quatenus pro uiribus imitentur, merito & ipsi conuenientem supis modum agendi pro uiribus offerunt, quando occulta mysteria symbolis inserunt manifestis, in quibus interpretandis dimitte uoces, accipe sensus. Quando igitur lutum in sacris nominant, ut inducunt, hoc intellige mundi corpus, atque materiam genitalemque uirtutem huic insertam & quasi pariter agitatum, atque fluentem, aut etiam causam principalem, & quasi loco fundamenti praepositam, elementorum elementariumque uirtutum.

Cum hoc igitur tale sit deus ipse generationis totiusque naturae uirium
omniū quae

DE MYSTERIIS

omnium quæ insitæ sunt elementis, causa utpote qui hæc supereminet
 at omnia immaterialis ipsæ indiuisus immobilis, & ingenitus totusque
 ex seipso & in seipso totus. hæc oïa perspicuus antecedit, & ducit in se cuncta
 complectens, atque ex eo quod complectitur omnia ac de suo mundo anis tri-
 buit omnibus ex ipsis eluxit. Quoniam uero supereminet omnia efful-
 get, ut segregatus a mundanis omnibus secum ipse solus per sublime pro-
 cedens. Confirmat & hoc, quod subinde sequitur symbolum, ubi deus indu-
 citur sedes super loton aquaticam, scilicet arborem ubi significatur de-
 um principatu suo mundanum superexcedere lutum nec attingere gu-
 bernando, sed principatum gerere intellectualem penitus & empireum.
 Oïa. n. in loto rotunda sunt tum poma, tum folia, ex quo significatur circu-
 laris actio mentis per eadem uidelicet, & eodem pacto se habens. Deus
 igitur ipse super hanc in super actionem in seipso consistit, superans eius-
 modi principatum sanctus & uenerandus, & in seipso penitus conque-
 scens, quod quidem ex actu sedendi significatur proinde ubi deum in-
 trodunt nauis gubernatorem principatum significant mundi guber-
 natorem. sicut enim gubernator à nauis & gubernaculo segregatus uno
 quodam facilique momento mouet undique & regit, dirigitque nauem
 ita deus ipse mundum de super uidelicet à primis naturæ principiis præ-
 cipuas motionum causas exhibens. Quoniam uero partes cœli omnes
 animaliaque cœlestia, & totus uniuersi motus ipsiusque tempus secundum
 quod mundus ipse mouetur, cuncta denique quæ continentur in totis, ui-
 res à sole descendentes accipiunt, alias quidem commistas in ipsis, alias
 autem commistionem exuperantes, ideo has quoque symbolicus signifi-
 candi modus adducit, uerbis quidem solem designans secundum ani-
 malia cœlestia figurari, formasque uicissim commutare per oras. Inte-
 rea uero demonstrans immutabilem eius simulque totam per totum mun-
 dum traditionem. sed quoniam quæ suspiciunt, alia quidem alibi cir-
 ca impartibilem feruntur dei traditionem atque ipsa pro diuersitate na-
 turarum motionumque suarum. multiformes accipiunt à sole po-
 tētias propterea symbolica traditio uult per donorum multitudinem
 unum ingredi deum, atque per potētias multiformes unam dei adesse
 potentiam. Quapropter inquit ipsum unum eundemque consistere
 uices uero formarum, transfigurationesque insuscipientibus asserit re-
 sultare quapropter illum secundum animalia & ad oras commutari ait,
 quasi circa deum mutationes eiusmodi uariantur secundum diuersa sub-
 spectacula dei eiusmodi uotis utuntur ægyptii non solum in ipsis deo-

IAMBLICHVS

rum propriis uisionibus. sed in precibus etiam leuioribus, quæ eiusmodi sensum habent, atque per talem symbolicam mysticamque culturam ad deos supplicandos accedunt.

De nominibus diuinis.

Orphyrus quæritur cur sacerdotes utantur nominibus, quibusdam nihil significantibus. Iamblichus respondet omnia eiusmodi nomina significare aliquid apud deos quamuis in quibusdam significato nobis sint ignota, esse tamen nota quædam, quorum interpretationem diuinitus accepimus. omnino uero modum in eis significandi ineffabilem esse. Neque secundum imaginationes humanas sed secundum intellectum, qui in nobis est diuinus, uel potius simplici ore præstantioreque modo secundum intellectum diis unitum. A uferendum igitur à diuinis nominibus omnes excogitationes & rationales discursus atque assimulationes naturales uocis ipsius congenitas, ad res positas in natura, & quemadmodum character symbolicus diuinæ similitudinis in se intellectualis est, atque diuinus ita hunc ipsum in omnibus supponere accipereque debemus. quod autem hic nobis sit, hoc ipsum in eo est maxime uenerandum. præstantius enim est, quam ut in nostram noticiam diuidatur. iam uero in quibus diuinorum nominibus resolutionem suam diuinitus acceperimus in his totam habemus essentiæ potentiamque & ordinis diuini noticiam ipso nomine comprehensam, atque etiam mysticam & ineffabilem simulque totam deorum imaginem in anima custodiamus, animamque per hæc ad deos attollimus eleuatamque illis pro uiribus copulamur. Proinde quæritur cur nam inter nomina diuinorum barbara cæteris anteponimus, quia uidelicet sacrarum gentium uelut ægyptiorum assiriorumque totum dii sermonem approbauerunt tanquam sacris maxime congruentem propterea & cœs dictiones modosque loquendi arbitramur cognatæ ad deos dictioni, orationique adhibendum præsertim quæ antiquior primusque extitit. modus iste loquendi. atque quoniam præterea nomina diuinitus acceperunt dum ea cum propria lingua miscerent tanquam cum familiari, consentaneaque illis uoce contemperantes ita nobis seruanda perpetuo tradiderunt. Nosque ita ipsam traditionis regulam rite deinceps conseruare debemus. Siquid enim aliud diis conuenit sempiternum ipsum & immutabile diis est præcæteris cognatissimum. Inter hæc Porphyrius ait illum qui uocem audit nominum diuinorum ad significata respicere, ideoque sufficere notionem ipsam eandem ubique manentem, qualiscunque sit dictio. Respondet Iamblichus hunc in modum, non est autem id tale, quale tu putas, si enim nomi-

na ex ho

DE MYSTERIIS.

na ex hominū pacto conuentoque posita essent, nihil itereffet alia pro aliis cōmutare. Sin aut naturæ rerum accōmodata fuerūt, quæ huic maxime congruunt hæc & diis maxime sunt amica. ex his perspicue patet sacrarum gentium uocem rationaliter cæteris esse præpositam. Neque enim profuse eandem mentem seruant nomina in aliam linguam interpretata. sed sunt gentibus singulis propria quædam, quæ gentibus aliis p̄ uocē significari nō possint. accedit ad hæc, q̄ si significationū proprietates per aliam linguam interpretari possimus, non tamen eandem conseruant permutata potentiam. habēt in super nomina barbara, multam emphasim, idest in sinuationis demōstrationisq̄ue efficaciam. habēt & cōcisam breuitatē. Minimū uero ambiguitatis & uarietatis multitudinisq̄ue uerborum propter hæc omnia superis maxime congruunt. De pone igitur suspitiones à ueritate cadentes quibus suspicaris ægyptiam ibi cōferre linguam duntaxat ubi ægyptiusest, uel usus ægyptia lingua qui tunc inuocatus. Potius autem existimato, quoniam primi omniū ægyptii præsentiam, participationemq̄ue deorum sortiti sunt, ideo deos inuocantē potissimū approbare, quando ægyptio ritu uocantur, neque uero dicendū est barbara hæc obscura, diuinorum nomina eē quædam præstigiatorū fascinatorūq̄; machinamēta, quo enī pacto quæ maxime coniuncta sunt diis, nōsq̄; coniungunt, & quasi æquales cū superis uires habent, phantastica figmenta erunt, sine quibus nullū in sacris opus efficitur. Sed neque prætegmina inuolucraq̄ue eiusmodi per nostras passiones efficiuntur, ex fama diuino tributas. Non enim exordientes ab his quæ ipsi patimur, imo uero ab ipsis deorū propriis cōpetentes illis secundū naturā attribuimus dictiones. Neque contrarias de diuino agimus notiones. Contra uidelicet quā ipsum re uera se habeat. sed prout natura se habet, & quēadmodū ueritatē de ipso consecuti sunt primi. qui leges nobis de religiōis sanctimonia tradiderunt, sic perseueramus in eis, siq̄d enī aliud i sacris legibus atq̄; ritib⁹ deo placet, firmitas ipsa maxie placet & præcipue cōgruit. Oportet igitur ritus adoratiōis antiquos tanq̄ sacros cōseruare semp̄ intactos, neq̄; demere qc̄q̄; neq̄; aliūde quid addere, ferme nāq̄; & hoc causa nuper extitit, ut omnia & noīa & uota debilitata iam sint propterea q̄ propter ipsam præuaricationem & inuouandi cupiditatem permutata sunt semper, & permutari nō desinūt.

Græci nanque natura rerum nouarum studiosi sunt, ac præcipites usque quaq̄; feruntur, instar nauis saburra carentis nullam habētes stabilitatem, neq̄; cōseruant quod ab aliis acceperunt. Sed & hoc cito di-

mittunt, & oīa propter instabilitatē nouēq; inuantiōis elocutionē transformare solent. barbari uero sicut moribus graues firmiq; sunt, sic & in eisdem sermonibus firmiter perseuerant, ob quam sane stabilitatem, & ipsi diis sunt amici & orationes offerunt illis acceptas, quas nulli ulla unquam ratione fas est permutare.

Opinio aegyptiorum de deo atq; diis.

Variis subinde Porphyrius quidnā primam aegyptii causam esse uelint. Vtrum intellectum an super intellectū. Itē utrum unū aliquid solum an una cū alio quodam, siue aliis. Rursus utrū incorporeum sit, aut forsitan corporale. Præterea nun sit idem cū opifice mundi an opifice sit superius & nunquid ex uno an ex pluribus cuncta profluxerint. omnēq; nunquid uelint primū fundamentum esse materiam prorsus informē, an corpora qualia. ipsāq; materiā nūquid ingenerabilē. aut genitā adhæc Iamblichus ita respōdit. Ego uero cām in primis tibi dicā ob quā sacri & antiqui aegyptiorū scriptores de his uaria senserint. Et in super huius seculi sapientes nō eadem de his ratiōe loquātur. Cum enim multæ in uniuerso sint essentia, ac multifariam inter se differant, merito earum & multa earum tradita sunt principia habentia ordines differētes, & ab aliis sacerdotibus alia. principia quidem tota uniuersalia uel ut narrat Seleucus. Mercurius ipse tradidit uiginti milibus uoluminibus, uel sicut Meneteus recenset, tradidit uoluminibus triginta milibus. itēque sex milibus & quingentis atque uiginti quinque, & in eis perfectæ omnia demonstrauit. Propria uero particularium essentiarum principia alii antiquorum, alia passim introduxerint. Oportet igitur de his omnibus ueritatem breuiter declarare atque primum quod primo quæsiisti. Primus deus ante ens, & solus, pater est primi dei, quem gignit manens in unitate sua solitaria atque id est super intelligibile. estq; exemplar ipsius, qđ dicitur sui pater, sui filius, uni pater & deus uere bonus. Ille enim maior & primus, & fons omnium, & radix eorum quæ prima intelliguntur, & intelligūt scilicet idearum. Ab hoc utique uno deus per se sufficiens seipsum explicauit. Ideoq; dicitur per se sufficiens sui pater, per se princeps. Est enī hic principium, deus deorum. unitas ex uno super essentiam, essentia principium. Ab eo enī essentia. propterea pater essentia nominatur. Ipse enī est superenter ens intelligibilium principium. hæc sunt principia omnium antiquissima. Quæ mercurius præponit diis æthereis empireis cœlestibus.

DE MYSTERIIS

bus? Componens de empireis libros centum, totidemque de æthereis. mille de cœlestibus. Secundum uero alium ordinem præponit deum emeph diis cœlestibus tanquam ducē, quem ait intellectū esse se ipsum intelligentem atque in se intelligencias conuertentem. huic unum impartibile anteponeit, quod appellat primum exemplar aut expressionē aut effigiem. quod icthon appellat. In quo est primum intelligens & intelligibile primum, quod solo silētio colitur, præter hos autem rerum apparentium opificio alii duces præsent. Nam opifex intellectus qui & ueritatis est dominus, atque sapientia, quatenus in generationem progrediens occultam latentium rationum potentiā traducit in lucem. amun ægyptiaca lingua uocatur Quatenus autem sine mendacio peragit omnia & artificiose simul cum ueritate phtha nuncupatur græci uero hunc uulcanum nominant artificiosum duntaxat considerantes. Quantum uero effector est bono & appellatur osiris aliāsq; denominationes hēt pp potētias, actionēsq; differentes. Est & principatus alius apud illos sup elementa tota in generatiōe posita, uirtutēsq; eo & quarū quatuor qdē masculinæ quatuor fœmininæ. Quem principatum soli tribuunt. Item alius principatus sup naturā oēm, quæ in generatiōe uersatur lunæ tributis. Marsilius. Potes in his ordinem consentientem proculo ita disponere. Primum est ipsum unum super ens super intelligibile totum. Secundum unum ens, siue unitas entis in quo unitas sua suo enti præponitur. potest & intellectus intelligibilis appellari & sui pater. Tertiū est intellectus intelligibilis intellectualisq; simul & unitus intellectus & expressio, prima icthon. Quartum intellectus intellectualis iam explicatus cœlestium dux deorum emeph. Quintum intellectus opifex proximus dux opificum mundanorum, qui sunt dii cælestes empireique & ætherei hic forsan intellectus est animæ mundi qui nominatur Amun phtha Vulcanus osiris. Iamblichus diuidentes uero cœlum in partes duas, uel quatuor, uel duodecim, uel sex atque triginta, uel harum duplas, uel aliter quomodocunque principatus his quoque perficiūt aut pauciores aut plures. Rursus ducem unum his anteponunt atque ita ægyptiorum tractatus de principiis desup ad postrema progrediens ab uno descendit in multitudinem. ab uno uidelicet gubernatam à deo ubique indefinita natura sub quodam termino definito sit imperiose comprehensa. Præcipue uero ab excelsa omnium causa unitate. Materiam uero produxit deus materialitate. uidelicet

IAMBlichVS :

ab essentialitate sub deriuata quam opifex uitalem assumens, simplices impatibilesque sphaeras effecit. Ipsius uero postremum accepit ad generabilia & corruptibilia corpora facienda. His ita discretis facile soluentur dubia, quae in libris aegyptiis, quos legisti cocepisse dicis. Qui enim sub mercurii titulo circumferuntur, opiniones mercuriales continent, & si saepe philosophorum graecorum stilo loquuntur. Sunt enim ex lingua aegyptia in graecam translatae à uiris philosophiae non imperitis.

Optarem uero ut quicumque mundanarum rerum causas primas attingunt, ultima quoque principia declararent. Item quicumque planetas zodiacum decanos horoscopus, stellas potentes duces tractant, ut particulares principiorum distributiones traderent. Proinde dogmata quae in salaminiciis sunt breuissimam partem mercurialium ordinationum continent. item quae de stellarum apparitionibus uel latebris aut lunae augmento uel decremento tractantur, in postremis penes aegyptios assignationem causarum, habent. Profecto aegyptii non omnia esse naturalia putant, sed uitam & intellectualem, & animalem à natura discernunt. Non in mundo solum, sed etiam in hominibus, atque cum intellectum & rationem secundum se ipsos existentes praefecerint. Sic quaecumque fiunt fieri arbitrantur, atque eorum quae in generatione uersantur, primum praecipuum uel patrem esse opificem asserunt. Cognoscunt quoque uitalem potentiam, & quae in caelo est, & quae super caelum extat.

Item purum intellectum collocant super mundum, & unum impartibilem in toto mundo, & alterum per omnes circulos distributum. Jam uero haec non oratione rationeque nuda speculari solent, sed admonent in super atque docent, ad excelsiora communioraque, & superiora fato naturam nostram progredi ad ipsum deum opificem que mundi. Quatenus neque materiam ferat secum, neque aliud quicquam praeter oportuni temporis obseruantiam, idque sacrorum opera nos consequi docent, atque simul efficiunt. tradidit haec quoque uiam nobis ipse mercurius. Sed interpretatus est ea prophetabitur Ammoni Regi in ueta in adytis templi in urbe Sain, aegypti litteris que sacris in sculptam praebuit quoque nobis. De in nomen discurrens per uniuersum. sunt & alii multi ordines de eisdem. Quapropter non recte mihi uideris aegyptiorum omnia ad naturales duntaxat reducere causas. Sunt enim apud illos plura atque essentiis pluribus. sunt & potestates supermundanae quas & religiosa principia factimonia coluerunt.

DE MYSTERIIS.

De libero arbitrio & quomodo soluamur à fato .

Ost hęc ait Porphyrius plures ægyptio & ipsum quoq; arbitri-
um nostrum motui stellæ & supposuisse. Respondet Iamblich⁹
ex mercurialibus sententiis hunc imodum duas hõ aias hęc ut
mercuriales litteræ docēt. una quidē est ab itelligibili primo, atq; ipsi-
us opificis potentia particeps. Altera uero ex circuitu cœlestium nobis
idita. In quã, & aia speculatrix diuino & irrepit. Anima igitur a mūdīs
in nos descendēs mundo & quoq; circuitus sequitur. Quæ uero ab itelli-
gibili ueniēs itelligibiliter adest geneficū circuitum supeminet. atq; p eã
& a fato soluimur & ad itelligibiles deos ascēdimus. Et religionē habe-
mus ad æterna tendentē. nō igitur putandū est de quo tu dubitabas oia
insolubilibus necessitatis uinculis, qđ fatū nomināt, colligari. habet. n.
aia principiū in se propriū, quo ad itelligibile sese conferat, & discedat
quidē ab his quæ gignuntur. ad ipsū uero ens accedat, atq; diuinū Neq;
rursus diis applicuimus fatum, quos tanq̄ soluentes a fato in templis sa-
crisq; & statuis ueneramur. Ipsi quidem dii fatum soluunt. Naturæ ue-
ro ab eis ultimæ descendētes, atq; generationi corporiq; mundi iam im-
plicitæ fatum peragunt. Merito igitur omnem diis sanctimoniam ad-
hibemus, ut ipsi quidem soli p intellectualē persuasionē dominātes ne-
cessitati mala nobis a fato imminētia soluant. Non enī totū in natu-
ra fati ligatum est. sed est & aliud principium aia, & natura & generatiōe
præstantius, per qđ & diis possumus copulari, & mundanum ordinē sū-
perare. atq; sempiternā uitā supcœlestiūmq; deorum actionem parti-
cipare. per hoc igitur nos ipsos a fato eximere possumus. Quando enī
præstantiora eorum quæ nobis insunt agunt & ad præstantiora sui ipsi-
us anima reuocatur. tunc ab illis, quæ eam in generatione deuinciunt
penitus segregatur a deterioribusq; descēdit. Atque alterā pro altera uitā
cōmutat. seq; ipsam in alium, interserit ordinem dum priorē oīno dese-
rit ordinem. Quid ergo Nunquid possibile est p deos circuncurrentes a
fato se ipsum soluere. Atque eosdem interim existimare duces auctores
que fatorum uinculisque insolubilibus uitas penitus alligantes. forte
uero nihil prohibet ita fieri. Cum enim dii essentias potentiasque mul-
tas in se complectantur, quid nam prohibet illis inesse, & alias nobis in-
æstimabiles differentias, atque contrarietates. Iam uero, & hoc licet di-
cere, in unoquoque deorum etiam apparentium inesse itelligibilia,
quædam essentia principia, per quæ animabus a generatione mundo-
rum fuga contingat, atque libertas. Siquis autem duos deorū ordines

IAMBlichVS

non admittat ad solutionis officium. s. mūdānos simul atq; sup munda nos, saltē p supmūdānos fiet quādoq; solutio. Verū hāc tractatu deo rūm diligentius declarātur. Qui nā dīi potissimū sint ad supā reducto res & quō reuocent q̄būs ue potentiis, & qua ratiōe fatū soluat, & p quos precipue redditus sacro opatione pactos. & q̄s ordo mūdānæ naturæ & quo pacto intellectualis actio cōsumata huic ordini dominetur. quā obrē quod tu ex homeri uersibus adduxisti. s. deos eē flexibiles dictu ne phas eē cēsemus. legibus nāq; sinceris intellectualibusq; iādiu definita sunt sancta religionis opera atq; ordīe potentiāq; maiore, deteriora sol uuntur. & quatenus nos in sortē traducimur meliorē, eatenus à deterio ribus fit discessus, nec propterea cōtigit aliquid præter regulā ab initio cōstitutā, adeo ut dīi flectantur pp sacrificium cultūmq; posterius actū sed à primo descensu deus aīasea cōditiōe demisit, ut ad eū iterum re uertantur. Neq; inter se repugnāt ad scēsus aīæ, atq; descensus. sicut enī in uniuerso intellectuali, una cū essentia generatio. immo & hoc totum recte connectitur, sic & in aīarum dispositiōe, una cum earum circa generationem cura solutio quoq; à generatione consentit.

De suo cuique dæmone.

Varebat post hāc multa Porphyrius de suo cuiq; dæmone. re spondet ad hāc Iamblichus ita. Duplex est tractatus de dæmo ne unicuiq; proprio. Alter quidē sacer, siue deificus. Alter arti ficiosus. Ille dæmonē à supnis causis inuocat. hic à circuitibus, qui in ge neratione uersantur. Ille quidē exploratione uniuscuiusq; genitura nō utitur. hic talia diligēter explorat. Ille uniuersalis sup naturā, hic parti cularius secundū naturā dæmonē colit, & curat. Cum igitur hāc ita se habeant, absurde tu mihi uideris culturam pfectiorem ad humanā ad modū trāstulisse, & i hac duntaxat quæstiones tuas exercuisse. Propterea ubi naturali tātū uia quæris colis ue dæmonē uideris, & eiusmōi uiaē exi guā quandā particulā accepisse. Consueuerūt. n. qui circa naturā artifi ciose pquirunt, & opantur, ordinate uocare dæmonē à decanis. i. faciēti bus. Atq; ab influxuū dispensatoribus imaginib⁹ cœli, stellisq; soleq; & luna. Item à polistotifq; elementis atq; mundo. Tu uero non recte bre uissimam horum partem seligens scilicet ipsum genitales figuræ domi num, de hoc duntaxat quæstiones inducis, & hac in parte hoc uno sup posito perscrutaris, quo nam pacto dominus ipse figuræ dæmonem tribuat. Atque secundum quam, & qualē uitā uel potentiā, uel ifluxuū ab illo nobis ifluat. ubi prorsus in gēitura exploratione moraris præscru

tans

DE MYSTERIIS

rans utrum subsistat dæmon nec ne & utrum figuræ dominus inueniri possit aut forte non possit. Afferis denique hunc fore beatum qui inuenta generationis suæ figuræ fatalia sic effugerit. Ita uidelicet suum dæmonem conspicatus. mihi uero uidentur hæc inter se dissentire & à ueritate deficere. Si enim ab ipsa generationis figuræ dæmon nobis est attributus atque inde cognouimus eum, quo nam pacto fatalia fugiemus per notitiam dæmonis fato nobis addicti. atque & si necessaria à nobis per dæmonem expellimus, uel affirmas, quando ulterius sunt hæc una cum dæmone nobis destinata per fatum.

De iudiciis astrologorum & dæmone.

Orphyrus dicit si quis cognosceret figuram natiuitatis domini quæque figuræ, inueniret dæmonem suum, & per ipsum solueretur à fato natiuitatis sed subdit impossibile esse scire illam, & hunc inuenire, & regulas astronomiæ, & astrologiæ esse incomprehensibiles, & incerte esse cheremone. Iamblichus dicit dæmonem neque cognosci, neque dari ab illa figuræ & dæmonio eius. Alioquin non solueret nos à fato natiuitatis, sed dari ab antiquiori principio & altiori. scilicet à diis superioribus & cum primum anima inclinatur ad sensibilia ante conceptionem & solui nos à fato non tam per dæmonem, quam per cultum superioris numinis. Non solum uero illa porphyri dicta à se ipsis, sed etiam à ueritate dissentiunt. Non enim ab ipsa propria generationis figuræ omnino unicuique tributus est dæmon, sed est & antiquus hoc initium. Item si hic duntaxat dæmon agnosceretur, non foret propterea foelix, qui geneficum cognosceret dæmonem. Et quis nam hunc ducem accipiat ad effugenda fatalia. Si ad hæc explenda est ipse tributus, omnino uero præcipuas prætermittis de essentia & de ordine dæmonis quæstiones, ultimas uero tagis unde descendat.

Inquis præterea innumerabiles circumferri astrologiæ regulas, dubitationesque de genesi. Unde appareat scientiam de his haberi non posse. Ego uero cenfeo primum quidem haberi posse per diuinum uaticinium ueritatem certissimam circa stellas. Nec nos omnino regulæ & dinumeratione, nec artificialibus prædicationibus indigere, & insuper addo te non penitus impossibilem in denotitiam demonstrare quantum ad mathematicam scientiam pertinet, quod diuersa inter illos feruntur opinioniones quod uel chere mon, & qui uis alius contradicit. Sic enim & in omni scientia simul & arte per dissidentes opinioniones dicere nullam esse scientiam cogemur, sed profecto ubique non solum falsa inter se dissident, sed & à ueris falsa dissentiunt ut ubique præter falsa ueritas inueniri possit. Porphyrius dicit regulas

IAMBlichVS :

etiam astronomiæ comprehendendi nõ posse, ne dum astrologiæ, & multas esse illis dissensiones, & à multis impugnari. Respondet Iamblichus diuinum uaticiniũ põt docere naturã, & effectũ astroꝝ sine arte. Astronomia & aliæ artes quondã à diis datæ lógo tpe humanis opinionibns confundũtur exiguũq; diuinitatis, & ueritatis deniq; retinent. in astronomia est aliquid ueri, q̃uis exiguũ qd patet per effectus stellarũ. iter se ex mēsurã prouenientes in cœlo, sicut prædictũ est de eclipsi solis & lunæ & aspectibus planetarum. Regulæ mensuræ, magnitudinem, distãtiarum, progressionum, cometaꝝ, atq; similibus diu apud caldæos, & apud nos obseruata testantur astronomiæ scientiã esse uerã. Porphyrius dicit dominum figurã, uel dominos si plures sint deprehēdi nõ posse ēt iudicio astronomoꝝ, & astrologoꝝ, sed inde proprium dæmonē esse quærēdũ Iamblichus dicit astrologos dare regulas, alios scilicet quinq; alios pauciores alios plures ad inueniendos, uel discernendos dominos figurarum. Non dicit inquã haberi regulas, & inueniri atq; discerni, sed ita putari, & tradi ab illis contra dicta Porphyrii. Quidnam prohibet figuræ dominum atq; dæmonē per astrologiã quidem difficile iueniri. facillime uero per diuinum uaticinium atque sacrificia. Neque putandum est dæmonem à solo figuræ domino tribui. Sunt enim plura hoc eius & antiquiora principia. Neque humanis artibus, sed diuinis proprium dæmonem possumus inuenire. proprius cuiq; dæmon nõ à particulari quodam cœli elementorũ uel dispositione distribuitur, sed à tota mundi dispositione, quando descendit aia regnante ipsiq; dæmonem, certum accomodante executorem uitæ quã elegerit anima, hic eam cõciliat corpori, uitam corpori cõmunicatam curat, uitam animæ propriam dirigit, cogitationi assidue principia exhibet, nosq; agimus talia, qualia hic adducit in mentem, eatenusque nos gubernat, quo ad sacris perfecti dominũ pro dæmone cõmutemus. Tunc dæmon deo cedēs, uel uacat ab opere, uel cõducit ad idem. fors alicuius propria tribuitur animæ dum descendit ex toto mundi corpore, & uita pro ut tunc se habet ad illam, & illa fors certo dæmone ducitur, & ipletur. Ergo est impossibile iudicare certo se uentus cum omnium causarum concursum comprehendere nequeamus, nisi per inspirationem diuinam id assequamur.

Vnde proprius dæmon ueniat, quid uē agat & utrũ sit unicus.

Proprius dæmon non à parte quadam cœli elementorũ uel tribuitur, imo uero à toto mũdo, & à multiformi in eo uita, & à multiformib' corporib' p quæ trástitaia descēdēs i generatiōnem

DE MYSTERIIS

nē, secernitur proprie atq; decernitur fors í nobis quaedā propria nostris
 secūdū præfecturā propriā distributa. hic utiq; dæmō erat í exēplari an-
 tequā in generationem animæ laberentur. Quē cum primum anima
 ducem accepit, adstat ipse dæmon expletor subinde uitarum. hic aīam
 ut dixi descendētē alligat corpori. cōmune eius aīal ipse curat. Vitā ani-
 mæ propriā dirigit. & quodcūq; ratiocinamur exhibet ratiocinādi pri-
 cipia, agimusq; talia, qualia is adducit in mētē, gubernatq; nos quousq;
 sacris opibus expiati, deū subeamus pro dæmone ducē. cui post hac dæ-
 mon ita cedit, ut uel uacet eo præfēte, uel cōducat ad idē. Quærebas de
 idē utrū plures adsint unicuiq; dæmōes, alii alia gubernātes in homine.
 Respodem⁹ ad hæc dæmonē, nō alicui parti nostrū præesse dūtaxat sed
 toti simul ad eē totū ducere, quē admodum à totis, quæ í mūdo sūt ordi-
 nibus, est attributus. Coniectabas plures pro numero nostrarum parti-
 um dæmones nobis adesse. Præterea q̄ etiā in ipso corpore diuersi sint
 dæmones alius sanitatem, alius pulchritudinem alii quandam in his ha-
 bitudinem curent. Vnusque his æque præsit in corpore. Sic & putabas
 alium dæmonem corpus, alium animam, alium mentem regere. Præ-
 stat uero eiusmodi coniectura ad hoc ipsum uti uidelicet q̄ corpus &
 anima & intellectus eodem dæmone gubernentur. Noli igitur ita diui-
 dere, ut alius sit corporis Dæmon, alius animæ, alius intellectus. absur-
 dum est enī animal quidem esse unum, dæmonium uero animali præ-
 fectum multiforme putare. Nam quæ principatum tenent, ubique sim-
 pliciora sunt subditis. Est in super & absurdus, si multi dæmones domi-
 nantes uelut dæmonii partes, non conflati in unum sint, sed inter se dif-
 iuncti. Introducis autem & in ipsis contrarietatem, tanquam do-
 minantium dæmonum alteri boni sint, alteri uero mali. Cum tamen
 nusquam mali spiritus sortem habeant præfecturæ, nec pari uel auctori-
 tate, uel numero ex aduerso bonorum distributi sint. Post hæc suspi-
 caris dæmonem propriū esse quandā aīæ partē uidelicet itellectū, eūq;
 hoīem esse *ὁ δὲ μὲν* .i. felicem: qui sapientem habeat intellectum qđ
 si ita sit, non erit amplius alius ordo præstantior homine præfectus ho-
 mini. Sed inter diuisas animæ partes superior inferioribus dnābitur. Vbi
 tamen cunctæ cognatæ sūt, nulla uero ut absoluta subditis dominatur.
 Inducis post hæc dæmonis cultū tanq̄ ad plura factū, partī quidē tāq̄
 ad duos dæmones, partī ēt uelut ad tres, nefas uero est causas nobis præsi-
 dentes partiri nec ad unum redigere præfecturam. Quippe cum unitas
 in omnibus dominetur. Iam uero & qui dæmonium secundum corp⁹

corporis que dispensationem diuidit is principatum eius in partē eiusdem redigit angustissimam. Quapropter religiosum cultū circa dæmonium ita diuisū cōsiderare non decet, cū opinio ipsa in qua fūdatur debilitate uacillet. Vnus igitur est secundū unūquenq; nostrum dæmon proprius gubernator. dæmonē uero cōmunē penit' & eundē cunctoꝝ hoīum existimare nō decet, uidelicet rursū cōmunē q̄dem ī se ipso. propria uero cōditiōe unicuiq; copulatū. Ipsa. n. secūdu species unā quanq; diuisio materiaq; alteritas ipsā rerum secundū se incorporeaꝝ. cōmitātem identitatēque non suscipit.

Inuocatio dæmonis.

Væris deinde quare cōmuni quadā apud oēs inuocatione aduocare dæmonē soleamus, quoniā uidelicet p̄ deū dominum unū dæmonū agitur inuocatio, qui & a p̄cipio suū cuiq; dæmonē definiuit, & in sacrificiis secūdu propriā uoluntatē suū cuiq; mōstrat. Semp. n. in sacraꝝ opationū ordine p̄ superiora numina īferiora uocantur. Quare & in dæmonibus unus q̄dam dux eoꝝ, qui circa generationē optinet p̄cipatū dæmonē suū ad unūqueq; demittit. Postq̄ igitur adē unicuiq; suus, tūc & congruū sibi cultū pandit nomēq; suū modumq; inuocationis suæ propriū patefacit. Atq; hic cōueniēs ē ordo dæmonū. Alius. n. ordo iuocātibus est cognatus. alius ab antiq̄oribus causis procedit alius cōspirationē in eis conficit ad idem cōmuniter conferentem. Noli igitur diuinas inuocationes humanis similes arbitrari, & ineffabiles effabilibus comparare, & eas quæ omnem terminū oēmq; indeterminatum modum superat humanis imperiis mandatīsq; conferre, siue definita sint hæc siue profus indefinita. Quæ enim apud nos sunt cum toto genere cōmune nihil habent. Atque cum his quæ secundum totum ordinem nos excedunt. Totāque essentiā nostram naturāque exsuperant. Iam hinc uero maxime errores hominibus ingētes accidunt. Quando ex humana debilitate aliquid de dominationibus dæmonicis ratiocinari solēt & paruis nihil pendendīsq; atq; diuisis ingentia & magni pendenda, & perfecto perpēdunt.

De felicitate.

Vspicaris ne forte alia quadā ad beatitudinem præter diuinum cultum, uia lateat, & quæ nam ista potissimum sit interrogas. Sed profecto si in diis bonoꝝ omnū essentiā p̄fectiōq; cōtinetur ac prima pōtas, primūq; bonoꝝ illic ē p̄cipiū, merito soli nos sacerdotes, & q̄ similiter sup̄ se dederit, atq; legitime unionē ad illos

DE MYSTERIIS.

illos fuerint consecuti bono & oīum principiū atque finē studiose prosequimur. in hoc utiq; statu & ueritatis cōtemplatio adest, & intellectuālis scientiæ cōsumatio. Atq; una cū deo & cognitione conuersio quoque ad nos ipsos nostriq; agnitio comitatur. Frustra uero suspicaris, ne forte religiosus ex opinionibus humanis fauoribusq; dependeat. Quid nā ocii esse potest animo diis deditio ad humanas laudes auscultandas.

Religionem esse ueram.

Ed neque quod sequitur recte dubitas, ne forte religiosus ipse fallat, ubi ais animam magna sæpe ex contingenti confingere

Quodnam in rebus uere existentibus figmentorum initium esse potest. Non ne potentia phāstica in nobis est illa, quæ idola fingit, atque transformat: atque quando uita intellectualis pfectæ agit, phāstia nulla suboritur, non ne penes deos ueritas ipsa secundum essentiam una cū illis existit. Non ne multo magis & illa, quæ secundum cōsonantiam in rebus intelligibilibus est fūdata. Frustra igitur talia & abste, & ab aliis diuulgantur. Quinetiam ubi tu, & alii religiosos calūniamini tanquā præstigiatores, atque uanos, & iectabundos longius à ueritate disceditis, sicut enim cæteris artibus, sic & in religione sunt, qui eam falso profitentur. Quæ professio longius quam aliud quicquam à religione discedit. Malum enim bono magis quam non bono contrarium est.

De præfagio naturali artificioso atque de diuino.

Iqua nobis aptitudo naturaliter insit ad futuri præfagiū. quæ admodum animalibus terremotū, procellarūmq; & frigorū naturalis inest præcognitio. Non uidetur eiusmodi prænotio habere aliquid uenerandum. Nam secundum sensus acumen, uel compassionem, uel aliam quandam commotionem uirium naturalium, eiusmodi præfagium naturale consequitur. Neque sursum si quis secundum rationis discursum, uel obseruationem signorum effectus aliquos præcedentium, sicut à contractione pulsus. Atque rigore medici febrē præuidere solent, uidetur eiusmodi præsentia esse admodum honoranda. humana nanque, & suspecta corporeaque conditione progreditur. Solum igitur diuinitus adueniens uaticinium, re uera nobis diuinam exhibet uitā, dum & præuisionē & diuinas intelligētias possidet. Nosq; reddit re uera diuinos ac bonū legitimū nobis affert. beatissima. n. deorum intelligentia bonis omnibus abunde repletur. suspicaberis ne forte propheta diuinitus inspirati præuideant quod futura, neque tamen propterea sunt fœlices. Nam & præuidere possunt, neq; tamen scire futu

ris uti, sed cōtra dicendum omnem uidelicet prænotionē diuinitus īspi-
ratam esse bonis & bonitate refertam ordinis que compotem, atq; deco-
ri. Atq; utilitatem nobis afferre, dii namq; una cum præsagio, facultatē
quoque ad cauenda declinandaq; incōmoda nobis naturaliter iminē-
tia suggerunt. Et quando uirtutem oporteat exercere, ad idq; conferat
ignoratio futurorum: occulunt ipsi futura, ut animus inde sit melior.
Quando uero ad hoc nihil interest, expedit autem animus præsenti-
re ad hoc uidelicet ut salui ad sublimia reuertantur, tunc in mediis aīarū
essentiis uaticinium penitus inferunt.

Via ad fœlicitatem.

Varebas deinde quæ sit ad fœlicitatem uia, Qua uē ī re sit ipsa
fœlicitas. hoc igitur audi contemplabilis ipse in se intellectus
homo: erat quondam deorum contemplationi coniunctus.
Deinde uero alteram ingressus est animam, circa humanam formæ spe-
ciem coaptatam, siue contemptatam, Atque propterea in ipso necessi-
tatis, fatiq; uinculo est alligatus. Considerare itaq; decet, qua præcipue
ratione ab eiusmodi uinculis solui possit. Est autem solutio nulla, præ-
ter ipsam deorum cognitionem. Idea nanque fœlicitatis est ipsum co-
gnoscere bonum. Quæ admodum est, & idea malorum ipsa quidem bo-
norum obliuio, & fallacia circa malum, notitia quidem illa una cum
diuino congregitur, obliuio uero hæc atque deceptio inseparabilis est
à caduco. Item illa intelligibilium essentias per sacras sanctimonias ui-
asrite metitur, hæc autem à principiis cadens, atque repulsa, se ipsam
proiicit ad corporale ideam dimetiendā. Illa rursus est sui parētis agni-
tio hæc uero discessus unā cum obliuione ab ipso deo patre supersæcto,
seque ipso sufficiente, longe remotus. Illa ueram conseruat uitam reuo-
cans hanc ad patrem, hæc hominem principem genituræ usq; ad id de-
ducit, quod permanet qdē nunquā, perpetuoq; in fluxu uersatur. hæc
utique prima sit tibi ad fœlicitatem uia intellectualem habens unionis
diuinæ penes animas plenitudinem. Sacra uero atque deifica fœlicita-
tis traditio appellatur quidem porta ad ipsum omnium opificem de-
um, aut locus, aut aula boni. Potestatem uero possidet primam qui-
dem castam & sobriam animæ sanctimoniam, ualde utiliore, sobria
corporis castitate. Deinde cogitationis accōmodationem ad ipsam par-
ticipationem, uisionemq; boni. Simulq; ad contrariorum expulsionē.
Tertio rursus unionem exhibet ad deos bonorū omnium largitores.
Postquam uero singulatim, atq; proprie, tum mundi partibus, tum di-
uinis

DE MYSTERIIS

uini potestatibus per partes mundi diffusis, animam copulauerit, tunc opifici toti copulat animam. præbetq; undique cum ipso consensum, atque eam extra omnem materiam ponit cum sola iam sempiterna uerificatione coniunctam. uerbi gratia in ipsa opificis potestate per se genita, per se mobili, & omnia sustinente prorsus, & eleuante, intellectuallique: & omnia pariter exornante. Item ad ueritatem intelligibilem reuocæte, rursúmque per se perfecta perficientéque, atque effectrice, ceterisque dei uiribus opificis gradatim pro cuiusque proprietate coaptat adeo ut in actionibus earum intelligentiisque, & opificiis facultatibus, expiatus animus atque sacer perfecte firmetur. Atque tum demum in toto opifice deo collocat animam.

Conclusio Religionis scælicitatisque apud ægyptios.

Tque hic apud ægyptios religiosæ sacræq; eleuationis, est finis ipsú uero bonú aliud quidé diuinum putát ipsum scilicet præ intellectum deum. Aliud autem humanum unionem uidelicet ad ipsum dominú. Quæ admodú bytis propheta ex libris mercuria lib^o explicauit. Nón igitur pars hæc apud ægyptios prætermissa é, ut tu suspicaris, sed quæ admodú spectat ad scætimoniam rite nobis est tradita. Neque rursus de rebus exiguis sacerdotes diuinam intelligentiam interpretant, sed de his quæ ad purgationem, solutionem, salutem animæ pertinent, neque difficilia meditantur, eademq; hominibus inutilia. immo res animæ omnium utilissimas neque sub dolo & seductore quodam demone obfuscati sacerdotes allucinantur, qui in omnibus fallacem, demonicamque naturam prorsus excedunt atque ad intelligibile diuinamque cõscendunt his itaque per tractatis obsecro deos ut mihi tibiq; ueram intelligentiarum custodiam obseruantiamque exhibeant, nullo tempore defuturam, atque in sempiternam æternitatem æthernorú præbeant ueritatem. Perfectiorúmque circa deos intelligentiarum cõpotes nosefficiant, in quibus beatissimus bonorum finis nobis est propositus, & amicitie concordieq; inter nos mutue, auctoritas omnis atque firmamentum.

FINIS

Excerpta Marfilii ficini ex græcis procli cōmentariis in Alcibiadem Platonis primum.

Rincipium dialogorum Platoniorū totiūſque philoſophiæ præcipuū atq; firmiſſimū. arbitrantur naturæ noſtræ cognitionē. hac enim recte cognita bonū quoq; nobis cōſentaneū, malū ue diſſidens abſolutius noſſe poterimus. Sic utiq; natura comparatum eſt, ut quemadmodum interſe rerum eſſentiæ differunt, ſic & propriæ rerum perfectiones. Vt igitur quæ ſit naturæ noſtræ perfectio, & quomodo cōparetur iueniamus, eēntiā nanq; noſtrā in primis debem⁹ agnoſcere. Quod quidē & in alcibiade pro poſitum eſt, & in tota doctria Platonis eſt finis.

Quādo reꝝ cōſideramus eēntias, pſcrutandū ē utꝝ eēntia rei ſit ex eazꝝ nūero, quæ īdiuiduæ ſunt, uel eazꝝ genere quæ circa corpora diuidūtur, uel eazꝝ quæ ī medio collocātur. Itē utrū eēntia ſit æterna. an p oē tēpus exiſtēs, an in aliqꝝ tēporis parte fiat. Rurſū utrū ſit ſimplex, & ante cōpoſitionē exiſtēs, aut cōpoſita qdē ſit, ſed īſolubilibus uiculis ſit cōpoſita, aut poſſit uiciſſim in ea ex qꝝbus cōponitur, quādoq; reſolui. atq; ſi ita unū quodq; conſideremus, deinde poterimus eius quoq; bonū quale ſit facilius iudicare. Conſtat. n. eſſentiæ proſus indiuiſibilis, æternū eſſe bonū, diuiſibilis uero bonū quoq; in tpe, motuq; uerſari. mediæ deniq; ſecūdū ſubſtantiæ ipſius menſuras pfectio quoq; ppēditur, eiꝝmōi nāq; pfectio tpe quidē indiget. ſed tpe primo, qd ſanē in corporeos circuitus poſſit apte metiri. Ignoramus quidē nos ipſos. quoniam obliuione geneſica occupati ſumus atq; in rationaliū ſpeciẽꝝ uitæ pꝝturbatiōe perculſi. exiſtimamus aut iterea cognoſcere multa quæ ignoramus, quoniā reꝝ rationeſ eſſentiæ noſtræ īnatas habem⁹. Tres ſūt cōuerſionis ſpeciẽs. quicqꝝ. n. conuertitur, uel ad aliquid uertitur ſe deterius, dū à pfectiōe propria labitur, uel cōſurgit ad melius pp propriæ uitæ uigorem, actiōnēq; naturalē, uel reflectitur ad ſe ipſum pp cognitionē ſibi conſortē mediāmq; ſpeciē motionis. Cōuerſio quidē erga deterius, paſſio quædam eſt aiæ alas abicientis, & in obliuioē iam poſitæ, ſui ipſius ſimul atq; alioꝝ. Cōuerſio uero & ad ſe, & ad melius nō ſolis competit animabus ſed ipſis quoq; diuinis. Quemadmodū Parmenides ipſe nos docet.

Plato ſignificat in proœmio præter cætera animum ueritatis ſtudioſum cognitiones rebus cognoſcendis conſortes edere. Neq; mutabiliū immutabilem, neque neceſſariorum ſtabiliūmq; ambiguam atque nuſtantē. Sed quēadmodū Socratē in re. pu. docuit notitia quidē ſimplici
uniformi

DE ANIMA ET DAEMONE.

uniformi intellectuali intellectualia oīa conjugata cognoscere. notitia uero scientifica, atq; cogitativa. specieꝝ evolutione atq; cōpositione rationes reꝝ medias contemplari. Tertia rursus à ueritate potētia sensuali p̄ instrumēta cognobilia propria cōtingente sensibilia iudicare. imaginari tandē potētia imagies sensibiliū apprehendere. Iā uero Timæus cognitiones proportionē quadā ad cognoscēda distinguēs, iubet nosentia quidē intelligētia rationēq; iudicare, opinione uero, sensuq; illa quæ entia quidē non sūt, sed fiunt iugiter, atq; pereunt. atq; eorū quæ uere sūt rationes, ratas & in cōiunctas existere. reꝝ uero in generatione fluētium imaginarias atq; contingentes. ubiq; n. rationes sermonesq; imitantur illa quæ explicāt. Atqui Socrates in Cratylo ait circa res sempiternas, noīa naturā rei magis attingere, circa uero mutabiles noīa quoq; sæpe mutari & magis in positiōe uersari. Alioꝝ ubiq; deoꝝ alia proprietates existunt, nā alia quidē sunt opifices uniuersoꝝ, atq; speciei entiu ornatusq; substantificæ, alia uero propagantes uitā, ac uarios uitæ uigores progenerātes, alia autē reꝝ ordinē seruant icōmutabilem, cōnexionēq; custodiunt insolubile. Alia deniq; aliā sortitæ potētiā oīa sua, quadā beneficentia seruant. Similiter & oīs amatorius ordo causa cōuersionis est rebus oībus ad diuinā pulchritudinē, atq; formā, reducens quidem sequentia ad illam oīa, eiq; coniungens, & coniūcta cōfirmans; atq; mox inde sequentia replens, diuiniq; luminis procedentes inde doctes per oīa radians. Hāc igitur ob causam in Symposio traditur, amorem magnū existere dæmonem, quippe cū amor primus oīum eiusmodi mediū uim in seipso demonstrat, sitq; mediū inter ipsum appetibile atq; appetens, & causa cōuersionis sequentiū in priora. uniuersa igitur amatoria cohors in uestibulo causæ pulchritudinis cōstituta ad illā oīa conuocat mediūq; processum facit inter amabile, atq; illa quæ reuocantur amore. Quapropter totius dæmonici ordinis in se declarat exemplar hanc in diuinis medietatē obtinens, quam dæmones inter diuina tenent atq; mortalia. Cū igitur omnis amatoria cohors hanc iter deos proprietatē habeat, sumitatem eius quidem unicā & occultā excogitamus primæ & intelligibili pulchritudini copulatam, penes supremos deos, mediū uero processū eius penes sup mūdānos deos intellectuali cōditiōe fulgentē. Tertiū uero progressū eius circa mūdū multifariā distributum, multosq; ordines, atq; uires ex se producentē, atq; eiusmodi munera partibus mundi diuersis distribuentem. Post enī unicum primūq; amoris principium atq; post tripartitā substantiam inde per-

fecta uaria iam turba refulget amore. Vnde chori angelorum implentur amore. Turbae quin et daemonum hoc plenae deo sectantur deos ad intelligibile pulchritudine reuocatos. Exercitus heroum una cum demonibus & angelis circa pulchritudine debacchantur. Omnia denique suscitantur reuiuiscunt, reuiuiscunt, incalescunt circa pulchritudinis ipsius influxum. Iam uero animae hominum inspiratione eiusmodi tactae, & naturaliter cognatae deo, circa pulchrum mouentur assidue atque in generationis prouinciis delabuntur ad beneficiu animis imperfectioribus exhibendu, & ad prouidendu is quae salute indigere uidentur. Dii quidem ipsi deorumque pedisse qui in habitu proprio permanentes sequentibus benefaciunt, & ad se conuertunt, hominum uero animae deorsum lapsae generationemque tangentes beneficam deorum prouidentiam pro uiribus praesferunt. Quemadmodum igitur alia animae secundum alium constituta deum, sincere prouinciis caducis praesunt, animabusque hic oberrantibus, atque alia quidem imperfectioribus profunt per uaticinium, alia per expiationes atque sacrificia, alia per opera medendi diuinam, sic & animae quae uitam amatoriam elegerunt mouentur quidem a deo pulchro praeside ad curam aiorum ingenioso. a pulchritudine uero sensibus apparente ad diuinam pulchritudinem rediguntur, secumque ipsis conuocant & amatos. animae uero quae obperuersam educationem a superno munere decidunt, alioquin amatoriam naturam simulachris pulchritudinis incidentes, propter uera pulchritudinis ignorantiam corporeas formas admirantur & amat, passionem propriam ignorantem. Sicut, nam apud Plotinum defluxus mentis facit astutiam atque sapientiae portio lapsa creat sophisticam, sic & munus amoris impuersum incidens susceptaculum, uitam efficit intemperatam atque tyrannicam.

Causa superior agit in opere prius posteriusque quam inferior, & una cum illa atque est praesentior operi.

Va perfectiora sunt ubique, & quae ratione exemplaris habet, actiones prorsus imaginum comprehendunt. A deo ut deteriora nullius usquam adsint cui perfectiora quoque non multo prius aliquid ex se tradiderit. Quae etiam per omnes reges ordines ipsum unum alia comprehendit, atque ante illa, & post illa & una cum illis agit.

Mali daemones et in sacris obcurrunt & fallunt sub praetextu bonorum. Omptum habemus in expiationibus atque sacris, ubique ex deterioribus aliquid induere perfectioris imaginem per quam animas nondum perfectas alluciat ad se ipsam a superioribusque diuertat. Quemadmodum igitur in contemplatione physica impedimentum est uita sophistica pro diuitasque.

DE ANIMA ET DAEMONE.

tasq; ad illam trahens ífirmioré ab ipsa entiũ cõtemplatiõe ad imagina-
tionem caducis familiarem, sic in amatoria eleuatiõe turba popularium
amatorum impedimentum est simulans amatorem uerum, & animam
iunioris à bonis cœlestibus in terrena & tenebrosa detorquens. Similiter
in sanctissimis quibusque expiationibus atq; sacris, ante q̃ ipse deus ad-
sit palàm occurrunt dæmonum quorundam ípetus terrenorum, as-
pectus noui quoque eos qui expiantur perficiunturque deturbantes
& à sinceris bonis ad materiã deflectentes. Quãobré dii iubent, ne prius
in illos aspicias, q̃ sacro & ptate præstrinxeris oculos. sic. n. aiunt diuina
eloquia. Nõ expedit tibi illos aspiceri priusq̃ corpus expiaueris, atq; sa-
craueris. Quoniã illi mulcetes aias à sacrificiis ubiq; deflectūt. Sicut
igitur in sacris tum primũ apparet diuinũ quando totũ hoc dæmoniũ
trahes aias í materiã expulerimus. Sic & diuinus amator post repulsam
popularium amato & occurrit amato. Item sicut bonus cuiusq; dæ-
mon unũquẽq; custodit à pueritia actionesq; oēs eius explorat & uerba
& ante parentes prouidet, & post parentes adest tanq̃ totius uitæ guber-
nator assiduus, atq; post obitũ dux est nobis ad iudices, eodem modo ad
alcibiadem se Socrates habet. deniq; sicut bonus dæmõ nobis plurimũ
occultus adest clam nobis prouidens, & silentio consules, & ineffabiliter
nosemendans, Ita Socrates Alcibiadi.

Intellectus in nobis semper agit illuminando, neque
tamen semper animaduertimus.

Intellectus ipse quidem circa nos semper agit semperq; præbet
i intelligentiã lumen. Atque etiam priusquam in conditione
labamur irrationalem, Et quando in passionibus uitam degi-
mus, & passionibus quandoque sedatis, non semper animaduertimus,
sed quando a q̃ plurimo generationis tumultu purgati sumus, atque
tranquille uiuimus. Tunc enim intellectus nobis effulget, tunc quasi
nobiscũ loquitur, tunc suã nobis cõmunicat uocẽ antea silentio præsens.

De bono dæmõe & de terrenis materialibusq; dæmonibus. Itẽ
quõ unusquisq; nostrum consideretur dupliciter. s. &
ut simpliciter anima, & ut aia utens corpore.

Socrates quidem ad alcibiadem se habet ut bono dæmon. ama-
tores ceteri, ut materiales terrenique dæmones. Qui propellẽ
di sunt ut animus bono dæmoni sit magis expositus. Con-
siderare potest dupliciter alcibiadem, & ut simpliciter animam & ut ani-
mam utentem corpore. Non enim idem est utrũq; quemadmodũ nec

PROCLVS.

ipse per se homo, & iam gubernator homo, nec homo simpliciter atque auriga. Omnino autem quod est imparticipabile ab eo quod est participabile differt. Atque id quod secundū se ipsum existit, ab eo differt, quā cum alio quopiam simul iam censetur. Et deniq; quod exemptum est ab eo discrepat, quod coordinationem ad aliud est sortitum. Quoniam igitur Alcibiades dupliciter intelligitur, & ut simpliciter aīa, & ut aīa utens corpore, qua quidem ratione est simpliciter anima quaedam. Socrates ad eum mentis uicem gerit, qua uero ratione est anima utens corpore. Socrates boni dæmōis partes agit. Atq; idem ipse & dæmon est, ut ad hominem, & intellectus ad animam. Iam uero & quando medietatē dæmonicam reputamus, inter deos eam & homines collocamus. Quando uero intellectum, in sūmo quidem aīam ex ipso suspendimus, & corpus ex anima, habes profecto diuisionem alteram in symposio, ubi traditur dæmonum inter deos hominēsq; existere medium, habes alterā in Timæo dicente, animam inter intellectum atque corpus medium obtinere. Idem igitur est & intellectus, & dæmon ad animam quidem intellectus, ad animam uero humanam dæmon esse censetur.

Quomodo amor deus nec primus est nec ultimus & quomodo in diuinitate est bonum, sapiens pulchrum item fides ueritas amor.

Morem domini neque in primis entium, neq; in ultimis collocare debemus. Non in primis, quoniam ipsum amabile superius est amore. non in ultimis, quoniam amans particeps est amoris, oportet igitur amorem inter amabile amantēq; constituere & ipso quidem pulchro posteriorem, cæteris uero quæcunq; amat priorem asseuerare. Vbi nam igitur extitit ab initio. Quo pacto per uniuersa procedit, & quibus cum prodiit unitatibus. Cum igitur tres sint in diis intelligibilibus occultisq; substantiæ, & prima quidem ob signata sit bono ipsum uidelicet bonum ex se intelligens, ubi sicut sacra eloquia tradunt unitas est paterna. Secunda uero per sapiēs designetur ubi prima uiget intelligentia. Tertia per pulchrum definiatur ubi intelligibile est pulcherrimum, ut Timæus ait, nimirum & tres secundum has intelligibiles causas unitates existunt, secundū causam quidem uniformiter in intelligibilibus consistens, effulgentes uero primum in ipso ineffabili deorum ordine scilicet fides, ueritas, amor, Fides quidem omnia firmat in bono. Veritas autem omnem in entibus cognitionem explicat, amor denique conuertit omnia, congregatq; in ipsius pulchri naturam. Eiusmodi sanè trinitas hinc per omnes deorum progreditur ordines

DE ANIMA ET DAEMONE.

ordines omnibusq; ad ipsum intelligibile irradiat, unionē. Aliter autē p
 alios ordines se declarat. Vires ubiq; suas deo & proprietatibus cōplicās.
 Alibi quidem est ineffabiliter incogniteq; & unice. Alibi cōtinentia cō
 nexionisq; ratione. Alibi tanq̄ p̄ficiens atq; formans. hic rursus intelle
 ctualiter, atq; paterne, Ibi motiue uiuificeq; prorsus & effectiue. Illic tā
 q̄ impans, & assimilans. ibi absolute penitus atq; sincere. Illic multipli
 cate iam atq; diuisim. Amor ergo supne ab intelligibilibus usq; ad mū
 dana, descendit ad diuinam pulchritudinē oīa conuocans. Procedit &
 p oīa ueritas, illustrans cognitionibus oīa procedit fides p uniuersum in
 bono singulatim oīa sistens. Hic diuina eloquia, oīa tradūt tribus his
 gubernari, in eisq; consistere. Quāobrem dii sacrificantes iubent deo p
 trinitatē eiusmodi se cōiungere. Ipsa quidē intelligibilia pp̄ inextima
 bilem unitatem medio non indigent amatorio. Vbi uero & unitas enti
 um est atq; discreto & discretio ibi extat & amor. colligator enī est & con
 ciliator eorum quæ sūt post ipsū & quæ sup ipsū. Conuersor sequentiū
 in priora ip̄fecto & reductor atq; p̄fector.

Prouidētia p̄currit p singula usq; ad minima & interī nullis addicta.
 Vi diligentiores sunt in re & rationibus assignandis, duo hæc
 q̄ elementa potissima diuinæ dæmonicæq; prouidentia tradūt.

Primum per oīa de super prouidentiam ad ultimum usq; pro
 cedere ac ne minimum quidem sui expers alicubi prætermittere secū
 dum nihil oīno eam ex gubernātis accipere, nec eo & natura repleti, nec
 eis alicubi commisceri. Non enī ex eo q̄ omnia seruet atq; disponat
 admiscetur propterea gubernatis. Nā diuinum atq; dæmonum naturā
 habet passionibus aīarum particularium non subiectam. Neq; tamen
 dum separatim sequentia supereminet, propterea ex deterioribus ali
 quid inordinatum incultūque relinquit. Immo uero ob hanc ipsā
 causam omnia decenter exornat atq; a dispensatis absoluitur. Est enim
 benefica pariter atque sincera, exornatrix omnium, atq; ab ex cultis in
 terim expedita. Per omnia currēs, præsertim quia cohibita nusq̄. Viri
 quinetiam diuini inferioribus diligentissime prouident simul atq; trā
 quille. Quid ergo de diis ipsis bonisq; dæmonibus est dicendū. Non ne
 præsentibus omnibus liberi sunt ab omnibus. Implentes se ipsis oīa nullis
 alicubi permiscetur, discurrentes per uniuersū nusq̄ uitam propriam
 addixerunt. Non ne confitebimur deos suas proles amare. Quemad
 modum poetæ fingunt Iouem amare puellam, ipsamque Venerē. Né
 pe quoniā amor eiusmodi prouisor est & seruator p̄fectoq; & conten
 tior.

tor reze diuinitus amataze. Interea & beneficus & sincerus imixtusq; habitudine nulla ad res affectus externas. Dic amabo . unde nã diuinis iter dum hominum aĩabus amatoriũ eiusmodi priuilegiũ obtigisset, nisi prius diis ipsis inesset. Quicquid. n. bonũ & salutare cõpetit animabus, causã à diis definitã habet. Quã obrem & uirtutũ oĩum corporaliũmq; bonoꝝ uelut sanitatis roboris, iustitiã, temperantiã, exemplaria Plato probat præcedere penes deum. Quanto itaq; magis amatorii muneris causã principalem apud deos esse fatebimur. Quippe cũ amatoriushic affectus ut Socrates i Phædro ait, diuino quodã munere sit tributus. Diĩ igitur deos amat antiquiores quidem minores, sed prouidentia mune re, minorem uicissim maiores diligunt quodam uidelicet conuersionis officio. Perficere quidem deteriora & inferioribus prouidere, aĩab⁹ quoq; qua ratione sunt animæ competit, nã & ob hoc ipsum descendũt, propter rerum generabilium prouidentia curãmq; mortaliũ. Ita uero prouidere, ut prouides gubernatis, nec misceatur, nec uelut addictus afficiatur. Nec inde recipiat quicquã deorum propriũ est dæmonũq; bonoꝝ, & quotiens contingit animabus humanis: diuina uel dæmonica largitate cõtingit. Solent sacerdotes in sanctissimis sacrificiis, uel p uerba, uel per ea quæ oculis ostẽduntur, in admirationẽ stuporẽmq; presentes adducere. Stupor enim deo animã exponere consueuit. Socrates nunq̃ amatoriã uitam usque adeo rectã peregisset, nisi afflatu quodam dæmoniselegisset eã; & tenuisset electam.

Amor est medius inter amabile & amãtẽ, est magnus dæmon oĩa ligãs & quacũq; appetunt, ipse medius primo copulat appetibili. Acra igitur eloquia hunc amorem domini indicunt omnia colligantem, omnibus infidentem hic sanẽst connectit oĩa, copulat & nos dæmonum præfecturis, Hunc Diotima magnũ dæmonem appellauit, quoniam medium implet ubique inter illa, quæ appetunt, & quæ appetuntur. Ipsum quidem, quod est amandum, gradum sibi uendicat primum. amans autem gradum tertium ab amato. Amor denique usurpat inter utrunque medium congregans, atque colligans inuicem appetens, atq; appetendum, & implens meliore deterioris. Iam uero apud intelligibiles deos atque reconditos, primæ secretaq; pulchritudini, intelligibilem intellectum unit per uitam quãdam intelligentia meliorem. Itaque græcorum ipse theologos cecum illum appellat amorem. In illis autem quæ extra intelligibilia sunt nondum illustrat indissolubilem, cunctis ab ipso perfectis. Vinculum enim

DE ANIMA ET DAEMONE.

unio quædam est, sed una cum discretiõe permulta. Quapropter eloqa sacra huius amoris igne appellare copulatoré solent. ab intelligibili nãque intellectu procedens sequentia cuncta inuicem illique deuincit.

Cõciliat igitur intelligibili quidem pulchritudini deos omnes, diis uero dæmones, nos aut dæmonibus, diisque coniungit. In diis quidem subsistit primo. in dæmonibus uero secundo. in animabus autè particularibus per processum quendam tertium à principiis existentè. In diis rursum super essentiam, omne nãque deorũ genus est eiusmodi. In dæmonibus autè per essentiam. In animabus denique per illustratiõnis effectũ. Atq; uidetur hic trinus ordo, trinæ intellectus potentiaẽ similis. Et enim intellectus alius quidem imparticipabilis extat ab omnibus particularibus generibus absolutus. Alius uero participatus. Cuius & deorum animæ tanq; melioris participes sunt. Alius autem ab hoc infunditur animabus, qui sane est ipsarum perfectio animarum. Hæc aut tria de intellectu Timæus ipse significat. Intellectui igitur in participabili amorem diis in situm congruum intelligito. absolutus nanq; est, & ille ab oibus quæ suscipiunt eũ, & illuminantur ab ipso. Intellectui uero participato amorem dæmonicum comparato. Essentialis enim est & ipse, seq; ipso perfectus tanq; præparticipatus intellectus, & proxime insidens animabus. intellectui denique secundum habitũ accepto. Tertiu amorẽ illustratiõis aĩabus ifusum reddere debes. Nec iniuria uniuersæ intellectualem differẽtiã cõiugatũ cõsideramus amorẽ. Intellectu. n. intelligibili primam habet occultamque substantiam. Si enim prodiit inde & ibi per cãm est fundatus. atq; mihi uidetur, & plato huc deũ apud Orpheum inuenisse, eundem & amorem & magnum dæmonem illic appellatum atque ipse hoc hymno uidetur fuisse contentus. Merito igitur diotima magnum dæmonem appellat amorem. Et Socrates ubi de amore disputat, disputat etiam de dæmonibus.

Primo de dæmonibus communiter. Secundo de dæmonibus familiaribus, Tertio de dæmone Socratis.

Incendũ est deinceps primo quidem cõmuniter de dæmõibus, deinde de illis q; nos sortiti gubernãt. tertio de dæmõe Socratis. Dæmões igitur à prima uiuifica dea sortiti substantiã, atq; inde uelut ex fonte fluẽtes eẽntiã nacti sunt animalẽ, & hanc quidẽ magis intellectualem illi qui maiorẽ habet perfectiorẽq; substantiã, minus uero intellectualem potiũs que rationalem, qui media possident. Tertii uero & dæmonici ordinis postrema tenentes uariam magisq; rationalem habent ma-

erialē naturā. Eiusmodi igitur substantia cōstituti ad diuisionem deorum pariter diuiduntur, utpote qui, ad deos ministrorū uice funguntur. Aliter. n. respondēt, seruiuntq; diis penitus absolutis, ante mundū cūcta exordientibus atq; ducētibus. Aliter uero mūdānis q; mūdi partibus proxime præsunt. q; & secundum duodecī deos super cōlestes distribuuntur. Hi autē secūdu oēs mūdānos deos proprietates distributi sūt. omnis enim mundanus deus ordini alicui dāmonū imperat, cui propinquo suam impartit potentiam. Deus nāq; opifex uim largitur opificem. deus incōuertibilis incōtamabilem exhibet facultatem, perfectior autē similiter perfectioriam. atq; circa unūquēq; deū innumerabilis est dāmonū multitudo, eadēq; cū diis ducibus cognomena reportat. gratulatur sane quando apollines Mercurii. Ioues no iantur. Quippe cū proprio deorū proprietatē in seipsis exprimant. Proinde mortalia per hos dāmones diuinos nanciscuntur influxus, atq; ita plantā & animalia fabricantur, hęc quidem horū, illa uero illorum deorū imagines præsferentia. His quidem e proximo dāmones ducū suorum munera largiuntur, eminentius uero dii desuper dāmonibus præsidentes.

Quamobrem postrema primis in passione cōsentiunt. Primorum enim notæ sunt in postremis, & postremorū in primis causæ cōprehenduntur. Media sane dāmonū genera implent omnia simulq; cōnectūt, cōmunionēq; ipsi omnium continent, dū deorū quidem participes sūt a caducis autē participati. Siquis itaque dixerit deū uniuersū fabrū contra totius ordinis in dāmonibus firmāuisse à ueritate nō aberrabit. Quādo quidē & Diotima hunc eis attribuit ordinē cōnectentē uidelicet diuina simul, atque mortalia, deriuantē liquores superne fluentes, in deos sequentia omnia referentē, denique uniuersa cōplentē secūdu medietatis ipsius connexionem.

Confutat opiniones duas dicentem non esse alios dāmonas prāter animas nostras à corpore solidiore solutas. Secundam Amelii putantis dāmonas esse deos aliquos oberrantes.

Non igitur admitteremus eos, qui dāmones aiunt esse nostras animas, hac uita iam functas in aliamque transatas. Non enim decet dāmonum per habitudinem quandam consideratum in idem cōferre atq; ipsum essentia dāmonē, neq; medietatē mūdānorū oīum sempiternā ex uita quadā constituere multifariā, permutante seipsam. Statenim semper eodem pacto custodia ipsa dāmonica continuans uniuersa. Anima uero non ita suum retinet ordinē ut ait Socrates i re publica

DE ANIMA ET DAEMONE.

publica. aliis nanq; temporibus uitas alias eligit. Nec illos iterum cōprobabimus, qui deorum aliquos esse dæmonas arbitrantur, ceu erraticos deos, ut putat Amelius. Sed Platonem ipsum sectabimur deos quidem dicentē dominos uniuersi, greges uero diis dæmonum subigentem, & ubique rationem diotimæ comprobabimus, medium dæmonibus ordinem inter deos mortales que tribuentem.

De dæmonibus familiaribus. Item numerat quinque genera dæmonum, diuersaq; eorum officia.

C Vm igitur dæmones in medio sint, ut diximus constituti, primi quidem atque summi inter eos diuini sunt dæmones, diuq; frequenter apparent ob excellentem ad deos similitudinem, Nempe in uno quoque ordine primū, superioris ordinis formam præfert. Et enī intellectus ex se tanq; deus occurrit & animarum antiquissima intellectualis existit, ideoq; dæmonum quoque supremum genus ut potest dii proximū, uniforme est, atq; diuinum, secundi uero post hos sūt dæmones intellectuali proprietate iam præditi a scensionibus que & descensionibus præidentes. atq; omnino deorum effectiōnem declarātes omnibus atque tradentes. Tertii uero sunt dæmones. qui animarum diuinarum effectiōnes distribuunt in sequentia, complēt que uinculum suscipientium, inde defluxus, ad illas. Quarti uniuersalium naturarū uires efficaces in generabilia transmittunt, particularibus que naturis inspirant uitam, ordinēq; & rationes, & uniuersam mortalium effecturā. Quinti corporei quodāmodo sūt, corporū que extrema deuinciūt.

Quo enim pacto corpora sempiterna conuenient cum caducis: quomodo efficientia cum effectibus, nisi eiusmodi medio colligante: Natura enim eiusmodi media bonis corporeis dominatur, omnibus que corporiis naturalibus prouidet. Pleriq; uero ex eorum numero uersantur circa materiā, uiresque à cœlesti materia desuper in materiam descendentes continent, atq; contexunt. eamque subinde custodiunt & uarietate picturamque formarum in hac ipsa conseruant.

Officia dæmonum quinque, dæmones primi animas diis propriis copulant.

C Vm igitur multi multiformesq; sint, ut ait Diotima dæmões. sumi quidē animas procedentes à patre diis earum ducibus copulāt. Nā unusq; deus ducit primo quē dæmões, deinde uero particulares animas. Sicut enim Timæus ait deus horum opifex, alias quiddam aīas in solem, alias autem in lunam, alias in deos alios seminauit hi

utiq; dii sunt dæmones, q̄ secūdam essentiam sortiti sunt aīas propriās q̄ eas ducibus copulant. atq; unaquaq; aīa, & si circa suum deum se reuoluit, indiget eiusmodi dæmonis beneficio. Secūdi uero dæmones ascēsus animarum, descensūs que dispensant. atque ab his electiones animis sunt per multis. Nempe perfectissime animarum quæ sine generabiliū commercio in generatione uitam agunt, quemadmodum proprio deo uitam consentaneam elegerunt, sic & secundum dæmonem diuinum uiuunt, qui & manentes quondam apud superos eas deo proprio coaptauerat. Quamobrem ægyptius ille Plotinum est admiratus tanquam diuino quodam dæmōe gubernatum. Itaque circa animas quæ ita hic uitam agunt tanquam mox ad sublimia reditura, dæmon idem hic est atque superne. Circa uero minus perfectas, alius quidem est ipse secundū essentiā dæmon, alius autem qui uitā nuper editā comitatur.

Tribus modis dicitur dæmon, aut essentia, aut comparatiōe, aut habitudine quadam.

I hæc recte posita sunt, nemo iam admittet animam nostram rationalem dæmonem esse dicentes. dæmon enim aliud est q̄ homo ut diotima tradit, dæmonas inter deos hominēs que disponens. Quod & hic Socrates ipse significat, ubi contra causam humanam causam dæmonicam diuidit, dicens non humana quidem causa, sed dæmonicum obstaculum me detinuit. homo autē est anima utens corpore, non igitur dæmon idem, atque anima rationalis est putandus. Iam uero & hoc manifestum est, ubi Plato in timæo dæmonē ait animalis in nobis rationem constitutam esse. Veruntamen hoc usque ad comparisonem quandam nobis est admittendum. Alius enim est ipsa cēntia dæmon, alius comparatione dæmon, alius habitu uel habitudine dæmon. Vbique enim quod proxime præest in quodam dæmōis ordine ad inferius sese habens appellare dæmonem consueuerūt. quo usu iupiter apud Orpheum, Saturnum patrem dæmonem appellauit, & ipse Plato in timæo dæmonas nuncupauit, deos illos qui generationē epropinquo disponunt. ubi ait, de aliis uero dæmonibus tractare, eorū q; generationem in lucem edere, maius est quam ferre humanum possit ingenium. comparatione utique dæmon est eiusmodi, qui uidelicet proxime unicuique prouidet, etiam si deus sit, ac etiam si deo sit inferior. Habitudine uero quadam dæmon dicitur animus qui similitudine quapiam ad genus dæmonicum mirabiliore, quam secundum hominem actiones edit, totāque uitam suam suspendit ex dæmone.

Hacarbi

DE ANIMA ET DAEMONE.

Hac arbitror ratione Socratem in re publica, dæmonas animos appellasse, qui uitam bene transegerint & in meliorem translati sint sortem loca que angustiора iam colant. Ipse denique secundum essentiam dæmon, neque propter habitudinem ad sequentia neque ob aliquid ad aliud similitudinē appellatus est dæmō, sed hęc per se ipsum proprietatē est sortitus, atque in existentia quidam uiribus que propriis, modisque differentibus actiōnū est distinctus. oīno uero aīa quidam rōnalis in Timæo dæmō aīalis est appellata. Nos autē ipsum hoīs dæmonem perscrutamur, nō dæmonē aīalis, atque eū qui rōnalem dirigat animam, nō instrumentū dūtaxat illius. eum rursus, qui tandem aīali solutos animā pducatur ad iudices. Quemadmodū Socrates asserit in phædone, quādo aīal quidam nō est amplius, dæmō autē unūquemque ducit ad iudicem, dæmon inquit ipse qui sortitus fuerat & uiuentem. Si enī eū ipsum uiuentem nactus est dæmō, quē & post obitū iudicio sistit nimirum hoīem uidelicet nō aīal solū nactus erat. Quin etiā de super exordians atque imperans, constitutionem nostrā gubernat totam.

Contradicentes dæmonem esse, uel partem aīæ operantem, uel partem ei præpositam.

Ed neque etiam probandi sunt, si qui anima rōnali dimissa, dæmonē esse dicāt ipsū quod operatur in aīa, ceu in uiuentibus quod est secundū rōnē eē dæmonē rōnem, sed ira uiuentibus, irascibile. cupiditate, cōcupiscibile, neque rursus audiendi si qui dixerint dæmonem esse quod in ipsa uita nostra ei quod operatur proxie præsidet, ceu iracūdis rōnem, libidinosi iracūdiæ partem. Principio dicere dæmonas esse partes animæ hominū est humanā uitā nimīū admirantiū, neque probantium Socratem in re. pu. post deos & dæmōas disponentē genus heroicū & humanum, increpantēque poetas, qui heroes nihilo meliores hominibus introducunt, sed passionibus similibus mancipatos. Socrates igitur talia increpans procul admodum ab hac erit opinione, ut dæmonas qui heroibus præstantiores sunt, inter animæ partes uirēs que cōstituat. Ex his nanque sequitur ipsa per essentiam meliora intus accipi ad deteriora complenda. Præterea uitarum mutationes, uarias dæmonum mutationem adducunt. Auarus nanque in ambitiosam uitam sæpe mutatur, ambitiosus in habitum recta opinione uiuentem. hic in habitum scientia præditum. Dæmon igitur alias similiter, alius erit. Nam pars ipsa agens in anima alias existit alia. Si igitur uel hęc ipsa pars operans, uel pars huic proximo præsidēs dæmon fuerit. nimirū una cum humanæ uitæ mutatiōibus, dæmōes pariter mutabuntur. atque in eadem uita plures

idem animus dæmões nan ciscetur qđ fieri nullo mō pōt. Nunq̄ enim anima in eodem uitæ curriculo mutat dæmōis præfecturam. sed idem dæmō est ex ipsa genitura usque ad iudicis uitæ præsentiam nos gubernans. Quemadmodum Socrates asserit in Phædone.

Dæmō nō est particularis intellectus, sed substantia differēs ab intellectu, posita in latitudine animarum.

Roinde qui intellectū particularē idem esse putāt atq; dæmōne nos fortitū, nō recte mihi uidentur intellectualem proprietatem cum substantia dæmonica cōfundere. Omnes enim dæmones in animarum latitudine cōtinentur animisq; diuinis posteriores existunt. Intellectualis autē ordo aliud qđdā ē q̄ anima. neq; eandem essentiam uel potentiam, uel actionē eandem nacta sunt. Præterea intellectu quidem animæ perfruuntur, tunc demū, quando ad ipsum cōuersæ fuerint, lumēnq; inde susceperint, suāmq; illi cōiunxerint. actionem. dæmōis autē præfectura potiuntur p̄ oēm uitam, totūq; uictum, atque peroiā, quæ uel à fato proficiscuntur uel prouidentia. ipse nāq; dæmō est, q̄ oēm uitam nostrā regit, electionēsq; nostras ante generatiōem factas implet, dona q; fatalia, & munera ducū fati deorū. Qui in etiā illustrationes à prouidentia suggerit atq; dimetitur. Iā uero nos tanq̄ animæ quædā à solo intellectu pēdemus, ut autē animæ utētes corpore egemus & dæmōe. Quāobrem Plato intellectum quidē gubernatorē animæ nuncupauit in phædro, dæmonē uero passim hominū speculato rem, atq; curatorē. atqui nemo recte cōsiderans, aliam quādam unam & nobis proximā prouidentia inueniet. ad nostra oīa ptinentē præter dæmōicam prouidentia atq; curam. Intellectus enim ab anima rationali participatur (ut diximus) à corpe uero nequa q; natura participatur à corpe, ab intelligētia minime. Aīa rōnalis iracūdiæ qđē & cōcupiscētia dominatur. in rebus uero fortuitis nō hēt īperiū. Dæmō uero solus oīa mouet. cūcta gubernat. nostra oīa excolit atq; disponit. enī uero rōnē pficit. pturbatiōes tēperat. naturā inspirat. corp⁹ cōtinet. fortuita subministrat, fatalia cōplet. prouidētiæ dona largitur. Vn⁹ q; hic existit uniuerso, quæ ī nobis & circa nos sūt, rector toti⁹ uitæ gubernacula tenēs.

Tria de dæmōe Socratis, primū qđ ē etiam deus. secūdū qđ per uocem apparet. tertiū qđ reuocat non prouocat.

De Socratis dæmōe cōsiderāda nobis sūt tria. Primū qđ appellat & de⁹, ut hic & ī apologia patet. Secūdū qđ p̄ uocē dabat socratis signū qđ ī theage apparet & phædro. Tertiū qđ reuocabat Socratē, nō prouocabat, qđ te

DE ANIMA ET DAEMONE.

bat, quod testatur apologia. Principio animarum diuinarum, quae intellectualis uitae elegerunt daemones sunt diuini in daemone quod est genere summi. deorum uero participes ante omnes, sicut enim in diis est daemone, sic & in daemonebus est, & deus. sed ibi quidem substantia est diuina, proportio uero daemoneica. In daemonebus autem proprietates quidem daemoneicae, proportio uero diuinam declarat essentiam. A deo. n. caeteros daemones antecellunt, ut dii frequenter appareant. Merito itaque Socrates daemone suum appellat & deum, tanquam ex daemone ordine summum. Quapropter perfectus Socrates erat, tali uidelicet daemone gubernatus, & ad eiusmodi sui daemoneis normam sese dirigens. proinde quantum ad illam daemoneis uocem spectat, attende. Socrates sane primo quidem per intelligentiam scientiamque rerum separatarum inspiratione daemoneis fruebatur ad diuinum amorem assidue reuocante. Secundo uero & in uitae negotiis dirigebat prouidentiam suam erga deteriores, atque secundum ipsam daemoneis actionem non intelligentiam siue cogitationem tantum neque solis uiribus opinantibus, lumem accepit inde procedens, sed ipso quoque spiritu, dum per totam eius uitam inspiratio illa daemoneica repente procederet ipsumque sensum iam moueret. Constat enim eadem actio nobis de super imminente, aliter quidem rationem, aliter imaginationem, aliter uero sensum, dato munere perfrui, & unum quodque eorum quae nobis insunt propria quadam conditione a daemone moueri atque pati, non extrinsecus igitur passiuae uox in Socrate incidebat, sed ex intimis inspiratio per animam totam procedens, & usque ad sensum instrumenta progrediens, postremo uox euadebat, in notitiam uidelicet ueniens, non tam sensu quoquam, quam consensu. Tales enim a bonis daemoneibus atque diis illustrationes contingere solent.

Daemones alii sub aliis diis ordinati diuersa inter se habent officia.

Quod autem de Socratis daemone dictum est, reuocare uidelicet non prouocare, non omnibus daemoneibus nostris est commune beneficium ergo socratis ingenium & caritate erga homines communiter plenum, & ultro ad beneficia promptum daemoneica exortatione non indigebat. dehortabatur tamen eum daemone quotiens uel importune uel ineptos ad disciplinam suam aggrederebatur. Freno uidelicet potius quam calcari bus indigentem. Praeterea daemoneum alii purgatoriam & incotaminabilem possident potestatem, alii uero genetricem, alii perfectoriam, alii opificem, atque omnino secundum deorum proprietates, uiresque sub quibus ordinati sunt, diuiduntur. Iam uero secundum eorum substantiam singuli clientibus suis ad beatam uitam patrocinantur, alii quidem ad deteriore & curam nos mouentes, alii uero ab actionibus retrahentes externis.

Videtur itaq; Socratis dæmon proprietatē huiusmodi nactus purgatoriam inq; & incontaminabilis uitæ causam, at sub hanc apollinis potentiam ordinatus præsidens uniuersæ purgatiōi, uirtute scilicet uniforni. hac ergo uirtute dæmon à cōmercio uulgi nimio segregat, colligitq; ipsum ad animi penetralia, & actionem à deteriorib' segregatam. Nempe sicut apud Orpheum Apollo præest Baccho, reuocans eum à processu in titanicam multitudinē. sic & Socratem eius dæmon, qui pedissequ' ē apollinis. Intellectus. n. noster ē numinis apollinei proles.

Substantias numinum & animorum cognoscere est intellectus perfecte purgati. cōmuniter uero per actiones eorum cognoscim' potentias per has auguramur essentias.

Inter hæc alcibiadi Socrates pollicetur dæmonis non substantiam sed potentiam notam fore. Ait enim diuinus Iamblichus substantias quidem dæmonum & cōmuniter omnium nobis superiorum, contemplari nobis difficillimum esse, nisi intellectum habuerimus perfecte purgatum. Quando quidem & animæ essentiam non unicuique facile. Solum ergo Timæus omnē eius essentiam declarauit. Qualis enim est omnino diuina longaq; expositione indiget, qua declaretur, ut Socrates ait in phædro. Potentias autem numinū facile ē explicare, nam ab actionibus, quarum proxime matres sunt ipse uires, eas ipsas potentias per sentimus. Media nanque inter actionem & essentiam potentia est, producta quidem ab essentia, actionem uero produciens. Præterea ipsa potentia maximam cum dæmonibus familiaritatem habet. Vbiq; enim potentia dæmonis instar medium obtinet. Et in rebus quidem intelligibilibus patrem intellectumq; coniungit.

Potentia enim est simul cum patre, Intellectus autem existit à patre. In rebus autem intellectualibus cum essentiis copulata actiōes, actio nāque est potentia proles. essentia uero potentia ex se parit. Numina igitur inter nos deosque media proprie per nomen potentia designantur, ubiq; medium possidentis. Vera enim essentia uerūq; esse penes deos existit. Potentia uero diis rite ministrans in dæmonibus habet locū. Actio denique & effectio per eorum potentiam progressa foras uersatur in nobis.

Cognitio futurorū contingentium, est apud supos certa atq; necessaria.

Iuinus Iamblichus atq; dux ille noster ita quærun, atq; soluunt.

Quomodo non est absurdum? ex natura rerum cognoscendarū differentias cognitionū determinare atq; non contra, scilicet cognitionum de

DE ANIMA ET DAEMONE.

num siue cognoscentiū differentiis cognoscenda diuidere. Ita ut quod per essentiam æthernum est, atque diuinum, ætherne atque diuine cuncta cognoscat, quod humanum est cognoscat humane quod sane indiuiduum est nimirum & indiuidue, uel quæ diuidua sunt anticipet. qđ æthernum super tempus etiam tēporalia. quod rationale in rationalia quoque rationaliter. Ex his itaque patet deos atque dæmonas cognoscere indefinita definite, instabilia stabiliter atq; firmiter. nōne uidem⁹, multa inferioribus nostris incognita nobis interim esse nota? In rationalia enim uniuersalis ipsius naturam apprehendere nequeunt. Nos autem colligere possumus. Quidnam igitur ulterius admiramur, quæ nos ambigua & fallaci cognitione coniecimus, hæc superos firmiter cōprehendere. Non enim nostra debilitas, est illorum potētiae iudex. quæ admodum neque irrationale nobis inferius, habet rationis nostræ iudicium, quæ quis irrationali quod est in nobis, uel extra nos nostram intelligentiam moueat. Cur non absurdum sit coniecturalem quidem futuri præsentationem alicubi reperiri, stabilem uero determinatamque & indubiam, inueniri nusq̄. Ipsa nanque natura rerum non potest ab imperfectis, ab impuris, à rebus cum contrario mistis exordia ducere, si autem futuri coniectio est ignorantiae particeps, neq; constat, ubi nā ipsa est per se futuri notitia? Vbi purum ipsum à quo quidem & quod posteri⁹ est & illius cupidum, substantiam est sortitum nisi apud superos.

Superi nobis bene consulunt, & si præuideant nos non obtemperaturos eis.

a Pollo Pythius Laio respōdit cōsulēs ne filium generaret, alioquin dæmonum uiolentiæ subditum. Præuidebat tamen interea Laium oraculo non obtemperatum. sed Phœbus tanq̄ bonus proposuit ei uitæ melioris electionem. Et Laius sane illi quidem non errauit, sed propter propriam ignorantiam futuris est periculis circunuentus. Omnes quidem probi uiri actiones ad ipsa sui intima uergunt. Itaque si benefice atque diuine fuerit operatus, finem iam suum habet in actione uidelicet propria constitutū, etiam si extra nihil fuerit imperfectum similiter & circa nos sæpe dæmones operantur. Proinde diuina frequenter inferioribus uidentur occurrere, atque præcurrere, interim e suis sedibus non discedentia, sed dum in seipsis permanēt propter aptitudinem suscipientis, uidentur accedere. Nam & in deorum inuocationibus, & occurribus sponte factis accedere ad nos quodammodo uidetur ipsa diuinitas nobis uidelicet profectis ad ipsam. Mos Py

thagoreis erat per signa in corpore constituta uenientes ad eos iudicare
 utrum ad meliorem uitam apti forent. nec ne. Natura enī ipsa quæ ani
 mis confingit corpora, instrumēta eis congrua sumministrat, imaginēs q;
 animarum in corporibus indicat per quas & animarum ingenia in hac
 arte periti de præhendere possunt.

Regula dialectica de propositionibus necessa
 riis atq; cōtingentibus.

Eriti in dialecticis dicere solent, etiā si quis decies mille propositi
 onibus necessariis usus fuerit unicum uero interfuerit con
 tingentem, conclusionem omnino, deteriori similem euasu
 ram, similiter si ipsum quod à nobiscognoscendum est, habeat penes se
 aliquid materialis, instabilis que naturæ cōmistum, proculdubio efficit
 ut nostra de hoc ipso cognitio indefinita sit & ambigua. Cognitiones
 enim instabilium rerum non sunt à redargutione securæ, sed per assimi
 lationem quandam uix talia comprehenduntur. Talis autem est &
 naturalis uirtus quia ubique quod imperfectum est tanquam materiæ
 cognatum, facillime permuratur. Ipsa per se sufficientia primum est
 penes deos boni nanq; sunt dii, atq; super essentielles bonitates quædam
 & entium omnium plenitudines, per quos & cæteris omnibus sufficiē
 tia competit intellectibus animis diuinis, dæmonibus nobis, & alia qui
 dem participatione quadam sufficientia sunt. dii autem ipsa substantia.
 Quamobrem communis immutabilis que sententia beatitudinē desi
 gnat sufficientia quibus enim competit habere se bene, eisdem sufficiē
 enter habere se conuenit

Anima rationalis à primo opifice mundi in rationalis à diis iuue
 nibus. Ideo illa est hac nobilior.

Nimam in nobis rationalem, anima in rationali nobiliorem
 esse dicimus, quoniam illam quidem primus mundi opifex
 procreauit, hanc autem dii iuuenes produxerunt, huius sane
 generositatis, ipsa familiarum nobilitas est imago, quæ tamen ignobili
 tatem habet admistam, uicissim que mutatur, stabilis autem & sempiter
 na generositas animarum à diis ducitur, circa quos olim sata dicuntur,
 atque à diuinis potentiis, sub quibus ordinatæ fuerunt, nobiliores enim
 animæ sunt, quæ sublimiorum deorum pedissequæ sunt, atque à ma
 ioribus potentiis dependentes secundum distributionem in uniuerso
 dispositam. Idem quoque de ciuitatibus assero. Desuper enim secun
 dum sortes

DE ANIMA ET DAEMONE.

dum sortes differentia ad animas usque descendit. Atque dicimus deos quidem alios esse igneos, alios æthereos, alios cœlestes, alios postremo terrenos. Rursum animarum, alias esse ex phæra solari, alias mercuriali, alias uero lunari. Atque est eiusmodi secundum loca distributio animarum talis, ut ea re uera gloriari quis possit. Non autem nobilitas secundum terrenos genitores & urbes.

Perfectiores animæ, sublimioribus diis dæmonibus quæ circa illos accommodatæ fuerunt, atque uicissim.

Ocrates inter hæc designat differentiã bonorũ dæmonũ nobis secundum essentiam præsidentium, atque potentias quas sortiti sunt in mundo. Item animarum perfectiores quidem potentioribus subiectas esse dæmonibus, ab eisque seruari, atque ut expedit ubique dirigi. im perfectiores autem inferioribus subesse dæmonibus. sicut enim circa deos animæ pro dignitate sunt factæ, sicut etiam sub dæmonibus rite sunt ordinatæ. Et quemadmodum deos duces, sic & dæmonas curatores pater ille faberq; mundi traditur animis præfecisse. Qua propter Socrates curatorem sui appellat præfectum sibi dæmonem atque deum. Manifeste asserens Alcibiadi hunc duntaxat esse uerum hominis curatorem. Qui sit & beatitudinis auctor propter eius mirabilem potestatem, quod sane nullus hominum nobis efficere ualeat.

Ordo rerum exigit, ut post idealem causam sint res semper ideæ participes, stabiles que omnino, deinde res ordinatæ semper que mutabiles.

Mor à corporea pulchritudine pendens mutabilis est. Quoniam est & illa mutabilis. Nefas uero est effectus alicubi conditionem supergredi causarum, atque meliores illi se uadere. Nam & ubi causæ sunt ordinatæ, sæpe effectus inordinati nascuntur. ubi stabiles causæ, exitus sæpe mobiles. ubi determinatæ frequenter indefinitæ, contingunt. Igitur multo magis ex causis statu ordiné que carentibus effectus ordinis status que expertes eueniunt.

Series uniuersi desuper per eiusmodi gradus deuenit ad extrema, quæ tandem talia sunt quæ permutari possint, sibi que ipsis naturalem uendicare mutationem, quemadmodum circa iustum, aliud quidem est primo iustum ipsum que iustum neque participatione tale, aliud autem illius primo particeps, quod & semper est particeps. Aliud denique aliquando quidem particeps, aliquando uero à participatione cadens.

Nque enim faserat ipsum iustum sterile permanere, nulli prorsus quam suæ proprietatis impariens nullum sanè primorum est eiusmodi, sed sterilitas ipsa soli materiæ tanquam rerum infimæ competit. Neque rursus faserat quod primum aliis participandum fuit, participari primo ab eis, quæ solum quandoque participant. Nam ab ipso quod simplex penitus immutabileque consistit, hoc certe quod compositum est atque mutabile, nimis est alienum, Ideoque medio quodam uinculo indiget ad illius cōtactum. Nec iterum quod participatum est ab eis, quæ inde semper illustrari possunt, oportuit usque ad hæc ipsa duntaxat suum sistere munus, ne in uniuerso sit extremum hoc ipsum, quod principiis semper est suspensum. Oportet igitur triplicem sicut diximus ordinem constituere non solum circa iustum, sed circa pulchrum, æquale, simile, & species denique rerum omnes.

q Vemadmodum dii curationes morborum, id est peccatorum animis & fruges opportunis temporibus adhibentes beneficio eas afficiunt, sic & uiri diuini opportunitatem quarunt ad disciplinam, sed dii quidem intellectualem, diuinamque forma opportunitatum mensuras ipsi determinant. homines autem eas scientia prosequuntur. Sunt & qui inter homines ex inspiratione dæmonica eas aucupantur. Bonorum nanque dæmonum præsentia familiaritasque præcipuam uim habet in nobis ad opportunitatem infallibiliter ubique captandam, quod & Socrati contingebat. Iam uero quemadmodum locus uniuersique corpori ab ipsa natura proprie destinatus est, sic & temporis partes aliæ aliis conueniunt actionibus & quemadmodum totius mundi quidam circuitus, sunt fecunditatis sterilitatis uel causæ, animalium atque plantarum. Ita singulis actionibus aliud conuenit, aliudque tempus ad actionem hanc aut illam perficiendam. eiusmodi uero tempus est actionis cuiuslibet opportunitas, tanquam bonum atque finem agentibus afferens & effectis. Quapropter pythagorici primam quoque causam à qua omnibus bonum adest, opportunitatem ipsam nominauerunt. Quippe cum omnibus ut perfecta sint largiatur. Tali quadam occasione Socrates per dæmonem ad Alcibiadem fretus est, accedens ad eum non nulla dicturus, quando & Alcibiades cogitabat ad eum proficisci eadem rogaturus. Vniuersa enim hunc in modum inuicem coaptantur, omnibusque ita communio bonorum ubique perficitur dum uidelicet causæ quidem perfectoriæ ad tradendum promptissimæ sunt.

Susceptura

Susc
tent
tura
ra pa
culu
ad ag
men
passi
ueat
ad pa
dem
do p
te sin
nera
esse p
scedi
ticip
& eff
inep
per t
fit &
aliqu
fuera
requ
est pe
perfe
que
& un
dum
neq;
dina
spira
Item
diti
tem
crati
uini

DE ANIMA ET DAEMONE.

Susceptura uero ad participationem expurgantur. & illæ rursus potentiam porrigunt perfectioriam. hæc autem potentia aptitudinis à natura susceperunt. Duplex enim potentia est. altera quidem agentis, altera patientis. & illa mater est actionis, hæc uero perfectionis est susceptulum, atqui oportet tum quod effecturum est exuberans in se esse atque ad agendum ita promptum, ut etiam si suscepturum subsit nullum, ipsum tamen per se sit perfectum, atque ultro motum sit ad dandum, tum etiam quod passurum est ad participationem gliscat, sequitur ipsum perfectioriam admoveat potestati, atque etiam si illa non adsit, tamen per aptitudinem summam ad participationem fuerit ex parte rectum. Cum enim duæ sint causæ, aliaque dem immobiles & omnibus ubique præsentis, alia uero mobiles, & aliquando præsentis perficiendis, aliquando uero distantes, & intelligibilia certe similiter ubique adsint, omnibusque semper eodem modo sua munera largiantur, sensibilia uero adesse participantibus, uicissimque abesse possint, quemadmodum sol nunc adest, impletque lumine, deinde discedit, cum inquam ita se res habeant, quando aptitudo quidem inest participaturo ad aliquam immobilium causarum, tunc & hæc adest simul & efficientis causæ munus absoluitur. In talibus enim sola subiectorum ineptitudo solet munera prohibere. Quoniam quæ traditura sunt & semper tradunt, & sunt semper ubique similiter. Quod igitur euasit aptum fit & causæ subito particeps. at quando ad aliquam mobilium causarum aliquid fit paratum, sæpe & si hoc expositum est, quod tamen traditurum fuerat abest. Oportet enim hoc & nuper adesse quando quidem locum requirit ad dandum. Omnino uero quemadmodum diximus necesse est per omnes bonorum communiones hæc duo præcedere, tum datoris perfectioriam potestatem, tum consumatam aptitudinem suscepturi atque largitoris perfectionem cum suscipientis præparatione concurrere, & una cum eiusmodi concursu ipsam efficientem causam patienti secundum essentiam superferri. Concursum quoniam etiam eiusmodi non esse fortuitum neque ab inordinatis & rebus non coordinatis obtingere solet aliquid ordinatum quemadmodum quæ casu in uicem confluent. sed necessum est conspirationem tale alicubi quidem per naturam fieri, alicubi uero per intellectum. Item alibi à causa quadam dæmonica, alibi potius à diuina, hac sane conditione Socrates cum Alcibiade opportune concurrat ad idem, huius autem opportuni congressus bonus dæmon causa extitit oportunitate Socrati conueniendi determinans. ipsa namque oportunitas de super à diuinis exordiens usque ad extrema progreditur, & alia quidem opportu-

nitas est à diis determinata. Alia uero daemónica. fatalis alia. alia uero fortuita. Fortuna enim ut inquit, opportunitas que omnia humana gubernant.

Quæ attentius in patria uideraseorum imagines
hic ante alia sequeris.

Nimæ nostræ hic peruagantur circa imagines, eorum quæ in prima uiderant, & ad eas imagines magis afficiuntur, quorum exemplaria illic attentius contemplata fuerant. Alia namque animæ aliis sūt accommodata spectaculis. Ideo alia aliis imaginibus incumbūt. Eorum enim quæ illic inspexerant similitudines amant.

Quæcūq; uero magni Iouis in super pedissequæ fuerunt, unaq; cū illo circūuiuere, ordinē habente ducalem inter duodecim principes uniuersi, hæ profecto secundum speciem sui dei etiam huc profectæ imperiosam uitæ speciem appetunt. & quod reuera imperiale est ignorāt, apparentem uero principatum inter imagines prosequuntur. atque si sapientes nactæ sint præceptores, affectus eiusmodi eis peruenit ad salutē per quendam ad cœlestia reditum. Sin autem inter imagines moras traxerint, desinunt in tyrānidem. Hinc ait in re. publi. Socrates, animas nuper profectas è cœlis imperiosas potissimum eligere uitas. Cū enim paulo ante una cum diis cœlestibus circumuenerint, inspexerintque uires eorum omnibus dominantes, affectant ipsæ quoq; uitā eorū similem cæteris imperantem. Et plurimæ quidem affectu eiusmodi abutuntur rectæ uero utuntur admodum pauca. Præstantissimam quidem uitam Plato ponit. Contemplatiuam. Secundam, ambitiosam. Tertiam; uoluptuosam uel auaram. Contemplatiuam quidem eligunt animæ uenientes cœlitus, educatæ que rectissime. Ambitiosam quoque uenientes è cœlo, sed educatæ deterius, reliquas uenientes è terris.

Naturalis in cunctis sententia est, deos animarum occulta cognoscere.

Mnes homines naturaliter intimas cogitationes suas & passionēs & appetitus ad deos loquuntur, persuasi uidelicet per immutabiles anticipatiōes, ipsam diuinitatem omnia nosse ipsa etiam animarum occulta momenta. Omnis certe copula communiōque ratione cōfecta, indiget præsentia dei. Quid enim aliud & multa unit, & congregat segregata, nisi diuinitas?

Deus

DE ANIMA ET DAEMONE.

Deus prouidentia sua nostrū confirmat arbitrium.

d Ii animabus uitas proponunt, & eisdem postquam elegerint quæcunque electæ uitæ conueniunt certa sorte determinant. atque ita libertas arbitrii in media prouidentia cōtinetur, mo uetūrque & determinatur inde, & in medio uertitur. hæc manifeste in re. pu. describuntur, ubi propheta uitas proponit animis ex genibus, lachesis sortes accipiens. atque clamans inter animas o animæ diurnæ & cætera. & propositio quidem per medium prophetam fit à lachesi. Electio uero circa uitas ibi propositas, ipsarum iam est animarum. Iam uero propheta illic animarum electiones in se ipso cunctas anticipans, ita demum sortes proicit. profecto res ipsa quæ instabilis & indefinita uidetur semper in superioribus, perfectioribusque secundum unum terminum, & stabiliter, & ordinate ante comprehenditur.

Tres Platonis sententiæ.

X Platonis uerbis hic tria colligimus, primū ipsum male esse omnino deterius iudicandum quam non esse, secundum separationem animæ à corpore liberare nos à malis quæ uersantur in regione, caduca, & ab impedimentis quæ hic consecutionem conuenientis finis impediunt. tertium ipsos animarum appetitus ad uitæ formas ualere quam plurimum, neque nos esse tales, ut ab externis duntaxat formemur, atque moueamur. Ex nobis enim ipsis electiones promimus, per quas uitam agimus.

Superi sententia certa tenent quæ in rebus sunt incerta.

a Ccipies hinc sententiam admirandam, quæ uidelicet præstantiora sunt uniformiter, ubique anticipare deteriora. at uero deteriora potentia superiorum non æquari. Item cognitiones superiorum in seipsis deteriorum actiones firmiter comprehendere. Cognitiones autem inferiorum, totam superiorum actionem comprehendere nunquam posse. Quod superius est nihil à deterioribus in se accipit, quemadmodum neque cælum, ex mutatione accipit aliquam sublimarium passionem. Neque immobilis causa ex motu mundanorum mundanum aliquid intromittit. nec omnino quæ sunt æterna ex rebus agentibus temporaliter quicquam in seipsis admittunt, Hæc denique quod necessarium est, dum cuncta cognoscit mutationem substinet in eo etiam cognoscendo quod est contingens.

nititas est à diis determinata. Alia uero daemónica. fatalis alia. alia uero fortuita. Fortuna enim ut inquit, opportunitas que omnia humana gubernant.

Quæ attentius in patria uideras eorum imagines
hic ante alia sequeris.

Nimæ nostræ hic peruagantur circa imagines, eorum quæ in prima uiderant, & ad eas imagines magis afficiuntur, quorum exemplaria illic attentius contemplata fuerant. Alia namque animæ aliis sunt accommodata spectaculis. Ideo alia aliis imaginibus incumbunt. Eorum enim quæ illic inspexerant similitudines amant.

Quæcūq; uero magni Iouis in super pedisse quæ fuerunt, unaq; cū illo circū uiuere, ordinē habente ducalem inter duodecim principes uersit, hæc profecto secundum speciem sui dei etiam huc profectæ imperiosam uitæ speciem appetunt. & quod reuera imperiale est ignorāt, apparentem uero principatum inter imagines prosequuntur. atque si sapientes nactæ sint præceptores, affectus eiusmodi eis peruenit ad salutē per quendam ad cœlestia reditum. Sin autem inter imagines moras traxerint, desinunt in tyrānidem. Hinc ait in re. publi. Socrates, animas nuper profectas è cœlis imperiosas potissimum eligere uitas. Cū enim paulo ante una cum diis cœlestibus circumuenerint, inspexerint quæ uires eorum omnibus dominantes, affectant ipsæ quoq; uitā eorū similem cæteris imperantem. Et plurimæ quidem affectu eiusmodi abutuntur rectæ uero utuntur admodum pauca. Præstantissimam quidem uitam Plato ponit. Contemplatiuam. Secundam, ambitiosam. Tertiam, uoluptuosam uel auaram. Contemplatiuam quidem eligunt animæ uenientes cœlitus, educatæ que rectissime. Ambitiosam quoque ueniētes è cœlo, sed educatæ deterius, reliquas uenientes è terris.

Naturalis in cunctis sententia est, deos animarum
occulta cognoscere.

Mnes homines naturaliter intimas cogitationes suas & passionēs & appetitus ad deos loquuntur, persuasi uidelicet per immutabiles anticipatiōes, ipsam diuinitatem omnia nosse ipsa etiam animarum occulta momenta. Omnis certe copula communiōque ratione cōfecta, indiget præsentia dei. Quid enim aliud & multa unit, & congregat segregata, nisi diuinitas?

DE ANIMA ET DAEMONE.

Deus prouidentia sua nostrū confirmat arbitrium.

d Si animabus uitas proponunt, & eisdem postquam elegerint quæcunque electæ uitæ conueniunt certa sorte determinant. atque ita libertas arbitrii in media prouidentia cōtinetur, mo uetūrque & determinatur inde, & in medio uertitur. hæc manifeste in re. pu. describuntur, ubi propheta uitas proponit animis ex genibus, lachesis sortes accipiens. atque clamans inter animas o animæ diurnæ & cætera. & propositio quidem per medium prophetam fit à lachesi. Electio uero circa uitas ibi propositas, ipsarum iam est animarum. Iam uero propheta illic animarum electiones in se ipso cunctas anticipans, ita demum sortes proicit. profecto res ipsa quæ instabilis & indefinita uidetur semper in superioribus, perfectioribusque secundum unum terminum, & stabiliter, & ordinate ante comprehenditur.

Tres Platonis sententiæ.

X Platonis uerbis hic tria colligimus, primū ipsum male esse omnino deterius iudicandum quam non esse, secundum separationem animæ à corpore liberare nos à malis quæ uersantur in regione, caduca, & ab impedimentis quæ hic consecutionem conuenientis finis impediunt. tertium ipsos animarum appetitus ad uitæ formas ualere quam plurimum, neque nos esse tales, ut ab externis duntaxat formemur, atque moueamur. Ex nobis enim ipsis electiones promimus, per quas uitam agimus.

Superi sententia certa tenent quæ in rebus sunt incerta.

a Ccipies hinc sententiam admirandam, quæ uidelicet præstantiora sunt uniformiter, ubique anticipare deteriora. at uero deteriora potentia superiorum non æquari. Item cognitiones superiorum in seipsis deteriorum actiones firmiter comprehendere. Cognitiones autem inferiorum, totam superiorum actionem comprehendere nunquam posse. Quod superius est nihil à deterioribus in se accipit, quemadmodum neque cœlum, ex mutatione accipit aliquam sublimarium passionem. Neque immobilis causa ex motu mundanorum mundanum aliquid intromittit. nec omnino quæ sunt æterna ex rebus agentibus temporaliter quicquam in seipsis admittunt. Hæc denique quod necessarium est, dum cuncta cognoscit mutationem sustinet in eo etiam cognoscendo quod est contingens.

Tam& si hæc omnia deo quidem secundum melius, conueniunt, secū-
dum uero deterius materiæ competunt.

Anima per acquisitam scientiam fit, menti similis per duplicem
ignorantiam, similis fit materiæ.

Nima per ipsam quidem scientiam euadit intellectui similis
secundum actum ipsum cognobile comprehendens, quem
admodum intellectus intelligibile. Secundum uero duplicem
ignorantiam fit materiæ similis, sicut enim materia omnia uidetur ha-
bere, cum nihil re uera possideat. Sic & duplici ignoratione laborans, ui-
detur sibi quæ non habet habere. Proinde duplex animarum co-
gnitio est. Vna quidem indistincta perque intelligentiam simplicem,
atque nudam. Altera uero dearticulata & scientiæ compos, & ambigui-
tatis expers. Videmur enim ut ipse ait quasi per somnium omnia nosse
eademque per uigiliam ignorare. ut pote qui per essentiam quidem ra-
tiones habemus, & quasi cognitiones earum hinc expiramus, secundū
uero actum productionemque non satis habemus. Notionem igitur
specierum per essentiam nobis insitam, atque constantem tempus non
antecedit. ab auctore enim hanc habuimus. Sed notitiam secundum pro-
ductionem distinctionemque rationum effectam præcedit tempus.
Itaque quo tempore primum hanc acceperimus, assignare ualemus. no-
ui enim quod quid ipse sit circulus, in hoc tempore didici quid ue iusti-
tiæ species sit in alio, similiterque de aliis. Quorum scientias, etiam se-
cundum actum habemus. Ita que de qua quidem re siue rei de qua remi-
niscamur tempus non satis recolimus. Reminiscentiæ uero ipsius, est
tempus aliquod certe determinatum.

Ætates septem, planetis septem congruæ.

Ætatum ordo sequitur ordinem uniuersi. Prima quidem ætas
lunarem sequitur potestatem. Tunc enim secundum nutriti-
uam uegetalemque uiuimus facultatem. Secunda Mercuria-
lem, quando litterarum cytharæq; & luctæ similitumque ludorum stu-
dium exercemus. Tertia ueneream, quando turgent membra semini-
bus & ad genituram protinus incitatur. Quarta solarem, tunc enim
regnat uigor ætatisque perfectio properat, ætasq; media. Quinta mar-
tiam, in qua potentias & uictorias affectamus. Sexta Iouiam, quæ pru-
dentiam & uitam actiuam ciuilemque desiderat. Septima Saturniam.
In qua naturæ consentaneum est a generatione desistere, seque a corpo-
reis segregare, & ad alteram incorporeamq; uitam se trāsferre. Superiora ubiq;
inferiorum

DE ANIMA ET DAEMONE.

inferiorum cognitiones unice complectuntur, atque præstantius. Quæ cunque enim sensus materiali conditione cognoscit, eadem immateria si^o imaginatio percipit, quæ opinio sine causa reputat, eadem per causã scientia comprehendit, atque ita deinceps præstantiora semper per eminentiam absolutam uniuersam cognitione in se continent inferiorib³ competenté, itaq; & dæmonem præfectũ nobis nihil nostro & latet, non motus animi, non potentia naturalis, non fortuita permutatio. Sed ille cuncta unice circũspicit, atque gubernat. In hoc uniuerso fines omnes omnium in eo dispositorum ad ipsum finem mundi conducunt. Ut enim mundus perfectus foret, sicut Timæus ait animalia cuncta, tam diuina quã caduca sunt genita. Similiter in ciuitate recte disposita partiũ omnium fines, fini ciuili peritiã seruiunt. Item sicut unumquodque eorum quæ in generatione uersantur secundum speciem unicam habet esse ideóque non est infinita. Ipsum uero intelligibile est omnia, quandoquidem sensibilibus habet causas, sic & quilibet priuatus artifex plurimum est ignorans, semel uero peritus, ipse uero ciuili est absolute prudens. Nouit enim & finem proprium & aliorum fines, atque ceteras artes ad unam dirigit ciuitatis uitam.

Per harmoniam in cœlo regnantem superi reliqua harmonice cuncta temperat.

O Elum concentu motionũque concinnitate plenum est.
c Deinde numina nobis superiora harmoniã cœlitus præcedentis participia sunt. Post hæc hominum uita recte disposita consonantiam morum & actionum concinnitatem suscipit inde, eorundem quoq; superiorum munus usq; ad bruta plantaſq; descendit. Nã hæc quoque harmoniã naturaliter participia sunt. Superi nanque harmoniã ratione mundana omnia continent, atq; perficiũt, & inuicem accommodant & ad mundum. Intellectui quidem corpus per mediam animam harmoniã ratione concinant. Circuitui uero identitatis ratione constanti, generationem per medium circuitum alteritati (ut ita dixerim) deputatum. Igni denique terram per uincula media. Præterea quamlibet animam harmoniã rationibus excolunt. Et unũquodque corpus similibus copulant ubique mensuris. Atque motum quẽlibet musicis peragunt ubique mensuris. Habitus igitur in nobis musicus, munus quidem est musarum, quãuis earum imago postrema. Habitus enĩ in nobis artificiosi, atque contemplatiui, deos præfides habent, originemque inde deducunt.

Qui ignorat finalem causam, ignorat omnem causam.
 Ignorantia finalis causæ circa rem quamlibet efficit ut & cetera
 i ræ causæ ad eandem pertinentes similiter ignorentur. Quoni
 am finis est causæ prima præcipuaq; atq; potentissima, huius
 enim gratia & efficientes causæ faciunt, & quæ fiunt efficiuntur. Qua
 propter Timæuseiusmodi causam apud sapientes optimam arbitratur
 habendâ, duplicem in sophista Plato tradit animæ prauitatem. Qua
 rum una quidem ignorantia est in ratione cadens, altera uero discordia
 in rationalis partis ad rationalem. Eiusmodi quidē discordia est aîæ mor
 bus. Ignorantia uero deformitas. Cū enim ratio in uniuerſa anima or
 dinem habeat speciei, merito prauitas rationis est animæ turpitudine, si
 cut rationis uirtus est animæ pulchritudo. Fit enim ignorantia qui
 dem propter irrationalis potentia dominatum. Cognitio uero propter
 rationalis imperium. Deformitas autem aîæ superata ratione contingit
 quādo uidelicet proprias actiones in cōcinnas, & incōgruas edit ineffica
 ces & ineptas ad finē. Oportet in aîa excolenda, sublatis impedimentis
 aîam reꝝ contemplationi penitus admouere. Inest nanq; nobis cogni
 tio ueritatis, prohibemur aut quominus aîa aduertamuseā pp passionem
 ex generatiōe nobis obstātes, passionem in quā obliuionē opinionē unā
 imaginationes falsas, appetitus immoderatos, quibus expulſis, in seipſū
 est animus conuertendus, ita ueritate subito fruitur.

Finis belli iustitia. Finis pacis amicitia quæ est optabilior q̄ iustitia.
 Elli quidem finis est iustitia. Pacis autem aliud quiddam excel
 b lentius bonum, amicitia scilicet atque unio. Finis enim uni
 uerſæ uirtutis est ut Pythagorici tradunt. Aristotelésque con
 firmat, ut omnibus iam factis amicis, iustitia non ulterius egeamus, quā
 do uidelicet sublatum fuerit meum & non meum. At qui iusti sint oēs,
 adhuc tamen opus amicitia homines congregante. Esse uero bello
 rum principium iniustitiam declarat ipsum bellum, quod materiales
 formæ inter se committunt. Pugnat enim calidum contra frigidū. Nō
 quando loco disiuncta sunt, sed quando alterum alterius sedem occu
 pare contendit. Cum enim sede illud indigeat merito repugnat extrin
 secus uenienti conantiq; ipsum è sua sede detrudere, quo circa rationes
 inſite in natura inuicem absque seditione concurrunt. Nam una que
 que in se ipsa consistit. Formæ uero materiales cum nequeant seorsū à
 materia pmanere merito de cōmuni hospitio iter se decertāt. Quippe cū
 hoc utraq; formas iter se contrarias in se absq; cōfusiōe suscipere nequeat;
 Quomodo

DE ANIMA ET DAEMONE.

Quomodo anima descendendo uarie uestiatur. & rursum purgetur
redeatq; uicissim.

Ascensus animæ in corpus seiūxit quidem illam, à diuinis ani
d mis, à quibus intelligentia & potestate puritatēque implebatur

Coniunxit uero generationi & naturæ materialibusque rebus
à quibus obliuione & errore & ignorantia est imbuta. Nam animæ de
scendenti ad natæ sunt ex mundo multiformes uitæ uestesque uariæ tra
hentes quidem ipsam in compositionem caducam. obstantes autem
contemplationi separatorum. Oportet igitur animam hinc ad natu
ram illam peruigilem rectam ducendam, amputare secundas tertiāsque
uires descendenti subortas, sicut marino glauco, herbæ, petrae, conchæ.
Cohibere uero impetus extra ferentes. Reminisci rursum rerum sepa
ratarum essentiaēq; diuinæ unde est facta descensio, & ad quam omnem
uitam contendere decet.

Anima per se mobilis est. corpus aliunde mobile, Sed propter mu
tuum cōmercium alter alterius conditionem subit.

a Nima per essentiam est mobilis ex se ipsa, sed coniuncta cor
pori quodam modo euasit etiam mobilis aliunde, sicut enim
ipsa sua præsentia dedit corpori ultimum ex se mouendi ue
stigiū sic & ipsa propter corporeum contubernium conditionis no
tam subiit mobilis aliunde. Igitur ob potentiam se mouentem anima
fœcunda est, & inuentioni propensior, rationēsque parit atque scientias.
Sed propter conditionem mobilem aliunde, indiget frequenter ab aliis
excitari. Iam uero perfectiores animæ ad inuentionem sunt promptio
res, imperfectiores uero magis externis indigent adminiculis. Illæ enī
magis ex se mobiles sunt, minusque deterioris naturæ participes. Hæ ue
ro minus ipsæ se mouent, magis sortem corpoream patientes. Verunta
men hæ quoq; quando proficiunt, à corpore uidelicet resurgentes, seq;
ipsæ ex materia colligentes, fœcundiores inuentricēsque euadunt pro
tinus circa illa, in quibus antea erant steriles, & ambiguae pp ignauiam
ineptam uitæ à materia contingentē sordidūq; torporem ex generatio
ne contractum. Nos igitur ita mediocritatē seruantes rationalis natu
ræ conditionisq; causas assignamus pertinētes præcipue ad habitus ei
imperfectiores. atq; pfectiores, Viasq; eiusmodi arbitramur ad pfectio
nes eorū. Quicunq; uero rationes de his assignantes mediocritatem mi
nime seruant, sed uel ad melius surgunt, uel ad deterius deflectuntur,
hi à ueritate animæ procul aberrant. Neq; enim probamus eos, qui tra

dunt animam lapsam in corpus humidum eiusque obstaculo impeditam, ab initio esse dementem, humore uero paulatim propter innatum calorem exhalante, magis que temperato, prudentem animi potentiam conualescere. Hic enim perfectionis modus corporeus & materialis est iudicandus, supponitque perfectionem animæ ex temperatiõe corporis proficisci. Anima uero ante elementa generationemque totam suam habet substantiam, estque uita quædam, neque corpori neque naturæ permixta, neque rursus admittimus eos, qui animam putant esse quandam diuinæ essentiæ partem, partem uero hanc esse toti persimilem, semperque perfectam. Tumultum uero perturbationesque circa illud uersari quod in nobis est animal. Qui enim hæc aiunt, animam semper perfectam fingunt, semperque scientem, nec unquam reminiscencia indigentem, semperque passionis expertem, nec aliquando deprauatam, tam & si Timæus essentiam animæ nostræ non ex primis ait omnino generibus cõstitutam, quemadmodum superiores animas, sed ex secundis tertiisque compositã. Et Socrates in Phædro inquit, uires nostras esse boni cõtrario mixtas dissensionisq; mutuae plenas. Atque hanc ob causã, aliquãdo meliores, aliquãdo deteriores superare solere. Quid plura: nonne ipse inquit, aurigam quoq; nostrum aliquando deprauari, scribens uidelicet prauitate ipsius aurigæ multas animas claudicare. Multas item plures perdere pennas. Sed quidem aurigaria potestate in nobis est antiquius. Hæc utiq; est, quæ reminiscitur diuinorum, utiturq; secundis tertiisque uiribus ut ministris. Quod planè docemur in phædro profecto sicut diximus, mēsuras animæ cõseruare debemus, rationesq; perfectionem & profectum animæ assignantes: neque ex corporeis, neque ex diuinis traducere, ut ita Platonis simus interpretes, neque ad opinionē propriam philosophi uerba detorqueamus. Postquã igitur anima aliquando imperfecta est rursusque perficitur, & obliuionem patitur diuinorum & iterum recordatur, constat & tempus ad perfectionem eius conducere. Quo enim pacto ex imprudentia ad prudentiam transfertur, & in uirtutem à prauitate, nisi per tempus mutationes efficeret. Omnis enim mutatio spatio temporis agitur. Hæc utique dicta sint de perfectione cõmuniter animarum, ex his autem accipiamus, oportere eum qui iustum norit ex ignorantia in cognitionem eius aliquando pertransisse, neq; semper ipsam iusti rationem improntu prorsus habere. Quemadmodum illi nobis superiores, Imperfecti nanque ab initio nascimur. Neq; rursus propter ipsam mutationem corporis,

cognitionem

DE ANIMA ET DAEMONE.

cognitionem quoque iusti nobis obtingere. Nō est enim essentia nostra corporea, nec materialibus constituta. Neesse est omnes animarum mutationes tempore mensurari. Vnde & Aristoteles in anima mutationem secundum actum & habitus eorumque opposita collocat temporalem. Quod igitur anima corpori iuncta, & a prauitate ignorantiaque transiens in opposita, interuallo temporis indiget, nemini dubium. Quidam uero animam ipsam seorsum in se manentem arbitrantur ad agendum tempore non egere, sed contra tempus ex ipsa creari. hoc autem arbitror aliquam rationem desiderare. Duplex enim tempus est, unum quidem unam cum naturali uita corporeoque uniuersi motu natum. alterum uero per incorpoream uitam procedens. Hoc igitur animarum quoque diuinarum circuitus dimetitur. Rursumque animarum nostrarum actiones perficit etiam separatas, secundum uero tempus una cum naturali uita porrectum uitam quidem nostram una cum corpore actam metitur. Vitam autem ipsam animarum secum ipsa uiuentis nullo modo. Est tamen aliqua in nobis scientia ante omne tempus. Fit & aliqua tempore, Socrates igitur scientiam secundum actum expressam spectans inquit, quod nam ante hanc tempus extiterit. Alcibiades autem scientiam saltem possidens in essentia positam, propter quam putat etiam scire quae nescit, nequit assignare tempus, quo primum acceperit eam, ab auro enim hanc habemus. Quapropter si alter quidem de alia scientia loquitur, alter uero de alia uera sunt utraque scilicet & tempus scientiam praecessisse, & non habere in promptu tempus, quod affirmes scientiam praecessisse. ante enim scientiam nondum consumatam tempus est nullum. ante uero scientiam actu perfectam tempus extitit.

Multi gradus per quos a multitudine ad unum adscendimus cōtēplando. Lato & pythagoras iubet fugere multitudinem, ut ueritatem simplicissimam consequamur. Multitudinem quidem exterioris populi, nos multifariam distrahētis atque fallentis. Interioris quoque populi multitudinem multo magis. haec enim magis distrahit atque fallit. Primam ergo fugito uariam affectuum multitudinem. Secundo sensuum. Tertio imaginationum. Quarto opinionum independentium. omnis enim multitudo iam dicta tam in se diuersa est, ut alia aliis in qualibet contraria sint. Vnde praestat ad scientias se conferre. In quibus multitudo iam contrarietatem habet nullam. Nam & si affectus affectibus contrarii sint, sensus quoque sensibus, imaginationes imaginationibus, opiniones opinionibus nulla tamen scientia scientiarum contraria

entem, ibi uerum bonumq; ac ueras rationes omnium perferutari. Plena enim est horum animæ ipsius essentia. Delitescunt uero ex obliuione generica. Quærit igitur anima uerum exteriora spectans, ipsum interim essentia possidens, bonumq; foris explorat, se ipsa deserta. Hinc igitur sui ipsius cognitionem exordiri quisq; debet. Si enim in hominum multitudinem intuitum distrahamus, nunquã unam eorum speciẽ discernemus, obscuratam uidelicet multitudine diuisioneq; & discordia mutationeq; multiplici eorum qui speciei participes sunt. Sin autem in nos ipsos aciem conuerterimus, hic utiq; & rationẽ unam & naturã unã hominum speculabimur à disturbance semotam. Merito itaq; Socrates longe segregat animã à multitudinis conspectu cogniturã, quid reuera sit homo, opinionẽsq; contemplationis huius impedimenta, redarguit. Multitudo nanq; impedimẽto nobis est ad animi conuersionẽ in se ipsam, atq; ad unius speciei notitiam. Hic enim uarietas obumbrat unum. Alteritas obscurat identitatem, dissimilitudo obfuscat similitudinem. Nam circa materiam species sunt confusæ, & meliora deterioribus sunt commista.

Vita proprie naturalis animæ non est in corpore terreno, sed sublimi, ideo formæ omnes hic ægrotant atque delirant.

Emo mirari debet si cum dicamus quod est naturale frequentius esse eo quod præter naturam, & hoc quidem contrahi in angustum, naturale uero per uniuersum amplificari, hominũ tamen plurimos, ignorantẽs esse fatemur & malos, contrarios autẽ quã paucissimos. Non enim naturale est animis una cum corporibus uitã degere, & in generatione uersari, Sed contra separata immaterialis incorporea uita potius est animis consentanea. Quando igitur in generatione uersantur similes sunt hominibus pestilentem habitantibus regionem. Quando uero extra generationem uiuunt, ut Plato inquit similes sunt prata colentibus. Quemadmodum igitur non est mirandum inter eos, qui pestifera loca incolunt, languere quã plurimos, paucissimos uero naturalem ualitudinem cõseruare, sic & animas in generatione positas plurimas quidem obnoxias passionibus, atque prauas esse mirari non debes. Contra uero stupendum foret, si animæ eiusmodi corporibus inuolutæ his nodis adstrictæ, tanta circumfusæ mutatione aliquando sobriæ, puræ, imperturbatæ reperiantur, nonne stupendum est animam immaterialiter in rebus materialibus uiuere, & in caducis incõtaminatam

DE ANIMA ET DAEMONE.

taminatam se alicubi conseruare. Atque cum iam eiusmodi pocula biberit, non esse his pharmacis consopitam. Re enim uera obliuio, error inciticia pharmaco cuiuslibet similis est in locum dissimilitudinis animas deflectenti. Quidnam igitur admiraris, multos quidem secundum uitam esse lupos, multos uero porcos, plurimos autem alia quadam bruti specie circumfusos. Cum terrenus locus circes ipsius sit diuersorium. Animæq; multæ ob immoderatam concupiscentiam ueneno sis inescata sint poculis. Illud autem Illud potius admirare si qui inter mortales usquam reperiantur eiusmodi potionibus non permulcti non etiam irretiti. Siqui Mercurii munere freti in rationem scientiamque se conferant. Quemadmodum enim mirari non debes si in tartaro prospexeris animas cruciatas. Talium enim ille locus, sic etiam si in generatione uiuentes animæ plurimæ perturbatae sint ignaræ & dementes. Tales enim animas desiderat generatio, sicut igitur in cælo quidem bonæ sunt oēs, in tartaro autem omnes improbæ. Sic in generatione plures quidem probæ sunt, pauciores autem probæ, Generatio enim non ad extremorum melius atque diuinius declinat sed deterius.

Malus neq; cum aliis consentit neq; secum,

Improbis secum ipso consentire non potest. Necessè enim est tum propter naturam rationalem uidere quodammodo uerum, tum propter imaginationem perturbatam plurimum ignorare, secumque dissidere. Declarat hoc penitentia remissis perturbationibus ueniens. Intemperatus igitur propter intelligentiam diuinitati cognatam, diuina quandoque cogitat atque loquitur. Sed propter concupiscentiam imaginationemq; perturbatam a temperantia diuina longe discedit. Cumq; semper secum ipso pugnet, nimirum cum aliis consentire non potest.

Quicumq; sciunt aliquid circa illud omnino consentiunt.

Portet eos qui sciunt aliquid circa illud esse concordēs, Cuius quidem concordia causa prima est ipsa rerum determinata natura, secunda q; ipsa cognitionis iudiciaria sūt eadem apud oēs. Tertia, q; in primis principiis, intellectus ad se ipsum est unitus. Ideoq; quicquid est intelligentiæ compos est & particeps unionis. Scientia quidem illustratio quædã est, ex intellectu dependens. concordia uero illustratio est ex unitate procedens. Est enim unio differentium. Necessè est igitur scientiæ eiusdem participes in uicem consentire.

Quisque nostrum est anima, & hæc in se habet species omnes diuinas atq; naturales

Optimum Platonis consilium hoc in libro est, nos in ipsam nostram reuocare cognitionem, atque demonstrare essentiam nostram in speciebus rationibusque consistere. Atque scientias omnes ex se ipsa producere, & in se ipsa species omnes diuinas & naturales agnoscere. Perfecta quidem nostri cognitio foret ab essentia uires, ab his actiones diiudicare. Cognitione uero nostri communiore potimur, ex actionibus uires ex uiribus essentiam animæ cognoscentes, hæc quidem tria inuicem in anima confluunt. Nam & essentia eius est actu & actio essentialis existit. Hæc enim intellectualis fit secundum actum. hæc autem essentia fit cognata secundum ipsius perfectionem.

Anima libero motu se ducit. sibi bonum præbet se purgat. se erudit, etiam quando aliunde erudiri uideretur.

Naturalia quidem ratione capta, impulsu gubernantur externo, & aliunde curantur, ea uidelicet conditione qua mouet ipse motor, orbata scilicet ea facultate qua aliquid se ipsum ducere ualeat, atque seruare. rationalis autem anima propter ipsam per se mobile, & per se operatam proprietatem suapte natura potest circa se ipsam agere, seque mouere bonumque sibi ipsi præbere. Iam uero purificatio nobis non accidit ab externis, sed ex intimis animæ ducit originem. Omne namque malum ab externis accidit, atque est animæ peregrinum. ex intimis uero bonum. Anima enim naturaliter est boniformis. Et quanto fit perfectior, tanto uitam sibi uendicat ex se mobilem. Quippe cum fiat aliunde mobilis ob corporale commercium & effectum. Quapropter quicquid accipit ab externis, remanet appositum extra ipsam, sicut sensibilia & imaginatione percepta. Sola uero illa sunt in ipsa quæ ab ipsa in ipsa fiunt, ab eaque producuntur. Purgatur igitur ex se ipsa, quando quidem ratio à se ipsa, incipiens, desinit in se ipsam. Hac igitur ratione recte intelligitur, quod Socrates ait. scilicet inter disputantes, dicentem esse proprie, qui respondet. Hic ergo si redarguitur, redargutus uero purgatur, certe dum purgatur se ipsum purgat, & ab ignorantia liberat, redargutione adhibens ipse sibi. Quod quidem naturæ animæ se mouenti consentaneum est. Quod sane dictum confirmat et illud disciplinas esse reminiscencias. quod non respondentes ex se ipsis omnia dicant, maximum est reminiscencie signum, animas uidelicet rationes sermonesque ex se ipsis promere. Atque solo suscitante quo ipsa indigere. Neque esse tabellas uacuas litterarum, quæ extrinsecus figuras accipiant. Sunt enim

DE ANIMA ET DAEMONE.

enim semp̄ in scripta, & ipse scriptor est intus Neq; tamen omnes in scripta legere possunt, uel quod in scripta sint cognoscere. Quippe cum ob genericam obliuionē oculusearum sit sordibus circumfusus, atq; ex ipsa obliuione, in passiones inciderint. Solum igitur opus est auferre, quod obstat appositum. Non autem necessaria est extrinsecus iniecta notitia. habent enim animæ in se ianuas ueritatis, sed terrenis materialibusq; speciebus obclusas. Si quis igitur diligentissime res demonstrat. Animæ incitatae quidem aliunde, promentes autē ex se ipsis scita responsa, ex hoc ipso declarant uerum esse Platonium illud animam oīa nosse, soloq; indigere quodam ad respondendum extrinsecus incitante. Præterea q̄ aliquis cum eruditur, ipse se ipsum purget, dæmonicæ potestatis est op̄. Nam dæmones non extrinsecus in nos agunt, sed tanquā expuppi nos intus dirigunt & gubernant, Neq; nos purgant tanquā corpora quædā aliunde mobilem nacta naturam. Sed curant tanquam mobiles ex se ipsis. Hac enim ratione tamen & bona præbent, & passiones expurgant. Socrates igitur uicem boni dæmonis agens, ostendit adolescentem non tam ab alio quam a se ipso redargui.

Quare malus & ignorans secum & cum aliis diffideat. quare bonus contentiat, & scientes inter se sint concordēs.

Contingit merito plerisq; ad se ipsos discordia frequens. quoniam aliqua quidē a sensibus intromittunt. Aliqua rursum ab imaginatione, Aliqua ab opinione frequenter. non nulla ab ira. à concupiscentia multa. Non enī solū ex opinionibus tales quædam passiones mouentur hominibus. sicut stoici tradunt, sed etiam contra propter passiones quasdam, & impetus. opiniones sæpe permutant quandoq; ex optimis pessimas sæpe reportant. Hi ergo à multis principiis atq; potentiis & his quidē deterioribus multiformes in se motiones accipientes, nimirū aīam dissidentē habent, atq; discordem. Scientia uero præditi ab uno quodā superiore principio cognitionē suscipiunt uniuersam. Intellectus. n. eis principia tradit. Iam uero omnes sententiæ ueræ filia sunt intellectus. Cum igitur à tali quodam principio simplicitate procedāt omnes, merito omnes inuicem sunt concordēs.

Qui putāt hominē esse ex anima corporeq; compositum cōsequenter utile ab iusto se iungūt, qui uero hoīem esse aīam coniungunt.

Trum idem sit iustū atq; utile, cæteri quidem dissentiuunt. Platonici uero idem esse censent. Nam Epicurei sanē & stoicorū quidam finem nostrum ponentes ipsum secundum naturam

uiuere, atque peripatetici qui bonum nostrum ex necessariis complent. Non facile possunt idem esse iustum atque utile confirmare. Similiter & quicumque hominem aiunt esse corpus animatum, uel ex corpore anima que compositum. Vulnere enim cadensque fugiet aliquis uel iniuste, ut animal conseruetur. Quippe cum cuiuslibet animalis bonum sit secundum naturam se habere, & in hoc habitu conseruari. Hic igitur utile differt a iusto. Quicumque uero finem ipsum in anima collocant corporeis non egentem hominemque ipsum esse putant animam utentem corpore, hi certe iustum atque utile facile iudicant esse idem. Vtrunque enim in anima ponunt, & passiones instrumentorum ab ipsis utentibus esse seueritas intelligunt. Argumentatio uero probans iustum esse utile ita procedit. Omne iustum est pulchrum, omne pulchrum bonum, omne igitur iustum bonum. Atque bonum & utile idem est, omne igitur iustum est utile.

Anima contrahit in se speciem rei cui adheret, item de uehicularum diuinarum animarum atque nostrarum.

Nimæ, species etiam eorum sibi contrahunt quibus ipsæ se coniungunt. Nempe quando se assimilant intellectui mox immutabilitatem secundum opiniones atque uitam sibi uendicant.

Quando uero generationi se copulant nouitatem ubique sectantur, & tum in has, tum in illas feruntur opiniones. Rationesque ipsas animæ semper stabiles minime sentiunt. Significat iter hæc Plato generosiores & ingeniosiores animas intelligentiam habentes puritatis deorum inuolabilis, atque hanc ipsam suo idolo inferentes, etiam circa apparentem puritatem quodammodo occupari solere. Quandoquidem & diuinorum indumentorum inuolabilis essentia est, & imaterialis est puritas, quam sane oportet animas induere sua uidelicet indumenta cognata purgantibus, uestesque suas incontaminatas a generatione seruantes, neque totum in externarum uestium puritate ponentes.

Scientia una in se manens implet multos non diminuta, hinc coniciamus animam esse a corpore separatam.

Iusdem scientiæ minus est uni persuadere, atque multis in qua quidem Platonica sententia quasi quidam hymnus & celebratio scientiæ continetur hunc in modum quanta & qualis unaquæque scientia sit hinc apparet, quod intellectus ipse imitatione eadem scientia unumquemque implet cognitione cunctosque simul. est quidem inuisibilis, & consistens in seipsa, & interim omnia participantia sui perficit
instar

DE ANIMA ET DAEMONE.

instar mentis, quæ quidem ex se tradit omnibus iterim ab uno quoque seorsum. Hæc utique essentiam nostram iudicant à corpore separatam, & in seipsam manentem. si quidem scientia, quæ perfectio nostra est, talem possidet facultatem, corporeæ nanque potentiaë quâdo se tradunt ipsæ se minuunt. Scientia uero una eadêmque permanens indiminuta sufficiens uni multisque pariter seipsam exhibet. & anima igitur similiter est toti corpori præsens omnibusque membris, quâuis alia aliter mēbra participant.

Propheticus esse aliquis sine scientia potest. propheta uero certo scit quod pronunciat.

Bi Plato ait uaticinator es, significat illum opinione quædam non scientia, quod ibi prænūciat præfagire. nam uaticinales quidē non scientia præditi sunt, sed opinione feruntur, qui uero nō solum uaticinatores, sed etiam uates sūt iam scientia potiuntur, potiorē que humanā scientiam habent. Significat etiam generosiorum animarum impetus atque motus quodāmodo a superis suscitari. p̄p̄ea quæ et præter opinionem agant, sæpe etiam si absque scientia operentur.

Bonum pulchrum. iustum super intelligibiliter intelligibile. intellectuale. essentia. uita. intellectus.

Inter principia rerum ipsum bonum supereminet pulchritudinem & pulchritudo iusticiam, bonum nanque super intelligibilia extat in loco inaccessibili situm. Pulchritudo uero occulte quidem in primis intelligibilibus permanet. Explicatius autē in ipso ordinis illius fine. Iusticia denique unite quidem in primo intellectualium ordine permanet. Consequenter uero in calce intellectualis deorum processionis effulget. Rursum ipsum quidem bonum regnat in diis, pulchritudo in mētibus. Iusticia regnat in animis, quapropter & iustum quidem pulchrum est. Non tamen omne pulchrū est & iustum. sed ipsa pulchrorum causa iusticiam antecedit. item omne pulchrū bonum, fons autē bonorum omnium præcedit omne pulchrum. Rursum iustum quidem est bonum per mediam pulchritudinem bono cōiunctum. bonum uero superius est ambobus. Sicutique inuenies rerum etiam extrema considerans. Materialis enim causa quamuis bo-

num aliquid sit, turpe tamē est atque deforme, unius particeps quidem est, speciei tamen expers. quod uero sensibile est, pulchritudinis quidem uestigia possidet, iusticiæ uero nequaquam. Hinc i phædro Socrates ait. iter caducas imagines nullum esse iusticiæ temperantiæ que splendore, pulchritudinem uero solam priuilegium id habere, ut euidentissime pateret ubique & desiderabilissima foret. Vbi igitur iustum est, ibi pulchrum. ubi pulchrum, ibi bonum, siue prima principia spectare uolueris, siue principiorum illustrationes usque ad extrema porrectas. Ipsius quidem boni omnia participia sunt. omnium enim ē principium, pulchri uero sola. quæ aliquam habet speciem. iusticiæ denique solæ animæ sunt participes. Iam uero in medio rerum omnium centro quæle est anima, hæc omnia inuicem connectuntur. bonum. iustum. pulchrum. & bonum quidem ipse est pulchrum. atque iustum. Iustum quoque simul & pulchrum est & bonum. pulchrum similiter & bonum est, & iustum. Neque solum in eiusmodi trinitate est hic sermo uerus. uerum etiam in aliis quoque multis. Quemadmodum inter principia ipsum ens præcedit uitam, uita mentē. Similiter etiam in effectibus ubi non omne compositis compositum est & uita, neque uiuens omne statim est mente præditum. Sed uicissim intelligentia omnia uiuunt, atque sunt, uiuentia uero sunt quoque uiuendo. Cum uero talis sit in extremis per trinitatem eiusmodi differentia in anima confluunt. ubi ens quidem & uita & intellectus existit. uita uero & intellectus est & essentia. Intellectus autem & essentia similiter est, & uita. una enim simplicitas est in anima una substantia. neque esse. neque uiuere. neque intelligere, ibi ē aduēticiū. Sed intellectus quidem eius est essentialis & uiuēs. uita quoque intellectualis est per essentiam. Essentia denique intellectualis & uiuens. ubique ergo est omnia, & ex omnibus unum simili ratione, & bonum eius pulchritudine & iusticia pollet, & pulchrum est bonum, atque iustum. rursusque iustum est bono pulchroque refertum, subiectum sane unum est, rationes uero diuersæ. ubi nos. neque ipsam trium horum identitatem secundum rationes consideramus, neque alteritatem secundum subiectum existimamus sed rationes quidem eorum differentes inter se conseruamus. unum uero subiectum. quamobrem ubique per actiones animæ inuicem ista concurrunt, sicut enim rationes quidem uirtutum sunt differentes, unum uero compositum cunctarum, neque fieri potest, ut sis iusticiæ particeps, & temperantiæ uacuus, uel duo hæc quidem habeas. cetera uero

DE ANIMA ET DAEMONE.

uero non habeas. Sic & eiusmodi trinitas sibi ipsa connectitur, & omn^e quidem bonum simul & pulchri compos est, & iusti. similiterque de cæteris. propterea Socrates iustum bonum per pulchritudinem copulauit. Hoc enim est competens eorum medium simul, atque uinculum. Timæus autem ait pulcherrimum esse nodum, qui & seipsum & colligata, quã maxime conficit unum. Memento uero ipsi quidem bono, malũ duntaxat esse cõtrarium. bonum uero nequaquam ex quo apparet cõcordia inuicem esse bona. Malo at, & malum, & bonũ pariter aduuerfari.

Probat omne iustum ipsa eius natura pulchrũ esse, atque bonum.

Mne iustum esse pulchrum sequentibus rationibus cõfirmabimus, cum anima sit multitudo quædam, atque in ea hoc quoddem primum sit, illud uero medium, illud autem ultimum. dic age quando iusticiam in ea fieri dicimus, An quando medium aut ultimum superioribus dominari conatur. an potius quando primum medio mediũ imperat ultio? At si tũc quãdo deteriora melioribus præualet, non ulterius erunt deteriora natura talia. Illud enim cui competit denominari melius est, honorabiliusq; natura. si igitur impossibile est, idem naturaliter esse melius atque deterius. oportet iustum tunc in anima reperiri, quando quod in ea optimum est, uitæ totius habet imperium. medium uero subditum meliori præualet ultimo. Tunc enim unaquæq; pars animæ, quod sibi conuenit, habet. primum quidem regnãs. secundum uero stipans, ultimum denique meliori ministrans. Ipsum itaque iustum natura distributum est eius, quod conuenit parti cuilibet animæ. Et officii proprii conseruandi unicuique causa, propriæq; dignitatis distribuendæ, atque ita totius ordinis conseruatio. ordo uero moderatioque huiusmodi uaturæ conueniens naturaliter pulchra est. Est igitur iusticia causa pulchritudinis atque pulchra. Est autem duplex iustum. Vnum quidem in contractibus, quod arithmetica conseruat æqualitatẽ. Alterum uero in distribuendo uersatur in geometrica æqualitate consistens. Tum igitur arithmetica seruat æqualitatem, ne socium suo in contractibus defraudemus, plus uidelicet quam dederimus ipsi recipiẽtes. Tũ uero in æqualib; distribuit inæqualia pro dignitate cuiq; geometrica proportionẽ seruata, ut quæ admodũ differũt inter se psonæ. sic & differãt inter se distributa psonis itaq; oẽ iustũ sicut dixim; ẽ æquale

omne autē æquale pulchrum. nam inæquale in compositum ē & turpe. iustum igitur omne pulchrum. Præterea tūc ē in corporibus pulchritudo, quando superat forma materiam. ipsa nāque materia deformis est & turpis. & quando forma superatur ab ea. Tūc forma in formitate quadam & deformitate repletur & quasi iforme quiddā euadit, facta uidelicet similis subiectæ naturæ. si igitur & in anima quod intellectuale nobis inest, uicem gerit formæ. Inrationale uero materiæ. nam intellectus & ratio in ordine termini computantur. Inrationale uero in genere indefiniti locatur. natura enim ideterminatum est experīq; mensuræ necessarium est. in anima quoque tunc pulchritudinem effulgere, quādo ratio quidem regnat, species uero uitæ ratione carentes rationi subdūtur. at uero iustum ipsum rationi quidem dat imperium, inrationali deputat seruitutem. utrique enim quod sibi consentaneum est attribuit. principali quidem prīcipatum. inferiori uero designat obsequium. Quando quidē in opificio mundi inrationale nobis est subditum, & rationi nobis insitæ inrationale subiicitur ut uehiculum ipsum. itaque iustum naturaliter pulchrum est, & pulchritudinis animæ causa. Item iustum quid perfectum est atque definitum. nam iniustum imperfectum indefinitumq; censetur atq; ifinitū uagatur, nec usquā sistit gradum præuaricans iusticiæ terminum. ipsum ergo iustum cuiusque adest mensuram terminumque imponit, atque ita omnia perfecta facit. Cum itaque tale sit merito pulchram efficit animam. Id enim quod perfectum est atq; mensuratum, naturaliter pulchritudo consequitur sicut immensuratum ideterminatumque deformitas comitatur. iustum igitur est natura pulchrum. denique ipse mundi faber totum hoc p iusticiā exornauit. pulcherrimo enim nodorum omnium nodo deuinxit mundum, indissolubilemque effecit, propter proportionis analogicæ potestatem cōtinentem ipsum sibi que amicum undique facientem. quod autem est simile mundo uisibilem omnium formosissimo. nimirum est ipsum quoq; pulchrum. quod igitur iustum est, necessario est & pulchrū.

Omne pulchrum naturaliter est bonum, oē turpe malū atq; uicissim,

Mne uero pulchrum esse bonum ita probamus. Constat pulchrum esse amabile suapte natura, quandoqdem & extrema pulchritudo diuinæ pulchritudinis imaginē ferēs ē amabilis

primōq;

DE ANIMA ET DAEMONE.

primoque aspectu animos ad se mouet. Quod confirmatur in Phædro.
 Re enim uera καλόν . i. pulchrum, siue dicitur διὰ τὸ κλέειν . i. quia pro-
 uocat animas, siue διὰ τὸ κλέειν . i. quia permulcet intuentes, certe secun-
 dum naturam est amabile. Quapropter & amor ad pulchrum dicitur
 amaté ducere. Quicquid auté amabile é appetibile. é. n. amor appetit⁹ aliq^s
 alicui⁹ robustus atq; uehemens. Et quicquid amat, appetit aliquid, quo
 & indiget, Omne uero appetibile est & bonum, siue reuera bonum, siue
 apparens. Pleraque eni nō bona expetēda nobis occurrunt. Quoniā ap-
 petentibus se offerunt tanquā bona. Demonstratum est autem a Socra-
 te in memnone manifeste fieri nō posse ut qui malum quale sit nouerit
 ipsum appetant. Appetibile igitur omne bonum est. Ac si quidem ap-
 petibile sit principaliter, bonum quoque principaliter erit. Sin auté ap-
 parens appetibile. Tale etiam erit bonum, omnino aut in quolibet ter-
 minorum hoc est apponendum. s. aut apparens aut reuera. Si enim pul-
 chrum & apparens certe & amabile & appetibile bonūque pulchro eius
 modi consors. Sin autem natura pulchrum é & amabile, bonum quoq;
 similiter. At qui quid nam erit appetibile, nunquid malum. At impossi-
 le est, ubi notum fuerit esse alicui expetendum, omnia enim bonum ap-
 petunt, ad malum autem appetitio nulla fertur. sed neq; etiam appetitus
 fertur ad aliquid, quod neq; sit bonum neque malum, quod enim tale é
 gratia alterius agitur, nullusque finis existit. omne autem appetibile fi-
 nis. atque si quid ex malis appetitur, quoniam apparet bonum, desidera-
 tur ut bonum, & si quid non pulchrum amatur, quoniam apparet, ama-
 tur ut pulchrum. Si igitur omne pulchrum est amabile, omne amabi-
 le est appetibile, omne appetibile bonum, consequenter omne pulchrū
 est bonum atque uicissim, omne bonum appetibile, appetibile est ama-
 bile. si quidem amare est uehementer appetere. unde in symposio So-
 crates ait bonum amabile esse sicut pulchrum. si íquam omne bonum
 est appetibile, appetibile rursus amabile, amabile uero pulchrum. se-
 quitur ut bonum omne sit pulchrum. Neque nunc nobis obiiciat ali-
 quis ipsum bonū esse superius pulchritudine, neque rursus duplex eē
 quod amabile dicitur, non eni nunc de primis rerum principiis dispu-
 tamus, sed de his quæ nobis insunt pulchris, atque bonis, quod igitur in
 nobis est bonum simul est appetibile & amandum. Per amorem igitur
 id comparamus & possidemus, per amorem inquā, studiūmq; propen-
 sum. ac si q^s seipsū ai aduerterit plane pspiciet, eiusmodi bonū acriores
 nobis amores in ferre cognoscet q̄ pulchra sensibus manifesta, qd igitur

PROCLVS.

est bonū est & pulchrum. Quapropter Diotima præcipit amatoribus ut post occurrentem sensibus pulchritudinem, se ad pulchritudinē trāsferrant actionibus officiis scientiis insitam, ibiq; amatoriū aīæ oculū uehementer exercent. Deinceps uero ad intellectum, ibique præcipuam, diuināque pulchritudinem dominantem, tanquā ipsum re uera pulchrum in nobis animæ uigeat. Quid enim in nobis est uirtute & scientia pulchrius? Quid contra uitio & ignorantia turpius?

Homo est anima utens corpore ut instrumento. Mala ergo corporis nō pertinent ad animam hominēq; sicut neque mala instrumentorum ad artificem atque artem.

Alfo plerique putant uulnera mortēque mala. quid enim horum nobis est malum? Si quidem non transit in animam, quæ nos ipsi sumus, Neque enim passiones instrumentorum uirtutes utentium mutant, neq; igitur faber obtusa aliquando seca arte amittit secandi. neq; etiam si in arte fabrili consisteret nostra fœlicitas in fœlicem propterea putarem⁹ fabrum cui seca defuerit. Iam uero quæ ad modū aīa istrūm hēt, sic & corpus istrumenta quædā hēt, p quæ mouet externa. quorū uitiū bonā nō ledit corporis hitudinē similiter & corporis passiones in animā non pertranseunt. Quapropter & mors & si corporis malū est, non tamen est animæ malū. Si igitur pulchrū quidem actionis est in anima, malum uero interim fit in alio, nondum ostēsum est idem aliquando pulchrum esse simulque malum. Licet etiā dialectica ratione distinguere, aliud quidem esse aliquid secundum se ipsum, aliud autē secundū accidens. Est enim actio fortis, pulchra secundum seipsam. Mala uero si quando sit mala, per accidens. quoniam accidit fortiter agentem mori. esto enim si uis mors è malorum numero. Non igitur officium forte secundum hoc ipsum quod est forte, ideoque & pulchrum est etiam malum, sed forte per accidens, illud igitur est pulchrum aliud uero malum. Neque qua ratione pulchrum eadem ostensum est esse aliquando malum sed per accidens propter obitum. Proinde hominis ignorat essentiam qui bonum à pulchro secernit. & hoc quidem in alio illud autem in alio ponit. bonum in corpore. Pulchrum in actionibus animæ. Sed re uera homo ipse est animus ipse essentia à corpore segtegatus in quo quicquid est pulchrum est, & bonum est etiam

DE SACRIFICIO ET MAGIA.

est, etiam si inde corporis sequatur in commodum. Corpus enim non pars hominis, sed instrumentum. Instrumenti uero malum non pertinet ad utentem.

Quomodo differant duo hæc scilicet secundum seipsum & qua ipsum. Ictiones eiusmodi scilicet secundum seipsum & qua ipsum etiam apud Aristotelem distinguuntur. Quod enim secundum seipsum alicui competit, potest ei non competere primo. Quod autem qua ipsum conuenit, præter id quod conuenit, secundum seipsum etiam primo competit ei atque adæquatur. Pulchrum igitur si commensurationis animæ causa est, atque ob hoc ipsum dicitur pulchrum, efficitque ut melius in anima dominetur deteriori, perficitque nos, & animæ deformitatem purgat, hac ipsa ratione bonum est, nõ quidẽ p accidens, sed qua rone pulchrũ. si. n. q̄ pulchrũ est cõmensuratũ est, & qua commensuratum est & bonum. Bonum enĩ est mensura, certe qua pulchrum est existit & bonum. Similiter turpe, qua turpe, malum est. Nam qua turpe est, informe est. indeterminatum. incompõsitũ, & hac ipsa ratione malum. Qua igitur est turpe, est utique malum. eadem itaque res & pulchra semper est & bona, Atque contra turpis pariter atque mala. hanc tu regulam hic mente teneto, qua & in posterum usus est Aristoteles. Si qua duo cõuertuntur, inuicem eorum quoque opposita cõuertuntur. si igitur pulchrũ, bonũq; cõuertitur inter se. eoq; quoq; opposita malum scilicet atque turpe similiter inter se cõuertuntur.

FINIS.

Opus Procli de sacrificio interprete

Marfilio Ficino florentino.

Vemadmodũ amatores ab ipsa pulchritudine. quæ circa sensum apparet ad diuinã paulatim pulchritudinẽ ratione progrediuntur, sic & sacerdotes antiqui cũ cõsideraret in rebus naturalibus cognationẽ quãdam cõpassionemque aliorũ ad alia & manifestorũ ad uires occultas, & oĩa in oĩb⁹ inuenirẽt. sacrã eorũ scientiã cõdiderũt. agnouerũt. n. & in infimis suprema & i supremis infima. In cœlo quidem terrena secundum causam modoque cœlesti. In terra uero cœlestia. Sed modo terre

no. Nam unde putamus plantas illas quas heliotropias nominant, idest solisequas ad solis motum solém uersus moueri. Sed selenotropias, idest lunisequas ad lunam uerti. Nempe cuncta precantur hymnós que concinunt ad ordinis sui duces. Sed alia quidem intellectuali modo, alia rationali, alia naturali, alia uero sensibili modo. Itaque solisequa quomócuq; potest mouetur ad solem. ac si quis posset audire, pulsationem ab ea in aere circuitu factam, profecto illum quendam per eiusmodi sonum erga regem suum compositum animaduerneret, qualemcunq; potest planta conficere. Quamobrem in terra quidem aspicere licet solem & lunam, sed pro qualitate terrena. In cœlo autem plantas omnes, & lapides, & animalia pro cœlesti natura uitam habentia intellectualem. Quæ quidem ueteres contemplati aliis cœlestium alia terrenorum adhibuerunt, unde diuinas uirtutes in locum inferiorem ob quandam similitudinem deduxerunt. Nempe similitudo ipsa sufficiens causa est, ad res singulas inuicem uinciendas. Si quis enim canabim, siue papyrum calefaciat, deinde subigat lucernæ proximæ, etiam si non tangat, uidebit subito accensam canabim quamuis non tetigerit ignem, accensionem que desuper ad inferiora descendere. Comparemus igitur canabim calefactam siue papyrum cognitioni cuidam inferiorum ad superiora, appropinquationem uero eius ad lucernam opportuno usui rerum pro tempore, loco, materia. Processum ignis in canabim præsentia diuini luminis ad id quod potest capere, accessionem denique canabis deificationi mortalium materialium que illustrationi, quæ deinde feruntur sursum instar accensæ canabis ob quandam seminis diuini participationem. Quid uero de Loto dicam? Lotus implicat quidem in se folia ante solis exortum. Oriente uero sole explicat paulatim. Et quatenus sol ad mediam cœli ascendit plagam, eatenus pandit folia. Quatenus uero à medio petit occasum gradatim folia contrahit. Videtur hæc non minus dilatatione contractioné que foliorum honorare solem, quam homines genarum gestu motu que labiorum. Non solum uero in plantis quæ uestigium habent uitæ, sed etiam in lapidibus aspicere licet, imitationem, & participationem quandam luminum supernorum quemadmodum helitis lapis radiis aureis solares radios imitatur. lapis autem qui uocatur cœli oculus uel solis oculus figuram habet similem pupillæ oculi, atque ex media pupilla emicat radius. lapis quoque selenitus, idest lunaris figura lunæ corniculari similis quadam sui mutatione lunarem sequitur motum

DE SACRIFICIO ET MAGIA.

rum. Lapis deinde helioselenus idest solaris lunaris que imitatur quo-
 dammodo congressum solis, & lunæ, figuratque colore. Sic diuino-
 rum omnia plena sunt. Terrena quidem cœlestium, cœlestia uero su-
 percœlestium. proceditque quilibet ordo rerum usque ad ultimum.
 Quæ enim super ordinem rerum colliguntur in uno, hæc deinceps di-
 latantur in descédendo. Vbi aliæ animæ sub numinibus aliis ordinatur,
 Deinde & animalia sunt solaris multa, uelut leones, & galli numinis cu-
 iusdam solaris pro sua natura participes, unde mirū est quātum inferio-
 ra in eodem ordine cedant superioribus, quæuis magnitudine, potentiaq;
 nō cedant. hinc ferunt gallum timeri à leone quæ plurimum & quasi coli-
 cuius rei causam à materia sensūue assignare non possumus. sed solum
 ab ordinis superni cōtemplatione. quoniam uidelicet præsentia sola-
 ris uirtutis conuenit gallo magis quæ leoni, quod & inde apparet, quia gal-
 lus quasi quibusdam hymnis applaudit surgenti soli & quasi aduo-
 cat, quādo ex antipodū medio cœlo ad nos deflectitur. & quādoq; non
 nulli solares angeli apparuerūt formis eiusmodi præditi atque cū ipsi in
 se sine forma essent nobis tamē q formati sumus occurrere formati. Nō
 nunquæ etiā dæmones uisi sunt solares leonina fronte. Quibus cum gal-
 lus obiiceretur repente disparuerunt. Quod, quidem inde procedit q
 semper quæ in eodem ordine cōstituta inferiora sunt reueretur superio-
 ra quæ admodū pleriq; intuētes uiro & imagines diuinorū hoc ipso aspe-
 ctu uereri solent turpe aliquid perpetrare. Vt autē sūmatim dicā alia
 ad reuolutiones solis cor reuoluūtur sicut plantæ quas diximus. alia fi-
 guram solarium radiorum quodāmodo imitantur, ut palma dactylus
 alia igneā solis naturam ut laurus, alia aliud quiddā. uidere sanè licet pro-
 prietates quæ colliguntur in sole passim distributas in sequētibus in sola-
 ri ordine constitutis scilicet angelis. dæmonibus. animis animalibus. plā-
 tis. atque lapidibus. Quo circa sacerdotii ueteris auctores à rebus appare-
 tibus superiorum uirium cultum adinuenerunt dum alia miscerent,
 alia purificarent. Miscebant autem plura in uicem quia uidebant simpli-
 cia nonnullam habere numinis proprietatem non tamen singulatim,
 sufficientem ad numinis illius aduocationem. Quamobrem ipsa mul-
 torum commistione attrahebant supernos influxus, atque quod ipsi
 componendo unum ex multis conficiebant, assimilabāt ipsi uni, quod
 est super multa constituebant que statuas ex materiis multis permistas.
 odores quoq; cōpositos colligentes arte in unū diuina symbola, reddent-
 es que unum tale quale diuinum existit secundum essentiam, compre-

hendens uidelicet uires quam plurimas. Quorum quidem diuisio unā quāq; debilitauit. mistio uero restituit in exemplaris ideam. Nonnunq̄ uero herba una uel lapis unus ad diuinū sufficit opus. Sufficit enī Cne- bison idest carduus ad subitā numinis alicuius apparitionem. ad custo- diam uero laurus. Raccinum idest genus uirgulti spinosum, cepa squil- la, corallus, adamas, Iaspis sed ad præsagium cor talpæ. ad purificationē uero sulphur & aqua marina. Ergo sacerdotes per mutuam rerū cogna- tionem, compassionēque conducebant in unum, per repugnātiā expellebant, purificantes cum oportebat sulphure, atque asphaltō. idest bitumine aqua aspergentes marina, purificat enim sulphur quidē pro- pter odoris acumen. aqua uero marina propter igneam portionem, & aīalia diis ī deorū cultu congrua adhibebāt, ceteraq; similiter. Quāobrē ab iis atq; similibus recipientes primum potētias dæmonum cognoue- runt uidelicet eas esse proximas rebus, actionibūs que naturalibus, atq; per hęc naturalia, quibus propinquant in præsentiā conuocarunt. Deinde à dæmonibus ad ipsas deorum uires actionēs que processerunt, partim quidem docentibus dæmonibus ad discentes, partim uero indu- stria propria interpretantes conuenientia simbola in. propriā deorum intelligentiam ascendentes. ac denique post habitis naturalibus rebus, actionibūs que, ac magna ex parte dæmonibus in deorum se-
confortium receperunt.

F I N I S .

Porphyrus de occasionibus, siue causis ad intelligibilia nos du-
cētibus. Interprete Marsilio ficino.

De natura corporeorum, atque incorporeorum.

Mne corpus est in loco. Nullum uero eorum quæ secun-
dum se sunt incorporea, uel aliquid tale est in loco.

Quæ secundum se sunt incorporea, eo ipso quod præ-
stātius est omni corpore atq; loco, ubique sunt, non distā-
ti quidē, sed indiuidua quadam conditiōe. Quæ se-
cundum se sunt incorporea, non localiter præsentiā corporibus, adsūt
eis, quotienscunque uolunt, ad illa uergentia, atque declinantia quate-
nus uidelicet naturaliter ad ea uergunt atque inclinantur. Sed enī cum
non ad sint locali conditione corporibus, habitudine q̄dam eis adsūt.

Quæ

DE OCCASIONIBVS.

Quæ secundum se sunt incorporea, certe nõ per substantiam & per essentiam corporibus adsunt. Non enim corporibus commiscetur, uerũtamen ex ipsa inclinatione quasi momento uis quædam subsistit inde cõmunicata iam propinqua corporibus. Ipsa nanque inclinatio secundam quandam uim substituit corporibus iam propinquam.

De natura & alligatione & solutione animæ.

Anima quidem medium quidam est inter essentiã indiuiduã, atque essentiam uera corpora diuisibilem. Intellectus autem essentia est indiuidua solum. Sed qualitates materialesque formæ, secundum corpora sunt diuisibiles. Non omne quod agit in aliud appropinquatione & tactu facit quod facit, sed etiam quæ propinquando & tangendo faciunt aliquid secundum accidens non utuntur propinquitate. Anima corpori alligatur conuersione quadam ad passionem prouenientes a corpore. Rursũmque soluitur quatenus à corpore nihil patitur. Quod natura ligauit hoc & ipsa natura soluit. Rursus quod conciliauit anima, hoc & anima dirimit. Natura quidem corpus in anima deuincit. Anima uero seipsam in corpore. Quamobrem natura corpus ab anima separat, anima uero seipsam a corpore segregat.

Omnia quodammodo sunt in omnibus, pro conditione eorum, quibus insunt.

Non similiter omnia in omnibus intelligimus, sed proprie se habet ad omnia unius cuiusque essentia in intellectu quidẽ intellectualiter, in anima uero rationaliter, in plantis seminariæ, in corporibus imaginariæ, in eodemque (quod his omnibus superius est) modo quodã super intellectuali atque super essentiali.

In summis est unitas cũ uirtute, in infimis multitudo cũ debilitate.

In corporeæ substantiæ descendentes quidem diiudicentur, atque in singula potentiæ defectu multiplicantur, adscendentes autem utuntur atque simul recurrunt in unum copia potestatis.

De speciebus uitæ.

Non solum in corporibus æquiuoca conditio est, sed ipsa etiam uita multipliciter prædicatur. Alia est enim uita plantæ, animalis alia. Alia rursus intellectualis essentiæ, alia tandem naturæ superioris, alia animæ, alia intellectualis, uiuunt enim & illa, & si nullum eorum, quæ ab ipsis existunt uitam eis similem sortiatur.

Quæ generant partim cõuertuntur ad genita, partim minime.

Omne quod sua essentia generat aliquid se deterius generat, atque

omne genitum ad genitorem natura conuertitur. eorum uero, quæ generant alia quidem nullo modo conuertuntur ad genita. alia uero partim quidem flectuntur ad illa. partim etiam non flectuntur. alia tandem solum deflectuntur ad genituras, neque interim ad se reflectuntur.

Sensus, imaginatio, memoria, intelligentia.

Memoria non est imaginationum conseruatio quædam *ἀλλὰ ἡ μελετηθέντων προβολὴ ἐκείας προβλήματος* sed est ipsæ propositiones siue productiones in actum eorum, quæ meditatus est animus in actum nuper educere.

Anima quidem habet omnium rationes. Agit autem secundum eas, uel ab alio ad expeditionem eiusmōi prouocata, uel ipsa seipsam intus conuertens ad ratiōes. & cum ab alio prouocatur tanquam ad externa cōmittit introducere sensus, cum uero ingreditur in seipsam, ad intelligentias peruenit, neque igitur sensus extra imaginationē sunt. neq; ut dixerit aliquis intelligentiæ quatenus competūt animali. neque rursus absque instrumentorum sensualium passione sunt sensus. sic & intelligentiæ non absque imaginatione. nisi analogica conditio sit, quemadmodum figura consequens quiddam est ad animal sensuale. sic phantasma aliquid consequens ad intelligentiam animæ intelligentis in animali.

Anima est immortalis.

Anima est essentia inextensa imaterialis immortalis inuita habente a seipsa uiuere atque eē similiter possidente.

Passio animæ atque corporis est longe diuersa.

Aliud est pati corpora, aliud in corporea. Passio .n. corporis cū trāsmutatione contingit. passio uero animæ est accōmodatio quædam, & affectio ad rem ipsam, & actio quædam, nullo modo similis calefactioni frigectionique corporum. quamobrem si passio corporum cum trāsmutatione fit, dicendū ē omnia incorporea esse passionis expertia, Quæ enim a materia corporibusque separata sunt actu, eadem permanent, quæ uero materiæ corporibusque propinquant, ipsa quidem non sunt passiuæ, sed illa in quibus hæc apparent patiuntur. quando enim animal sentit anima quidem similis esse uidetur armoniæ cuidam separatae ex seipsa cordas mouenti cōtemperatas. Corpus autem simile harmoniæ, quæ inseparabilis inest cordis. sed causa mouendi esse uidetur animal. propterea quod sit animatum. quod quidem simile est musico, ex eo quod sit concinnum. corpora uero quæ per passionem sensualem pulsantur, similia contemperatis cordis apparent. Etenim ibi

non

DE OCCASIONIBVS.

non harmonica quidem separata patitur. sed corda. & mouet sane musicus per ipsam quæ sibi inest harmoniam, neque tamen corda ratione musica moueretur etiam si uellet musicus nisi harmonia ipsa id dixit.

De differentiis incorporeorum.

Ipsa incorporeorum appellatio non secundum communitatem, uniuersiuersumque generis. sic cognominata est quemadmodum corpora. sed secundum nudam ad corpora priuationem. Quamobrem nihil prohibet inter illa, alia quidē eē essentia, alia uero nō essentia. & alia rursus ante corpora, alia uero una cum corporibus. Item alia a corporibus separata, alia uero non separata. Præterea alia secundum se subsistētia, alia uero aliis ut sint indigentia, alia denique actionibus uitisque ex se mobilibus eadem. sed alia uitis & qualibus actionibus quodammodo permutata. nempe secundum negationem eorum quæ ipsa nō sunt non secundū assistentiam eorum quæ sunt appellantur.

Passiones materiæ primæ assignatæ similiter a Plotino.

Materiæ propria apud antiquos hæc sunt incorporea quidem. Diuersa enim est a corporibus. præterea uitæ expers. neque intellectus. neque anima. neque aliquid secundum se uiuens. Item informis permutabilis infinita impotens. Quapropter neque ens. sed uerum non ens, imago mollis apparens. quoniam quod primo est in mole est ipsū impotens. item appetitio subsistētiæ, & stans non in statu. præterea semper in se apparet, tum paruum, tum magnum, tum minus, tum magis, tum deficiens, tum excedens, quod ue fiat semper, maneat uero nūquam, neque tamen aufugere potens. quippe cum totius entis sit defectus. Quamobrem quicquid promittat mentitur. ac si magnum appareat interim euadit paruum. quasi enim ludus quidam est in non ens aufugiens. Fuga enim eius non fit loco. Sed dum ab ente deficit. quamobrem quæ in ea sunt imagines. in sunt in deteriori rursus imagine. quemadmodum in speculo id quod alibi situm est apparet alibi. & ipsum speculum plenum esse uidetur. nihilque habet dum omnia uidetur habere.

Quid patitur. quid non.

Passiones circa id sunt omnes, circa quod accidit & interitus. Via enim ad interitum est admissio passionis, atque huius est interire cuius est pati. Interit autem incorporeum nullum. sed quædam inter illa, aut sunt, aut non sunt. quapropter nullum eorum patitur. quod enim patiens est non oportet ita se habere. sed esse tale ut alterari queat atque interim in qualitatibus eorum quæ ingrediuntur, sicque inferunt passionem.

Ei nanque quod inest alteratio non à qualibet accidit. neque igitur materia patitur. Nam secundum seipsam qualitatis est expers. neque prorsus formæ quæ sunt in ea ingredientibus, uicissimque exeuntes. sed passio fit circa compositum & unius esse in compositione consistit, hoc enim in contrariis uiribus & qualitibus ingredientium inferentiumque passionem perseverare in subsistendo uidetur. Quamobrem ea quorum uiuere est ab externis nec à seipsis nimirum & uiuere & non uiuere pati possunt. Sed ea quorum esse in uita consistit passionis ex parte, necessarium est permanere secundum uitam, quemadmodum uitæ uacuitati conuenit & non pati quatenus & uitæ uacuitas. Itaque sicut permutari ac pati composito ex materia formæque contingit id est corpori, neque tamen id materiæ accidit, sic uiuere atque interire pati que secundum hoc ipsum in composito ex anima corporeque; perspicitur. neque tamé animæ id contingit. quoniã anima non est aliquid ex uita & non uita conflatum sed uita solum constat quippe cum simplex essentia sit ipsaque animæ ratio sit natura ipsa se mouens.

Omnis intellectus est omniformis.

Intellectualis essentia sic in partibus est consimilis ut & in particulari quolibet intellectu uniuerso que intellectu sint entia. sed in intellectu quod est uniuersali entia etiam particularia uniuersali sunt ratione. in particulari autem intellectu etiam uniuersalia simul atque particularia sunt conditione quadam particulari.

Anima quia per essentiam est uita non moritur.

Circa essentiam cuius esse consistit in uita, & cuius passiones uita quædam sunt nimirum, & mors in quali aliqua uita uersatur. non in priuatione uitæ simul tota. Quoniam neque passio seu uita est omnino, illic ad non uiuendum, ipsaque illic accidit orbitas.

Omnis uita incorporea quocumque mutetur permanet immortalis.

In uitis incorporeis processus manentibus prioribus in se firmis efficiuntur dum nihil sui perdunt. neque permutant ad substantiam inferioribus exhibendam. quapropter neque quæ inde subsistunt cum aliqua perditione uel transmutatione subsistunt. neque hoc quidem efficitur sicut generatio interitus permutati onis que particeps. ingenita igitur & incorruptibilia sunt atque ingenitæ incorruptæque secundum hoc ipsum effecta.

Quomodo intelligatur quod est superius intellectu.

De illo quod est mente superius. per intelligentiã quidam multa dicuntur. consideratur autem uacuitate quadam intelligentiæ intelligentiæ meliore.

DE OCCASIONIBVS.

liore quemadmodum de dormiente per uigilantiam multa dicuntur. sed per somnū ipsum cognitio eius peritiāque habetur. simili nanque si mile cognosci solet. quoniam omnis cognitio assimilatio quaedam est ad hoc ipsum quod cognoscitur.

Non ens aut est superius ente ut deus, aut inferius cum materia.

Quod nō ens dicitur aut ipsi nos machinamur ab ipso ente, aliquādo separati, aut sup̄intelligimus dum ens possidemus quapropter si separamur ab ente ens ipsū nō superintelligimus nō ens super ens ipsū, sed iā nō ens uelut falsam concipimus passionē. contingētē uidelicet illi qui digreditur extra seipsum. ipse enim quisque quemadmodū existēter id est uere atque p̄ se ipsum potest reduci ad ipsum nō ens ente superius, sic ab ente seque ipso digrediēs iam traducitur ad nō ens quod entis ipsius est casus atque ruina.

Substantia incorporea est ubicunq; uult.

Natura corporis nihil impedit quin quod secundū se incorporeū est sit ubicūque & quomodo cūque. Sicut enī corpori incōprehensibile est quod mollis est expers, nihil q; ad ipsū pertinet, sic incorporeo ipsū quod molle distenditur nō fit obstaculum & quasi nō ens iacet. neq; enī quod incorporeū est locali conditione quo uult discurret. locus enī cū mole simul existit. neque rursus corporum limitibus cohercetur. quod enim quomodo cūque iacet in mole, in angustum cohiberi potest, & cōditiōne locali trāsmutationē agere. quod autē est à mole magnitudinē que prorsus exemptum, hoc ab iis quæ sunt in mole contineri nō potest à motūque locali permanet liberum. Igitur quali quadam certāque dispositiōe reperitur ibi, ubicūque disponitur. Loco interea tū ubique, tum nusqua simul existens. quapropter quali quadam certāque affectiōne, uel super cælum uel in parte mūdi quadam apprehenditur, quādo uero in aliqua mundi parte tenetur non oculis quidem aspicitur, sed ex operibus eius præsētia sua fit hominibus manifesta.

Substantia incorporea nullo corpore cohibetur, sed producit eam ī corpore per quā se corpori applicat.

Quod est incorporeum si quando in corpore comprehendatur nō opus est ut ita cōcludatur quēadmodū in parco fere claudūtur, nullū nā que corpus pōt ipsū sic ī se cohibere, neq; sicut uter liquorē aliquē trahit & cohibet aut flatū. sed oportet ipsū substituere uires ab ipsa ī se ipsū unione extra manātes, q; bus descēdēs corpori applicatur. copula itaq; ei' ad corpus p̄ ineffabile quādā sui ipsius īpletur extēsiōne. quāobrē nō aliud

quidē ullū ipsū alligat. sed ipsū certe seipsū. neq; igitur resoluit ipsū corpus quādo frāgitur aut interit, sed ipsū potius semetipsū enodat quādo a familiari erga subiectū affectione diuertit.

Vniuersales causæ nō conuertuntur ad effectus. sed eos ad se cōuertūt.

Nulla substantiæ quæ uniuersæ sunt, atq; pfectæ ad suā cōuertitur geniturā. Oēs aut pfectæ substantiæ ad generatā rediguntur & id quidem ad corpus usq; mūdanū. Quod quidē cū sit perfectū ad animā est redactum. animā in quā intellectuale, ideoq; circulo uoluitur. anima uero mūdi ad itellectū atollitur. Intellectus aut erigitur ad picipiū. Omnia itaq; perueniūt ad hoc ipsum ab extremis exordientia quatenus facultas suppetit unicuiq; pueniūt in quā eleuatiōe ad primū illuc usq; pducta. Quæ quidē aut ex propinquo. aut ex lōginquo effici solet. Hec itaque nō solū appetere deū dici possunt, sed et pro uiribus assequi. in substantiis uero particularibus, & ad multa labi potētibus inest procliuitas deflectens ad genituras, ideoq; in his delictū dicitur accidisse. in his infidelitas ē dānata. has igitur cōtaminat ipsa materia, propterea quod ad hāc deflecti possint. Cum tamē in terra ad diuinū se ualeant cōuertisse. quare pfectio quidē à prioribus secūda substituit conseruans eadē ad priora cōuersa. defectus aut priora et ad posteriora deflectit. efficitq; ut hęc ipsa diligant à superiore interim diuertentia.

Quomodo differēter est ubiq; deus intellectus anima.

Deus est ubiq; quia nusquā itellectus ē. ubiq; et quia nusquā aīa. deniq; ubiq; ē quoniā ē & nusquā. sed de^o qdē ubiq; & nusquā ē eoꝝ oīum quæ sunt post ipsū. Sui uero ipse est solū sicut est atq; uult. Intellectus aut in deo qdē ubiq; ē, sed ī eis quæ sūt post ipsū existit nusquā pariter & ubiq; aīa tādē in itellectu atq; deo, similiter est ubiq; in corpe uero ubiq; est simul & nusquā. Corpus aut & in aīa & in itellectu, & ī deo, oīa profecto cū entia. tū nō entia ex deo sūt. & idē neq; tamē ipse deus ē cū entia. tū nō entia. neq; existit ī eis. Si enī esset dūtaxat ubiq; ipse qdē oīa & ī oībuseēt. At quoniā ē & nusquā oīa sanep ipsū frūt. frūtq; rursus in ipso. quoniā ipse existit ubiq; diuersa rursus ab ipso, quoniā ipse nusquā. Similiter itellectus ubiq; existēs, atq; nusquā cā ē aīa & aīa q; sequentiū, neq; ipse aīa ē, neq; quæ post aīam, neq; ī eis existit. quoniā uidelicet nō solū ubiq; ē corūq; quæ sūt post ipsum. Sed & nusquā. Rursus aīa neq; corpus ē, neq; est ī corpe. sed cā corpis. quoniā dū ubiq; ē p corpus simul ē, & in corpe nusquā. processus deniq; uniuersi ī illud desinit. qdē neq; ubiq; simul neq; nusq; cē ualet. sed alternis qbusdā uicibus utriusq; fit piceps.

Ex porphyrio

DE OCCASIONIBVS.

Ex porphyrio de abstinentia aialiu i terprete Marfilio ficino florétino.

Anima in hoc corpore dormit.

¶ **B**stun ere animalibus præcipimus nõ quidẽ oibus sed omni
dũtaxat diuina cõtẽplatur. qui sane animaduertit huius ha
bitaculi ueneficia in quo hic habitamus. quĩ etiam cogno
scit ipsum quod in se est naturaliter ppetuo uigilãs. atq; som
num quo hic opprimitur deprehẽdit. Cui nos sane educationẽ nutri
tionẽq; trademus cõsentaneã. tũ huius loci naturã, tũ sui ipsius cognitio
ni conuenientem.

Beatitudo nõ est diuinorum cognitio sed uita diuina.

¶ **B**eata nobis contẽplatio nõ est uerborum accumulatio disciplina
rumq; multitudo quemadmodũ aliquis forte putauerit. neq; enĩ ita co
ponitur. neque pro quãtitate rationũ ac uerboꝝ accipit incremẽtũ. alio
quin nihil prohiberet illos qui oẽs cõgregauerit disciplinas esse beatos.
hũc uero nedũ quãlibet disciplina fœlicem cõtẽplatione impleat, nec
ipse et de his quã uerã sunt doctrinã id unquã efficiunt, nisi eis adsit, &
uita in ipsam diuinorum translata naturam. profecto contẽplatio
nis finis est ens ipsum, uerũque assequi a deo scilicet, ut eiusmodi affecu
tio cõtẽplatorẽ pro naturã suã uiribus cum eo qd cõtẽplatur cõflet in
unũ, nõ enĩ in aliud, sed in ipsũ uere seipsũ fit recursus neq; ad aliud. sed
ad seipsũ re uera fit cõspiratio. ipse uero re uera est intellectus. Quã
obrem & finis est intellectu uiuere, atq; ad hoc ipsum sermones discipli
nãq; foris adhibita cõditionẽ qdẽ nobis purgatoriã adhibet, nõ tamen
rationẽ ipsam qua nobis fœlicitas cõpleatur. quã obrem si i sermonum
rationũq; cõgerie fœlicitas ipsa cõsisteret liceret hõ. bus educationẽ cer
taq; officia cõtẽnentibus fœlicẽ cõseq finẽ. at uero quoniã hãc uitã oportet
i aliã cõmutare animũ p uerba & ratiões operaq; purgãtes dic age qui
nã sermones quã nã opera sic potissimũ nos instituãt. nõne uerba dũ
taxat officiaq; quibus a rebus sensũ mouẽtibns sensusq; passiõibus sepe
mur? Atq; ad uitã intellectualẽ superq; imaginationẽ ac pro uiribus pas
sionis ex pertem deniq; reducamur.

De animã descensu atq; ascensu.

¶ **O**portet nos si mõ ad illa quã re uera nobis propria sũt reuolaturi
sumus hãc quã & ex natura mortali nobis ad sũpsimus oĩno deponere
una cũ affectiõẽ ad hãc declinãte p quã descẽsio nobis cõtigit. præterea
reminisci beatã & æternã substãtiã. ac dũ ad icorporeũ studemus ascẽ
dere duo potissimũ meditari, tũ qua rõne eẽ materiale caducũq; depõã

mus tum etiã qua uia præcipue reuertamur cõtraria scilicet uia redeuntes ad illa uia per quã ad hæc nostra descẽdimus. Eramus enim & adhuc sumus intellectuales essentiã purã ab omni sensu, naturaq; irrationali uiuẽtes. Copulati uero sumus naturã sensibili, tũ per impotentiam æternã ad intelligibile nostrum cõiunctionis, tũ per potentiã ad inferiora uergentẽ. Omnes eni uires cum sensu corporeq; agentes, tũc primũ pululant ad effectum cũ animus in ipso intelligibili minime p̄seuerat. Similes terrã iam deprauatã quã cũ triticũ sæpe suscepit. reddit denique lolium. Idque per quandã animã accidit prauitatẽ. quã sane nõ p̄dit q̄dem ipsius essentiã dum irrationale pululat germen, sed per hoc ipsũ anima cõiungitur cũ mortali dum ad alienum ex proprio trahitur. Quã obrem si quãdo ad pristinum statum redire pro uiribus affectamus, necessarium est a sensu & imaginatione omniq; irrationali quã sequitur inde conditione passionibusq; eiusmodi animũ penitus segregare quatenus permittit naturã necessitas. Rite uero disponere articulatiq; cõpõere quã ad mētẽ p̄tinẽt trãquillitatẽ pacẽq; ex hoc circa irrõnale belle cõstituẽtes. ut nõ solũ de ipsis intellectus intelligibilib⁹ audiamus, sed etiam quãta potẽtia simus fruẽtes uidelicet cõtẽplatiõẽ mētis & i naturã incorporeã restituti. Iãq; per intellectũ uere uiuẽtes nec ultra falso una cũ naturis caduco cognatis. Soluere itaq; multa nobis indumẽta debem⁹ tũ uisibile hoc indumẽtũ, tũ interiores adhuc nobis uestes adhibitas. nõ enĩ uitio & effectus tãtũ deuitare debemus. sed effectus et ipsos radicitus extirpare. discessus aut a corpore fieri quidẽ põt cũ uiolentia. fieri quoq; p̄suasiõẽ quadã, & profecto rite pagitur p̄ extenuationẽ quadã, & ut dixerit aliquis p̄ obliuionẽ mortẽq; affectuũ, quã quidẽ optima discessio ẽ. quippe cũ nihil trahat secũ ipsius ex quo anim⁹ ipse diuellitur. nã ut in rebus sensibus manifestis cõpertũ habemus quicquid euellitur uiolẽtia, aliquid secũ siue p̄tem seu uestigiũ euulsiois ipsius eiusq; ex quo eradicatur trahere solet.

De solutione animã.

Sapiẽtes antiqui diligẽter oĩa deuitabãt quã a iam corpori affigere possent. sic pythagorici & similes sapiẽtes p̄tim se i solitudinẽ receperũt, p̄tũ uiuẽtes turbã i tẽplis lucisq; uiuebant. unde procul turba ois se moueretur. Plato aut elegit acadẽiã habitadã agrũ nõ mō solitariũ & ab urbe scõtũ sed et (ut fertur) i salubrẽ. Alii uero oculis et minime p̄p̄cerũt quo cõtẽplationẽ intimam nullis interpellatam & perpetuã cõseruarent. Philosophus quidẽ animum a corpore per uiolentiã nõ extrudet. nam

DABSTINENTIA

det nam si uim intulerit, nihilominus permanebit ibidem, unde sic exi-
re compulerit. neque tamen parum referre putabit si corpore impingua-
do sibi carcerem confirmauerit durioré. Cauebit enim ne sensus eiusq;
uoluptas si inualecat animam profundius in corpus immergat. Pro-
fecto si sensuum actiones puram animi actionem non impedirent. qd
nam graue foret esse in corpore dum motiones quæ per corpus fiunt mi-
nime patiaris. quo enim modo iudicares. diceresq; quod passus fueris ni-
si & patiaris. nisi & præsens his existeres quæ pati ebaris. Intellectus qui
de penes seipsum esto. et si nos penes ipsum minime simus. qui at ab in-
tellectu digreditur ibi iam est quo est transgressus discurrensq; sursum at-
que deorsum attentiore pceptionis cuiusdam studio. illic iam adest ubi pce-
ptio ipsa peragitur, nedum qui ad experienciã sensibilibium descendit, &
per facultatē irrationalē agit. possit interea quæ secundum mētē sunt cō-
templari sincere. nec illi etiam qui duas nobis attribuunt animas geminas
quoque nobis attentiones simul habere permittūt. Alioquin duo aiali-
um coniugia effecissent. Fieri posset altero ad alia intēto. ut alterum sibi
alterius opera minime uendicaret. Sed quid nam oporteret passioēs
corporeas eneruare, ab eisque mori, idque quotidie meditari. si posse-
mus secundum intellectum agere coniuncti mortalibus absque intelle-
ctus inspectione ut aliquis declarauit. Intellectus enim uidet. intellectus
audit. At si luxuriose comedens uinumque ingurgitans suauissi-
mum potes interea diuinis incumbere, cur non frequenter es in diui-
nis dum humanis ihæres, eaq; congressu perpetras, quæ dictu etiam ho-
nesta non sunt. ubique enim pueri ipsius qui nobis inest perturbatio-
nes sunt. & quia turpes, ideo ad eas contemplator distrahi nequit. & in-
terim contemplari. ubi enim sensus animaduersione eiusmodi illinc
ipsum abest intelligibile & quo magis facultas excitatur ratione ca-
rens, eo longius abest intelligentia. fieri nanque non potest ut aliquis
huc atque illuc delatus hic simul sit atque ibi. non enim parte nostrum.
sed toto attentiones efficimus

De abstinentia.

Ir autem cautus & qui naturæ ueneficia suspicatur, cogno-
scitque naturam corporis quemadmodum uidelicet instru-
menti more ad animi uires cōtemperatū est. intelligit sane
quantum passio sonare parata est uelis nolisue, quotiens

AI PORPHYRIVS.

ab externis pulsatur corpus pulsatioque in perceptionem peruenit. perceptio enim ipsa animaduersioque sonus ipse est. Fieri uero non potest ut anima sonet quidem, nisi tota conuersa sit ad sonum & oculum praesidentem ad hoc ipsum direxerit.

Quando uero sublata multorum indigentiae causa fuerit liberatiq; fuerimus eorum copia quae intromittitur in corpus & eorum pondere iam leuati. Tunc animi oculus a fumo fluctuq; corpore foras emicat, neq; commemoratio neq; demonstratio iam indiget ob naturalē sui solertiā ocii nesciā.

Præterea usus carniū ad sanitatem minime cōfert, sed sanitatē potius impedit. quoniā per quæ recuperatur sanitas, per eadē perseuerat. recuperatur aut per uictū tenuissimū & carnibus abstinentē, quapropter & hoc sanitas cōseruatur. Quod si ad milonis robur aī alium abstinentia minus cōfert, certe neque roboris augumēto opus est philosopho. si mō contēplaturus est, neque actionibus se ipsum & incontinentiæ deditur cōseruare profecto sanitatē decet nō mortis quidē metu, sed potius ne a bonis cōtēplatione proficiscētibus arceamur. Cōseruat autē maximē sanitatē imperturbatus animi status cogitationisq; dispositio ad ipsū quod uere est exposita. Multum enim uigoris ad corpus inde redundat quemadmodum experiētia nostri familiares cōprobauerunt. a deo, ut dolores iuncturarum pedum simul manuumq; acerrimos annosq; integros octo uectari ab alio compellentes simul expulerint cum pecuniarum rerumq; in curia externarum studioq; ad diuinitatem prorsus iactō simul igitur pecunias atque curas morbumq; corporis expulerunt. Ex quo apparet plurimum immo totum ad sanitatem cōferre certum quondam animi habitum atque statum cōducit. & plurimum tenuis ad idem uictus & parcus. Si autem oportet nos nihil ueritos ueritatem libere confiteri non datur aliter finem consequi nisi quandoque deo si dictu fas est affigamur atque euellamur a corpore oblectamentisq; corporeis quippe cum salus ipsa nobis non per nudum uerborum rationumque auditum, sed per opera comparetur, non aliter iquam deo copulari possumus quam per purissimam abstinentiam, neque etiam uidelicet alicui particulariū deo nedū ipsi deo omnibus praesidenti superq; naturam etiam incorpoream simpliciter existenti. qui quanto ceteris simplicior est & purior sufficientiorque & a materia longe semotior tanto puriorem esse oportet animum eo aliquando fruiturum.

Ex secundo libro porphyrii
De sacrificiis & diis atque daemionibus.

Primi

DE OCCASIONIBVS.

Primi sacrificatores non animalia sed herbas primū floresq; deinde arbores sacrificarūt atq; aromata subfumigarūt. Primi qui aialibus uesci cæperūt, penuria, frugū aialia iuaferunt. prius enī terræ fructibus uescebantur. Tribus de causis diis sacrificandum est. ut ueneremur. ut gratiam referamus. ut necessaria ab ipsis petamus malaque propellamus. Ad hæc autem impetranda uotum animi satisfacit, cui addi possūt ex frugibus munuscula quadā. Aialia uero mactare nefas ē. Sacra profecto diis nos quoq; dicabim⁹. sed diuersa, sicut par ē. sacrificia offeremus. sicut differētibus quoq; sacrificabimus prātibus deo qdē ipsiq; regnat i oibus sicut sapiēs quidā uir iquit, nihil sensibile offeremus. neq; fumigātes, neq; denoiantes. Nihil ē. n. materiale q; ipsi prorsus imateriali subito nō sit i puæ. quapropter neq; sermo huic uocalis eē pōt accommodatus, neq; ēt sermo aīo itimus quādo passione quadā animæ sit inquinatus sed silētio puro purisq; de ipso itelligentiis ipsū rite colemus. oportet igitur cōiūctos similesq; deo iā effectos nostrā hācad deū eleuationē uelut sacrā uictimā dedicare deo. quæ qdē & ipsamet diuina laus est salusq; nostra. in ipsa igitur dei huius cōtēplatiōe passiōis oīs experte sacrificiū hoc ipletur. Filiis autē eius qui & itelligibiles dii sūt. laudē iam ex ipso quoq; sermōe adhibere debemus. Nā unicuiq; numinū iusta primitiæ fit oblatio ex his quæ largitur & p quæ nos nutrit atq; i eē cōseruat ad sacrificii facultatē. sicut igitur agricolæ primitias ex his quæ colligūt manipulos uidelicet frugū atq; fructus arborū ad numina ferūt. ita nos dicabimus eis primitias itelligētiæ & similiūq; munerū excellentium gratias. s. pro his agētes quæ nobis largiti sunt ipsam, uidelicet numinū, numerūq; suo cōtēplationē. Præcipue cum p ipsam eorū itpectionē uere nos nutriāt. præfētes ubiq; nobis atq; apparētes & nostræ saluti sceleriter aspirātes. Nūc uero multos etiā philosophiæ studiosos id opari piget qui gloriā poti⁹. quam diuinitatē colētes circa statuas reuoluūt neq; cōsiderant utrū & quomodo ad talia sit ueniendū neq; discere student ab illis, qui diuina sapiētia pollēt quousq; & quantū ad hæc sit cōcurrēdū. Nos autē cū his minime cōtēdemus, neq; tale aliquid dignoscere studebimus, sed sanctos antiquosq; imitabimur plurimū, uidelicet uelut primitiæ numinibus ex ipsa cōtēplatione dicantes, quam nobis superi tribuerunt, & cuius nobis usus ad ueram salutem est admodū necessarius. itaq; Pythagorici circa numeros lineasq; uersati ex his ēt diis plurimū dedicabāt. aliū qdē numeæ palladē noiantes, aliū uero dianā. alium apollinē. rursus alium iusticiā, alium tēperantiā, ac similiter in fi

guriis atq; ita similibus sacrificiis diis à deo placuerūt ut unūquēq; deoꝝ suis oblationibus aduocarēt eorūque beneficio frequēter ad uaticiniū uterētur, & si quo ad examinādū aliquid indigerēt. Diis atq; sūt itra cœlū. siue cursu quodāmodo perrātibꝰ siue nō errātibꝰ quoꝝ ducē eē solē primo, deinde lunā existimādū est, cōmode sacrare possūus ignē iā quasi cognatū. & quæ mādāt theologus seruare debemus. Inquit autē ille animatum nullū sacrificiādū. sed usq; ad farinā & mel terræq; fructꝰ atq; flores nouit enī uirū pietatis ueræ cultorē. Diis quidē animatū nullū aliquando sacratur. sed dæmōibus atq; aliis siue bonis, siue malis. sed missa hæc faciamus. mihi quidē quæ pleriq; platonicoꝝ diuulgauerūt in mediū īgenio sis iā afferēda uidētur. Tradūt uero hūc tātū modū, primus quidē deus cū sit incorporeus, īmobilis, īpartibilis ī nullo, neq; ēt in seipso cohibitus nullo eget externo, neq; etiā mūdi anima eget externis. Possidet. n. & cōtinet ipsū quod est trina dimēsiōne porrectū, facultatēmq; naturaliter se mouentē & suapte natura decreuit bene ordinatēq; moueri, mouerēque mūdi corpus secūdū optimas rationes. excepit autē in seipsa corpus atq; cōplexa est, quāuis incorporea sit atque ab omni libera passione.

Diis autē reliquis, ac mūdo & errātibus & nō errātibus qui ex anima & corpore cōstāt oculis manifesti sacrificiādū est sacrificiis inanimatis ea qua diximus ratione.

De speciebus dæmonum bonorum atque malorum.

Reliqua est īuuisibiliū multitudo, quos dæmones in distinctos dixit Plato, horū uero alii quidē ab hominibus cognominati apud singulos nacti sūt honores diis æquales reliquūq; cultū. Alii uero plurimū formæ nō iati nō sūt. sed à quibusdā puicos aut urbes nomē & cultū occulte quodāmodo sortiuntur. reliqua uero turba, sic quē cōiter appellatur noīe dæmonū. Rata uero apud oēs fides est eiusmōi. eos certe lasuros genus humanū, si irascātur, propterea quod negligātur, neq; cultū legitimū nanciscātur. rursūsq; benefacturos hōibus q̄ eos uotis supplicatiōibꝰsq; & sacrificiis & aliis, quæ cōsequūtur sibi cōciliauerūt. Cū igitur opinio hæc de dæmonibus cōfusa sit, multūq; hēat ī eos calūniæ necessariū ē eorū naturā rōne distinguere. Forte nāq; necessariū aiūt, unde circa illos error hōibus incidit declarare. distinguendum igitur hunc immodum.

Quæcūq; igitur aīæ ex tota aīa pululātes magnas sub luna locoꝝ partes gubernāt *ἀνεφερόμενοι* īnitētes quidē siue adhærētes siue īpositæ spiritui. Sed ipsū secūdum rationē superātes has utiq; bonos dæmones, iudicandū. & ad eorū quæ fiūt utilitatem omnia procurare siue quibusdam præsent

DE OCCASIONIBVS.

præsent animalibus, siue certis fructibus, siue aliis horum gratia ordinatis uelut imbribus & temperatis uentis aeri que sereno temperationique temporum & reliquis ad hæc omnia conferentibus. Apud nos rursum artibus & musicæ disciplinæ & medicinæ & gymnasticæ atq; similibus. Fieri uero non potest, ut hi qui utilitati rerum commoditatique consulunt, rursum inferant detrimenta, inter eos adnumerandi sunt dæmones quos Plato trāsferre nuntiaréque dicit. humana quidem diis diuiná ue hominibus, dum uota quidem nostra ad deos uelut iudices perferunt. illorum uero iussa monitionesque una cum uaticinio ad nos deducunt. Quæcunque uero animæ conuincto spiritui minime dominantur, sed plurimum cædunt, hæc sane per hunc dicuntur nimium & feruntur quando iræ concupiscétiæ que spiritus inualescunt. hæc quidem animæ ipsæ quoque sunt dæmones sed rite malefici nominantur. Sunt autem tum hi omnes, tum quos diximus ab his diuersi inuisibiles nec prorsus humanis sensibus manifesti, non enim solido corpore uestiuntur. Præterea nec unam omnem formam habent, sed figuris plurimis insignitas. Et formæ quæ illorum spiritum obsignant, alias quidem apparent, alias uero nequaquam. Aliquando uero & formas mutant illi scilicet qui deteriores sunt. Spiritus autem eorum, qua quidè ratione corporeum quiddam est, passioni obnoxium est, atque dissolubile sed qua ab animis ita deuinctum species eius diu perseuerare potest neque tamen est æternum. Consentaneum est aliquid ab eo semper effluere atque nutriri. In commensuratione quidem corpus bonorum consistit quemadmodum & corpora nobis manifestorum sed maleficorum dæmonum in coccinna sunt, ac affectione passiuâ locum incolunt terre uicinum. Nullum ergo malum est quod non audeant perpetrare, habent enim omnino uiolentum & malefanum morem, desertum uidelicet custodia dæmonum meliorum, ideoque uehementes repentinasque insidias plurimum machinantur & prouunt. Ac dum agunt incursiones, partim latere conantur, partim inferunt uiolentiam. Quamobrem acute uelocésque sunt passiones ab eis illatæ. Curationes autem emendationesque à dæmonibus melioribus tardiores esse uidetur. Omne enim bonum gubernatione facile æqualeque est & progreditur ordine, neque quod oportûm est transgreditur. Si ergo sic de dæmonibus senseris nunquam in opinionem de illis incidis absurdissimam, per quam opineris, uel à bonis mala uel à malis cõtigere bona, neque sic tãtû absurdus est sermo. Sed et multi cõticipiètes ide pessimas d diis opi

niones in multos homines diuulgarunt. Vnum enim hoc est inter maxima damna, quæ à maleficis demonibus inferuntur quod uidelicet cū ipsi infeliciū passionum terrenis incidentium auctores sint, sicut pestis penuriæ, terremotus, æstus incendii atque similia nobis interea persuadent illos horum effectores esse qui contrariorum potius id est fertilitatis prosperitatisque eiusmodi sunt auctores. sic itaque seipso ex ipsa calamitatum causa conantur absoluere atque hoc ipsum machinantes. Primum quidem iniusticiam suam latere nos moliuntur, subinde uero nos flectunt ad supplicationes & sacra beneficis conuenientia diis, quasi illi nobis irati sint, hæc autem similiaque faciunt studentes à rectorum sententia nos abducere. Atque ad seipso adducere. Omnibus enim rebus sic inique discorditerque factis admodum delectantur.

Et tanquam aliorum deorum facies subeunt, sicque imprudentia nostra confici sibi turbas in societatem adsumunt & propter eiusmodi concupiscentias hominum incendunt animos à moribus cupiditatisque diuitiarum & dominationum atque uoluptatum. rursus nouis extraneis que opinionibus nos inuoluunt ex quibus seditio nes bellaque nascuntur & cætera generis eiusdem. Quod autem omnium grauissimum est persuadent similia à superis effici à deo, ut etiam deum maximum criminationibus eiusmodi subigant, quem tradunt omnia sursum deorsumque turbare. Accidit autem hoc non rudibus tantum hominibus, sed multis philosophiæ etiam studiosis. Causa uero erroris mutuo procedit atque confirmatur. Etenim philosophantes qui à communi colluione nūquam secesserunt, in eosdem cū plebe errores inciderunt, rursusque turbæ opinionibus suis similes à laudatis scriptoribus audientes in hac de diis sententia sunt magis etiam confirmatæ. Poeticum nanque artificium, suspensiones insuper eiusmodi hominum acrius excitauit, propterea quod elocutione utitur ad stuporem & attractum quasi magicum uehementer accomodata. Facileque potest mulcere animos & allicere, ideoque fidem de rebus prorsus impossibilibus nobis afferre sed profecto firmiter credendum est, neque bonum unquam lædere neque prodesse malum. Non enim calor est, ut iquit Plato) frige facere sed oppositi, ita neque iusti nocere, Iustissimum autem omnium naturaliter est ipsa diuinitas. Alioquin nihil diuinum foret.

Nonne igitur secernenda est hæc potentia forsque beneficiorum demonū, quæ enim propterea naturaliter ad modum contraria est benefice, contraria uero circa idem nūquam naturaliter accidit. Cū igitur eiusmodi demones
in multis

DE OCCASIONIBVS.

in multis mortalem lædant naturam. & quandoque in magnis, certe boni dæmones interim officia sua nunquam deserunt, sed iminentia passim à malis pericula pro facultate significant, tum in somniis ostendentes, tum per animos diuinitus inspiratos. per quæ alia multa. Ac si quis posset significata discernere omnes improborum machinas deprehenderet atque deuitaret, hi nanque significant omnibus. sed non qui uis significata cognoscit, neq; quilibet scripta legere ualet. sed qui litteras ante didicerit. Per contrarios uero dæmones uniuersum efficitur ueneficium. hos nanque maxime horumque ducem honorare solent, q̄ mala ueneficiis inferunt, hi sane dæmones omniformibus figuris imaginibusque abundant prodigiorumque machina strenue fallunt, horum opera infelices *ἑλπίς* amatoriæque maleficia machinantur, omnis enim in temperantia spesque diuitiarum atque gloriæ per hos inualefcit. præcipue uero deceptio mendacium enim proprium est eiusmodi dæmonum. Dii enim uideri uolunt. ac potestas ipsa eis præsidens deus maximus uult haberi. Hi sane sunt duntaxat qui libamine nidoreque carniū oblectantur. his enim spirituale corpus eorum pinguescere solet. uiuit namque hoc uaporibus fumigationibusque atq; uarie admodum (ut par est) per uaria nidoreque sanguinis, & carniū uires adsūmit. Vir igitur prudens atque temperatus cauebit eiusmodi sacrificiis uti, quibus eiusmodi dæmones attrahat ad seipsum. Studebit autem animum perfectæ purgare, animum nanque purum ob ipsam dissimilitudinem nunquam aggrediuntur. Proinde si ciuitatibus forte necessarium sit hos etiam dæmones sibi conciliare, nihil ad nos usus eiusmodi pertinet. Nā in ciuitate diuitiæ externæque & corporea commoda tāquam bona inter ciues habentur. atque horum contraria mala, neque ferme quicquā pensi habent de animi perfectione atque puritate. Nos autem commotis, quæ dæmones afferant quantum fieri poterit non egebimus. sed tū ex animo, tum ex externis omni studio contendemus. Deo quidem ipsi sibi que propinquis similes effici, quod sane tranquillitate animi ueritatibusque rerum comprehensione distincta ac uita ad hæc prorsus intenta completur. Improbis autem hominibus, atque dæmonibus, omnique prorsus & quod mortali materialique gaudeat dissimiles effici. Quā obrem secundum ea quæ tradidit Theophrastus, ipsi quoque sacrificabimus, quibus & theologi consenserunt cognoscentes uidelicet quatenus animā a perturbationibus purgare negligimus eatenus potestati improbæ copulari. unde merito cōpellemur hæc in sup demulcere. ut. n. theolo

gi tradunt qui à rebus pendent externis, neque dum perturbationibus dominantur hac ipsa conditione coguntur potestatis eiusmodi impetum à se propellere. alioquin cessare nunquã à laboribus poterunt.

De sacrificiis ad dæmones malos & de abstinentiã & cautõe à malis dæmonibus.

Quapropter theologi si quando permittunt dæmonibus improbis uitandorum gratia malorum, quæ illaturi sint animalia mactare uetãt, simul talia sacrificia degustare, interrea iubent antequam ita sacrifices purgare animum ieiunio, ac præcipue animalium abstinentia. Existimant enim sanctam animi puritatem esse quasi symbolum characterem que diuinum. quo custodiaris adeo ut nihil patiaris ab illis, quibus ipse propinquas, dum eos sacrificando concilias, quando enim contra sis affectus, atque illi quibus sacrificia operaris, sisque purior, ideoque diuini or te, & corpore & animo i demnem perseuerare, pura scilicet sanctimonia uelut arce munitum. Quamobrem fascinatoribus etiam ueneficis que necessaria uisa est eiusmodi cautio, per quam sint à discrimine tutiores. neque tamen penitus tuti eẽ possũt, lasciuiã nãq; genera cõsueuerũt dæmones improbos compellare. quapropter nõ ueneficorum incantatorumque propria est puritas atque simonia, sed diuinorum certe uirorum contemplantiumque diuina. Iam uero castitas abstinentiãq; suos passim obseruatores cõtra malos dæmones diuina familiaritate tuetur, itaque si fascinatores hac uti prorsus constituissent, certe fascinare nunquam prorsus auderent, utpote, qui per hanc reuocati essent ab eorum concupiscentia quorum gratia in pietate se polluũt. Itaque perturbationum pleni. atque uix uel paululum cibis abstinentes impuris. ideoque ipsi prorsus impuri supplicia luunt transgressionis contra uniuersum inique. partim quidem sub dæmonibus quos ipsi prouocant, partim etiam sub diuino iudicio cuncta mortalium opera consiliaque prorsus inspiciente.

De uero cultu & sacrificio & cautione a malis dæmonibus.

Diuinus autem uir animum, tum sapientia diuina, tum abstinentia ciborum perturbationes hominibus incitantium tũ ipsa ad deum similitudine munit, & quasi dei templum in cõtaminatum animum esse putabit. in hoc uidelicet uniuerso dei patristemplo. Proinde cũ omne sensibile corpus defluxus quosdam materialium dæmonum nobis afferat certe una cum impuritate nutrimenti ex carnibus & sanguinibus hausti adest nobis potestas dæmonica huic amica facile que pelle
cta pro

DE SACRIFICIIS

eta propter similitudinē proprietatemq; ualde familiarem. Quamob-
 ré recte theologi oēs i primis abstinentiæ studuerūt, atq; ægyptius nobis,
 hæc aperuit causam afferens maxime naturalem, quā experiētia cōpro-
 bauerat. Quoniā uidelicet praua irrationalisq; anima quæ corpus uiolē-
 tia suū reliquit, expoliata ad hoc ipsum deinde se admouet, ibiq; moras
 protrahit. unde hominū quoq; animæ uiolentia mortuorum imoran-
 tur & circa corpus. Idque ipsū nos admonet ne ui a corpore animū ex-
 cludamus. cum igitur uiolētæ uiuentiū cædes cōpellāt animas corpora
 relicta diligere, nihil aut̄ obstat, quo minus aia ibi sit quocūq; cognatū
 aliquod allicit eā, unde animæ passim multæ uisæ sunt lamētari. homi-
 numq; animæ carētium sepultura circa corpora imoratur. quibus sane
 malefici sæpius abutūtur ad ministeriū suū efficiēdū cōpellētes animas
 appositione corporis, uel ptis cuiusdā assumptione. cū hæc inquā hæc il-
 lis historia comperta sint, cōpertāq; habuerint improbæ naturā animæ, &
 cognationē eius ad corpus, uoluptatēq; qua afficitur erga corp⁹, ex quo
 euulsa est, iure nutrimentum ex animalibus fugerūt, atq; damnauerunt,
 ne extraneas animas auulsas uiolēter atq; impuras. quæ ad cognatum sibi
 trahūtur, ad se sic accersirēt. ne ue prohiberētur, quo minus soli purique
 deo appropinquarēt, si quādo uidelicet præsentia turbantiū dæmonū
 propellerentur à deo. Quod natura cagnati corporis incitamentum
 quoddam sit ad animā attrahendā, experiētia in pluribus theologos do-
 cuit. Qui enim uaticinantiū animalium in sinuare sibi animas optabant,
 præcipua illoꝝ mēbra deglutientes, uelut corda ceruorum uel talparum,
 uel asturum accipiebāt subinde præsentē animā dei ritu uaticinātem.
 quæ sane unacū sui corporis itus assumptiōe in corpus humanū, se penit⁹
 igerebat. Iure igitur philosophus deiq; sacerdos oibus dominatis, aia
 libus oibus abstinet. solus uidelicet soli deo p seipsū studēs appropiqua-
 re, dū uidelicet nulla comitatiū ide turba diuertat, quo quidē cōmertiō
 ipse, deide & naturas reꝝ itelligit & diuinat. deumq; habet in semetipso.
 unde æternæ uitæ fiduciā pignusq; possidet. totus trāslatus ad deū, atq;
 uatis loco iā iouis familiaris euadit. Proinde si qua necessitas instat,
 nō desunt huic diuinitatis familiari passim boni dæmones obcurren-
 tes ei. & per somnia, signa, uoces, futura prænūciātes, unde discatur. quid
 sit necessariū deuitare. Solum nanq; discedendum est à malo, cogno-
 scendūq; quod in uniuerso sit optimū ac maxime uenerādū. & uniuersū
 sum, quod est in toto bonū amicum atque affabile. Improbitas autem
 & iscitia diuinorum compellit hominem despiciere, quæ nō nouit eaq;

damnare. uerum apud eos qui audire possunt ipsa natura clamat. quæ cum intellectualis sit per intellectū cultores suos in sacra penitus intro-
 ducit. Nouit profecto uir sapiēs. dæmones quidem malos animalium ui-
 ctimis delectari, & in eis futura portēdere. Deos autē eiusmodi uictimis
 nō egere. qui sane adorantium mores inspiciūt maximū sacrificium exi-
 stimātes rectum de ipsis atq; de rebus iudiciū. nam apud deos optima ē
 oblatio, pura mēs, & perturbationū uacuus animus. hinc Plato bono qui-
 dem uiro cōuenire ait sacrificia operari, diuinisq; inter esse. Malum ue-
 ro frustra in sacrificiis laborare.

Ex libro tertio.

Quod animæ sensuales sint & rationales, atque immortales

In libro tertio dicit se afferre opinionē ueram & pythagori-
 cam, omnē scilicet animā sensibus & memoria præditam
 esse rationalē, habereq; rationē orationēq; . tū interiorem
 tum exteriorē, qua iter se loquatur animalia. quorū uerba
 nō discerni à nobis nihil mihi fit, cū barbaro & et multo &
 sermonē minime discernamus, neq; tā loq; quā idistincte uociferari pu-
 temus. Addit si credēdū sit antiquis atq; illis, qui patrū nostrorū & no-
 stro tēpore extiterūt. Sūt qui dicāt se audire sermonē aīaliū, atq; intelli-
 gere sicut apud antiquos Melāpus & Tiresias atq; tales. nuper uero A pol-
 loniustheaneus quē dicūt in amico & cœtu cū audiret hirūdinē aliis nū-
 ciare, a sinū prope urbē honustū tritico cecidisse, triticūq; humi diffusū

Cōtendit deinde animalia rationē habere, tū quia inter se sua signifi-
 cent. tū quia diligētī sibi solertia cōsulāt, usuiq; futuro prouideant. tū qā
 discāt & ad se inuicē, & ab hōibus multa, se ipsaq; inuicē doceant. Sub-
 iungit Aristotelē. Platonē. Empedoclē. Democritū, aliosq; quicūq; ueri-
 tatem de animalibus pscrutati sūt p̄ticipationē rōnis orationisq; in ani-
 malibus comperisse. Apparere autē in hac diuersitatē. ut Aristotēles quo-
 que dixerit ī essentia minime differētē. sed p̄ magis minusue diuersitatē,
 quemadmodum pleriq; putent differentiam deorum ī hac ad homines
 esse. non quidem secundum essentiam immo secundum perfectum &
 imperfectum habitum rationis, sic & rationis naturam nobiscum ani-
 malibus, sed per magis & minus existimamus esse communem. Ani-
 malia illa Aristotēles ait esse prudētiora. i. astutiora, quæ sensuum acu-
 mine pollent. Differentiæ uero corporū facile quidem uel difficile passi-
 uam reddunt animam, atque magis minusq; promptā habere rationem
 præstant. uerum secundum essentiā, uariare animam nequeūt. quando

damnare

DE SACRIFICIIS

neq; sensus, neq; passiones reddūt inter se differētes, neq; faciūt ut perfectum trāsgradiātur. Cōcedatur itaq; secundū magis & minus esse in his differētiā rationis, neq; tamen ratione animalia reliqua oīno priuentur, neque ex eo quod nos magis, quam animalia intelligamus. propterea illa intellectu oīno priuemus, sicut neq; uolare p̄dices negamus, quoniam astures uelocius uolēt. Concedere quidē poterit aliquis animā cum corpore compati, pati q; aliquid eo uel bene uel male affecto permutari uero ipsam animā naturā ex hoc nequaquā. Si autē cōpatitur tantum, utitur q; eo ut instrumēto, faciet quidē per ipsum multa aliter instrumētis dispositū, quā nos simus, quā quidē nos facere non ualemus. Atque cōpatietur per ipsum certo modo dispositū. nō tamen naturam propriā cōmutabit. Qui autē bruta dicit quæ rationaliter agūt natura facere nō animaduertit se dicere hæc rationalia esse natura. Quasi uero ratio nobis natura nō insit. Ipsaq; perfectio nō sicut natura instituti sumus suscipiat incrementū, uerūtamen quod diuinū est nō fit disciplina rationale. nō enī erat quādo rationale nō esset, sed simul. & fuit & rationale fuit, neq; prohibetur esse rationale, quoniam rationē non acceperit p̄ disciplinā, quāuis & in ceteris aīalibus. sicut & in hominib; multa quidem ipsa natura docuerit. alia uero disciplina præbuerat non absurde qdā conati sūt ostēdere multa etiā ex locis quæ fortita sūt prudentiora eē quā nos. ut enī habitātia ætherē rōnalia sunt, sic aiūt quæ illis proximæ habitāt idest in aere. Deīde quæ in aqua, deīde quæ in terra inter se rōnis gradu differre. si enī deo & dignitatem quodammodo metimur et ex locis, sic & animalū perpēdimus dignitatem. Socrates & ante illum Rhadamanthus per animalia iurabāt. Egyptii uero animalia quædam deos existimabant, siue re uera deos arbitrentur, siue consulto deorum formas uultu bouino. & auium facie aliorumq; pingerent. ut non aliter animalibus quā hominibus abstinerent, siue alia secretiori de causa, sic & græci statuæ Iouis cornua arietis imposuerūt. Tauri uero cornua statuæ Dyoni sui. at Pana ex homine & capra cōposuerūt. Musas autē & sirenas alauerūt & amorē atq; Mercuriū & Iouē tauri formam induisse ferunt & aquilæ atq; cygni. Per hæc antiqui honorāda esse animalia testabantur. & Socrates ubi ait cignos suos esse cōseruos nō est iocatus. Tabula uero indicat cōuenire animalia nobiscū in anima dicens idignatione deorū. ex hōibus animas in animalia p̄trāsire, cū uero p̄trāsuerint deos deniq; misereri p̄ hæc & similia significatur animalia esse rōnalia. ratione quidē in plurimis imperfecta, nō tamen profus absente.

Nefas est animalia cedere.
 Iniustum est animalia cedere quando quidem non omnino a nobis sunt aliena. Nos autem tanquam lascivi & insolentes ludo frequenter in theatris uenationibusque animalia passim plurima interficimus. quo factum est ut uis ipsa in nobis ferina & imitissue uehementius inualuerit, humanitas autem & mansuetudo cessauerit. Pythagorici uero mansuetudinem & clementiam erga feras meditati sunt tanquam humanitatis & misericordiae specimen.

Omne quod est inanimatum cum ratione mentemque careat opponitur ei quod una cum anima rationem & intelligentiam quandam habet. Omne namque animatum sensuale habet et phantasiam uelut rationem quandam. natura enim quae alicuius gratia & ad aliquid omnia facit & fecit animal sensuale, non quidem ut simpliciter sentiret atque pateretur. sed ut perciperet, quae sibi comoda forent quae uel incommoda, & illa quidem sequeretur haec fugeret. sensus igitur utrorumque cognitionem singulis animalibus affert, quae uero sensum secuntur scilicet utilium prosecutiones apprehensionesque; noxiorum uero deuitationes, putandum est non adesse nisi habentibus rationem quandam & iudicium atque memoriam. Et si Strato physicus sensum dicit non absque intelligentia quicquam agere. si quidem praesentia sensibus non percipimus dum attentius aliud intelligimus, tamen esto quidem sensum non agere mere ad eius actionem. at quando ad proprium & alienum sensus agendo se conferunt, & inter haec duo differentiam ponit. & illud fugit. hoc sequitur mediumque; sequendi effugendi que; sagaciter inuenit in esse rationem. coicere possumus & haec quidem rationis propria sunt, omniaque omnibus animalibus adsunt scilicet progressiuis.

Qui paucis contentus uiuit & innocens est quasi deus.
 Cum animi finis sit deo fieri similem. deus autem nullius indigus sit noceat uel nulli. ille certe felicissimus est deoque simillimus. qui ita seipsum comparat, ut quam minime eget alienis quam minime noceat. hic ergo solis uescetur terrae fructibus, ne noceat hominibus, ne noceat animalibus, & quantum fieri poterit, parcat etiam plantis & herbis. nam & hoc ipsum antiqui lamentabantur, quod uel arborum fructibus egeamus. huius autem egestatis causa generatio est, quod uel in ipsa inopia per generationem constituti sumus iam remotiores a copia. inopia uero salutem querit ab externis. Qui igitur pluribus eget externis magis cum inopia copulatur. longiusque a deo disiungitur. qui enim deo similis est, hac ipsa similitudine ueram possidet copiam. Diues autem diuitiisque fruens nullis infert iniuriam. nempe quamdiu iniuriam infert, quamuis pecunias omnes habeat, totaque occupet

occupet terram pauper est habendus quippe cum sit familiaris inopia. Quamobrem uir iniustus profanus est, & omni prauitate pollutus. quod quidem uitium nobis intulit ruina quaedam animae in materia discedetis à bono. omnia igitur nugae sunt quatenus aliquis à principio deficit. omnium egenus est animus, quoadiu ad ipsam plenitudinem minime suspicit. Cedit autem ei quod est naturae suae mortale, quatenus ipse non nouit re uera seipsum. Qui autem tanquam deo similis iam effectus, quam minimis ad uitium est contentus hic illa seculi aurei prosperitate potitur.

Ratio quaedam inest etiam animalibus.

Ratio quidem naturaliter inest. ratio uero recta perfectaque ex meditatione fit atque doctrina. Quapropter rationalis quidem facultatis participatio quaedam omnibus competit animalibus. Rectitudinem uero sapientiamque neque hominem quidem adeptum reperire licet & quemadmodum differentia uisus ipsius est ad uisum, uolatusque ad uolatum. non enim similiter cernunt. Astures atque Cicadae, neque aquilae similiter uolant atque per dices, sic neque rationale quodlibet aequae piceps est acuminis & astutiae.

Ex quarto libro.

Antiqui animalibus abstinebant.

Icearchus peripateticus antiquos inquit graecos tanquam proxime deo genitos optimos fuisse natura, ac uitam optimam peregisse adeo ut genus eorum aureum sit iudicatum. subdit eos nullum animal occidisse. Illi sane nihil ad san-

nitatem melius probauerunt quam superflua minime congregare. Itaque nutrimentum natura ualentius adsumere noluerunt. sed quo potius esset natura ualentior. Antiqui quoque sacerdotes aegyptiorum sapientiae studio dediti, de quibus Cheremon stoicus diligentissime tractat animalibus plurimum abstinebant. Quin etiam multa uelut diuina uenerabantur quorum alia diis aliis accommodata dicebant sicut soli asturem, atque cantharum, & arietem, atque crocodilum. Comprehenderunt enim omnis animalis animam esse rationalem quando a corpore fuerit separata praesagantque futuri nobisque diuinantem omniumque effectricem, quorum & homo solutus à corpore. non ergo temere animalia honorabant, & ab eis se quantum fieri poterat continebant.

Sobria uita esse eorum.

Narrat subinde ex historia iosephi esse eorum uitam religiosam apud iudaeos atque philosophorum omnia eos habuisse communia, charitatem mutuam, & absti-

PORPHYRIUS QUARE ANTIQVI

nentiam & patientiã ante oĩa coluisse. diuino cultui semper intentos. adeoq; fortes animo ut necari quã deũ negare maluerint. Atq; i ipsiſ cruciatibus ridere palam cõsueuerint. qui ob eam causam cruciati alacres animas emittebãt, tãquam iteꝝ recepturi. hæc enĩ sentetia rata est iquit apud illos animas imortales existere. atq; ab æthere tenuissimo descēdētes corporibus applicari *ρύμη*. i. impetu & iſtinctu naturali tractas ad corpora. post quam uero é carcere corporis emigrauerint tanquam à longa seruitute iã liberas exultare, p̄r que sublimia se attollere. Abstinebãt tum aialibus multis, tũ omni profus incõtinetia. Denique ex ipsa uita & temperatissima & ueritatis studiosissima & deuotissima deo inter eos multi futura præfagiebãt. ideoque prophetæ nom inabãtur,

Sapientes antiqui præsentē uitam contēnebant spe futura.

Sapiētes indorum nominati sunt gymnosophistæ inter eos q̄ quadam generis successiõē in studio religionis & sapiētia procedebant brahmanes nominati sunt. qui uero idem electione tantũ profitebãtur famanei quoꝝ uitã bardesanes babilonius late describit. Samanei huius uita tēpus tanquã necessariã quãdã seruitutē naturæ ministratē i uiti ferebãt, studebãtq; aias é corpe soluere. & cũ prospere corpus se hēre sentirēt sæpe nihilo ad hoc urgēte egrediebãtur é uita, hos ergo domestici obitu beatos existimabãt atq; eos q̄ illis supersent deflebãt ut ifœlices.

Sobrietas & contemplatio mentē deo cõiungit,

Gymnosophistæ præter reliquã temperantiam atq; sanctimonia animalibus abstinebant.

Sanctimonia quidē mortalibus abstines æternã cõtinet uitã. Corpus aut pinguefactũ animã cogit exurire a fœlici uita cadetē. augetq; mortale expellēs impediēsq; uitã nobis æternã cõtaminat & animã uidelicet corpoream eam reddens, & ad id quod diuersum est deflectens. Magnes uero lapis quasi quandã animam tradit ferro sibi aliquãdo propinquant. unde ferrum natura grauissimum euadit leue eleuaturque spiritu magnetis se conferens ad magnetem. Si quis ergo ad deum suspēsus euaserit in corporeũ intellectualemq; merito nõ debet nutrimentũ quærere, quo pinguefiat corpus, quod iter ad mentem impedit. Sed ad minimum ac penitus necessariũ alimentũ rediget corpus. Ipseq; nutritur diuinitate naturalius deo coniunctus. quam magneti ferrum. Iam uero si neque minimis quidem alimentis indigeremus, tãto fœliciores essemus quanto magis & immortales. Nunc uero in hoc mortali uiuentes. Adhuc etiam nos (ut ita dicam) mortalioreſ latenter efficimus
dum

ANIMALIBVS ABSTINEBANT.

dum corpus adaugemus atque (ut Theophrastus inquit) dum ἐπιμαρτυροῦμεν. plurimū necessitudinis animus familiarius habitando cum corpore cōtrahit, atque in super se ipsum adhibet totum. Sed utinam absque cibo penitus atque potu agere uitā potuissemus. ut corporis cohibentes effluxum optimis statim rebus cōiungeremur. in quibus & deus existens ita deus existit. Verū quid nā frustra ad homines hæc exclamamus atq; deflemus, sic excecatos ut malum quidem suum assidue foueāt, oderint uero se ipsos primo, uerumq; genitorem. Deinde eos etiam qui ut quandoque ab ebrietate expergiscātur admonēt & hortantur. Democra-tes ait uiuere imprudenter, intemperanter, impie, non tam male uiuere est, quam diu mori.

FINIS.

ANIMALIUM ABSTINENTIA.

Quod corpus animalis non est spiritus immortalis sed est corpus corruptibile et mortale. Spiritus vero est incorruptibilis et immortalis. Ergo anima animalis non est spiritus immortalis sed est anima corruptibilis et mortalis. Quia anima animalis est in corpore animalis et non est separata a corpore animalis. Ergo anima animalis est anima corruptibilis et mortalis.

Quod anima animalis non est spiritus immortalis sed est anima corruptibilis et mortalis. Quia anima animalis est in corpore animalis et non est separata a corpore animalis. Ergo anima animalis est anima corruptibilis et mortalis.

Quod anima animalis non est spiritus immortalis sed est anima corruptibilis et mortalis. Quia anima animalis est in corpore animalis et non est separata a corpore animalis. Ergo anima animalis est anima corruptibilis et mortalis.

MARSILIVS FICINUS Florétinus Magnanimo Laurétio medici. Sa. di.

S Ynesius, atque Pfellus, & Iamblichus, ac Proclus, porphyriusque Platonici iam pridem amplissimas tuas ædes ingressi, ingenuos filios tuos salutauerunt. hætenus quidè recte admodum fecisse uidetur. quod autem in salutatum te reliquerint, nec egisse prudenter, nec euasisse fœlices. imprudentiam ergo tuam tandem recognoscetes, ut quandoque fœliciores sint, Limina nunc tua reuisunt cognituri patrem, ac rursum una cū patre filios agnitori. sic protinus uicturi fœlicius. Quippe cum nuper compertum habeant, nec libros quidem de uita nostros, absque tuis auspiciis uiuere uoluisse. Comitatur præterea hos quinque philosophos Priscianus Lydus simul, & Theophrastus. hi enim cum ualorem meum saluere iandiu dixerint, & ardentè optauerint, hodie te alacres adeunt, ita demum magno pere uotum consecuturi, ut imprimis ipsi penes te salui, saluum faciant & ualorem, per te præcipue post deum saluere desiderantem. Salue ante alios optime patrone noster, ac philosophos tantos apud te colloquentes fœliciter audi.

Marsilius Ficinus Florétinus Petro Medici uiro magnanimo Sa. dicit.

Q Vanquam multa quotidie legitis meliora nostris, nulla tamen ferme magis arbitror uobis placere, quam nostra, si modo sua cuique maxime placere solent, sua uero cuiusque sunt potissimum, quæ omnium antiquissima possidentur. antiquissima certe possidentur à uobis marsiliana, spero igitur hæc uobis semper carissima fore, ut etiam si somnia mittam, hæc quoque quasi pro ueris apud uos primum atque per uos uera etiam apud alios habeantur. Cum igitur Synesii Platonici librum de somniis, quem nuper interpretati sumus è greco, auctoritatè & fidem imprimis apud lectorem primum, & per hunc apud alios habere desiderarem, potissimum ad te misi, quarto iam gradu post magnum Cosmum nostra lecturum, atque hæc statim approbatione tua omnibus probaturum. adiunxi libro de somniis librum Michaelis pfalli Platonici de demonibus nõ in merito, quoniam à demonibus somnia mitti ueteres arbitrantur. Vale. xv. aprilis. Mcccclxxxviii.

L

SYNESIUS

Synesijs de Somnijs translatus á Marfilio Ficino
Florentino ad Petrum Medicem.

Etus mos est maximéque Platonicus sub quodam uili
u
lioni prætestu grauiora occulere philosophiæ mysteria,
ne forte quæ summo cum labore adiuuenta sunt, pereant.
ne ué interea coinquentur, si uulgo palam exposita
fuerint. Hunc itaque morem, nos in hoc opere pro uiribus
secuti sumus. utrum uero, & id cõsecuti simus, & cætera antiquorum more
re abunde tractauerimus, diiudicare poterunt, qui hæc philosophico
ingenio legerint.

Vaticinium eorum quibus homines student optimum esse.

s
I somni sunt prophetæ, & quæ in somnis uidentur, hominibus
exhibent in uolucra futurorum, sapientes quidem erunt,
certi uero non erunt, quatenus sapientia somniorum in ipsa
consistit in certitudine. occultauerunt enim dii uitam hominibus. nam
maxima sine labore cõsequi proprium diuinitatis est bonum. apud nos
autem non solum uirtutes, sed cætera quoque præclara sudore quæruntur.
Vaticinium uero, maximum uidebitur esse bonorum. ipsa namque
notitia, & omnino cognitionis ipsius facultate, tum deus homini, tum
homo bestiæ præstat. Sed deo quidem ad cognitionem sufficit, ipsa natura.
hominis uero uaticinium longe plus affert quam cõmunis notitia ferat.
uulgus enim præsentia tantum nouit, futura uero coniectat. Solus
autem Chalchas in contione græcorum omnium nouit quæ sint,
quæ fuerint, quæ mox uentura trahantur. hanc igitur ob causam apud
Homerum res deorum ex ipsa Iouis sententia pendent, quoniam prior
extitit, pluraque nouit, eo ipso quod antiquior est. atatem enim cõten-
dere in carminibus arbitror, quoniam beneficio temporis plura nosse
contingit, quãdo quidem notitia ipsa est sane honoratissimum. Siquis
autem ex alijs carminibus adductus existimet Iouis imperium in ma-
nuum potestate cõsistere, quod ait hic robore præstantior est, is moleste
poema interpretatur, nec intelligit, quæ in illo est philosophiam nihil
aliud deos esse dicentem quam mentes. sic rursus ad id quod ait uiribus
excellere, esse etiam generatione prioré adiungit, cû ioué dicat mentem
antiquiorem. Mentis autem ipsius robur, quid namest aliud quam pru-
dentia? Quisquis igitur deus est, dignusque qui alijs præsit, censetur. is
cum mens sit, sapientiæ præstantia imperat. Quare quod ait. Robore
hic excellentior cum eo quod est plura nouit, idem nobis significat, Et
propterea

DE SOMNIIS

propterea fertur etiam sapiens deo similis, quod tum mente propius esse conetur, tum se circa intelligentiam exercent, qua diuina constat essentia. His igitur rationibus demonstratum sit, uaticinium eorum, quibus homines student, optimum esse.

In mundo tanquam uno quodam animali res alia signa aliis exhibent.

I autem per omnia significantur omnia, quippe cum omnia in uno animali mundo sint germana, atque sunt hæ ueluti omniformes litteræ, sicut in libro, sic in uniuerso signata, partim quidem phæniciæ, partim uero ægyptiæ, partim assyriæ. has autem sapiens ipse legit. Sapiens uero, qui naturam didicit rerum, & alius quidem legit alias, & hic magis, ille minus. Quemadmodum hic quidem paulatim, per syllabas, iste uero dictionem simul totam, ille denique orationem similiter. Ita sane sapientes futura prospiciunt, alii suspicientes astra, alii flamas, siue manentes, siue currentes, alii in uisceribus futura rimantes, alii in garribus auium, obseruantes interim qua uolent, ubi ue insideant. sunt & qui perspicua futurorum signa coniectant ex uocibus, & concursibus, siue casibus accidentibus alteri, Quippe cum omnibus omnia signa sint, quapropter si aues sapientes forent, artem certe uaticinandi ex hominibus collegissent, quemadmodum nos ex illis peritiam cumulauimus. sic enim nos illis, quemadmodum & illæ nobis, occurrimus nuper, & olim, & ad dextram, atque sinistram,

Ea est mundi concordia, ut alia trahantur ab aliis, atque conspirent.

Um enim uniuersum hoc sibi met sit compatiens, atque conspirans, oportet, partes congruenter inter se conuenire, utpote quæ unius æque totius sint partes. Consideratione uero dignum est, utrum huc tendant illices, uel motacillæ magorum. Mūdāna enim sicut ex se uicissim significantur, sic inuicem permulcentur. Iam uero sapiens est, qui mundanarum partium cognationem tenet. trahit enim per aliud, aliud præsentia tenens, uelut pignora quædam procul absentium, uoces uidelicet, & materias, atque figuras, perinde sicut in nobis, dum interius patitur aliquid, aliud quoque compatitur. malumque digiti in emunctorium sæpe resultat, dum inter hæc multa minime patiuntur. ambo enim illa, & unius animalis sunt membra, & habent aliquid inter se cognatius, quam cum cæteris. Atqui & alicui deo ex deorum numero mundanorum lapis hic, herbæ ue congruit, quibus quasi compatiens naturæ cedit, ac ueluti fascinatur. quemadmodum qui grauem pulsatur uocem, commouet subito non proximam sexquioctauam, sed sexquitercia

& acutam nomine netem. hæc enim propius sibi inuicem congruunt. Est enim in partibus sicut concordia quædam, sic in super, & discordia. nam mundus hic non est simpliciter unum, sed ex pluribus unum. suntque in eo partes partibus consentientes interim, atque dissidentes. ita tamen ut earum **dissensio** ad consensionem uniuersi conducat, sicut lyra constitutio quædam est tonorum dissonantium, atque consonantium. Ipse uero ex oppositis unum ad harmoniam, & lyram pertinet, atque mundum.

Solum quod mundo connexum est à mundanis trahi potest.

Rhimedes ficulus optabat situm aliquem extra terram, ita sperans se contra totam terram libraturum. Aiebat enim dum esset in ea, se contra eam non habere potentiam, qui uero sapiens, aliqua in re est circa mundi naturam, si extra ponatur non habebit ulterius, quo pacto sapientia hac utatur, Ipso enim ad se ipsum utitur. In interrupta igitur cõtinuitate, hæc frustra sapit, signaque huic obseruata carent anima. Atqui quantum extra mundum extat diuinum, Id omne fascinari non potest, huic illud simile, qui emissus est, nihil curat, mentis nanque naturam **illecebræ** nõ attingunt. quod uero passiuum est illecebris demulcerur, & trahitur. Prouinciam quidem & latitudinem uaticiniis expiationibusque præbent eorum, quæ in mundo sunt, multitudo simul, atque cognitio distantium, quidem multitudo, unitorum uero cognatio. Expiationes quidem solemnitatesque, sed nihil in præsentia sermo moueat ciuili tantum legi fidem adhibens, **uaticinium** uero recipere tutum est, nam & ipsius totum per ea, quæ intus habentur est comprobatum. Quantum uero ad præsens spectat, licet optimum seligere impensiusque in eius consideratione uersari, dum interea propriam uaticiniis omnibus habemus obscuritatem, adeo. ut nulla eius species ex hoc ipso reiicienda sit, quod pariter est in tota integræque natura. Iam uero ratio declarauit, id quoque uenerandum esse, ut quemadmodum in sacris est secretum, sic & oracula non omnibus sint aperta. hinc & qui in pythia dat **responsa** λοξίας. id est obliquus, & contortus est appellatus, quoniam & ligneum parietem, quem phæbus athenië sibus attulit, in salutem frustra uulgus audisset, nisi Themistocles oraculi mentem intellexisset, quã ob re neque uaticiniũ somniorũ propterea respuendũ erit, quod sit obscurũ, siquidẽ obscuritatẽ hêt cũ cæteris oraculisq; cõmunem.

De intellectu, & ratione, & phantasia.

Studendum uero huic maxime præcæteris disciplinis, quoniam **am** ex nobis hæc est, & intrinsecus, & unius cuiusque animæ propria

τὸ πᾶσι δὲ ἐστὶν
τὸ ἀλλοτρίον.

DE SOMNIIS

Intellectus enim entium species habet, quemadmodum anti-
philosophia. Nos quoque adiungere possumus, sicut intelle-
ctus habet eorum, quæ sunt, sic animam eorum, quæ fiunt speci-
e. Nempe sic se habet intellectus ad animam, quemadmodum
ad generabile. Si igitur permutatim accommodetur primū
& secundum ad quartum, uicissimque rependatur, nihilo-
loquemur, sequentes scientiæ terminos, Sic itaque demon-
strabit, quod nobis placet, animam uidelicet eorum, quæ fiunt,
fidere, habet igitur omnes, producit uero in actum in primis,
ueniunt maxime, atque phantasiam illuminat quasi speculi
quam animal, quæ manet intus aduertit, sicut igitur neque in
suis actiones animaduertimus, antequam ipsi cōmuni nun-
tentia præsidens, atque quod non peruenit in eam, latet &
neque, quæ in prima sunt anima, solemus animaduertere
am in phantasiam eorum signacula ueniant. Atque uidentur
hæc uita quædam existere aliquantum inde sublapsa, & subsidens ipsa
proprietate naturæ, sentiendi utique uires sunt penes ipsam, Et enim
colores uidemus, & uoces audimus, & uehementissimum percipimus ta-
ctus impulsus, dum instrumentales corporis partes nihil agunt. Forte ue-
ro nihil prohibet eiusmodi sentiendi genus esse sacratius. Nam & per
hoc diis quoque nonnunquam propinquamus monentibus, & prædi-
centibus, atque simpliciter consulentibus, quapropter sicui thesaurus
contigerit somni donum non admodum admirarer, neque si quis cu-
bitum profectus musarum expertus interdormiendum in musas incide-
rit, & partim quidem loquens, partim uero audiens idoneus poeta pro-
dierit, quod & nostrum attulit seculum, neque hoc quidem uidetur pro-
fus inopinabile. Mitto equidem in præsentia diuulgatas somni dotes,
quibus sæpe ab insidiis liberantur, & quot hominibus somnus accedens
medic^o aduersam expulit ualitudinem. At quando ad absolutissimam
æternorum contemplationem uiam patefacit animæ non speranti, ne-
que etiam cogitanti, hoc quidem munus est in ordinem rerum eminen-
tissimum, naturam uidelicet supergredi, atque cum ipso intelligibili
illum denique copulare, qui illinc usque adeo aberrauerat, ut neque
unde uenit animaduertit.

De potestate phantasie spiritusque phantastici,

Quis autem magnum quiddam existimauerit quidem adscē-
sum in sempiterna, neque tamen confidat phantasie faculta-

DE SOMNIIS

propria. Intellectus enim entium species habet, quemadmodum antiqua tradit philosophia. Nos quoque adiungere possumus, sicut intellectus species habet eorum, quæ sunt, sic animam eorum, que fiunt species possidere. Nempe sic se habet intellectus ad animam, quemadmodum ens se habet ad generabile. Si igitur permutatim accommodetur primum ad tertium, & secundum ad quartum, uicissimque rependatur, nihilominus uera loquemur, sequentes scientiæ terminos. Sic itaque demonstratum fuerit, quod nobis placet, animam uidelicet eorum, quæ fiunt, species possidere, habet igitur omnes, producit uero in actum in primis, quæ & conueniunt maxime, atque phantasiam illuminat quasi speculi more, per quam animal, quæ manet intus aduertit. sicut igitur neque in intellectus ipsius actiones animaduertimus, antequam ipsi communi nuntiet ipsa potentia præsidens, atque quod non peruenit in eam, latet & animal, sic neque, quæ in prima sunt anima, solemus animaduertere prius quam in phantasiam eorum signacula ueniant. Atque uidentur hæc uita quædam existere aliquantum inde sublapsa, & subsidens ipsa proprietate naturæ, sentiendi utique uires sunt penes ipsam, Et enim colores uidemus, & uoces audimus, & uehementissimum percipimus tactus impulsus, dum instrumentales corporis partes nihil agunt. Forte uero nihil prohibet eiusmodi sentiendi genus esse sacratius. Nam & per hoc diis quoque nonnunquam propinquamus monentibus, & prædicentibus, atque simpliciter consulentibus, quapropter sicui thesaurus cotigerit somni donum non admodum admirarer, neque si quis cubitum profectus musarum expertus interdormiendum in musas incidere, & partim quidem loquens, partim uero audiens idoneus poeta prodierit, quod & nostrum attulit seculum, neque hoc quidem uidetur profus inopinabile. Mitto equidem in præsentia diuulgatas somnii dotes, quibus sæpe ab insidiis liberantur, & quot hominibus somnus accedens medicus aduersam expulit ualitudinem. At quando ad absolutissimam æternorum contemplationem uiam patefacit animæ non speranti, neque etiam cogitanti, hoc quidem munus est in ordinem rerum eminentissimum, naturam uidelicet supergredi, atque cum ipso intelligibili illum denique copulare, qui illinc usque adeo aberrauerat, ut neque unde uenit animaduertit.

De potestate phantasie spiritusque phantastici,

Siquis autem magnum quiddam existimauerit quidem adscendum in sempiterna, neque tamen confidat phantasie facultate

tem ad beatum illud cōmercium nobis suppetere, audiat eloquia sacra, quæ uarias ad hoc uias ostendunt, atque post totum narrationis ordinem occasiones ex intimis nostris præbentem ad ascendendū, per quæ datur semen intimum augere. Tradunt deum aliis quidem dedisse facultatem ad perdiscendā luminis notionem, alios autē etiā in somnis diuini fructus uigorisque effecisse participes. uides ne disciplinæ faciendam hic è contra diuisam: dum dicit aliū quidē in uigilia, aliū uero in somno doceri. Sed in uigilia quæ doctor est homo, soniantē uero deus ipse fructus uigorisque sui participem facit, quasi non idem sit discere, atque consequi, nam pascere fructibus, plus est admodum quàm docere. uerū hoc quidem nobis adsumptū fuerit ad asseuerandam uitæ phantasticæ dignitatem aduersus eos, qui de hac uel minima quæque desperant. Iam uero nihil mirum est, eos ita sentire ob superuacua sapientiam, qui uersati sunt in illis, quæ à sacris eloquiis reprobantur, ubi traditur uictimas, obseruationesque extorum uanas esse proculque fugiendas. illi uero quasi uulgo præstantiores, artes quidem alius alias ad præfagiendum accipientes, & operationes huiusmodi cōprobantes, sola somnia negligunt, quasi re ultro ante oculos positā, cuius passim ignarus, & sapiens æque princeps. Quid uero si ob hoc ipsum maior hic sapientia sit quia cōmunius munus habet, non ne et alia bona præcipue, quæ maxima sunt omnium cōmunissima sunt: nihil inter omnia, quæ uidentur sole diuinius, nihil sole cōmunius. Si autem ipsum per se deum inspicere donum beatum est, certe per phantasiā percipere antiquioris propriæque inspectiōis est munus. hæc enim sensus est sensuū. quoniam phantasticus ipse spiritus sensoriuū è cōmunissimū, primūque aīæ corpus, & hoc quædē latet, agitque intus principiuūque animalis habet uelut ex arce. Nam circa ipsum uniuersam capitis fabricam natura construxit. Auditus autem, atque uisus non sunt quidem sensus, sed instrumenta sensus, cōmuni sensui ministrantia, & quasi quidā animalis ianitores, & hostiarii, nūtiantes domino sensibilia forinsecus occurrentia, quibus pulsant externa sensoria. Intimus interea sensus in cunctis sui partibus sensus est integer, toto namque spiritu audit, toto uidet, similiterque reliqua ualet. distribuit autem uires alias aliis, quarum quælibet deriuatur ex animali seorsum, sunt quæ uelut rectæ quædam lineæ profluentes è centro, & cōnuentes in centrum, una quidem omnes ex communi radice, multæ rursus processionem iam factæ. Sensus igitur, qui per instrumenta fit palam proposita, maxime est animalis, tam & si non prius est sensus, quam recurrat in primum.

DE SOMNIIS

in primum. Sensus autem sine medio factus, & animæ propinquior est, & certe diuinius.

Phantasia est perspicacior, quam sensus exterior.

T uero si corporeos quidem sensus ob cognitionem honorantes, quoniam maxime cognoscimus, quæ cernimus, phantasia respicimus tanquam infideliorem sensu, uidemur non satis animaduertere. ne oculum quidem ipsum uere omnia nobis ostendere, sed aliud nec ostendere, aliquid quoque mentiri, tum per naturam eorum, quæ uidentur, tum per naturam instrumentorum. Sane ex interuallis minora, maioraque eadem offeruntur, & quæ uidentur per aqua grandiora nobis occurrunt, ac remus occurrit fractus, accedit, & debilitas oculi. Nam & lippus oculus confusa indiscretaque obiicit. Quicumque igitur phantastico languet spiritu, ne exigat perspicua discretaque uisa. qui uero sit eius morbus, & quibus de causis langueat, hebeteturque, quibusue purgetur, atque defecetur, & in naturalem restituatur puritatem, à philosophia secreta tibi est perdiscendum, à qua mysteriis purificatus & diuinus euadit. at qui & influxus exteriores effugiunt, antequam deum spiritus intromittat, et quicumque uictu quodam secundum naturam hunc conseruat purum, hoc utitur admodum præparato à deo, ut hac insuper ratione munus eiusmodi sit communissimum. Percipit enim eiusmodi spiritus animæ quoque ipsius affectionem, neque compassione caret ad ipsam. sicut terrenum corpus huic circumdatum. hoc enim & oppositas conditiones habet præstantioribus affectionibus animæ. At primum eius propriumque uehiculum, anima quidem bene se habente tenuatur, æthereamque sortitur conditionem, habente uero se male, hebetescit, euaditque terrenum. Omnino uero hoc est rationis interuallum, irrationalisque nature, & in corporei gradus, atque corporei, & terminus utriusque communis perque hoc medium diuina coniunguntur extremis, hac utique ratione arduum est, naturam eius philosophia comprehendere,

Spiritus phantasticus est primum animæ uehiculum.

Endicat enim sibi spiritus hic aliquid uelut proprium, tanquam ex uicinis quibusdam ab extremis utrisque, & quæ tam longe disiuncta sunt, occurrunt in una natura. at qui essetiam phantasticæ latitudinem natura per multas rerum sortes extendit. Descendit utique usque ad animalia, quibus non adest ulterius intellectus, neque tunc est uehiculum diuinius animæ, sed subiectis præsidet uiribus, atque est animalis ipsius ratio, multaque per phantasticam hæc

SYNESIVS

essentiam sapit animal, agitque decenter, purgatur & in brutis, adeo ut præstâtius aliquid inferatur, tota quinetiã genera dæmonũ ex eiusmodi uita suã sortiuntur essentiã illa enĩ ex toto suo esse imaginaria sunt. et iis, quæ fiunt in^o imaginata. Homo quinetiã multa p̄ hanc exeret et solã, aut si p̄ aliud, p̄ hanc utiq; magis. Intelligentias nanq; edere non sine phantasia solemus, nisi forte quispiã ad breue imaterialẽ attigerit speciẽ, phantasia uero supergredi, non minus est arduum, quam beatum. Hinc Platonium illud optabile illud est imprimis satisque factum, sicui uel in senectute mens, sapientiãque contigerit, significans intelligentiam absque phantasia lucentem. quippe cum præcedens communisque uita phantasiæ sit propria, uel saltem phantasia utentis intelligentiæ.

Spiritus phantasticus inter æterna, & temporalia medius est, quo & plurimum uiuimus.

Roinde spiritus hic animalis, quem beati spiritalem quoque animam uocauerunt, fit deus, & dæmon omniformis, & idolum. In hoc etiam anima pœnas exhibet. de hoc consentiunt & oracula, uita in hoc animæ comparantes imaginatiõibus somniantium, Philosophia quinetiam comprobat præcedentes uitas esse præparationes quasdam ad uitas subinde sequentes, dum & optima in animabus affectio, uel habitudo spiritum eiusmodi leuius efficit, abstergitque hitudinis deterioris profunditatem. Tractibus igitur naturalibus, aut attollitur in sublime ob caliditatem, atque siccitatem. Idque apud Platonem alarum assumptione signatur, & apud heraclitum significat idem splendor siccus, anima sapiens, aut crassus humidusque fit spiritus, unde imergitur terræ secessibus, naturali pondere delitescens, expulsusque in subterraneam regionem. Hinc enim locus spiritibus humidis maxime congruit. Ibi que uita infœlix degitur. & obnoxia pœnis licet autem tempore, & labore, uitisque aliis animam purificatam rursus emergere, cursum enim per geminas agit uitas, uicissimque melioribus deterioribusque propinquat. eiusmodi spiritum mutuatur à sphaeris anima prima descendens, & hanc uelut cimbam ascendens commercium inquit cum mundo corporeo, atqui certamen agit eiusmodi, ut uel simul ducat, uel non remaneat simul. Nempe uix quidem, fieri tamen potest, ut dimittatur non sequens ulterius, nefas enim est notis non credere sacris. turpis autem accideret ad superos redditus. quando animæ non redderent alienum. sed circa terrã relinqueret, quod desup acceperit

Atque

DE SOMNIIS

Atque hoc quidem uni, & secundo donum dei mysteriorumque acciderit. natura enim comparatum est, ut anima semel huic insita, uel simul impetum faciat, uel trahat, uel forte trahatur, omnino uero congregiatur donec unde uenerat, rursus ascendat. Quapropter cum ob depreuationem ingrauescit, contrahit secum animam, quæ permiserat id grauari, atque id est in quo eloquia semen in nobis intellectuale perterrent his uerbis, neque declines infra in obscurum mundum, cui profundum est semper infidele substratum, & infernus ater undique sordidusque gaudens idolo demens, quo enim pacto menti expedit, stupida uita demensque, at idolo, id est simulacro ob talem tunc affectionem spiritus inferior competit locus. Simile nanque gaudet simili.

Phantasticus spiritus potest purior, & impurior fieri leuior, atque grauior.

Ro inde si per copulam unum conficitur ex ambobus, intellectus quoque propter oblectationem, aliquando se immergit. id autem malorum omnium est extremum, ne praesens quidem malum animaduertere, quo qui premuntur, non conantur emergere. quibus durissimum iam callum morbus obduxit. Ideoque cum nihil doleat amplius, merito neque curare contendunt. quam ob rem poenitentia uim habet Peculiarem ad supera reducentem. Qui n. praesentem statum fert, aegre excogitat fugam. Itaque maxima purgationis pars est uoluntas. huius nanque munere tum facta tum dicta manu porrigunt. hac uero sublata omnis purgatoria machina caret anima. quippe cum maximum reconciliationis pignus ei desit, hanc ob causam, & hic, & ibi, punitiones ordini rerum maximum afferunt ad iumentum, dum molestiam oblectamenti opponunt, stupidamque expurgant ex anima nostra laetitiam. Tum uero casus, qui praeter merita dicuntur incidere, plurimum conferunt ad affectum, quo his afficimur extirpandum fortunis, certe eiusmodi apud eos, qui mentem habent, prouidentia confirmatur, quibus, & qui mente capti sunt diffidere de prouidentia solent. nullus enim relinquitur animae locus, quo materiam fugiat si in nullum hic malum inciderit. Quapropter existimandum est inferioris prouiciae praesides uulgares ad inuenisse prosperitates tanquam animalibus infidiaturas. Itaque hinc emigrantibus animabus obliuio sum contingere potum aliud dixerit, ingrediendi uero hanc uitam, animae potum obliuionis affert, conditio suauis, & blanda. Cum n. ad primam uitam animae descenderit mercede laboratura libenter sua euadit per mercenaria. descensus quidem hic

tendebat, ut ipsi uniuersi naturæ mysteriū adimpleret, ita regulis legis in-
 euitabilis ordinantibus. Fascinata uero materiæ donis perinde afficitur,
 atque illi, qui cum liberi sint, ad certum tempus mercede conducuntur
 ad opus, ubi ancillæ cuiusdam pulchritudine capti, moras trahere uolūt,
 ipsius amatae domino seruire constituentes. Iam uero nos quando ex
 profunda sententia, externisque circa corpus bona uidentur, oblecta-
 mur, consentire uidemur naturæ materiæ eam esse formosam. hæc autē
 conuentionem nostram pro arcano signat libello, atque si quando inde
 discedere tanquam liberi statuamus, profugos esse clamat, & reuocare
 conatur, ac tanquam fugitiuos seruos repetit, libellum in medium intro-
 ducens, tunc sane fortitudine, auxilioque diuino potissimum opus est
 animæ. quippe cum non sit leue certamen, sui ipsius abrogare confes-
 sionem, atque pactum. contingit autem, & uim inferri. pœnæ nanque
 ultrices materiales tunc & iuxta fatum mouentur aduersus eos, qui à le-
 gibus fati rebellāt. Atque id ipsum est, quod significant labores herculis
 & pericula, quæ oportuisse herculem tolerare, sacra testantur eloquia, &
 si quis alius fortiter pro libertate contendit, quod ad spiritum illuc usque
 traducat, quo naturæ manus minime porriguntur. at si intra terminos
 eius saltus acciderit, in angustum anima cohercetur, grauioribusque opus
 est certaminibus. tunc enim nobis ipsa non parcit, quasi uideamur iam
 alieni, & si de ascēsu desperet, pœnas exigit pro conatu, uitasque promit
 non ab utrisque iam dolis, quæ Homerus occulte significat tradens, du-
 ase esse materiæ portiones, duplicem distribuens fati cōditionem, a quo
 bonum quidem nunquam est sincerum. Iam uero & aliquis deterio-
 rem sortem patitur temperatam.

Quam utilis sit pœnitētia delictorum, quā perniciosus mortaliū amor.

o Mnino uero uitæ omnes in errore uersantur, errore inquam,
 ubi post primum descensum nō fit subito reditus. Confide-
 ra utique quanto interuallo spiritus hic nobiscum negocia-
 tur. cum enim deorsum inclinatur anima, spiritum quoque grauesce-
 re immergi que sacrū tradit eloquiū, quo usque regionē subeat undiq;
 tenebrosam. cum uero resurgit anima, spiritum etiam comitari, qua-
 tenus sequi ualet. ualet autem, quo usque in gradum peruenerit om-
 nino distantē. audi iam quid hæc de re eloquia doceant. neque etiā abie-
 ctissimū hoc materiæ p̄cipitio derelinques. sed etiā simulacro portio est
 in regiōe undiq; lucida. Regio uero hæc regioni ūdiq; tenebrosæ prorsus
 opponitur

DE SOMNIIS

opponitur, tam & si hoc in loco nemo sic acute nimium interpretatus fuerit. non enim solam in sphaeras naturam inde profectam reuocare uideatur eloquium. uerum etiam si quid ex igni sublimi, uel aere in naturam simulacralem anima contraxit ex alto descendens prius, quam cortice terrenum indueretur, atque ex hoc ipsum ex aere igneque supremum inquit, una cum parte meliore ad superos reuocari. Quod enim dicitur materiae abiectissimum significare diuinum corpus non potest. Iam uero ratio dicat, quae nam comunicant conferuntque, ad unum non posse mutua quadam habitudine, iuncturaque, & perseverantia iter se carere, praesertim, quorum uicinae sunt regiones, quemadmodum ignis est orbiculari corpori proximus, atque non sicut terra rerum tenet extremum. Quod si meliora deterioribus quandoque cedentia comunionem fruuntur, conficiunt in materia corpus indissolubile, tanquam formatum ab eo, quod in congressu permissum est imperare. forsitan & deteriora non reluctantia aduersus actum actionem uel animae, sed mansueta, & obedientia prorsus, atque sequentia, mediamque naturam indissipabilem exhibitam ipsius animae primae ductu in sortem simul rediguntur aetheriam, comunique tractu tolluntur ad supera, si non ad uniuersi summum, saltem elementorum, ita transeunt summitatem, attinguntque regionem utrinque lucentem. habet enim (ut inquit) quandam in se portionem, id est in ordine quodam corporis orbicularis recipitur. uerum de parte sortemque elementorum haec dicta sufficiant. Quae credere licet, atque non credere, essentiam uero corpoream, inde profectam negare non licet naturaliter anima reuolante attolli simul ex infimo sphaerisque coaptari, hoc est in naturam propriam quasi refundi.

Anima corpus habet caeleste pariter, & aereum quibuscumque ad supra reuolat. Aequidem duae extremae sunt regiones atque sortes. Altera utriusque prorsus obscura, altera undique lucens, quae, & felicitatis, in felicitatisque sunt extrema sortitae. Tu uero quot existimas in mundi capacitate esse medias regiones, quae ex altera quidem parte sunt atrae, ex altera uero lucetes. in quibus omnibus anima una cum hoc spiritu uitam degit, species, & mores, & uitas alterne commutans. Cum igitur in propriam generositatem se recipit, ueritatis est penus. pura enim est perlucidaque, ac prorsus immaculata. est & deus, atque uates si libeat. cum uero delabitur, obtenebratur, erraticaque euadit, & medax. quod enim caliginosum est in spiritu rerum uerarum perspicuitatem capere nequit. Cum denique tenet medium, partim quidem aberrat, partim uero conse-

quitur. Posses & hac ratione dæmonicam quoque naturam, eiusque ordinem explorare. In omnibus enim consequi uera, uel paululum aberrare diuinum est, aut prope diuinum. conditio uero aberrans in prædicendo ad eos necessario pertinet, qui ad naturam inclinantur assidue, quorum, & conditio passioni obnoxia est, ac prorsus ambitiosa. Hoc enim pacto subterranea subit, dimittitque deum, antiquioremque dæmonem. Sed alia ratione hunc recipit, aditque, & assequitur regionem naturæ præstantiori dicatam.

De Regione omnino lucida, & omnino obscura, atque de media, & quomodo passim spiritus reuoluatur.

Roinde ordinem animæ uiuentis in homine hinc deprehendere licet in quocumque phantasticus spiritus purus est, atque compositus, & uigilans, atque dormiens ueras rerum effigies accipit. Hic sane tunc pignus possidet, quo asseuerare possit ipsam animæ suæ figuram meliori sorte potiri. Neque leuiter in super uenari possumus. quæ nam potissimum animalis spiritus sit affectio ex imaginationibus, quas præcipue promit & in quibus se uersat. quando à nullo pulsatur extrinsecus. Philosophia huic suppeditante iudiciaria, atque monente, ut hunc nutriamus diligentissimèque curemus, nequando aberret. Educatio autem optima est secundum intuentem percipientemque potentiam semper agere, & omnino ut intellectualis sit semper actus ipse præcipuus animæ. Atque quod fieri potest absurdos temerariosque impetus conceptus phantasiæ semper anticipemus. Hoc autem est, ut imprimis ad optimum conuertamus. neque cum deteriore commercio ineamus. nisi quantum summa cogat necessitas. Intellectualis autem intuitus res quedam est, maxime omnium quæ in spiritu sunt concreta secernens. Extenuat enim ipsum clam supra quam dici possit, dirigitque, in deum, hic uero factus ad hoc idoneus trahit cognitione quadam diuinum spiritum ad animæ nostræ commercium. quæ admodum condensatione aliqua cohibetur, fitque angustior, quam ut implere possit sedes assignatas ei à prouidentia hominem effingente, quæ in cerebri sunt uentriculis, tunc sane natura uacuum in rebus non tolerante, spiritus malus in sinuatur. Tunc uero quid non patiatur anima in execrabili malo assidue pressa, sic enim natura comparatū est, ut spiritus ipsius sedes, in hoc ipso dispositæ uel peiori, quodam, uel meliori sint plenæ, & hoc quod malū pœna est ipsorum, qui diuinū eis sibi in situ inquirunt. illud uero bonū, aut finis ipse pietatis est, aut proculdubio prope finem.

Quomodo

DE SOMNIIS

Quomodo deprehendat aliquis puritatem sui spiritus, atque impuritatem, & qua ratione purificet.

Vm uero de uaticinio per somnia facto differere statuerimus, c ne id homines spernerent, immo colerent, tanquam uitæ admodum profuturum, ad hoc sane phantasticam naturam curiose tractauimus, ex hac autem disputatione quod in præsentia confert, minus apparuit. Fructus autem præstantior est sani spiritus ad superna reductio. Lucrum certe animæ sacrum adeo, ut meditatio quædam religionis sit conari eiusmodi spiritum reddere uaticiniis aptum. Iam uero quidam hæc ob causam aueritate uaticinii capti, mensam sacrã, atque mitem anteposuerunt turgidæ mæsæ, amaueruntque cubile purum, ac prorsus immaculatum. Permultum certe abest, ut qui in pythio tripode, phœbeaque lectica trahebat. moras ad uaticinium, his usuris noctes ibi protraheret in temperantiæ testes. Immo uero & obsecrabat deum, & uotis impensior incumbebat. Quod uero paulatim accumulatur, euadit denique multum, & quod per aliud efficitur, in maius denique desinit, dum uidelicet deum uehementius amare pergimus, atque ad hunc amorem cohortari eos, qui antea non amabant.

In primis elaborandum est, ut phantasticum spiritum habeamus purum, & uaticiniis aptum.

On igitur spernendum est uaticinium nos ad diuina perducens, habensque prope assistens, quod est in animæ potentia præstantissimum. Neque uero ob hoc minor est utilitas animæ sic deo coniunctæ. quod in diuinum est recepta commercium. non enim interea deserit animal, nam & ex specula inferiora circumspicit multo plenius, quam si cum deterioribus sit commista, quapropter permanens inconcussa, dabit eorum, quæ sunt imagines animalium. atque id est, quod dicitur descendente non descendere, quando natura præstantior deterioré curat non detenta. Eiusmodi equidem uaticinium, & adesse mihi opto, & affere filiis, cuius comparandi gratia longum iter aggredi non compellimur, nec extra fines enauigamus, quemadmodum ad Apollinis Pythii, uel Iouis ammonis oraculum, sed sufficit dare se somno lætis manibus, diuinisque laudibus celebratis, huic illud simile. hæc autem læta prius, & puri coloris amictus induta Mineruæ uouet. Sic itaque somnium exoptabimus, quemadmodum forsitan optauit Homerus. Iam uero si paratus fuerit, aderit, qui procul est dicitur euestigio deus, quicquid nobis nihil eiusmodi operatis, sed tantum dormientibus ubique sit præsens, atque hæc quidem

SYNESIVS

est mysteriorum tota tractatio, propter quã nemo unq̃ inopiam accu-
 fauit, quasi propterea minusq̃ diuites consequatur. Plerã que res publi-
 cæ sacrorũ antistites ex nobilissimis ditissimisque, sicut Athenienses clas-
 sis gubernatores eligunt, apudq; illos opus est magnificis sumptibus, &
 fortuna non parua, ut aduehatur herba cretensis, & ægyptia penna. õsq;
 hibericum ac per iouem siquid prodigiosum i profundo maris nasci-
 tur, atq; nutritur, siue occidente sole, siue oriente. Traduntur enim eius-
 modi quædam & alia eiusdem generis plurima de illis, qui uaticinium
 acceptum forinsecus machinantur. quibus suppediandis nullius suf-
 ficit priuati facultas, somnium uero uidet, tam q̃ paruũ, q̃ qui magnũ
 possidet censum. & qui uictus extremitate laborat. uidet speculator pa-
 riter, atque mercennarius, nec ciuis aliter, quam peregrinus, nihilo uero
 differt apud deum ad uaticinium bubulcus mancipiumque, & insanus
 à ceteris. Quod sane huius conditio uaticinii admodum populis ẽ, cer-
 te est humanissimum, quod simplex ac perse paratissima, est admodum
 philosophicum, quod non uiolenta, proculdubio piũ, quod adest ubiq;
 quod ue cogimur adhibere aquam, aut petram, aut hiatum terræ, diuinif-
 simum merito iudicatur. Decebat & iter prima laudare, quod eiusmo-
 di uaticinii gratia ne ab uno quidem negocio uitæ distrahimur, neque
 tempus conterimus ullum. nemo enim post habitis necessariis præsen-
 tibusque negociis cubitum abit domum ad somnium constitutum, sed
 tempus ipsum duntaxat, quod necessarium est animali conterere natu-
 ræ istaurandæ gratia, cum substãtia nobis ad perpetuam uigiliæ actio-
 nem sufficere nequeat, tempus inquam hoc nobis, hoc ipsum ultro lar-
 gitur, quod & dici solet, ociũ negocio maius. coniungens nimirũ opta-
 bile. necessario, ac bene esse cũ simpliciter esse. Contra uero circa præ-
 sagia, illa, quæ instrumentis uariis aduenire solent optime nobiscum
 actũ existimandum est, si dum plurimam uitæ partem sibi uendicat. In-
 terea concedant aliquid cæteris uitæ usibus, atque actionibus. Quibus
 siqua in parte prorsus mentem intenderit, difficile admodũ ad hãc ipsã
 iuuaberis uaticinio. non enim est cuiuslibet temporis, aut loci apparatus,
 suppellectilemque capere ritibus sacris subministrantẽ. neque facile est
 secum circumferre instrumenta solemnibus necessaria. Atque ut alia
 præmittam. ubi nuper coaceruata supplicia sunt, immitis quædam
 est onerositas cauæ nauis, quibus cum & aliæ sacrorum partes accedũt
 descripti homines uidelicet atque testes, sic enim dictu ueri⁹ est, quando
 nostrum hoc seculum multa per legum ministros solet enuntiare. quo-
 rum

DE SOMNIIS

rum opera iam diuulgati sacrorum ritus in profani uulgi conspectum auditumq; uenerunt. Præter enim id, quod infestum est, atque miserum (ut arbitror) his incumbere Deo proculdubio est iuisum, nam non expectare uolentem aliquem. sed in pulsu uectibusque mouere, nihil aliud est q̄ uim inferre, quod quidē nec apud homines factū conditor ipse legum reliquerit in punitum. Itaque præter hæc omnia, quæ per ardua sunt apud eos, qui futurum ita rimantur. accedit & actionis ipsius intermissio frequens, & dum uagamur extorres artis ipsius obmissio. non enim leue opus est oberrantes passim sarcinas ad eiusmodi uaticinū secum ferre. Vaticinii uero somnio uenientis ipse quisq; est instrumentū, ut neque uolentibus quidē oraculū eiusmodi dimittere liceat, sed cum manentibus permanet, cū peregrinantibus æque comigrat. comilitat quoq; simulq; ciuilia tractat, corrusticatur, atque comercatur. Vaticinium hoc nec inuidæ ciuitatis leges uetant, neque uetare possent, etiam si uoluerit. non enim habent, quo uaticinantē eiusmodi reprobēt. quid enim dormientes iniuriamur? sed neque tyrānus in somnia uidere prohibeat, nisi forte somnū ex urbe procul expulerit, sed & dementis esset impossibilia uelle, & impij, mandare naturæ, Deoque contraria.

Quam utile uaticinium, & optandum, præsertim per somnia.

D hoc igitur uaticinium accedere decet scæminas, atq; uiros, antiquos & iuuenes, pauperes, atq; diuites, priuatos, & principes, rusticos, & urbanos, elegantes, atque plebeos. non genus, non ætatem, non fortunam, non artem aliquam respuit. omnibus passim adest propheta paratus, consultor bonus, & tacitus. sacrorum præceptor, atque discipulus. prædicat quidem bonum, ut anticipans usum uoluptatem habeat longiorem. prædicat & malū, ut caueam⁹ incōmodum, atque propulsemus. & enim quæcūque siue species genus hominum nutriendas optima blandaque porrigunt, siue metus affert. prouida, & utilia omnia somniis insunt, atque à nullo profus ita sperare persuademur, tam & si sperandi munus adeo in natura plurimū est, atq; salutare, ut sophistæ prædicent elegantes, nec optaturos fuisse homines uere sic affectos. quemadmodum sunt ab initio constituti. Respuerent enim sic uiuere difficultatibus uitæ compulsi, nisi Prometheus naturæ spem ipsam inseruisset, tanquam perseuerandi in uita remedium, cui⁹ illecebris irretiti, quod expectant in futurum, præsentis statu fidelius arbitrantur. Habet autem spes ipsa uim tantam, ut uictis compedibus siquādo licuerit, incideritque, pro uoto sperare (ut ita dicam) soluitur. mi-

litat, subito duplo proficit. Paulo post regit manipulum, mox ducit exercitum, uincit, mactat, coronatur, conuiuia ponit, mensam parat si placeat sicutam, si libet, & medicam. Interea oblitus est pedum, donec iam est ducturus exercitum. atqui hoc est re uera somniantis, & uigilantis in somnium. nam circa idem subiectum uersantur utraque scilicet circa naturam phantasticam, quam quotiens formare statuimus imaginibus, unã hanc in primis affert utilitatem. delinit enim uitam nostram lætitiã, animã que spe uaga blanditur, atque ita nos à sensu reuocat molestorum.

Exhortatio ad uaticinium somnii comparandum, atque de imaginationis efficacia.

Vando uero natura phantastica proprio munere nobis præcipit quod si dens spem nobis excitat, id autem accidit somniatibus. somniale promissum tanquã dei pignus habemus, quam obrẽ iam aliquis animum suum alacriter instruens tanquam grandioribus usurus muneribus, quæ in somnium proposuerat, lucrum reportat geminum, tum quod ante rem ipsam gaudet, tum quod partis aliquando rebus scienter utitur, propterea quod iã diu de his fuerit meditat⁹ tanquam uitæ admodum competentibus. Iam uero quam Pindarus spem laudauit de uiro scilicet scelice loquit⁹ dicens, spem huic almã cor dulce nutrire, eumque comitari, quæ mortalium undique nutabundam mentem maxime regit, eiusmodi spem inquam ab eo decãtatam. dixerit aliquis, non esse fallacem hanc, quæ decipit uigilantes, quam ipsi nobis effingimus, sed totum hoc ad somniale speciem potius attingere, atque Pindaro dictum ad celebrandam partem exiguam somniorum. Vaticinium igitur somniare unã cum arte prosequens, quod apparet, speciem exhibet firmiorem, ut non uilioris esse generis nõ uideatur. Penelope uero apud Homerum duas somniorũ portas inducit, affirmatque dimidium esse fallax, quoniam somniorum sapientiam non habebat, si enim artẽ scite ad hæc habuisset, omnia utique per portam corneam traduxisset. Inducitur ergo illic redarguta, inscitiamque confessura circa ipsam uisionem, cui nõ credidit, cum credere debuisset, Anseres quidem proci. Ego uero Vxiles sum aquila, hic autem erat contubernalis, atque id erga illum de uisione nugabatur. Videor equidem Homerum hic audire dicentem, non decere diffidere somniis, uel utetium debilitatem ad uisorum transferre naturam, apud quem nec Agamẽon iuste somnium criminatur, ut fallax, cum male accepisset oraculum de uictoria dicens, iubeo tethoracibus armare galeatos achiuos. nũc enim ceperis

DE SOMNIIS

ceperis amplissimam urbem. Properat igitur Agamēnon tanquam repente propriis uiribus urbem expugnaturus, ubi quod omnino dictū est ab oraculo obaudiuit, neque seruauit. Inquit enim oraculum, superabit sane, si totum omnino exercitum græcorum armauerit. at uero neq; Achilles tūc, neque myrmidonum phalanx processit in prælium, pars nimirum exercitus præstantissima.

Quantam spem nobis uaticinium somnii præbeat.

Utas utique laudes accumulauim⁹, uerū tamē quasi desipui. quod enim uaticinium somniale cōnauigat nobis, & cōmōratur, cōmilitat, & cōmercatur, omnibusque omnia cōministrat, pauloante prædiximus. beneficia uero mihi inde collata nondum memorauī, tam & si in nullo magis quam philosophiæ cōmercio cum hominibus cōmunicare solet, multa sane uigiliæ dubia. Postquam dormitum accessimus, partim patefacit omnino, partim nobiscum ambigit, & nunc quidē, qui somniat interrogare uidetur, & discere. nunc etiā inuenire. Mihi quidem sæpe libros mecum una, mentem enim instruxit, orationem composuit, diem partim quidem describeret, partim etiā cōmutaret, quādoque uero & totam linguæ dispositionē stolidam, atq; tumentem nominū nouitate ob nimium atthæ linguæ antiquioris, duriorisq; amorem uaticinium hoc per deum corrigens, & partim quidem dictans, partim uero, quid sit ostendens tumores quosdam ingenitos lingue deliniens leuigauit, tumorem expulit. modūque adhibuit. Atqui, & dum quandoque uenarer uires mihi insidiāsque subministrabat aduersum feras arte quadam currentes, atque latentes, quandoq; etiam defatigato castrāque dissoluenti istare præcepit, promisitque fortunam in dominam, adeo ut dulce foret uenationibus immorari alacriter confidenti. Diuinationo uero eiusmodi cū primum deesset, domina aderat, & fortuna. hæc sane monstrabat examina irretitarum captarūque ferarum. mihi quidem uita libri sunt, atque uenatio. quoniam nunquam legationibus fungi desiderauī, existimans non conferre tres annos è uita uidere nefastos. uerum & tunc plurimum hoc uaticinio, & maxime sum adiutus. Insidias enim contra me magorum animascitantium reddidit impotentes, tum patefaciens occulta, tū ex omnibus discriminibus liberans. Itaque & publica mihi disposuit, ut ciuitates optimeregerentur. Regi quoque magno maiori me fiducia, quam græcorum aliquem unquam, conciliauit.

SYNESIUS

Somnium affatim nobis uaticinia præstat.

Ceteris quidè cura est aliorū, hoc autem adest omnibus. bonus unicuique dæmon, atque iis, qui uigilantes meditati sunt artificiose aliquid inuenire, præceptor occurrit. A deo sapiens res est anima ocium agens à sensuum colluuiione forensium animæ naturas undique inferentium alienas. Anima nāque quotcūque species habet, & quotcūque accipere solet à mente facta, quandoque sola perspicuas exhibet ad interiora conuersis, & quæ ueniunt à diuino traducit. Nā animæ ita se habenti Deus quoque mundanus se prorsus adiungit, propterea quod animæ ipsius natura ex eodem simul, atque ille profluit. Hæc igitur genera somniorum diuiniora cēsantur, atque uel omnino, uel quasi penitus integra sunt, atque perspicua, minimèque artis indigent adminiculo. Sed hæc quidem solis cōtingunt hominibus uirtute uiuentibus, uel per prudentiam, uel per consuetudinem acquisita. Sin autem aliquando & aliorum alicui forte contingant, uix quidem. quāuis forte accidant. Verum non in exiguo quodam somnium generosum cui libet accidet, reliquum uero multiplex, atque communissimū genus, illud est omnino reconditum, cuius gratia artem necesse est adhibere. originem nanque habet absurdam (ut ita dixerim) atque monstrosam. cumque ex talibus quibusdam pululet, progreditur obscurissimum. sic enim somniorum se res habet, ut dicam.

Vaticinium somniorum præsto omnibus adest.

A omnibus, quæ uniuersi natura comprehenduntur, siue sint in præsentia, siue facta fuerint in præterito, siue futura dicantur, nam & hi sunt quidam existentiae modi. idola profluunt, & ab eorum substantia iugiter euibrantur. si enim sensibile quidlibet est *ēssē*, id est species in materia, cū materia simul extensa. deprehendimus autem ex composito materiam foras effluere. ratio certe dicit, formarum quoque naturam extrinsecus per idola deriuari, ut ex utraque parte ea, quæ in generatione uersantur, ab ipsa entis dignitate degenerent. Omnium uero, quæ diximus idolorum à reb⁹ ubique manantium spiritus ipse phantasticus speculum est certe clarissimum, Aliter enim circumuentia, & à statu labentia, tum ob indefinitatem essendi, tum quia à nullo entium cognoscuntur, cum primum irretiuntur in spiritus animales, qui & ipsi quidem sunt Idola, sed in natura habentia sedem, his per tinus innituntur, & tanquam in domiciliis conuiescunt. Eorum igitur, quæ facta sunt, utpote, quæ in essendi actum iam processerunt per-

spicua

DE SOMNIIS

spicua passim Idola demittuntur, donec temporis diuturnitate debilia tãdem exiguaque euadant. Eorum uero quæ in præsentia sunt, utpote, quæ adhuc in se consistunt ualidiora prorsus, & manifestissima simulacra perueniunt, sed futurorum indefinita sunt, & ad modum indiscreta. Sunt enim hæc præuolumina quædam rerum nondum præsentium & efflorescentiæ, quædam adhuc imperfectæ naturæ quasi profilientes forasque saltantes, & tanquam delitescentium seminum obscura signacula. Hanc ob causam ad res futuras opus est arte, ab eis enī idola obumbrata imaginēsq; obscuræ præcedunt nimirū nō ut à præsentibus manifestæ.

Ab omnibus profluunt simulacra, quorum speculum receptaculumque est species ipse phantasticus.

Irabilis quidem natura imaginum ita se prorsus habentium, ut à rebus nondum effectis efficiantur. Itaque iam aliquid de hac arte dicendum, qua ratione ualeat comparari. Optimum est in primis, ita diuinum spiritū præparasse, ut dignus euadat, cui intellectus, & deus innotescat, atque præsideat. Imaginum uero indefinitarū non sit amplius susceptaculum. educatio autem spiritus optima est, tū per philosophiæ studium perturbatos sedare animi motus, quibꝰ excitationis spiritus ipse quasi regio quædam penitus occupatur, tum per moderatum temperatumque uictum, & animal sic afficere, ut minime incitabile sit, & ita componere corpus ultimum, ut fluctus minime moueat, nam usque ad primum unda redundat. Oportet autem primum semper in concussū imperturbatumque seruare. Quoniam uero id optare quidem unicuique facile, cōsequi uero præcæteris arduū. nos autē desideramus somnium esse nullis inutilem. age iam uel in rebus indeterminatis terminum aliquem perquiramus. hoc est artem circa idola, id est imagines statuamus. habent se uero hunc in modum.

Quomodo somnia interpretari possimus.

Vi frequenter maria nauigant, si quando scopulum aliquem obuium habent, in quem ascendentes urbem aliquam inde prospiciant, quotiens eundem scopulum uiderit, eandem inter se significant ciuitatem. quin etiam sæpe duces exercitus, quos nōdū uidemus, interim à præcursoribus statim affore coniectamus, nā & antea semp eisdē præcurrētibus subsequē cōsueuerūt. eadē ratione per idola res ubiq; futuras præsignare solemus. Antecedētia. n. sunt eadē rebus eisdē similiaq; similibus. Quemadmodū igitur gubernatoris ignauia est, eadem occurrente scopulo non agnoscere, neq; prædicere quibus littoribus applicat.

SYNESIUS

talisque gubernator coniecturarum subsidio caret. Sic & qui in idem uisum sapius incidens, nisi iam designauerit, quem potissimum euentum sibi portenderit, siue passionem, siue fortunam, siue actionem. uita dementer utitur non aliter, quam naui gubernator eiusmodi. Solemus & iouia signa in aere circumfuso notare, sic circa lunam orbicularem aream intuentes procellas fore uaticinamur. quoniam eandem intuitis sapius consecuti sint uenti. huc tendit & poeticum illud, hinc sane tempestas, hinc tranquillitas designatur orbicularis. nāque area fracta uentos, euanescentes uero portendit tranquillitatem. duo quidem circuli tempestatem praecedunt. uehementiorem uero portendit procellam circulus triplicatus, magis etiam si niger occurrerit, magis insuper si frangatur. sic in omnibus & Aristoteles, & ratio dicat, sensu quidem memoriam, memoria uero experientiam, atque peritiam, hac artem, denique comprobari. Similiter & circa somnia debemus incedere.

Non potest communis, eademque regula somniorum interpretandorum singulis adhiberi.

P
 Lique libros de obseruantia somniorum eiusmodi multos composuerunt. Ego autem haec omnia rideo, iudicans prodesse perparum. non enim sicut corpus hoc ultimum, id est elementorum inter se conciliatorum, coitus suscipere potest artem uniuersalem, sermonemque naturae pariter subsequenter. nam ut plurimum eadem patitur ab eisdem, cum in rebus conformibus exigua sit inter se discrepantia, quod uero in eis praeter naturam se habens aegrotat, latere non solet. ideoque nec utimur tali quadam indice regula, non inquam ita se habet spiritus ipse phantasticus, sed & ab origine prima alius discrepauit ab alio. alius enim cum sphaera congruit alia, quatenus in eius contemperatione, illa praeualet, aut illa. Hinc poeticum illud, praecipue uero animae beatissimae animarum caelitus in terram profluunt, atque illae praeteris opulentissimae, & inextimabilia fila sortite. Quaecumque munus sortitae sunt a splendido Rege, & quae ab ipso Ioue ueniunt potentis filo necessitatis, hoc insuper erat, quod clam innuit, & timens, ubi tradidit unicuique animae collegam stellam siue confertam. Animae uero & a natura sua delapsae, ex eo quod circa materiam libenter habitat, haec quidem minus, illa uero magis, quatenus unaquaeque ipsa quasi lancis inclinatione usa est, infeliciter spiritum inuauit. Inhabitatur igitur corpora sic affecta, totaque uita in delicto morboque species agitur, certe praeter na

terna

DE SOMNIIS

ter naturam, quantum ad generalitatem species attinet, secundum uero naturam quantum spectat ad animal, nam à spiritu sic affecto è animatum, nisi & ipsi natura sit ordo, in quem à seipso est, ordinatur, prauitate, uirtuteque utens, nihil enim æque, ac spiritus, facile est, atque uertibile. Quoniam igitur pacto in rebus inter se dissimilibus, tum natura, tum lege, tum passionibus resultant, & apparent eadem ab eisdem: certe neque fit ita, neque fieri potest, Quo enim modo aqua turbida simul, atque per spicua, siue agitata simul, atque quieta sub eadem forma similiter affici potest: si autem & conditio turbida alia sit in alio secundum colorum differentias, atque ipsi motus in configurationibus uariis, sic utique unum quidem erit genere aberrare à sincera prorsus imagine, specie uero diuersum. Siue igitur Phemonoe, siue Melampus, siue alius quisquam profiteatur communem de rebus eiusmodi regulam definire, ac penitus ordinare, queremus ab eis, numquid speculum, tum rectum, tum peruersum, tum ex materiis dissimilibus similem obiecti reddere possit imaginem? Sed illi nec à principio quidem de spiritu philosophati sunt quicquam. Proprium uero ipsorum spiritum, ut cumque se habeat, omnium esse regulam existimant, & examen, atque ego quidem non nego per omnia inter se differentia, congruentiam quoque aliquam inueniri, sed enim ipsum quod obscurum est, dispersum, euadit obscurius, erat & ab initio difficile cognitur rei præexilientis idolum. Difficilius quoque in uno quoque modo, more uel percipere aliquid communi uiso persimile, atque prorsus accommodatum.

Vnusquisque somnia sua, & suos inde obseruat euentus.

Is de causis nullo modo sperandum est, leges in somnio & statui posse cunctis æque communes, debet autem potius unusquisque se ipsum quasi artis habere materia, & in memoria scribere potest qualia uisa, in quales euentus inciderit. non enim difficile admodum hinc congregabit circa rem, quam usu quodam uel indigentia meditatur, usus namque necessitate meditatione memoriae suggerit, Præsertim quando ubique materia suppetit, In somniis autem nihil est abundantius, nihil iterum quod animos ad se magis adducat. Nam & stultos compellunt ad aliquid de somniis meditandum, atque curandum adeo, ut turpe sit futurum, homines implètes à pubertate decenium altero uate adhuc indigere, nec iam penes se ipsos multas eiusmodi artis regulas cumulasse. Operæ pretium utique foret, uisa, & accidentia sigillatim, tum uigiliae, tum somni, litteris commendare, nisi consuetudo ciuilibus nouitate huius

SYNESIUS

excogitationis horreret. hac ipsi uenia iudicamus diurnalibus annotationibus, annotationes quoque nocturnales esse quotidie coniungendas, atque ita utriusque uitæ humanæ status tenere actus commentariis commendatos. uitam nanque aliquam in imaginatione positam ratio posuit, nunc quidem meliorem media uita, nunc uero deteriore. Quantum uidelicet sanitatis, aut morbi spiritus habet. Sic igitur si seculæ quadam opera obseruationem huiusmodi prosequamur, ex qua ars paulatim accumulatur, dum nihil dilabitur à memoria, & alioquin urbana hæc erit oblectatio, & exercitatio animi, dum nostra, tum uigiliæ tum somni honoramus historia, & ad eloquentiam hæc exercitatio conferet. Quibus enim curæ est exercitatio linguæ nullum (ut arbitror) est inuentum hoc accommodatius ad dicendi facultatem in omnibus exercendam. si enim leuius sophista scripta quotidiana tradit esse optimos præceptores ad singula passim apte dicenda, propterea quod neque minima negligantur, sed oporteat omnia tum grauia, tum leuia eloqui, cur non etiam nocturnas annotationes interpretationis gratia colere debeamus.

Quam uaria, & fallax, & lasciua sit in somniis phantasia. Querit utique aliquis quantum opus aggressus fuerit, qui sermonem uisus adæquare uoluerit, in quibus separantur quidem, quæ natura cohereret, coniunguntur autem, quæ sunt natura discreta, atque & ratione disputationeque; opus est ad hæc, ut uisum, quod non occurrit, occurrat, neque etiam leue opus est motione prodigiosam, atque obsurdam suborientem animam in alterum traducere modum. Quando uero phantasia expelluntur quidem ab essendi munere, quæ sunt, introducuntur uero uicissim in esse, quæ nusquam, & nullo modo uel sunt, uel naturaliter existere possunt, quisnam modus est uisus intrinsecus incogitabilibus abstruere naturam prorsus inominabilem. Hæc autem ista, neque spes multas, simulque omnes, neque cum tempore ferens ostendit, tam & si hæc, ut hæc, & porrigit somnum incidunt. Putamus. nam quicquid uoluerit animis occursum, in quibus sane omnibus exprimere dislogius inorari, & id quod absque inaptitudine perfectissimi oratoris opus, exultat quidem hæc in somnio & iactabunda materia aduersus ipsam dignoscere naturam, plus aliquid in ferens, quam simplex existimatio ferat. neque. nam. absque passione circa uisa uersamur, sed uehementes quod, constitutiones affectionumque; contingunt, odia quoque; non minima ueniunt, & frequentia circa hæc ueneficia dormientibus imminet. uoluptas sane tunc maxime preualet, atque hic uitæ status propensius admodum blandissimis illecebris est obnoxius. usque adeo, ut subolecant animo amores, & odia in uigiliam duratura.

Quam pro

DE SOMNIIS

Quam prodigiosa in somniis uarietas phantasia.

I quis aut non uana sit locuturus, sed cuius gratia sermo est institutus absolutus, in hac ipsa uidelicet affectione, eiusdemque existimationibus, perceptionibusque constituere auditorem, uerbis utique, quae moueant egebit. Iam uero & aliquis simul uincit, gladiatur, uolat, capit. non omnia phantasia. Oratio uero quae capiet, dormit aliquis somnium, & in somnia uidet, ac surgit interea dormiens, ut existimat, & iacens excutit somnum. Philosophatur, & aliquid de apparente somnio utrumque nouit, atque hoc est somnium, illud uero duplex. deinde non adhibet fidem, putatque quod adest, & seuerum, & quae apparet esse uictoria. Hinc ergo totis uiribus concertatur, & somniat aliquis certamen aduersus se ipsum, tum dimittere, tum etiam excitare, Periculumque sui facere, & fallaciam deprehendere. Ferunt sane Aloadas pendere poenas, quod thessalicos montes super extruserint contra deos. dormientem uero nulla inuitabilis sententiae lex aliquando uetat seipsum in altum a terris attollere fortunatius Icaro, & aquilas superare uolatu, sumas quinetiam sphaeras superuolare, ubi & aliquis eminus orbem terrae considerat, & hunc non inspectum lunae significat. Licet & disputare cum stellis, atque cum diis occultis in mundo congregari. Quando enim factu difficillimum est, fit ibi facillimum, tunc manifesti palam dii profus occurrunt, neque horum nulla est inuidia. Paulopost in terris residet, neque praesens quidem, sed praesentis adest, nihil. non magis est proprium somnio, quam interciperi medium, nec agere tempore, sic utique statim loquitur cum ouiculis, atque balatum putat esse sermonem, & quae locuntur intelligit. adeo, itaque noua, adeo lata est argumetorum materia. puinciaque tractandi, si quis in somniis contederit accommodare sermones. arbitror eadem fabulas quoque sua ab in somniis licentia & copia accepisse, in quibus pauo loquitur, & uulpes, & mare, tam & si haec exigua sunt, si cum in somnio licentia conferantur, atque fabulae quae sint pars minima somniorum, tamen a sophistis coluntur, ac dignae interpretatione censentur, deceret uero quibus principium artis est fabula, eisdem in somnium esse finem. praesertim cum non frustra in his dicendi facultas exerceatur, quemadmodum, nec in fabulistis temere, sed profundioris sententiae aliquid ibi lateat.

Quod utile sit uitae simul, & eloquentiae notare quotidie quae somnia ueris, quae feceris, quae tibi contingerint.

Cingat se igitur unusquisque, cui datur otium, suppetitque uictus ad omnia conscribenda, quae uel uigilanti, uel dormienti contingunt, expendat in hoc temporis aliquid a quo quidem optimum est, quod alibi

SYNESIVS

intelligentia cōpatur uaticiniū. s. artem quā laudauimus cōgregare. qua quidē re nihil esse pōt utilius, quinetiā neq; dicendi ratio, hinc obiecta erit tanta & cōsequētia rerū. Philosopho sane tractatus eiusmōi ludus erit, atq; solatiū, dū nimia mentis remittet intentionē, quē admodū scy tæ sagittarii solent arcū. Rhetori uero tanq̄ demonstrationū suarū sūmā & apicē eiusmōi statuemus. qm̄ non opportune dicendi facundiā, uehe mentiāq; exercere uident, Milciadi iquā, atq; Cimoni, & quibusdā etiā ignobilibus, ac opulento, & inopi, ciuilia quoq; habētibus odio. Pro q̄ buse quidē antiquos etiā uidi uiros in theatro acriter cōcertātes, quāquā erant philosophi. & noīe uenerabiles. & uterque (ut uidebatur) prōduxe rat barbæ talentum. Verum non prohibuit eos professionis reuerentia inconuitia, iurgiaque efferri, & immodeste circumuertere manus in di sponendis s̄monibus abunde p̄ uiribus, sicut ego tunc arbitrabar, ido neis. ut aut̄ retulerūt, q̄ me postea docuere, neq; tūc erāt illi, neq; aliquādo fuerāt, nedum idonei, sed nec ab initio in natura quo. n. pacto ciuilitas erit eiusmōi, quæ uictori p̄miū dederit iterficiēti ciuē aliter de repu. sen tientē. Iam uero quicūq; nonagenari^o figmentū adhuc meditāt atq; cō tendit, i quod nō tēpus uerborū differat ueritatē. Omnino nomē quidē ipsum meditationis intelligere mihi uidentur, ubi aiunt p̄ aliud se stude re, hi autē apparatū esse finē exitimarūt, uiaq; ipsam, qua oportet icede re pro termino coluerūt. Ipsā nāq; meditationē fecere certamē. Quē ad modū siq̄stum in palæstra exercuerit strenue manus Pancratiū in ludis profiteatur olympicis adeo igitur, & mētis ariditas, & affluentia uerborū homines occupauit, ut esse uideantur aliqui in dicēdo quidē potentes. non habentes aut̄ quid sit eloquendū. cū tamē oportuerit ita se cōpasse quē admodū Archiloc^o & Alcaus, quorū uterq; propria uitæ gratia ero garūt uocis canore dulcedinē. itaq; posteritas memoria tenet, quib^o ob lectabantur, quib^o uedolebāt. non. n. i argumētis cōfictis uanos effude re sermones, quē admodū recēs hoc sapientū genus facere solet, neq; aliis suū largiti sunt bonū. sicut Stesichorus, & Homerus, qui gen^o quidē he roicū carminib^o suis illustrius reddiderūt, unde, & nos ad uirtutē p̄feci mus imitandā. Illi uero q̄tū in eis ē neglecti uidentur, de q̄bus nihil am plius hēmus dicere, nisi q̄ strenui fuere poetæ. Quisq; igitur apud poste ros exoptat memoriā cōfiditq; mandare posse litteris immortalia p̄sequa tur scribendi rationē à nobis p̄ter cōmunē cōsuetudinē in p̄sentia cōpro batā. Deponat se ipsum audacter apud tēpus. Fidus. n. est custos, quando secundū deum huicaliquid creditur

FINIS

Ex Mi

Ex Michale psello de dæmonibus interpres Marsilius ficinus.

Atura dæmonū nō est absq; corpore. sed habet corpus, & uersatur cirçā corpora, quod & uenerādi patres nostri iudicauerūt, sunt & qui asserant dæmones propria cū corporibus præsentia sibi apparuisse. Atque & Basilius diuinus mysteriorum nobis occultorū inspector nō solum dæmonibus. sed puris etiā angelis corpora tribuit, uelut spiritus quosdā tenues & aereos atq; pueros, & testē affert Dauidē dicentē. qui facit angelose eius spiritus ac ministros eius flāmeos, atq; id quidē necessariū est. oportet. n. ut diuinus asserit Paulus spiritus ministros, q̄ mittuntur corpus habere, quo mouentur gradūq; sistant, palamq; appareant, nouerūt enim hæc ministeria non aliter quā corpus aliud perfici posse. quod sic ubi legas in scriptura eos incorporeos appellari. respōdeo & nostros & alios solere corpora quidē crassiora corporea nominare. Corpora uero tenuia, & quæ aspectū tactumq; effugiunt in corporea frequenter cognominare. Nō est at corpus idē cognatū angelis atq; dæmonibus Angelicū enim corpus radios quosdā effundēs alternis oculis sustineri nō potest, eis penitus euanesces, dæmonicū uero si unquam tale fuerit eloqui nescio. uidetur autē tale aliquādo extitisse. cū Isaias nominet angelū qui cecidit luciferū, nunc uero alioquin obscurū & tenebrosūq; existit. ac si cōiugato lumine nudatū oculis offerratur, molestū nobis occurrat, & angelicū quidē materiæ penitus expers, quapropter & p̄ uniuersū solidū penetrat, atq; pertrāsit. minusq; etiā quā solis radius passionibus est obnoxiiū. Solis nāq; radium per corpora diaphana atq; tralucida procedentē siue ingrediētē obstacula terrena & opaca obstātia detinēt adeo ut sustineat fractionē, utpote q̄ ad malū cognitionē hēat. Corpori uero angelico nihil horum obstat, utpote quod nullā à quoquā oppositio nē patitur. quippe cū horum nullis in ordine congruat uel natura, corpora uero dæmonica quāuis ob tenuitatē iuisibilia sint, attamē materialia quodāmodo sunt, passioniq; subiecta, præsertim quæcūque loca subterranea subiere. Hæc enim a deo cōcreta sunt, ut tactui subiiciantur pulsataq; doleāt, & igni propinquātia cōburātur, adeo ut horū quædam cinerem quoq; relinquāt. Quod quidē apud tuscos italiæ populos accidisse historia traditur, neq; ego hæc loquor quasi poeticā fabulam monstrāq; in mediū asserens cretensiu phœnicūq; more. sed ex ipsis saluatoris uerbis p̄suasus hæc affirmo. quæ tradūt dæmones igne torqueri, ut

pote qui propterea. qđ corporei sunt pati possint. Quo enī modo pati possent si incorporei forent quod enī incorporeū est pati à corpore ne fingi quidem potest.

Sex dæmonum species, quomodo se transformant, se nobis insinuant. nos moueant.

Ccepi uero multa de his ab eis, qui seipfos dediderunt studio a deos in aspectū prouocādi, tā & si nil tale unquā uiderim, neq; uidere dæmonas optem. Versatus uero sum cū aliquo qui in cheroneso græciæ cōtermina solitariā uitā egit Marco noīe hic i mesim fluuium genus suū referebat ac si quis alius in dæmonū cultu profecerat inspexeratq; apparitiōes dæmonū, hæc ergo antequā uana falsa que spernebat atque detestabatur. deīde uero palinodiā cecinit uerisq; dogmatibus & nostris adhæsit. hic ergo multa & mira quidē & dæmonica nobis aperuit atq; mihi interdū interrogāti, utrū dæmones pati possent, & ualde quidē inquit, adeo ut nōnulli dæmonū semen iaciant, atq; in pusilla quædā aīalia oriantur. Tum ego incredibile inquā dæmonas excremēta habere & mēbra genitalia. habēt quidē inquit ille mēbra. sed nō talia. Excremētū uero aliquod ex illis emanat. Tū uero subiūxit. mihi credē. sed ego in quā graui indiscrimine sunt si nostro more nutriuntur. Nutriūtur sane inquit marcus. alii quidē in spiratione ueluti in arteriis & neruis uiget spūs. alii uero humore. sed nō ore. ut nos, imo uero sicut spongiæ atq; ostrea, exugētes quidē humorē extrinsecus adiacētem. Rursus aut quod in humore cōcretius est secernētes. id uero nō patiūtur oēs. sed solū genera dæmonū materiæ proxima, genūsq; dæmonū, qđ odit lucē & aquatilē atq; subterraneū. Ad hæc interrogauī. sūt ne o marce multa dæmonū genera: multa inquit, atq; diuersa, tū secundū formas tum secundum corpora adeo ut & aer qui supra nos est, & qui circa nos sit plenus dæmonum. plena & terra mareque & loca abdita, atque profunda. nisi moles tum est in quā enūmera. Sex generaliter inquit sunt genera dæmonū, neq; uero noui utrū locis diuidere oporteat dæmonas in quibus uersantur an potius ex eo, qđ uniuersū dæmonū genus amorem afficiatur ad corp⁹. Esse uero noui senariū numerū corporeū atq; mundanum. In eo enī circūstatiæ corporeæ sunt, atq; mūdus per hūc cōpositus est. siue qđ hic numerus primus est qui cōponat triāgulū scalenū. Esse uero propriū æquilateri diuinū atq; caeleste, utpote qđ sit sibi ipsi æquale ac difficile moueatur ad malū. propriū uero æquicrurii genus humanū uti. qđ uno quodā ab instituto aberret, ex penitentia uero fiat melius.

Scaleni

DE DAEMONIBVS

Scaleni uero propriū dæmonicū tanquā inæquale, nec ullo modo propinquans bono. siue igitur hoc siue alio mō res se hēat, sex oīno ille genera dæmonū enumerabat. & primū quidē prima lingua barbāre nomīabat leliureon. i. igneū. quod circa sublimiorē aerē puagari dicebat. omnē nanq; dæmonicū ex lunaribus regionibus uelut ex tēplo prophanum aliquid exterminari. Secūdū uero genus quod in aere propinquo nobis oberrat. quod & a multis propriæ aerē nominatur. Tertiū terrenū, quod plurimū circa terrā uersatur terrenisq; aduersatur multis rationibus atq; machinis. Quartū aquatile & marinū quod humoribus se imergit, ac libenter circa lacus & fluuios habitat, multosq; perdit aquis & in mari fluctus excitat ac tēpestates, nauigiaq; uiris honesta fūdītus submergit, multosq; obruit undis. Quintū s̄bterraneū quod hītat quē sub terra, iuadit autē quod puteos effodiūt & metalla. Efficit hiatus terræ, & fūdāmēta cōcutit. flāmi uomos uētos suscitāt. Sextū & ultimū ē lucifugū ip̄scrutabile. ac p̄it̄ tenebrōsū passiōibusq; frigidis uiolēter respdēs. Essē uero dicebat hęc oīa dæmonum genera sic affecta, ut & deos oderint, & hōibus aduersentur. sed aliud alio peius. Aquatile enī & subterraneum, ac etiā lucifugū summo opere malefica atque p̄nitiosa. hęc enim nō phāta suis ex cogitationibusq; animas deprauare atque lædere. sed oberrātia ferax more siluestriū ad p̄niciem hominū festinare. sic aquatile quidē errātes in aquis suffocare, atq; morbo comitali demētiaq; uexare. Aereos autē atq; terrestres arte quadā & ex cogitatione inuadere, sicq; humanos animos fallere, & ad perturbatiōes turpissimas & iniquas perniciosasq; flectere. Tum ego quonā pacto & quod agētes hęc peragūt. utrū dominantes nobis & quocunque placet uelut mācipia circūferētes. Nō dominātur ait. sed nobis clam cōmemorant. spiritui nāque qui nobis inest phātaastico propinquat. utpote qui & ipsi spūs sint uerba perturbationū & uoluptatū nobis insonāt. nō emittētes quidē uocē pulsatione quadā ac sonitu. sed sermones suos absq; sonitu imittētes. sed quo nā pacto inquā sine uoce sermones nobis ingerere possūt. Quid mirū iquit si mō illud animaduertas, quē admodū uidelicet qui loquitur si procul loquatur uehementiore clamore eget. factus uero propinquior inaudiētis aurē susurrādo subloquitur, qui si posset cū ipso aīæ spiritu copulari nullo sono prorsus egeret. sed sermo eius uoluntate cōceptus nullo penitus sono audiēti illaberetur. quod quidē animalibus ēt egressis corpe cōtingere tradūt. Has. n. sine strepitu inter se uersari. hoc utiq; modo nobiscū dæmones conuersantur. clam uidelicet ādeo ut nec unde quidē nobis inferatur bellū lice

at perferre. Neque de hoc dubitabit quisquis quod aeri cōtingit cō-
 siderauerit. Sicut enī aer præsente lumine colores & formas accipiēs tra-
 ducit in illa quæ naturaliter accipere possunt, sicut apparet in speculis re-
 busq; quasi specularibus, sic & dæmonica corpora suscipiētia ab ea, quæ
 intus est essentia phantastica figuras atq; colores, & quascūq; ipsi uoluerūt
 formas in ipsū animalē nostrūq; spiritū trāsmittūt, multa nobis nego-
 cia præsunt uolūtates & cōsilia suggerētes formas subindicātes suscitan-
 tes memorias uoluptatū simulacra passionū frequēter concitantes uigi-
 lantibus atq; dormiētibus. nō nūquā uero fœmora nobis ac inguina titi-
 lātibus incitātes insanos & iniquos amores subiiciūt & subacuūt. præci-
 pue uero si hūores calidos humidosq; ad id cōducētes nacti fuerint. Sed
 hi plutonis galeā subinducētes perturbāt animas arte quadā & sophisti-
 ca fraude. Reliqua uero dæmonū genera nihil excogitāt sapiēter, nec quic-
 quid facile astu peragūt, nisi quod molesta tamē atq; ualde turpia sūt, &
 charonei spūs more lædūt. Sicut enī ferunt spiritū hūc corrūpere quic-
 quid propinquauerit siue quadrupes siue homo siue sit auis, sic dæmo-
 nes occursum diri quicquid occurrerit subito perdūt agitātes corpora ani-
 mosq; naturalesq; habitus peruertentes. Sæpe etiam igne, aqua, præcipi-
 tio perdūt nō solū homines uerū etiam bruta nōnulla. Ad hæc ego cur-
 nam hi dæmones bruta rursus inuadūt. iam uero circa gergefam tale ali-
 quid accidisse porcis sacra testantur eloquia. Ad hæc ille, cum dæmones
 hominum hostes sint nihil mihi uideri debet eos lædere. insultāt quin et
 aduersus bruta nōnulla, nō tam uoluntate nocendi, quā uiuifici caloris
 auiditate. Cum enim in locis habitent profundissimis, ad summū qui-
 dem frigidis, sed humore carentibus frigiditatem plurimam contrahūt
 humoris expertē. quā quidem obstructi in angustūq; coacti calorē humi-
 dum appetūt & uitalem, utq; hunc assequātur in animalia irruūt & ra-
 tione carentia & ad balnea foueasq; aduolāt. Nam calorem ignis solisq;
 uelut comburentem & exsiccātem fugiunt. Calorem uero animalium
 quasi moderatum suauiq; humore permixtū diligūt, præsertim huma-
 num quia sit temperatior. quam obrem hominibus se insinuātes, nō me-
 diocriter eos perturbāt oppletis uidelicet meatib⁹, & impletis in quib⁹ spirit⁹
 insidet animalis, ipsoq; spiritu dæmoniorum corporum crassitudine
 coacto intusq; concusso, ex quo accidit ut uibrentur concutianturq;
 corpora uiresq; principales male in actionibus se habeant, ac motiones
 stupidæ erraticæq; proueniāt. Atq; si dæmon qui irruit subterraneus sit
 concutit ac destruit occupatum, clamāntque per ipsum utens patientis
 spiritu

DE DAEMONIBVS

spiritu uelut proprio instrumento Sin autem lucifugorum aliquis homini seclam ingesserit segniciē adducit, cohibetq; uocem hominēq; obsessum quasi mortuum reddit. hoc enim genus tanquam inter dæmones ultimum terrestrius est summo perēque frigidū, atq; aridum, & cuiusque latenter irreperit uim omnem animalem obtundit & hebetat obfuscet & delet. Cum uero ratione captum sit omnino, omni que intellectuali speculatione prorsus orbatum & ductum in ratiōali quadam phantasia more brutorum præceteris indocilium nullis rationibus auscultat, nec redargutiōes metuit. quo circa recte apud multos mutum surdumq; uocatur, neque discedit ab occupatis nisi diuina potestate propulsum oratione uidelicet ieiuniōq; accedentis. Sed ego o Marce inquam retentiora quædam sapere nos medicorum sectatores adducūt, afferentes passiones eiusmodi non esse effectus dæmonum sed humorū uaporūque & uenti male sese habentium. Itaq; pharmacis & diæta nō carminibus incantantium expiationibusque curare hæc aggredi solēt. Tum ille nihil mirum est hæc medicos dicere, qui nihil nouerint præter sensum, sed corporibus tantum incubuerint cognoscendis. Illa fortasse decebat malorum humorum putare incommoda capitis somniferam grauitatem, atræ bilis angustias, phrēsis deliramenta, quæ lauacris, potionibusq; uel euacuationibus, uel emplastris sedare consuerunt. Inpirationes autem occupationesq; quibus qui obsessus est agere nihil potest, non intellectu, non ratione, non phantasia, non sensu. Aliud uero ē quod mouet atque ducit, dicitque in super quæ non nouerit occupatus & futura non nunquam prædicit. quo inquam pacto dicemus, hæc esse erraticas materiæ motiones.

Quomodo dæmones occupent hominem loquantur moueant se transforment.

Ego igitur Marco fidem adhibeo, præsertim cum memoria tēcam quæ de dæmonibus diuina nobis euangelia tradunt, quod uero corinthio cōtingit iubete Paulo & deniq; quotcunq; patrum nostrorum scriptis leguntur de dæmonibus multa penitusq; miranda. Reliquum uero est ea referre, quorum ego inspector, & quibus uelut auctor interfui. Profectus sum in elasoniam ubi uir quidam actus dæmone multa multis oracula fudit. Quem ego conueniens interrogauit unde nam sibi facultas uaticinandi contigerit cum uero ille aperire nollet, archanū tandem laconicam passus necessitatem, tandem confessus est uerum, retulit ergo se in initium fuisse in operibus dæmonum a quodam Aleto

Liuius qui eum nocte adduxisset in montem iussissetque herbam quam-
 dam assumere, deinde in os expuisset & quibusdam unguentis oculos
 illinisset, unde sibi daemum turbas uidere contigerit. ex quibus sen-
 serit quasi coruum quendam inuolantem osque suum ingredientem ex eo
 tempore, atque hactenus sibi uaticinium adesse de quibuscunque & quan-
 docunque hoc ipsum uult, quod eum mouet, in diebus enim crucifixio-
 nis & in die uenerandae apud nos resurrectionis mihi ait, nihil etiam si stu-
 diose contenderim insonat. Hec ille nunciauit cum uero quidam meo-
 rum comitum irrideret eum, percuteretque ceruicem ait. Tu quidem pau-
 lo post pro una plaga multas utique reportabis, & aliis multa praedixit
 quae prouenerunt. Quidam ergo eum fatidicum conspiciatus tanquam
 musicum instrumentum insonantibus daemonebus euasisse sic obiecit
 omnes insaniae species passiones sunt deprauatae materiae, potiusquam
 tragicae daemoneum passiones. Adhuc ille nihil mirum uideri debet in-
 quit, si ita medicorum sectatores iudicant, qui nihil unquam eiusmodi
 uiderint. Nam & ego ita putabam quousque contigit prodigiosum aliquid
 prouidere, quod non importunum erit in praesentia recensere, & profe-
 cto nihil mentiar. Senex quidam qui hoc idem pallium induebatur fra-
 ter meus natu maior habebat uxorem, alioquin modestam morbisque ue-
 xata frequentibus, haec aliquando puerpera uehementer iam laborabat
 uentremque confringens barbare loquebatur sermone praesentibus inco-
 gnito itaque ambigebant omnes quid in re ardua faciendum foret, foemi-
 nae uero quaedam adducunt peregrinum quendam nomine Anapha-
 langiam ualde senem rugosumque & exustum, atque nigrum qui nudato
 ense prope lectum adstans ira quadam apprehendit a grotam linguaque
 sibi patria id est harmenica acriter conuiciatus est, illa huic uicissim re-
 spondit harmenice ac primo quidem audax electo prorupit cum eo pro-
 tinus certatura. At barbarus ille, tum maxime adiurationibus utebatur
 & quasi furens minabatur illam se percussurum. Tum foemina se rece-
 pit compressit contremuitque, & humilius iam locuta in somnum mox
 incidit. Nos autem obstupuimus ambigentes quo nam pacto illa locu-
 ta sit harmenice foemina, quae harmenios nec uidit quidem unquam
 neque domesticis laribus egressa est. cum ergo respuisset interrogauimus
 eam quid passa fuisset, & nunquid acta animaduertisset uel mente te-
 neret, tum illa respondit se uidisse daemum uisum teebrosam & si-
 mile mulieri passos habenti crines in se irruere, unde antequam ipsa le-
 ctum ingrederetur extimuisse. Quod uero deinceps secutum est minime

DE DAEMONIBVS

me perſenſiſſe. quam obrem ego poſt hæc ita dubitare cepi . quonã pa-
 cto dæmon mulierem perturbãſ mulier apparet. nec iuria dubitaba-
 tur utrũ dæmonum alii quidem mares. alii uero ſint fœminæ. more aia-
 lium caducoꝝ. Præterea quomodo dæmõ lingua harmenica uteretur.
 nam ualde dubitandũ eſt num dæmones alii græce. alii caldaice. alii p-
 ficæ. alii ſyriace loquãtur. Deinde quomodo ad magi illius minas ſeipſũ
 dæmon cõpreſſerit ſtriçtumq; timuerit enſem. quid enĩ patiatur ab enſe
 dæmon indiuiduus atq; immortalis: Tum Marcus dubitationem meã
 animaduertẽs ait. nullus dæmon ſua pte natura mas eſt uel fœmina. Cõ-
 poſitorum enĩ ſunt huiusmodi paſſiones. corpora uero dæmonũ ſim-
 plicia ſunt ductu flexuq; facilia. ad omnemq; configurationem natura-
 liter apta. ſicut enĩ nubes ſuſpicimus nunc hominũ. nũc urſorum. nũc
 draconum aliorũue prætere figurã. ſic & corpora dæmonum. ſed hoc
 intereſt. quod nubes externis agitata uetis figurã uarias agunt. Dæmo-
 nes autem proprio cõſilio prout ipſi uolũt corpoꝝ formas in ſe uariãt.
 & modo in breuiorem molem cõtrahuntur. modo rurfus in longiorẽ
 ſe extendunt. Quemadmodum lumbricis uidetur accidere ob ſubſtan-
 tiam meliorem ductuq; facillimã. neque ſolum magnitudine in eis di-
 uerſitas accidit. uerum etiam figurã coloreſq; uariant multiformes. cor-
 puſ enim dæmonis ad utrũq; eſt natura paratum. qua enim ratione eſt na-
 tura facile cedens. ſic in uarias figurarum ſpecies transformatur. qua ue-
 ro aereum eſt. diuerſos aeris inſtar colores ſubit. Sed aer quidẽ ab extrinſe-
 co coloratur. corpus uero dæmonis ab intima phantaſiæ actione ſpeci-
 es colorum accipit. quemadmodũ nobis expauſcentibus genæ palle-
 ſcunt. uerecũdia uero affectis rubeſcunt. Anima uero prout ſic aut ſic af-
 ficitur. paſſiones eiufmodi in corpus. ſimiliter traducente eadem ratio-
 ne de dæmonibus eſt putandum. Nam & hi ab intrinſeco in corpora ſua
 colorũ ſpẽs tranſferũt. qua propter unũ quodq; dæmonũ corpus propri-
 um in quam elegerit figurã transformans. ſpeciẽq; coloris certam ad
 extremum uſq; corporis educens. ſic & tanquã uir apparet. & mox oc-
 currit ut fœmina. leõis more fremit. ſaltat ut pardalis. latrat ut canis. atq;
 ad utrius ualſq; formã ſe aliquando tranſfert. Ac dum omnes eiufmo-
 di uiciſſim formas mutat. nullam earum ſtabilem retinet. Non enim ſo-
 lidum eſt corpus dæmonum. quo poſſit acceptas retinere figurã. Sed ſi-
 cut in aere & aqua contingere conſueuit. uidelicet ſiue colorem in fun-
 das. ſiue figurã imprimas. mox diffunditur atq; diſſoluitur. ſimile qd-
 dam dæmonibus accidit. Nam & in his figurã. colorq;. & ſpecies rerum

quarumlibet cito dilabitur. Docuit itaq; Marcus has maris & fœminæ differentias nō inesse dæmonibus. sed apparere nullamq; eiusmodi formam in eis stabilem permanere. Sin autem ē multis audiueris dæmonē sub fœminæ specie omnibus puerperis apparere, nullamq; eiusmodi formam scito, non omnes dæmones eandem uim uolūtatēq; habere. sed in hoc etiam illos ualde differre. Nempe in proportione quadam simili qua etiam composita caducaq; animalia se habere. sicut enim inter hæc homo quidem intellectualis prudentisq; potentiæ particeps phantasticam in super uim cōmuniorem habet ad omnia ferme sensibilia explicabilem atq; diffusam. tum ad cælestia. tum ad illa quæ circa terram sunt, atq; in ipsa terra. Equus autem atq; bos & reliqua ordinis eiusdem uim eam magis particularem, atq; ad nonnulla imaginabilia cognominatam operantem. quæ præsepe possessoresq; suos cognoscit. Culices autem & mures atq; similia angustiorē hanc habēt, atq; indistinctam, neq; formam cognoscunt, ex quo emerferunt, neq; locū quo processere & quo quid est adducendum. sed unicam tantū imaginationem habent. s. alimentī, sic & multa diuersaq; dæmonum genera inter se similiter differūt. Nempe in his quoq; ignei quidem aerei q; phantasiam habent uarie admodum distinctam atq; discretam quancūque imaginabilem speciem elegerint. nam ad hanc ipsam se ipsos formant. Contra uero lucifugum dæmonum genus se habet, eius enim imaginatio ualde angusta est. itaq; formas uarias non cōmutat, utpote q̄ plures imaginabilium rerum nō habeat species. neq; corpora possideat ad motum agilia ad flexūq; accommodata. Aquatiles uero atq; terrestres medium inter hos dæmones obtinentes possunt quidem plures formas mutare. sed quibus maxime delectantur in eis diutius immorantur. Quicumque enim in humidis uiuūt molliorēque uitæ ductum tenent se auibus mulieribūsq; similes reddunt. Quapropter naiadas nereidas, & dryadas fœmini nō sexu hos cognominant. quicumque uero in locis habitant siccioribus corporaq; habent subarida quales ὄροσπείλους esse ferunt in uiros se transformant. Nonnunquam etiam canibus & leonibus aliisque animalibus similes se ostendunt. In quibus uidelicet mos inest masculinus. Nihil itaque mirum si dæmoniū in uadēs puerperas fœmineam præfert formam. quippe cum sit adulterum humiditatibūsq; se oblectetur impuris. formam enim subit uitæ sibi gratæ conuenientem.

Dæmones singulorum gentium quibus loquuntur linguam imitantur.

DE DAEMONIBVS

Quia uero ratione harmenice loquerentur. Marcus quidem nō explicauit, neque etiam à nobis est quæsitum. Arbitror autē hinc fore hoc manifestum. quoniam non possit lingua dæmonum propria inueniri. tam & si hebraicam quis seruare linguam dixerit, siue græcam, aut syriā, aliā uel barbaram. quid enim opus est uoce dæmonibus: qui inter se absque uoce conuiuunt. Cum uero sicut angeli posteriores posterioribus, alii aliis gentibus præfunt, sic dæmones, alii aliis assistunt. sane singuli singularum gentium linguas exercent. quam obrem dæmones. qui inter græcos habitant heroico stilo oracula ediderunt. apud caldæos uero caldæica utebantur lingua. quemadmodū apud ægyptios ægyptia uoce colloquia faciebant. quin etiam dæmones incolētes harmeniā si alio forte se conferant indigenarū uoce utuntur.

Cur dæmones timeant minas atq; patiantur.

Sed quæritur cur dæmonia minas ensesque timeant. profecto omnia dæmonum genera audacia. rursumque timiditate plena sūt, præsertim cōiunctiora materiæ. Aerea enī circumspectæ cogitationis participia, si quis obiurgauit discernere nouerunt obiurgantem uel honorantem, neq; aliter ab obsessis discedunt nisi obtestator erga deum sanctimonia polleat. nomēque dei sermonemq; horribilem incantet potestate diuina. hæc profecto sunt dæmonia materiæ proxima formidantia, ne in loca profundiora abyssumque demittatur. Item angelos timēt. qui illuc eos præcipitant quotiens uidelicet quispiam eis præcipitium minitatur adducitq; inuocatiōes angelorum ad hoc institutorū. ualde enim timēt. Nam ob ignorantiam non discernunt minitantem. Iam uero si anicula quædam uel superbior seneciū aliquis. minas eiusmodi rustice intentauerit sæpe discedunt, quia discernere nequeūt. Ideo superfluis etiam quibusdam facile mancipantur. sanguibus & capillis à polluto magorum genere. Item plumbo & cera tenuiq; filo deuinciuntur, atq; nefariis adiuratiōibus cōturbantur. uenefici ergo & nefandi dæmonia hæc subterranea māsuefaciunt. Qui uero nefariis ministeriis abstinet aerea. maxime colunt cauētes ne dæmonium subterraneum interueniat. nam si quid tale interuenerit præter id, qd terrores incutit. et saxa iacere cōsueuit. propriū enī subterraneo est lapides incurrētes iacere. sed ictibus irritis. Aerea uero. dæmonia ratio dicitur intrepida esse. neq; tamen boni quicquam afferunt, quoniā & supba sūt & iactabūda & deceptōis phātasæq; lianis plēa. ab eis. n. incultores ueniūt ignei qdā radii, quos furiosi hoīes diuina spectacula putāt. nihil tamē ueri cōstātisq; possidēt. quid. n. in obscuro

ris dæmonibus potest lucis inesse. sed hæc omnia fallaciæ sunt occul-
torum atq; præstigiæ. Sunt pleriq; qui cõmuniter appellantur Euche-
tæ quorum fraudulentum dogma ab insano quodã manente manauit.
Tradunt ergo principia plura & profecto ab ipso manente duo rerum
principia supposita sũt. ita ut deo bonorum opifici deus malorum arti-
fexq; ponatur, deoq; cælestium domio deus dominus subcælestiũ. hinc
Euchetæ miseri tertium his principium adhibuerunt. Nempe apud eos
unus quidem pater est. filii uero duo antiquior uidelicet atq; iunior. p̄i-
cipia tria. sed patri quidẽ supermundana tantũ. iuniori autẽ filio cælesti.
seniori uero subcælestia uelut dominis tribuũtur. Quod quidem do-
gma nihilo à græcis fabulis differre uidetur iuxta poetiũ illud ternario
distributa sunt, præmia numero. Sed inter Euchetas alii utrũq; filiũ co-
lunt. nam & si dissidere eos nunc inter se dicant. utrũq; tamen existimãt
adorandum. Quoniam ambo ex eodem patre nascantur atq; in poste-
rum cõciliandi mutuo sint. Alii uero alterum duntaxat. i. iuniorem co-
lunt. utpote qui meliori præstantiori q; prouiciã dominetur. seniorem
uero nõ spernunt quidem, sed obseruant ipsum cauentes, uidelicet ne
malefaciat. Deterimi uero inter illos à cælesti quidem numie disingũ-
tur omnino. solum uero terrestrem sathanã finibus suis excipiũt, ipsum
que nominibus apud eos potioribus extollunt appellãtes primo geni-
tum & à patre sciunctũ. Item arborũ animaliumq; & reliquorum com-
positorũ opificem, pestifex uero atq; hostilem. Sed qui hæc dogmata in-
troducũt & oculis & auribus mentis capti sunt. neq; enim uident ex ipsa
rerum cognatiõẽ mutua, unũ esse omnium auctorem, neq; scripturam
sanctam id docentem audiunt, neq; ratione secum ipsi reputant. q̄ ui-
delicet si duo inter se dissidẽtes rerum opifices essent, non esset una que-
dam conspiratio unioq; omnia ligans. Et si dæmonia diuitias nobis &
gloriam promittunt. nihil tamen ex se tradere possunt. quippe cum
imperium nullum habeant, sed iuisu tantum quædam inania suis cul-
foribus afferunt, uaria prorsus & instabilia, quæ tamen impii diuina esse
pectacula putant.

Euchete & gnosci ut dæmonia toto concipiant pectore nefanda
sacrificia perpetrant. Conueniunt die quo passus est saluator uespere sta-
tutum in locum una cũ puellis sibi notis. & post quædã sacra extinctis
luminibus mistim coeũt siue cũ sorore, siue cũ filia, siue cũ qualibet. no-
no rursus mēse reuertũtur. puellasq; accersũt, & ifãtes iã natos ab his uel-
lunt. perq; totum corpus pueros circuncidunt & circumfuso sanguine
phialas

ris dæmonibus potest lucis inesse. sed hæc omnium
 torum atq; præstigiæ. Sunt pleriq; qui cõmunite
 ta quorum fraudulentum dogma ab infano quod
 Tradunt ergo principia plura & profecto ab ipso
 principia supposita sũt. ita ut deo bonorum opifici
 fexq; ponatur, deoq; cælestium domio deus domi
 Euchetæ miseri tertium his principium adhibuer
 unus quidem pater est. filii uero duo antiquior uic
 cipia tria. sed patri quidẽ supermundana tantũ iun
 seniori uero subcælestia uelut dominis tribuuntur
 gma nihilo à græcis fabulis differre uidetur iuxta
 distributa sunt, præmia numero. Sed inter Euchet
 lunt. nam & si dissidere eos nunc inter se dicant. ut
 adorandum. Quoniam ambo ex eodem patre na
 rum cõciliandi mutuo sint. Alii uero alterum du
 lunt. utpote qui meliori præstantioriq; prouicia
 uero nõ spernunt quidem, sed obseruant ipsum
 malefaciat. Deterimi uero inter illos à cælesti qui
 tur omnino. solum uero terrestrem fathanã finib
 que nominibus apud eos potioribus extolluntur
 tum & à patre seiunctũ. Item arborũ animalium
 positorũ opificem, pestiferũ uero atq; hostilem. Sed
 troducũt & oculis & auribus mentis capti sunt. neq; enim uident ex ipsa
 rerum cognatiõẽ mutua, unũ esse omnium auctorem, neq; scripturam
 sanctam id docentem audiunt, neq; ratione secum ipsi reputant. q̄ ui
 delicet si duo inter se dissidẽtes rerum opifices essent, non esset una que
 dam conspiratio unioq; omnia ligans. Et si dæmonia diuitias nobis &
 gloriam promittunt. nihil tamen ex se tradere possunt. quippe cum
 imperium nullum habeant, sed iuisu tantum quædam inania suis cul
 soribus afferunt, uaria prorsus & instabilia, quæ tamen impii diuina esse
 pectacula putant.

Euchete & gnosci ut dæmonia toto concipiant pectore nefanda
 sacrificia perpetrant. Conueniunt die quo passus est saluator uespere sta
 tutum in locum una cũ puellis sibi notis. & post quædã sacra extinctis
 luminibus missim coeũt siue cũ sorore, siue cũ filia, siue cũ qualibet. no
 no rursus mēse reuertũtur. puellasq; accersũt, & ifãtes iã natos ab his euel
 lunt. perq; totum corpus pueros circuncidunt & circumfuso sanguine
 phialas

DE DAEMONIBVS

ra cremant cinerem cum sanguine miscent. hoc pocula cōdiūt, tum sua inter se, tum aliorum clā Existimant enim hoc sacrificii & alimenti genero fanos caracterem diuinum nobis impressum, cētē penitus aboleri. itaq; dæmonia liberi^o ingredi. excantent trahantq; dæmonas. *magia* nō uanum nomen sortita sunt. sed uim quā ium enim ars quædam est circa materiales dæulachra dæmonum prouocans in aspectū & alieris excitat, alios autem ex alto deducit. Discipuli dæmonem existimat malum, propter supbiæ angelico statu ordineq; delapsū. Opinio uerionum partem iudicat malam. & hanc quidē nō sed ex prima rerum diuisione sic affectam tortoerfus animas delinquentes, talem itaq; dæmonū ræstigiator in aspectum imaginarium prouoectatoribus obiicit, & aliis quidem fluenta quæ adducunt in medium. Aliis autem uinculorum tiamq; promittūt. Adducunt uero tales dæmonitibusq; quibusdam & in plurimis quidem mēa loquitur. Magia uero facultas quædam græcis e compos. Tradunt enim hanc esse extremā saceraoni portionem. Affert autem uisa quædam sapius in aspectum falso diuinitatem aliquam præferētia. Hæc enim facultas perscrutatur unius cuiusq; rei sub luna genitæ, naturam, potentiam, qualitatem elementorum in quā eorumq; partium animalium omnium plantarum & seminum & pomorum, item lapidum herbarūq; ac sūmatim unius cuiusque rei substantiam & uirtutem. hinc ergo effectus suos agit & statuas sanitatem adducentes. uidelicet omnigenis figuris instructas, & alia rursum artificia inferentia morbos caller, & quæ inter se differunt & quæ conueniunt. multarum nanq; materiarum commistio unionem illi arti affert, distantia uero ab uno discretionem infert. Iam uero aquilæ & dracones apud illos ad sanitatem conferredicuntur, feles autem & canes. & corui cōferūt ad uigiliā. Cera itē atq; lutū ab illis ad quōsdā ptiū cōformatoēs assumi solēt. q̄ppe cū proprietates quasdā suis uirib; hēant. Appet frequēter cælestis ignis hucusq; traductio. tūc uero statuæ subridere uidentur. & lāpades spōte ignib; accēdūtur istructa ē magia multū astronomi

DE DAEMONIBVS

phialas implent corpora cremant cinerem cum sanguine miscent. hoc condimento epulas & pocula cōdiūt, tum sua inter se, tum aliorum clā quoruncūque possūt. Existimant enim hoc sacrificii & alimenti genere tanquam maxime profanos caracterem diuinum nobis impressum, & dæmonia procul arcētē penitus aboleri. itaq; dæmonia liberi^o ingredi.

Quomodo magi excantent trahantq; dæmonas.

Veneficia atq; magia nō uanum nomen sortita sunt. sed uim quādam possident. Veneficium enim ars quædam est circa materiales dæmones & terrestres. Simulachra dæmonum prouocans in aspectū & alios quidem uelut ab inferis excitat, alios autem ex alto deducit. Disciplina enim nostra omnem dæmonem existimat malum, propter supbiæ & uanitatis excessum ab angelico statu ordineq; delapsam. Opinio uero græca paruum dæmonum partem iudicat malam. & hanc quidē nō tanquā electione talem. sed ex prima rerum diuisione sic affectam tortoris uicem gerentem aduersus animas delinquentes, talem itaq; dæmonū portionem ueneficiis præstigiator in aspectum imaginarium prouocat. uisq; imaginalia spectatoribus obiicit, & aliis quidem fluentia quædam illinc exundantia adducunt in medium. Aliis autem uinculorum solutiones & delicias gratiamq; promittūt. Adducunt uero tales dæmonum potestates nodis cantibusq; quibusdam & in plurimis quidem mēritur in quibusdam uera loquitur. Magia uero facultas quædam græcis uisa ē potestatis plurimæ compos. Tradunt enim hanc esse extremā sacerdotii portionem. Affert autem uisa quædam sæpius in aspectum falso diuinitatem aliquam præferētia. Hæc enim facultas perscrutatur uniuscuiusq; rei sub luna genitæ, naturam, potentiam, qualitatem elementorum in quā eorumq; partium animalium omnium plantarum & seminum & pomorum, item lapidum herbarūq; ac sūmatim uniuscuiusque rei substantiam & uirtutem. hinc ergo effectus suos agit & statuas sanitatem adducentes. uidelicet omnigenis figuris instructas, & alia rursū artificia inferentia morbos caller, & quæ inter se differunt & quæ conueniunt. multarum nanq; materiarum commistio unionem illi arti affert, distantia uero ab uno discretionem infert. Iam uero aquilæ & dracones apud illos ad sanitatem conferredicuntur, feles autem & canes. & corui cōferūt ad uigiliā. Cera itē atq; lutū ab illis ad quæsdā partium cōformations assumi solēt. quippe cū proprietates quasdam suis uiribus hēant. Appet frequēter cælestis ignis hucusq; traductio. tūc uero statuæ subridere uidentur. & lapides sponte ignibus accēdūtur. instructa ē magia multū astronomi

ca facultate plurimaq; p ipsa pagit. Est & quaedam ipelui uaticinatio p qua
 & rustici saepe uaticinatur profecto quemadmodum praedictio quaedam fit. i.
 paerent q; pfolia sic praedictio quaedam fit ipelui apud assyrios frequetata atq;
 noinara. qua profecto congruitate quandam habet cum daemonebus mate
 ria ualde coniunctis. Accipiunt ergo pelui aqua plenam uaticinantes dae
 monibus congruentem in profunda repentibus. Apparet autem peluis
 illa aqua plena quodammodo & spirare, propter sonitum, ipsaq; aqua ipel
 uim infusa secundum substantiam quidem ab externis aquis minime
 differt. sed uirtute infusa carminibus ualde praecellit atq; ita facta est ap
 tior ad suscipiendum spiritum deinde fatidicum. Id uero daemonum
 particulare est atque terrenum compositionibusq; attractum, & cum pri
 mum illabitur aqua sonum mox quendam exiguum & significatiouis
 expertem edit remissionem eius praesentibus significantem. Deinde ue
 ro in aqua iam inundate exiles quidam soni susurrant quadam praedictione
 futuri. Est autem eiusmodi spiritus passim per raras, quoniam solaris ordinis
 est sortitus, idque genus daemonum dedita opera tenuem uocem edit, ut
 propter indistinctam uocis obscuritatem eius mendacia minus deprehendi
 possunt. sed nunquid corpora daemonum pulsari possunt? possunt
 sane atque dolere solido quodam percussa corpore. uerum quomodo pacto.
 cum sint spiritus, neque solida. neque composita natura, & compositorum est
 sensus. Sed profecto in his quae sentiunt. non neruus ipse est qui sentit. sed qui
 eis spiritus inest. Quapropter si atteratur neruus si frigeat. si quid aliter
 patiatur spiritu uidelicet in spiritum missio fit dolor. Nempe compositum
 nunquam per se doleret. sed quando participat spiritum, quo quidem pri
 uatum priuatur & sensu. Daemonicum itaque corpus per totum se natu
 raliter sensuale secundum partes singulas absque medio uidet. audit, tangit,
 patiturq; tangendo & diuisum dolet sicut & corpora solida. Sed hoc inte
 rest quod corpora quidem solida diuisa cum sunt, aut uiuunt. aut nunquam resti
 tuuntur. Corpus uero daemonum ubi secatur mox in se iterum recrea
 tur & coalescit, sicut aqua aerisq; partes quando aliquid intercidit soli
 dum. sed & dictu uelocius daemonicus spiritus in se reuertitur. Dolet ta
 men interea. dum diuiditur, quoniam obrem aciem ferri metuit, idque ani
 maduertentes qui fugare daemones moliuntur tela & enses in rectum ibi
 constituunt, quo nolunt daemones aduentare. atque alia machinantur
 tum oppositis passim in his propulsantes, tum congrua quadam affe
 ctione mulcentes.

DE DAEMONIBVS

MARSILIVS ficinus florétinus Philippo ualori uiro nobili atq;
magnanimo. P. S. D.

Qui præcipit cognosce te ipsum nos admonere uidetur ut animã
cognoscamus, quæ quoniã est medicina reipublice, nimirum est & omnia. hac
itaq; cognita facile sumus oia cognituri. Ego igitur ut animã in pri-
mis assequer per quã consecuturus oia forem ad philosophos nõ ple-
beos illos quidẽ, sed egregios iã diu studiose me cõtuli. Cum uero hinc
quidẽ Platonicos inde uero peripateticos anxius percõtarer, eorumq;
responfa dissidere inuicem uiderentur diffidebã ab initio me uoti com-
potem unquam fore. Verum nõ multo post Themistius spem mihi
præbuit optimam affirmans tantos inter se philosophos non senten-
tia quidẽ dissidere, sed uerbis eadẽq; de anima Platonis Aristotelis Theo-
phraffi sub diuersis uerbis esse sententiã. Incidi deniq; diuina quadã sorte
in librum Theophrasti de anima à Prisciano quodã lydo breuiter qui-
dẽ, sed tamẽ diligẽter expositũ ea potissimũ ratione, qua Plutarchus, &
Iamblichus Platonici Peripateticiq; insignes aristotelicam de anima sen-
tentiã explicauerat. Cum igitur in his legendis Platonicos Peripathe-
ticosq; esse concordēs animaduertẽ, habui ferme tota quod mēte pete-
bam. Atq; ut & ceteri quã primũ habeant librũ hunc e græca lingua trã-
stulimus in latinã. Adiuuimus præterea expositiões quasdã breues à no-
bis inter legendũ atq; trãferendũ excogitatas. Neque tamen hac in re du-
xi in præsentia mihi nimis elaborãdum, uel latius euagandũ. Ioãnes enĩ
picus mirãdulanus uir certe mirãdus iã hoc agit ad sũmũ ubi philoso-
phorum omniũ de quauis materia mētes diligẽtissime discutit. Ac Pla-
tonem Aristotelẽq; de anima mirabiliter monstrat esse cõcordes. Li-
brũ uero tibi potissimũ mi Valõr censui dedicãdũ. Tu enĩ una mecũ
iam diu cõcordiã philosophoꝝ hac de re uehemẽter affectas. Medices ue-
ro nostri quibus tanquã patronis dare omnia, imo reddere cõsueuimus
cõsistent, proculdubio munusculum hoc unũ e multis meo dedicari
ualori, & medicæ domus præ ceteris amicissimo & prõptissimo semper
Platonicoꝝ opeꝝ adiutori. quãuis autem græcum exẽplar unicũ inue-
nerimus, & id quidẽ mendosum atq; mutilatũ, attamẽ lege securus, & ita
ceteris præbe legendũ. nã emendare hoc atq; resarcire diligẽtissime stu-
dii. & Angelus politianus noster accerrimo uir iudicio plurimaq; do-
ctrina, nostram hanc diligẽtiam approbavit.

Valeatque lege foelciter & ceteris præbe legendum. Vale.

Interpretatio Prisciani Lydi in Theophrastū de sensu traducta & exposita a Marsilio Ficino florentino. quomodo instrumentum sensus fit a simile sensibilibus.

Caput primum. MARSILII.

D hoc ut fiat sensus oportet instrumentū eius euadere simile sentiēdis. Nō in forma eorū materiali atq; naturali, sed in specie quadā & ratione imateriali ac solum representatiua. Forma rei sensibilis. quæ est extensa, nō sufficit ad sensum. quoniam actus sentiēdi fit subito simul totus circa totum. quod tunc comprehendere potest. PRISCIANI.

Theophrasti deinceps institutum est de sensu differere. quoniam uero Aristoteles instrumenta sensuū a sensibilibus mota assimilari sensibus passiōe quadā existimat merito Theophrastus quæ natura similitudo fiat inquit. Absurdū enī esse uidetur in sensuū instrumentis. multo quæ magis in ipsa aīa ullā coloribus liquoribus siue saporibus sonis formis siue figuris assimilationē fieri. Ait igitur ipse quoque secūdu spēs ratioēsq; absq; materia eiusmodi similitudinē cōparari. Tractādū est igitur utrū extrinsecus spēs incidat, qualis uē sit, & ubi profus appareat. & nunquid spēs circa corpus extēsa diuisibilisq; satis ad cognitionē faciat. siquidē eiusmodi spēs incidit nō cōgregata. Oīsa uero cognitio cōstat secundum quandam in unum congregationem, atque secundum impartibilem cognobilis totius comprehensionem.

Caput. ii. qd sentit iam habet in materialem spēm rei quam sentit representatiua. sed antequam habeat eam oportet instrumentum sensus a sensibili moueri atque pati. MARSILII.

Vatenus sub aīa quasi inclinatioē qdā se accommodat spūi. qd ē instrumentū sensus explicatur in actū potētia sentiēdi. q̄ latebat in aīa quæ potētia sic explicata cōcurrit tāq; pars una cū corpore tali ad cōplēdū aīal. suba igitur aīa separata ē magis. Potentia uero hæc magis cōiūcta corpori. Nec agit sine corpore. Phātasia. i. imaginatio acriorib; motib; suis uariæ afficit spūm. p quæ hūc reliquū corpus. quoniam hæc intuitū suū dirigit itro circa imaginamēta sua. sensus at dirigitur ad externa, neq; precipit passiōē instrumenti. uel spēm, q̄ ad sensū cōferūt. sed p hæc duo precipit, q̄ sūt extra. iō actibus suis nō alterat spūm. nō. n. terminatur actus eius ad intima, sed externa. PRISCIANI.

Necesse ē igitur qd cognoscit scdm spēm cognoscibilis agere. & illius prætulisse characterē. atq; id notatur assimilatio. Passio uero in instrumento fit sentiēdi

DE DAEMONIBVS

fit sentiendi, atq; hanc necesse est precedere sensum. sentiēdi nanq; potestas non est omnino à corporibus separata, sed in ipsa animæ inclinatione, siue nutu ad sensuum instrumēta suam sortitur essentiā, atq; ad animalis exigitur cōplementū. neq; absq; instrumētis agere potest. Neque tamē hęc sicut imaginatio principaliter excitata simul cōmouet instrumentū. propterea q̄ ualde extēsa est atq; omnino ad externa protēditur sensibilibusq; semper præsētia idiget. Imaginabilia igitur haud extrinsecus sunt. quāuis sint quædam (ut ita dixerim) externo & assimilamēta sensibilia uero sunt externa. Circa hęc enim fit sensus nō circa passiones instrumēto &. tam & si una cū eiusmodi passionibus ipse sensus species, quæ sunt in corporibus percipit.

Marfilii caput. iiii. ¶ Res sentiēda mouet quodāmodo instrumētū sensus id est spiritum quodāmodo uiuū, hęc motio. tū passio dicitur, quia spūs est corpus. tū actio quia spiritus est uiuēs, & efficacia uitæ illatæ passioni continuam ex se adhibet actionem.

Iusmodi motio similis est obiectis, tū quia ab illis est illata, tū quia actio huic motui cōtinua quando adhibetur à uita spūs, ipse spūs erga obiecta iā est excitatus. motio talis, quia ē passio magis quā actio, & tpe locoq; diuisibilis, nec habet naturā spēi, sed motōnis ideo nō est sensus qui idiuidue & subito & pspēm agēs totū cōprehēdit obiectū. Motionē eiusmodi nō esse sensū apparet, quoniā alioq̄n quotiēs mouemur, etiā sentiremus & motio uehēmētior non offenderet sensum. Oportet post motionē & passionē peruenire ad aliquā speciem, per quā fiat sensus, qui & spēm attingit, & iō per aliquā spēm percipit. quæ spēs nō est in instrumēto. alioq̄n motio quædā esset & passio potius quā spēs. atq; esset instrumēto pariter coextēsa. oportet autē ab hoc ipso qđ est pariter coextēsu pueniri ad spēm, quæ ad minimā redacta sit quātitate & p hęc ad rōnē insitā aīæ, quæ nullā hēat quātitatē. Rursū species ipsa nō inuestigio uitæ. qđ aīa iprimis instrumēto, oīs enī huius actio cū passione miscetur. idemq; motus, & hoc uestigiū & instrumētū pariter agitat. Spēs autē passiois est expers & motiois. Est enī terminus motōis. Non est ergo inuestigio uitæ qđ ueræ est accidēs. sed in uita quæ est quasi substantia quædā nō in uita separata à corpore sed in uita animalis. i. procedēte ab aīa superiore, quæ aīa superior separata est uel sepabilis, & substantia uera & cōpleta in se, atq; subsistēs, uita uero ab hac diffusa p corpus, quāuis quasi substantia, quædā sit. est tamē ps aīalis, atq; ē quoddā uitale applicamētū animæ ad corpus diuisum cū corpore. & quasi quædā aīæ propagatio.

PRISCIANI

Atiuntur aut a sensibilibus ipsa sensuum instrumenta, non tanquam inanimata sed corporis uiuentis est passio. quapropter neque totum est ibi passio, neque extrinsecus contingunt omnia. sed etiam secundum propriam actionem neque mouetur quidem prius, agit autem postea. Immo neque mouetur omnino, quin simul & agat, neque tamen agit nisi & moueatur. Talis itaque in instrumentis motio similis fit speciebus, quae sentiuntur, utpote quae simul & ab illis & secundum quandam ad illa excitationem vitalis apparitionis siue impressionis instrumento insita illata fuit. Sed nondum hoc sensus est, ipsa uidelicet ad sentienda in sensuum instrumentum induta similitudo. quippe cum haec passio potius quam actio sit, atque corporeum quiddam & diuiduum temporeque extensum ad speciem quidem adnitens, non tamen in specie positum, sed adhuc in motu. Sensus autem principium mediaeque & finem sentiendae rei indiuiduae comprehendit, & actio est iudiciumque perfectum, & in praesenti momento simul totus existit, ac secundum speciem sensibilis iam constituisse uidetur. Quare obrem non absque passione aliqua instrumenti sensus efficitur, neque tamen est haec passio sensus, quo fit ut aliquando patiamur quidem, & uigilantes, & dormientes, neque tamen per sentiamus. oportet igitur post passionem in speciem perfici tandem, atque desinere. speciem inquam rei similem sentiendae, nam secundum perfectam speciem sensus efficitur, quando quidem iudicat. Haec autem rei sentiendae species in instrumento non ponitur. In hoc enim passio motioque fieri solet. Quod uero hic est in diuisione uersatur, & species non existit, neque rursus colligata est in ipso uitae uestigio, quod instrumento ab anima est tributum. Actio namque uitalis etiam huius uestigii cum passione peragitur. Fitque ibi motio instrumenti simul & uitae, in eo collatae cois. Sed spes ipsa secundum quam fit sensus, in uita quae ponitur, in uita inquam secundum actum se habete, neque tamen separata sed in inanimata uita animae complente, atque in uitali ipsius applicamento, quod circa corpora iam est diuisum.

Marsilii. Caput. iiii. spes effecta in uita animae addicta corpori, quoniam est coextensa simul cum hac uita non sufficit ad actum sensus, quod indiuiduus est, in indiuiduo momento totum quoddam sensibile ictu quodam unico comprehendit.

It ergo actus sentiendi per formam aliquam indiuiduam, & quia est actus intus permanens, fit per formam intimam, quae appellatur ratio exemplaris ad sensibilia representanda, atque est essentialis

est essentialis animæ & una cum anima etiam per se uiuit, neq; solū ē cōpositi. i. quāuis quodāmodo cōmunicet cū corpore. potest tamē à corpore separari, imo & sepe est. alioquin indiuidue nō posset agere. Pro qualibet specie sensibiliū est una ratio sensualis in anima omniū indiuiduo & representatiua, representat autem nobis. tū hoc. tū illud quatenus excitatur per speciē hanc uel illā effectā in uita propria corpori atq; animali. Hoc est proprie sentire proferre ī actū ipsā rei sensibilis rationem ad præsentiā speciei factæ ī uita. quādo res mouet sensibili suū instrumentū sensus. Nota rationē talem & actū sensus imaginatiōis que impartibile esse, & ideo substantiā animæ in qua est esse indiuisibile, & ideo à corpore separatā uel separabilem.

PRISCIANVS.

Erūtamen neq; hęc species sufficiens est ad sensū. species enī circa instrumentū secundū actū pfecta, quia est circa corpus diuisa, nec in unū impartibile conuersa est, non est cognitiua.

Sed pfecto est in anima quædam sensibiliū rō ante sentiendū actum & ante speciē cōprehēsa quæ & secundū se ipsam uiuit, neq; solū est cōpositi. quapropter agit etiā indiuidue, atq; est potestas quædam particularium, neq; fit quādoq; in anima, tanquā una quædam particularis diuisa que species. Est enī ratio cognitiua sensibiliū in anima ipsa cōsistēs non in corpore iacens. Est quidē una, sed nō ut singularia, imo habēs unum ipsum in se multa cōplectēs, & unicuiq; eorū accommodatū. una enī aīlb ratione anima singula sentitalba. Oportet igitur rationē eius modi eē propositā, atq; editam si futurus est sensus. Profertur autē excitata ad uitale speciē ut ad propriā, atq; familiarē, atq; huic speciei accommodata tanquā speciei exterioris similitudini & una cū hac agēs. quod enī iudicat ratio est, & cogitatio secundū animā sensualem. atq; ipsa in unum impartibile collectio in substantia est à corporibus separata.

Caput quintū. nō imprimūtur nouæ à sensibilibus formæ ī anima. & quādo dicitur aīa speciē à rebus accipere ī telligitur eā ad rerum præsentiā proferre in actum species earū in ipsa latentes. MARSILII.

Voniā cognitionis actus est intimus & uitalis. apparet hūc qdē ab itima forma, sicut lucere à luce, & à calore calere. hęc intima forma. i. ratio sensibiliū exēplaris ad ipsam animā spectat essentiā à qua quidē essentia uera rationes essentielles habēte dependet quædam animalis uita nō uera essētia, nec aīma uera. sed quasi a cōdēs, uel quasi substantia & uiuificatio quædam pendēs à prima sicut lumen à lu

IN THEOPHRASTVM

ce, sub qua pendente fit uitæ uestigiū quasi calor. Eiusmodi uita est pars animalis producta ab aīa, quatenus uergit ad corpus producta in quam ab anima per rationes suas, tum uegetales, tum et sensuales. Et ideo uidetur ipsa quoque quodammodo rationes habere sensūque & officiū uegetandi. Nō tamē dicēdū est duas esse potētias sentiēdi circa eundē sentiēdi actū. Sed potētiā ipsam in anima implicatam explicari per uitam, similiter rationē latentē in anima explicari per speciē aliquādo in uita pfectā. hęc autē uita est illa, quæ dicitur terminus & actus et pfectio organici corporis potētia uitam habētis. Denique in instrumēto sensus similitudo ad sensibile fit imperfecta, pfecta uero in uita, sensus autē per rōnis productionē.

PRISCIANI.

Nima igitur propterea dicitur rei sentiēdæ speciē possidere, quia illius proferat rationē, nec ullo modo tanquā ab illa formam aliquā uel figurationē uelut à sigillo suscipiens. Iudiciū enī & actio existit intrinsecus atque uitalis. Ratio itaque permanet intus et essentialis est animæ, Vita uero quæ cōplet animal, à rationibus quidē depēdet essentialibus in suspensa. Secundum uero extensionē quandam ad corpus ipsa subsistit. Et hęc quoque sensualis est, & terminus pfectioque aīalis. Quo circa in hac rei sentiēdæ similitudo pfectitur, in instrumēto autē est imperfecta, atque cum a passione, miscetur & actiōe, & passio quidē incidit ab externis, Actio uero procedit à uita. Itē species quidē in uita est aīalis, iudiciū uero cogitatioque in ipso rōnis actu cōsistit.

Res externæ suo modo instrumentum sensus afficiunt materiali quadam affectione. Sed uita præsens affectionem hanc in speciē immaterialem transfert per quam excitatur anima ad rationem proferendam congruam speciēi.

MARSILII. Caput. vi.

Et prolationē eiusmodi aīa rei sentiēdæ se similē præstat. potest autē cōtrariis simul se facere similē per diuersarū rōnū prolationem, nō posset autē cōtrariis fieri similis si talis fieret patiēdo. Rursū si anima una sui parte tāgeret calorē altera frigus, nō posset hęc duo iuicē cōparare, quō cōueniūt quō differant. oportet enī iudicē eundē prorsus opposita cōparaturæ ab eo cōprehēdere. Anīa igitur idiui duo quodā sui plura simul cōtrariaque cōtingit, ē igitur idiuidua. Nā hoc ipsū indiuiduū ad cognitionem sufficit, igitur & ad uitam.

PRISCIANI.

Vo igitur modo anima fit similis sentiēdis, nō quidem ex eo quod quicquam ab illis accipiat, sed quia secundum rationē illo agat

MVT
DE ANIMA

agat, uidelicet per impressionem apparitione[m]ue quãdam specierum exteriorum. quo rursus pacto anima pluribus simul atq; contrariis fit aliquando similis, profecto cõtraria simul pati non potest. Agere uero ualet. sensus autem secundum actionem est atq; iudicium. Non autem secundum aliquam passionẽ. nam secundũ rationem sensus efficitur. passio uero in instrumento locatur. Cum autem instrumentum sit corpus atq; partibile, nihil prohibet ipsum quoq; per differentes eius partes plura simul contrariaq; habere. Iam uero ratio in quodam indiuiduo differentia simul atq; contraria, quocunq; sint comprehendens similiter agit. Quapropter & eorum diuersitatem recte diiudicat. quippe cum indiuiduo quodam plura contingat.

Caput septimum. species sensualis quæ fit in prima animalis uita, fit à ratione innata animæ tanquam à causa principali, fit & à uita, in qua est tanquam ab instrumẽto. ad huius uero effectum occasionem præbet passio quædam à sensibili instrumentũ sensus illatus.

MARSILII.

i Psa uis sentiendi non est in potentia formabili ad externa. sed ad suos actus circa externa edendos. Anima fit similis sentiendis, quatenus rationes eorũ ex se promit in actũ. Instrumentum uero sensus fit illis simile quatenus, & ut corpus ab eis afficitur. & ut uiuum agit aliquid eis congruum.

PRISCIANI.

q Vando igitur etiam Theophrastus ait sensum fieri similem sentiendis. secundũ species atq; rones absq; materia sic admittemus ut nõ simpliciter ab externis species inferantur, sed à rõnibus intimis in uita secundũ actũ sensualem constituãtur. Iam uero sensus quoniã ad externa porrigitur, illisq; fit similis, merito potentia quædam cognominatur tanquam actus actione sue ferens in anima quidẽ secundum ronis actum assimilatio fit. sed in instrumento, tum secundũ passionem illatam à re sensibili, tum simul secundum uitalem actum, siue uiuificam actionem.

Caput octauum. instrumentum sensus quoniam est extensum potest alia quidem parte pati contrarium istud. Alia uero illud. sed hæc inter se conferre nequit. anima uero tanquam indiuidua si simul à contrariis patiatur. patietur omnino per idem, quod est impossibile. Quando igitur contraria simul percipit non patitur ab eis, sed agit potius circa illa.

MARSILII.

IN THEOPHRASTVM

Am ex generali ratione saporum promit rationem dulcis, si-
 n militer & amari, quando amarum & dulce linguam simul at-
 tingit & lingua tunc per diuersas partes patitur ab utroq; sensus
 interim per rationes differentes comuni ratione contentas circa utrunq;
 pariter agit. PRISCIANI.

Vonam igitur pacto instrumentum sensus ab amaro simul
 q atq; dulci patitur. Non enim parte alia linguæ, hoc forsan per-
 cipit, alia uero illud. Sed eadem & in auditu similiter accidit.
 si ergo distinguere licet auditum, atq; etiam instrumentum gustus, siue
 lingua id sit, siue quidam in lingua spiritus. Certe cum eiusmodi instru-
 mentum diuisibile sit, quia corpus est, fieri potest ut altera quidem parte
 hoc, altera uero illud similiter patiatur. quod perspicue patet in tactu. q
 alia parte calefieri, alia frige fieri simul potest. Similiter & spiritus sensua-
 lis auditus, quando quidem est diuiduus. Ratio uero ut iam dictum est,
 tanquam indiuidua contraria simul agere minime prohibetur. Pati n.
 secundum idem contraria est impossibile.

Caput nonum. omnia sensibilia agunt aliquid in instrumentum
 sensus, sed calor, & frigus, & similes qualitates, Itē sapor, & similes, quæ
 ualde materiales sunt passionem inferunt acriorem. forma uero, & figu-
 ra & numerus, atque motus, tanquam res magis formales passionem af-
 ferunt leniorem. MARSILII.

Ra terea propria uniuscuiusque sensus sensibilia manifestio-
 p ra sensibus offeruntur ut color uisui, uox auditui, calor ta-
 ctui atq; similia cōmunia uero occultius subrepūt atq; conse-
 quēter ut figura, motusque &c. Sunt qui putent numerum atq; mo-
 tum esse tam formales & à materia procul ut sensibus minime congruāt
 ideoq; sola rationali cogitatione deprehendi, quando congrue ad hæc
 excitatur per sensum sicut & essentiam sensibilibum cogitatione depre-
 hendi, non sensu, sed cōmunis opinio est numerum atque motum non
 solum ad cogitationem, sed ad sensum etiam quodāmodo pertinere.

PRISCIANI.

Alor quidem tanquam potentia naturalis agere potest aliqd
 c in sensuum instrumētum, sed forma, figura, motus, numerus,
 quomodo possunt actione quadam sensum sibi similem red-
 dere: dicemus profecto hæc quoq; habere in se aliquid efficax. Agere ue-
 ro formalius, sed calorē cognataq; huic qualitates agere (ut ita dixerim)
 corporalius, ideoq; acrius & passione quadam uehementiore. Dicere
 quoque

quoque licet sensibilia uniuscuiusque sensus propria actionem inferre uehementiorem. communia uero remissiorem, hæc quidem ut proxima tanquam familiaria. Illa uero remotiora. Ac forsan communia tanquam præstantiora, non eodem modo commensurata sunt sensui, sed enim simul sensibilia sunt etiam ipsa communia, neque solum rationali cogitatione nascuntur. At qui cogitatio hæc ad quædam ex sensibilibus reuocata ipsa secundum se cogitat, non dum uillo sensu comprehensa. ceu quando sensibilem essentiam, substantiam uel excogitat. Si autem tempus quoque & numerum sensus minime percipit hæc quoque cogitatio rationalis agnoscat a sensibilibus rebus admonita.

Caput decimum. res externæ non reddunt sibi similem sensum. ac multo minus rationalem cogitationem. sed potentia sentiendi se facit similem per rationum suarum productionem. multoque magis id ita cogitatio facit.

MARSILII.

Icut ratio innata sensui excitatur ad præsentiam sensualem specierum sic ipsa tunc excitat potentiam cogitandi ad producendam rationem essentiam sensibilem propter cognationem qualitatum ad eam. quando qualitates eiusmodi percipiuntur a sensu.

PRISCIANI.

Aeterum si secundum assimilationem quandam fit cognitio. quonam modo cogitatio a rebus non patiens sentiendis similis illi euadit? Si autem patitur qualis huius est passio: sed profecto non secundum passionem (ut diximus) uel sensuale fit iudicium, nedum rationalis excogitatio. immo secundum actionem rationumque partum. Ratio quidem sensibilem promittitur quando instrumenti passio in speciem iam perficitur siue definit sensibili similem. Atque ita ratio talis sensibili coaptatur. Quod si ad conueniens aliquid proportionem aliqua excitatur, nimirum ratio iudex sensibilem qualitatum uim animæ suscitatur sensibilem essentiam cognitricem familiariter sane propter familiaritatem quandam eiusmodi qualitatum ad essentiam ipsam a qua procedunt.

Caput undecimum. sensibilia communia non solum cogitatione, sed sensu etiam apprehenduntur. & id quidem consequenter. prima enim magisque propria cognoscuntur. quia propter maiorem cognationem

IN THEOPHRASTVM

tionem efficacius mouent. **MARSILII.**

De eundem sensum pertinet de oppositis iudicare ut auditum de uoce atque silentio, si purum silentium sit, non sensu exterior percipit, sed interior per memoriam uocis, aduertens se in uocis oppositum incidisse, ut plurimum uero silentium non est purum. & tum quidem conatur auditus circa obiectum debilissimum & uix percipiens quicquam silentium dicitur deprehendere, quasi deprehendens quod ibi de uoce reliquum deest. Sensus rem congruam & amicam atque suauem iudicat, quando non innata cum aliquo congruit. Alienam uero cum dissidet dum interea instrumentum per se mouetur.

PRISCIANI.

Roinde quoniam a propriis quidem sensibilibus primo magis instrumentum pulsari solet, a communibus uero consequentem, atque remissius, merito eadem conditione sensus quilibet sua percipere solet. Aspectus sane primo colorem percipit, consequentem uero magnitudinem atque motum. Quam obrem uideri possunt communia spectare magis ad animam, & quasi secundum accidens a sensu cognosci, sed certe sicut dictum est commune hoc sensibile consequenter fit sensui notum, neque sola cogitatione comprehenditur. Queri praeterea solet quomodo & oculus tenebrosa & auditus silentium deprehendat. Respondendum est non tam sentire, quam consentire, neque inniti figique talibus aliquando sensum, sed ex eo quod in his actio inhibetur in ipso conatu sensum iudicare, quod deficit ipsis. Atque quod distans alienumque est, deprehendere ex eo, quod ratio sibi innata huic minime congruat. Interea uero instrumentum sensus quodammodo per uerse mouetur per passionem a sensibili quodam illata.

Caput duodecimum cum anima sit domina corporis, ideoque substantia longe praestantior merito corpus huius gratia factum atque dispositum. In ordine igitur prouidentiae anima & prior est & prius distincta, quam corpus, nam corpus tot accipit instrumenta, quot seruiant animae iam tot uires habenti, quam uires formales sunt & formaliter secundum speciem distinguuntur, qualis distinctio a materia non procedit. Unus ergo sensus intimus unitatis suae fecunditatem in sensus se quinque deriuat. Quibus posterius quinque in corpore accommodata sunt instrumenta.

PRISCIANI.

Haftenus

Actenus de sensu cōmuniter sit tractatū. de singulis uero sen-
 h sibus, ut de uisu, & auditu, ceterisq; illud in primis nobis ē di-
 stinguendum. Non unum uidelicet (ut quidam putant) solū
 esse sensum, qui à participantibus in strumentis in differentes
 quodammodo species distinguatur. Non enim ipsa diuersitas instru-
 mentorum præcedit uirium animæ differentias, nec ad uires diuiden-
 das auctoritatem habet. sed ipse sensus, & unus quidem est in seipso, & ex
 se in quinque discernitur ad sensibilia singula discernenda. Jam uero &
 ipsam sensuum discretionem instrumentorum quoque subsequuta dif-
 ferentia est congrue accommodata singulis. nam materialem instrumē-
 talēque partitionem antecedit formalis ipsa, specialisue partitio, di-
 uersitasque in utentibus tanquam auctoritate freta maiore.

Caput decimum tertium. actus sentiendi non ita efficitur quasi, uel
 sensus naturaliter tangat sensibile, uel sensibile naturaliter formet sensū.
 sed ratione quadam ad modum spiritali.

MARSILII

Equē uisus emittit ex se naturale aliquid, & quasi corpus eum
 n quo uelut proboscide colorem tangat, neque ex colore efflu-
 it aliquid naturale quod imprimatur in uisu, neque rursus
 color re ipsa colorat aerem, aerque uisum. Species à materia separata.
 quia à loco penitus absolute sunt, & à materiæ limitibus sunt exclusæ,
 ideo aliquid in omnia possunt agere, & ad quātumlibet spatium æqua-
 liter agere. species autē i materia & loco determinata pro modo naturæ
 sue, & ad aliquid tamē agunt, & usque ad certum spatium, similiterque
 patiēdo suscipiunt. Sunt autem actiones naturalium plurimæ ipsi
 us cōpositi, ut calefacere similesque & odore saporeque naturaliter nō
 nihil afficere. Sunt tamen præter has actiones quædam eiusmodi specie-
 rum, non tam compositis attributæ, quam speciebus, speciei uidelicet
 ipsius præstantiam proprietatēque peculiariter consequentes, quæ q-
 dem actiones quasi spirituales sunt, & longius protenduntur, quam actio-
 nes, quæ propriæ sunt compositi, & fiunt quandoque subito, usque ta-
 men ad certum spatium, quia species in materia sunt, locoque continē-
 tur. Actiones eiusmodi non solum in anima sunt circa res agente.
 sed in speciebus quoque rerum ad animam quodammodo se porrigen-
 tibus in tali utiq; actione & passione fit sensus. Anima quidem cum
 sit forma uiuens & sensualis, agit circa illa, quæ sibi offeruntur uitaliter
 atq; sensualiter. & quia est in corpore usq; ad certum spatium operatur

IN THEOPHRASTVM

Species quoque rerum, qua ratione sunt formæ formarum imagines diuinarum formaliter & quasi spiritaliter agunt in rem uidelicet formalem potissimum atque spiritalem, scilicet in instrumentum sensus, id est in ipsum uiuentem. Atque actio talis proprie & proxime conducit ad sensum, sed addita huic actione animæ, quam paulo ante dicebam. Actio uero cõpositi propria & materialis atque naturalis uel impedit, uel non conducit, uel non sufficit ad sensus effectum. Anima cæli, quoniam in corpore suo omnia sensibilia per causas habet, ideo sensu quodam intimo per hoc quasi per instrumentum simul & causam cuncta introspicit sensibilia. Contra uero, quoniam in corpore nostro non sunt principia sensibilibus, sensus cogitur extra prospicere. Per hæc apparet Priscianum hunc esse platonium, Nam quod de sensu cælestis animæ tangit, Plotini est iamblichique & proculi. Immo & per superiora & per sequentia ubique constat hunc esse platonium & sedulum iamblichi sectatorem.

PRISCIANI.

u Erum quid nam est uidere uel audire uel olfacere? Et nūquid per medium quoddam sensus omnes efficiuntur? Sicut uisus per diaphanum, id est perspicuum oculisque peruium, an potius sensus quidam tangunt absque medio sentienda? Item quidnam est diaphanum. Arbitror equidem uisionem perfici, nec per susceptionem aliquam ab externis quasi formetur a sentiendis, per quendam ab eis effluxum, nec secundum emissionem ab oculis aliquam ita factam quasi corpus aliquod emittatur, tangatque sentienda, neque colores quidem mouere diaphanum, quasi forment ipsum, Diaphanum uero uisum mouere similiter. Sed species ipsas efficacem habere potentiam, per quam una quæque agat in illud potissimum, quod passioni eiusmodi est expositum, non tangendo duntaxat, sed in illa quoque, quæ distant, quatenus cõmensurata quædam distantia sit. his quidem ad faciendum, illis uicissim ad patiendum. Cum enim species naturalis corporea sit, & contineatur in aliquo, & loco quodam circumscribatur, non in quodlibet positum ubilibet agit. Sed in illud tantum, quod distat, inde ratione quadam cõmensurata tum efficaci agentium potestati, tum aptæ et expositæ ad hoc potentiæ patientium. Atque rursus ad passionis ipsius mensuram. Agit quidem uisibile in instrumentum uisus ab interuallo quodam, quod & cõmensuratum sit, tum uidenti, tum uisibili

tum uisibili, illi quidem ad agendum huic autem ad patiendū. Quoniam uero non simpliciter ipsa uisualis naturæ ab obiecto uisibili passio facit sensum, passio enim uehementior impedit. quia in cōmensurabilis est ad passionis mensuram secundum quam fit sensus. nimirum opus etiam est interuallo. Quo fit ut ualde lucentia si propinquiora fiant quam exigit ipsa mensura impediunt uisionem, & denique omnino prohibeant. Quoniam uero non solum in passione instrumenti. sed etiam in actione quadam sicut iam est dictum sensus efficitur, aget quoque id quod uidet circa illud, quod uidetur ab eo, non quidem illud alterans aut aliquam inferens passionem. Sed iudicialiter circa illud agens. Non enim tanquam corpus sed tanquam uitale aliquid atque uisuum agit. At quoniam uitalis, & hæc ipsa cognitiua potentia est in corpore, neque in eo secundum causam sensibilia comprehendit sicut uita illa potentia que cognoscendi cælestis. sed secundum quandam ad sensibilia distantiam pro tensionem que perficitur, merito hæc quoque cōmensuratio quodam hæc coaptante indiget interuallo.

Caput. xiiii. Quomodo inter alios sensus maxime cælestis solus utatur lumine re ualde cælesti & necessario hoc utatur.

MARSILII.

Ubi lumine sunt luminosa, atque luminalia. Primum luminosum est cæleste. secundum est igneum. Tertium inter composita. quod quasi fulget ut ignis. Primum luminale est oculus præcipue radiosus in animalibus, quæ nocte uident. Sed alii quoque oculi quamuis minus sunt attamen luminales. Secundum luminale est color factus uidelicet ex dominatu quodam luminis in corporibus natura cōpositis. Tertium luminale est diaphanum, quod trāspicuum possumus appellare. uidetur enim perspicuitas hæc aduenienti lumini tam facile peruia esse quædam luminis inchoatio, & aptitudo summa ad capiendam in super reliqui luminis plenitudinem. Quoniam igitur & uisus, & color, & diaphanum naturaliter in se habent luminis aliquid & quidem exiguum, merito uidentur ad plenius lumen adniti. Quo ex luminalibus euadant iam luminosa, & perfectum in eo genere gradū adepta inuicē copulentur. scilicet color cū oculo p diaphanū. Mediū uero necessariū iter oculū & colorē nō ē aer, qua rōe aer alioquī p aquā, & similia nō uideret. sed ē qua rōe diaphanū. i. trāspicū & radiis undiq; puium, & amicū quasi facilis hospes & aliqd naturaliter

IN THEOPHRASTVM:

luminale. quod sane exigitur. plurimum quidem ut ipsum lumē iam imbutum illuminet oculum atque colores. semper autem ut debitū sit inter hos interuallum, nā ubi uel oculus, uel obiectum apud nos ualde luminosum est, non est necessarium alio quodam tertio præter hæc lumine ad perficiendum medium, quo hæc deinde perficiantur. Dicitur uero color extremitas diaphani in corpore terminato duobus præcipue modis primo ratione diaphani. secūdo ratione obiecti. Albā aspicias niuem, hunc ergo colorem candidum esse terminum diaphani scitotum uidelicet aeris medii, nam in eius extremitate tangente niuem ē candor, tum diaphani cuiusdam. quod niui insitum intelligimus. Apparet autē hic actu candor non in qualibet parte diaphani huius, sed extremitate tantum. i. semper in superficie niuis, quotienscunque niuem incideris. Per hæc confirmatur colorem esse aliquid luminale.

PRISCIANI.

hæc quidem cōmunia sunt auditui simul, atque uisui, & aliorum in super, si quis alius sensus sensibile propriū non cogatur attingere. sed in uisu præcipuus est, & proprius luminis usus utrinque perficientis, tum uisurum ad uidendum, tum uisibile ut uideatur. neque enim uel ipsum uisibile ager aliquid inuisurum absque lumine uel uisurus ager aliquid circa uisibile. Quod enī in nobis est uisuale est quodammodo naturaliter luminale. quod quidem euidentem declarat animalia quædā quæ res sibi uidendas prius illuminant. Quapropter possūt etiam nocte uidere. colores similiter sūt quodammodo luminales, utpote qui circa terminos diaphani corporū terminatorum considerantur. His ergo de causis merito perficiuntur utraque lumine quippe cū suapte natura exiguum habeant luminale quantum spectat ad perfectam inuicem actionem. quapropter externo in super lumine indigēt. tum uisuum ipsum tanquam aliquid luminale, tum colores, ceu lumina quædam. quod sane eorum indicat spectacle. colores enim termini sunt diaphani. diaphanum uero est quædam (ut ita dixerim) aptitudo ad lumen accipiendum, uel forsan ē uestigium quoddam luminis exile a deo, ut nondum medium interuallum perficere possit ad uisionem. Atqui & hoc ipsum interuallum ad uisionem accommodatum est, non tāquam aer, aut aqua, aut aliquid aliud. sed tanquam diaphanum aptum iam perfectum ab illustrante, atque utrunque perficiens, tum quod uidet, tum etiam quod uidetur.

At si

At si uisibile ipsum sit a deo luminosum, ut ipsum possit perficere uisum. quemadmodum ignis & similia, etiam nocte lucentia non ulterius medium exigitur ut perficiat. sed ad tantum ut commensuratum prebeat interuallum. Res namq; per fulgida oculis nostris imposita non uidetur. quoniam hinc nequaquam illuminantur.

Caput decimum quintum utrum uisio fiat per emissionem radii ab oculo, an per acceptionem speciei cuiusdam ab obiecto. Item de tribus regulis ad sensum communiter pertinentibus.

MARSILII,

Uisio est actio sic in uidente manens, sicut lucere atque calere manet in igne, si ergo uisio quodammodo sit in obiecto externo erit & ibi quemadmodum uisus ipse uidens. s. radii cuiusdam uisualis emissi presentia, uidetur etiam uisio fieri circa uisibile extra positum. tum quia alioquin de interuallo non facile iudicaretur. Tum quia non aliquid naturale de re uidenda uenit ad oculum, sicut ab aliis obiectis ad alios sensus peruenire uidetur. sunt & quae uicissim putent uenire ad oculum aliquid ab obiecto. Nam aliquid inde patitur, sic utique uisus congregatur nigro, disgregatur albo. nunc splendore caligat. qualis quidem passio oculo quoque percipitur, sed de his alias. Tres sunt praecipue regulae ab Iamblichio traditae firmiter in omni sensu tenendae. Prima aliquid fieri a sensibili in instrumentum sensus. quod necesse est quodammodo illinc affici, quae affectio, tum passio est ab externis illata. quia instrumentum hoc est corpus, tum actio in instrumento resultat. quia uiuum eiusmodi quidem affectio quodammodo rei sentiendae fit similis.

Secunda regula post hanc affectionem instrumenti quoquo modo uiuentis fit species quaedam ad modum spiritalior in ipsa animalis uita, ac comodior iam ad sensum, etiam sensibili similis. Tertia ad speciem huius praesentiam expergiscitur ratio quaedam rei sentiendae prius in anima latens, quae ex perfecta congruit speciei, & per hanc affectioni, & per affectionem sensibili foris posito. Haec quidem expergis factio atque congruitas communiter est sentire.

PRISCIANI.

Uita igitur in uisu uarietas accidit. uidetur enim extra prodire. Propterea quod circa sensibile agit extra locatum. quin et aliquid a re uideada suscipere, quia uidelicet illinc aliquid patitur. Iam uero diaphanum atque medium trahere uidetur utrique; tamquam

IN THEOPHRASTVM:

& perficiens lumine, & commensurationem exhibens interuallo. Cōferamus ad hęc etiam quotcūque communiter de omni sensu cōtemplati sumus ipsam, uidelicet rei sensibilis apparitionem siue notam instrumento sensus impressam. secundum passionem simul & actionem iam constitutam in ipsa ad rem sentiendam similitudine quadam. Præterea apparitionem uel impressionem eiusmodi accipiamus pfectam iam desinentē in speciem in ipsa uidelicet communi compositi uita. Consideremus etiam in sitam animæ rationem à sensuali anima pululantem, atq; speciebus eiusmodi congruentem. per quam fit iudicium quodlibet atque cogitatio. Talis utique modus est circa singulos sensus contemplatiōis, quem potissimum accipere debemus ab iamblicho, ubi de anima philosophatur. ex quibus in præsentia nos hęc compendiose conscripsimus desiderantes uidelicet formulam quādam præscribere circa singulos sensus contemplationis exactæ. Nempe non id quidem nunc nobis propositum est discussionem eorum distinctissime persequi, sed Theophrasti sensa rimari. & si quid in super ad Aristotelicam traditionem adiunxit summam inter se connectere, si quid rursus dubitando proponit pro uiribus pertractare.

Caput decimum sextum. quomodo inter sensibile atque sensum opus est medio & de colore diaphani.

MARSILII.

Es ipsa sensibilis nimium materialis est, sensus autem admodum spiritalis. Itaque per se non coeunt ad sentiendi actum perficiendum. sed opus est medio quodam quodammodo spiritali. quod inuicem ipsa conciliet, hoc quidem circa omnē sensum species quædam est qualem Paulo antediximus. Circa uisum uero tanquam excellentissimum ultra speciem opus est diaphano in super atq; lumine. quibus materiale spiritali prorsus accommodetur. Vbi Aristoteles ait diaphanum non per se, sed per alienū colorem aspici. ambigit Theophrastus utrum recte dicatur aliquid per alienum colorem uisibile fieri & per alienum saporem gustabile. Respondetur Aristotelem appellauisse lūen colorem corporis per se luminoso quo lumine sibi cōmunicato diaphanum uideatur. Sunt qui existimēt diaphanū suū quædam habere colorem, sed exiguum. Alioquin nō foret alienistā facile peruium atq; formabile, hūc ergo imperfectū colorem aiunt pfecti à lumine corporis luminoso colore pfecto, q̄ uero diaphanū negāt propriū colorem habere

habere dicent à lumine quodammodo colorari.

PRISCIANI.

Ed iam redeamus ad Theophrastum. uidetur & ipse putare nullum sensum seipso sensibile tangere à ratione. inquit, alienum est, cum sensus omnis inter se generis sint eiusdem conditione inuicem comune & simile non habere. Adducit in super hoc de diaphano. quod uidelicet non nullos pro nouitate turbare possit. quoniam pacto dicatur hoc uisibile, non per se esse, sed propter alienum colorem fiat oculis manifestum. Perinde ac si diceretur & gustabile aliquid per saporem fieri alienum. Facile uero sic dubitatio soluitur. nempe alienus ille color lumen dicitur tanquam aliunde. i. ab illuminante procedens. A deo namque familiare lumen rebus est uidendis, ut perficiat eas, & educat in actum, quapropter diaphanum ipsum siue colorem habeat. proprium. perficitur tamen à lumine sicut & aliorum colores solent. Lumen enim non aufert alicui propria. sed contra perducit ad actum, siue quod dixi diaphanum per se est luminis expertus. certe à lumine quasi coloratum ita perficitur. euaditque uidendum.

Caput decimum septimum de diaphano atque lumine.

MARSILII.

Diaphanitas siue perspicuitas non est corpus. Alioquin non esset sine dissipatione infusa corporibus, nec est dispositio aliqua per quendam passionis modum à quodam corpore ceteris illata corporibus, sed est species quaedam & forma per se, sicut lux & calor, atque calor, species uero formarum non flunt principaliter à materia corporali corporibus siue tanquam per suam materiam inefficacibus, sed fiunt, & formaliter distinguuntur à prima forma uniformi simul, & omni formi. i. à mente diuina. Ponit autem Priscianus ex mente iamblichi. sicut & iulianus in libro de sole ex eiusdem mente asserit. Diaphanum non solum in aethere, igne, aere, aqua, uitis, sed in ipsa terra, compositisque corporibus omnibus. Profecto intellectualis quaedam anima his omnibus est infusa. Ab hac igitur quatenus est uita quaedam per omnia procedit calor, licet occultus quatenus intellectualis est, per omnia diffunditur lumen. quamuis alicubi sit occultum, atque cum lumine diaphanum exhibetur tanquam proprium luminis susceptaculum. Ait autem Iulianus ex mente iamblichi atque phænicum lumen esse purum actum ab actu diuinæ intelligentiæ per cuncta porrectum. Diaphanum uero actus eiusmodi esse uehiculum, & id quidem incorpo-

IN THEOPHRASTVM:

reum, neque permixtum corporum qualitatibus, quamuis per hæc omnia sit diffusum. Eadem quoque significat extensum per omnia lumen à Platone in decimo de Re. P. positum. idem confirmat & i Timæo. sed de his latius loquimur in cōmento Plotini. Cum ubique in compositis atque sub terra sit color, atque color sit quædam portio. uel participatio luminis est, & lumen ubique. Igitur & diaphanum necessarium luminis susceptaculum. Si quis astrologorum regula fretus consideret quantam uim habeant innumerabiles radii immensæ cælorum machinæ ad penetrandum terram mundi punctum cognoscet per hanc perq; composita passim diffundi cæleste lumen atq; diaphanum. quæuis nobis hæc in terra non pateant. pateant autem forte quibusdam illic degentibus animalibus. Aiunt etiam sicut se habet frigus ad calorem & nigredo ad albedinem, sic tenebras ad lumen ut tenebra non sit priuatio pura. sed lux minima, uel opaca, tam enim potenti cælestium lumine fieri ut puris tenebris locus nusquam pateat.

PRISCIANI.

Væ nam igitur est natura diaphani. i. perspicui oculisq; peruii. Non enim sufficit dicere i esse hoc aeri, & aquæ, ætheriq; solidisq; nonnullis. necesse autem est inquit uel passionem quandam, uel dispositionem esse diaphanum. hoc enim penitus est in corpore. corpus autem sic in corpore esse non potest. Si autem passio est, uel dispositio quædam à quo nã fiat inuestigabimus. aut enim ab uno aut à pluribus simplicium corporum forsan prouenire uidetur. tamen si hoc fieri nequit. hæc enim simplicia scilicet aer, & aqua sunt diaphana. Terra quoque diaphana est per ignem, immo uero & composita corpora omnia quatenus omnia colorata sunt. color autem est diaphani terminus. Assero igitur diaphanum non esse passionem dispositionem uel ab aliquo corporibus illatam. sed esse speciem quandam cōciliatricem eorum, quæ in generatine sunt corporum ad luminis perfectionem accipiendam. Item que præbetem eis aptitudinem quandam ad suscipiendum lumen & ad tenebras subeundas, siue hæc alterutrum participans per essentiam, siue per uices utrunque, siue simul ambo per aliquam missionem. Diaphanum quidem quod est in igne lumen habet essentiale. Diaphanum uero quod est in terra tenebras habet essentiales. Quamobrem sicut ignis est lumificus, sic est tenebrifica terra, ipsa enim (ut ita dixerimus) tenebra non est priuatio luminis, sed ipsa quoque est actus. Sed nunquid errauimus modo. in terra quoq; ponentes

ponetes diaphanum. si modo luminis susceptaculum est ipsum diaphanum. sed non errauimus, hoc enim (ut diximus) non solum luminis. sed tenebrarum etiam susceptaculum est. Præterea terra quoque colorata est. Color autem est ipsius in corporibus terminatis diaphani terminus. Quapropter & in terra diaphanum est, ibique non solum tenebrarum secundum essentiam susceptaculum, sed & quodammodo luminis. nam tenebras quidem suscipit in profundo. in terminis uero lumē si modo colores sunt lumina quædam. atque, si ipsa quoque terra superficie suscipit lumē. Diaphanum autem aeris atque aquæ uicissim amittit utrunque. quod sane ratione magis propria diaphanum appellare solemus. Diaphanum uero quod corporibus inest compositis, ambo capit comissione. Non debemus igitur percotari à quonā simpliciū corpore diaphanum oriatur. Species enim nec ab elementis nec omnino à corporibus ullis efficiuntur. Sed ipsa corpora participat species, atque secundum eas characteres proprios sortiuntur. Quapropter quæ non secundum essentiam specie sibi uendicant luminosam, hæc lumine indigent, quo uideantur. Ignis autem lucentiaque similiter nequaquam indigent. quippe cum per essentiam speciei luminosæ ad hoc ipsum sufficientis participia sint.

Caput. xviij. lumen cuius sit actus, **MARSILII,**
 Vmen ubicunque sit, est actus diaphani. sed in corpore naturali
 I ter luminoso est actus, tanquam forma, & qualitas quædam eius
 propria in diaphano autem non naturaliter luminoso lumē
 intromittitur, non tanquam huius forma uel qualitas. uel passio uera.
 sed quasi passio.

PRISCIANI.
 Nter hæc interrogat Theophrastus quomodo diaphani actus
 fit lumen ipsum quod per corpus illuminans protenditur. hu
 ius enim potius actus uideri potest. Postquam uero dubitauit,
 quæstionē soluit huc in modum id dicens similiter se habere sicut & in aliis
 accidit patientibus, his forte uerbis ostendens quemadmodum calor ignis
 quidem tanquam agentis est actus, calefacti uero ut patientis, sic & lumē
 suscipientis quidem actum dici tanquam passionem quandam. Nec
 principaliter actum cognominari. quo circa subiungit non esse nomi
 na perquirenda. sed satis nobis factum fore si naturam eius intellexerim
 mus. Primum quidem illud arbitror distinguendum. Alterum esse
 lumē quod aliud est effectum. Alteræ uero quod efficit illud, quemadmodum lu
 men in sole & igne se habet. Iam uero non hetur sermo de causa, ubi proprie

IN THEOPHRASTVM:

quæritur quid sit lumē. sed de eo potius. quod procedit à causa. quod sane actus dicitur esse diaphani in aere atque aqua cæteris uel quæ tenebras uicissim lumenq; suscipiunt.

Caput decimū nōum. quō lumen nō in fit diaphano ceu qualitas eius. sed ad sit potius tāquā ipseus illuminātis actus. MARSILII.

Pycurei putant lumē esse corpus. pleriq; uero peripateticorum nō quidē corpus esse. alioquin non tā facile penetratū corpora. sed esse uolunt lumen in diaphanis ipsum quādoq; suscipiētibus tāquā passionem eorū. atq; qualitatem. id reprobat Priscianus tanquā à platonice alienum. quos ipse præ cæteris ueneratur. adducit igitur ad hæc iamblici rationes. quas & ille acceperat à Plotino. Qualitas quæ in aliquod corpus adueniēs ab eo proprie capitur. formaq; fit ipseus. sex conditiones habet. Primā q̄ accedit p̄ ptes corporis paulatim. Secundam q̄ passionem infert subiecto mutatq; in eo dispositionē eius naturalem & primo quidē accidentalē ac postremo substantialē. Tertiā quia usq; ad certū spaciū propagatur. Quartam quoniā abeunte formatore aliquādiu remanet in subiecto ut calor in aqua igne se moto. Quintam q̄ & ipsa mouetur. quādo corpus loco mouetur. Sextā q̄ infici potest in eo ipseus in quinamēto atq; ibi cōfundi & cū cæteris qualitibus cōmisceri in unum. atq; componi. Lumē autē cōtra subito uenit. nō mutat ī subiecto naturā occurrit propagabile per īmensū. quatenus subsit. quod accipere ualeat. recedēte eo q̄ illuminat nihil sui relinquit in eo. quod uidebatur hēre. Nō mouetur aere moto uel aqua. nō inficitur in fecto diaphano. sed uel permanet in se sincerum uel protinus abit. semper illuminanti continuū. Quā etiā plurima lumina nō componūt in unū. quod inde apparet quod si ad lucernas duas de ambulaueris umbræ geminæ resultabunt. si ad plures similiter plures & umbræ. Item si tribus lucernis opponatur ingens tabula. in cuius medio sit foramen. transmittēt per hoc tria lumina in oppositum. Deniq; lumē ita separabiliter adest diaphano sicut intellectualis anima corpori.

PRISCIANI.

Rō inde iamblichū sequens. neq; corpus esse lumē existimo. neq; sicut peripatetici putāt corporis alicuius passionē. uel qualitatem. lumē enī esse suum nō habet in aere. Nā aere moto lumē permanet. ex aere multifariā permūtato lumē suo in se impetu inde discedit seruatq; interea indissolubilem cū causa sua connexionē. Ipsa quin etiā huius simul tota præsentia per omnia accipere id ualētia subito

subito facta, præsente uidelicet eo, quod illuminat. & iterum abeunte, re-
pentina defectio luminis nullum ibi sui uestigium relinquentis argu-
mento nobis esse potest, lumen non esse aeris passionem. Passiões enim
uelut calor nec accedunt subito, & igne submoto, calor eius exiguam sal-
tem sui speciem ipatiente relinquit. Constat præterea ipsum lumi-
nis actum esse a corporibus sepatum, quia neque successione gradatim
progrediente, neque permutatione subiecti usq̄ accedit, neque ad certū
usque terminum cohibetur. Sed diffūdit se ipsum, quousque offendit
aliquid, quod possit accipere. neque unquā lumina inuicem cōfundun-
tur, atque componuntur. Quo igitur modo lumen actus diaphani
nominatur. Profecto non ut passio quædam, nec ut perfectio eius in eo
uelut subiecto facta, sed tanquam separabiliter ipsum perficiens, neq̄
luminosus hic actus aliquādo fit diaphani, sed efficit potius, ut diapha-
num sit ipsius permanens, ipse interim illuminanti continuus. Atque
cum illo undique circumductus. Hoc igitur ita summatim comme-
moratum sit, ne forsan, sicut in aliis patientibus aliquid effici solet. simi-
liter lumen in aliquo fieri, uel suscipi suspicemur.

Caput. xx. De lumine iterum & diaphano.

MARSILII.

Voniam per superiora cōstat, lumen esse aliquid incorpore-
um corporeis non permixtum tria hinc possumus coniecta
re. Primum quidem caeleste corpus primum luminis susce-
ptaculū i corporea uita, & intelligentia regi, a qua & lumen ha-
beat cæterisque tradat. Quod tanquā incorporeum nequit a corpore
procreari, secundū caeleste corpus non habere materiam talem, qua cū
cæteris misceatur, Tertium lumen esse causam potentissimam in agen-
do. Si enim patientibus non miscetur, tanquam non impeditum expeditius agit, & suapte natura potissimum. Ideo mirabiles inde proueniūt
actiones. Non effluit autem lumen a luminoso per resolutionem quan-
dam, sicut odor a pomo, nec sicut calor ab igne, qui proprius suscipien-
tis euadit, neque semper est continuus largienti, Sed sicut radius uisualis
ab oculo, si modo per emissionem uisio fiat, Qui forsan non est aliudq̄
uisus quasi ad exteriora porrectus, siue uisus ipsius actus eminens agens
non relinquens agentem, sed semper agenti cōtinuus, & exterioribus
non permixtus, Potens & malefacere, quod apparet in regulo, Potens &
bene facere, quod cōstat instructio. Si lumen eē dicamus radios uisua-
les caelestium oculorum in se uiuentiū, p̄que eiusmodi radios cūcta ui-

IN THEOPHRASTVM

dentium, agentiumq; uidendo siue prosperi, siue aduersi intuitus inde fiant à platonice non errabimus. Est ergo tam excellens in luminoso forma & actus ut longissime se se porrigat, non disiunctus ab agente, nō pmixtus in patiente. eiusmodi porrectio est hoc ipsum de luce lumen.

PRISCIANI.

Os hęc Theophrastus ita quærit, si lumen est in corporeum
p cur nam ignis, uel omnino alterius corporis præsentia fit Sic enim uideri poterit defluxus quidam esse corporeus, atq; corpus. Id subinde soluens, non hunc inquit in modum, hoc accipiendum est. sed ea ratione duntaxat, qua se naturaliter habet. ubi certe declarat ipsum luminis actum specialem, formalem uel existere, quando quidem & calor est à specie. Ideoq; nō est corpus. Nō enī per diuisionē, siue decisionē nec p defluxū constat lumē, sed tanq̄ hoc ipsū actus lucide speciei. siue quo alio nomine appellare libet speciē ipsā luminis causā. Cæterum si tenebræ uidentur absq; lumine, nō erit lumen causa omnibus ut uideantur. sed profecto sicut Theophrastus ait, tenebræ non sunt uisibiles. Non enim sentimus eas quopiam intuitus firmamento. sed priuatione cernendi atq; eo q̄ minime uideamus. Tum uero ignis & si quod simile uidetur in tenebris, tanq̄ ipsum perfecti quoq; diaphani causa. Et propterea illo non penitus indigens, ut uideatur. Ignis igitur ad hoc ut cernatur, non eget quodam iam actu diaphano, id est iam illuminato. Quoniam uero necesse est aliquid esse medium (uisio enim non fit contactu) ideo medium hoc oportet esse diaphanū, ne si forte solidū sit, atq; ue resistēs, impediatur opaca proprietate atque tenebrifica mutua inter se rerū luminis actionem, ignis in quā, ac sensuū instrumenti.

Caput. xxi. Alii sensus non egent medio perfecto sicut uisus.

MARSILII.

Is esse sensuum præstantissimum apparet, quoniam citius, longius, amplius distinctius q̄ cæteri sentit. Item motus apprehensionis atq; progressionis est perfectior, q̄ descensus. Sicut ergo ad exercendum motum hunc perfectiorem opus est anima et pluribus instrumentis, ad in perfectiore uero nequaquā, sic ad actū sentiendi perfectiorem opus est medio quodā longe perfectiore. Quam obré ad actum audiendi reliquorūq; satis est iter materiale, sensibile, atq; sensum interuallum, mediūq; congruū interesse. Ad uidendū uero requiritur nō solum eiusmodi mediū perfectū, perfectū in q̄ lumine quasi quadam uirtute celesti, quod sane lumen dici potest color quidam corporis luminosi atq; ita

atque ita per primum colorem, colores ceteri sentiuntur.

PRISCIANI.

Ontingit autē (ut Theophrastus ait) ipsam uidentium co-
 lorum causam esse colorem atque simpliciter ut quælibet ui-
 sibilia sint, causam esse uisibile. siquidē lumē color existēs cau-
 sa est diaphani, atq; uisibilis. Subiungit rursus non esse hoc absurdum,
 sed in aliis quoq; comptum, nam & gustum fieri per saporem. For-
 san uero dicet aliquis saporem, quod propriū eē sensibile gustus. ac so-
 num auditus esse sensibile propriū, atq; duo hæc nullo prorsus exte-
 re, quo instrumentū moueatur egere. nisi forsan sonante quis dixerit in-
 digere, sicut diaphano color. sed profecto sonus quidem est repente sen-
 sibilis, cum primū cōmensuratus est mediis aer. colorem scimus illumi-
 natorem externū desiderare, si modo uisibilis sit futurus. Hoc forsan
 proprium est aspectus, lumine uidelicet indigere, non quia minus sit p-
 fectus q̄ ceteri sensus, qui nullo alio externo idigent pfectore, sed quia
 præstantiorem sublimioremq; actionem habet, cui potentia nō suppe-
 tit sensualis sed diuiniorem insuper quandam desiderat speciem. sicut
 enim corpus nostrum ad hoc quidē ut graue sit, atq; descendat non indi-
 get anima, sed ad ipsū progressionis apprehensionisq; motū, propter ex-
 cellentiam motionis naturalem corporis motū exuperatis, nec iccirco
 deterior est motus hic imaginationis impetu factus, q̄ naturalis, sed me-
 lior. sic & uisus ceteris excellentior, propterea q̄ excellentius operetur,
 alio quodam utitur pfectore.

Caput. xxii. Visus tanq̄ sensuū pfectissimus & uisibile tanq̄ pfectissi-
 mum sensibile habent ordinem à multitudine ad unum, quem cæ-
 teri sensus & reliqua sentienda non habent.

MARSILII.

Equè gustus oēs rediguntur ad unū gustum, per quem gustēt
 neq; gustabilia ad unū gustabile, per quod gustentur. Simili-
 tēq; de similibus. uisibilia uero per primum uisibile id est lu-
 men uisibilia fiunt, ideoq; & uisus omnes per primū uisum. Quoniam
 uero quæ apud inferiora sunt disiūcta apud superiora sunt unita. Ideo
 coniectare possumus idem esse primū uisibile, primūque uisum. id est
 præcipue solis lumen. hinc orpheus oculū mundi solem uocat. simili-
 ter intellectus oēs ad intellectum primū. Et intelligibilia omnia ad pri-
 mū intelligibile referūtur. Idē uero est intellectus primus & intelligibile
 primū, Pro idē sicut ab ipso cælestiū medio, ut pleriq; cōfirmāt i. sole

IN THEOPHRASTVM

uniuersalis uita per cuncta diffunditur, absq; ulla ipsius uitæ resolutione, uel rarefactione, uel mixtione. similiter p cuncta diffunditur inde lumen, quod quidē ex ipsa omnium uita. omniū fit uiuificū. atq; hic est mirabilis ordo ī ipso uisualiū, uisibiliūmq; genere, & a multitudine redigantur in unum, a quo & ante processerant. Est & mirabilis copia ipsius primi uisibilis, ut eius uirtute omnia uideantur. Est deniq; singularis efficacia uisus, ut p unū īnumerabilia sentiat. quoniā uero cæteri sensus & reliqua sentienda ordine quo piā omnino carere nō debēt, uerisimile est, & sensus reliquos & cætera sēsibilia in ipsa uirtute primi uisus, & primi uisibilis cōtineri, ut si p se minus saltē p illius ordinem ordinentur,

PRISCIANI.

Ixerit forte quispiā, cōsideratione dignū esse, nunquid quod d est lucidum, ipsumq; lumen sit uisibile principale, quod per se ipsum moueat oculum & circa quod agat uisus nullo extrinsecus alio egens perficiente. Colores aut tanq̄ exigua quædā lumina per se uideri nequeāt. sed uisibile ipsum exigant p̄cipale eos euestigio perfecturū. Sed dicet insup aliquis. si ita sit non oportebat lumen ad hoc conferre coloribus ut cernantur. Sed contra cōfunderet illos. Quē admodū maius lumen minus obruere solet, atq; ī ipsis rebus, quod magis fulget, occupat quod fulget minus. Sic sub sole lychni lumen minime cernitur. Non est autem eadē cōparatio maioris ad minus, atque p̄cedentis ad sequens. non. n. tanq̄ simpliciter uisibile confertur cum lumine coloris, neq; .n. conspicuus oīo est absque lumine. quapropter cōparatur ad lumē quasi uisibile cōsequenter quatenus ab ipso p̄ficitur uisibileq; sit p ipsum. Ipsum uero lumen suapte natura ad hoc sufficiens ut cernatur. Quod si ī cæteris sensibus nō iuenitur proportio similis per quā aliud quidē p̄cedenter, aliud uero cōsequēter sit audibile, uel gustabile. hæc certe opulentia quædā est, tum uisibilis omnium primi, quod lumen esse dicimus. Cætera uidelicet uidenda p̄ficere, tum ipsius uidendi potentia. sentientis scilicet non solum lumen, sed etiam alia quædam ipsius luminis beneficio.

Caput. xxiii. Quomodo mediū conferat īuidēdo. MARSILII.

Voniā nō quælibet actio. passioq; īter sensū, atq; sensibile cōfet ad sentiēdū. sed certa quædā, & moderata. ideo īter uisū, atq; colorē quodā opus ē medio, quod & spatio moderetur actionē atq; passionē, & proprietate quadā agens accomodet patienti, Mediū eiusmodi nō pōt esse uacuū. In uacuo. n. neq; spatiū est, neq; proprietas ulla. hæc. n.

sunt

sunt corporis passiones, Præterea, ut oculus quod est corpus accommodetur uisibili, quod & corpus est, uel in corpore exigitur cōtinuitas quædã facta p corpus, quæ non fit p priuationem corporis, quod est uacuum.

Est igitur medium eiusmodi corpus, non quidẽ opacũ. Visus. n. & color luminales sunt quodãmodo, ac plenius in super lumen desiderat quod ergo tenebriferũ est. non medium, sed impedimentũ est ad uidentium. Medium igitur sit diaphanum. quod inter oculum & colorem non luminosum confert, tum spatio ad actionis, & passionis modum, tum perspicuitate ad uberius lumen accipiendum, atq; in super exhibendum. ubi uero uel oculus uel color est admodum luminosus, interuallo saltem conducit ad actionem, passionẽmq; temperandam confert quin etiam ad duo hæc inter se deuincienda proprietate quadam, Nam pspicitate, & luce cõgruit cum colore luminoso, & oculo perspicuo simul atque lucete. Memento interim diaphanũ per se esse aliquid luminale.

PRISCIANI.

Voniam uero uidetur moueri diaphanũ a coloribus, hos autẽ optamus quæstionem hanc. scilicet quomõ moueatur, utrũ defluxu quodam, uel ex eo, q; hi quidẽ agat, hoc autẽ patiatur extendere in sup & ad illos, qui uisionẽ sine diaphano fieri putant, a coloribus duntaxat pductis ad oculũ, atq; etiã ad illos, q; ex ipso sensu in strumẽto emitti aliquid arbitrantur, ideo opapretiuẽ ẽ pquirere, quãdo qdem re uera mouetur diaphanũ, quomõ moueatur. Videntur utiq; colores p mediũ diaphanũ uideri quidẽ, appositi uero oculis nõ uideri Ad hoc autẽ diximus diaphanũ reqrere medium, ut uidendæ res illustrẽtur. Sed quando spectaculum ipsum p se lucet nunqd diaphano quodam opus ẽ medio. Immo & tunc est opus, ut diximus, ut sit cõgruũ iter uallũ. Oportere quin ẽt mediũ nõ esse solidũ, & opacũ, ne tenebrifica proprietate ipediat actionẽ. Sed nunqd diaphanũ ad id tantũ confert ut nihil impediat: Perinde ac si foret uacuũ iter uallum. Non est autẽ consentaneũ rationi, sed conferre aliquid, & hoc oportet, non enĩ uel temere medium corpus est. Iam uero & in coloribus manifeste conducit, quos nisi illuminatum esset medium cernere non possemus. consequens est igitur in rebus quoque fulgentibus ad aliquid id conducere.

Caput. xxiiii, Quod medium diaphanum inter colorem & uisum quodammodo moueatur atque patiatur.

MARSILII.

c Irca omnem sensum compertum est iter externum sensibile

IN THEOPHRASTVM

atque sensum, esse medium aliquod aereum aut aqueum, & id quidem a principali sensibili moueri patique non nihil prius quam sensibile ad sensum usque peruenerit. Ergo similiter & circa uisum color ipse uidentus lumine iam conspicuus, & ipse lumen, quod color est caelestis mouent quodammodo diaphanum medium, & in ipsum non nihil agunt atque ita moderatius, congruentiusque ad oculum usque procedunt.

Quod enim luminosum est agit euidentius in diaphanum. color igitur & si non per se luminosus, quia tamen luminalis est ex se aliquid agit & si non illuminet: illuminatos uero colores agere in diaphanum non negabis. Ac dum tanquam illuminati agunt plurimum iterum tanquam colores agere quoque non nihil.

PRISCIANI.

Raterea si in audiendo & in odorando quodammodo mouetur aer, atque etiam in tangendo, quando sit medius inter calefacientem, atque calefactum, & in gustando similiter. si quis liquor medius interuenerit, tamen si in his medium sit eiusmodi permixtione quadam potius quam actione: si in qua in his sensibus res ita se habeat, consequens est ut in uidendo medium etiam moueatur. Rursum omne illuminans euidenter in diaphanum agit. Tale autem est quod ualde fulgens. Quapropter quod etiam minus fulget, aliquid agit, quamuis non adeo ut illustret. colores igitur ab illuminante perfecti illustrantur, ipsi quoque diaphanum commouent.

Caput xxv. Quomodo color moueat agatque in diaphanum, atque oculum.

MAR SILII.

Ignis thermarum agit in aerem, aer in hominem. hic duo sunt agentia, & geminae actiones, Nam ignis calorem largitur aeri factum iam in eo aeris qualitatem. Aer ita feruens etiam igne subtracto hominem calefacit. Tactus feruentem aerem, uel saltem teporem sentire potest, quamuis non persentiat ignem. Non ita color illuminatus uel luminosus, qualis est caelestis, & igneus, non ita format diaphanum lumine quodam sic per diaphanum mixto, factoque iam diaphani qualitate adeo, ut diaphanum iam formatum sit proprium agens formans oculum actione propria, preter ipsum coloris actum. Alioquin diaphanum coloratum, sentiremus non colorem. Nunc autem colorem perspicue cernimus quoniam lucidus eius actus ad nos usque peruenit, & quidem momento, & totus in qualibet aeris portioe. Totum enim repente, & ubique uidemus, ex quo patet non esse hunc aeri mistum nec factum

nec factum aeris qualitatem sed aeri potius (ut ita dicam) insidere sicut eques equo, non sicut in equo figura. Atque sic separatim adesse diaphano, sicut intellectualis anima corpori,

PRISCIANI.

Unquid igitur colores quidem diaphanum mouent, hoc autem mouet aspectum, quasi ipsum a coloribus sit formatum, nequicquam. Alioquin diaphanum quidem ita passum sentiremus, colorem uero minime. si autem colorem ipsum sentimus, is certe mouet aspectum. Veruntamen diaphanum quoque sentimus hoc autem etiam per se ipsum mouet intuitum, quando uidelicet iam, est illustratum, nec iam per aliud, atque tanquam a coloribus motum. Quis nam igitur hic motus est, ut etiam cognoscamus quomodo res ipsa uidentia uisum per medium moueat. Assero igitur, quemadmodum res illuminans perficit diaphanum, dum uidelicet rei illuminantis actus diaphano separabiliter adest atque oculo per diaphanum, non quia diaphanum aliquid inde proprie passum fuerit, sed quonia ipsum quoque per actum luminis separatim sit perfectum, ita colorem illustratum agere in diaphanum, actionem uidelicet separatim diaphano insidente, siue potius superuectam, quae quidem propterea non succedente quadam per partes distributione, sed semel tota simulque toti ubique fit indiuidue praesens, & quasi format diaphanum separatim, atque cum hoc ita formato nostrum quoque simul mouet aspectum. Adeo ut ipse color etiam agat in uisum, sed ita ut interim utatur diaphano tanquam propriae actioni subiecto, non quidem ut patiente, sed ut formato per actionem eiusmodi separatim. Quamobrem ipse coloris actus non mixtus fit oculo praesens, quamquam non aliter praesens quam diaphano utes uelut curru, quando quidem aduehit se imistum.

Caput xxvi. Diaphanum non est subiectum luminis, tanquam qualitatis suae, sed est uehiculum luminis tanquam separabilis ab eo, & continui semper corpori luminoso.

MARSILII.

Icut caeleste lumen hucusque porrectum est uehiculum mirabilium quarundam uirtutum ab eo separabilium, sic diaphanum est uehiculum luminis ab eo interim segregati nec a diaphano, sed ab illuminante continue dependetis. Similiter actus illuminati coloris per diaphanum sese porrigit diaphano, non permixtus & tamen a diaphano uelut curru traiectus ad oculum, & quia non per-

IN THEOPHRASTVM

mixtus, ideo totus ubique, & idcirco ubique totus apparet. Quod in uoce materiale est, id est aer fractus, non est ubique totum, sed quod spiritale est in ea, id est significatiuum uel saltem speciale quiddam, impræsum uocitū extra nos a uita mundi, tum intra nos in instrumento sensus ab instrumenti uita, hoc autem dicitur nec per se cum aere pati, nec aeri permisceri, & totum simul audientibus cunctis adesse.

PRISCIANI

Vid ergo diaphanum ad uidendum confert: si coloris actus in ipsum incidit non permixtus, hoc ipso prodest, quod traicit, atque perducit. Peruenit enim coloris actus ad uisum uel actus diaphano separabiliter (ut diximus) atque indiuidue toti præsens. Itaque quicumque in theatro spectant, quotcumque sint, spectaculum idem ubique totumque conspiciunt, sicut & uocem ibidem omnes totam pariter audiunt. Vocis etenim actus est impartibilis, ubique totus se partibiliter, idemque præsens, ut pote qui nec perfertur una cum aere nec similiter alteratur, Argumentum enim est absolute præsentia, cunctis & unicuique audientium inesse totum atque sub unius formæ ratione similiter omnes implere.

Caput. xxvii. Quod ad sentiendum proxime confert, non materiale aliquid est, Sed quiddam potius spiritale.

MARSILII.

Emento quod imateriale est, atque indiuiduum, & solum a subiecto, & ideo ubique totum circa sentientes non posse a materiali procedere. Ideoque constat non solum in sensibus nostris, sed in uniuerso spiritale aliquid, & uitale uigore. Cuius uirtute spiritales actus, & species, & imagines procreantur, quotiens materialis passio fit in aere, uel a sonante, uel a colorante, uel ab aliis obiectis sensuū, & tamē interea resultat imateriale quiddam in instrumento sentiendi, uel etiam in ipso aere. Quod necessario ad actum sentiendi requiritur, qui sane actus non proprie fit ex passione materiali aeris uel instrumenti, sed ex quadam specie spiritali, quæ interim quadam uitæ uirtute resultat in eis, neque tamen species eiusmodi sufficit ad sensum atque iudicium, nisi ad eius incitamentum anima statim rerum sensibilibus rationes sibi inatas educat in actum.

PRISCIANI.

Id ergo non ne pulsatur passiuè que mutatur a sonante aer, instrumentumque auditus. Profecto passio quidem, & motus præcedit

præcedit circa corpora, Sed hæc non sunt uox ipsa, nec auditio, hæc autem est secundum actum perfectio quædam, quæ secundum speciem consistit circa motum. Verum hic quidem passio aeris antecedit. Si quidem pulsatione quadam fit aliquid audiendum. Quod uero spectandum est, non per diaphani passionem fit conspicuum. sed iam in se ipso spectabile est, color ipse uidelicet illustratus. Si quis autem hic quodque dixerit fieri quandam passiuam sub coloribus in aere affectionem, non tamen per hanc color spectanduseuadit, Immo per actum aliquæ speciei, perfectum simulque totum, ubique præsentem, & expedite diaphano absistentem, qui passiuam quadam conditione afficit instrumentum. Non tamen uisus in passione consistit, sed in speciali, siue specificauitæ perfectione, atque in partu quodam rationis innatæ.

Caput. xxviii. Circa uisum passio materialis minime apparet, Plurimum uero species spiritalis, circa auditum uero quasi pariter apparet utrumque. Circa tres autem reliquos passio quidem maxime patet. species uero minime.

MARSILII.

Mne sensibile genus afficit medium, & instrumentum per suam naturam naturali quadam & materiali quodammodo passione. Nam lumē hæc subtiliat, atque fouet eo ipso, quod lumen est. Albedo disgregat, nigredo congregat, uiredo temperat, sonans frangit, & rarefacit, atque condensat. odoriferum similem sibi imprimat qualitatem naturaliter hæc afficientem. similem gustabile, similem quoque tactile. Quoniam uero passio hæc tanquam materialis longe distat ab animo penitus spiritali, ideoque si creuerit, sensum minuit, & denique perdit, necesse est præter eam interesse speciem quadam quodammodo spiritalem, & quasi iam indiuiduam, siue hæc in instrumento tantum resultet, ut in tactu atque gustu, siue etiam extra ceperit, ut uisu in auditu, olfatu, alioquin non possent hi tres adeo distantia perferre. Naturalis utique species instrumenti uisualis minime materialis est, similis ferme est naturalis species auditus atque soni, Ideo in minima passione materiali facillime resultat species spiritalis. quæ necessaria est ad sensum. In tribus autem reliquis, species tum instrumenti, tum obiecti materialiter iudicatur, Idcirco materiali, magis passione resultat species illa, quæ cõfert ad sensum, ut pote quæ & ipsa sit quasi materialis. Possunt tamē hæc obiecta sine effluxu materiae suæ mouere sensum, multo itaque magis & colores possunt.

PRISCIANI.

N odore autē atque odoratiōe manifestiorē passio quæ cõtingit

IN THEOPHRASTVM:

in medio. Ideoque absente re odoranda permanet odor non solum propter effluxas inde particulas, sed quoniam aer aliquid est perpexus, quemadmodum & calefactus euadit, quotiens inter calefacientem, calefactumque medius incidit aer, quin etiam medius inter mella atque linguam dulcedinis qualitate perfunditur. Iam uero & hic tum sensus, tum sensibile, secundum speciem se se habet, Sed quoniam in his species tam instrumenti sensus, quam sensibilis magis ad materiale declinat, ideo in his uehementior, & iccirco manifestior tum instrumentis, tum aeri occurrit passio, ut sensibilem participent speciem. Neque tantum hæc secundum effluxus sentire solemus, multoque minus aliquid a coloribus effluit, quod efficiat uisionem, sed uidentur ex eo quod agant.

Caput. xxix. Sensibile confert ad sensum non effluxu, sed actione.

MARSILII.

Effluxus trahens secum aliquid de materia, naturaque rei, similiter afficit medium, atque instrumentum. Et ideo huc tendit, ut naturam mutet. Quamutatione crescente adducitur sensus naturalis ad sensum, sed ipsa simpliciter actio, non tam materiam rei sentiendæ sequens, quam speciem, speciem inquam non tam quia sit in materia quam quia sit species ab idea, quare actio eiusmodi ad instrumentum profecta desinit in eo saltem, si non prius in speciem quodammodo spiritalem sensibus necessariam. Lumen hoc ipsum, quod simpliciter sit uisibile non habet ex uirtute diaphani, immo hoc ex illo id euidenter habet, sed diaphano tanquam uehiculo ad nos usque traducitur. Est ergo nobis uisibile in diaphano potiusquam per diaphanum. Dicit uero potest nihil nobis esse uisibile præter colorem. Item nihil præter lumen, nam & lumen color quidam est, tum naturalis syderibus, atque igni, tum diaphanus peregrinus, & color est lumen, tum instrumentum in compositis, & opacis, tum sincerum in caelestibus, atque diaphanis.

PRISCIANI.

Ed est ne adeo fortis ipsa coloris potestas, ut absque effluxu moueat, atque continue. Constat enim continue actum suum edere, nisi forte quemadmodum ignis materia indiget ad agendum, sic & luminosum, sed certe non color tantum, sed (ut dictum est) esse sensibile, sensus mouet eo ipso quod agit, Color autem nec semper, sed quando iam est illustratus, & quando (sicut Theophrastus ait) diaphanum

diaphanum ei tanquam materia subest, quod quidem simul & lumine colores perficit, & quodammodo formatur ab illis, separato uidelicet actu huc inde manante. Lumen autem non per diaphanum, sed in diaphano potius, & secundum se ipsum nobis fit conspicuum ipsum quoque diaphanum fit lumine manifestum. Forte uero non est diuidendum (ut Theophrastus ait & recte ait) neque enim lumen absque diaphano, neque hoc absque lumine sensu percipitur, atqui si lumen est diaphani color, certe hoc ipsum, quod uisibile dicitur, nihil præter colores erit.

Caput xxx. Aer medius cõfert ad uisum, auditum, olfatum, nõ ex eo proprie quæ a re sentienda formã accipiat, Sed actum ab illius forma manantem traducat ad sensum.

MARSILII.

Es uidentia nõ imprimunt aeri formã aliquã uel figuram, sed ab ea iam illuminata procedit ab eius specie lucidus quidam actus, & specialis, atque specificus nõ mixtus aeri, & ideo aerem non figurans, sed cum primũ attingit lucidum in nobis spiritum, rursus euadit in specie speciei unde uenerat congruentem. Ab obiecto sonante atque olente tanquã magis materiali, quã sit obiectum uisus euidentius patitur aer atque spiritus, quã a colore, Verũtamen nõ in eiusmodi passione sensus efficitur, sed in actu quodam speciali atque specifico qui a specie rei procedens sub passione latet, & in spiritu redit in specie uirtute uidelicet uitæ nostræ quæ est admodum specialis. Ac si forte & prius quã nos attigerit in specie, euaserit spiritalẽ, fit utique talis mundanæ uitæ uirtute. Vna enim mundi animalis unius uita, nanque singulis insita inuicẽ cõnectit singula, præcipue quæ aliter sunt conformia, efficitque, ut etiã quæ procul distare uidentur agant in se inuicem facile, atque compatiantur, quod magi testantur.

PRISCIANI.

Vid ergo diaphanum patiens efficit uisionem? Quidam enim figurari formariue proprie putant, uerum non ita putandum sed quemadmodum diximus, efficere uidelicet uisionem tanquam ipsum accipiens absolute actum a uisibilibus emanantem, cuique copulans instrumento uisibiles uero non solum colores sunt, sed etiam magnitudines atque figuræ, quamuis secundo quodam gradu sicut iam distinximus. Olfatus autem (ut ait) fit per aerem tanquam cõmixtum ut apparet, atque patientem, auditio uero per aerem figuratum. Dictum est autem sensum non secundum passionem fieri, & uocem non esse figuram in aere factam, sed perfectam quandã specie actionis, siue actus. Tu uero odorabile nõ passio quædã est, sed spes patitur aut magis aer

IN THEOPHRASTVM:

ab istis tanq̄ a speciebus magis ad corpus, materiãmq; declinantibus.
 Caput. xxxi. Quod minus materiale est potentius uenit in sensum im-
 materialẽ, atq; sensus remotior à materia. obiectũ imateriale potentius
 excipit. **MARSILII.**

Quatuor sunt causæ, quibus sensibile ad sensum magis perue-
 nit, magisq; sentitur. Prima quando obiectũ ad hoc est effica-
 cius. Secunda quãdo sensus est purior. Tertia quãdo mediũ qua-
 litas est utriq; conformior, adeo ut aptius ab obiecto in sensum traiciat
 actũ. Quarta si accesserit distantia minor. Visus, atq; uisibile propter
 naturã spiritalem longius inter se agunt. Cæteri sensus gradatim descen-
 dentes in actum, quia paulatim natura materialis in instrumẽto crescit
 atq; obiecto, paulatim ineptius inter se pigriusq; agunt sensus. atq; sensi-
 bilia. neq; tam procul q̄ uisus in sentiendo procedunt.

PRISCIANI.

Off hęc interrogat Theophrastus utrum quodlibet sentien-
 dum ad sensum æque perueniat, an poti⁹ hoc magis, illud mi-
 nus. Arbitror equidẽ proculdubio nõ similiter peruenire. sed
 quatenus, quod est sentiendũ uim habet ad agendum maiorem siue mi-
 norem. Rursum quatenus instrumentũ sensus puritatẽ habet magis mi-
 nusue sincerã. Præterea quantum ipsum quoq; quod mediũ est, magis
 minusue est aptũ ad actũ inter obiectũ sensumq; trahiciendũ. Denique
 secundum interuallum longius, aut breuius, quo sensibile sit eminus,
 aut cominus perueniendi differentia quædam accidit.

Caput. xxxii. Inter sensibile quia materiale nimium, atq; sensum im-
 terialem, semper est opus medio quodam quodãmodo spiritali.

MARSILII.

Vando ad longissimũ spatiũ scintillã uides, exiguum locustæ
 sonum audis, & animalia quædam minima quæq; Item apes
 & formicæ mellica olfaciunt remotissima, conchæ quin etiã
 distantia gustant, & torpedo per longam sæpe uirgam stupefacit te quasi
 tangens, putas ne præsertim in superioribus a minimo quoque obiecto
 longissimum spatium frangi, & materialiter affici: nequaquam. sed in-
 tercidit, nescio quid quodammodo spiritale, quod per tam longum
 spatium agat in sensum, idest actus quidam specialis, atque specificus
 a specie rei sentiendæ proueniens, siue hic intra nos fiat, ut in tactu atque
 gustu, siue est extra nos, ut in uisu, auditu, olfatu, qui & uirtute fit uitæ cõis
 cuius beneficio cuncta ligatã tã facile a rebus distatib; & mouetur sensus &
 corpus

corpus conforme patitur a conformi, quod per magicen est cōpertum. Quamuis autem ab obiecto magis materiali medium & instrumentum uehementius patiantur, ut in tactu, gustu, olfatu, & sæpe auditu, tamen ab eo, quod minus materiale uenit, sensus tutior expeditiorq; resultat. Circa uisum statim ab obiecto actus prouenit spiritalis ipsius, ut arbitror luminis beneficio. itaq; momento eodem uidemus quo processit, sed sonus prope sonantem materialis quædam passio est aeris. atq; fractio tēpore facta, eiq; mox succedit specialis, & quodāmodo spiritalis actus simul totus attingens auditum. qui in aere ita fracto resultat uirtutis occultioris officio. Itaq; non eodem momento pulsantem audis quo & uides. Procedit autem specialis actus ī uoces, quatenus & passio aeris non passio inq; frangens, sed afficiēs. nam ultra frangentē lōge procedit.

PRISCIANI.

Eterum q̄ in omnibus quoq; sensibus, iter se sibile, sensumq; mediū aliquod icidat, quāuis exteriorū obiectorū mediū appareat euidentius eorum uero quæ quodammodo sunt in nobis, minime, satis & ab Aristotele definitū est, & a Theophrasto nihil est dubitatum, & si instandum hic studiosus iudicauit. At illud in primis quispiam indagauerit, si præsentia uocis (ut diximus) repente aduenit simul tota, quo nā pacto qui sono propinquiores sūt, magis audiāt, atq; uelocius. aut quomodo, quādo quis quercū incidit prius cædentē cernimus, q̄ sonitū audiamus. Constat enim non simul percussione aspectū fieri sonitusq; auditū. Dicendum est autem hoc ita contingere, quoniam necesse est aerem pati prius aliquid, atq; moueri. Quo quidem ita moto, ipsa uocis species mox tota fit simul. Passio quidē motusque in tempore fiunt. Species autem posterius sane, sed ei, quod iam factum est tota simul accedit. circa uocem igitur posterius, in passione actus ipsius species accedit, eatenusque peruenit, quatenus per continuitatē aeris procedit & passio. Quamobrem qui sunt propinquiores obiecto, citius magisq; audiunt. Quippe cum uelocius, magisq; patiantur, qui sonanti primo propinquiores existunt. Quod uero uidendū est, non per passionem, in diaphanum agit. quando nec ipsum quidem quod illuminat. Itaq; sine tempore agit, simulq; occurrit omnibus, quibus cernitur. Tam etsi non similiter omnibus, sed propinquioribus se expressiuis patefacit. Quoniam in ea, quæ paratiora sunt uehementius agit. hæc autem sunt, quæ secundum locum sunt uicina, propterea q̄, & quæ uidentur, & quæ quodammodo uident, corpora sunt.

IN THEOPHRASTVM:

Caput. xxxiii. De reuerberatiōe lūinis, & imaginibus. MARSILII.

Umen incidens in corpus quodammodo densum lenéq; &
L nitidum sistit se ipsum, colligitq; & protinus conualescit in
 corpore uidelicet tum firmiore, tum ei præceteris cōgruo,
 Congregatū ideoq; & ualidum agit hinc iterum in oppositum, quādo
 scilicet est corporibus quoquo modo specularibus resultat in oppositū
 parietem, ibiq; splendorem procreat. Resultat item in alia & in oculos.
 Nunq̄ itaque frangitur, sed explicat primo se ipsum, deinde replicat,
 atque applicat. Et utrobique unus continuusq; uidetur luminis actus,

Radius similiter uisualis corpus attingens quomodo libet speculari
 firmatur, cōgregatur, corroboratur, & replicatur. Relapsusque in oppo-
 situm ex speculo, res speculo uidet obiectas. Sunt, & qui uelint for-
 mas rerum illuminatas ad speculū producere radios qui inde reflectan-
 tur in uisum res ita uidentem, Addit Theophrastus & plato á figuris
 rerum illuminatis imagines quas dā progredi, quæ nominātur Idola.
 Idos enim species est ab hac per diminutionem idolum appellatur, qua
 si specimen siue exilis quædam species á specie perfectiore proueniens,
 hæc igitur idola quasi ualde debilia, uisum non plus mouet q̄ in specu-
 lare corpus inciderint, quo stabilita redintegrata corroborata se oculis
 offerant. siue ipsa ad uisum inde procedāt, siue radius uisualis ad eas ipse
 profiliat. Quo autem modo idola nō solum spiritualia, sed etiam ma-
 terialia e rebus effluāt tum p̄ lumen, tum sine lumine, tum ad uisum, tū
 ad alios quandoq; sensus, & præcipue in spiritu nostro imaginali tanq̄
 in speculo quodam conualescant, seq; nobis ostendant, & in nos mirabi-
 liter agant, in plotini cōmentariis pertractamus.

PRISCIANI.

Theophrastus inquit deinceps de refractionibus siue reuerbe-
r rationibus esse tractandū, dici nāque solitū esse expressionē
 quandā obiectæ formæ quasi repercussæ in aere fieri. Forte
 & ipse Plato idē sentit, ubi ait apparitionē quandā corporaliū specierū
 idolarem siue imaginalē fieri in lumine. leni cuidā corpori circumfuso.

Nos igitur fractiones, seu uerberationes non debemus corporeas hic
 admittere. Nam tale quiddā passio est ab ea, quæ naturaliter est actio diffi-
 des. Præsertim ubi de solis lumīe agitur, sed uerberatiōes quoq; actiuas
 & efficaces debemus accipere, dū uidelicet, & ipsum, quod illūinat, & ille
 q̄ uidet circa corpus densum, tersum, lene, lucidum, efficacius agit, adeo
 ut & ipsum illuminans per hoc insuper illuminet alia, & ipse uidens,
 per idem

per idem respiciat aliud. huius enim secundus est actus. Quippe cū subiectū eiusmodi lene, atq; subrutilans, simul in actione conducatur. Quia ratione cum lumine cognationem habet. Tum uero & quia quod illuminat utrobique agit, merito secundus actus fit primo cōtinuus, & quia corpus lene tersumq; in actu secundo, siue actione secūda, simul ad agendum cōfert, ideo diuisio quædam utrorūque contingit, siue concurrat, Quod quidem uerberatio, siue fractio nominatur. Quando uero per specula spectantur uultus fit ibi uisionis ipsius reuerberatio quædam in formam primam non secundum passionem. sed secundum actionem sicut diximus. Plato autem effici uult etiam apparitionem quandā corporalium specierum imaginalem in ipso uisionis prodeuntis actu, circa lene quoddam nitidūmq; corpus, non quidem per effluxū quandam corporeum a corporibus. sed per specierum umbratilem quandā figurationem in apparendo, atq; uidēdo. Quod forsā & Theophrastus indicat. ubi ait per reuerberationes formæ expressionem quandam, siue figurationem in aere. fieri

Caput. xxxiiii. Inter agens & paciens oportet esse communionem.

MARSILII.

Bi futura est actio peremptoria, cōmunio inter agens, & patiens sufficit in materia, ut inter ignem atque aquam. Quod si accesserit cōmunio in qualitate non nulla facilius proueniet actio, qualis inter ignem aeremque contingit. Vbi uero iminet actio perfectiori necessaria est cōmunio in quadam proprietate naturæ, sic rationale docet rationale. sic luminosum illuminat luminale, hoc enī perficit præceteris illud, quoniam ad huius formam in illo est quædam proprietatis incohata. Proportio itaq; in proprietate quadam est sensus huius ad hoc ipsum sensibile, illius ad illud, oculus diaphanū quiddam est & luminale atq; in eo, quod naturaliter cepit habere ad summū perficitur a lumine per diaphanū. Similiter spiritus auditui seruiens habet aereā proprietatem iam quodammodo in se sonantem uel facile resonabilem accedente uidelicet aere fracto perfectius sonante, in spiritu similiter olfatur uapor, inest expeditissimus ad uapores odorum, & quasi iam odor. In gustu naturalis quædam salua expositissima est quasi similibus in sapore liquoribus in tactu natura solidior, & primis elementorū qualitatibus accommodatior inest. Et ubique patitur hoc ab illo, nō quia hoc illi in similitudine sit æquale, sed quia quodammodo simile & per hoc ad reliquā similitudinem facile propter & obediens tamen formabile formatori. instrumenta sen-

IN THEOPHRASTVM.

siuum conueniunt cū sensibilibus in proprietate. quam diximus. Sensus autem in rationibus insit sensibilibus. Intellectus cum intelligibili multo magis. Penetrat enim intelligibile resoluendo, quod sensus efficere nequeunt.

PRISCIANI.

Vb dicit uero post hæc, in quibusdam uideri sensus instrumentum rebus sentiendis esse cognatum. lingua enim per humorem quendam gustat saporis humorem. Auditus quoque aere audit uocem per motum aeris intus inclusi. Quærit igitur quam ob causam non in aliis quoque sensibus similiter res se habeat. Item quomodo simile a simili patiatur, scilicet ab externo aere intus aer. Et humor intus ab humore. Immo & in cæteris ratio est cõsimilis. Nempe in quolibet sensu tale instrumentum est, quale est eius obiectum. Quippe cum instrumentum obiectorum actionibus sit subiectum, sic ergo diaphanum quidem est in uisu, resonabile uero aliquid in auditu. Non enim qua ratione est aer, sed qua resonabile quiddam sonum haurit. olfabile similiter in olfatu quiddam latet. Qua propter hic quoque est aliquid aqueum, uel aerium, uel potius medium. Nam humor aqueus est in gustu. In tactu denique facultas quædam est potens congrue tangibiles excipere qualitates. Nec ita simile a simili patitur, sed quod est in potentia ab eo, quod existit in actu, neque rursus, tãquam aer ab aere patitur, Sed tanquam aliquid in potentia resonabile ab eo, quod actu resonat.

Caput xxxv. Dubia de uisu. auditu. olfatu.

MARSILII.

Edium necessarium ad uidendum nõ est aer, aut aqua, sed ipsum simpliciter ubicunque sit diaphanum. uerum tamen diaphanum aqueum ad hoc positum est in oculo ut aqueus humor tenuem ipsius uisus coerceat spiritum, alioquin profus euolaturum. obiectum auditus est ipse simpliciter sonus siue in aere fiat puro, siue aqua. tãmen aer potissimum inclusus naturaliter est in auditu. Quoniam facilius quã aqua mouetur, Necessarium est autem ad audiendum instrumentum auditus moueri. Quoniam igitur spiritus aeris est instrumentum auditus. Ideo nullo modo potest audiri quicquam, nisi eiusmodi aer moueatur inclusus, & forsitan aliquis propterea opinabitur non audiri externum aliquid, nisi ei sit aer infusus, aut etiam circumfusus. Potest tamen aliquid adorari absque aere respirato, scilicet ab animalibus olfatum habentibus expeditum ab hominibusque similibus

Animantes

MVT. BIBLIOT. VI
DE ANIMA

Animantes uero & homines habentes meatus ad olfactum oppletos respiratione duo præcipue consequuntur, nam & uberiorè odorem attrahunt, & tracto uiolenter aere meatus protinus patefaciunt.

PRISCIANI.

Utrum nam igitur humor quodammodo aqueus positus est in oculo. **C** Ac non potius humor quidam aquæ aeriq; communis: quando quidem & diaphanum est utrisq; commune. Rursum, cur non & in auditu commune quiddam ponitur aeri, atq; aquæ. Siquidem & in aqua fit sonus. Similis de olfactu accidit dubitatio, sed profecto sufficit alterum, nam & in externis non est opus commissione, sed siue aqua siue aer sit, quod est medium, simili ratione uidemus. Cur ergo in aqua pupilla locatur: quoniam uidelicet aqua magis quam aer cohibet atq; conseruat. Quam rursus ob causam auditus est in aere positus, nempe quoniam aer est mobilior. Confert uero motus ad sonum percipiendum. Verum si absq; respiratione olfactus fieri potest, quid prohibet (Theophrastus ait) quominus sine aere aliquid audiatur: hoc certe, quia non potest intus fieri sonus absq; pulsatione aeris auribus intimi. Instrumentum namq; auditus est aer, olfactus autem ipse instrumentum non est spiritus ille respiratione tractus, sed ille quidem utilis est ad meatus aperiendos, qui ad olfactum ducunt, in illis uidelicet, quæ obstruos meatus habent. In quibus uero patent hæc, etiam non respirantia prorsus olfaciunt.

Caput xxxvi. De sono & motu, qui fit in auditu perpetuus.

MARSILII.

Ut autem peripatetici sonum ipsum audibilem, id est qui ab externis uenit ad aures fieri uolenta quadam collisione, atq; fractione, ubi corpus minus crassum in crassius quoddam incidens uiolenter retunditur atq; confringitur. In esse in supradicti cognatum sibi aerem, qui perpetuo moueatur & sonet, sed motum eius ab omni uiolentia naturaliter esse remotum, atq; esse actum quendam uitæ uegetalis in aere illo se perpetuo exercentis, atq; inde motum procreantis quoquo modo localem actum uidelicet circulo quodam, qui sane motus aer crassiores capit partes circum attingens continuum sonum efficit mira facilitate tam exiguum ut non suscitetur in nobis sensum, præcipue quoniam huic semper est assuetus. Quoties autem obstruimus aures, sonus ille prius diffusus, atq; exhalabilis cogitur, conualescit, reuerberatur, auditur. Ante uero quando non audietur, cæteros sonos minime confundebat, neq; motus ille motiones extrinsecus ueniētes, nam & lenis est & in alia specie quam motus externi.

IN THEOPHRASTVM

PRISCIANI.

i Nter hæc interrogat Theophrastus. nūquid sonus solido quo
 piam prorsus idigeat, an etiā sine solido fieri possit, qualis uen
 torū sonitus eē uidetur. sed re uera hi quoq; terrā pcutientes re
 sonāt. immo & ipsi tonitrus tum demū fiunt, quādo spiritus circa nubē
 quasi solidū aliqd frāgitur. Cæterū si aer cōgenitus ē auditui, auditur autē
 aliqd, quādo aer externus hūc pulsatione cōtingit, atq; hic quoq; semper
 est in motu sonātq; semp, sequitur, ut motus motū sentiat, nō sonus ipse
 sonum, tam & si quod inest siue agitatū siue resonans sensum prohibet,
 quēadmodū in cæteris accidere solet. uerū nō simpliciter sensibilis est in
 timus ille sonus, Vnde fit, ut neq; sonantē pcepimus nisi aures obstrua
 mus. Tū uero & motus eius uitalis ē, nec qualis pulsati aeris atq; pculsi.
 Quādo uero aer q nobis est intimus patitur a percusso, ipsamq; soni spe
 ciē iam accepit, tunc sane fit auditus in actu. Prior itaq; sonus, quoniā nō
 est sensibilis nō confundit auditū. Quin etiā motus ipse uitalis nō solū
 nō impedit quidē, sed etiā confert ad pulsatū fractūq; aerē sentiendum.
 Caput xxxvii. Quomō inuidēdo, audiēdo, odorando sit mediū inter
 sensibile atq; sensum.

MARSILII.

f Atis quidē cōptum est inter rem coloratā uel ad modū lumi
 nosam, atq; uisum mediū aliqd esse, i. diaphanū & actum quē
 dam uel speciem spiritalē. sine quo medio offendatur uisus &
 obruatur, quin etiā quādo remotissima quādā audimus uel olfacimus,
 patet p mediū tempatū illa sentiri. At quādo a sonante propinquiore in
 nos fractus aer irrūpit uel a thure propinquo proueniēs influit uapore.
 nō ne natura ipsa sensibilis, deniq; sine medio tangit sensum: Responde,
 quātū de materiali natura sensibilis, si instrumentum sēsus illabatur, uel
 ipedire sensum, si acrius illabatur, uel omnino nō esse sensui necessariū,
 etiā si lenius ifluat. Quod autē & tutū, & necessariū ē, ad sensum non esse
 materiale qcq; sed specialē potius actū quēdā, siue spēm actiōis ad modū
 spiritalē ex re sentiēda ad istrumentū sensus puenientē. Sensum uero ita
 sentire sicut & mouetur, moueri autē nō a medio hoc eiusmōi actu, sed p
 eiusmōi, mediū a sensibili, Sētire igitur nō hoc qdē mediū nō hūc uideli
 cet actū nō hāc. s. specie, sed p hæc ipsum sentire sensibilibiter. Quod pro
 prie sensum moueat, quis p mediū eiusmōi moueat.

PRISCIANI.

a T si sonus pueniēs ab externis ad auditū usq; penetrat, quō cō
 pertū ē nobis nullū fieri sensum, quādo sēsbile tāgit sensū. Nā
 & i olfato odorē attrahimus respirādo, quoad. s. ipsū pncipale i
 nobis

nobis attingit. sed profecto ipsum sensibile illic est, ubi percussio, & ubi aromata suauiter redolentia, sicut & ubi est ipse color. quæ sensibus admodum ueri non possunt, si modo sunt sensibus cognoscenda. quæ autem ab illis in medio fit species actionis, adesse oportet et sensuum instrumentum. Nam sicut & ille subiungit, nisi ab ipso sensibili in nos ueniat aliquid, nunquam sensus in nobis mouebitur ullus. Iam uero color per diaphanum mouet uisum, dum uidelicet medium quoque hoc efficit aliquid atque confert, & ipsum est motum est quodammodo ab eo, quod nobis est uidentum. Quo autem modo ita sit affectum in superioribus, pro uiribus est distinctum. Atqui non medium quidem, sed ipsum, quod facit re uera sentimus. non enim est idem effectio atque efficiens, neque actio atque agens, efficit autem ipsum efficiens secundum effectioem, atque patiens ab efficiente quidem patitur, Verum secundum ipsam ab illo procedente effectioem, neque ab affectione proprie patitur. Scimus igitur non ipsam quidem actionem a sensibili uenientem, sed ipsum sensibile, secundum tamen actionem ab eo profectam. quæ obrem non medium presentimus, sed per quandam speciem actionis in medio editam, ipsum quod hanc edit obiectum.

Caput xxxviii. Natura luminis est excellentior natura soni.

MARSILII.

Onus ipse tanquam genus non proprie dicitur distare ab acumine & grauitate, quæ differentiarum eius sunt, uel a graui & acuto sono, quæ sunt species eius, nam una cum eiusmodi differentiis ipsum in speciebus includitur, neque re ipsa, & si ratione quadam talia supereminet. Lumen autem distare proprie dicitur a coloribus, qui neque differentiarum, neque species sunt illius, sed participationes quadam, & imagines, & effectus, atque ipsum re ipsa talia supereminet. Atque propter excellentiam causalem non minus necessarium est lumen ipsum coloribus in natura constituendis atque declarandis, quam sonus & quodlibet genus differentiarum speciebusque suis.

PRISCIANI.

Nquit autem Aristoteles differentias sono, sicut graue & acutum best declarari in ipso secundum actum sono, Adducit præterea, sicut colores absque lumine non uidentur, ita nec absque sono graue acutumque designari, quasi dicat similiter se habere lumen quidem ad colores. Sonum autem ad acutum, atque graue. Vbi forsitan Aristoteli aliquis contradixerit, non enim lumen, sed color similiter se habet ad album, atque nigrum, sicut sonus ad acutum atque graue. Responderi potest pro Aristotele. Si hæc duo quantum spectat ad genus considerentur, certe color ipse tanquam genus in presentia comparatione cum sono conferri potest tanquam genere, non autem lumen. Verum tamen quoniam colores absque lumine non cernuntur, quæ admodum neque acutum, atque graue

IN THEOPHRASTVM

absq; sono discerni possunt. hac merito rōne cōparatio ab Aristotele in-
 troducta. solū est quantum ad hoc ipsum pertinet, quod est.

Caput. trigesimū nonum. qualis sentiri sit natura gustus.

MARSILII.

Limentū aridum liquefieri oportet in ore, ut nec offendat, &
 facilius illabatur, iō istrumentū gustus oportuit nō esse aridū, &
 humectatōi prorsus iēptū, sed facillime humectabile liguaq;
 hēres pōgiōsā, q̄ stōachi pulmonū cerebri stillicidiis irrigetur, & alimē-
 to cōbibat liquores. neq; tñ oportuit hūorē i se uiscosū hēre, uel multū.
 Alioq; & heberaret sēsū & liquorē ueniētē esse hūidū nō pciperet. siq; dē
 hūidū nō alterat humidū, necesse tñ est & hic hūidū p̄fēri. hūidū n ad
 tactū p̄tinet gustus autē est quasi quidā tactus uel tactūi proximus. Pro
 inde certū huic saporē manifestūq; natura nō dedit, ne hoc uno discri-
 mē iudiciūq; saporū cōfūderetur, dedit tamē humorē quendā sic affe-
 ctū & temperatū, ut prope modū sit oīs sapor, facillimēq; saporibus i flu-
 entibus conformetur.

PRISCIANI.

Ed cur nā existimat Aristotēles istrumentū gustus nec humi-
 dū ēē debere, ne tale ut humescere nequeat, quippe cū (ut ait)
 hūidū sit futurū, qd est gustadū. Respondēbit forsītā aliquis
 hoc ipsū, qd est gustabile non esse hūorem simpliciter, sed hūorem pro-
 prie sapidū. Oportuit igitur istrumentū gustus humorem i se dūtaxat sa-
 pidū non habere. Vel potius quonīā gustus sensibile proprium quo-
 dā tactu degustat, necesse ipsū pati uel ut a quodā non gustabili solum.
 sed tāgibili quapropter & uelut ab humido. quāobrem oportet instru-
 mentum eius propria humiditate prius non esse submersum.

Caput. xxx. de istrumento gustus & tactus.

MARSILII.

Nima fons uitæ atq; sensus hæc duo prius uberiūsq; spiritui
 tradit tāquā propinquiōri. p̄ spiritum uero neruis carnique
 coīcat est itaq; spiritus præcipuū istrumentū aīæ, tū ad uitā sen-
 sūq; membris iptiendū. tū ad sentiendā, quæ ueniūt ab exter-
 nis. Oportet at istrūm hoc si patiatur a sentiendis lenissime pati. Vehe-
 mentior. n. passio & dissoluit spūm & occupat aīam iudiciūq; disturbat.
 tēpatur uero passio spūs circa uisū, auditū, olfatū, p̄ iteruallū aerēq; medi-
 um. Circa uero gustū atq; tactū, ubi nō est eiusmodi mediū, quo nā tēpa-
 tur ligua. f. carnēq; neruosa, quæ duo quasi media quadā hic existunt in-
 ter sensibile, atq; spiritum, qd præcipuum est istrūm ad sentiendum. Pos-
 sunt tamen duo hæc etiā istrumenta dici quatenus uitæ sensūsq; p̄cipia
 sunt.

sunt. quatenus autem temperantur passionem a sensibili uenientem media non ian-
tur. memeto in his quoque duobus sensibus non ex materiali naturae sensi-
bilis influente, sed ex speciali quodam actu eius atque insuper ex specie sensuali per
uitam intrinsecus resultante actum organi sentiendi. PRISCIANI.

Roinde Aristoteles, sicut & postea Theophrastus existimat,
neque lingua esse uerum instrumentum gustus, neque carne uerum instru-
mentum tactus, sed duo haec proportionem siue comparationem quadam habere
cum iis, quae in uidendo uel audiendo nobis media fiunt. Etenim in tactu atque
gustu oportet quidem aliquid & medium, siquidem sensibile sensui prorsus
impositum sensum nunquam mouet, medium autem in his non est externum. Nam & qua-
do medium aliquod foris interuenit, non pro hoc tamen, sed una cum hoc gustus, aut
tactus efficitur, uelut si clypeus ibi medius opponatur, non ita pro clypeum
lapis percutit, sicut color per aerem mouet uisum, sed una cum clypeo manu uerbe-
rat adeo, ut ambo simul percutiantur. Quonia igitur medium tactui gustuique
seruiens non est externum, consequens est, ut sit internum. hoc autem quodammodo caro est
atque lingua. Carne quidem pati patet. Patet insuper ea non similiter, pati atque
ea quae anima caret, patitur ergo uitaliter, & quonia uita carnis est sensuali, pa-
titur et sensualiter, quo igitur modo ita patitur, nisi & in ea aliquid sit, quod
iudicet, nam & si aliud quiddam est instrumentum tactus principalius atque perfectius,
qualis est ipse spiritus. Caro tamen ipsa quoque est sensuali, quae sane similiter
quidem hic se habet, atque aer circa uisum, quatenus medium est penes principa-
lius instrumentum. Ex eo autem quod caro non extrinsecus accidit, sed nobis
adnata merito princeps est & sensus. Cur nam igitur, si caro sensitiua est
aliud insuper oportet instrumentum tactus prius inducere quonia uidelicet caro
uolentius patiens subsensibili e proximo huic incidere passionis acerbitate
actum sentiendi dispendit. quomodo Aristoteles etiam iudicat aliquid esse medium
in tactu et atque gustu, quod quidem cum ponat ingenitum animalibus, meri-
to medium in his eiusmodi uitale ponit atque sensuale.

Caput xli. instrumentum sensus debet esse medium inter sensibilia sua contra-
ria, ita ut nec alterutrum habeat, nec sit ex utroque comixtum.

MARSILII.

Si spiritus gustui seruitur naturaliter dulcis fuerit, non alterabitur
a dulci. loque neque deprehendet, iudiciumque confundet amari. Sin ama-
rus fuerit similiter neque discernet amarem, & dulce confundet. sin ex utroque
comixtus, neque similiter comixta discernet, & extrema confundet utrinque.
Spiritus non est instrumentum sensus proprie, quia sit corpus, sed tamen quia tali
quadam proprietate est affectus ad tale quiddam sensibile spectante potissimum

IN THEOPHRASTVM

tū etiā quia p̄iceps est & uitæ habētis i se sensibiliū rōnes, p̄ quas sensibiliū fit iudiciū. in corpore sūt accidētia, eius qualitates, uidelicet atq; quātitates, quibus & substātia subest. sensus quidē exterior accidētia tantum percipit. substantiam uero opinio .i. ratio utens imaginatione uel imaginatio ratione freta.

PRISCIANI.

Existimat id quoq; recte, oportere uidelicet instrumentū sensus in medio quodā cōsistere inter cōtrarietate illā, quæ rebus inest sentiendis in medio in quā nō ex extremis cōmixto. alioquin iam fuisset passū. uerū oportet nō esse passū. sed iudex potius passionū. quod enī ex extremis est admixtum nō est mediorum iudex. nā simile a simili pati nō solet. Addit præterea quod instrumentum sensus corp⁹ quidē ē atq; magnitudo. Nō tamē q̄ rōne magnitudo ē, s̄ suale putādū est sed per rationem quādā atq; potentiā. hoc etenī instrumentū in ratione quadam ad sensibilia spectante consistit, atq; specie quadam uitæ iudicati uia corporum designatur. Proinde quoniā omnia sensibilia sunt passionēs uel differentiæ corporum, qualitates enim sunt, atque quantitates per quæ autem unumquodque totum cognobile est, in eisdem quoque consistit. uideri quidem potest alicui in passionibus differentiis que corpus uniuersum consistere. Sed re uera non solo sensu, immo ratione quoque opinatrice corpus cognosci solet. Opinione nanq; una cum sensu cognoscitur apud Platonem corpus. essentia itaq; corporalem opinio percipit.

Caput. xlii. de numero & qualitate sensuū. MAR SILII.

Uin animal sensu definiatur, consequens est apud Aristotélé hominem tanquā animal p̄fectissimū tot sensus habere, quot in genere animalū reperiri possunt. Nō sunt ergo in toto aīa lium genere plures quā quinq; sensus. quos possidet hō. forsan etiā probabile est esse quīq; genera sensibiliū siquidē ad corpus proprie spectat esse sensibile. sunt aut naturæ corporeæ quinq; elemēta. s̄. quatuor atq; cælum. Existimat insup Aristotéles parum quidem ignis, minimū uero terræ inesse sensuū instrumētis. Aeris aut & aquæ quā plurimum, ut dici possint instrumenta hæc aëria esse simul & aquea. Itē si per linguā gustetur, atq; tāgatur. quæcūq; animalia linguā habēt ultra tactum hēre præterea gustum. Rursus si motus per uisum cognoscitur & auditū atq; tactum, quodcunque animal aliquod horum habuerit cognoscere quodammodo motū Theophrastus addit, ubi dicitur aëream naturam ad plures sensus conferre, non esse accipiendam ibi naturam simpliciter

aëream

IN THEOPHRASTVM

aerē. Immo eā cū tali quadā proprietate formali cōferre ad auditū. Cū alia uero potius ad olfatū.

PRISCIANI.

P Erfuasisse sibi uidetur Aristotēles nō eē plures quā qnq; sensus, inde potissimū q̄ oīa nobis sensibilia sūt. Tāgibilia q̄ dem tactu, quā uero p̄ media sentiuntur, ex eo deprehēdi q̄d hēamus illa, p̄ quā mediū cognoscitur. Cognoscitur q̄d hoc p̄ sola simpliciū corpoꝝ duo, p̄ aerē. s. atq; aquā. ex duobus aut̄ his solis simplicibus istrumēta sensuū nobis insūt. Nā ignis q̄dē aut nullus est, aut cōis oīum. neq; uero terra. sed siquid tactu deprehenditur quoquomō miscetur.

Vult insup si p̄ unū istrūm sensus plura patuerint sensibilia, eū qui hoc habet ad plura sentiēda sufficere. Sin autē p̄ istrumēta plura pcipiatur idē, censet & qui alterutrū hēat idē sentire posse. Cū igitur hęc ita dixerit Aristotēles, hinc cōsequēter Theophrastus iquirit. Primo q̄dē unde id cōfirmetur. ut p̄ sola hęc duo aerem. s. atq; aquā sēsus pficiatur, nū quid nobis cōueniat p̄ hęc sola, propterea q̄ istrumēta nobis ex his cōponātur. Visus quidē attribuatur aquā, auditus aut̄ aeri. sed olfatus p̄tineat ad alterutrū. Deinde querit si p̄ idē plura noscātur, an forte non oīno qui hoc habet, propterea plura cognoscat, uelut si p̄ aerē odorāda & audiēda pcipiatur, nō tamē necessario p̄ hūc cognoscūtur abo, nō enī quacūq; animalia olfaciūt, statim & audiūt. Neq; enī tanquā simpliciter aer mox olfaciēdi & audiēdi fit cōpos. nam aer in gutture eius ut fistula neutrū habet. sed p̄ rōnē poti⁹, quā p̄ materiā sentiēdi fit cōpos atq; oportet ad utrūq; sentiendū rōnem q̄andā in se possidere. qui ergo ad utrūq; non possidet, non sentiet ambo.

Caput. xliii. qualia sint sensuum instrumenta.

MARSILII.

T si in cæteris præter tactū sensibus oportet nō inesse qualitatem obiectis formaliter similitē, neq; enim in gustu sapor, nec odor est in olfatu, tamē in tactu necesse est esse tactiles qualitates in esse ex his enī corpus necessario cōstituitur. Sat uero erit si in neruo tactus nō fuerit qualitas elemētalis excellēs adeo, ut discernere prohibeat qualitātē sensibilis occurrētē. Erit igitur cōpositū istūm ex quatuor elemētis. sed aqua excedet terrā, aer excedet ignē, deniq; supabit & aquā, ut hoc dici possit quodāmō aqueū & prorsus aereū. Nemo uero dixerit simplicem aerē esse istrumētum sensus ob hoc ipsū, quoniā sit simplex

IN THEOPHRASTVM

aer. Alioquin portio quaelibet aeris extimi, quia intimo nobis aere simplicior est, composita maxime sentiendi. Item instrumentum ex eo potissimum conducit ad sensum, quod sit ratione quadam harmonica temperatum, qua proportione dissoluta sensus quoque disperditur haec autem in compositione consistit. Denique sensus uitam exigit, uita calorem igneum. Instrumentum igitur praeter aerem atque aquam habet & ignem.

PRISCIANI.

Instat praeterea Theophrastus dubitans ne forte minus uerum sit Aristotelicum illud, instrumenta uidelicet sensuum ita simpliciter esse media, ut ex externis commixta non sint, sed potius ita se habeant ut secundum qualitatem in eis praualentem sint nobis determinanda. Iam uero calorem omnibus dicimus esse communem, humorem quoque non nullis. Praeterea si instrumentum omnino desideramus immixtum, sequetur protinus, ut quod maxime immixtum est, sit & maxime sensituum, itaque quod separatum est ab animali sensituum erit. Accedit ad haec, quod si ratio quadam est causa sensus, sensus enim perditur ubi ratio soluitur. Ratio uero in ipsa plurium commixtione consistit, nimirum ex pluribus erit compositum quodlibet instrumentum. Denique cum nam ex duobus solis sensus existunt. Viuere nanque magis in calore consistit, sensus autem ad uitam pertinet.

Caput quadragesimum quartum de spiritu, uita, sensu.

MARSILII.

Spiritus si est uapor quidam sanguinis sicut sanguis, sic ipse ex quatuor componitur elementis, quamquam longe subtilioribus. Spiritus in corde uitalis euidenter est igneus ex perpetuo cordis motu, efficacique, & ira talis apparens. Spiritus naturalis in iecore plurimum est aerius ita concoctioni generationique profusus accommodatus. Spiritus animalis in cerebro igne & aqua est quasi pariter temperatus sensibus sic expositus. Instrumentum nanque sensus oportet facillime moueri atque formari. Terra quidem renititur formatori ignis autem format ipse potius, quam formetur, ex aere igitur & aqua temperamentum praeteris ad instrumentum pertinet sentiendi. Et si pythagorici uisum appellant igneum & solarem, non tamen praualent

DE ANIMA

præualet calor in oculo. sed natura potius luminalis. quod apparet ex eius diaphano & nitore & radio. Lumē autem species quadam est inter omnes species sensibiles præcæteris intellectualem speciem repræsentans & in intellectu quidem est per causam, in cœlo per formæ plenitudinem, in igne per plenitudinem participationis, hinc deriuatur in portiones. Temperies illa quidem ex aere, atque aqua, ad omnes scilicet sensus accommodatissima est. Non tamen ubicunque est ibidem sensus omnes existunt. nisi & in hac temperie sint formales omnes proprietates ad omnia sentienda, & in corpore sint omnia sensuum instrumenta. Probabile uero est, & omnes proprietates eiusmodi, & omnia instrumenta in esse animali omnium perfectissimo, hoc autem est, quod præter sensum habet & intellectum. cuius generis est & homo. Vita quidem ipsa cum sit generationis corporeæ motionis que domina, eminenstque forma, nõ ex mixtione corporea pululat, sed ex incorporea substantia pendet. mundanæ igitur spheræ omnes. tum cælestes, tum elementales, tanquam inter corpora simplicissima & prima mundi membra. ideoque uiuificæ substantiæ proxima, primo uiuunt ide. & exuberantia uitæ sortiuntur & sensum. Portiones uero elementorum ab uniuersitatibus suis segregatæ miscentur iam alienis, neque proprie uiuunt, nisi in corpore quodam animato contemperentur. Est igitur sensus in corpore simplici. non quia corpus. sed quia uitæ uicinum est & immixto, non quia mixtum. sed quoniam ad harmoniam uitæ uicinam ē redactum. Non est sensus in portionibus segregatis ab elementis, quia nec simplicitatem habet, nec armoniam. Quandiu uero permanent i uniuersitatibus suis simplicitatem sortiuntur, & uitam, atque sensum.

PRISCIANI.

Espondeamus igitur ab initio ad quæstiones eiusmodi.
 e Rationi profecto consentaneum est media ad sensum necessaria in duobus duntaxat constitui, non quantum spectat ad id, quod apparet. sed quemadmodum natura requirit. nam inter illa, quæ simplicia sunt. terra quidem propter solidam proprietatem atque resistentem, neque facile patitur, neque terminos suscipit alienos. Ignis autem alia ratione ob efficaciam scilicet suam, potestatemque formandi similiter, ut terra passionis facilita

DE ANIMA

tem refugit, ac terminos ex terminat alienos. Aer contra & aqua, quoniam aliunde facile terminatur, merito facile quodlibet intromittunt. leuique de causa patiuntur, facileque formantur, quo efficitur ut instrumenta sensuum ex his duobus nobis insint. Quomodo igitur instrumentum uisus apud pythagoreos & igneum & solare censetur, quoniam uidelicet est luminis susceptaculum, tum propter pelliculas eius tenues & nitidissimas atque purissimas, tum propter humores ad summum perspicuos, quod eiusmodi paniculis includuntur. Lumen enim est species ignea, non tanquam corpus igneum, sed tanquam species quaedam ab igne participata. in duobus igitur tantum medium collocatur ad sensum, propter eorum naturam formatum terminatumque facillimam. proinde si per idem plura noscatur anima id ipsum possidens cognoscet & plura. anima inquam quod nec mutilatum fuerit, nec imperfectum. recte igitur Theophrastus existimat, per aliquid idem effici plura secundum rationes, atque secundum differentes rationes ad plura. quod autem reuera perfectum est, necesse est omnes rationes habere si modo debet esse perfectum. perfectum est autem anima quod praeter sensum particeps quoque est uisum sensu superiorum, quemadmodum se habet homo intellectus quoque particeps

At animalia quae olfaciunt quidem, neque tamen audiunt imperfecta censentur. at si calor omnibus est communis, & nonnullis humor, non propterea instrumenta sensuum iudicanda sunt mixta, nam neque externus aer, aut aqua ob hoc mixta dicenda sunt. quod principia sunt caloris. Nam donec non mutatur essentia, simplicia permanet. Sin autem conuincatur esse permixta dominatus ipse tamen per illa duo quae dicta sunt habetur. At qui et si sint simplicia, non tamen ob hoc quod separatum est, sensum uisum est dicendum. quandoquidem non tanquam simplicia, sed tanquam tali quadam uita sunt insignita sensitiua sunt, quae quidem uita si orbatas sint, capta quoque sunt sensu, nisi forte magis Platonice sentire uelimus scilicet quae reuera simplicia sunt, sensum habere potissimum. uere autem simplicia esse, quae in ipsis, propriisque totis permanent. siue (ut ita dixerim) uniuersitatibus suis ne totalitatibus dicere cogar.

Caput quadragesimum quintum. de ratione, uita, sensu.

MAR. SILII.

Ratio nunc significat proportionem quadam, uel habitudinem, uel respectum alicuius ad aliquid. Est autem in praesentia triplex
 Una in commistione elementorum inter se, ex quibus componitur instrumentum. Alia in ipsa tantum instrumenti forma suum spectate sensibile. alia his eminentior est in anima spectate naturaliter, ita sensibile hoc, & ita illud. a qua quidem ratione duae illae in instrumento rationes fiunt. omnes quidem haec tres necesse sunt
ad sentiendum

ad sentiendum. prima sicut & aia permanet insolubilis. reliquæ dissoluuntur duobus uidelicet modis aut scilicet morbo quodam, aut acerbioris rei sensibilis impetu Ratio denique sensibilibus iudex semper in anima uiget. nec disperditur unquam. sed aliquando propter instrumentorum ineptitudinem uacat ab actu. quod in mundo intelligibili est intellectus, in mundo corporeo resultat lumen. quod ibi uita, hic calor, quod ibi motus, hic humor. Præsertim igitur motusque intellectualis uitæ fit calor, atque humor, & lumen in spiritu, quod sensus est instrumentum. pertinet uero ad uitam in corpore calor, non tam igneus quam aereus, similiter & ad sensum uitæ comitem.

PRISCIANI.

Vo igitur modo ratio est causa sensus. ratio enim in quadam plurium commixtione, & in mutua eorum habitudine siue proportionem uidetur consistere, sed & ipse Theophrastus id soluit. ubi rationem ipsam determinat, non in habitudine elementorum mutua. sed in proportione sensualem instrumentum & ad sentienda consistere. ego uero probabilius arbitror, Theophrastum non in habitudine uel proportione quæ iam rationem sensualem principaliter collocare, sed in eentia uitali, & iudice sensibilibus. Solutionemque rationis ita ponere. quatenus instrumentum rationem suscepturum euadit ineptum. Ineptitudinem uero censere, etiam quando res sentienda incongrue incidens hac ipsa incongruitate dissoluit aptitudinem. quam ad rationem suscipiendam exigit instrumentum. Proinde si sensus quidem ad uitam pertinet. uiuere autem potius in calore uersatur, erit & calor in rebus, quæ nobis in sunt simplicibus secundum uitæ ipsius participationem, aduenientia quadam conditione. si autem mixta esse instrumenta sensuum deprehendantur, dominatus tamen ut diximus per duo duntaxat habetur.

Caput. xlvj. sensibile proprium commune per accidens.

MARSILII.

Sensibile proprium est quod unico sensu cognoscitur. Color uisui, uox auditui, odor olfatu, sapor gustu, calor tactu. Sensibile commune quod pluribus, magnitudo quidem uisui atque tactu. Motus autem, uisui, auditui, tactu. Proprium propter maiorem, saltem cum sensu congruitatem primo mouet atque sentitur, commune secundo. Itaque mel prius flauum uides mox magnum. Vnde longinquitate minus fallit color, quam magnitudo, dulce uero non uides nisi forte dulce dicaris uidere per accidens. Non enim oculus mouetur a dulci. mouerur autem a qualitate coloris, & quantitate rei.

IN THEOPHRASTVM

sed a quantitate per qualitatem uelut efficaciorē. In uia generationis non fit accessus a motu ad formam, sed a forma agentis per motum ad formam in patientem. Ideo in uia cognitionis non per noticiam motus formam sed econuerso sentimus. Qualitas rei naturalis maiorem sentientr passionē, quam quantitas infert, quoniā est efficacior & utraq; scilicet qualitas & quantitas passione aliqua sentientis maiore noscuntur, quam forma. i. species specimen in doles. i. aliquid in proportionē colorum lineamentorum resultans. quod neq; corpus compositum est, nec compositio ipsa. sed compositionis harmoniæ donatū tanquā speciale munus aliquod & cæleste, & quia postremū aduenit, longe putatur a materiæ ruditate distare, respōdetq; sublioribus formis ī mūdo superiore cōprehēsis. nā postremum materiæ datur quod est informatore primum. Cum uero uiolentia ad materiales res ptineat. atq; eiusmodi forma longissime iter has a materia distet sēsus & istrumentū huius præsentia efficacius se exercet, potiusquā uehementi⁹ patiatur, tāquam simile a simili roboratum. PRISCIANI.

Vrsus Aristoteles ostendit circa cōia sensibilia sensum nobis proprium nō inesse, sed cōmunia sensibilia nos motu sentire. atq; ob hoc ipsum pluribus sensibus hæc agnoscere ceu magnitudine uisu pariter atq; tactu. Theophrastus aut uideri dicit absurdum, si motu in notionē formæ pueniatur, id ut arbitror dicens non, quomodo id accipiendū sit distinguatur. Oportet igitur nō ita nos motu dicere cōia nosse ut principaliter quidē motum, reliqua uero cōtingenter, cōsequentesue sentiamus. sed cōmunia quidem omnia similiter nos sentire dicendū. omnino uero hæc omnia motu. quodā. i. ī eo quod aliquo mō pmutemur in desentire. Quod si uisus mouetur a magnitudine nō p accidens eā sentit ut dulce, nō enī patitur. uel aliquo modo alteratur aspectus a dulci. Sin autem & magnitudo ad sensū quēdam proprium pertineret, per accidens ab aliis sentiretur ut dulce, nunc autem non ita se habet. sed mouendo sensū se exhibet sentiendam. Non est igitur sensus ullus picipiendæ magnitudinis proprius similiter aliis quæcunque sensibilia sunt cōmunia figura quoq; formæ uemouet. sed minus apparet passio hinc illata. Immo magis emicat actio quædā ipsius sēsus. propter naturam formæ siue figuræ præcæteris specialem. Ideoque sensum in nobis specialius magisue secundum actum stabiliusque mouentem.

Caput. xlvii. de sensu communi eiusq; actione & excelentia. Marfilii.

MARSILII. Portere quinque sensus ad unum com redigi sensum, atque hunc indiuisibilem esse satis in theologia nostra una cum plotino probamus. Quis sensus obiecta quinque sensuum sentit & actiones eorum, atque uacationes, & ad hunc proprie spectat aduersio. scilicet quando aduertimus nos uidere aliquid, uel audire, unde fit ut scire & uideamus & audiamus aliqua, non tantum percipiamus nos ea sentire, quoniam sensus comis imaginationis quoque interea uertitur aliorum. In hoc sensu est uisus & auditus & ceteri. Sed hic una forma sunt, atque partes. hic uero uelut a centro ad circumferentiam linea scilicet deriuatur ad quicquid instrumenta, scilicet formae proprio sensuum, atque partes, quae tamquam linea scilicet a circumferentia inter se differunt, in centro sunt unum. Comis itaque sensus formaliter aliud est, quam quicquid inde profecti. Sed parte hos in unum colligente est idem, & quatenus hic aduertit, & uisum uidere & auditum audire dici quodammodo potest, & uisus tunc id & auditus anima aduertere, quia comis ipse sensus in se uisus est & auditus. quatenus autem uisus & auditus inde segregati sunt, & hic quidem in oculo, ille uero uiget in aure, neque hic uidet se uidere, neque ille audit se audire. nam sic in se conuertit, actio quoque geminare non ad uires pertinet adeo a fonte longinquas, atque ideo debiles, praeterea si auditus suam perciperet actionem, uacationem quoque deprehenderet. Idcirco in silentio positus se non sentire sentiret. Ageret ergo simul, atque non ageret. haec uero diuersitas in eodem tempore circa idem non pertinet ad sensum iam ad postremum diuisum, atque prorsus extenuatum. sed ad comem formam positus atque facultatem, quae quoniam in se conuertitur, & agit instrumento et non patiente, esse iure a corpore separabilis.

PRISCIANI.

N quibus autem quodammodo sentimus nos sentire, eadem qua & Aristoteles icedit uia comem uidelicet sensum existimamus ibi esse qui ita diiudicat. qui uniuscuiusque sensus negocium otiumque percipit. Eadem namque potentia opposita percipit comis uero sensus neque singuli sensus neque rursum omnino diuersus. nam cum toto & secundum sensuum collectionem omniumque in unum inpartibile sublimitatem uelut omnium apex esse uidetur. quae quidem de causa unusquisque etiam sensus quodammodo se sentire percipit, non quae ratione iam est diuisus. sed quae uni sensui coaptatur. Iam uero separata a corpibus partitatis est in se conuertit, seque ipsam agnoscere. Unusquisque uero sensus magis est corporeus quatenus est diuisus. Progreditur autem in eam potius facultatem qua aliquid seipsum segregat secundum quandam ad alios sensus indiuiduam uisionem. Haec etenim indiuisibilis unio speciebus competit a corpore separatis. Sin autem ut ipse recte putat

IN THEOPHRASTVM.

eiusdē potestatis est cōtraria iudicare, atq; idcirco prater negociū deprehendere. ī sup̄ ociū erit utiq; & unusquisq; sensus ab īstrumēto eius quodā mō segregatus, alioquī uisus tenebras nō deprehēderet, quādo quidē ibi nō patitur īstrumētū idq; uidetur agere īstrumēto et minime patiete. Multo uero magis sensus ipse cōis. qui & ipsoꝝ sensuū oia p̄cipit.

Caput. xlviii. Confirmatio superior. **MARSILII.**

Vmenius Plotinus, Porphyrius, Iamblichus animā sēsualem existimāt a corpore sepabilē, q̄ & hic attigit Priscian⁹ p̄ hāc ad p̄sens cōiecturā, q̄ unā & indiuiduā hēat facultatē diuersissima simul agentē mitto uegetationis officiū, dico imaginationē unā tam diuersa simul imaginantē, Perquā aīa ē in se cōuertitur, ubi p̄ eam actiōes. s. sensuū aīaduertit, p̄ quā agit quodā mō absq; corpis īstrumēto quoniā p̄cipit tenebras & silentiū uacationēq; sētendi. Tūc. n. nō mouetur īstrumēto sensus itaq; tunc neq; mouet imaginationē, itaq; imaginatio tūc agit tanq̄ ab īstrumēto quodā mō separata. Hic ergo cōis sensus secundū formā potestātēq; suā uiget in aīa sempiternus, & quando adhibētur illi. s. corporis īstrumēta uires, in ea. s. producit quā & ante in se uigebāt formali et iter se rōe distincta, sed nō situ uel propriis actionibus segregata. Definēte itaq; corpore nō omnino desinūt. s. sēsus esse, sed desinunt explicari, hāc a nobis secundum platonicos narrata memento.

PRISCIANI.

On igitur unus q̄sq; sensus re uera, sed ipse cōmunis se ipsum actionēq; suā aīaduertit. si n. sensus q̄libet actionē agnouerit et actiōis uacuitatē aīaduertit. Si uacationē recolet simul uacabit, & ager, quasi se sentiēs. Nō ne igitur uacat quidē tanq̄ diuisus atq; singularis, & quantū in se est, Agit aut̄ iterea quatenus a propria actione uacationēq; p̄manet absolutus. Quapropter secundū cōmunē tūc agit sensum, secundū quē sic agit & unusquisq; non qua ratiōe singuli sunt atq; diuisi, sed qua p̄ unā oīum unitatē sunt uniti. Cuius quidē officium ī oīum sensuū sensibilia cōprehendere in eodē sine diuisione dum p̄ rationes agit iter se differētes. quā ob rē ipse iudex numero quidē unus indiuiduusq; consistit, censetur aut̄ & diuisibilis esse quatenus ratiōes differentes exercet.

Caput. xlviii. Proportio inter sensum atque sensibile.

MARSILII.

Na quādā uox simplex quantū ī se ē nō dicitur cōsonātia, dicitur tamē auditui cōsonare si cōgruit, Cōsideramus ī īstrumēto sēsus efficacīa eius & qualitātē, quādo igitur res sentienda efficacīa

DE ANIMA

efficaciæ se adæquat, ut neq; superet, neq; deficiat. sincere & expedite senti-
mus, quâdo iterû cõgruit qualitati sensus propria qualitate, tunc sentiêdo
uoluptate pfundimur. Nã in re sic ut diximus utrinq; conformi libêtis-
sime conuiescimuseam auidissime cõplectentem. Id autem é affici uo-
luptate. Est auté instrumêto proportio duplex, Tum in actu sentien-
di facta p congruentiã aduenientis obiecti, tum antiquior aliqua. i. affe-
ctio quædã huic instrumêto naturaliter insita ad hoc sensibile potius q̃
ad illud conformis ut ita dixerim atq; propensa.

PRISCIANI.

Ost hac ubi Aristotêles ait uocé esse cõsonantiã. Intelligendû
est, ubi actu iam est sensibilis, uel in actu sensibili posita, dũ. s.
iam auditur. Auditur aut quâdo & uox & auditus inter se cõ-
cordes unũ conficiuntur, dum inter se prorsus cõtemperãtur. Nimi-
us. n. rei sentiendæ excessus soluit, aut pdit sêsuũ actionẽ in quadã uero
cõmensuratione sêsus ipse consistit, eaq; obiecta dicimus esse blanda, q̃
contéperata sunt sensibus. Dic ergo, quâdo sensus nihil agit, nunq̃d
in cõmensuratione. secũdũ se ipsum, nulla sit positus. Profecto quâdo
quidẽ sensus nõ secũdũ se ipsum agere solet, sed in extêsiõne quadam
ad externa, & in habitudine quadã ad sentienda constat, quâdo uacat nõ
habiturũ secũdum se ipsum cõmensurationẽ actiuã uel efficacẽ. Con-
mẽsurationẽ tantũ secũdũ potentiã habiturum. Præextitit. n. ipsa po-
tentia, atq; secũdũ se ipsam cõsideratur, Sed pgamus ad ea deiceps, quæ
sequũtur, ab alio iam principio, reliqua ad librũ pertinentia tractaturi,

FINIS PRIMI LIBRI.

Prisciani philosophi Lydi interpretatio libri Theophrasti de phanta-
sia & intellectu translata a Marsilio ficino, platonico & ab eodem capi-
tulatim exposita. Caput primum.

In sensu & imaginatione sunt innatæ rationes sensibiliũ
assimilatiuæ, hæ in sensu prouocantur ad actum ex pas-
sionibus instrumenti. In imaginatione uero ex actioni-
bus sensuum phantasia inter sensum rationemq; media
in sensu est actio quædam. Iamblichus de phantasia. phã-
tasia est adnata omnibus animæ uiribus, omnia confor-
mat in se, ac formasa uiribus aliis traducit in alias, & omnium uirium
actus æmulatur, phantasia non accipit formas ab externis, sed ex se
ipsa promit;

IN THEOPHRASTVM.

PRISCIANI.

Phantasia, de qua Theophrastus deinceps Aristotelem secutus agit, esse uim alteram præter sensum ex eius libris est confitendum. rursus ab opinione omnique rationali perceptione differre. Præterea quemadmodum sensus a sensibilibus speciebus mouetur uitaliter excitatus, atque secundum propriarum rationum productionem circa illas agit, sic & phantasia a speciebus sensualibus agitari, his uidelicet uelut subiectis utentem proxime, & circa eas agentem, quæ propter hæc quoque corporea uita est, nec absque corporeis instrumentis agit, quandoquidem & species sensuales, quibus mouetur ex impressionibus illis perficiuntur, quæ in sensum instrumentis apparent. Adde uero sunt his dogmata Iamblichi talia, Phantasia omnibus animæ uiribus est adnata, omnesque figurat, atque effingit similitudines specierum & apparitiones uisusque, seu impressiones uirium aliarum transmittit in alias, quæ quidem a sensu micant, in opinionem excitat, quæ uero ab intellectu secundo loco offert opinioni, sed in se ipsa ab omnibus imagines suscipit, atque per suam proprietatem secundum assimilationem proprie designatur, tum in agendo, tum in suscipiendo, quæ assimilantur atque apparent in intellectualibus uel genericis operationibus, aut mediis utrarumque. Hæc utique omnes actiones animæ fingit, & exprimit, atque externas accommodat intimis, & uitis per corpus extensis descendentes ab intellectu in impressionis imponit. Cum igitur phantasia secundum se ipsam sit potentia assimilandi cætera ad se ipsam, hinc merito cæteris potentis coaptatur ipsa præcedens & actionibus earum initia præbens. Neque passio est uel motus, sed actio impræcisa, atque definita, neque suscipiendo forinsecus figuratur ut cæra, sed ab intimis atque secundum assimilatiuarum rationum productionem ad phantasmatum indicium suscitatur. hæc Iamblichus, Caput secundum. MARSILII.

Maginato actiones rationis effingit sub rerum sensibilibus conditione, ac potest ultra sensum actus latius phantasmata promere. Imaginatio conuenit cum sensu, quia particularia percipit. Superat sensum, quia etiam nullo mouente imagines edit. Imaginatio est tanquam Protheus, uel cameleon. PRISCIANI.

Erum si alias uitas exprimit, ut est apud Iamblichum, ipsasque intellectuales rationalesque actiones effingit, quoniam pacto ulterius uerum erit illud Aristotelicum, Phantasia uidelicet a speciebus sensualibus agitari. Forte uero & si præstantiores omnes actiones effingit

DE PHANTASIA ET INTELLECTU

ne effingit, simul tamē secūdu species sensuales imaginatur, assimilātq; formatiua quadā cōditōe, atq; p̄tibili ac secūdu relationē quadā ad sensibilia frāgitur atq; fingit. quā obrē prāstatiores actiōes effingit, quā rōne a sp̄ibus sensualibus agitatur. Quo igitur pacto etiā nō prāsentibus sensibilibus phāntasia mouetur. Etenī & si a sensualibus ipsa mouetur, uerū tamē hāc quoq; prāsentibus sensibilibus producūtur in actū absentibus sive deficiūt. forte nō quē admodū sēsus prāstetibus dūtaxat sensibilibus moueri solet. ita semp & phāntasia, Sed postquā semel mota fuerit ex se ipsa expergisci iā pōt, & phāntasmata promere secūdu relationē quadā ad sp̄es, quae mouerūt. Interdū uero nō semel tātū, aut bis, sed saepius isup moueri hāc oportet ad hoc ipsū, ut ea quae in se ipsa sūt similia mouētibus offerat. Iā uero hāc, uel formatiua formabili diuiduāq; forte cū sensu cōicat. facultate uero qua etiā a se ipsa phāntasmata promit, quā uis si mouētia nulla ulterius adsint supeminet sensū. Rursū qua cōditio ne sua semp in alia refert, atq; ad differētes aīae actōes assimilatur, ita nimirū ad oēs aīae potētias est adnata, & secūdu assimilatiua uel assimilabile animae proprietatem definitiua censetur.

Caput tertium.

MARSILII.

Icut in eadē aīae substātia sensus & imaginatio sūt formaliter differētes, sic eadē substātia spūs secūdu diuersas qualitates est istrūm imaginatiōis atq; sensus. Itē ex actionibus sensus imaginatiōisq; iprimūtur in spū nota quaedā eas representantes. imaginatio sensuales sp̄es pro obiectis hēt, ad quas inatas referat rōnes, si motus rōnis & imaginatiōis faciūt manifesta signa i humoribus atq; corpore solido, multo magis in spū. per hāc nota quō demones cogitatōes hoīum deprehēdūt. pōt circa idē sensus esse ueridicus & imaginatio, mēdax, atq; uicissim. imaginatio semel experrecta longius progredi potest quiescente sensu.

PRISCIANI.

Varit interea Theophrastus in quo potissimū collocanda sit phāntasia. Nō enī in ipsa potētia sensitiua ponēda est, quoniam quādo ēt ueridicus sensus est phāntasia interdū ipsa mentitur. neq; rursū in ipso sensu istrūmēto. Passio. n. in istrūmēto facta sensibili redūtaxat prāstete cōtingit. phāntasmata uero siue imaginamēta (nā & phāntasiā licet imaginationē iterpretari) phāntasmata iquā etiā absēte sensibili fiūt. Afferō igitur phāntasiā eē uim aliā prāter sensū, sed sensui proximā, atq; p̄pea quodāmō a sēsu moueri, & quoquomō sensualibus sp̄ibus uelut subiectis uti. Ex qb' exp̄giscitur, & ad quas phāntas-

intellectus

R

mata refert. Atqui phāsmata multifariam uariat ex eo, qđ supat sensū, atq; ex seipsa postquā semel mota fuerit ad formationē, ut cūq; cepit, expgiscitur. Arbitror præterea indicia siue ipressiones spēs & phantasiæ finibus emergētū ab instrumēto et sentiēdi suscipi posse, quēadmodū formales ptibilesq; figuræ testātur separatū a corporibus nō idicātes. Sæpe profecto dū corpus cōmouetur ad phāsmata atq; secundū eas afficitur apparere arbitror in ipso quoq; instrumēto phāsmata, sed nō tāquā sensitiuo, quoniā nō ab externis incidūt, neq; rursū tanquā sinosa corporibus quibusdā agētibus mutaremur, immo tanquā in quodam spēs suscipiēte phāsticis, neq; id quidē mirū uideri debet, quoniā rōnalis quoq; actiōis nostræ quādā in corpus indicia notāq; descēdunt, quod plane perspicitur quando & oculi supercilia in acrioribus indagatiōibus contrahuntur, iam uero si solida hæc membra corporis secundum animæ motus afficiuntur, multo prius sensuū istrūm tanquā uitalius necessum est uestigia quādā uitæ suscipere. In quibus sane uita tantū est sensitua, istrūm quoq; tantū est sensitiuū, in quibus aut uita insup phāstica & appetitiua, uel et rōnalis existit istrūm similiter uest ad uitā eiusmodi suscipiēdā accōmodatū, accipiet igitur notas quocq; phāsticās tāquā phāsticū, atq; falsas si mō falsæ sūt phāsticæ. Et quēadmodū simul uera sentimus aliquādo, possumus tamē iterea falsas d his imaginatiōes edere, ita cōsequēter spūs ipse ut sentimus ē, ueras a sensituiis accipit notas, ut aut phāstic⁹ est a sensituiis quidē falsas, ueras aut a phāstia. Ceu quādo solē uidētes pedalem interim terra multo maiorem imaginamur geometrica demōstratiōe cōpulsī. Neq; tamen phāsticis ipsius ullus in nobis ē sensus, quāuis & phāstia in istrumēto sensus existat, sed ad sensibilia proprie sensus ptinet ab eisq; depēdet, phāsticā uero emergūt ex phāstia. Proinde nec est ipossibile subiectū spūm, ueras simul atq; falsas de eisdē apparitiōes accipere, sicut apparet nobis ut diximus circa solē, quādoq; dē a uiribus differētibus accipit, atq; scđm uitæ spēs differētes, neq; quicq; prohibet in eodē phantasma simul & opus sentiēdi cōcurrere, tam & si opposita sint, utpote quæ nō eiusdē ordinis cōiugationis ut sunt, neq; eiusdē potētiæ opera, si quidē & opinio in eodē sensūq; de magnitudine solis iter se opponūtur. Ad hoc itaq; ita istrōne respōsū, dictū ē isup nō sēp opus ē præsetia sensibiliū ad hæc ut phāstia, i. imaginatio moueatur, sed postquā semel exprecta ē, atq; in talis formæ partu iā enititur sibi ipsi sufficere. Pergamus ad reliqua.

Caput quartum.

MARSILII.

Intellectus

DE PHANTASIA ET INTELLECTU

Intellectus noster est aliquid animæ propriū, & spēs quædā, & actu intellectus, ac p̄ essentiā suam cōtinet in se oēs intelligibilem spēs, sed quoniā degeneravit a primo, ideo ipse idiget primi fomēto ad tria. Primo ut ipse sit p̄spicacissimus. Secūdo ut spēs eius sint lucidissima. Tertio ut hic illis sit unitissim⁹. Sensus quoq; ē spēs quædā, & secūdū essentiā cōtinet sensibiliū rōnes, quas edit quando sensibilia mouēt istrumētū eius intellectus aīalis propter naturā animæ declinatē ad diuisibilia mobiliāq; longe distat ab unitate statūq; itellec⁹ primi primorūq; itelligibiliū. nota hic ubiq; itellecū agentē in nostrū esse itellecū primū. Hæc similia sunt illis, quæ sūt in republica platonis quō ipsi⁹ boni lumē copulat spēs itelligibiles cū itellecib⁹. Sūt q; chartæ iscribāt litteras succo cepæ, sed hæc nō uidētur nisi calefiat charta. Tales habet rerū formas qui dicitur possibilis itellectus. quæ ī cōspectū ueniunt ignis diuini præsentia. sicut & colores lumine solis, itellectus noster nō est in potētia ad hoc, ut fiat itellectus atq; itelligibilia. sed ad ultimam intelligentiā itelligibiliūmq; perfectionem.

THEOPHRASTVS. ubi post hæc agitur de intellectu ait, non ita prorsus nobis accipiendū est, neq; eodē pacto. cōtētiosum nāq; foret simpliciter hæc accipe adeo. s. ut itellec⁹ sit potētia quædā oīno ita subiecta, sicut materiales potētiæ solēt. & Paulū progressus adiūgit. Forsitan hoc apparebit absurdū si itellectus sic materiæ naturā hēat, ut sit nihil, sed potētia oīa. Nō igitur sic est exponendū, neq; ēt de oī intellectu similiter hoc accipiendum. sed utendū distinctiōe, qualis igitur est, & quæ nam distinctio. Materia quæ nō est hoc aliqd, at si itellectus nō sit hoc aliqd. quædā ulterius hoc aliqd erit.

Haecenus uerba Theophrasti.

Vando igitur itellectus cū natura cōparatur secūdū cōparationem proportōis quædā id est assumendū. & quatenus in potētia quædā est itellectus alter ad alterū. sic enī itellectus aīalis ad ipsū quæ actu semp est itellectus atq; separatus merito oīa esse in potētia dicitur. Sensus quæ etiā nō proprie, sed trāslatōe quædā materia eē, uel sicut materia dicitur. Materia. n. cogitatur ut ultima reꝝ nō tamē sensus sicut materia oīum ē postrem⁹. Est. n. sensus spēs quædā, atq; dicitur & scdm eēntiā sensibiliū cōtinet rōnes. alia præterea rōne sensus sensibilia ī potētia eē dicitur, quatenus ab illis icitatur ad p̄tū, idigetq; illis. tū præsetibus, tū agentibus ī istrum eius ad propriā actionē. itellectus at aīalis nec ē ut materia, nec ut sensus, est. n. spēs oīūmq; spēs scdm ipsius eēntiā cōprehēsor. Agit quoniam ēt a seipso, & ī seipso quædā itelligibilia cōtinet quæ p̄ cognatōem ipsi

us cū aīa, atq; ob essentialē ad animā habitudinē, & deniq; pp īclina-
tionem quandam eius ad diuisibile. tum ipse ab intellectuali essentia
simul & actiōe oīno imptibili prorsusq; unita quodā mō cecidit, tū in-
telligibilia, quæ sunt ī eo ab ipsa super fulgida & seipsa lucente primo &
intelligibiliū substantia degenerauisse uidetur, similiter & ipsa inter itelle-
ctum aīalē & intelligibilia eius cōtinuatio quodā mō relaxata est. nec in-
tegra prorsus, ut unitas illa, quæ inseparato itellectu assidue uiget, atq; ob
hāc cām tū ipse ad cognitionē penitus īptibilē, intellectu q; semp actu ē
indiget pfectore, tū intelligibilia quæ sūt in eo illustratōe idigent ea quæ
ab intelligibilibus sepatis effulget, ad hoc ut hęc quoq; pfecta intelligibi-
lia fiāt, hinc Aristotēles intelligibilia hęc coloribus inqt eē similia splē-
dori solis egētibus. Ipse qnēt itellectus huius itellectibiliūq; suorū iter
secōtactus ad īdiuisibile copulatur ab exactissima superioris itellectus
& iteligibiliū unitate. Hac igitur rōne aīalis itellectus eē dicitur in
potētia, quatenus uidelicet ad itellectū ptinet separatū. quoniā ille pror-
sus est īp artibilis sincerēq; unitus ad itelligibilia præclarissima & prima
pfectaq; lumina. Dicitur etiā in potētia quatenus ab eiusmodi pficitur
itellectu. Proinde ubi itellectus dicitur quasi tabella litterarū exps, se-
cū dū quandā proportiōis cōparatōem accipi debet. Non enim hoc ita
dicitur quasi itellectus, nullo mō spēs habeat. Sed quē admodū ipse itel-
lectus est in potētia, nō ita quidē ut oīno nō sit itellectus. sed ut itellectus
sane, talis autem itellectus, qui ab itellectu primo pfici debeat, sic & quæ
in eo itelligibilia collocātur, itelligibilia quidē sunt, sed talia, qualia sint
a separatis itelligibilib⁹ illustrāda, ut sincere prorsus itelligibilia sūt, qua
propter coloribus cōparantur, & hęc ipsa tabella quātū spectat ad pfe-
ctas eiusmodi spēs capiēdas litterarū uacua dicitur. Recte igitur Theo-
phrastus absurdū eē clamat materialē itellectui naturā dare, atq; putare
materiæ modo nihil esse actu, sed potētia omnia. prohibet in primis sic
exponere dicta. Iubet insuper indagare, quonam pacto itellectus alia
quadam ratione in potentia esse dicatur. sed profecto quo pacto dica-
tur in potentia esse iam quantum ad præsentia pertinet, sufficienter est
dictum. atq; etiam non omnem itellectum in potentia esse. sed qualis
ita se habeat est distinctum.

Caput quintum.

MARSILII.

Intellect⁹ noster, q; possibilis dicitur. i. ab itellectu priō forma-
bilis, habet innatū actū propriū atq; liberum, per quē ex se cō-
uertitur priō ad se, spēs q; inatas, deīde q̄tenus ad se, spēs q; suas
conuertitur

DE PHANTASIA ET INTELECTU

cōuertitur, eatenus ad intellectū primū spēsque illius. Quo & quib⁹ formatur ipse speciesque suæ. i. ipse fit perspicacior & illæ lucidiores. & hic eis quā unitissimus intellectus noster est cōsubstantialē aliquid animæ. simile dicunt de actu libero, quo angeli cōuertuntur ad se, & per se ad deum, si gnū quod species sunt innatæ, & quod intellectus hic nostri est naturaliter diuino cōiunctus, quoniā conuersus ad se inuenit oīa & perficitur a diuino. Nota hic & infra intellectū nostrū semp copulatū esse diuino. Res externæ nō formant sensū, sed spiritū. Sensus autē ad formationes eiusmodi educit in actū ex se species uel actiones cōformes illis. quādo dicimus intellectū possibilē ab agēte formari, nō intelligimus accipere formas, sed illo præsente formis suis efficacius & copulati⁹ uti intellectu possibili nullus ē motus, nulla passio proprie dicta. PRISCIANI.

Ost hęc autē Theophrastus ambigit quomodo uel intellectus noster intelligibilia fiat, uel ipsa intelligibilia fiāt, quæ sit ibi pati. Oportet enī ipsū quodā mō & intelligibilia fieri, & quādam ibi cadere passionē. si mō quē admodū sensus sic intellectus procedat in actū. Verū tamē ambigū est, quæ nā passio a corporea natura, in re incorporeā inferatur. uel quæ iter hęc accidat pmutatio, atque utrum ab illo principiū detur, an potius a seipso. Pati quidem hoc uidetur ab illo. Eorū enī quæ patiuntur nullū patitur a seipso. Iā uero & huic principium omnīū esse cōpetit & a seipso cōuenit intelligere. neque sicut sensibus huic attribuitur a seipso cognoscere. sed mō quodā præstantiore.

Hactenus uerba Theophrasti.

It tamen hic interim intelligibilia. neque est res ipse sicut intellectus penitus separatus, propterea quod unitas eius quodā mō relaxata est ut diximus. Atque intelligibilibus plenius coaptatur. Hæc utique ratione quodāmodo patitur, quādo degeneratus a pura, & prorsus in diuisibili separatoꝝ intelligibiliū unione, & tāquā inde digressus propterea quod cū aīa cōgenitus est nimirū tāquā alter ab alteris. tā ab ipso secundū actū intellectu, quā ab intelligibilibus, quæ sūt in illo pficitur. Verū tamē ipse quoque pficit semetipsū, quātū expergiscitur a seipso, seq; ad illu actū intellectu accomodat, perfectionēque ab illo actione propria suscipit. Præsertim quia non omnino ab illo secundum actum intellectu secessit. sed quamuis illi succumbens simul. tamen est ei coniunctus, utpote qui ipse quoque est intellectus. Atque idcirco non ad exteriora distractus, sed seipsum ingressus & conuersus ad semetipsum sibi que maxime pro uiribus copulatus. Ita demum ab ipso secundum actum

intellectu perficitur. Quãobré alio quodã pacto præter sensus patitur
 neq; id quidẽ proprie, sed æquiuoce, ac potius agit quã patiatur, q; ppe cū
 per actionem suã a superioribus pfectiones accipiat, nec extrinsecus susci
 piat, quã intelligit. Est enĩ & hic res ipse secũdo gradu, quatenus ipse per
 ficitur, dũ & suis itelligibilib⁹ copulatur, & simul superioribus coaptatur,
 propterea quod sua a superioribus nõ sũt diuulsa. Proinde itelligibilia
 sic agunt in intellectu, quẽadmodũ sensibilia in sensũ agũt, hoc tamẽ ex
 cepto, quod itelligibilia nõ extrinsecus ueniũt ad agẽdũ. quãdoq; se
 parata ab intellectu nõ sunt, quapropter una quãdã ambobus ẽ actio. in
 tellectui quidẽ circa itelligibilia, itelligibilibus itẽ ad intellectu. qua
 tenus hæc ceter se seiũcta nõ sunt, sed intellectus est illa ipsa, quã offerũtur
 itelligẽda. Quin etiã & circa sensũ passio istrumẽto contingit, quã
 doq; sensitiuũ primũ secũdũ propriã pficitur actionẽ, atq; motũ a sen
 sibilibus nõ passiuẽ suscipit, sed actiuẽ. multo igitur magis intellectus ex
 se ipso agit, atq; a rebus itelligẽdis pfectionẽ nõ passione accipit, sed actio
 ne, si nõ dicẽdus est accipere, ac nõ potius ex se producere, a se ipso enĩ ex
 ordiẽs pficitur. iã uero passio illis accidit proprie, quã mouẽtur ab alio,
 utpote, quã extrinsecus icitãtur, i rebus aut, quã oĩa intrinsecus operãtur,
 totaq; p totũ sũt actiuã, passionẽ aliquã suspicari nõ possumus, nisi for
 te æquiuoce passionẽ accipiamus. Intellectus, n. etiã qui potẽtia dicitur
 intellectus, secũdũ essentiã act⁹ quidã est, quãuis secundo quodã gradu.
 hic igitur actus opponitur passioi, nec unquã affici passiuẽ põt. Om
 nino uero rebus incorporeis a corpe sepatis uel sepabilibus Theophra
 stus ait nec passionẽ, nec mutationẽ accidere posse. Et passioẽs quidẽ so
 lere ab externis incidere, Intellectũ autẽ esse principũ, atq; isup a se ipso.
 quo circa ad similitudinẽ patiẽtis hẽre se posse, quãuis reuera minime
 patiatur. si enĩ oẽm excluderit passionẽ ait nihil intellectu. Vbi sane pfe
 ctionẽ a rebus itelligẽdis collatã noiãt passionẽ, quoniã intellectu oĩno
 pũ cõseruare necessariũ arbitratur. iterea uero quoniã ab itelligẽdis
 secũdũ propriã pficitur actionẽ, idcirco nõ propria, sed cõmũiori qua
 dã appellatiõẽ hic passionẽ dictã accipiẽs. Intellectus enĩ (ut Theo
 phrastus ait) passionis est expers, nisi forte aliter quã dici soleat dicatur ẽ
 passiuus. Nõ quidẽ ut mobilis, motus nanq; est iperfectus, sed potius ue
 lut actio, hæc aut inter se differunt, tam & si necessum est iterdũ eisdem
 noiibus uti, hæc Theophrastus. Vides igitur nõ secũdũ defectũ uel trã
 mutationẽ aliquã, a ut motũ quẽdã, uel ẽt ab externis, imo secũdũ actio
 nem quãdã penes intellectum accipi passionẽ. Ignoscendum rursum
 existimat

DE PHANTASIA ET INTELLECTU

existimat, si quādo nominibus abutamur. Quippe cū ex rebus ad sensū spectātibz ad res ipsas p̄tinētes ad intellectū sepe nomina transferam⁹

Iubet autē Theophrastus definiri quid in mēte sit passio. Atq; ex eius sentētia dictum est hic, pati esse p̄fectionē quandam a superiore suscipere, dum uidelicet quod īferius est, sua quadā illinc actione p̄ficitur. Atq; ita itelligibile ab itelligibili quodāmodo patitur, si quidē tanquā itelligibile secundū, & efficax loco secūdo, atq; ut incipiēs, & aliquē optinēs p̄icipatū, sua q; actione ab eo quod p̄stātius definitū. At qui quodāmodo intellectus hic p̄ficit semetipsum. Quoniam sicut est dictū, superioris munera per suā quandam suscipit actionem.

Caput sextum.

MARSILII.

Vplex in anima est intellectus, & uterq; possibilis appellatur. Primus essentia indiuidua p̄cipata ab anima. Secundus potētia ratione discurrens, quā proprie nominatur anima. Ille actū semper itelligit diuina mēte formatus. hic itelligit quando cōuertitur ad illū. Cessat autē quādo diuertitur illū ad sensū, & in utroq; est proprius actus, & liber. Phantasia nominatur aliquando intellectus. hęc enī est ultimū uestigiū itelligētiæ. Anima rationalis, quia p̄ticularis uita est, per uices agit diuersa. Et alias ad diuina, alias ad caduca cōuertitur. Liberū arbitriū est in intellectu, tum intellectuali, tum rationali. Intellectus siue intellectualis, siue rationalis, qui & uterq; est in nobis, exorditur actū suum ex seipso, nec quicquā habet se prius. s. secundum tempus, si quid nuper mouerit itellectū nostrum alioquin p̄ se torpentem. duo sequerētur absurda. primum aliquid feret prius hoc secundum tempus. Deinde nō haberet propriā actionem.

PRISCIANI.

Varietur post hęc quare intellectus noster ab intellectu superiore nō semper accipiat, nec semper itelligere uideatur. sed profecto semper intellectus agit. Aīa uero nō semper utitur itellectu semper ei p̄sente. quoniā uidelicet ad corpora uertitur. Videtur sane Aristoteles & Theophrast⁹ (quod & iā dictū est) itellectū aliquādo totā uitā rōnalē cognominare. ubi ēt usq; ad phātsiā itellectus nomē extendūt. Atq; ita nō absq; rōne circa aīam quærat. cur nā nō semper itelligat. Nēpe nō itermittitur unquā itelligētia, quia potētiā itelligēdi nō hēat. sed quoniā ad sequētia, corpeaq; & oīno extra seipsā aīa distrahatur, p̄p̄ cōditionē p̄ticularis uitæ ad utrūq; uices agētē. In p̄spicua. n. ad seipsā reuersiōe, & ad itellectū cōuersiōe aīæ p̄fectio tota cōsistit. Cōtra uero in īclinatione ad corpora casus ab itellectu cōtigit. Nō solū uero itellectus

ut diximus, sed in super anima perficitur a seipsa, quatenus a se actum aliquem exorditur, seque ipsam adhibet intellectui, atq; sua quadam actione perfectionem apprehendit ab intellectu. Quoniam Theophrastus ait dicere actionem intellectus ipsius mouente alio incitari. Alioquin absurdum est. & nihil aliud est quam aliquid aliud introducere in intellectu prius. Item non erit sic in ipso actus uel facultas intelligendi, nisi sit aliquis alius, qui moueat intellectus, atq; hæc quidem uera sunt, siue intellectum appellet essentiam indiuiduam, quæ participatur ab anima, siue animam ipsam rationalem.

Caput septimum.

MARSILII.

In nostro intellectu sunt intelligibilia in ratione scibilia, non bis innata, sed ille agit circa illa actu quodam aeterno. hæc circa sua agit actione temporali per eandem intellectus actionem, scilicet per intelligentiam, tum ipse maxime est intellectus, tum intelligibilia maxime sunt intelligibilia, atq; uicissim, ergo intellectus est ipse res intellectæ. Intellectus etiam noster secundum essentiam est actus. Ideo in eo idem est esse quod agere, iccirco semper intelligit, sed in anima, id est in potentia rationali, aliud est essentia aliud actio, ideo non semper intelligit, non scit semper, sicut intellectus noster est intelligibilia, sic rationalis potentia est scibilia, quamuis non habeat hæc semper in actu, sicut ille. Ratio educit in actum scibilia per actionem propriam, quando in se reuertitur essentia animæ, ubi maxime indiuidua est, est intellectus, & esse ibi est intelligere, ubi non minus indiuidua habet annexam actionem ratiocinandi distinctam ab essentia simul, atq; potentia discurrendi. Essentia animæ est & stabilis & mobilis, similiter actio. Actio stabilis comitatur essentiam stabilem, mobilis mobilem. Anima tota simul permanet & mouetur, item potentia mobilis circa stabilem uersatur. Item in essentia animæ permanente latet actio quadam aeterna. Actio animæ plurimum uertitur ad imaginabilia sensibiliæq; sed quando reddit in se inuenit scibilia in potentia rationali, per quæ tandem intelligibilibus copulatur, quæ semper in intellectu uigent etiam animali. Rationalis potentia reuersa ad intellectum non circa omnia simul agit, sed successione quadam propter naturam diuisibilem.

PRISCIANI.

Aeternum quæredum est quid natura sibi uelit, quod deinceps hunc in modum Theophrastus adducit. si enim inquit intellectus in agendo ipse res euadit, hoc autem maxime est utrumque, certe res ipse intellectus erit. Non solum enim intellectæ, sed etiam intellectus

DE PHANTASIA ET INTELLECTU

intellectus, tunc maxime sunt quando intellectus intelligit. Quapropter modo utrūq; ait. frigitur quando res ipse est, tunc & intellectus existit certe intellectus res ipse quæ intelliguntur erit. Num igitur quando nihil intelligit, cum ibi res ipse non sit, similiter nec intellectus erit, sed profecto ille, qui reuera est intellectus, atq; etiam qui potētia dicitur intellectus uidelicet participatus ab anima intelligit sane, utpote qui & ipse essentia sua est actus, quamuis gradu secundo. In ipsa uero anima particulari habet dubitatio locum, hæc enim non semper intelligit. Sed nūquid anima nihil est omnino, anima quam intelligatur, an aliquid ē q̄dem, sed ceu materia quædam, formatur autem quando cognoscit rebus extrinsecus incidentibus. sed profecto anima ipsa & est aliquid antequam sciat, & nō ab externis. sed a seipsa potius incipit. & quæ sunt cognoscenda producit, res quæ ipsas inuenit quatenus ingreditur semet ipsam. Anima igitur res ipse in se est anima quam cognoscat. Quoniam uero & hac ratione quodāmodo anima diuisa est, quia uidelicet nō est actus secundum essentiam, sed scientiæ actum habet ab essentia procedentem, nimirum quemadmodum est etiam quādo non scit aliquid actu, sic etiam ipse res existit, uidelicet non secundum actum & actionē sed potius per essentiam. oportet enim res ipsas in anima, eodem ordine quo & animam profus accipere. non quidem ex eo quod hæc semper intellecta sint. sed quia cognobilitur animus agat, atq; hæc cognobilia sūt effecta secundū sequentem & producentem ab essentia actionem. Si quidem in anima nec esse, nec agere simplex est, atq; uniforme. sed hoc quidem permanens, hoc autem mobile, dum circa potentiam permanentem procedit potentia mobilis, & tota interim anima secundū utrāque perpenditur, atq; idcirco simul anima permanet atq; mouetur. Simul etiam & agit semper secundum actionem occultam & essentia permanenti congenitam, & secundum uitam extra progredientem atque mutabilem, quando ipsa circa sequentia diuiduāq; tota conuertitur ad eadem operatur. utens tunc opinione cum sensu, neque conuersa ad illa quæ (ut ita dixerim) scibilia nominantur. quæ quidē res ipsæ sūt in anima, multoq; minus conuersa tunc ad illa, quæ intelligibilia nūcupantur. quibus p̄ ipsa scibilia uelut secundum unum continuum uel coniugium copulatur. Iam uero quando ad illa, quæ in ipsa manent uitā actionemq; productam & aliquando progressam deniq; reuocat, non circa omnia simul agit, sed nūc quidem, hæc tūc autem illam ob naturam uidelicet diuisibilem.

Caput octauum.

MARSILII.

otentia rationalis dicitur a potentia in actum procedere, nō
 p quia nouas formas accipiat, habet. n. semper omnes, sed quia
 exercet nunc, quas non exercebat ante. Theophrastus ait, si in
 intellectus sit ut materia simpliciter in potentia, quando accipi-
 ens nouas formas intelliget, essentialem quandam subibit mutationem.
 quod est absurdum. quod Theophrastus ait de intellectu nostro intel-
 lectuali, id Priscianus trahit etiam ad intellectum rationalem quodam mo-
 do, ille igitur neq; formas accipit nouas, neq; mouetur hic, non nouas q-
 dem accipit, sed mouetur circa suas.

PRISCIANI.

Vando igitur in anima dicimus in potentia esse atq; actu, se-
 q cundum permutationem id accipimus, aut certe quando nō
 adest actio illa progrediens, secundum quam habetur, dicitur
 que scientia, tunc sane illam essentialem permanentem actio-
 nis eiusmodi productricem esse in potentia dicimus, quæ & res ipse tūc
 existit, neq; tamen agit secundum actionem progredientem. Quam-
 uis igitur non omnia simul cognoscat, sed alias alia, non tamen propte-
 rea est etiam alias alia. nec unquā eadem, quoniam non undiq; permu-
 tatur, sed est & aliquid in anima interea permanens, atq; secundum hoc
 ipsum res ipsæ semper in anima manserunt. At Theophrastus ab-
 surdum fore, si intellectus in potentia quidem ita sit, ut actu nihil existat
 sed in actu quidem positus alter quidam sit. & alter iterum, quando se-
 ipsum non intelligit, sic enim ex eo quod intelligat aliud atq; aliud, nū-
 quā erit idem. At uero natura eiusmodi indiscreta, & ordinis expers sic
 euadens manifeste refellet eos, qui intellectum eē quidem omnia in po-
 tentia. Nihil autem in actu putauerūt. Primum quidem quando non in-
 telliget, nihil erit. deinde & si intelliget quando alia, neq; se ipsum intelle-
 xerit, aliud quiddam erit neque prorsus idem, sed alias alter, atq; ita per-
 petuo permutabitur. Quapropter ait, non sic accipiendum esse in intel-
 lectu potētiam, atq; actum, sed (ut prius est dictum) ubi censuit secūdu
 quandā proportionis comparisonem, duo hæc esse ponenda. Nec ullo
 modo sicut in materia, sic in intellectu hæc affirmanda.

Caput nonum.

MARSILII.

Intellectus animalis non est mixtus corpori, ideo non forma-
 i tura sensibus. Potentia quoq; rationalis huic adnata formas
 non accipit nouas, sed uicissitudine quadam suas exercet. Ra-
 tionalis

DE PHANTASIA ET INTELLECTU

tionalis natura informali suæ essentia ratione scibilium omnium formas includit. Anima quavis ex potentia in actum migret, tamen non fit alia, quia nouam non induit formam, sed nouam præfert actionem.

PRISCIANI.

Proinde quando intellectum ait esse hoc aliquid addit, nõ tamen in hoc ei sensum æquari. Sensus enim ut & nunc adducit non absq; corpore, intellectus autem a corpore separatus. propterea ad perfectionem suam iis, quæ procedunt extra nõ indiget. itaq; anima etiam quando cognoscit nihil actu interim existit omnia secundum perfectionem essentialem atq; permanentem, quamuis iterea ipsa secundum productionem & appositionem actio, actusq; deficiat. itaque quantum ad hanc spectat, esse tunc in potentia iudicatur. Tum uero quoniam rebus scibilibus est congenita, quando aliquid sciuerit, sic in actu existens id ipsum, quod est & scibile, tunc nõ est a se ipsa iam altera. Quippe cum ipsa secundum scibilia omnia suam sibi decernat essentiam. Verũ tamen uidetur & quodammodo fieri, quãdo enim ita fit singula quemadmodum sciens actu dicitur. hoc autem contingere dicimus. quando secundum se agere potest, nimirum est & tunc quodammodo i potentia, neq; tamen similiter, atq; tunc, quando nec didicerat, nec inuenerat.

Caput decimum.

MARSILII.

In intellectu nihil noui nascitur, in anima nascitur saltem nouus actus habitusque per actum. natura enim intellectualis est uniformis & stabilis. natura animalis præter hæc duo habet & horum opposita. Est enim multiformis in superatq; mobilis, motus pertinet ad animæ definitionem atque naturã. Anima rationalis, quia est & media rerum, & per se mobilis, ideo uices agit ad extrema, præsertim quia est uita particularis. potentia rationalis, aliquando ad intellectum, aliquando ad sensum se conuertit.

PRISCIANI.

Inter hæc Theophrastus ait a quonam generatio fit in anima, & quo pacto, siue generatio ipsius habitus atq; potentia, siue essentia ipsius introducatur. Videtur autem potius habitus, atq; hic habitus eiusq; generatio ad naturam accedit perficiendam. Fit igitur quodammodo anima, quoniam nõ ita uniformis est & simplex, sicut intellectualia esse censemus, neq; penitus stabilis sicut illa, sed permanet simul, atq; mutationem habet innatam. & ad

utraq; uices agit, quoniam est & media rerum, & uitam habet definitam motu, quam obrem tum fertur ad ignorantiam. quatenus ad deterius inclinatur, tum scientiæ dono perficitur, quatenus conuertitur ad superius itaq; imperfecta fit quãdoq; uicissimq; perfecta. quotiens enim ignorat imperfecta censetur. atq; propterea esse dicitur i potentia, quia & tunc habet cognoscendi potentiam. quotiens uero scit iudicatur esse perfecta.

Tum uero quatenus agit quidem ex ipso actu sibi perfectionem uedicat. sed quatenus etiam quando scit aliquid interea non agit omnino etiam tunc esse i potentia iudicatur. Non eadem tamen conditõe qua priusquã disceret, uel inueniret, utpote quã iam possideat habitum, suamq; illam perfecit potestatem, quã scientiæ actus edere consuevit.

Quando igitur Theophrastus interrogat a quonam fiat in anima generatio uel habitus atq; potentiæ uel essentiæ. sic interrogare putandus est, utrũ uidelicet secundum habitum tantum atq; potentiam, an etiam secundum essentiam in anima permutatio fiat.

Caput undecimum. **MARSILII.**

Nima nostra est mutabilis etiam quodammodo secundum essentiam. Alioquin si essentia eius esset penitus immutabilis nõ ederet actiones adeo diuersas atq; mutabiles ut inter se tenderent in oppositũ. item una in nobis est anima essentia. quã

est in se penitus immutabilis non edit actiones aliquando rectas, aliquãdo peruersas. si duæ sint in nobis essentiæ animarum inter se disiectæ, nec altera dependeat ab altera non erit animal unum. anima intellectualis non erit princeps uitæ corporeæ nisi hæc ab ipsa dependeat. Vnica essentia est, in qua est potetia intellectualis atq; rationalis, & potetia quomodocũq; discurrens. uideretur hic in eadem animæ essentia ponere intellectum rationem imaginationem, propter quam unionẽ, & hoc ẽ unũ animal, & uires inferiores ad unum in anima principem referuntur. unica in uno quoq; nostrum est animæ essentia, atq; hæc immutabilis est simul atq; mutabilis, in quacũq; mutatione animæ permanet ipsa uita sibi propria. s. rationalis. **PRISCIANI.**

Voniam igitur ab essentia sunt habitus atq; actus impossibile est essentiam quandam ponere, permanentem penitus. & a mutatione secretam, & eodem modo se semper habentem, quã tamen interea aliquando quidẽ perfectas bonasq; actiones edat. Aliquando uero imperfectas atq; peruersas, essentiæ nãq; actionum causa sunt, ideoq; quales sũt actiones talem quoq; potentiã simul atq;

DE PHANTASIA ET INTELLECTV

atq; essentiaē speciem eē idē merito coniectamus. Siquis autem geminam essentiaē in nobis excogitet, atq; geminas potētias simul, & actiones, & alias quidem semper in se perfectas, alias autem modo imperfectas, modo uero perfectas existimet, hic si eas distinctas intelligat, unum animal multa faciet animalia, atq; omnino præstantiorem deponet essentiam tanquam neq; dominantem uitæ, neq; cōmune quicquā habētem. si quidem per secundā efficitur ipsa inter imperfectum uicissitudo, atq; perfectum. qua quidem in re potissimum uita definitur humana. Sin autem qui excogitauit talia in nobis duplicia, is habitudines dicens duas, aut rationes duplices, aut uitas geminas, sic duorum nō dirimat unionem, ne forsā hoc pacto nostra natura choro cuidam, uel alteri cuiuspiam multitudini fiat similis. sed in unum cuncta cōgrediantur, atq; ad unū conflata principium ita conspirent. nos ita de hoc uno protinus percontabimur, utrum uniforme sit atq; immutabile semper & integrum. qđ si protinus admittatur, inde sequeretur, ut nulla sit unquā in animalibus uel secundum essentiam uel secundum actionem imperfectio, aut prauitas ulla, uel passio. Actiones enim sequuntur essentiam. Verū tamen neq; penitus permutabile illud unum esse concedendum. permanet enim in mutationibus ipsa uita

Caput duodecimum. MARSILII.

Nima nostra quia est media inter omnino stabilia atq; mobilia, ideo habet essentiam stabilem, atq; mobilem. perq; uices agit uitas omnium in mundo gerentium. Iamblichus de compositione animæ uitarūq; uicissitudine in anima ē mutatio quædam non solum secundum habitudines, sed quodāmodo etiam secundum essentiam. quatenus ignem intellectuali siue rationali species uariat, nunc uiuens ut homo terrenus, tunc ut aereus, alias ut æthereus. Mihi uero Marsilio nō uidetur Theophrastus mutationem ullam, quæ tagat essentiaē in anima ponere. Iamblichus uero quā minimam.

PRISCIANI.

Articularis igitur anima ut est apud Iamblichum ambo pariter comprehendit, tum permanēs, tum mutabile, ut & hac ratione medietas ipsa seruetur. Superiora enim stabilia tantum in se consistunt. Caduca uero mutabilia prorsus. At particularis anima tanquam media rerum atq; una cum omnibus circum mundanorum generib⁹ diuisa, pariter atq; multiplicata non permanet solū, sed etiam permutatur totidem ita particulares diuisa siue uitas agens, neq;

solum secundum habitus, sed etiam secundum essentiam quodammodo permutatur. Quod quidem Theophrastus quoque (ut arbitror) significare uolens ait. Videtur quidem magis in anima fieri secundum habitum generatio. Mutatio enim secundum habitus atque perfectio est admodum manifesta. propterea magis inquit. Atque dicendo hoc ipsum magis clare significat perfectionem quodammodo ad essentiam pertinentem & ob hanc causam subdit ita, hanc autem naturam perficit, naturam scilicet operantis, quasi prius perfecta non fuerit. si enim essentia esset omnino perfecta, certe habitus atque actio imperfecta non foret ab essentia sola procedens.

Caput decimum tertium.

MARSILII.

Es immateriales nihil in se habent nisi necessario pertinens ad essentiam. Res materiales praeter essentialia subeunt accidentalia multa. intellectus noster cognoscit utrasque per formas innatas, quae formae representant immaterialia quidem tanquam eis cognatae, materialia uero tanquam causae. Aristoteles & Theophrastus de rebus a materia separatis & de coniunctis. Iamblichus & Plutarchus commentatores Aristotelis. intellectus possibilis nobis est duplex. alter primus semper in actu, alter secundus transiens de potentia in actum. i. ratio. Ratio quando non uagatur per imaginationem & sensus conuersa ad se inuenit rationes rerum innatas. Rationes innatae sunt germanae substantiarum separatarum, & sunt uel causae materialium, uel consimiles causis. Intellectus agens se uidens conspicit omnia secundum causam.

PRISCIANI.

Einceptus uero Theophrastus quemadmodum Aristoteles duo ponit genera specierum, alias quidem immateriales, alias uero materiales, atque in speciebus a materia separatis ait idem esse ipsum unumquodque, & ipsum eius esse, quando uero dicit ipsum eius esse rationem formalem speciemque designat, at quando dicit ipsum unumquodque substantiam significat totam & in speciebus quidem sine materia existentibus secundum solam rationem, atque speciem totam putat esse substantiam. in speciebus autem materialibus aliud esse uult ipsum unumquodque, aliud ipsum eius esse, horum namque primum secundum utrumque concretumque accipitur. alterum uero secundum speciem intelligitur. Quoniam igitur intellectus qui dicitur in potentia utrasque species contemplatur, inquit Theophrastus, una cum Aristotele quomodo speculatur utrasque, & quomodo species in materia existentes etiam quadam abstractione cognoscit. Materiales namque species, uel secundum solam speciem contempla-

tur.

DE PHANTASIA ET INTELLECTU

tur. Hæc igitur planius discreuerunt legitimi interpretes Aristotelis, Iamblichus & Plutarch^o nestorio gēitus, nos quoq; aliqd cōmentare debemus breuiter quæ sita diiudicātes. Afferō igitur ipsum potentia intellectum tum eum qui participatur ab anima, tum potentiam ipsam rationalem, quando sincere utitur ratione, neq; una cum sensu & phantasia ad exteriora protenditur, tunc species rationesq; immateriales sibi insitas contemplans secundum has ipsas excogitare species, tum a materia segregatas, tum materiæ distinctas. Illas quidem secundum quandam (ut ita loquar) identitatem, atq; communem inter immateriales species unionem, has autem uelut a causa ea, quæ sunt similia causæ. Sicut enim ille actu intellectus dum intelligit semetipsum sequentia sub se cuncta cognoscit, utpote qui ipse res ipse sit per causæ modum atq; ab eiusmodi causis, effectus quoq; præstantiore modo quàm ipsi in se sint apprehendat. Ita & qui est in potentia intellectus sequenti gradu ab eis, quæ in se ipso sunt proximis causis materialia percipit. Immaterialia quidem in se insita materialium principia contemplatus.

Caput decimū quartum.

MARSILII.

Intellectus cognoscit accidentia tantum atq; particularia. Intellectus etiam uniuersaliter, atq; per rationes essentielles accidentia inde sequentia item cognoscit omnia per insitas rationes, in materialia quidem tanquam his rationibus coniugata, materialia uero tanquam hinc effecta. Rationes in anima insitæ respiciunt materialia tanquam causæ immaterialia, uel tanquam germana, uel tanquam effectus. Species naturales quauis non sint extra indiuidua, uere tamen cogitantur indiuidualibus accidentibus non cogitatis. Item si figuras mathematicas ratio excogitat absq; certa materia, quauis cognoscateas sine materia existere nunquā posse.

PRISCIANI.

Cognoscit uero intellectus materialia non sicut sensus. Sensus enim tanquam particularia secundum qualitates attingit, uelut tanquam calida, uel frigida, uel alba, uel aliquid aliud generis eiusdem. Intellectus autem uitæq; rationalis cognoscit essentias secundum cōmunes materialium species. Num igitur intellectus igne esse calidum non cognosceret? Sed profecto qualitates & accidentia omnia ab una quaq; progrediuntur essentia, quo circa intellectus, qui cognouit essentiam, accidentia quoq; per ipsas essentia rationes præstanti uel etiam quam sensus cognoscit. Sed ut ad propositū reuertamur quo

modo anima utraq; percipit formarum genera. tum materialia in qua
tum a materiis absoluta. Certe (quæ admodum dictum est) utraq; secun-
dum in sitas animæ rationes, sed immaterialia quidem tanquam rationi-
bus sibi in sitis coniugata, uel tanquam præstantiora, materialia uero ue-
lut effecta, tum uero, quæ abstractiõe cognoscuntur auferendo. sūt quodā-
modo speciebus materialibus eadem, secundum uero se ipsa a nobis ex-
cogitantur, id autem est, non una cum materia cogitantur, quando qui-
dem neq; modo separato subsistunt, neq; intelliguntur tanquam in mo-
do quodam separato essentiam sibi suam uendicent, sed quando ea una
cum materia cogitamus, tunc tanquam materialia dicimus. Quando
uero tanquam solas species cognoscentes agnoscimus, tamen interea in
materia eas existere, nec aliter subsistere posse, tunc abstractiõe percipimus.

Caput decimum quintum.

MARSILII.

Adem uis in nobis intellectualis cognoscit immaterialia, atq;
materialia, & hæc rursū uel uniuersaliter uel singulariter. idq;
totum agit per rationes innatas, quibus utitur ad immateria-
lia quidem tanquam germanis, uel tanquam effectibus eorum, ad mate-
rialia uero tanquam causis.

PRISCIANI.

Unquid igitur anima potentia quadam altera, uel per alterū
modum se habete materialia & immaterialia iudicat, rursūq;
& illa, quæ profusa in materia deprehenduntur, & quæ percipi-
untur abstractione. An potius eadem potentia & similiter se
habente. Forſan uero est utrunq; uerum. Idem nanq; differentiū iudex
esse potest. Nempe ipsum intellectuale idem & eodem modo se habens
id efficit, nam secundum proprias rationes, & interea id efficit quodam
modo altera facultate, & quoquo modo aliter se habente. quoniam ra-
tiones proprias, uel tanquam causas contemplatur, quando ab eis mate-
rialia cogitat, uel tanquam immaterialibus coniugatas uel quasi ab intel-
lectualibus speciebus effectas. Atq; hoc pacto suis ratioibus contem-
platur adeo, ut quasi alteræ interea factæ sint, aliterue se habeāt.

Caput decimum sextum. quia materia est subiectum priuationis
atq; diuisionis, ideo formæ expres materiae sunt plenæ uita, & intellectu,
indiuisibilisque.

MARSILII.

Unquid igitur intellectus formarū pleni, quia nulla ē ibi priuatio,
sunt & idē cum formis quia nulla diuisio, quoniam formæ sūt,
sūt ue intelligibiles propter separationem a materia, ideo in-
tellectus sunt separati. necesse est super species materiales, quia
imperfectæ

DE PHANTASIA ET INTELLECTU

imperfectæ sunt immateriales esse. Quod a materia separatur statim euadit intelligibile pariter atque intellectus. Intellectus apparet indiuiduus, quia conuertitur in seipsum item plenus formarum, quia in se conuersus inuenit omnia. Tres ordines substantiarum separatarum, tres intellectuum sunt intellectus supermundani tantum contemplatores. Sunt deinde intellectus supermundani quidem, sed rectores cælestium animarum. sunt tertio intellectus mundani idest cælestes animæ. similiter est intellectus agens est & possibilis in anima rationali. Est tertio potentia ipsa rationalis, quæ etiam dicitur intellectus. Anima rationalis per rationis officium testatur se etiam separatam plenamque formarum, quatenus libere suum actum incohat, colligitque se ad se, & sic inuenit omnia.

PRISCIANI.

¶ Mino uero quemadmodum res ipsæ sūt a materia separata, sic Aristoteles atque Theophrastus, quæ sunt circa intellectum habere se putant. Forsan igitur hæc eorum sententia sic exponenda uidetur. quemadmodum materiales species cogitatione sola a materia separantur. Atque ita altera facultate & altero modo se habente diiudicantur, tanquam per solam cogitationem apprehensa sint, atque discreta, sic & ipsius in potentia intellectus species insitæ ab eo per solam intelligentiam segregantur. Quandoquidem secundum essentiam semper unâ cum speciebus existit. adeo ut & quomodo intellectus in potentia dicitur, actûque nihil animaduertamus, quia uidelicet per solam intelligentiam, aut igitur illa Aristotelis & Theophrasti uerba id significant. sic enim Plutarchus exponit, uel potius ita ut mox subiiciam. Quemadmodum quæ dicuntur a materia separata, alia quidem re uera separata sunt, ut in materia prorsus. alia uero per intelligentiam, sicut quæ abstractione percipiuntur, sic & intelliguntur utraque. Alia quidem, ut re uera seiuncta, alia uero & si cogitatione aliqua seiunguntur, non tamen aliter quam (ut ita dicam) materialiter subsistentia. Forte uero sic melius exponemus, quemadmodum separata penitus a materia disponimus, sic & quæ sunt circa intellectum disponere decet. ne forsan hæc secundum cogitationem solam, sed proprie præcipueq; sepata ponam⁹. Nepe quemadmodum immateriales illæ spēs re uera seiunctæ sūt a materia, sic & intellectus est penitus a materia segregatus

fane ante & supra materiales species, necessum est immateriales existere
 atque intelligibiliter (ut ita dixerit) in se subsistere. Quippe quæ indiuisi-
 biles sunt, totæque per totas uita cognitioneque unita plenæ, uitæ nâque
 uacuitas, & inscitia secundum priuationem se habere dicuntur, priuatio
 uero in commistione ad materiam accidere consueuit. quoniam igitur
 expertes materiæ species, confestim intellectuales sunt. constat eas esse in
 intellectu, ipsûmque intellectum esse materiæ prorsus expertem, atq;
 una cum immaterialibus speciebus essentiam suam esse sortitum. siqui-
 dem uita cognitioque, quæ in se ipsam conuertitur est indiuidua. præser-
 tim quoniam ipsa se ingrediens entia inuenit. atque uera. At quoniam
 in rebus re uera separatis expertibusque materiæ differētia quædam est
 sub descensu quodam. aliæ enim sunt penitus indiuiduæ. aliæ cum ex-
 plicatione quadam, aliæ denique inter hæc mediæ sunt tanquam indi-
 uiduæ quidem determinatiuæ tantum explicatorum, sic & intellectus
 ipse se habet, primo quidem gradu separatus est, ille qui secundum actû
 dicitur intellectus. Secundo uero intellectus secundum potentiam desi-
 gnatus & participatus ab anima, atque ipsa rationalis anima. Hæc enim
 quamuis cum explicatione se habeat, tamen ad indiuiduum ipsum &
 se & alia colligit. Hæc a se ipsa suum opus orditur. hæc in se ipsa res inue-
 nit, atque uera, hæc igitur separata est, rationûmque separatarum plena.

Caput decimumseptimum. omnis intellectus est omniformis,
 sed intellectus agens est omnino ipse suæ formæ.

MARSILII.

Possibilis est quodammodo distincta a formis suis, atque hæc
 inter se distincta, potentia rationalis magis etiam a formis su-
 is distincta est, & in ea formæ discretæ magis. Sensus profert ra-
 tiones suas consequenter quatenus ab externis passionibus inci-
 dunt in instrumento. Intellectus non sicut sensus externa prospicit. sed
 inspicit sua, & alia conditione quam externa requirant. Nota per hæc
 & sequentia intellectû agentem esse deum, si modo est omnia indistinctæ
 ex se & terminus omnium atq; perfectio. intellectus possibilis dicitur in potentia,
 tû ad suas formas, quæ quodammodo distinctus est ab eis, tû ad agendum, quoniam
 illuminatus

DE PHANTASIA ET INTELLECTU

illuminatus est inde, & inde suis formis unitus intellectus possibilis simpliciter stabili que intuitu uidet, potentia rationalis actione mobili atque composita. ideo minus unita est rebus percipiendis, sed unitur ab intellectu, ad quem est in potentia. Ratio etiam colligit se ad unum, & in se inuenit omnia. intellectus possibilis semper, & ubique est unitus agenti, & formatus ab eo. sed quoniam per propriam & liberam actionem suam est inde formatus, iure formare se ipsum intellectus possibilis ita est omnia secundo gradu, sicut agens omnia primo gradu.

PRISCIANI.

Heophrastus iterum philosophice admodum commemorat, quemadmodum hoc ipsum, quod dicitur in intellectu res ipsas existere tam in intellectu secundum potentiam, quam in intellectu secundum actum se habente proprie debemus accipere, ne forte uel quod dicitur in potentia secundum priuationem accipiamus, sicut in materia consueuimus. uel quod dicitur actu secundum perfectionem passiuam, & ab externis illatam fieri suspicemur. neque rursus sicut in sensu fieri consueuit, ubi per motionem instrumentorum accidit productio rationum. ipseque sensus extra posita percipit. immo in ipso intellectu intellectualiter capiendum esse ait, tum in potentia, tum in actu res esse. nam secundum impartibilem unitatem terminumque sincerum & perfectionem prorsus unitam hoc ipsum, quod actu dicitur iudicandum. Est enim ipse in actu intellectus re uera res ipsa, non secundum participationem, non diuisim, non ut alius, non ut ab eis determinatus, uel imperfectus. immo ut ipsa res existens, & ut terminus omnium atque perfectio. Secundum uero contactum unam cum alteritate factum. Ac per descensum quendam quodammodo ad determinatum, atque aliunde perfectum accipere hoc ipsum, quod in potentia nominatur, ipsa interim alteritate in anima rationali manifestius apparente. Quod quidem & eius speculatio patefacit una cum explicacione quadam, & euolutione rebus cognoscendis unita. Neque tamen ipsa omnino diuisa a rebus, atque distans, alioquin ad ipsum impartibile collecta non esset, nec ex se ipsa atque in se cognobilia unquam contemplata fuisset. Sed quasi remissam habens ad res unionem & idcirco ab eo, quod est prorsus unitum assidue pendens, ob hoc ipsum dicitur in potentia. Iam uero remissio haec apertius apparet in anima, atque inde iam in intellectu

ctū ab anima participato propter subiectionem quandam. qui sane intellectus ab intellectu unito prorsus & impartibili termino dependet, manetque ibi suspensus, & ab eo secundum essentiam est perfectus, atque ideo secundum se dicitur in potentia, sed quoniam hic quoque est impartibilis, neque secundum distantiam, neque per integram aliteritatem intellectui primo succubuit, idcirco neque tanquam aliunde mobilis, neque tanquam ab alio, quandoque perficitur, sed seipsum perficit, quanuis illius termino se perficiat, & secundo quodam gradu est hoc ipsum, quod ille primo, atque secundum proxime sequentem, ad illumque respicientem unionem est unitus. sic igitur proprie ut intellectui competit, quod impotentia nominatur, est in intellectu censendum.

Caput decimum octauum.

MARSILII.

Intellectus possibilis cum primum existit, est species ipse omnes secundum essentiam, ideo non accipit eas ab agente. Sed perfectam sui ad easarumque inter se unionem. Quam illic habet ab euo. Ratio uero ab intellectu accipit temporaliter unionem. Intellectus possibilis dicitur quasi uacuis formarum, quia nisi ab agente unia tur formis suis, perinde se habet, ac si non haberet. non enim uidet eas nisi perfecte unitus eis. Nota hic & infra intellectum possibile per suum liberumque actum assumere perfectionem ab agente, & ita seipsum perficere, intellectus possibilis semper copulatus agenti, semperque formatus in actu. Ratio non semper intellectui copulata, ratio similiter per actum proprium et liberum intellectui copulatur, perficitque inde seipsam.

PRISCIANI.

T qui mihi uidetur Theophrastus hic quoque significare, id quod in potentia in intellectu dicitur oportere proprie, ut intellectui consentaneum est accipere. exemplum enim de tabella nondum scripta ad significandum quomodo intellectus in potentia sit introductum ab Aristotele, ita sub intelligit, atque notat, ut litterarum uacuitatem admittimus in intellectu, quatenus est intellectui consentaneum. habenti uidelicet species secundum essentiam perfectasque possideti, Sed ita prorsus ut a primo intellectu sit perfectus actusque conscriptus. Ipsum nanque indiuiduum & unitum perfectionis hic

DE PHANTASIA ET INTELLECTU

nis hic habet inde, & intellectus hic, qui dicitur in potentia esse, est intellectualia secundum potentiam, utpote qui secundum quandam gradus submissionem & cum quadam alteritate siue diuersitate hac habeat. Sed interim excitatus a semetipso ad indiuiduam perfectionem ab intellectu primo suscipiendam. tale enim est intellectuale, quando dicitur in potentia esse. sed actu nihil a natura quam intelligat. id est non indiuidue nec unite intelligibilia est prius, quam perficiatur a primo. Dictionem uero hanc scilicet prius, quamuis in anima, non tamen in intellectu participato secundum condicionem temporis debemus exponere. Immo uero secundum submissionem & separationem quandam excogitatum, & simul secundum ipsius proprietatem. Intellectus enim hic in potentia nominatus quatenus est inferior, atque ipsemet in se dumtaxat excogitatur, nondum est actus. sed quatenus copulatur primo, sic ab illo perfectus, immo secundum illum perficiens inde se ipsum.

Caput decimum nonum. omnis forma a materia segregata est procula priuatione & motu atque diuisione.

MARSILII.

Propter primum inest omniformis uita, que & intelligentiæ compos. propter secundum intelligit in se permanens, ideoque se omniformem intelligendo intelligit omnia. propter tertium, sunt ibi simul in se iuicem omnes formæ atque quod intelligit, quodue intelligitur est penitus idem. Cum ait res corporeas plurimum non sentire se ipsas, quasdam uidetur excipere. Sunt enim qui uelint cælestia suo lumine sentire se ipsa. Forma a materia separata cum sit forma perfecta siue dicatur intelligibilis est intelligibile perfectum, tale uero est quod intellectui est unitum, siue dicatur intellectus similiter intellectus est perfectus. Talis autem est, qui intelligibili est unitus. intellectus noster simplicem stabilemque semper habet intuitum, ratio uero discursum, in ratione scientia est, que est acquisita cognitio per discursum. Ratio scitura aliquid discursum reuocat ad istas rationes, per quas dum res cognoscit habere res scitas dicitur in se ipsa. immo Plotinus ait rationem per rationes innatas secundum potentiam esse omnia. Quando uero aliquam in actum exierit rationem, tunc animam ipsam actu euadere rationem, atque hoc ipsum esse scire. Ratio per formas innatas

uelut per causas cognoscit materialia ut effectus. Immaterialia uero per easdem tanquam eisdem rationibus coniugata. uisus actu uidens una cum uisibili concurret in unum. Veruntamen sensibile uenit extrinsecus. Multo magis scientia cum scito uenit in unum. siquidem non prospicit extra. magis insuper intellectus atque intelligibile sunt penitus unum, motu nanque non distrahuntur.

PRISCIANI.

Ostendit hęcubi Theophrastus exponit Aristotelem dicentem, separata & immaterialia una cum intellectu eadem esse, in rebus autem materialibus unumquodque intelligibile in quadam esse potentia. Atque his non inesse mentem distinguit articulatim eiusmodi dicta, dirigitque, & interea quadam dubitat. Ut igitur hęc quoque planius apprehendamus, Aristotelis uerba in primis articulatim & breuissime pro uiribus disponemus. quoniam inquit alia quidem sunt in materia, alia uero sine materia, quales sunt incorporeæ separataeque substantiæ, in rebus quidem separatis idem est intelligens atque intellectum. Intellectus enim non ad externa porrectus, sed in se manens res ipsas intelligit. Quapropter cum rebus intelligens est idem. quin etiam immaterialia omnia cum indiuisibilia sint, & uita cognitio nisque plena, nimirum intellectualia esse censentur. nam sensibilia quidem propter materialem diuulsionem, sunt aliis sentienda, sibi uero ipsis pleraque nullo modo. sed res materiae prorsus expertes, cum intelligibiles sint hac quoque ratione a rebus differunt sentiendis, quod non sunt ab intelligente diuulsæ, neque ab externis perficiuntur. sed perfecta ratione sunt ex se ipsis intelligibiles. Quocirca & intelligentes, & cum sint impartibiles, impartibiliter uniuntur intelligenti. Cumque insuper totæ sint per totas intelligibiles, merito totæ per totas intellectui sunt unitæ. Neque secundum accidens, sed secundum essentiam intelligibiles sunt. & secundum essentiam sunt perfectæ atque ob hanc causam perfectæ secundum propriam essentiam existentes, nimirum intelligibiles eadem sunt. atque simul intelligentes, ut secundum se ipsas & intelligibiles sint, & intelligibiles perfectissimæ. Proinde Aristoteles ab ipsa quoque scientia nos admonuit in rebus separatis idem esse, quod intelligit, & quod intelligitur. Scientia enim inquit speculatiua, atque quod est ita scibile inter se sunt idem. id est scientia haud prorsus ad exteriora porrecta. sed permanens in se ipsa

DE PHANTASIA ET INTELLECTU

in seipsa, & intrinsecus agens, simul & rerum speculatrix existit. & quod est ita scibile, est illic idem. Cum enim scibilia dicamus, & materialia, & quæ abstractione quadam percipiuntur auferendo, non ita scibilia hæc appellamus, ut scientia hæc coniugato secum pariq; ordine speculetur, sed ut a rationibus in anima insitis, uelut a causis apprehendat. Ad hæc igitur ille respiciens, & ex aduerso distinguens quod sic est scibile iquit. .i. quod pari coniugataq; sorte scibile, tale uero est, quod æternum, atq; in ipsa anima constitutum. Id autem idem, atque scientia est. iam uero est & defensu dictum, non aliter cognitionem ibi perfici, nisi in idem cognitio secundum actum, cum re secundum actum nota concurrat. quapropter & ipsa secundum actum scientia eadem est cum scibili secundum actum. sed hoc interest, qui neque uenit extrinsecus, neq; extra positum est, quod principaliter est cognoscibile, sicut in sensu contingit. Si igitur scientia simul & scibile idem est, magis autem intelligens intellectumq; unitur. certe & intellectus esse idem quod intellecta censetur.

Caputuigesimum.

MARSILII.

Quod est materiale nõ est ex se intelligibile, sed quatenus a materialibus conditionibus per intellectum absoluitur. neque igitur sibi, sed intellectui abstrahenti intelligibile fit. Contra uero res per se a materia separata, & ex se intelligibilis est, & intelligibili sibi ipsi. In rebus igitur separatis intellectus, atque intellectum in eadem forma concurrent. intellectus cognoscit materialia, non per illa, sed per rationes eorum innatas intelligentiæ quasi per causas intellectus. secundum Theophrastum & Aristotelem est immaterialis, & tamen est potentia quædam materialium. id tribus modis exponitur, duobus actiue, uno quasi passiuæ. Primo intellectus est potentia productiua actuum suorum uel actionum circa materialia, secundo non æqualitate naturæ, sed supereminenti potestate per formas suas quasi per causas materialia noscit. Tertio materialia quoque cognoscit, quatenus lumine intellectus agentis est formatus: immaterialia sunt præsentia semper intellectui naturaliter. materialia uero præsentia fiunt, quatenus per intellectum a materia resoluuntur, scientia in actu fit idem cum re in actu scita in ipso etiam rationis discursu. Multo magis in ipso intelligentiæ statu intelligens, intellectumque est idem. Siquidem intellectus ipse secundum essentiam est illæ ipsæ formæ, quæ intelliguntur ab eo. intel-

lectus cognoscit immaterialia uelut si coniugata. Materialia uero tanquam inferiora prout innatas sibi formarum tanquam materialium causas animaduertit. Intellectus agēs nullo modo factus est. intellectus possibilis in nobis primus nunquā fit, sed semper est factus. i. formatus agente. intellectus possibilis in nobis secundus. i. ratio fit semper. i. quotidie per intellectū superiorem & discursionem suam ad illum actū formatur, uel saltem innatas formas in actum ex ocio profert. Sentētia hęc de intellectu triplici, & æterno quodam in nobis intelligētia actū a Plotino & Iamblichō sępius approbatur. PRISCIANI.

Vum hęc igitur ita se habeāt, merito ille in opportuno disputationis medio idem his uerbis significauit. Cur nam igitur inquit non semper intelligimns. siquidem in nobis est & intelligens, & intellectum. eadem nanq; sunt ambo. hoc igitur quā primum pro uiribus considerare debemus, in illis igitur quę sepata sūt a materia, idem est intelligens, atq; intellectum, quemadmodum supra diximus. in his autem, quę cum materia sunt unūquodq; intelligibiliū est in potentia. Materialia enim neq; secundum seipsa, neq; secundum essentiam intelligibilia sunt, neq; eundem ordinem sortiuntur cum intellectu, neq; tanquam illi coniugata noscuntur. quomodo igitur dicuntur secundum potentiam intelligibilia: si enim in potentia sunt talia, etiam in actu quandoq; intelligibilia erunt. erunt profecto quandoq; talia, sed non coniugata sorte, immo secundum eorum causas intellectu positas cognoscetur, at qui & quoniam eadem cum causis proprietatē habent, ipsa quoq; intelligibilia nominantur, sed potentia quadam intelligibilia, quoniam, qui ea intelligit, eadem supereminet, atq; secundum supereminentem causam intelliguntur ab eo, non autem se uel sibi ipsis intelligibilia sunt. non enim se intelligunt. Quamobrem deinceps hęc adducit. illis igitur non inest intellectus, materialibus uidelicet rebus. Propterea non sunt intelligibilia sibi uel seipsis. quoniam hęc quidem materialia sunt, intellectus autem immaterialis existit. Absque enim materia est (ut ait) intellectus talium ipse potentia. Quorum sane quod absq; materia dicitur, naturam intellectus ostendit materiae prorsus expertem. intellectus autem materialium potentia est. uel tanquam actionum causa, sic enim Plutarchus exponit, uel tanquam non coniugata, sed eminentiore quadam conditione hęc intelligens. quoniam hęc a causa contemplatur, uel ipse in potentia intellectus, talium quoque potentia est, tanquam hęc etiam secundum perfectionem intelligens a superiori tribu

DE PHANTASIA ET INTELLECTU

tam. Materialibus igitur non inest intellectus, in intellectu autem intelligibile inest, hoc uero articulatum distribuēs. Theophrastus ita subdit. sed quando fiunt, intelligunturq; tunc uidelicet hæc habebit. ipsa uero intelligibilia semper, siquidem scientia speculatiua eadem est, atq; scita. hæc aut ipsa, quæ uidelicet secundum actum. talis enim præcipua est, in intellectu sane inquit intelligibilia. i. immaterialia semper ut eadem adfunt, quando quidē secundum essentiam ipse simul cum eis existit. atq; est id ipsum quod intelligibilia esse dicuntur, materialia uero tunc demum quando intelliguntur, intellectui præsentia sunt, non tãquam pari sorte ordinisue eiusdem ab eo intelligenda. nunquam enim materialia cum intellectu immateriali, ex quo coniugium sortiuntur. At quando intellectus, quæ sunt in ipso, non tanquam ipsa solum, sed et tanquã causas materialium animaduertit, tunc materialia quoq; intellectui secundum causam præsentia sunt. Hæc autē de intellectu quidem secundum actum accepto dicta fuisse non affirmarem. Ille enim non est potentia, nec unquam fieri potest.

FINIS.

prohemium Marsili sicini florentini in alcinoi & speusippi, & Pythagoræ opuscula ab eo è græca lingua in latinam traducta. Ad Ioannē caualcatem florentinum ciuem amicum unicum.

Eram Platonici philosophi amiciciam optime mi Ioannes stabilem uitæ duorum unionem diffinierūt. Vitam uero nos unã in illis esse duntaxat hominibus arbitramur, qui opere uno ad unum finem tãquam eodem calle ad eundem itineris terminum gradiuntur. Stabilem quoq; eorum ita demum fore societatem existimamus cum non unum solum, uerum etiam stabile, firmumq; id fuerit, quod sibi communi quodam inter se officio sectandum proposuerunt. Verum cum omne hominum studium, atq; commercium ad id, quod bonum putatur semper contendere soleat, bona uero tria esse mortalibus uideantur. bona inquam animi, corporis, & externa, aut uirtus animi ab illis, aut uoluptas corporis, aut diuitiarum copia quæritur. Horum profecto primum illud certum est, & perpetuum, duo reliqua caduca sunt, atq; mortalia. quamobrem inter illos solum stabilis uitæ unio, quæ uera est amicitia esse potest, qui neq; ad diuitias cumulandas, neq; ad plenæ

das libidines corporis, quæ omnia fluxa & caduca sunt, sed ad unam stabilémq; uirtutem animi capescendam atq; colendam cõmuni quodã inter se studio, & toto mentis ardore proficiscuntur. Animi uirtutem philosophorum ille omnium magister & dux Plato noster sapientiam uoluit nuncupari. sapientiam uero esse rerum diuinarum cognitionem existimauit. res autem diuinas idem in libris de repu. non aliter menti nostræ innotescere posse, quã deo nos illustrante demonstrat, quemadmodum & corporum formas oculis, non aliter quam sole oculos illuminante uideri idem igitur deus est, quem uidere desideramus. qui aciem mentis ut intueri possimus illuminat, qui lucidæ menti se deniq; monstrat. monstrando delectat, idem uia nobis est deus, & ueritas, & uita. Via quidem, quoniam suis nos radiis ad se conuertit, & ducit, & rapit. Veritas autem quia uerum se nobis ad ipsum conuersis ostendit. uita deniq; quoniam animum nostrum ipsius contemplatorem beata illa uisione pascit perpetuo, & oblectat. Hunc ergo sapientiæ omnis perennem fontem sitiant oportet omnes, quicunq; sapientiæ gustare liquores suauissimos cupiunt. Sapientiam uero sectentur necesse est omnes, qui uirtutem animi adipisci desiderant, quo efficitur, ut quicunq; animum suum colere instituunt, Deum colere compellantur. amicos autem inuicem eos in superioribus definiuimus, qui simili & pari studio ad uirtutem cõtenderet, mutuóq; fauore suos animos coleret. Cultus animi sola uirtute constat. uirtus sapientia est, sapientia cognitio diuinorum, cognitionem huiusmodi lux nobis diuina largitur. Cultus itaq; animi dei ipsius est cultus. Amicitia igitur cum duorum consensu ad animum uirtute colendum nitatur, nihil utiq; aliud esse uidetur, quam duorum animorum summa in deo colendo concordia. Amantur autem a deo quicunq; deum pia mente colunt. Ideo non duo quidem soli, sed tres necessario amici sunt semper. duo uidelicet homines, unusq; deus. Deus iquã Iupiter hospitalis. Iupiter amicabilis. Iupiter hũanæ uitæ seruator, quæ coluit Plato semper. Semper Socrates honorauit. Hic uitæ dux hominum. hic nos in unum conciliat. hic indissolubilis est amicitia nodus, custosq; perpetuus. hoc deo quondam conciliatore prisca illi theologi quorum memoriam ueneramur, sanctam inter se amicitia copulam. iniuisse traduntur, apud persas Zoroaster in ipsis religiosæ philosophiæ mysteriis assiduam sibi comitem Arimaspé aspirante numine dicitur ascuuisse. Mercurius trismegistus apud ægyptios similiter esculapium. Musæum in thracia Orpheus. illic etiã Aglaophemus pythagorã Atheniensis

DE DOCTRINA PLATONIS

nienſis Plato dionem primo ſyracuſanum. Dione deide defuncto. Xenocratem. uſque adeo ſapietes uiri ad coeleſte iter tuto & placide peragedum, & ducem deum, & comitem hominem neceſſarium fore arbitrabantur. Horum ego ueſtigia ſuperne per coeli plagas impreſſa. & ſi minime ſequi poſſe confido. Hoc tamen unum mihi iam abunde uideor conſequutus, ut ad ſacrae philoſophiae ſtudia exercendam uirtutem, ueritatem inueſtigandam optimi uiri commoda & iocunda ſocietate non carea. Reor eni Ioanis caualcantis, & Marſilii ſicini familiaritate in earum numero, quas Paulo ante commemorauimus ponenda, ac duce deo, qui nobis foeliciter hanc copulam inſtituit & conflauit, utrique noſtrum ad res agendas ad uitae tranquillitatem, ad diuinorum indagacionem plurimum conſueturam. Huius ſingularis beniuolentiae monumenta poſteritati madare alias quide maiora conſtitui, & nunc opuscula quaedam a me nuper e graeca lingua in latinam traducta, quae ad noſtram illam platoniam ſectam, cuius ſacris initiatus es, collatura maxime uideatur. Accipe igitur amice unice librum alcinoi platonici de huius ſectae conſuſionibus. Praeterea librum de platonis definitionibus ab eius nepote ſpeuſippo compoſitum. Poſtremo Pythagorae, quae praecipue ſecutus eſt Plato, leges & ſymbola. His legendis ad arcana diuinae philoſophiae myſteria eruditus inania umbratilis huius uitae ſomnia, quibus anxium uulguſ inhiat aſpernaberis, mentemque ad caeleſtia eriges, quorum contemplatione in praesenti uita tranquillitatem, in futura beatitudinem nanciſceris.

Alcinoi Platonici philoſophi liber, de doctrina Platonis.

Caput primum quid philoſophia, quale ingenium philoſophicum.

Ræcipuarum Platonis inſtitutionum doctrina haec traditur. philoſophia eſt appetitio ſapientiae. Vel ſolutio animae a corpore, & conuerſio quaedam ad ea, quae uera ſunt, atque diuina. Sapientia eſt diuinarum humanarum quererum ſciencia. philoſophus autem eſt, qui a philoſophia cognomen accipit, quemadmodum a muſica muſicus. Et qui philoſophus futurus eſt, ab ipſa natura ſic inſtitutus eſſe debet, ut primo quidem ad omnia diſciplinatum genera facilis ac pro-

ptus existat. Deinde ut non iis, quæ influxu uersantur, sed illis, quæ semper eodem modo consistunt mentem adhibeat. Tertio loco ut natura sit uerax ab omni mēdacio penitus alienus. præterea temperatum hunc quodammodo nasci oportet, easque animæ partes, quæ affectibus efferrī solent, domitas a natura suscipere. Quisquis enim ueritatis auidus ad diuinorum contemplationē mentem cōuertit. uoluptates corporis paruipendit. Oportet præterea liberali animo philosophum esse. Etenim rerum uilium extimatio homini ueritatem rerum contemplaturo aduersa est. Huius insuper uoluntas iusticiam diliget, quippe cum ueritatis temperantiæ liberalitatis studiosus existat. Adde quod ingenii acuminē atque memoria illi opus est. Hæc nanque philosophum uirum perficiunt. Atqui eæ quidem naturæ dotes cum disciplina atque educatio decens adhibita est, perfectum uirtute uirum efficiunt. uerum si neglectæ sint, maximorum scelerum causæ sunt. Utque has Plato cōmuniori quodam nomine tēperatiæ fortitudinis & iusticiæ significare solet.

Caput secundum. philosophus contemplationē actioni præponit.

Uero uero duæ sint uitæ, contemplatiua uidelicet, & actiua, & contemplatiuæ officium in ueritatis cognitione consistat, actiuæ autem in actione eorum, quæ ratio dicitur, honoranda quidem est uita contemplatiua. pedissequa uero necessariatūmq; rerum ministra uita illa, quæ in agendo uersatur. Quod autem ita sit, ex his declarabitur. Contemplatio est operatio mentis diuina intelligentis, Actio uero operatio animæ rationalis per corpus expleta. Animus nanque diuinum intelligentiamque diuinam contemplans quam optime affici dicitur. Atque hæc eius affectio sapiētia nuncupata est, quam quidem nihil aliud quam dei similitudinem appellari oportet. Quamobrem huiusmodi operatio præcipua ac ueneranda est, & maxime omnium expetenda, nec non hominis quam maxime propria, cui nulla obsistunt impedimenta, quo minus in nostra potestate consistat. atque etiam propositi finis nobis est causa. Actiua autem uita eiusque actio cum corporis ministerio plurimum utantur, impediuntur sæpe numero, & quæ contemplatiua uita speculatur. ad officia morum transferre desiderant. Etenim studiosus disciplinæ uirtutē demum ad ciuiliū administrationem se confert, cum illa male a cæteris hominibus tractari senserit, ad minicula quædam quasi externa existimans militiam, legationes, executionēsq; iudiciorum, præcipua uero & maxima omnium agendorum officia, leges condere reipū, præscribere ordinem, disciplinam educandorum

DE DOCTRINA PLATONIS

dorum iuuenum instituere. Quapropter oportet philosophum nunquam ueritatis indagacionem obmittere, sed eam nutrire semper, & agere, humanas autē actiones tanquā inferiora quaedam nōnūquā attigere.

Caput tertium philosophus uersatur in tribus, scilicet in contemplatione rerum, & in actione morali, & artificio differendi.

Tudium profecto philosophi in tribus potissimum Plato uersari uoluit. in rerum speculatione, in actione uirtutum. in sermonis cōsideratiōe. Vocaturq; rerū cognitio contēplatiua morū, studiū actiuū, sermōis cura dialectica. dialectica uero ī multas species distribuitur, ī diuisionem, definitionē, inductionē, ratiocinationem. hęc autem in demonstrationem, quę est ratiocinatio necessaria, & ī ostensionem, quę ratiocinatio probabilis appellatur, & in rhetoricum enthymema idest sententiam cautam, quę ratiocinatio imperfecta uocatur. ac denique in sophismata, quibus legitimus philosophus operam dabit, non quod ea ut præcipua probet. uerum quod interdum necessaria fore censeat. Eius præterea philosophiæ, quę in agendo uersatur, prima pars mores ipsius hominis curat. Altera domum gubernat, postrema tuetur rempu. & prima quidem moralis, secunda domestica, tertia ciuilis dicitur. atque eius philosophiæ, quę contemplationi studet, ps una immobilia, & diuina, primasque rerum causas iuestigat, quam theologiam uocamus. altera motus syderum suspicit, circuitusque & restitutiones cęlestiū, ac seriē mūdi, quę naturalis cognitio nūcupatur. Sequitur mathematica, quę geometriā & arithmeticā cōtinet. Cum uero philosophia in tres potissimum species distributa sit, contemplatiuam, actiuam, & dialecticā, de ipsa in primis dialectica tractandum est, quid Plato de illa sentiat, & primo quidem de iudiciario.

Caput quartum de iudiciario, & uiribus aīę pertinentibus ad iudiciū. Noniam est quiddam quod iudicat, quiddam quod iudicatur, necesse est aliquid etiam ex utrisque fieri, quod quidem iudiciū uocare possumus proprie, itaque ipsum iudiciū iudiciarium nominatur. cōmunius autem ipsū quoq; quod iudicat. iudicans præterea duplex esse uidetur, unum a quo, alterum per quod iudicatur, illud intellectus noster, hoc organum naturale, idq; primo uera, secundo loco falsa diiudicat. neq; hoc aliud quicquam est, quā ratio naturalis. quod si liquidius etiam explicare uelimus iudex appellāndus erit philosophus, a quo res ipsę diiudicantur. iudex item ratio, per quam uerum etiam iudicatur, quod quidem organum appellauimus

Duplex autem ratio est, una penitus incomprehensibilis ac uera, altera secundum rerum cognitionem infallibilis. prima deo conuenit. homini nequaquam, secunda homini cōgruit. Sed hæc quoq; duplex est. una ad intelligibilia. altera ad sensibilia spectat. prima quidem scientia est, secunda uero opinio, & illa stabilitate. n. habet, quippe cum circa stabilia uersetur, hæc uerisimilitudinem & imaginationem, utpote quæ ad mutabilia tendat. Scientiæ uero circa itelligibilia, & opinionis circa sensibilia intellectio ac sensus principia sunt. Sensus profecto est passio animæ per corpus primo nuncians potentiam patientem, postquam uero in anima per organa sensuum species rerum secundum sensum impressa é adeo ut firma idelebilisque permaneat. huius itaque cōseruatio memoria nuncupatur. Opinio autem est memoriæ sensusque complexio. Quando enim sensibile quodam primo nobis occurrit, ab eoq; sensus in nobis efficitur, & a sensu memoria. Ac deinde rursus idē nobis obicitur, memoriā precedentem cum sequente sensu componimus, & in iis iam dicimus Socrates. equus. ignis. cæteraque huiusmodi. Atque hæc opinio nuncupatur componentibus nobis precedentem memoriā cum recente sensu. Et quotiens hæc quæ colligantur inuicem consonāt, opinio uera existit, si dissonant, opinio falsa. Nam si quis dum Socratis speciem in memoria seruat, Platonem ipsum offendat, putetque se ob quandam similitudinem Socrati rursus occurrere, postmodum Platonis seusum uelut a Socrate hauriens memoriæ, Socratis ipsum adcomodet, opinio falsa resultat. Id autem in quo sensus atque memoria fiunt cæra effigiei Plato comparat. At uero cum opinione concepta per sensum atque memoriā anima cogitatione refingens, ita i hæc respicit. uelut in illa, a quibus ista manarunt. picturam quandam, ac etiam phantasiā Plato nominat. Cogitationem uero uocat discursum & ratiocinium animi ipsius ad seipsum, sermonem autem effluxum a cogitatione per os una cum litterata uoce. Intellectio uero est operatio intellectus prima intelligibilia speculantis. Atque hæc quoq; duplex esse uidetur. Vna antequam anima descendat in corpus. nam tunc ipsa intelligibilia contuetur. Altera postquam in corpus hocmersa est. Ex iis itaque prima ipsa intellectio proprie dicta est, secunda uero pro intellectu naturali intelligentia nuncupatur intellectio quædam in anima subiecta consistens. Quotiens ergo intellectiōnem scientiæ principium dicimus, non eam quam modo proposuimus intelligi uolumus. sed eā potius quæ animo a corpore soluto conuenit, quæ quidem ut diximus,

tunc

DE DOCTRINA PLATONIS

tunc intellectio, nunc naturalis intelligentia nuncupatur. Atque hanc ipsam Plato intelligentiam, cum scientiam simplicem, tum animæ alā, tum etiā reminiscētiā nominat. Ex iis denique simplicibus scientiis naturali scientiæ ratio natura inhærens animo conflata est. cum itaq; sit, & sciens, & opinans ratio, intellectioque, & sensus, necesse est & iis subiecta quædam existere, uelut intelligibilia atque sensibilia. & quoniam intelligibilium quædam prima sūt, ut ideæ, quædam secunda, ut inhærentes materiæ species, quæ ab illa separari nequeunt, intellectio quoque duplex erit. primorum una, altera secundorum. Rursusque in ipsis etiam sensibilibus quædam prima sunt, ceu qualitates, ut color, albedo alia secundum accidens, ut album, coloratum. post hæc quod ex his cōcretum, ut ignis eodēque modo sensus primus primorum est, secundorum uero secundus. prima intelligibilia intellectio iudicat non sine scientifica ratione per comprehensionem quandam atque discursum. Secūda uero scientifica ratio non sine ratione opinatiua. Concretum autem opinatiua ratio non sine sensu cū que intelligibilis mundus primum intelligibile sit, sensibilis uero concretum quoddam illud intellectio cū ratione. i. non sine ratione iudicat, hunc opinatiua ratio non sine sensu. & cum contemplatio sit, nec non & actio recta ratio, haud eodem modo discernit, quæ cōtemplationi, & quæ actioni subiiciuntur. Cæterum in contemplatione quid uerum, quid falsum considerat, in actione quid proprium, quid alienum, quid agendum quid non. Ex eo enim, quod naturalem pulchri & boni habemus intelligentiam, ratione utentes referentēsq; ad naturales intelligentias ueluti ad præfinitas normas, bone, an mala sint singula diiudicamus.

Caput quintum elementum, & officia dialecticæ.

Dialecticæ facultatis elementum primum Plato esse uult in primis rei cuiusq; essentiam considerare, postea quæ contingūt aduertere. Quid autem unūquodq; sit considerat, uel ex superioribus diuidēdo, atq; definiēdo. uel ordine conuerso composita resoluendo. At contingētia, & essentiis adiacētia uel ex iis, quæ continentur per inductionem, uel ex iis quæ continent per ratio cinationem, ut merito dialecticæ membra sint, diuisio, definitio, resolutio, inductio, ratio cinatio. Diuisio nūq; præterea quædam est generis in species distributio, quædam totius in partes, utpote cum animam in partem rationalem, & ratione carentem diuidimus, atq; hanc in appetendi & irascendi uim distribuimus. Est in super uocis insignificata diuisio, quoti-

ens nomen idem res plures significat. Accedit quoq; accidentium in-
 subiecta diuisio. ueluti cum dicimus bonorum quædam circa animã,
 alia circa corpus, nonnulla circa res externas. Næc deest i accidentia sub-
 iectorum partitio. Ceu cum dicimus hominum quosdam bonos, non-
 nullos malos, medios alios. Diuisio igitur generis in species primo utê-
 dum est, quotiens quid ununquodq; sit dignoscere uolumus. Id autem
 absq; definitione fieri nequit. definitioq; ex diuisione hoc pacto cõfici-
 tur. Rei definiendæ genus capere in primis oportet, ueluti genus homi-
 nis, animal. id deinceps secundum proximas differentias partiri, usque
 ad species descendendo. ut in ipsum rationale, & irrationale, mortale, &
 immortale. Quapropter si proximæ differentia generi adiiciantur, ho-
 minis definitio constituetur. Resolutionis tres sunt species, Vna est a
 sensibilibus adscensus ad intelligibilia prima. Altera accessus per de-
 monstrata & subdemonstrata ad indemonstrabiles, & sine medio propositio-
 nes. Postrema ex suppositione ad principia, quæ minime supponun-
 tur. Et prima quidem huiusmodi est. ac si a pulchritudine corporum ad
 animi pulchritudinem transcendamus, ab hac ad officiorum pulchri-
 tudinem, ab ea deinde ad pulchritudinem, quæ in legibus inest, demũ
 ad ipsum pulchritudinis fontem. ut per hunc modum gradatim adscē-
 dentes ipsum per se pulchrum intueamur. Secunda resolutionis spe-
 cies ita fit. Supponendum est id, quod quæritur, & quæ supra sunt consi-
 deranda, eaq; demonstranda a posterioribus ad superiora progrediendo,
 donec ad primum & plane concessum perueniamus, a quo rursus inci-
 pientes ad quæsitum compositionis modo regrediamur. Ceu si qs quæ-
 rens, an immortalis sit animus, id ipsum primo supponat inquirens, utrũ
 semper mobilis, atq; id inde demonstrat, quærens ulterius utrum, quod
 semper mouetur, per se moueatur, idque rursus ostendat cõsiderans. nũ
 quod per se ipsum mouetur, motus principium sit, rursusq; demonstrat
 inquirens deniq; utrum principium igenitum sit, quod quidem ut per-
 spicuum, a cunctis admittitur. Ingenitum quippe incorruptibile est.
 a quo ueluti a manifesto demonstrationem eiuscemodi colligat princi-
 pium, ingenitum & incorruptibile principium motus, quod per se mo-
 bile, per se mobile animus. Incorruptibilis ergo, & ingenitus animus.

Resolutio ex suppositione huiusmodi est. quisquis aliquid inuesti-
 gat, illud primo supponat, deinde quid ex supposito sequatur aduertat.
 post hac si oportuerit suppositionis rationem reddere, aliam suppositi-
 onem adsumens quærat, utrum quod prius suppositum fuerat, rursus
 ad secundam

DE PHANTASIA ET INTELLECTU

ad secundam suppositionem sequatur. Idemq; semper obseruet, donec ad principiū, quod non supponatur, adscendat. Inductio autem est omnis per rationes processus, qui uel a simili transit in simile, uel a singulis in cōmunia. Atq; hæc argumentatio ad excitandas naturales intelligentias summopere confert.

Caput.vi. Species præpositionis, & argumentationis,

Rationis eius, quã propositionem uocamus, species duæ sūt, affirmatio, & negatio. Affirmatio hæc est. Socrates uadit. Negatio hæc. Socrates non uadit. Ex affirmationibus aut & negationibus, quædam uniuersalis est, quædam particularis. Particularis affirmatiua hæc, Quædam uoluptas bonum. Negatiua, quædam uoluptas non bonum. Vniuersalis affirmatiua, omne turpe malū. Negatiua uniuersalis, nullum turpe bonum. Ex propositionibus quædam prædicatiuæ sūt, quædam suppositiuæ, prædicatiuæ, quæ simplices, ut omne iustū, bonum. Suppositiuæ, quæ cōsequentiam uel repugnantiam inferunt. Utitur autem ratiocinationibus plato tum redarguēdo, tum etiam demonstrando, redarguens per quæstionem, quæ falsa sunt, demonstrans per doctrinam, quæ uera. Ratiocinatio est oratio quædam, in qua quibusdam positis, ex necessitate conclusio sequitur. Ratiocinationum quædam prædicatiuæ sunt, non nullæ suppositiuæ. Reliquæ ex iis utrisq; cōmixtæ. prædicatiuæ, quarum tam assumptiones, q̄ conclusiones simplices propositiones sunt. Suppositiuæ, quæ ex suppositiuis propositionibus sūt. mixtæ, quæ ex utrisq;. Utitur autem plato demonstratiuis argumentationibus in dialogis, qui ad expositionem pertinet. probabilibus uero & apparentibus aduersus sophistas, atq; iuuenes. contentiosis aduersus illos, qui proprie litigiosi uocantur, ut ad Euthydemum & hippiam. Cum uero prædicatiuæ figuræ tres sint, prima est in qua cōmunis terminus ad hoc prædicatum, ad illud subiectum est. secunda in qua cōmunis terminus de utrisq; prædicatur. tertia in qua communis terminus utrisq; subiicitur. Terminos dico partes propositionum, ut homo est animal, hominem & animal terminos appellamus. Et secundum primam figuram ut plurimum Plato disputat, nec non secundum figuram secundam, ac tertiam. Atqui admodum primæ sic in alcibiade argumentatur. Iusta pulchra sunt, pulchra bona. Iusta ergo sunt bona ad modū secundæ. sic in parmenide. Quod pres nullas habet, nec rectū est, nec rotundū. At

T

quicquid figuræ est particeps, aut rectum, aut rotundum est. quod ergo partes non habet, figuræ nullius est particeps ad modum tertiæ sic eodem in libro. Quod figura participat, quale est, quod figura participat, finitum est, quod ergo est quale, finitum est. Argumentationes præterea, quæ per suppositiones contextæ sunt, crebras apud platonem reperire licet. præcipue uero in parmenide rationes huiusmodi. Si non habet partes ipsum unum, nec principium, nec finem, neq; mediū habet. Quod si principium, medium, finemque non habet, nec habebit terminum. si non habet terminum, figura nulla participat. ergo si non habet partes ipsum unum, nullius figuræ particeps est. secundum uero figuram secundam argumentationis suppositiua, quam plurimi tertiam nominant. in qua cõmunis terminus extrema utraq; sequitur, in hunc modum ratiocinatur. Si non habet partes ipsum unum, neq; rectum est, neq; rotundum. Si figura participat, aut rectum aut rotundum est. Iccirco si partes non habet, nec figuræ quidem particeps erit. Quinetiam secundum tertiam figuram, quam non nulli secundam esse uolunt, in qua cõmunis terminus utraq; antecedit, in phædone sic quoddãmodo argumētatur. Si scientiam ipsius æqualis adepti, nunq̄ obliuioni tradidimus profecto scimus. Sin autem oblitus sumus, reminiscimur. Mixtis item argumentationibus, quæ per consequentiam procedunt. sic utitur. Si unum totum est, & finitum, hoc principium media finem habens, figura quoque participat. Verum antecedens, uerum igitur consequens. Eorum autem quæ per consequentiam fiunt, sic quoddãmodo differentia considerantur. Quando quis igitur diligenter animi uires, uariâsque naturas hominum, nec non diuersas argumētationum species animaduertit, deinde temporis occasione considerata certis affectibus hominū proprias, quibus moueri possint ratiocinationes ad cõmodarit. perfectus erit orator, eiusque rhetorica scientia benedicendi merito nuncupabitur. Sophismatum quoque captionūque laqueos modo perspicacius inspiciamus in euthydemo a Platone subinsinuos percipiemus. Illic enim, & quæ secundum uoces, & quæ secundum res ipsas sophismata fiunt, & eorum præterea solutiones reperiuntur. At quæ etiam decem prædicamenta tum in ipso parmenide, tum in aliis dialogis tradidit. Locos autem ab etymologia omnes in cratylo complexus est. & proculdubio uir præcæteris admirandus in diuidendo, definiendõq; quæ duo dialecticæ uim maxie testantur Plato noster extitit. Quæ uero in cratylo tradita sunt, hoc itendūt. Discutit utrū natura, an positiõe nomina uim suam

DE PHANTASIA ET INTELLECTU

suam habeant, placetque illi positione quadam constare nominum rectitudinem, neque tamen id temere, & ut sors obtulit, uerum positione ipsam rerum naturam secutam fuisse censet, neque aliud esse nominum rectitudinem, quam impositionem rei ipsius naturae consonam. Neque enim quamlibet impositionem nominis ad rectitudinem sufficientem esse, neque rursus naturam, ac primam uocis emissionem, sed quod ex utrisque compositum ut omnis nominis rectitudo sit secundum impositionem rerum naturae conuenientem. Non enim si quodlibet nomen temere cuiuslibet adhibeatur, rectum significat, ueluti si equus homini nomen imponerimus. Et enim loqui una quaedam operationum est. Quamobrem non quomodo cumque quis loquatur, recte loquitur, uerum si ita loquatur ut rerum ipsarum natura requirit. Quonia uero ipsius locutionis pars quaedam nominatio est, ut orationis pars nomen, recte uel non recte nominare, haud sane per quamlibet positionem fieret, sed per naturalem nominis ad rem ipsam cognationem. Isque rectus erit nominum conditor, qui per nomen rei naturam significabit. Nam rei organum nomen est, non quodcumque sors obtulit, sed quod naturae congruum. Ac per istud uicissim nobis res indicamus, naturamque discernimus. Quo fit, ut nomen sit instrumentum quoddam indicans, atque distribuens uniuscuiusque substantiam, quemadmodum telam textoris pecten. Ad dialecticum igitur hoc etiam pertinebit nominibus recte uti, ut pecten textor utitur. proprium illius opus agnoscens, cum illum faber effecerit. haud secus dialecticus nomine, quod nominum conditor effinxit, ut decet utetur. Enim uero temonem constituere fabri, uti autem recte gubernatoris officium. Eodem pacto ipse quoque nominum institutor recte nomina statuet, si tanquam praesente dialectico instituerit, quippe cum dialecticus naturae eorum, quae sub nominibus latent intelligat. Atque haec de dialectica dicta sufficiant.

Capitulum vii. Distinctio scientiae speculatiuae.

Einceps de speculatiua philosophia dicendum. Huius membra dicimus theologiam, physicam, mathematicam. Theologi finis supernarum causarum cognitio. physici quae sit mundi natura perdiscere, quale animal homo, quam sit prouinciam in mundo sortitus, utrum deus prouideat omnibus, & num ceteri huic subiecti ministri, atque etiam quomodo ad deos sese homines habeant. Mathematici finis plana, & in tres porrecta dimensiones naturam cognoscere, motumque ac caelestium progressus suspicere. Atque ita in summa quaedam mathematici speculatio

proponatur. hac utiq; ad cogitationis acum e a Platone suscepta e attin-
gens animum, & ad rerum diuinarum intuitum aciem mentis exacues.
Pars autē mathematicae facultatis, quae ad numeros spectat, nō medio-
crem ad diuina percipienda uim praestat, uerum ab errore atq; ignoran-
tia, quae circa sensibilia ista uersatur, nos liberat, opem ferens ad essentiae
cognitionem, promptumq; ad certamen, propter consequentium rerū
ordinisq; pitiam hominem reddit. Geometria quoque plurimum ad
ipsum bonum intelligendum conferre uidetur. cum quis non mecha-
nicae dimensionis gratia ipsam sectatur, sed ita utitur, ut eius adminicu-
lis ad superna conscendat, nec in rebus, quae oriuntur, & occidunt, dime-
tiendis insistat. Quin etiam stereometria id est solidorū dimensio quā
maxime utilis est. Nam post secundam augmentationem sequitur eius
consideratio. tertium suscipiens augmētum. Vtilis praeterea ceu quar-
ta quaedam disciplina astronomia est, per quam caeli syderūq; motus,
auctoremq; diei ac noctis & mensium & annorum inspicimus. ex qui-
bus quasi proxima quadam regione horum omnium auctorem inue-
stigamus, & ab iis disciplinis ueluti a quibusdam subselliis, & elemētis, &
gradibus ad altiora progredimur. Musicā quoque discere nos oportet,
ad eam adhibentes auditum. Nam quemadmodum ad astronomiam
oculi conditi sunt, sic aures ad harmoniam. utiq; astronomiae incum-
bentes ab iis, quae oculis percipiuntur, ad inuisibilem essentiam duci-
mur, sic & auribus harmoniam uocum haurientes, ab iis, quae audiun-
tur, ad intelligibilia gradatim accedimus. Quamobrem nisi finis istius
gratia mathematica prosequamur, horum profecto curiositas manca,
& amens, nulliusq; aestimanda censetur. Decet enim cōfestim ex iis, quae
oculis & auribus percipiuntur, ad illa, quae sola cernit ratio pertransire.
Nam mathematicorum cōsideratio praeludium quoddam est ad diui-
norum contemplationem. Arithmetica quippe, & geometria, & qui eas
colunt, essentiam ipsam uidere desiderant. Verū tamen circa illā quo-
dāmodo somniant, nec eam re uera cernere possunt, ignorantq; princi-
pia, & quae ex principiis constituuntur. Verum nihilominus ad ea, quae
diximus conferunt. Ideoq; nec scientias disciplinas huiusmodi Plato
appellandas esse cēsuit. Cæterum dialectica facultas a geometricis sup-
positionibus ad prima principia, quae minime supponuntur, adsur-
git. Quae dialecticā iure scientiā appellauit. Disciplinā uero mathema-
ticae nō opinionē, quae clariora sunt q̄ sensibilia, neq; rursus sciām, quae ob-
scuriora sunt q̄ intelligibilia prima. sed opinionem corporum, scientiā
diuinorum

DE PHANTASIA ET INTELECTV

diuinorum, cogitationem mathematicorum . fidem præterea & coniecturam imaginationemq; imaginibus, idolisq; attribuit. Quoniam uero dialectica efficacior est, quam mathematica, ex eo quod circa diuina æternaque uersatur, iccirco mathematicis uniuersis præponitur uelut arx quædam, & custodia reliquorum .

Caput. viii. De materia prima.

Est hæc de principiis, & iis, quæ ad theologiam spectant, breuiter differamus, a prioribusq; ordiamur descendentes inde ad ipsius mundi generationem, ac demum usq; ad hominum generationem. In primis igitur de materia tractandum est. Hanc sane effigiem omnium receptaculum, nutricem, matrè, locum, subiectumq; nominat, eamq; asserit sine sensu tangi, & adulterina ratiocinatione comprehendendi. Materiam proprium esse uult omnes generationes suscipere, ac nutricis instar eas fouere. omnes item formas capere, cum ipsa suapte natura omnis formæ qualitatibus & speciei sit expers. Cõspersam præterea illam, & figuratam formis uelut effigiem asserit, nullius per se figuræ qualitatisue participem. Neq; uero subiectum esset ad uarias formarum impressiones cõmode præparatum, nisi qualitate omni quam suscepturum est, penitus careat. Videmus enim eos, qui unguenta ex oleo odore suauia conficere student, oleum nullo prorsus odore infectum querere, eosq; qui formas impressuri sunt uel ceræ, uel luto, primum materiam ipsam polire penitus, atque lenire, donec figuræ pristinae deleantur. Conuenientiamq; uniuersali materiam, si modo formas omnes susceptura sit, nullam illarum habere naturam, sed abq; qualitate omni atq; specie subiici speciebus, Et cum huiusmodi sit, neq; corpus erit, neq; etiam incorporea, sed potentia corpus, quem admodum æs potentia statua, quoniam specie suscipiens, statua fiet.

Caput. viiiii. De ideis, & de causa efficiente.

Uero materia principii cuiusdam rationem habeat, alia quoq; principia Plato præter materiam introducit, principium uidelicet exemplare, ad quod ideæ ipsæ reducuntur, & principium paternum, quod ad deum rerum omnium causam pertinet. Est autem idea ad deum quidem intellectio dei. Ad mundum uero sensibilem exemplar, ad se ipsam essentia. Quicquid enim intelligentia fit, ad aliquid referri necesse est, quod quidem operis exemplar erit, quemadmodum si aliquid ab aliquo fiat, ut a me mei ipsius imago, Et. si

exemplar haud omnino sit ab agēte seorsum, ut quisq; artifex in se ipso artificiorum exempla concipiens, horum deinde formas in materiam explicat. Definiūt autem Ideam exemplar æternum eorum, quæ secundum naturam fiunt. nam pluribus ex iis, qui platonem secuti sunt, minime placuit artificiorum ideā existere. ut clypei atq; lyræ. neq; rursus eorum, quæ præter naturam, ut febris ac bilis intemperatæ. neq; particularium, ceu Socratis. & Platonis, neq; etiam alicuius eorum, quæ imperfecta sunt, ueluti sordium, atq; festucæ. neq; relationū, ut maioris & excedentis. esse nāq; ideas itellectiones dei æternas ac seipsis perfectas. Quod uero sint ideæ, sic probant. Siue itellectus deus ipse sit, siue intellectuale quiddā, notiones illi adsunt æternæ atq; immobiles. Quod si hoc ita se habet, ideæ sunt. & enim si mensura per se ipsam materia caret, ab aliquo superiori, & a materia penitus absoluto mensuras suscipiat necesse est. Verum quidem est antecedens. uerum igitur consequens, & si hoc, ideæ sūt mensuræ quædam sine materiæ mixtione existētes. Accedit q; si mundus non temerario quodam casu talis est, non solum ex aliquo. uerum etiam ab aliquo factus est, neq; id solum, sed ad aliquid etiā fabricatus. Id uero, ad quod effectus est, quid nam aliud præter ideam existit? Quo sequitur, ut ideæ ipsæ sint. Item si itellectus a uera opinione differt, intelligibile quoque ab opinabili discrepabit. Hoc si uerum est, extabunt intelligibilia ab opinabilibus differentia, ut sint prima quoq; intelligibilia, quæ admodum & sensibilia prima. ex quo ideæ esse concluditur.

Caput. x. Quomodo describatur Deus, & quibus rationibus inuestigetur.

Eincept de tertio principio dicendum est, quod pene ineffabile plato autumat. Ipsum tamen hoc modo conemur ostendere. Si intelligibilia sunt, eaq; nec sensibilia, neq; cū illis coherentia, sed intelligibilibus primis extant prima intelligibilia simplicia, quæ admodum sensibilia prima. Antecedens uerum. uerū ergo, quod sequitur. homines sane utpote perturbatione sensuum occupati, quotiens intelligibile quiddam contemplari statuunt, in phantasiam mox alicuius sensibilis recidunt, adeo ut sæpenumero ei, quod intelligendum est, uel magnitudinem, uel figuram applicent, uel colorem. quo fit ut illud sincere intelligere nequeant. Dii autem sine corporalium mixtiōe purum atque sincere intelligunt. Quoniam uero itellectus anima melior est intellectu autem eo, qui in potentia melior. itellectus ille, qui actu semper omnia que simul intelligit, hoc denique pulchrius quod

DE PHANTASIA ET INTELLECTU

quod eius est causa, quodq; omnibus superextat, is utiq; deus ipse primus existit, isq; causa est, ut mundi mens semper agat, inquam immobilis ipse semper haud secus, q̄ in oculum obiectum sol agit, Atq; ea ratione mouet, qua id, quod appetitur immobile ipsum appetentem agit. hoc inq; pacto mens ipsa suprema totius caeli mentem ducit. Et cū primus hic intellectus pulcherrimus sit, pulcherrimum quoq; intelligibile illi subiici necesse est. Nihil autem ipso pulchrius se ipsum igitur ac notiones suas semper intelligit. Atq; hæc eius operatio idea est. Quin etiam deus ipse supremus, æternus, ineffabilis, se ipso perfectus. Nullius e genus semperq; & undiq; absolute perfectus. Diuinitas essentiæ ratio. Veritas harmonia. bonū existit. Neq; uero hæc ita dinumero, ut ab inuicē ipsa secernam, imo ut uunm potius cuncta contemplor. Bonum profecto ob eam causam dicitur, q̄ omnia pro capacitate cuiusq; beneficiis replet, omniumq; bonorum causa est. pulchrum uero ex eo q̄ ipsum natura plenitudo ipsa & harmonia omnis existit. Veritas item ob id uocatur, quoniam omnis ueritatis ita principium est, ut sol quoq; luminis uniuersi est & pater, quia omnium causa, caeliq; totius mentem, & mundi animam ad sui ipsius exemplar exornat. Nam suæ uoluntatis munere omnia se ipso compleuit, mundi animam excitans & ad se conuertēs. Quippe cum mentis eius causa sit. Atqui mens ista beneficio patris ornata naturam omnem huius mundi perornat. Ineffabilis præterea & sola mente percipiendus deus ideo dicitur, quia nec genus circa illum, neq; species, neq; differentia ulla, neq; accidit illi quicquam. nam nec malum. nefas enim dictu id esset. Neque etiam bonum siquidem participatione cuiusq; bonitatis præsertim talis existeret. Neque differentia illi accidit ulla. Non enim id secundum ipsius notionem fieri potest. Neque qualitas. non enim qualis effectus est. neque tamen informis. non enim qualitate ulla ad se pertinente priuatus est, nec est pars cuiusquā. nec totum, ut partibus constitutum. neq; idem est cuiq;, nec alterum. quippe nihil illi contingit, quo ab aliis secerni queat, neque mouet neque mouetur. Vnde, prima huius intelligentia est secundum horum omnium ablationem, quæ admodum punctum quoque cogitamus secundum ablationem. primo superficiem. deinde lineam. postremo punctum considerantes. Secunda eius intelligentia est secundum proportionis rationem hoc pacto. Quam rationem sol habet ad uisū & ad ea quæ uidentur non existens ipse uisus præbēs uero huic qdē ut uideat, his aut ut uideantur eandē profecto ratioē habet intellectus prim⁹ ad intelligentiā q̄ animæ

in est, & illa quæ intelliguntur, neq; enim ipse idem quod intelligētia est porrigit tamen intelligendi uigorem animæ quidem ut itelligat, intelligibilibus autē ut intelligantur ueritatē que illis inest illuminans. Tertius intelligendi modus huiusmodi est. Aduertens quispiā pulchritudinem quæ corporibus adest, ad animi pulchritudinē sese confert, deinde ad eam, quæ in officiis ac legibus, postremo ad ipsū pulchritudinis fontem, supra quem ipsum bonū amandum & expetendum intelligit, uelut splendorem in animam, quæ illuc euolauit subito refulgentē. Huiusmodi uero lumen deum ipsum esse ob excellentiā recognoscit. Eum que in primis sine magnitudine quantitatis agnoscit. Nam pars atq; id, ex quo aliquid constituitur illud, semper cuius pars est antecedit. planū nāq; prius est, q̄ corpus, & linea priusq̄ planū. Cū uero partes nullas habeat, neque secundum locum, neque secundum alterationem mouebitur. Et n. si mutationē patitur, uel a se ipso, uel ab alio quodā pmutari necesse est. Si ab alio, illud utiq; ualidius erit. Sin a se ipso, aut in deterius, aut in melius transmigrabit. Verū utraq; in possibilia sunt. Quibus omnibus pspicuum est ipsum incorporalē esse. Verū tamen ex iis, q̄ adiciētur, idem quoq; patebit. Si corpus deus esset, ex materia, specieq; constaret, ex eo q̄ omne corpus compositū quoddā est ex materia simul, & specie quod quidē idea & simile redditur, dum illis ineffabili quadam ratione participat. Absurdū autē est deū ex materia specieq; constitui. Neque enim simplex, neq; principium esset. Quāobrem incorporeus deus est, præterea si corpus est, ex materia constat. Ideoq; uel ignis est, uel aer, uel terra, uel aqua, aut aliquid ex iis conflatū. At quomodocūque se habeat principium minime erit, eritque materia ipsa posterior, si quidē ex materia conficiatur. Quæ quoniā nepharia sunt, incorporeū esse deum necesse est. Etenim si corpus est, corrumpi potest, genitūsq; est, & trāsmutationi subiectus. Atqui hoc nihil in deum cadit.

Caput xi. qualitates sunt incorporeæ.

Valitates in super in hunc modū incorporeas esse monstrabimus. Omne corpus subiectū est, qualitas uero minime subiectum, sed accidens, non ergo corpus est qualitas. Nullum corpus in subiecto, omnis qualitas in subiecto. non ergo corpus est qualitas. Item qualitas contraria qualitati, nullum uero corpus, qua corpus contrarium corpori, non ergo corpora sunt qualitates. Quinetiam rationi maxime consentaneum est, ut quēadmodū materia qualitatis ē expers, ita & qualitas materiæ expers sit. Et si materia careat, corpus esse non poterit

DE PHANTASIA ET INTELLECTV

terit. Enimvero si corpora qualitates sunt, duo ac tria corpora eundē in locū concurrent, quod a ratione procul aberrat. Quod si qualitates incorporeæ sūt, opifex quoq; illarū incorporeus est, præterea agentia nulla esse præter incorporalia possunt. siquidē corpora passibilia sunt atq; fluentia, neque semper eodē se modo habentia, neq; i eodē statu perseverantia, & in quibus aliquid efficere alicui forsitan uidebuntur, multo magis illic pati reperiuntur. Vnde quē admodū est aliquid quod omnino patitur, ita necesse est aliquid, quod omnino agat existere. Id uero nihil esse aliud q̄ incorporeum inueniemus. Sermo itaq; de rerum principiis qui theologicus appellatur, hic iam finem suum accipiat. Nam deinceps in eam disputationem quæ physica nūcupatur, descendendū eē uidetur.

Caput. xii. De causis & generatione & elementis, & ordine mundi.

Orporalium omniū quæ secundū naturam distincta inuicē efficiuntur præfinita quædam exemplaria ideas esse oportet, ad easq; sciētias & definitiōes referri. Nā præter singulos hoīes, hominem ipsum intelligere decet, & præter equos singulos, ipsum equū ac generatim præter animalia cuncta immortale animal & ingenitum, quē admodū ab uno sigillo plurimæ exprimuntur imagines, & unius hominis imagines multæ, quibus omnibus idea ipsa causa est, ut huiusmodi sint cuiusmodi & ipsa est. Quapropter mundū hunc uniuersum pulcherrimū opificium dei necesse est ab ipso deo ita fabricatū fuisse, ut, ad ideam quādam mundi huius exemplar in ipsa fabricatione respexerit, dum mira quadam prouidentia atq; optima norma, hoc est propria bonitate ad huius machinæ constructionē sese deus accingeret. Ex tota ergo ipsum materia genuit, quam quidem sine ordine ullo ante cæli generationē tumultuantem deus ex confusione deformi in pulchrum ordinem reuocauit, numerisq; decentibus & figuris eius partes undiq; decorauit, ut ea mundus sit proportione contextus, quam etiā nunc ignis atque terra ad aerem & aquam seruant. horū tunc uestigia solum absque ratione atq; mensura in ipso elementorum receptaculo cōfuso iacebāt, quatiēbantque materiam, & a materia uicissim quatiēbantur. Ex integris enim quatuor elementis eum compegit, ex toto scilicet igni aerēq; & aqua, simul ac terra, nullam alicuius partem potentiā ue reliquens. præcidebat enim quod corporeus futurus esset, tactuq; ac uisu percipiendus. Absque uero ignis & terræ præsentia nihil tangendi uidendiq; sensum mouere potest. Quamobrem secundum congruam rationem ex igne ipsum terrāq; cōstruxit, quoniam uero uinculo quodā utrorūq;

medio ad extrema uincienda opuserat. diuinum autem uinculum est, quod secundū proportionem fit, quod & seipsum & ea quæ uinciuntur unum efficit, planusq; mundus nequaquā futuruserat, alioquin unicū mediū suffecisset, sphericus autē esse debebat, ideoq; geminis illi mediis opuserat, ob hanc causam inquā inter ignem, ac terram, aer & aqua secundum proportionis consonantiam interiecta sunt. ut quēadmodum se habet ignis ad aerem, sic aer ad aquam, utq; aer ad aquam, sic & aqua ad terram. Ac rursus ut terra ad aquam, sic aqua ad aerem, utq; aqua ad aerē, sic aer ad ignem. Ex eo insuper quod nihil extra mundū reliquit, unicum, illum fecit, & ideā suā, quæ unica est numero quoque parem. In quē præterea nec morbus unq; neq; senectus incurreret, quippe cū nihil extra super sit, quod uim inferat. Verū se ipso sufficiens nulliūsq; indigus atq; incolumis perseueraret. Figurāq; illi dedit sphericam, utpote omnium pulcherrimā figurarum, capacissimamq; & ad motum facillimam. Et quoniā nec auditu nec uisu neq; cæteris sensibus indigebat, ideo sensuū instrumenta ad obsequium sentiendi nulla prorsus adiecit. Cæteras itē motus species procul esse iussit, solumq; circuitū concessit illi tanq; mētis & sapientiæ proprium.

Caput xiii. De cōueniētia figurarum cum elementis mūdi atq; mūdo.

T cum duo sint, ex quibus constructus est mundus, corpus scilicet atque anima, quorum illud uisibile corruptioniq; obnoxium, hæc inuisibilis atq; intangibilis utriusq; uis constitutioq; differens extitit. Corpus siquidem mundi, ex igni terra aqua & aere cōpactum est. Quatuor enim hæc artifex ipse mundi comprehendens, nullum prius elementorum ordinem obseruantia figurauit ea pyramide atq; cubo, & octaedro. id est figura octo facierum, atq; icosaedro. id est figura facierum uiginti. Cunctis autem impressit duodecaedrum. id est figuram facierū. xii. Quatenus ergo materia pyramidē figuram induit, ignis emicuit. Ea quippe figura tenuis & ad icisionem præ cæteris apta, ex paucioribusq; triangulis constituta, ideoq; omnium figurarum leuissima. Quatenus autem octaedrum, aeris subinduit qualiter. At uero cum primum icosaedram figuram cepit, aquæ naturā sortita est. figurā deniq; cubicam terræ largitus est, solidissimæ quidem atq; elementorum omnium stabilissimæ. figura deniq; duodecaedra ad uniuersam fabricam usus est. his omnibus antiquior natura planoꝝ. Plana enim solida præcedunt planæ uero naturæ duæ quædam origine rectis angulis figuræ sunt scalinus & isocelus. Et scalinus quidem est triangulus unum
rectum

DE PHANTASIA ET INTELLECTV

rectum angulum habens, alterum duarum tertiarum, alium unius tertiae. Scalini ergo triangulus pyramidis, & octaedri, atque Icofaedri elementum fit. Cum pyramis ex triangulis quatuor æquilateris constituatur, quorum quilibet in sex triangulos scalinos distribuitur. Octaedra uero figura ex octo similibus, quorum quisque in sex triangulos scalinos diuiditur. Icofaedra figura ex uiginti similiter. Isoceles autem triangulus figuræ cubicæ elementum est. Nam quatuor isoschieles trianguli concurrentes quadrangulum complent. Ex huiusmodi autem quadrangulis sex cubus conficitur. Duodecaedram uero figuram ad uniuersam constructionem ipse deus assumpsit. unde & animalium formæ duodecim in zodiaco circulo conspiciuntur. quorum quodlibet in partes triginta secatur. Similiter quoque in ipsa duodecaedra figura intrinsecus licet pentagonos duodecim intrinsecos quisque ita, ut unusquisque per sex triangulos diuisos existat. & in omni duodecaedro treceti sexaginta trianguli reperiuntur, quot etiam in zodiaco portiones existunt. his ab ipso deo formata materia agitari coepit. primo quod uestigiis absque ordine, deinde à deo in ordinem redacta est, singulis secundum proportionem inuicem temperatis. neque tamen loco discreta hæc permanent, indefinitemque concussione & ipsa habent, & in materiam inferunt. A circumferentia enim mundi constricta seruantur, atque inuicem alternis pulsibus coagitata feruntur, tenuia quidem in prouinciam solidorum. Quædæ causa nihil omnino uacuum restat et in æqualitas iugiter perseverans pulsationis causam præbet. Abiis enim materia, & ista uicissim à materia quæritur.

Caput. xiiii. De aëre mundi, & sphaeris, atque stellis.

X corporibus itaque animæ uires inuestigare concessit. Nam cum res singulas anima discernamus, rerum omnium principia merito huic indidit. ut quicquid unquam occurreret, ex cognatione quadam recognoscentes rebus consonam illius essentiam adhiberemus. Ergo cum diceret esse intelligibilem quædam, indiuisibilemque substantiam, alteram quoque circa corpora dispersam tradidit, inuens animam per intelligentiam utramque substantiam percipere posse. Et quia in rebus iis, quæ ad intelligentiam attinent, & in iis etiam, quæ ad sensum ipsum idem, atque ipsum alterum esse cognouit, ex iis omnibus animam iure constituit. Aut enim simili simile (ut pythagoreis placet) agnoscitur, aut quemadmodum heraclito physico dissimile semper dissimili. Cum uero mundum Plato genitum inquit, haud quæquam sic eum sensisse credendum est, ut aliquod olim tempus ante mundum præcesserit. uerum quia semper in generatione perdurat, indicatque substantiæ suæ causam præstantiorem.

Animam præterea mūdi, quæ semp extitit, haud efficit deus, sed ornat.
 eaq; ratione illam facere non unq̄ asseritur, q̄ excitat eam, & ad se ipsum
 eius mentem uelut ex profundo quodam sōno conuertit, ut ad ea, quæ
 intelliguntur a deo respiciens, diuinaq; notiones affectans, species inde
 formâsq; recipiat. perspicuum est præterea, q̄ mundus anima, simul &
 mente ab ipso deo donatus est. Nam cum optimū opus fore id uellet, me
 rito & animatum mūdum, & intellectualem effecit. Et enim opificium
 uiuens non uiuente omnino præstantius est, & mētis compos eo, quod
 mentis est expers. Nec forte sine anima accedere mundo mens poterat.
 Cūmq; anima a mundi medio ad extrema usq; se funderet, mundi cor
 pus totum circulo complexa est, uniuersum quippe circūtegens singu
 lis eius cōmunicata particulis, eōq; pacto insolubili cōnectit uinculo,
 incolumēq; conseruat. Atq; ea uis animæ, quæ extra restitit, partes eius
 intimas antecedit. Illa siquidem in diuisa permansit. interior autem por
 tio in septem diuisa circulo est, ab ipso principio duplis ac triplis inter
 uallis undiq; distributa. Et illa quidem, quæ ab idiuidua sphaera cōpre
 henditur, ei quod ipsum idem est, cognata permanet, quæ autem disper
 sa est ei contra quod ipsum alterū appellatur. Motus enim cæli singula
 comprehendētis cum minime peruagetur, unus est, ordinēq; præci
 puum seruat. At uero subiectorum progressus uarius ortibusq; & occa
 sibus permutatur. Vnde peruagatio quædam, atq; oberratio nūcupatur.
 Extimus quidem circulus ad dexterā a ortu in occasum usq; transcur
 rit. Interior autem contra, in sinistram ab occidente in oriētem superio
 ri resistens. Stellas præterea, & astra deus ipse molitus est, & quæ ex iis ne
 quaq̄ uagantur, ad cæli noctisq; ornatum. Atq; huiusmodi stellarū mul
 tudo innumera est. Quæ uero uagantur, numero septem, ad numeri
 temporisq; originem, & ad rerum omniū illustrationem. Tempus pla
 ne mundani motus interuallum fecit, ueluti quædam æternitatis imagi
 nem. æternitas quippe æterni mundi status mensura est. Vagantiū quo
 que syderū haud sane omnium uis eadem est. Sol enim dux est, omniū
 reliquorū, & illuminans, & oculis patefaciens uniuersa. Luna deīde po
 testatis gratia secundū obtinet ordinem. Cæteri uero planetae secundū
 proportionem pro sorte propria singuli. Luna siquidem mensis termi
 num indicat, in eo spatio circulum suū excurrens solēmq; comprehen
 dens. Sol autē anni mensura, transcurrens nāq; zodiacū circulū anni tē
 pora complet. Cæterorū quoq; syderū quodlibet proprio circuitu fer
 tur. Atq; ii quidem circuitus non quibuscūq; hominibus, sed eruditis
 noti sunt

DE PHANTASIA ET INTELLECTV

noti sunt. Ex omnibus demū reuolutionibus absolutus numerus tempusq; complebitur, cum ad idem pūctum omnes planetae peruenientes eiusmodi accipient ordinem, ut linea quadam recta a supremo circulo usq; ad terram secundum perpendicularum considerata omnium centra in ipsa conspiciantur. Cum igitur septem sphaerae in orbe circūuago constructae fuissent, in iis corpora septem conspicua mundi conditor maxima ex parte ignea fabricauit, eaq; sphaeris ex altero uagōq; circulo constitutis adnexuit. lunam profecto circulo supra terram primo dicauit. Solem uero secundo. Luciferum deinde, & sacrum mercurii sydu in circulo pari ac sol uelocitate currente disposuit. Supra uero reliqua secundum propriam sphaeram gradatim disposita. Tardiores sane omnibus saturni stellam in proxima sub non errante circulo sede locauit. Qui uero huic aliquid in tarditate cedit Iupiter, continuo sequebatur. huic mars deinde successit. Octaua demum potestas haec omnia circumplexa est. horum singula uiuentia sunt, & intelligētia, nec nō dii cognominantur, eorumq; figurae rotundae sunt.

Caput xv. De dæmonibus, atq; elementis.

Vnt & alii, qui uocantur dæmones in singulis elementis, quos intelligibiles deos nūcupare possumus. partim quidem uisibiles, partim autem uisus aciem fugientes in aethere, atq; igni, aereq; & aqua, ne pars ulla mundi expers animae, animantisue natura praestantis relinqueretur. his autem terrena, & quae sub luna sunt cuncta subiiciuntur. Et enim deus mūdi toti⁹, deorumq;, & dæmonum auctor est, atq; id uniuersum uoluntatis diuinæ munere nunq̄ in posterū dissoluetur. Ceteris autem operibus eius filii praesunt, secundum patris praecipuum imitationemq; singula transigentes. A quibus furentiū concitatio, atq; raptus, & somnia, & oracula, & quaecūq; per uaticiniū mortalibus accidunt. Terra uero omnium media sita est, circa discordiam agitationemue, quae per totū porrigitur coarctata, diei noctisq; custos, deorū omniū, qui intra caelū sūt antiquissima. Ac post ipsā mūdi toti⁹ animam dulcia nobis alimenta ministrat. circa quam caelum uoluitur, nec non astrum ipsa quoddam est, ob eamq; rationem imota permanet, q̄ equilibrata est in medio similis continentium. aether autem exteriorem prouinciam sortitus est, in sphaeras uagantium & non uagantium distributus. quibus aer successit. In medio uero terra una cum eius humore refedit.

Caput xvi. Dii iuniores sunt opifices hominis. De trāsmigratiōe aīe. **V**m hęc omnia fabricata essent, restabant mortaliū animantium genera tria, uolatilium, natantium, atq; gradientiū, quorum generationem filiis suis Faber mundi mandauit. Nam si ipse hęc etiam genuisset, immortalia nata fuisset. Illi igitur a prima materia particulas, quas exactis certis temporum curriculis redderent mutantes, mortalia finxerūt animantium genera. Quoniam uero de hominum genere utpote diis cognatione tum patri deo, tum etiam natis cura erat, demisit huius generis animas in terram ipse omnium artifex stellarum numero pares. Verum cum quamlibet, antea cognato astro tāquā uehiculo imposuisset, instar legum conditoris fatales illis leges explicauit, ut ipse extra culpam delictorum existeret. Docuit igitur perturbationes a corpore mortales exorituras primo quidem sensum, postea uoluptatem, atq; dolorem, metumq; & iram, quas quæ superaret, neq; se trahi permitterent, iuste uicturas, & in cognatum astrum deniq; redituras, quæ uero ab iniustitia superaretur, secunda generatione in uitam foeminae migraturas. Et quæ nō dum ab improbitate cessarent, in brutorum deniq; naturam degeneraturas. finem uero laborum tunc demum futurum, cum innatos corporis affectus expulerint, & in proprium habitum iam redierint.

Caput xvii. De corpore, membrisq; hominis, & uiribus animæ. **I**tautem i primis hominem ex terra, & igni, aë, eq; & aqua, finxerunt, portiones quasdam, quas quandoq; redderent a materia mutuantes, ligantesq; inuicem latentibus nexibus corpus unum ex omnibus confecerunt. Ac partem deinde animæ præstantiorem in capite locauerūt, cum cerebrum prius ceu cultum agrum præparauissent. Circa uultum organa administra sensuum disposuerūt. Composuerunt quoq; medullam ex lenibus ac sine flexura triangulis, quibus elementa genita fuerant, genitalis feminis futuram originē. Os autem ex medulla atq; terra coegerunt, postq; hęc duo igni & aqua crebrius irrigarant. Neros, item ex osse atq; carne. Caro uero ex salsa & acuta quadam quasi fermentatione compacta est. Circūdederunt autē ossa medullis, & ossibus iuncturarum gratia neruos. Vnde neruorum obsequio flexiones articularumq; nodi prouenerunt. per carnem postremo tegmentum illis adiectum ē, quæ tum alba tum plurima & ad decorem & ad usum uiuentis est tradita. Ex iis præterea interna sunt implicita uiscera, uenterq; & circa ipsum intestina undiq; reuoluta. Superne uero ab ore

DE PHANTASIA ET INTELLECTV

ore arteria & fistula faucium, una quidem i stomachum, altera autem in pulmones protensa. Cibi profecto i uentre digeruntur spiritu simul & calore attriti, atq; molliti, atq; ide i totum corpus manat permutationibus propriis. Duæ autem uenæ circa spinam erectæ caput cõtrario modo implicant inuicem obuiantes, hinc in multa se scindunt. Postquam dii hominem fabricarunt, animamq; illius dominam corpori coniunxerunt, animæ ipsius præcipem rationem caput habitare iussere. A quo medullæ neruorumq; origo deducitur, cuiusue uariis passionibus mentis alienatio sequitur. **Qua** propter circumpositis capiti sensibus ipsam corporis arcem quasi quibusdam satellitibus munierunt. In ea siquidem ea uis habitat, quæ ratiocinatur, iudicat, & contemplatur. At uero partes animæ, quæ mouentur affectibus, humilioribus sedibus addixerunt. Irascendi uim cordi, concupiscendi utero atq; iis, quæ circa umbilicũ sunt partibus, de quibus in posterioribus differemus.

Caput. xviii. De uisu, lumine, specularibus imaginibus.

u Erum posteaq; in uultu luciferos oculos in sculpsert, lumẽ illis igneum accendere. **Quod** quum lene & quodammodo crassum esset, existere diuini luminis germanum existimauerunt, Id utiq; passim p oculos emanat, uerum per pupillas purius, uberiorq; transcurrit. **Quod** quidem externo fulgori simile cõmixtum simili ac corroboratum uidendi sensum præstat. Ideoq; noctu abeunte, uel obumbrato lumine haud amplius radius hic noster aeri se propinquo permiscet, **Quo** fit ut se se ad interiora recipiens demulceat, atq; resoluat inter nos motus, somnõq; membra delinjat, unde & palpebras quum iã retractum est claudit. Et si plurimum quietis induxerit, somnõ ferme sine insoniis surrepit. **Quod** si quædam adhuc agitationes restiterint frequentia confestim phantasmata nobis occurrunt. Atq; hoc pacto phantasiæ seu ueræ, siue falsæ tramite quodam directo nascuntur. Post istas autem secuntur imagines, quæ in speculis uel aliis corporibus translucentibus lenibusq; uidentur, quæ quidem haud aliter q̃ secundum reuerberationẽ resultant. **Quatenus** enim uel concauũ, uel conuexum, uel oblongum speculum erit, eatenus uisa diuersa ituentibus apparebunt. Nam lumina ad partes alteras reflectentur à conuexo quidem repulsa atq; dispersa in concauum uero conuenientia. **Quam** ob causam in quibusdam dextra atq; sinistra contrauersa uidentur, in aliis pari modo, in nõnullis autem supera ad infera, ac uice uersa ad superna infera conuertuntur.

Caput. xviii. De cæteris sensibus, & obiectis eorum.
 Vditus uero ad uocis perceptionem procreatus est ex oriens
 à motu, qui circa caput efficitur adiecur usq; deueniens. Vox
 autem per aures cerebrumq; & sanguinem ad animam pene-
 trat. acuta quæ mouetur uelocius, grauis quæ tardius, magna quæ pluri-
 ma, parua quæ pauca. Post hæc narium uis sequitur ad odorum perce-
 ptionem progenita. odor autem est passio quædam à narium uenis usq;
 ad ubilici regiones trasfluës, huius species præter duas cõmuniore no-
 mina nequaquã habent. Atq; hæ quidem non aliter q̃ bonus odor, & ma-
 lus odor, quæ suauitatis & nauisæ nomina sunt, cognominantur. Odor
 certe omnis aere crassior est, aqua subtilior. proprie autem in iis odoris
 genus accidit, quæ non dum transmutationem integram susceperunt.
 sed cõmunionem quadam aeris & aquæ constant, cuiusmodi sunt, quæ ex
 fumo & caligine conficiuntur. his enim inuicẽ alternatis odorandi sen-
 sus efficitur. Gustum deinde uariorum admodum succorũ iudicem dii
 formarunt, uenas porrigentes ab illo ad cordis sedem, quibus diuersi li-
 quores examinarentur. hæ siquidem dum dilatantur uarie, atq; contra-
 huntur, secundum succorum icidentias eorum uarietatem discernunt.
 sũt autem saporum differentia septem dulcis, acer, ponticus, austerus, sal-
 sus, acutus, amarus. Et dulcis quidem natura reliquorum omniũ contra-
 ria, etenim humorem linguæ ibibitum perfundit atq; delinit. acer tur-
 bat atq; dispergit. acutus inflammat, & ad supera euolat. qui uehementer ab-
 stergit, & liquefacit, amarus dicitur. sed qui lenius purgat, atq; permollit,
 falsus. Ex iis autem saporibus, qui obstruunt linguæ meatus, & cõtrahũt,
 qui id asperius agunt pontici. qui uero lenius austeri dicuntur. Tangen-
 di postremo sensus à diis genitus est, ut calida dinoscat, & frigida, mollia,
 & dura, læuia atq; grauia, leniaq; & aspera. Cedentia quidem corpora di-
 cimus, quæ tactũ recipiunt. Resistentia, quæ minime cedunt. hoc autem
 propter corporum ipsorum fundamẽta contingit. Quæ enim ampla,
 habent stabilia ac solida, quæ contra exiguo fundamento utuntur, cedẽ-
 tia, mollia, lubrica sunt. Asperum sane est, quod i. equale ac durum. lene,
 quod planum simul & pigre. cum uero calida & frigida passio admo-
 dum opposita sint, diuersis causis inferuntur. Nam quod acumiẽ ac ue-
 locitate partium scindit calidam passionem gignit, frigidã uero, quod
 ingressu pigrius, dum tenuia quidem expelluntur, & in illorum sedes
 crassiora penetrare coguntur. Tunc sane concussio tremorq; prouenit,
 & quæ hinc passio in corporibus nascitur. Rigor existit.

Caput. xx.

DE PHANTASIA ET INTELLECTU

Caput. xx. De graui, & leui.

Rauē, & leue per superiorem & inferiorem locum definire nō
g decet. nihil enim aut sursum est, aut deorsum. Nam cum cæ-
lum omnino rotundum sit, & in conuexa superficie æquali-
ter leuigatum, haud decet aliquid superius, aliquid inferius prædicare.
Cæterum graue quidem dicendum id est, quod difficile in locum extra
naturam suam trahitur, leue uero, quod facile. Itē graue, quod ex pluri-
mis, leue quod ex paucissimis partibus est compositum.

Caput. xxi. De respiratione.

Espiramus autem hoc pacto. Aer amplius circumstans undiq;
r per os, ac nares, cæterosque latentes meatus corporis influit.
Calefactus inde ad externum cognatumque aerem refluere ni-
titur, Qua uero ex parte effluxit, extimum aerem ad interna repercutit.
& huiusmodi circulo nunquam cessante inspiratio, & expiratio sequitur.

Caput. xxii. De causis morborum.

Orborum causas Plato multas esse docuit. Primam quidem
m elementorum excessum, atque defectum, mutationesque; locorum
in prouincias naturæ minime congruas. Secundam uero mu-
tuam cognatorum regenerationem. Veluti si ex carne sanguis, aut bilis,
aut pituita fiat, hæc enim omnia nihil aliud, quam colliquationem, &
putrefactionem esse. pituitam enim esse recentis carnis liquefactionē.
Sudores autem & lachrymas effluxum quendam, reliquiasque; pituitæ. Ex-
tra quoque missa pituita albas infectiones inducit. At intus atræ bili cō-
mixta morbū comitialē, quæ facer appellatus est, procreat. Acuta uero & falsa
pituita passionū, quæ per fluxū accidunt causa est. Omnes enim, qui pi-
tuita simul & bili grauantur, id pati necesse est. Nam in numeros uariosque;
morbos bilis cū pituita gignit, febrem continuā ignis excessu continge-
re putat, diurnā, aeris tertianam, aquæ quartanā denique; terræ. deinceps de
aia hinc sumentes exordium dicendū est. et si in idē redire uidemur.

Caput. xxiii. De tribus principalibus animæ uiribus

Nimam hominis immortalē à primo deo suscipiētes dii mor-
a talium generum conditores partes illi duas mortales (ut dixi-
mus) adiunxerunt. Verum ne uis animæ immortalis, atque di-
uina deliramentis mortalibus inficeretur, in ipsa corporis arce sedem
eius utpote principis omnium statuerunt. Etenim habitaculum eius
caput esse uoluerunt, ea figura, qua mundus elaboratus. Reliquum
uero corpus huic administrum quasi uehiculū subiecerunt, Ipsis uero

mortalibus portionibus proprias singulis prouicias assignarunt. Iracundia quippe praecordia. cupidini uero locum medium inter umbilicum atque diafragma ibique uim eam ueluti furiosum & agreste animal ligauerunt. Pulmones machinati sunt gratia cordis molles atque uentosos, & instar fistulae cauos, & spongiae similes, ut cor irae ardore non unquam exarsuans aliqua saltem refrigeratione mitigaretur. Iecur autem ad excitandam concupiscentiam animae, rursusque sedandam dulcedinem simul, & amaritudinem nactum est. Quinetiam ita est institutum, ut diuinationes, quae per somnia fiunt in ipso reluceant. In eo siquidem propter lenitatem, soliditatem, atque nitorem uim a mente manantem refulgere putauit. Splenem uero iecoris ipsius gratia, ut & purget ipsum, & splendorem reddat, utque putredines corroderent, quae quibusdam morbis circa iecur affluunt in splenem continuo delabantur.

Caput. xxiiii. de distinctione partium animae.

Quod autem illae tres animae partes locis propriis seiunctae sunt, hinc discere licet. In primis enim, quae natura segregata sunt, altera existunt. natura uero segregatur, quod rationem habet, & quod rationi subiicitur. Si quidem illud circa intelligibilia uersatur, hoc autem circa molesta uel laeta. Quinetiam ratio hominibus duntaxat, pars autem perturbationibus obsequens, ceteris quoque uiuentibus competit. Ratio itaque & irrationalis animae portio, cum natura distinctae sint, locis quoque seiunctae esse debent. Inueniuntur enim haec duo saepe inuicem repugnare. Nihil autem secum pugnare potest. neque etiam quae inter se contraria sunt circa idem secundum idem eodem in tempore adesse ullo modo possunt. Videtur autem in medea ira cum ratione pugnare. intelligo inquit quae factura sum esse mala, ira tamen consilium superat. in ipso etiam Laio dum chrysiptum raperet, concupiscentia rationi nimium repugnabat, sic enim inquit. Heu heu diuinum hoc hominibus malum, quando quis bonum nouit, sed minime utitur. item aliud quiddam esse uim rationalem, ex hoc plane patebit, quod diuersa utrorumque curatio est. Illa quippe disciplina, haec autem consuetudine, & exercitatione curatur.

Caput. xxv. De immortalitate animae.

Nam his rationibus immortalem esse Plato demonstrat. Anima cuiusque adest, uitam affert, utpote illi naturaliter insitam. quod uero uitam praestat, mortem minime suscipit.

quod

DE PHANTASIA ET INTELLECTU

Quod autem huiusmodi est, immortale existit. quod si immortalis est, est anima, incorruptibilis quoque erit. essentia enim incorporalis secundum substantiam immutabilis, intelligibilis, inuisibilis, & uniformis est. nonne igitur, & simplex, & indissolubilis erit: Corpus uero contra habet sensibile, uisibile, dissipabile, compositum, multiforme. Præterea anima cum per corporis sensus ad illa, quæ sensibilia sunt descendit, angitur, atque turbatur. neque similis esse potest illius, cuius præsentia perturbatur. Quare intelligibilis potius, quàm sensibilis similis est. Intelligibile uero ipsa sui natura semper incorruptibile. Accedit ad hæc, quod anima ipsa natura corpori dominatur. quod autem natura sua regit, & imperat, diuinitati cognatum. quapropter anima deo proxima immortalis erit. Item quæcunque sine medio contraria sunt, neque secundum se ipsa, uerum secundum accidens quoddam, sic à natura sunt instituta, ut ex se inuicem mutuo fieri ualeant. ipsum uero quod homines uiuere uocant, ipsius quod mori dicitur contrarium est. Quemadmodum igitur mors est animæ a corpore separatio, sic uita animæ cum corpore congressio est, animæ in qua, quæ ante corpus extiterat. quod si & fuit ante, & post mortem erit, cōsentaneum uidetur, ut sempiterna sit, neque enim ultra quicquam, quod illam perdat excogitare potest. adde quod si disciplina reminiscencia quædam est, immortalem esse animam necesse est esse uero reminiscencia sic adstruimus. neque enim aliter discere quicquam possumus, quàm per recordationem eorum, quæ quondam nouimus. nam si à singulis uniuersalia intelleximus, quoniam pacto singula ipsa uniuersa cum infinita sint percurrimus: at quomodo ex paucis in diuiduis cōmunia ipsa percepimus: decipemur enim atque mentiremur perinde ac si iudicaremus omne, quod respiratione utitur solum animal esse, uel quomodo ipsæ intelligentiæ in nobis principales essent. reminiscendo igitur intelleximus ex paruis acceptionibus à quibusdam secundum partem incidentibus reminiscentes eorum, quæ iandudum cognoueramus. quorum uero obliuionem tunc primum perpepsi sumus, cum primum animæ in corpora descenderunt. præterea si anima a proprio malo nequaquam corrumpitur, nunquam alterius malo. neque simpliciter a quocumque malo destruetur. cumque huiusmodi sit, incorrupta perseverabit. Itaque quod se ipso mouetur utpote motus principium, semper mouetur, & quod huiusmodi immortale est. anima uero se ipsa mouetur, & quod se ipso mouetur motus omnis generationisque principium. Principium autem ingenitum, & incorruptibile permanet. Quæque & hominum & re-

liq̄uorū animantium animæ forte tales existunt atq; eiusdem mistio-
nis particeps per se mobilem sane animam uocat. Quoniam innatam
habet uitam semper secundum se ipsam operantem. Quod igitur ani-
mæ rationales immortales sint, ex Platonis sententia quisque asserere
potest. utrum uero & irrationales, ambiguum esse uidetur, probabile
tamen est irrationalium animas cum sola phantasia ducantur ratioci-
nationis, iudiciiq; expertes, nec intelligentis, earū uel collectione, aut
boni, malie discretionē utantur, aut sane eiusdem, cuius et aīa nostræ
naturæ participes esse, sed mortales potius, corruptioniq; obnoxias. ex
eo autem quod rationales sint, sequitur ut extrinsecus ingrediantur in
corpora formati iam sc̄tibus adhærentes & in corpora plura tum hu-
mana, tum etiam alia eundem semper seruantes numerum transfigu-
rare ualeant. atq; id uoluntate deorum, siue ī cōtinentia uitæ, corporisq;
amore. quippe corp⁹ & anima cognitionem inter se quandam habent,
qualem ignis atque bitumen. quinetiā deorum animæ uim discernē-
di, quæ etiam dignoscendi facultas dici potest, nactæ sunt. Præterea &
aggrediendi naturam, quem assistendi uigorem possumus nuncupa-
re. Post hæc uim quandam, qua conciliant, & gubernant. quæ quidem
naturæ cum in hominum animis insint, postquam in corpora uene-
rint permutantur. Conciliandi nanq; & gubernandi facultas in concu-
piscenciam, aggrediendi autem uigor in iracundiam trāsmutatur.

Caput. xxvi. De uirtutibus, & uitiis, atque horū distinctionibus.

Quoniam uero secundum uires rationales & irrationales ani-
ma trifariam diuisa est, id homini cōtingere plato existimat.
ut nunquam prudens esse queat, dum aut timidus, aut intem-
peratus existit. Ideoque absolutæ uirtutes inuicem inseparabiles sunt.
dicuntur & alio quodā modo uirtutes naturæ dotes, & īclinationes bo-
næ, ob quandam similitudinē, idem quod & perfectæ uirtutes nomen
adeptæ. Quamobrem milites fortes quandoque dicimus, nec non im-
prudentes ac temerarios, quosdam fortes aliquando prædicamus. haud
sane de perfectis uirtutibus, sed de dotibus naturæ loquentes. Absolutæ
perfecto uirtutes nec crescunt unquam nec decrescunt. Vitia uero
intenduntur, atq; etiam remittuntur. unus siquidē altero imprudētior,
& iniustior. Neq; tamen se inuicē uitia cuncta secuntur sunt enim con-
traria

DE PHANTASIA ET INTELECTV

traria quædam, quæ in idem congregari nequeunt. Sic se habet ferocitas aduersus timiditatem, & aduersus auaritiam prodigalitas. Neq; inueniri quisq; potest omnium uitiorum maculis inquinatus, quemadmodum nec corpus cunctis morborum corruptionibus simul afflictum. Accipienda est in super media quædam affectio, quæ nec ad uitium, neq; ad uirtutem pertineat. Neq; enim homines uniuersos probos uel improbos esse necesse est. nam huiusmodi sunt, qui iam ad integrum prouenerunt. haud quippe facile est euestigio à uitio ad uirtutem progredi. Lógo eni interuallo extrema inter se distant. Virtutú præterea quædam principes, quædam uero pedissequæ. Principes, quæ in parte animæ rationali, quibus & cæteræ uirtutes perficiuntur. Pedissequæ uero, quæ circa partem rationis expertem uersantur. Hæ siquidem honesta operantur haud sane secundum rationem, quæ ipsis in sit (Neq; eni habent) Verum secundum normam à prudentia ex consuetudine, & exercitatione illis impositam, & cum neque sciëntia, neq; ars in alia parte animæ q̄ irrationali consistat, uirtutes, quæ circa partes irracionales uersantur doceri nequeunt, quia nec artès, nec sciëntiæ sunt. Neq; enim propriam intelligentiã possident. Prudentia tamen, quæ & sciëntia est propria unicuiq; tribuit, quæ admodum gubernator nautis quædam ab illis minime inspecta interdum indicat. Illi uero secuntur eadem quoq; ratio in milite, & exercitus duce. cum uero mala & itendantur, & remittantur, delicta paria nequaquã erunt, sed quædam maiora, minora nõnulla. Quam ob causam conditores legum quædam lenius, quædam asperius puniunt. Et quauis ipsæ uirtutes summitates quædam sint, ex eo q̄ perfectæ sunt, ac recto cõparatur alio tamẽ mō mediocritates dicuntur, eo qd̄ circa singulas, uel saltẽ plurimas, duo uitia utrinq; conspiciuntur, quorum unum excessu, alterum defectu prouenit. Velut circa liberalitatem, hinc auaricia, inde prodigalitas cernitur. nam in affectibus intemperãtia sequitur, aut ex eo, quod ultra decenstransitur, aut ex eo, quod nequaquã attingitur. Neq; uero, qui parentibus suis furentibus nihil mouetur, neq; etiam qui ex quibuscunq; minimis, effertur moderatus est. Item qui parentibus uita functis nihil dolet, insensatus est. qui uero mœrore se ipsum perdit, effrenis. At qui mediocriter tristatur, moderatus dicitur. Et qui in omnibus trepidat, formidolosus, qui nihil omnino metuit ferox, fortis autem qui ad timendum atq; audendum mediocritatẽ seruat. Eadẽq; de cæteris omnibus ratio ẽ. Quoniam uero mediocritas in affectibus optima est, nec aliud est mediocritas q̄ mediũ inter excessum atq; defectũ, ob id. uirtutes huiusmo-

di mediocritates dictæ sunt, quod nos mediocriter affectos circa perturbationes humanas reddunt.

Caput. xxvii. Quomō uirtus qdē uoluntaria, prauitas autē inuolūtaria.

Ostquam uero siquid aliud in nostra potestate consistit, nec est coactum, eiuscemodi præcipue uirtus est, neq; enim laude digna existimaretur, si uel natura, uel diuina sorte contingeret, sequitur ut uoluntaria uirtus existat, atq; id per affectionem quandam flagrantem, generosam, atq; perpetuam. Ex hoc tandē quod uirtus uolūtaria est, prauitatem inuoluntariam esse concluditur. Quis enim in parte eius præstantiori, extremum esse malum sponte unq̄ eligat: Quod si quis in uitium labitur, primum quidem non ut in malum, sed uelut in bonum potius inclinatur. Et si in malum irruit, omnino deceptus ē, ut per minus malum maius quoddam malum deuitet, atq; ex hoc inuoluntarius agitur. Neq; enim fieri potest, ut quis eo animo ad mala declinet, quasi mala exoptet, neq; spe aliqua boni, aut metu maioris mali feratur. Quamobrem omnia quæ improbus agit, inuoluntaria sunt. Nam cū iniusticia inuoluntaria sit, multo magis iniuste agere inuoluntariū erit. quo deterior est operatio ipsa uitii, q̄ eius habitus ociosus. Et quis inuoluntaria sint scelera, scelerati tamen homines puniendi. Ac etiam diuersa pœnarum genera esse debent, quæ admodum illata per iniuriam dāna differentia sunt. Inuolūtarium præterea in ignorantia quædam uel perturbatione consistit. Quæ profecto excutere licet ratione, consuetudineque ciuili, atq; diligentia.

Caput. xxviii. De iniustitia, & de affectuum distinctione.

Antum uero malum iniustitia est, ut iniuriam pati præter admodum, quam inferre. Etenim iniuria quenquam afficere improbi hominis opus est. Affici uero iniuria, imbecillis est passio. Turpe quidem utrūq;: At tamen inferre iniuriam eo deterius est, quo turpius. Atqui operæ pretium est iniusto se iudici ultro subiicere, quemadmodum ægrotanti medico se cōmittere. Omnis enim castigatio medicina quædam est delinquentis animæ. Quoniam uero uirtutes q̄ plurimæ circa affectus perturbationesq; uersantur, affectus ipsam distinguendi uidentur. Est autem affectus motus animæ sine ratione, gratia boni cuiusdam, aut mali. Irrationalis motus ideo dictus est, quia nec iudicia, nec opiniones affectus sunt, sed irrationaliū ptiū aiæ motus. In parte enim animæ rationis expertæ motiones sunt, quæ & si nostra sunt opera, nihilo tamen magis in nostra potestate cōsistunt. Sæpe igitur

DE PHANTASIA ET INTELLECTU

tur inuoluntarii motus huiusmodi nobis exoriuntur, uoluntati que repugnant. Quandoque enim accidit, ut dignoscetes nec aspera esse, quæ incidunt, neque dulcia, nec expetenda, nec etiam metuenda, nihilominus ab iis trahamur. Quod sane nunquam patemur, si perturbationes idem essent, atque iudicia. hæc enim tunc reuicimus, cum ipsa per consilium confutamus, siue ut decet, seu non, id agamus. Adiectum præterea in definitione est boni cuiusdam, aut mali gratia. Nam ex indifferenti occursum affectus minime concitatur. ex eo enim, quod aliquid aut bonum, aut malum apparet, perturbationes omnes nascuntur. Et si bonum adesse uideatur, uoluptate perfundimur, si fore cupimus. malum contra cum præsens apparet dolemus, futurum metuimus. Simples præcipueque affectus duo sunt, uoluptas scilicet, atque dolor. Cæteri autem ex iis uelut elementis quibusdam conficiuntur. Neque enim cum iis timorem & concupiscentiam quasi simplices principalesque sint, annumerare debemus. Nam qui metuit, non omnino uoluptate priuatus est, quippe si malorum repulsionem uel leuationem penitus desperarit, haud ultra metueret, imo acriori inde passione afflictus, doleret iam potius quam timeret. Qui uero cupit quandoquidem consecutionem eius quod appetit, sperat, quodammodo delectatur. Et cum haud certam spem habeat, angitur. Quod si cupido ac metus minime simplices sunt, sine controuersia concedetur, nullum quoque reliquorum affectuum simplicem esse. uelut iram inquam desiderium, emulationem, cæteraque huiusmodi. In iis enim uoluptas & dolor tanquam ex iis compositis inspicuntur. perturbationum præterea quædam agrestes, nonnullæ domesticæ sunt. Domesticæ quidem quæcumque secundum naturam hominibus insunt. Atque hæc sane dum modum tenent, necessariae ac propriae sunt. At cum supra modum efferuntur, profecto delinquunt. Eiusmodi sunt uoluptas, dolor, ira, misericordia, uerecundia. Cõueniens quippe hominibus est iis, quæ secundum naturam accidunt delectari, contrariis uero dolere, & ira quæ ad repellendam ulciscendamque iniuriam necessaria est. Misericordia humanitatis atque caritatis est propria. Verecundia uero ut ab aduersis declinemus, nos prouocat. Agrestes autem & ferinæ perturbationes præter naturam hominum ex uersione uitæ, ac deterrima consuetudine procreantur. huiusmodi sunt risus effusior, & in malis contingentibus exultatio, & humani generis odium. quæ siue uehementes atque intensæ seu remissæ sint aut quomodo documque se habeant, semper aberrant mediocritatem quæ laudabilem nullam prorsus amittunt. De uoluptate autem & dolore sic inquit Plato. has uidelicet perturbationes in nobis ab ipsa origine naturaliter excitari. dolore

quidem iis, qui præter naturam mouetur accidere, uoluptatē uero illis, qui in naturam suam restituntur. Existimat enim naturalem hominis statum esse medium inter uoluptatem atq; dolorem, dum neutro mouetur, quo in statu plurimum tempus uiuimus. Tradit item plures species uoluptatum, quasdam per corpus, nō nullas uero per animam, nec non ex uoluptatibus alias dolori cōmixtas, alias puras esse, aliquas item per memoriam fieri secundum spem, alias excitari, non nullas quoque turpes, honestas alias, & illas quidem ex incōtinentia, & ex iniustitia suscipi. has autem ex temperantia, aut alio quodam bono contingere, ueluti gaudium illud, quod ex uirtutum operatione percipitur. Cum igitur uoluptatum plurimarum natura obscena sit. nequaquā disputandum esse censet. utrum uoluptas simpliciter & absolute bonū esse possit, exilis enim & inanis esse uidetur, cuius natura pedissequa est, alteriq; succedens, neq; substantiæ propriæ principalis particeps. Cōtrario quoq; suo concreditur dolori semper imixta, quæ sane nunq̄ contingerent. si uoluptas absolutum bonum, dolor autem absolutum malum esse posset.

Caput xxviii. De fato, & libero arbitrio.

De fato autem huiusmodi quædam Platoni uisa suut. Omnia dicitur inquit in fato sūt. nō tamē omnia fato decreta. fatū enī legis istar nequaquā dicit. hic talia faciet, hic talia patietur. In infinitū nanq; progressio foret. cum infiniti sint, qui nascuntur, & innumera, q̄ illis deinde contingunt, libertas quoque nulla restaret, & laudes uituperationesq; penitus tollerentur. Verum sic fatum pronunciat. Quæcūq; anima talem uitam elegerit, & huiusmodi quædam cōmiserit, cōsequenter talia patietur. Libera ergo est anima, & in eius arbitrio, uel agere, uel nō agere ponitur, neq; hoc ab aliquo cogitur. Quod autem sequitur actionem, ab ipso fato perficietur. Veluti ex eo. q̄ paris helenam rapiet, quod quidem in eius erit arbitrio, sequetur, ut græci de helenâ decertent. Sic quoque Apollo ipsi laio prædixit, Si genueris filiū, nat⁹ ipse te perimet. In lege quidem, & laius, & generatio filii simul comprehenditur. Fato uero institutum est, quod ex generatione filii sequitur. ipse uero, quod possibile est. natura inter falsum & uerum media cadit. eiq; sua pte natura in definito. libera animæ rationalis potestas undiq; supfertur. Quod uero eligentibus nobis efficitur, confestim aut uerum est, aut falsum. Ab eo autem quod in potentia, id est quod habitu quandoq; actūq; erit, admodū discrepat. Quod enim potentia facultatem quādam & aptitudinem ad aliqua, quæ nondum ordinem suum sortita sunt, significat

quæadmodū

DE PHANTASIA ET INTELLECTV

quemadmodum puer potentia quadam grámaticus, tibicen, ac faber dicitur, eritq; tunc in unius aut duorum habitu constitutus, cum didicerit, habitumq; istorum aliquem nactus fuerit. In actu uero tuncdemum esse dicitur, cum secundum acquisitum habitum operabitur. At quod possibile uocabamus, horum neutrum est. Indeterminatum enim atq; indifferens natura sua, libertate nostra in utram placuerit stateræ lancem quodámodo declinante, mox aut uerum, aut falsum expossibili fit.

Caput. xxx. De bonis, & summo bono, atq; uirtutibus.

Einceps quæ Platoni de moribus placuerunt, breuiter perstrigamus. Venerandissimum profecto & supremum bonum nec facile iueniri, nec postquá inueneris tuto cui libet reuelari posse putauit. Ideoq; cum paucis admodum, atq; his quidem familiarissimis, ac probe electis cótemplationem ipsius summi boni cómunicauit. Nostrum tamen bonum si quis diligenter eius libros examinauerit, in ipsa primi boni contemplatione posuisse reperiet. Quod quidé bonum, & deú, & primam mentem nuncupare licet. Omnia enim, quæ ab hominibus bona dicuntur, ea ratione bona nominari uoluit, quod aliquo modo ipso primo bono participant. Quemadmodum & dulcia omnia, atque calida participatione quadá primi dulcis & calidi appellationem huiusmodi sortiuntur. Ex iis uero, quæ nobis insunt, mentem, atq; rationem duntaxat ipsius boni similitudinem consequi. Quá obrem bonum, nostrum pulchrum quiddam, uenerádum, diuinum, amandum, cómensuratum, ac beatitudo apud illum uocatur. Eorum autem, quæ uulgo dicuntur bona, cuiusmodi sanitas est, formáq; & robur, nec non diuitiæ, atq; dignitates, nullum prorsus esse bonum, nisi in usum uirtutis inciderit. Seperata enim hæc ab ipsa uirtute, materiæ sorté solúmodo tenent, atq; iis qui male utuntur, mala proculdubio sunt. Nón nunq; tamen ipsa mortalia bona plato nominat. Beatitudinem uero haudquaquam in bonis hominibus, sed in diuinis, ac sanctis iesse. Ideoq; ingentibus quibusdam admirandisq; bonis, legitimorum philosophorú animos refertos esse prædicat. Ac post corporis mortalis interitum, diuinis epulis uesci, ueritatísq; campum cum diis una circúlustrare. Idq; ex eo potissimum promereri, q̄ in omni uita desyderio scientiæ diuinæ flagrauerint, atq; eam præcæteris omnibus ueluti præciosissimú quiddam coluerit. Cuius munere mentis illorum expergefactus oculus, atq; reuiuiscens antea obcæcatus, in numeris tamen corporeis oculis prætiosior, eos uniuersæ naturæ rationalis compotes efficit. Et enim igno

rantes homines iis comparat, qui uitam omnem in subterranea quadam
 spelunca transegerint, ubi fulgidum solis lumen nunquam inspexerint, sed
 exiguas & inanes umbras corporum eorum, quae nos supra terram inspi-
 cimus. Quas dum intuerentur, uera se corpora uidere putauerint. Ut n.
 hos, si quando è tenebris ad lumen emerferint, cõsentaneum est omnia,
 quae antea uisa fuerant, ac se ipsos multo magis tanquam omnino dece-
 ptos uituperare, sic & eos, qui ex huius uitae tenebris ad diuina se cõferunt,
 rationabile est, quae quondam maximi fecerant aspernari, diuinorumque
 beatam speculationem duntaxat amare, Ex quibus consequens est di-
 cere, ipsum solum bonum in scientia primi, quod & pulchrum est cõsi-
 stere, quod per omnes platonis libros ostensum est, semper tamen secun-
 dum ipsam participationem id assertum. In primo igitur libro de legi-
 bus hoc modo. Duo quidem bona sunt, humana uidelicet, atque diuina,
 & quae secuntur, Si quid autem absque uirtute possidetur, & essentiae pri-
 mi est expers, id praeterea ab ignorantibus bonum est appellatum, quod
 tamen in euthydemo Plato ingens habenti malum esse testatur. Quod
 uero uirtutes per se ipsas eligendas existimat, ex eo patet, quod solum pul-
 chrum honestumque bonum esse censet, quod cum in multis eius dialo-
 gis demonstratur, tum maxime in iis, quos de re. p. edidit. Quia propter
 hominem dei scientiam cõsecutum, felicissimum, beatissimumque exi-
 stimat, neque tamen honorum causa, qui huiusmodi uirum secuntur, ne-
 que alicuius alterius praemii gratia beatum uocat, sed licet homines uni-
 uersos lateat, eaque etiam, quae uulgo mala putantur, infamiae, exilia, atque
 mors illi contingant, nihilominus beatum fore. Atqui hominem absque
 dei scientia, cuncta, quae uulgo bona praedicat possidentem, diuitias, re-
 gna, sanitatem, robur, & formam, nihilo magis beatum putat. Quibus om-
 nibus consequentem atque consonum finem induxit, hoc est dei simile
 fieri, quoad humanum genus assequi potest. Variis autem modis id astru-
 ere tentat. Interdum quippe similitudinem dei dicit, prudentem, iustum,
 sanctumque esse, quemadmodum in theæteto declarat. Unde ad niten-
 dum monet ocyus hinc ad diuina cõfugere, fuga uero similitudo dei, si-
 militudine dei, prudentem, iustum, sanctumque fieri. Non unquam etiã per so-
 lam iusticiam, quemadmodum in ultimo de re. p. libro, dei similes fieri
 nos posse demonstrat. Neque enim à deo inquit, unquam despicitur, quis quis
 conatur, ut iustus euadat, & ipsius uirtutis officio se se quantum licet dei si-
 milem reddat. In phædone uero dei similitudinem per temperantiam,
 iusticiamque acquiri sic asserit, Non ne beati, sanctique sunt, & in optimum
 locum

DE PHANTASIA ET INTELLECTV

locum migrant, qui popularem ciuilemque uirtutem, quam temperantiam & iustitiam uocant exercuerunt. Interdum igitur uitae finem esse dicit dei similem fieri, alias autem sequi deum ceu cum inquit, Deus profecto ut antiquus sermo testatur, principium, medium, finemque rerum omnium continens, rectitudine perficit singula secundum naturam undique circumcurrens. hunc semper iudicium sequitur iudex eorum, qui a diuina lege discesserint. Cui qui beatus futurus est se sponte subiiciens, mitis & modestus obtemperat. Non unquam utraque, ut cum inquit. Animam uero deum sequentem atque illi conformem, & caetera quae sequuntur. Et enim utilitatis principium bonum ipsum existit. hoc autem ex deo dictum est. Consonus ergo principio finis erit, dei simile effici, dei scilicet caelestis uel proculdubio supercaelestis, qui uirtutem quidem non habet, est tamen uirtute praestantior. Quamobrem recte quispiam dixerit *καλοδαιμονίου* .i. miseriam, daemoneis deprauationem esse. *εὐδαιμονίου* uero id est beatitudinem bonum daemoneis habitum. Tandem uero ad ipsam dei similitudinem accedemus, si conuenienti, natura utamur, moribusque, & uictu, ac sensu secundum legem, rationemque praesertim atque doctrinam. ut ab humanis negociis longe admodum alieni diuinisque contemplationibus dediti semper uiuamus. praepurgationes autem, & quasi purificationes quaedam interioris daemoneis, si maioribus expiationibus opus fuerit, ipsae mathematicae disciplinae erunt, per musicam, arithmetice, astronomiam, atque geometriam. Corporis quoque cura per gymnasticam habenda est, qua promptius ad operatum pacis, tum belli reddatur.

Caput xxxi. Definitio uirtutis, atque distinctio.

Uirtus uero diuina quidam thesaurus sit, ipsa quidem est *καλοδαιμονίου* affectio quaedam animae perfecta & optima, ornatum, concordem, & stabilem efficiens hominem, tum ad agendum, tum etiam ad loquendum, & ad se ipsum pariter, & ad alios. Ex uirtutibus autem quaedam circa partem rationalem sunt, quaedam circa rationis expertem. Nam cum alia sit natura rationalis partis, alia irascendi potentiae, alia etiam concupiscendi, diuersae quoque harum perfectiones esse debebunt. Unde ad primam prudentia, ad alteram fortitudo, ad postremam temperantia pertinebit. Et prudentia quidem bonorum & malorum indifferentium uis scientia est. Temperantia ordo circa uoluptates atque libidines, eas obediens rationi efficiens. Cum autem ordinem & obedientiam tribuimus temperantiae, id sane intelligi uolumus, quod uis quaedam est, qua cupidines pedissequae naturalis domini fiunt. fortitudo est legitimae institutionis, seu

ardue, siue facilis seruatio. id est conseruatric & executrix facultas legiti-
mi rationis. propositi. Iusticia est consensio quædam omnium animæ par-
tium. quippe uis quædam est, per quam tres animæ uires sibi inuicem cõ-
sonant, & unaquæq; secundum dignitatem proprio munere fungitur. ut
iusticia cõmunis quædam & itegra harum trium uirtutum. prudentiæ,
fortitudinis, temperantiæ perfectio sit, dum ratio ducit & imperat, reli-
quæ uero partes quæq; pro naturæ suæ officio superiori subiectæ, obedi-
tesq; permanent. Quæ obrem uirtutes coniugatione quadam se inuicẽ
consequi putandum est. Fortitudo enim cum sit institutionis legitimæ
conseruatio, rationis rectæ cõseruatric erit. Recta autem ratio a prudẽ-
tia proficiscitur. Quin etiam prudentia cum fortitudine constat, bono-
rum nempe scientia est. nemo autem bonum discernere potest, dum ti-
miditate perturbatio nibusq; illam sequentibus obcæcatur. Atq; eodem
modo neq; cum intemperantia prudens uir ullum habet cõmercium.
Ac generatim quisquis perturbatione cõcitus quicq; præter rationẽ effi-
cit, propter insecitiam semper aberrat: prudentia uero rem propriam &
rem familiarem, & rem p. administrat. Et ut rem p. gubernat. ciuili sciẽ-
tia nuncupatur. cuius sunt officia duo, leges cõdere, & conditas exequi.
prima *νομοθετικὴ* id est legum positia, secunda *δικαστικὴ* id est iudiciaria
nominatur. Cõsiderat denique ciuili peritia ea quæ ad pacẽ, & quæ
ad bellum pertinent, & in eo cum alia plurima, tum hoc præcipue, bel-
lum ne ineundũ sit, an potius reuendũ

Caput. xxxii. de amicitia.

Micitia proprie nihil aliud est, q̃ beniuolentia mutua. hæc ue-
ro tunc existit, quando uterq; bonum alteri æque ac sibi esse
desyderat, quæ quidẽ æqualitas haud aliter q̃ per similitudi-
nem morum seruatur. Simile enim simili ac moderato amicum est. In-
tẽperata uero neq; inuicẽ neq; moderatis cõgruere possũt. Dicũtur & aliæ
quædam, nec tamẽ sũt amicitia: à uirtute quodãmodo coloratæ. Cuius
modi est naturalis parentum ad filios, cognatorũq; ad inuicẽ beniuo-
lentia. nec non ea, quæ ciuili ac rhetorica nuncupatur. hæc siquidem nõ
semper beniuolentiæ uicissitudinem habent. Species præterea quædã
amicitiæ, amatorius affectus est. Amor honestus est animi generosi. tur-
pis abiecti, medius deniq; medii. Enim uero quæadmodũ tres dispositio-
nes sunt rationalis animi. bona uidelicet, malæq; & media. Ita tres amato-
rii sunt effectus inuicem specie differentes. Quod autem tres sint amo-
res, fines illorum diuersi declarant. Turpis quidem sola corporis uolu-
ptatem

DE PHANTASIA ET INTELLECTV

ptatem sequitur. Ideoq; brutorum passio est. Generosus uero nudum respicit animum ad uirtutis officia promptū. Medius utranq; diligit tū corporis, tum animi pulchritudinem. Atq; ille etiam, qui sumatur, neq; probus est, nec improbus. Quapropter amorem ad corpus ex parte aliqua declinantem dæmonē potius, q̄ deum appellare decet, nunq̄ in terrena corpora mersum, diuina ad homines, humana rursus ad deo traici entē. Cum uero amatorius motus in tres ideas sit, quas diximus distributus, boni quidem uiri amor passionis expers artificiosus quodammodo est. unde & irrationali animæ parte sedet, eiusq; cogitationes huiusmodi sunt discernere, qui ab animi dotes sit beniuolentia dignus, atq; eū sibi conciliare. deinde eius, quem amat cogitationes, appetitionesq; si generosæ sint, & ad bonum feruore quodam animi perferantur, laudat, & approbat. sin contra se habeant, nec assentabitur illi, neq; suauibus uerbis, obsequiisq; deliniet, sed absterrebit potius, atq; docebit nequaquam illi, donec talis sit, esse uiuendum. promittet autem semper, ac porriget ea, quibus exercitatus is, quem amat, ad optimam frugem euadat. finis tandem is etiam, ut ex amore amicitia fiat.

Caput. xxxiii. De speciebus rei publicæ

Erum publicarum quasdam præsupponendas esse dicit, quas in libris de rep. tradidit. In his enim priorem quidem concordem. secundam uero dissidentem descripsit inquirens, quænam istarū præstatiores essent, & quo pacto constituerentur, est & apud eum instar diuisionis animæ respu. quoq; in tria membra diuisa, in custodes, adiutores, artifices. primis autem consultationem principatumq; tradit. secundis propugnationem, si quando opus fuerit, quos iracundiæ comparat. quasi opem rationi ferentes, Postremis uero artes, ac cætera ministeria. principes existimat philosophos. & contemplationi ipsi us boni deditos esse debere. hoc enim modo duntaxat ipsos omnia recte gubernaturos. quippe nunq̄ humanum genusa malis cessaturum, nisi aut philosophi regnent, aut dominātes diuina quadam sorte philosophentur. Optime enim & cum iustitia tūc administrari remp. cum una quæq; ciuitatis portio suo munere fungitur. principes populi consultant, atq; decernunt. militares his obsecuntur, atq; tutantur. reliqui uero superioribus libenter obediunt, qui neq; reip. species induxit. primam optimatum gubernationem, quando uiri optimi præsumt. Secundam ambitionem, in qua fastu inflati homines dominantur. tertia popularem.

quartam paucorum potentiam. Postremam tyrannicam cunctarum de
 terrimam. describit quoque; alias ex suppositione resp. cuiusmodi est, quæ
 libris de legibus instituitur, & quæ ex emendatione in epistolis extat. qua
 utitur aduersus eas ciuitates, quæ ægrotantes in libro de legibus relatæ
 sunt. quæ iam distinctam regionem nactæ sunt. & homines ex omni
 ætate electos, ita ut secundum diuersitates naturarum & regionum disci-
 plina propria importatione, & exportatione, & armatura indigere mon-
 strentur. qui enim mari finitimi sunt, nauigationi studebunt, & naualia
 prælia tractabunt. qui autem continentem habitant ad pedestrem pug-
 nam aptiores erunt, & armaturam leuiorem qui montes colunt, grauior-
 em, qui littora. non nulli uero ex iis equestrem pugnam exercebunt.
 In hac utique; ciuitate mulieres cões nequaquam instituit. igitur ciuilibus facultas
 uirtus cõtèplatiua simul atque; actiua, quæ eligit, atque; propõit bonam ciuitatem
 beatamque; efficere & secum maxime cõsentientem. eiusque; proprium etiã imperare.
 unde & militares artes omnes subiectas hæt. Caput. xxxiiii. De sophista.

Actenus cuiusmodi sit philosophus, dictum fuit. Sophista uero
 h a philosopho tam modo quam materia discrepat. modo quidem
 quod sequitur mercedes Iuuenum, bonusque; & clarus uideri quam esse
 mauult. Materia autem quod philosophus circa illa, quæ semper eadem sunt,
 & eodem modo se habent, uersatur. Sophista circa id quod minime est,
 contendit, atque; laborat, in prouinciam profecto, quæ ob tenebras diffi-
 cile cerni potest refugiens. Ipsi namque; quod est id quod non est, haud quaquã
 ut contrarium opponitur. hoc enim nec existit, nec substantiæ ullius est
 particeps, nec etiam intelligi potest. Quod quidem si quis proferre uel
 cogitare cogatur, oberrabit, atque; tergiuersabitur, ex eo quod secum ipse pu-
 gnet atque; dissideat. Ipsum uero quod non est quatenus pronuntiatum
 auditur, haud sane nuda est ipsius esse negatio, sed cum suspitione qua-
 dam & sub insinuatione alterius, quod quidem modo aliquo ipsum, quod
 est comitatur. Quod nisi ipsa quoque; eo, quod non est participassent, nequaquam
 ab aliis distingueretur. Nunc autem quot sunt, quæ sunt totidem modis, quod non
 est profertur. Quod. n. non est, unum aliquid eorum, quæ sunt profecto non est.

Caput ultimum. de Epilogiis,

h Aec ad introductionem quandam in platonica disciplinam dicta suf-
 ficiant. quorum quaedam ordine suo tractata sunt. non nulla. sine
 ordine certo, sparsim inducuntur. Verumtamen sic tradita sunt, ut horum
 uestigiis reliqua etiam Platonis sensa uenari liceat.

FINIS ALCINOI.

Speusipi

De Speusippi Platonis discipuli Liber, de Platonis definitionibus.

Empiternū, qđ per omne tempus, & prius extitit, & nūc est, nulli corruptioni obnoxii. ¶ Deus, uiuēs imortale per se ipsum ad beatitudinem sufficiens essentia sempiterna, ipsius boni causa. ¶ Generatio, motus ad essentiam, acceptio essentia, processus in esse, ¶ Sol, caelestis ignis, qui solū ab ortu ad occasum ab eisdem aspici potest, animal sempiternum, astrum animatum, diurnum, ac maximum. ¶ Tempus, solis motus, progressionis mensura. ¶ Dies, solis iter, ab ortu ad occasū, lumē nocti contrariū. ¶ Aurora, diei principiū primū à sole lumen. ¶ Meridies, tempus, in quo umbræ corporum q̄ brauissimæ sunt. ¶ Occasus, diei finis. ¶ Nox, umbra diei contraria solis priuatio. ¶ Fortuna, motus ab occulto in occultum casu quodam foelicis actionis causa. ¶ Senectus, decrementum uitæ tempore factum. ¶ Ventus, agitatio aeris circa terram. ¶ Aer, elementum cuius omnes loci mutationes secundum naturam sunt. ¶ Cælum, corpus omnia complectens corpora præter ipsum supremū aerē. ¶ Anima, quod se ipsum mouet, uitalis motus, animantibus causa. ¶ Potētia, quod est per se ipsum efficax. ¶ Visus, habitus, quo corpora discernuntur. ¶ Os, medulla calore consolidata. ¶ Elementum, ex quo componuntur, & in quod composita dissoluuntur. ¶ Virtus, dispositio uel habitus optimus mortalis animantis per se laudabilis, habitus secundū quē, quod habet bonū uocatur. ¶ Cōmunio, legum iusta institutio, qua quod præditum est probum dicitur, habitus concordiam præstans. ¶ Prudentia, uis, quæ per se ipsam ad beatitudinem humanam ducit, scientia bonorum & malorū, dispositionem foelicem præstans, qua quid agendum sit, & quid non, diiudicamus. ¶ Iustitia, consensus animæ ad se ipsam, eiusq; partium ordo adinuicem mutuus, habitus unicuiq; pro dignitate distribuens, habitus, quo qui præditus est semper, quæ iusta uidentur eligit, habitus uitæ legibus obedientis, æqualitas cōmunicatiua, habitus, qui legibus rectis semper obtemperat. ¶ Temperantia, moderatio animæ circa naturales concupiscentias, atq; uoluptates, compositio, ordoq; animæ ad naturales uoluptates, atq; dolores, consonantia animæ ad imperandum & obediendum. uoluntaria eorum, quæ secundum naturam sunt, actio rationalis animæ conuersatio quo ad honesta, & turpia habitus, quo decētia eli-

Speusippus

gimus & seruamus. ¶ Fortitudo, habitus animæ intrepidus, militaris audacia, peritia illorum, quæ ad bellum spectant. constantia animi aduersus illa, quæ terrere solent. Audacia prudentiæ pedissequa. Intrepiditas in mortis expectatione. Affectio seruans in periculis rationale propositum, Robur contra periculum obsistens, Vigor tolerans omnia uirtutis gratia. perseveratio animi in iis, quæ rectæ rationi audenda uel metuenda uidentur. Observatio eorum, quæ ratio dicit in rebus paue- dis. Rei militaris peritia, habitus in lege immobiliter perseverans. ¶ Cōstantia. potestas perseverandæ molestiæ sequentis ex iis, quæ recta ratio iussit, potestas, quæ nunquam deicitur è rationis proposito. ¶ Sufficientia, perfecta bonorum possessio, habitus quo unusquisque sui ipsius dominus fit. ¶ Aequitas, Iustorum conducentiumque remissio. Moderatio in commerciis, Ordo rationalis animæ, quo ad honesta & turpia. ¶ Tolerantia, perpassio molestiæ, honesti gratia, perpassio laborum, honesti gratia. ¶ Audacia, Securitas, qua quis malum neque futurum expectat, neque præsens horrescit. ¶ Indolentia, habitus, quo in dolores nunquam incidimus. ¶ Perseuerantia, Affectio, quæ perficit quodcumque elegerit. i. tollerantia uoluntaria. Aduersus labores inconcussus habitus. ¶ Pudor, Audaciæ remissio, eius quod optimum apparet, spontanea & libere acceptio, formido uituperationis ueræ, Libertas, uitæ dominium, Dominatio in omnibus absoluta, licentia propriæ uitæ, Affectio in possessione & usu rerum minime parca. ¶ Liberalitas, habitus, qui in quærendis erogandisque pecuniis decorum seruat, decens acquisitio accumulatioque pecuniæ. ¶ Mansuetudo, Constitutio animæ aduersus iræ impetum immobilis, Moderata temperies animæ. ¶ Modestia, uoluntaria ad id, quod optimum iudicatur concessio, In gestu corporis compositio. ¶ Beatitudo, bonum ex bonis omnibus accumulatum, potestas ad bene uiuendum seipsa sufficiens, perfectio secundum uirtutem, sufficiens uitæ comoditas. ¶ Magnificentia, æstimatio secundum rationem rectam & honorandam, ¶ Industria, Ingenium animæ, quo quisquis munitus est, in singulis quod decet, facile conicit, metis acumen. ¶ Frugalitas, Rationalis uitæ simplicitas, morumque bonorum studium. ¶ Bonitas, Affectio, qua eligimus optima. ¶ Magnanimitas, Moderatus contingentium usus, Urbana cum hominibus conuersatio. Magnificentia animi cum ratione. ¶ Φιλανθρωπία idest humanitas, Affectio amicitiae hominum conciliatrix, habitus hominibus beneficus, gratiarum redditio. Gratiitudo benefica,

Pietas

De Platonis definitionibus

¶ Pietas, iustitia erga deum, affectio colens deū, uoluntaria ueneratio dei. recta honoris diuini scientia. ¶ Bonum, quod sui ipsius gratia expetendum, ¶ Intrepiditas, habitus, per quem timoribus nullis mouemur. ¶ Sanitas animæ, habitus affectibus non succumbens. ¶ Pax, quies, qua ab inimicitiis belli cessamus. ¶ Humilitas, facilitas animæ omnis expers iracundiæ. ¶ Astutia, affectio, qua finem proprium coniectamus. ¶ Amicitia, consensus in rebus honestis & iustis eiusdem uitæ electio, consensus in deliberando atq; agendo, concordia in cōmunionē uitæ cum beniuolentia, communiō in dandis accipiendisq; beneficiis. ¶ Generositas, uirtus ingenui moris, facilitas animi ad dicenda pariter atq; agenda. ¶ Electio, approbatio recta. ¶ Beniuolentia, electio, hominis ad hominem grata, atq; accepta. ¶ Propinquitas, communiō in eodem genere. ¶ Consensus, cōmunicatio rerum omnium cogitationū, suspicionūq; concordia. ¶ Charitas, integra animi declaratio, ciuilis scientia honestorum atq; utiliū, Scientia iustitiam inducens in rem p. ¶ Societas, amicitia ex diuturna æqualium consuetudine conflata. ¶ Sagacitas, innata ratiocinandi uirtus. ¶ Fides, recta præsumptio q̄ sic se res habeat, ut sibi uideatur, morum stabilitas. ¶ Veracitas, habitus in affirmando atq; negando rectus, scientia ueri. ¶ Voluntas, appetitus secundum rationem rectam affectus rationalis, affectus cum ratione secundum naturam tendens, ¶ Consilium, admonitio alterius de agendarum rerum ratione, ¶ Opportunitas, imminetia temporis, in quo uel agere uel pati quicq̄ oporteat, ¶ Cautio, declinatio mali, diligentia custodendi, ¶ Ordo, concentus operationum ad inuicem, cōmunionis proportio, uicissitudinis in omnibus causa, contemperatio ad percipiendum idonea. ¶ Attentio, intensio animi ad discendum. ¶ Ingenium, discendi uelocitas, genitura bona naturæ, uirtus insita in natura. ¶ Docilitas, ingenium animæ ad uelociter percipiendum. ¶ Iudicium, rata pronuntiatio de eo, quod in disceptationem uenit. ¶ Lex, norma ad quam quæritur, an quis iniuriam intulerit, nec ne. ¶ Legitima ciuilitas, bonis legibus obedientia. ¶ Gaudium, lætitia in operibus temperantiæ. ¶ Honor, bonorum largitio propter uirtutis officium, estimatio ac dignitas uirtute acquisita, figura uenerationis, cōseruatio dignitatis. ¶ Promptitudo, patens expeditio propositi ad res agendas, ¶ Gratia, uoluntaria beneficentia, redditio boni obsequiū in tēpore opportuno. ¶ Concordia, consensus īperantiū & subditorū

in imperandi obediendique ratione, ¶ Res p. cætus multorum homi-
 num ad felicitatem per se sufficiens, legitima multitudinis cõspiratio.
 ¶ Prouidẽtia, pparatio ad futura. ¶ Consultatio, cõsideratio futuroꝝ
 quonã pacto conferat. ¶ Victoria, uis i certamie supans. ¶ Facũdia, pspi-
 catia & facultas obtinendi qd, ppositũ e. ¶ Donũ, mutua gratiaꝝ relatio.
 ¶ Occasio, flos ipse tẽporis rebus agẽdis cõferes. Tẽpus bonã quandã fe-
 rens opẽ. ¶ Memoria, dispositio aiã, ihãretẽ illi uerita tẽ custodiẽs. ¶ In-
 telligẽtia, cogitatiois itensio. ¶ Intellectio, sciẽtiã pncipiũ. ¶ Sanctimo-
 nia, cautio declinãsa pctis, q̄ auersus deũ cõmittunt, diligẽs obseruatio
 diuini cultus scdm naturã. ¶ Diuiniatio, sciẽtia reꝝ absq; demonstratiõe p
 saga. ¶ Vaticiniũ, sciẽtia, q̄ dinoscit qd ad sit, qd ue futuꝝ sit mortali ui-
 ueti. ¶ Sapiẽtia, sciẽtia, q̄ nihil penitus p̄suppõit, sciẽtia eoꝝ q̄ semp sũt,
 sciẽtia, q̄ rerum oĩum causã cõtẽplat. ¶ Philosophia, appetit sapiẽtiã,
 cõtẽplatio ueritatis, ut ueritas e, cura aiã scdm rectã rationẽ. ¶ Sciẽtia, cõ-
 prehẽsto aiã imutabilis ratiõe, uiscõprehẽstua alicuius ul quorũdã ra-
 tione imutabilis. ratio uera i cogitatiõe imutabilis. ¶ Opinio, pceptio
 cũ fide p ratiocinationẽ ratiõis discursus, cogitatio icidẽs i uerũ & falsũ
 p ratiocinationẽ. ¶ Sesus, aiã pgressus, mẽtis motus, nuntiatio aiã p cor-
 pus i formas hominũ a qua fit irrationalis aiã uis p corpus noscẽs. ¶ Ha-
 bitus, affectio aiã, scdm quã q̄les dicimur. ¶ Vox, platio ex ore scdm co-
 gitationẽ. ¶ Oratio, uox q̄ scribi põt, pnunciatiua cuiusq; rei, cõpositio
 ex uerbo ac noie, sine hãmonia cãtus. ¶ Nomẽ, dictio simplex significa-
 tiua eius, qd scdm essentiã p̄dicat, & ois qd scdm seipm minime dicitur.
 ¶ Dictio, uox hois q̄ scribi põt, & signũ quoddã cõmune absq; cantus
 harmõia significãs. ¶ Syllaba, articulus hũanã uocis, q̄ scribi põt. ¶ Defi-
 nitio, oratio ex gñe differẽtiãq; cõposita. ¶ Coniectura, rei latẽtis iditiũ.
 ¶ Demõstratio, ratiocinatio uera, oratio ostẽdẽs aliqd p p̄cognita. ¶ Ele-
 mẽtũ uocis, uox simplex, causãq; q̄ cãtere uoces. uoces sint. ¶ Vtile, cã-
 q̄ unũquodq; bene afficiat, causa cuiusdã boni. ¶ Cõferes, quod i bo-
 nũ fert. ¶ Pulchrũ, quod bonũ. ¶ Bonũ, quod i oĩbus q̄ sunt salutis e cã-
 causa ois, qd ad ipm tẽdit id, a quo ueniunt quãcũq; sunt eligẽda. ¶ Tẽ-
 peramentũ, ornamentũ animi. ¶ Ius, legis istitutũ, a quo iustitia puenit.
 ¶ Volũtarium, quod seipsum ducit. quod p se ipsum eligendum. quod
 cogitationem perficit. ¶ Liberum, quod sibi ipsi dominatur. ¶ Modera-
 tum, medium inter excessum atq; defectum, secundum artem sufficiens.
 ¶ Mensura, mediũ excessus, atq; defectus. ¶ Palma, uirtutis præmiũ sui
 ipsius grã exoptãdũ. ¶ Immortalitas, essẽtia uiuẽs, & sãpiterna pseueratio

¶ Sanctum

De Platonis definitionibus

Sanctū, dei cultus, qđ deo gratū. Celebritas, tēpus scđm leges sacrū.
 Homo, aīal sine pēnis, bipes, latis unguib⁹, qđ solū ex aīmatib⁹ sciētiae
 reꝝ p ratios fit p ticeps. Sacrificiū, hostiæ donū deo exhibitū. Vo-
 tū, precatio hōinū ad deū, qua uel bona, uel quæ bona uidētur efflagitāt
 Rex, i perās scđm leges, nulli subiect⁹, i reprehēibilis ciuilis ordinis iſti
 tutor. Prīcipat⁹, puidētia uniuersū. Licētia, legis cōcessio. Legisla-
 tor, auctor legū, qbus gubernari ciuitas debet. Lex, ciuilis iſtitutio mul-
 titudinis, absq; certi tēporis termino. Suppositio, prīcipū idemoſtrabi-
 le, sermōis sūmula. Decretū, iſtitutū ciuile ad certū tēp⁹ respiciēs. Ci-
 uilis homo, p ituseoꝝ, q ad admīstrationē rei p. ptinēt. Ciuitas, habita-
 tio multoꝝ hōinū cōib⁹ utētiū legib⁹, cat⁹ hōinū iisdē legib⁹ subiectoꝝ.
 Ciuitatis uirtus, recta rei p. cōstitutio. Militaris uirtus, experiētia in
 bello. Salus, mūitio ab oī dāno segura, Tyrānus, i perās ciuitati scđm
 sentētiā propriā. Sophista, iuuenū nobiliū atq; diuitū mercēnarius ue-
 nator. Opulētia, possessio reꝝ sic moderata, ut ad fœlicitatē cōferat, abū-
 dātia reꝝ ad beatitudinē cōferētiū. Depositū, tributio cū fide. Pura-
 gatio, deterioꝝ à melioribus segregatio. Vincere, aduersariū superare.
 Homo bonus, q huiusmōi ē, ut homini bona reddat. Tēperās, q me-
 diocres cōcupiscētias hēt. Cōtinēs, q ptes aīæ ratiōi repugnātes cohibet
 Probus, qui pfecte bonus, q propriā sui uirtutē hēt. Cōsciētia, cogi-
 tatio tristis absq; ratiocinatione. Indocilitas, tarditas ad discendum.
 Domiatio, prīcipatus iustus, nulli subditus. A philosophia, habitus
 quo qsr rationes odit. Metus, cōcussio aīæ i expectatiōe mali. Animo-
 fitas, i petus uiolētus irrationalis aīæ absq; ratiōe & ordie mētis. Pauor
 trepiditas i expectatiōe mali. Adulatio, cōuersatio ad uoluptatē absq;
 ratiōe boni, habitus ad oblectationē cōsuetudinis tēdēs, mediocritatēq;
 trāsgrediēs. Ira prouocatio irascibilis aīæ ptis aduiscēdū. Cōtume-
 lia, iniuria q p cōtēptū iſfertur. Incōtinētia, affectio trahēs ad ea, q iocū
 da uidētur præter rectæ ratiōis iudiciū. Pigritia, fuga laboꝝ, q ex guber-
 nando proueniūt. Timiditas, priā cā subcurrētis impetus. Calūnia
 dissensio amicoꝝ uerbis facta. Opportunitas, tēpus i quo unūquodq;
 aptū ē uel pati, uel agere. Iniqtas, habitus, q leges despicit. Indigētia,
 bonoꝝ diminutio. Verecūdia, formido i expectatiōe iſfamiæ. Ostē-
 tatio, affectio, q sibi uēdicat ea bona, que minime adsūt. Peccatū, actio
 præter rectā ratiōē. Inuidia, tristitia ex amicoꝝ bonis seu præſētibus
 siue præteritis. Impudētia, habitus aīæ iſfamiā lucri cā subiēs. Feroci-
 tas, excessus audaciæ, haud metuēs, q metuēda sūt. Ambitio, habi⁹ aīæ
 oēs honoris gratia sūptus admittēs præter ratiōis normā. Degeneratio

prauitas ī natura. declinatio ab eo q̄ sc̄dm naturā. Morb⁹ eius, q̄d sc̄dm na-
 turā. ☉ Spes, Expectatio bōi. ☉ Furor, Corruptio aestimatiōis uerā. ☉ Lo-
 q̄citas, Resoluta loquēdi, sine ratiōe itēpantia. ☉ Cōtrarietas, distātia ma-
 xima illorū, q̄ sub eodē genere p̄ q̄sdā differētias cōtinētur. ☉ Inuolūta-
 riū, q̄d prāter sētētiā factū. ☉ Disciplina, facultas animā curās. ☉ Eruditio
 disciplinā traditio, ☉ Legū īstitutio, sciētia ciuitatē tumultu uacuā reddēs
 ☉ Monitio, sermo ex sentētia castigās, sermo ab errorib⁹ absterres. ☉ Au-
 xiliū, expulsio mali, uel adulti, uel et̄ iminētis, ☉ Castigatio, curatio aiā
 ob cōmissa scelera. ☉ Potestas, excellētia ī agēdis, seu dicēdis habitus, quo
 potētes efficimur, ☉ Robur, uis unūq̄q; in natura sua seruās eo, q̄ detri-
 menta deuitat.

Finis Definitionum.

Pythagoræ philosophi aurea uerba.

Immortales primū deos, ut leges iubēt, honora, Iusiurādū cole,
 deīde beatos heroes. Terrestres postea demones. Quæ lege īsti-
 tuta sunt, serua. Honora parētes, atq; propinquos. Ex aliis ho-
 minibus illū tibi amicū facias, q̄ sit uirtute prāstātor. Cede mitib⁹ uer-
 bis, opib⁹sq; utilibus. Ne amicū tuū erroris exigui causa aduersum tibi
 reddas, feras quoad possis. Potestas aut̄ iuxta necessitatē habitat. Hæc ita
 cōsidera. ab iis aut̄ abstine, a uētre primū, sōno deīde, luxuriāq; & ira. Ni-
 hil turpe cōmittas, neq; corā aliis, neq; tecū. Maxie oīum uerere te ipsū.
 Iustitiā exerce, uerbo simul, & opere. Cōsuesce nihil sine ratiōe facere. Sci-
 to mortē fato esse oībus īstitutā. Pecuniā ī tempe cumulare, & rursus cū
 res postulat, erogare discito. Eo q̄, quæ fortuitis casib⁹ aduersa cōtingunt
 hōinibus, quācūq; sorte habueris, sine p̄turbatiōe feras. Mederi oportet
 quoad possis. Scito nō multa ex iis fortunā hōinibus bonis afferre. Mul-
 ti uariiq; sermones, partim boni, partim mali uulgo circūferūtur, q̄bus ne
 mouearis, neq; te coherceri p̄mittas. Si q̄d uero falsum dicatur, moderate
 feras. Quod tibi nūc dico oīo p̄ficito. Nemo te, aut agēdo, aut dicēdo ad
 id iducat, quod tibi nō sit melius. Cōsule ante opus, ne quid temere agas.
 Miseri quippe hominis ē, aliq̄d dicere, uel agere temere. Ne facias ea, quæ
 quādoq; te possit afficere p̄nitētia. Quæ ignoraueris ne facias, sed quā-
 tum necesse ē discite. Atq; ita uitā iocundissimā transiges. Sanitatē corpis
 ne neglexeris, sed mēsūrā cibo, potuiq; & exercitationib⁹ adhibe, men-
 suram uero illā dico, quæ nullis te molestiis afficiet. Puro & sine delitiis
 uictui consuesce. Illa deuita, quæ iuidiam concitant, Ne fortunæ bona
 prāter opportunitatē effundas, neq; sis illiberalis. mediocritas. n. in om-
 nibus optima. Ne feceris, quæ telædere possint. Ante opus cōfydera.
 Ne teprius molli sōno tradideris, q̄ diurna opera ter mente reuolueris,

Qua

Pythagoræ Philisophi Aurea uerba

Qua transiui: qd egi: qd quod agendū fuerit, prætermisi: à primo incipi-
ens, discurras ad reliqua. Cū turpe qd feceris, te ipsum crucia. Cnm uero
bona p̄feceris, tibi cōgratulare. Hæc exercere, hæc meditari, hæc teamare
oportet. hæc te ī diuinæ uirtutis uestigis collocabūt p̄ eū. q̄ animo nrō
quadruplicē fontē p̄petuo fluētis naturæ tradidit. Exi ad opus, cū diis uo-
ueris. Nā ista si tenebis, cognosces īmortaliū deoꝝ, mortaliū ue hominū
cōditionē, qua procedunt, & cōtinentur oīa. Cognosces quātū fas ē, na-
turā circa oīa similē. ne te sperare cōtingat, quæ sperāda non sūt. neq; te
q̄c̄q̄ lateat. Cognosces hoīes, cū suoꝝ sint maloꝝ cā miseros esse. Qui bo-
na, q̄ prope sunt, nec uidēt, nec audiūt. Solutionē uero maloꝝ pauci ad-
modū itelligunt. Tale fatū lædit mētes hōiū, q̄ reuolutiōibus q̄busdam
ex aliis ad alia ferūtur, ī finitis malis obnoxii lætifera discordia īfita latē-
ter obest, eam tu cedēdo deuita, & postq̄ uenerit, ne exaugeas. O Iupiter
pater, uel a malis hoīes libera, uel ostēde illis, quo dæmone utantur. At tu
cōfide, quoniā diuinū genus hōibus iest. his. n. sacra natura proferēs uni-
uersa demōstrat. Quoꝝ si qd tibi fuerit reuelatū, abstinebis, ab iis, à q̄bus
abstinēdū iubeo. Quod si medicinā adhibueris, aīam ab his laboribꝝ li-
berabis. Veꝝ abstine à mortalibus, q̄ supra diximus ī purgatiōe solutio-
nēq; animæ. Recto iudicio cōsydera singula. Optimā deinde sententi-
am tibi uelut aurigam præpone.

☉ Corpore deposito cum liber ad æthera perges,

☉ Euades hominem, factus deus ætheris almi.

☉ Symbola, pythagore phylosophi.

☉ Cum ueneris in templum adora, neq; aliquid interim, quod ad uictū
pertineat, aut dicas, aut agas. ☉ Exitinere præter propositū nō ē ingredi-

endū ī templū, neq; orādū, neq; etiā si prope uestibulū ipsum trāsueris.

☉ Nudis pedibus sacrifica, & adora. ☉ Populares uias fuge, p̄ diuerti-
cula uade. ☉ Ab eo, quod nigram caudam habet abstie, terrestrium

enim deorum est. ☉ Linguā in primis coherce deum imitans.

☉ Flantibus uentis echon adora. ☉ Ignem gladio ne scalpas

☉ Omne acutum abste dimoue. ☉ Viro, qui pōdus eleuat auxilia-
re. nō tamē cū eo deponas, q̄ deponit. ☉ In calceos dextrū præmitte

pedē, ī lauacrū uero sinistrū. ☉ Derebꝝ diuinis absq; lumine ne lo-
quaris. ☉ Iugum ne transilias. ☉ Stateram ne transilias.

☉ Cum domo discesseris, ne reuertaris, furia enim congregientur.

☉ Ad solem uersus ne mingas. ☉ Ad solem uersus ne loquaris.

☉ Oleo sedem ne abstergas. ☉ Gallum nutrias quidem, ne tamē sa-

Pythagoræ Philosophi Symbola

erifices, soli enim, & lunæ dicatus est. ¶ Super modium ne sedas.
 ¶ Animalia recuruis unguibus ne nutrias. ¶ In uia ne scindas.
 ¶ Anulū ne feras. ¶ Dei figuram ne in sculpa sanulo. ¶ Ad lu-
 cernæ lumen ne te speculo contempleris. ¶ De diis, rebúsq; diuinis
 nihil tam mirabile dicitur, quod non debeas credere. ¶ Risu effuso
 abstine. ¶ Iuxta sacrificium ne incidas unguis. ¶ Dextram ne
 ad omnia facile iniicias. ¶ Stramentis surgens collige ipsa, figuráq;
 confunde. ¶ Cor ne uores. ¶ Cerebrum ne edas. ¶ Capil-
 lorum & unguium superfluitates, postq̄ abscideris pessunda. ¶ Ru-
 brum aliquid ne suscipias. ¶ Ollæ uestigium in cinere confunde.
 ¶ Aurum habenti ne hæreas í filiorum generatione. ¶ Honora in
 primis figuram, & aram, figuram ac pretium denariorum trium.
 ¶ Fabis abstine. ¶ Herbam molochinam sere, ne tamen edas.
 ¶ Hirundinem domi ne recipias. ¶ Ab animalibus abstine.
 ¶ Fugare decet omni studio uniuersisq; machinamentis, ferróq; ac igne
 abscidere à corpore, morbum. à uictu, luxum. ab animo, ignorantia. do-
 mo, discordiam. ciuitate, seditionem. ab omnibus deniq; intéperantiã
 Finis.

¶ Præfatio Marsilii Ficini Florentini í translationem libri Xenocratis
 platonici. de morte ad clarissimum uirum petrum medicem.

Os mus Italiae decus Petre Medices, cū rebus gestis, tū et te tā
 c to filio foelix, nō mō reꝝ hūanaꝝ prudētia, ueꝝ et sapia di-
 uinaꝝ mirā sibi gloriā cōparauit. Qui cū nullū uitæ tēpus,
 uel in sūmis negociis absq; cōsortio musæ transegerit, í se
 nectute præcipue phiæ studiis, sacrisq; litteris totū se tradidit. Vtq; in pri-
 mis philosophiæ sacris initiaretur, nō nullos Aristotelis libros conuerti
 ab Ioāne Argyropylo uiro doctissimo uoluit, eosq; diligentissime legit.
 Deide ne ítima sapiētia ipsius archana sibi deessent. Diui Platōis libros
 decē, & unū mercurii è græca lígua in latinā à nobis trāsferri. iussit, q̄bus
 oia uitæ præcepta, oia naturæ prícipia, oia diuinaꝝ reꝝ mysteria sancta
 pandūtur. Hæc omnia Cosmus & accurate legit, & absolute cōprehēdit.
 Cūq; Platonis librū de uno reꝝ oíum prícipio, & de sūmo bono iā p-
 egisset, duodecima deide die, quasi ad id prícipiū, bonūq; fruēdū reditu-
 rus, ex hac uitæ umbra ad supnam lucē reuocatus accessit. Cuius decessu
 grauiter & patria, & accademia gemeret, nisi petrus parēti q̄ simillimus su-
 pesseret, í cuius prudētia atq; pietate patria spē suā firmet, & accademia cō-
 grescat. Die aut. xx. ante q̄ corporis uiculis purusei spūs solueret, sole iā.
 occidente

Xenocratis Platonici
occidente cœpit huius uitæ miseriam deplorare. Atq; ita in errores mor-
taliū inuehi, ut lucrum quoddam diceret esse mortem. Vbi permulta
& acute, & copiose de huius uitæ contemptu differuit, utpote qui iam ad
supernam beatitudinem adspiraret. Cum ille finem dicēdi fecisset, hæc
eadem. Cosme inq̃ Xenocrates uir Sanctus atq; dilectus platonis no-
stri discipulus in libro de morte tractauit. Tum ille referasiquit latine,
Marsilii, quæ græce Xenocrates disputat. Retuli. probauit. Trāsserri ius-
sit. Trans tuli. tuo nomini dedicaui. Vt cum breue quidem hoc, sed præ-
tiosissimum opusculum legeris, quantum in hac uita sperandum sit co-
gites, quantum sua cuiq; mors, uel parentum, uel filiorum lugenda. Hæc
igitur lege fœliciter. Acadamiæ columen. Ac diu uiue, ne Cosmo carere
nos aliquādo sentiamus.

Xenocratis philosophi platonici liber de morte, translatus è græca liguā
i latinam a Marsilio Ficino Florētino ad clarissimū uirū, Petrū medicē.

Socrates. clinias, Axiochus.

Cum in cynosargem proficiscerer, & ilisso iam applicarem, uo-
cem cuiusdam nomine me uocantis audiui. Conuersus autē
cliniam uidi Axiochi filium, uersus fontem calliroem currē-
tem, unāq; cum eo Damonem musicum, charmidēmq; filium Glauco-
nis. Quorum ille quidem musicæ præceptor. hic autem mutua quadā
beniuolentia coniunctus erat. Visum igitur mihi est, ut retrocederē, il-
lisque obuius fierē. ut ocyus & facilius congregeremur. Lachrymās uero
clinias Socrates inquit, præsenstempus exigit, ut illam, quam semper
prædicas sapientiam nobis ostendas. Pater enim meus repētino quodā,
& intolerabili morbo pressus est, & morti proximus esse, eamq; moleste
ferre uidetur, quamuis olim eos, qui mortem expauescerent, quasi larua-
rum uultus horrent. irriserit. Veni obsecro, eumq; ut soles, corripe, ut
facile ferat nece sstratem. Congredere ergo nobiscum, unāq; cum aliis,
pium opus exequere, So, Honesti. o, clinia uoti quantum i me est, com-
pos efficiaris præsertim cum sanctū opus sit, quod iubes. properemus
itaq;. Si enim sic se habet, properandum est. **C** Clinias. Cum primum te
o. Socrates uiderit, conualescet. Et enim sæpe contigit, ut quodāmodo re-
sipisceret. Ergo secus muros peritonios agros ad eum perreximus. Pro-
pe enim portas, uersus columnam amazonidem habitabat. Inueni-
musque illū iuncturis ualidum & robustum corpore, sed animo in be-
cillum, & consolatione admodum indigentem, respirantem sæpe, tra-
hentēque suspiria, multis cum lachrymis & percussione palmarum

Xenocrates Platonicus

Quæ cum uidissem, quid hoc o Axioche iquam? Vbi nam pristina illa tua & iactabunda constantia: ubi perpetuæ uirtutum laudes? Vbi mirati animi magnitudo, atq; audacia? Vt enī luctator ignau⁹ ī Gymnastis generosus apparens, in certaminibus subcubuisisti. cur naturæ ipsius ordinē non consideras: cum sis uir tantus, & tot insuper disciplinis imbutus, & si nihil aliud, atheniensis tamen. An non tenes uulgatam illam tritamq; sententiam, qua dicitur peregrinationem quandam uitam hanc esse, & oportere nos recte, & æquo animo peregrinantes, haud ægra sane, sed læta mēte ad id, quod debitum, & necessarium est accedere. Mollities autem hæc non ætati maturæ, sed infanti conueniens. Axiochus, Hæc o Socrates recte dici uidentur. Verum nescio quomodo imminente discrimine sermones ipsi de tolerantia copiosi clanculum euanescent, & negliguntur. Suboritur autem repugnans quidam pavor animū undiq; circumcutiens. Heu hac luce iisq; bonis priuabor. Iacebo obscurus, gustu uisūq; captus putrescam. In uermes ferāsq; conuertar. So. Cōiūgis o Axioche absq; rationis examine, cum sensus priuatione sēsūm, ac tibi ipsi, & loquendo, & angēdo repugnans. nec aduertis q̄ simul de sensus priuatione cōquereris, & mœres ob putredinem, amissionēq; bonorum, tanq̄ in aliam uitam transiturus, potiusq; in sensus omnis priuationem aliquando migraturus, priuationem inq̄ talem, qualis ortum præcessit. Vt enim in re p. Draconis uel Clistenis nihil tibi contigit mali, tu enim non eras, circa quem esset malum, sic post mortem nullum tibi aduersū. tu nāq; non eris, circa quem futurum sit malum. Omnes igitur huiusce modi nugas abste pelle. Idq; considera, q̄ dissoluto eo, quod compositum fuit, & anima ī locum proprium abeunte, hoc quod restat, terrenū, & irrationale. corpus homo nullo modo est. Nos enī sumus anima immortale animal, in habitaculo mortali clausum. Idq; umbraculum nobis ad malum natura construxit. Cui quæ dulcia sunt, adulterina. fluxa, & plurimis permixta molestis, quæ uero molesta integra, diuturna, suauiumq; expertia. Accedunt tumores bilis, atq; pituitæ, ac sēsuum morbi, nec non corruptiones uiscerum. Quibus anima necessario condolet, p̄ singulos diffusa meatus, ut singula uinciat. Quo fit ut caelestem cognatumq; ætherem iā desyderet, sitiātq; uitam chorūmq; supernum. Nam uitæ huius amissio a malo in bonum est transitus. Axiochus, cū malam iudices hanc uitam o socrates quid in ea permanes? præsertim cum ista potissimum mediteris, aliorūmq; curator existas, & mente cæteros antecellas? So Axioche. haud satis mihi uerus est testis. Existimas enī quem admodum

admodum atheniensis populus, postquam rerum perscrutator sum, me aliquid scire. Ego autem optarem quidem cōmunia ista cognoscere, nedum superuacua calleam. Quæ uero diximus, Prodicī sapientis declamationes sunt, partim quidem duabus tertiis, partim duabus dragmis, partim quatuor empta gratis sanē is nullum erudit. Ac semper habet in ore Epicharmi illud. Manus manū lauat. Dās aliq̄d aliq̄d accipe. Superioribus autem diebus tot contra uitam intulit, ut parum abfuerit, quin ego uitam finirem. & ex illo tempore, cōtinue animus meus. o. Axioche moritur. Axioch^o. quæ sunt igitur ea, quæ dixit. So. Referā omnia, quorum apud me memoria restat. Inquit enim, quæ pars uitæ nō plena malis: Annon uix nat^o infans euestigio luget: uitamq; inchoat à mœrore: Nec ullus abest dolor. Sed uel propter indigentiam uel frigus uel calorē uel percussione[m] plorat, non dum potest uerbis, quæ patitur explicare flet autem, atq; uociferat, unamq; hanc habet uocem molestiæ signū. cū uero septimum ætatis annum impleuerit, plurimis laboribus oneratur. Surgunt nimirum pedagogi, grāmatici, gymnastici pedotriuæ. illiq; nō secus dominantur, ac tyranni. Cum paulisper adoleuerit censores arithmetræ geometræ distributores, & inumeri præter istos domini præsent. ephæbum uero metus circumuenit, atq; mancipat, lycium & academia gymnasi principatus, sceptrā, malorumq; imoderatio profus occurrit omniq; adolescentis angustia sub morum censoribus, consiliōq; ariopagitarum electis consistit cum istorum dictione solutus fuerit, curæ cōsultationēsq; surrepunt, dum quem uitæ callē ingredi deceat, disceptatur, adeo ut sequentium comparatione laborum præcedentia illa leuia uideatur, & solis in infantibus metuēda. Expeditiones belli ac uulnera, frequentiaq; certamina surgunt. Demum senectus ipsa clam serpit, in quā omne naturæ sordidum, & insanabile malum confluit, & nisi quis statim ut debitum reddat uitam, natura tanquam quæstuarīa instat, atq; pignora exigit. ab hoc uisum ab isto auditum, ab illo utrunq; quod si resistat quis, dissoluit, inficit, mutilat, atq; obtruncat, non nulli ad extremū usq; seniū uiuunt, sed mente bis pueri decrepiti fiunt. Quapropter deus rebus hominū prouidens, quos amat, breui ad se ex hac reuocat uita. Itaq; Agamedes atq; Trophonius, cū moliti essent deo pythio templū quod ue optimum foret, præcarentur, confestim sōno pressi nunquam postea surrexerunt. Idem quoq; argiuæ Iunonis sacerdotibus contigit, cum mater illorum ab Iunone pietatis filiorum munus aliquod postularēt. Nam tardante iugo, subeuntes ipsi matrem in templum transporta-

Xenocrates platonius

uere. Cumq; deo uouissent noctu è uita migrarunt. prolixum esset poetarum referre sententias, qui diuinis poematibus calamitates humanæ uitæ deplorant. Vnum referam poetam clarissimum ita dicentem. Statuerunt dii, ut mortales miseri in mœrore perpetuo uiuerent. Nec est in terra quicquam homine miserabilius. Itaq; aiunt Amphiaräum ab Ioue atq; Apolline summo quodam affectu fuisse dilectum, neq; tamen fenium attigisse. Quid autem tibi de illo uidetur: qui nascetem iubet miseriam suæ uitæ lugere. Verum iam desinam, ne præter id, quod propositum est, peruagari longius uidear. Quis est autem, qui non de studio, atq; arte quam elegit, sumo opere conqueratur. mercenarios mechanicosq; artifices discurramus, ex nocte in noctem laborantes, & uix ea, quæ ad uitæ necessaria sunt acquirentes, Queruli porro uiuunt, nocturnasq; uigilias fletu ac lachrymis complent. Quid dicam de nautis: Quot periculis subiiciuntur? Recte siquidem Bias, nautam nec in defunctorum, nec in uiuentium numero computat. homo namq; terrenus tãquam utriusq; ac dubiæ uitæ particeps, sese mergit in aquam, totus fortunæ subiectus. At suauis est agricultura. Esto sed non ne ut aiunt tanq̃ ulcus occasione tristitiæ semper inuenit. Nunc sane ariditatem accusat, & gemit. nunc imbres. nunc æstum exustionemq; nunc uermiculos, nunc caloré, nunc frigus itempesium. Honorandum uero rei p. studium, ut multa pertranseam, quot malis erumnisq; torquetur. Latitiam quidem habet pituitæ, uel bilis æstuatæ instar mobilem, tumidam, fallacem & turbulentam. Iacturã uero tristem, & mortibus mille deteriorem. Quis auté, pot esse fœlix, dum ad turbæ nutũ uiuit, irridetur, atq; exploditur, quasi ludus quidam, & fabula uulgi, concussus, exsibilatus, mulctatus, miserabilis, atq; perditus. Vbi nam o ciuili Axioche milciades obiit: Vbi Themistocles: Vbi ephialtes: Vbi duces reliqui. His equidè rebus in hiaui nũq̃, Neq; enim honorandum mihi uidetur, dementi in populo magistratibus fungi. Qui autem circa theramenem, & calixenum post die præfides insidiatores subigentes in discreta homines morte damnarunt. Quibus tu una cum eriptolemo tribus milibus contionantibus repugnasti. Axiochus, Vera narras o Socrates. Atqui ex eo tempore in hunc usq; diem uitauit tribunal, neq; difficilius ac durius quicquã rei p. gubernatione uisum est. Perspicuum hoc est iis, qui ipsi ciuilia tractant. Tu uero de his ita loqueris, tanq̃ eminus è specula quadam hæc intuitus. Nos profecto perspicacius ista callemus, qui in opere ipso uersamur. populus nepe o amice Socrates, ingratus, irritator, infensus, crudelis, inuidus, Rudis, ex confluente

De morte

fluente turba, atq; nugis coaceruatus & quisquis huic familiariter se ac-
 comodat, longe est illo miserior. So. postq̄ o Axioche disciplinā præ cæte-
 ris liberalē maxime omnium iudicas deuitādā, qd̄ de reliquis exstimādū:
 nonne sūm opere fugiendas: Audiui præterea Prodicū quādoq; dicentē
 mortē nec ad uiuos, nec ad mortuōs p̄tinere. Axioch⁹ qua ratiōe o Socra-
 tes: So. quoniam circa uiuentes mors non est, defuncti uero non sunt.
 Quamobrem, neq; circa te nunc est, non dum enim es mortuus. Neq; et
 si decesseris, circa te erit. Tu nāq; nō eris. Inanis igitur dolor esset, si Axio-
 chus id lugeret, quod nec est circa Axiochum, neq; erit ī posterum. Nam
 perinde faceres, ac si scyllam centaurūmq; horrores. Quandoquidē hęc
 monstra, neq; circa te sunt, neq; erunt aliquando. Quod enim metuen-
 dum, atq; horribile, iis qui sunt, accidit, at iis qui nō sunt, nichil expaue-
 scendum. Axiochus. Tu quidem ista ex leui illa, quæ iam passim uulga-
 ta est loquacitate colligis. inde enim est hęc inanium uerborum copia,
 gratia adolescentulorum composita. Ego autem, q̄ huius uitæ bonis pri-
 uor, lugeo, etiā si ualidiores superioribus ratiōes adduxeris. Mens quippe
 fluctuans ornatum uerborum non intelligit, neq; colores orationis at-
 tingit. Pompam splendoremq; sermonis, & si audit, negligit, & à ueritate
 procul abest, Sophismatum quoq; captiunculas minime substinet. So-
 la hęc attendit, quæ pulsare oīo, & penetrare animum possunt, So. Absq;
 ratione Axioche malorum sensum cum bonorum priuatione coniun-
 gis, latetq; te mortuum esse. Eum plane, qui bonis orbatus est, contraria
 passio malorum affligit. Qui uero nō est, nec ipsam quidem orbitatem
 aduertit. Quo pacto igitur, ubi affligentium abest notitia, ibi esse potest
 afflictio: principio enim nisi sensum quendam per inscitiam poneres,
 mortem non expauesceres. Nunc autem peruertis te ipsum, metuens ne
 amittas animam. Amissioni uero animam addicis. Formidas ne sensu
 priueris, putāsq; non existentem sensum sensu cōprehēdi, ex eo q̄ mul-
 ti atq; præclari sunt de animi immortalitate sermones. Neq; enim natura
 mortalis in tantam excellentiam surrexisset, ut uiolentiam inmanium
 brutorum contemneret, mare transiret, conderet urbes, rei p. præscribe-
 ret ordinem, in cælum suspiceret, astrorumq; circuitus metiretur, solisq;
 & lunæ progressus animaduerneret, ortus, atq; occasus, defectus in super,
 celerēsq; restitutiones meridianas, duplicēsq; conuersiōes pliadæ, & hye-
 mem pariter & æstatem. Ventorum flamina, & impetus Imbrium, iactū
 præteris fulgurisq; coruscum, & mundi deniq; passiones in æternitate
 mirifice susteret, nisi diuinus spiritus aliquis inesset in animo, per quem

Xenocrates platonius

tantarum rerum esset intelligentiam consecutus. Quamobrem non in mortem o mi Axioche, sed in ipsam immortalitatem migras. Neq; bonis priuaberis, sed integra bonorum possessioe fruere. Nec uoluptates mortali corpori mixtas percipies amplius, sed omni prorsus tristitia uacuas. Illuc inquam proficisceris ab hoc carcere liber, ubi quieta omnia, & a tristitia senectuteq; semota. Vbi exultatio sancta, uitaq; malorum nescia, & tranquilla pace nutrita, naturam reru speculas, & archana philosophiae ceteremplans, haud sane ad turbae theatriue gratiam, sed ad perspicuae ueritatis obiectum, Axiochus. In contrarium ne affectum oratio tua deduxit. Neq; enim mortem formido iam, sed opto. Vt autem rhetoru more, ego quoq; exuberans aliquid exprimam, iam iam o socrates euehor in sublime, diuinumq; circuitum thronumq; percurro. Ex hac i becillitate me eximens renatus sum. So. Referam praeterea tibi si placet, quae Gobrias magus mihi tradidit. Inquit enim eo tempore quo Xerxes transiit, Auum suum Gobriam nomine missum fuisse i delum ad custodiendam insulam, in qua dii extabant duo. Vbi ait ex quibusdam tabulis aeneis, quas opis & hecaergos ex hyperboreis attulerunt, se didicisse, in corporis solutione, animam in occultum sub terram migrare locum, in quo Iunonis est regia, haud Iouis Angustior aula. Quippe cum terra mundi medium teneat. Caelum uero sphaericum sit, cuius hemisphaerium unum dii caelites sortiti sunt. Alterum inferiores, partim caelicolarum fratres, partim filii fratrum, Vestibula uero plutonis prouiciae claustris aeneisq; cathenis undiq; uinciuntur. Illum qui ista referat, fluius acheron primo, deinde cocytus excipit. Quibus transcursis oportet ad minoem & rhadamantum duci, in eam uidelicet regionem, qui ueritatis campus cognominatur. Vbi sedent iudices examinantes uenientis cuiusq; uitam. Hic mendaciis tutari se nemo potest. Quibuscuq; igitur in uita bonus adspirauit daemon, in locum isti piorum pertranseunt. Vbi uer aeternum omnigenis exuberat fructibus, fontesq; nitentium aquarum scaturiunt. praeterea i super amena uariis depicta coloribus. Nec desunt philosophantium coetus, poetarumq; theatra. Circulares ibi chori, & musicae cantilena, suauesq; concentus. Locunda conuiuia, sanctiq; & uberes conuentus bibetium inuiolabile gaudium, dulcissq; conuietus. Non frigoris illic, aut caloris excessus, sed aeris natura salubris, lenibus solis radiis temperata. hic purgatorum sunt animorum sedes, ubi diuina mysteria celebrant. Quid igitur obstat quin tibi primo honor praemiumq; illic detur, cum originem a deo ducas. Eos quoq; qui circa herculem & dionysium, cum illuc descendunt

De morte

descēdunt, purgatos ire ratio dicit, spēmq; foelicis itineris ex cereris cul
tu suscipere. Contra, qui uitam sceleribus inquinarunt, repente per tar
tarum à furiis i erebum chaósq; raptantur. Vbi patet impiorum prouí
cia, danaidúmq; puellarum labor irritus aquis cribra implere frustra ni
tentium. Vbi tantali sitis, Titii uiscera. Sisyphi saxum perpetuo reuolu
bile. Vbi feræ mordaces i separabiliter corporibus se circumplicant. Vbi
faces inextinguibiles carnes exurunt. Vbi homines impii, omniformi
bus suppliciis cruciati perpetua punitione uexátur, Hæc equidē à Go
bria percepi. Tu uero de his iudices o Axioche. Ego enī ratione coactus
hoc solum plane firmitérq; cognosco, animam omnem immortalem
existere, & eā, quæ pura ex ius locis abierit, sine tristitia uiuere. Quã ob ré
siue sursum, seu deorsum tendas Axioche, beatum fore te oportet, si mo
do pie sanctéq; uixeris. Axiochus, Erubesco mi socrates, & ulterius loqui
uereor. Tantum à me formido mortis abest, ut iam mori ueheméter ex
optem, A deo mihi sermo superior, quasi cœleste oraculū persuasit. Nūc
igitur hanc uitam sperno, utpote in potiore locum foeliciter transi
turus. Quapropter in præsentia, quæ dicta sunt, mecum ipse tacitus
animaduertam. Tu uero post meridiem o Socrates ad me redibis. So, fa
ciam, ut dicis, Sed interim in Cynosargé reuertar deambulationis gra
tia, unde huc ad te deductus sum.

Finis Xenocratis de Morte.

Democritus
¶ Marfilii Ficini Florentini adhuc adolescentis, Liber de uoluptate, ad
Antonium, canisanum. ciuem Florentinum. Prohemium.

TRIA DISSERENDI GENERA.

¶ Emini cun ad essem una tecum incampolitano uestro, & cum
m regionis illius præcipua amœnitate. tum uariorũ pomorũ qui-
bus ea uilla imprimis abundat suauitate duceremur, nos in uolu-
ptatis disputationem incidisse, quam ipse a me requisisti, & cū primũ da-
retur ociũ litteris traderẽ. Hoc ergo ad te de uoluptate opusculum ut pri-
mum Figinũ redii, sũma ipse cū uoluptate cõscripsi. ¶ Tria uero sunt
ut hinc potissimum exordiamur apud philosophos differendi genera,
unum quo certam aliquam quæstionis partem disputãdo defendimus,
atq; approbamus, ut peripatetici. ac stoici effecere, Alterum quo quæ-
stione proposita diuersas ad id, quod quæritur sententias, rationesq; refe-
rimus, ut propositis pluribus, inuicẽmq; collatis, quid ex iis probabili-
us, uerisimiliusq; appareat eligamus, quo academici, ac socratici pene
omnes utebantur. Tertium uero genus scepticorum maxime propriũ
est, qui cum omnia indifferentia esse putent, nec certum, aut probabile
habeant quicq; quod sequantur, ea enim, quæ naturæ ordine seiuncta
distinctaq; sunt confundunt atq; permiscet ab excellentioribus, qui-
busq; philosophis reiiciuntur. ¶ Ego igitur ex iis omnibus academi-
corum, socraticorumq; indifferendo rationem hoc tempore proponen-
dam mihi decreui. Et enim Plato, quem tãq; philosophorum deum se-
quimur, atq; ueneramus, uetat eos, qui adhuc in tenera ætate constituti
sunt, suam aliqua de re sententiam afferre, ne ut in iunioribus sæpe acci-
dit, quod primis annis maxime probauerimus, Id maturiori deinde
ætate, & grauiori iudicio reuocandum & in contrariam sententiam con-
uertendum sit. Satius igitur esse censui cæterorum philosophorum de
uoluptate sententias breui sermone percurrere, q̃ meam exprimere ne
contra id, quod a Platone nostro docemur aliquid impudenter asseue-
rarem, & ut tuæ, quam noui in philosophiæ studiis ardentissimam sa-
tisfacere uoluntati. Sed hæc hæctenus. ad philosophorum iam opi-
niones deueniamus.

Caput

Caput. primū. De partibus animæ.

Item de læticia, gaudio, & uoluptate, secundum Platonem.

LATO igitur (ut ab eorum principe initium faciam) cū
animum in duas partes distribuisset, mentē scilicet, ac sen-
sum, menti læticiam, & gaudium attribuit, sensibus uolu-
ptatem. Verum prima duo hæc iter se differre putat, quod
omne gaudium laude sit dignū, læticia uero partim lau-
danda, partim uituperanda sit. Esse enim læticiam ī bonis al-
icuius possessione quandam mentis elationem, quæ tamen modestiam excede-
re pariter, atq; seruare queat. gaudium uero illam ipsam, quæ ex contē-
platione, aut alio quopiam uirtutum usu suscipitur iocunditatem. Itaq;
& ipse idem in phædro, cum de prima illa, ac uera uita, qua in cælorum
sedibus animus fruitur loqueretur ait, ueritatis contēplatione nutritur,
& gaudet. unde sæpenumero gaudium mentis alimoniam uocitat. nā
ipsam agro similem uult esse ueritatem, frugibus uero ueritatis ipsius cō-
templationem. Alimoniam deinde, quæ ex iis duobus capitur gaudium,
quo mens ueritatis contēplatione perfruitur. Quapropter & idem in
eodem phædro cum de iis tenebris, in quas animus ē summa, ac uera lu-
ce depressus, ac demersus est disputaret. ubi inquit multus inest conatus
ueritatis campis, quonam sit intueri, nam conueniens animæ cibus ex
illo exitit, & alarum natura, qua anima eleuatur hac aliter. Alas plato uo-
cat, quibus animus ad supera unde ob terrenarum rerum cogitationē
descenderat reuolat. id autem cum duabus uirtutibus, contēplatiua. ui-
delicet atq; morali consequi possit. easdem plato, ut ego interpretor uir-
tutes animæ ipsius alas intelligit, quas ueritatis diuinarumq; rerum con-
templatione recuperet. quemadmodum horum appetitione terrenorū
amiserat. Cum uero per utriusq; philosophiæ naturalis pariter & mora-
lis exercitationem recuperatis alis ad superos reuolauerit. tum redeunti
animo duo putat præmia reddi, & unum quidem esse diuinitatis contē-
plationem. Alterum perfectum quoddam, atq; absolutum gaudiū, quo
in ea ipsa dei cognitione animus perfruatur. Illud quidem ambrosiam
hoc nectar Plato in phædro appellat his uerbis, quæ uere ē speculata ani-
ma, atq; iis enutrita subiens rursus intra cælum domum reuertitur, Cum
autem redierit auriga ad præsepe sistens equos obiicit ambrosiam, & su-
per ipsam nectar potandum. Aurigam more pythagoræ rationem uo-
cat. equos uero cæteras animi partes, atq; naturas, q̄ illa ducat. reliqua

LIBER

uero ducantur omnino atq; regantur, atq; idē arbitror à non nullis præstantioribus uatibus, cum aut ambrosiam, aut nectar, aut aurigam circa animum nominant plerunq; significari. Hæc igitur est diuina platonis nostri de ipsius gaudii natura sententia, quod idē uidetur intellexisse Mercurius trismegistus, cum de summo deo hæc diceret. Condonas nos ratione, sensu, intelligentia. Ratione, ut te suspicionibus indagemus. sensu, ut te cognouerimus cognitione, ut te cognoscentes gaudeamus. q̄ te ostenderis nobis totum. Sed de gaudio hæc hæctenus.

¶ Caput. ii. Quid sit uoluptas, & q̄ non sit per se bonum, multis rationibus, secundum Platonem.

u Oluptatem uero esse Plato uult suauem quandam motionē in sensibus, quæ ex indigentia repletionem proficiscatur. Esse enim indigentiam eiusq; repletionem inuicem quodam modo pugnantia, & ex illa cupiditatem, ac dolorem, ex hac uoluptatem sensibus nostris accidere. Neq; hanc ipsam de qua nunc loquimur uoluptatem in bonis cōnumerandam putat, quod cum plurimis uerissimisq; rationibus demonstrauerit, hæc tamen ex omnibus prima est, atq; potissima. ¶ Quod quæ admodū caloris præsentia ea, ad quæ calor aduenit callida efficiuntur. ita & eo, quod bonū est absistente bona sunt omnia, quibus ipsa bonitas adsit. Neminem autem uoluptatis possessione meliorem fieri. cum & bestiis insit uoluptas maior etiam, q̄ hominibus, quæ tamen ne dum his meliores, sed nec omnino bonæ quidem sunt. Mulieres præterea & pueri stulti deniq; atq; ignaui omnes uoluptatem sectentur, totisq; complectantur uiribus multo etiam magis q̄ uiri boni atq; præstantes ingenio. At qui absurdum foret, si quod bonum sit magis improbis, atq; ignaui, q̄ probis & præstantibus hominibus competat. ¶ Neq; possunt ut ille putat contraria inuicem cōmisceri. uoluptatem uero etiam, ubi mala sunt proculdubio reperiri, cum improbis atq; iniustis non desit. Nullo igitur pacto bonum esse, Etenim cum eo, quod malum est cōgredi. Bonum uero cū malo. quia repugnantia sunt, coire nullo mō posse. ¶ Adde illud, quod i Gorgia a Socrate dicitur. bonū ac malum nunquam simul in eodem homine reperiri. Eundem tamen eodémq; tēpore sæpenumero affici dolore pariter atq; uoluptate. Omnem quippe indigentiam dolorosam esse, omnémq; eius repletionem sensibus uoluptariam. Sitire autem indigentiam uocat naturæ, potare uero repletionem. Illud ergo molestum, hoc contra iocundum bibere porro

DE VOLVPTATE

porro ac sitire simul contingit, ex quo effici uult, ut dolorem simul, atque uoluptatem habere quis possit. Immo cupiditatem, sollicitudinem, suspicionem, inuidiam, & misericordiam, quæ omnia dolorem in se contineant, uoluptatis comites esse. Vnde timæus cupidinem inquit dolori simul, & uoluptati permistam à sensibus proficisci, quo fit, ut uoluptas cum dolore copulata confusaque sit. Cumque bonum malo non sit commistum, negat ille dolorem, malum, uoluptatēmq; bonum esse posse. ¶ Præterea cum omne bonum stabile, ac permanens esse debeat, quis dixerit uoluptatem, quæ nullam stabilitatem habet, bonum esse? Atqui negari non potest. Siquis eius definitionem consideret, instabilem, atque incertam esse uoluptatem, motio nanque in definiendo (ut supra retulimus) appellata est. Nihil autem contrarium stabilitati magis est, quam motus, neque quisquam est, qui modo uoluptatem corporis ullam gustauerit, qui nesciat quam fragilis sit, quam breuis, quanta celeritate labatur, ac defluat, quamque cito in contrarium conuertatur. Insuper quod bonum est, bono contrarium esse nunquam poterit. Voluptatem uero cum plurima, ac maxima bona impediatur, bono contrariam esse quis dubitet? Impediunt enim prudentiam uoluptates, menti infundunt tenebras, deprauant iudicium, suisque blanditiis, ac lenociniis, quasi meretriculæ quædam mentes ad se alliciunt hominum, atque illaqueant, omnemque naturam hominis in uitiorum atque scelerum luto cœnoque prosternunt. Diuine enim Plato in epistola ad Dionysium, uoluptas inquit hominibus detrimentum affert. Inscitiam, inquietudinem, stultitiam, & petulantiam pariens. ¶ Præterea nullum bonum est, quod non aut laude, aut ueneratione dignum sit. Voluptatem uero nemo sane mentis laudat, neque quisquam eo, quod maximis fruatur uoluptatibus honore iudicatur esse dignus, & gloria. Sed potius, qui talis est, ut eas alto, atque inuictō animo aspernetur & negligat. ¶ Accedit ad hæc, quod nullum bonum merito nostrum dici posse uidetur, nisi quod aut in ipsa cuiusque natura insit, aut à nobis ipsis profectum fuerit. Neque nos aliud quicquam sumus præter mentem & rationem. Corpus autem carcer, & sepulchrum est nobis. Sensus uero uelut satellites quidam, atque insidiatores, qui id potissimum curare, atque contendere uidentur, ut nos in huius carceris tenebris altius mergant, atque astringant, ut nec ad locum suum patriamque caelestem animi reuolent

nec auras respiciant clausi tenebris, & carcere cæco, quo efficitur, ut ea duntaxat nostra, atque in nobis existere uideantur quæ ab animo, & ratione profecta sint. cætera uero a fortuna, uel ab inimico nobis carcere oriuntur, neque tam nostra sunt, quam corporis, & fortunæ. Recteque inquit Varro. nemo suum dicat, quod extra ipsum est. Voluptas igitur cum in corpore, ac sensibus ingenita, & insita sit, qui eam in bonis nostris cõnumerauerit, absque dubio uidebitur insanire. His adde si placeat, quod ait apud Platonem Socrates in Gorgia. omnia animi bona ab arte, rectitudine, ordineque, & electione proficisci. atque in hoc omnis etiam moralium philosophorum disciplina consentit, omnem uirtutis, bonorumque animi uim in electione consistere. uoluptatem uero quis dixerit ab electione proficisci: non ne quæ in electionem cadunt, in iis prius oportet consilium, deliberationemque locum habuisse: nihil enim eligitur, nisi quod ante consultum, iudicatumque fuerit. uoluptatem uero ut habeat in se nemo deliberat. ea nanque nobis ingenita est. quapropter Socrates duas in uno quoque nostrum ideas esse putat, quas sequamur, quocumque ducant. unam opinionem optimi affectatricem. alteram uoluptatum cupiditatem, & illam quidem ideam acquisitam. hanc autem innatam uocitat. Nec igitur artem, neque rationem, neque ordinem prorsus ullum uoluptas sequitur. sed potius naturæ, ac sensuum repentino, & temerario quodam impetu, quam aut certo aliquo iudicio, aut consilio excitatur in nobis, blanditur sensibus, corpus suauitate quadam pernitiōsa delinit, atque titillat, effeminat animum, atque è suo statu mentem, rationemque dimouet. ¶ Insuper ea est bonorum natura omnium, ut futura dum sint spem hominis erigant. cum uero adsint, tranquillum efficiant animum possidentis, ac quietum, & eo, quod adest, contentum reddant, suamque expleant possessione, ut nullo ulterius egeat, nihil requirat, nil appetat, quasi id unum possideat, quod sua sit natura sufficiens, atque perfectum. quod si quid ultra desideret, qui boni alicuius possessione fruitur, sollicitudine tamen, ac molestia penitus uacare uidetur. futuræ autem uoluptates intolerabili quodam cupiditatis ardore sensus afficiunt. cura accendunt, animum onerant sollicitudine, & (ut breui complectar) in furem quendam rabiemque compellunt. cum uero quis eas, quarum cupiditate exarserat, uoluptates præsentis amplectitur, cõtinuo metum una secum, suspicionemque ducunt occurrantque nos, dum fruimur, & ad ferarum redigunt immanitatem. nec dum hausta, imo (ut uerius loquar) nec adhuc

DE VOLVPTATE

adhuc primis labris degustatæ incredibili quadam animū pœnitentia, uerecundia, tedio, stomacho, langore prorsus afficiunt ut uerissimum sit illud Socratis in phædone dolorem, ac uoluptatē ex eodem capite ambo esse connexa, naturamque in unum eorum apices coniūxisse. Eaq; de causa fieri, ut cuiusque eorum alterum adsit, eundem postea sequatur & alterum, inde rursus cupidinis ignes exoriuntur, & quo auidius uoluptates haustæ sunt, eo plura, atq; uberiora libidinum germina, semināq; repululant Hinc (ut opinor) poetæ apud inferostityon inducunt, cui tota nouem per iugera corpus

Porrigitur, rostroque immanis uultur adunco

Immortale iecur tondens fœcundaque pœnis

Viscera rimatur epulis, habitatq; sub alto

Pectore, nec fibris requies datur ulla renatis.

Quapropter diuine Architas Tarentinus, ac Plato eiusmodi animum perforato uasi similem esse uoluerunt. ob insatiabilem, atque infinitam uoraginem appetendi, q̄ quæ nullis uoluptatibus expleatur. Epicarmus pythagoricus, ac Socrates non modo perfracto uasi, uerum etiam eurippo libidinosum animum comparauerunt, q̄ quemadmodum in eurippo aqua fluit, ac refluit, & sursum deorsumque iactatur. Ita & in huiusmodi animo, nunc cupiditas, seu uoluptas insit, nunc cesset, ac fluat, & iterum renascatur, ac refluat modo latetur, ac speret, & quasi sursum erigatur libidinosus animus, modo doleat, diffidat, metuat, sollicitetur, deorsumque cadat, tum id aelit, tum nollit, immo eodem quoque in tempore, aliud quidem ratio uelit, aliud sensus affectent, atq; ita fit, ut eiusmodi animus non modo, tum ad hoc se, tum ad illud intendat. Verum etiam uno in tempore in contrarios affectus, diuersasq; sentētias distrahatur. Itaque Socrates malle dicebat, ut lyra sibi dissona foret, chorusq; quem duceret, & multos alios homines sibi contradicere, quam ut ipse unus sibi ipsi contrarius ac dissonus esset, unde rationabiliter pythagoras armoniam quandam uirtutem nuncupat. ¶ Sequuntur deinde reliquæ tres contra uoluptatem Platonis argumentationes. Et enim contrariam ille boni, ac mali naturam esse censet, ut illud difficile consequamur. In hoc autem ueluti per lubricam uiam quandam facile dilabamur, igitur fore, ut mala quæ sunt, ita excrescant, ut omnem bonorum naturam deleri penitus, atque extirpari necesse sit, nisi huic tam pernitiôsæ pesti aptissimū quoddā natura remediū adhibuisset, ita enī institutū esse, ut singula bona ob maximā naturæ cognationē se se iuicem

uoluptas iudicium, consiliūque corrumpat, necesse est (ut ille cōcludit) ab hac & ignorantiam, & mala omnia proficisci. Vnde infania dicere solebat potius, q̄ uoluptate corripiar. ¶ Præterea Mercurius Trismegistus ægyptiorū omnium sapientissimus, duabus potissimum rationibus hanc nefariam labem ex animis hominum extirpare conatur. Id enim cuiq; bonum esse censet, quod aut rem ipsam, cui quidem adsit in propria natura contineat, aut ad meliorem frugem perducatur. primi generis esse uirtutes eas, quæ in actione positæ sunt uidemus. earum nāq; proprium est animum ab omni perturbationum tumultu liberum, tranquillūq; reddere. Perturbationum uero detractio, & quasi quædam mentis serenitas sua cuiusq; animi, ac naturalis proprietates existit. Secūdi generis eas uirtutes, quæ in contemplatione uersantur esse cōstat. Quippe cum animum rerum diuinarum studio, intelligentiāq; supra humanam, quodammodo naturam erigat atq; extollant, ut ad dei uitam, quæ duntaxat in contemplatione consistit, q̄ proxime uideatur accedere. uoluptatis uero conditionem utriq; contrariam esse patet. Ardentissimis enim innumerisq; affectibus animum quasi quibusdam furiis agitatur. ut longe absit ab illa, quam magnopere natura requirit, tranquillitate. Cūq; humanum genus inter deum, ac bestias medium teneat, ob eamque causam utrorunq; participes esse merito uideatur. in alteram quoque migrare, & quasi conuerti posse Trismegistus existimat. Et enī qui mente præcipue utitur, eum profecto beatissimam deorum immortalium uitam agere, qui uero corpore, ac sensibus bestiarum. Quapropter cum uoluptatis usus in corpore sensibusque existat, qui maxime huic deditus est, non modo non adscendit ad ea, quæ meliora, diuinioraq; sunt, sed ne propriæ quidem naturæ statutum, dignitatēque retinet, ac uelut ex animo ad corpus, ex mente ad sensus, ex homine ad bestias labitur. Diuine apud platonem Socrates in phædone. uoluptas inquit quasi clauum tenens animum corpori affigit, atque coniungit, efficitq; ut infectus corporea specie ea putet esse uera, quæ suadeat corpus. Nam cum eisdem rebus commoueatur, atque eadem sentiat cum corpore, cogitur (ut puto) eorundem morum, atque eiusdem alimonix fieri. ¶ Ex iis altera quædam argumentatio à Trismegisto cōtextitur. In omnibus quippe rerum generibus unū aliqd̄ maximū, atq; summū esse uult, cuius participatione reliqua in eodē genere reponant, ut omnia, quæ calida sunt, ignis natura, cui summa caliditas adsit calida fieri. eodēq; modo & bona quæcunque sunt. quod summum, primumq; bonum sequantur,

atq;

DE VOLVPTATE

atq; imitentur bona dici debere. Summum uero bonum esse deum, qui dubitet, is nihil omnino intelligit. Quæcunq; igitur bona dicuntur, quia deum quodammodo imitentur, eiusmodi appellatione digna esse putat. unde uirtutes omnes, q̄ deo cognatissimæ sunt, non imerito perfectæ atq; optimæ iudicantur. Primi nanq; (ut supra diximus) uirtutum generis opus est tranquillitatem afferre. Alterius autem ad ueritatis cognitionē perducere. Tranquillitas uero, ueritatīsq; scientia (ut Plato quoq; disputat) diuinitatis maxime propria sunt. Quapropter nemini dubium esse potest, quin utraq; uirtutum genera homines immortalī deo cognatos efficiant. at uero uoluptati quæ potest esse cum diuinitate cognatio? Deus quippe ab omni corporis concretionē solutus, ac liber existit, uoluptas autem corpus mouet sensibūsq; blanditur, efficitq;, ut in corporis luto sensibūsq; demersis, non modo ab immortalium deorum præstantia. sed ab hominum quoq; natura degenerare uideamur, omnemq; humanam rationem exuti porcorum spurcissimas sordes induere. Quapropter non immerito inquit Plato, uoluptas à deorum natura sequestrata est, sed quid uerius aptiūsq; aduersus hanc pestem dici potest: q̄ quod ab hippocrate diuino profecto uiro dictum ferunt. Is enim cum de ueneris uoluptate loqueretur, partem esse dixit illam morbi teterrimi, quem nostri comitalem uocant.

Caput. iiii. Obiectiones peripateticorum contra platonīcam uoluptatis definitionem.

Aec igitur est diuina Platonis de uoluptate sententia, in qua
h Mercurius Trismegistus, & pythagorici omnes, ac socratici
quiq; excellentiores absq; ulla dubitatione cōsentiunt. At uero peripatetici acuti sane uiri. sed hac in re contentionis forte studiosiores, q̄ ueritatis tam optimam, tamq; diuinam Platonis sententiā suis quibusdam argutiis peruertere, atq; deprauare contendunt. ¶ Tria uero sunt, in quibus nituntur platonicos carpere. Primum quod Plato uoluptatem motum in definiendo uocauerit, motum nanq; omnem uelocem aiunt esse, uel tardum, uoluptatem uero nullam uelocem, aut tardam dici posse. Sed aut breuem dici, aut diuturnam oportere, neq; motum ullum simul totum posse consistere. sed alteram semper alteri motionis parti succedere partem. ita ut una deficiēte, nascatur & altera, neq; possint duæ quædam motionis partes se inuicem expectare. uoluptatem contra simul fieri totam, omnesq; eius partes inuicem (ut ita

dixerim) cōmanere. Nam cum animus boni alicuius possessionē frui se nouerit, hunc statim putant uoluptatem percipere. Itaq; fieri, ut uoluptas animi cognitionē pceptionēq; sequatur, & ut perceptio eo, quod bonum uidetur, extrinsecus obiecto puncto temporis tota conficitur, sic uoluptatem, quæ apprehensionem eiusmodi sequitur, puncto quoq; temporis perfici. Quæ uero sic fiunt tota, simul ac pariter fieri, atq; indiuidua quadam simpliciq; natura consistere. Ex quibus concludi uolūt uoluptatem sensibus simplici quodam puncto prorsus innasce, ac statim primo sui exordio totam perfectamq; existere, nec partem alteram ut absolutior sit, desiderare, quo fit ut motus esse nō possit. ¶ Deinde Platonem reprobant, q̄ repletionem indigentiaē uocauerit uoluptatem, idq; ob hoc falsum esse putant, quoniam in animo uoluptas in se repletio autem existat in corpore, nec omnem uoluptatem consentiūt talem esse, ut cum indigentiaē repletionem conueniat. Si quidē quæ oculis, auribus, ac narib⁹, ex formis, sonis, odoribusq; percipiuntur uoluptates, nullam priorem expleant indigentiam. Esse præterea in contemplatione quādam ineffabilem uoluptatem, quæ nihil indigens impleat. eā quippe mentis propriam esse, mentem uero nec aliquo subiectaculo indigere, nec aliqua ratione replei posse, impleri enim contrāq; exhaustiri corporibus conuenire, quæ & plena esse possunt, & uacua. Animo autē cum simplex atq; incorporeus sit, illa nullo pacto posse contingere. ¶ Tertio uero loco id arguunt, quod uoluptates nullas Plato bonas esse dixerit, plerasq; malas. At illi plurimas arbitrantur optimas, & laude dignissimas, talesq; esse illas, quæ ex honestis actionib⁹ suscipiantur. uideri namq; actiones huiusmodi iocūditissimas, eamq; uoluptatem, quæ in illis in se, optimam purissimamq; existere.

Caput. iiii. Responsiones ad obiecta.

h Ac sunt peripateticorum argumentationes, quibus ego respondere me posse diffiderem, nisi idem ipse, contra quem pugnat suo (ut dicitur) se Marte defederet. ¶ Prima igitur argumentatio, qua uoluptatem nequaquam motum esse posse concludunt, & si forte uera sit, nihil tamen in Platonicos ualet. Nam & ipse Plato docuit duo esse motuum genera, alterum quidem corporum, alterum animorum. motumq; corporum eorum, in quibus est naturam sequi corpus, siquidem indiuiduo, ac simplici statu collectum esse non potest. Sed alteram eius extra alteram partem iacere necesse est, alioquin diuisione careat
opporret

DE VOLVPTATE

oportet, quod uero in diuisum remanet, id iam naturā corporis exiit, quapropter cum omne corpus extensum atq; diuiduum sit, necesse est si quando agat patiatur ue quippiam, aut ex loco in locum alterum transferatur, propinquiores, anterioresq; partes prius ceteris, uel pati, uel agere, uel conuerti. Itaq; omnis corporum motus temporis spatium exigit, & successione quadam ab eo, quod prius est in posteriora disteditur. Animus autem indiuiduus est, ac simplex nullam penitus discretionem, distantiamq; partium habens. igitur animi motio indiuidua est, & simplex atq; uno temporis puncto simul tota conficitur. Vnde Tales milesius nihil animo inquit esse uelocius. Cum ergo uoluptas apud Platonem, nō corporis, uerum animi motio diffinita fuerit, nihil sane prohibet eam motionem esse, ac etiā simul totam consistere. præsertim cum in Platonicis libris motio non modo fluxum, successionemq; ut (peripatetici uolunt) uerum omnem quoq; operationē actumq; significet. ¶ Deinde quod aiunt Platonem uoluptatem indigentiam repletionem, indigentiam uero dolorem appellauisse, fortasse minus uerum uideri potest. Nam & ipse in Gorgia uult uoluptatem in repletionem consistere. uoluptatem uero in uoluptate, aut aliud quippiam eorum, quæ natura fiunt in se ipso consistere, præter eos qui Platoni dissimillimi sunt nemo dicere. Præterea in eodem libro inquit, repletionem esse uoluptariam, indigentiam uero plurimum dolorosam. At quis adeo inepte loquitur, ut uoluptatē uoluptariam, dolorem dolorosum uocitet? Quis item dixerit pulchrā pulchritudinem iustitiam iustam eodem quoq; modo nec Plato uoluptariam uoluptatem, nec dolorem dolorosum appellauisset. Non igitur dolorem indigentiam, nec repletionem uoluptatem esse uoluit. Insuper uoluptatem inquit a repletionem fieri, dolorem ab egestate. Ipse uero idem nihil existimat a se ipso fieri posse. Quoniam igitur uoluptas, si sit repletio ab ipsa fiet repletione: aut dolor, si sit egestas ab egestate nascetur. Quin etiam idem ipse in Timæo uoluptatem in sensu ponit, eamq; motum affectumq; nominat. affectum uero sensusq; motum repletionem esse uir tantus numquam diceret. Quod si quis in Gorgia legerit uoluptatem esse corporis repletionem, is attentius eum locum consideret, ac demum repperiet Platonem non id ipsum sentire. sed eam esse Calliclis uoluptuosissimi hominis sententiam aduersus quæ Socrates accerrime disputat. ¶ Verum dant hæc nobis peripatetici. nō nulli negant tamen omnem uoluptatem ab ipsa repletionem indigentiam fieri. quippe cum illa, quam nobis affert contemplatio, quæq; in mente

consistit, ex nulla fiat indigentia repletionem, ego uero & si luce clarius ostendere id possim, illam quoque mentis, quae ex contemplatione capitur iocunditatem ab ipsa repletionem originem sumere, demus tamen hoc illis, ne uideamur nimis forsitan contentiosi. sit ita sane, ut uolunt. quid tum? Nonne Plato (ut superius quoque diximus) uoluptatem in sensibus, gaudium in mente locauit? Si ergo peripatetici eam etiam in mente ponant. quid ad nos? Non enim hoc sentit Plato. Quod ergo in contemplatione percipitur, non uoluptatem, sed gaudium nuncupamus. Quod si minus a repletionem nascatur. nihil contra platonem. qui non gaudium, quod in mente est. sed uoluptatem, quae in sensibus insidet, inquit a repletionem creari, Sed instat acrius Aristoteles in eo, qui de moribus liber est decimus, probans illam quoque, quae fit in sensibus uoluptatem, non semper ab ipsius repletionem indigentia proficisci. id enim in tactu, ac gustu uerum esse uult. At uero in his, quas ex odoribus, formis, sonisque capimus uoluptatibus nullo pacto contingere. Neque enim illum qui laetatur sonis, aut formis, his ipsis, in quibus oblectatur rebus ulla ratione repleri, neque his antea egiisse, nec uero, & si uerisimilia forsitan uideantur, non tamen talia sunt. Platonem aliqua ex parte detrahere possint. Nam uerba illa platonis, quibus inquit uoluptatem ab indigentia repletionem gigni duobus (ut uidetur) modis possumus interpretari. Haec enim duo, egestas, atque appetitio, ita inuicem sunt connexa, ut alterum nequeat ab altero separari. Ea namque quibus egemus appetimus, neque appetimus quicquam, quo non ante concupiscentiam egerimus, neque quisquam est egens, quin appetat, neque appetit unquam, qui non eget. Quo fit, ut utraque sic inuicem uideantur esse coniuncta. ut alterum semper alterum comitetur. Quapropter apud excellentiores quosque philosophos haec est consuetudo, ut saepe numero egestatis nomine appetitum significant, eodemque modo & appetitionis nomine egestatem uelint intelligi. Unde recte Cicero, non caret inquit is, qui non desiderat. Socrates quoque opibus delitiisque nostris, quibus caeteri ardentissime student egere se negabat, quod eas nequaquam appereret. Epicurus autem, non qui parum haberet, sed qui plus cuperet egere dicebat. Itaque si quis uelit egestatem pellere, non pecuniae adiiciendum, sed cupidini potius detrahendum. Eodemque modo. cum Plato inquit repletionem indigentia, appetitionis repletionem intelligi uoluit. Repletur autem concupiscentia cum id, quod cupiebat assequitur. Repletio autem appetitionis nihil aliud est, nisi consecutio quaedam eius, quod in concupiscentiam uenerat. Ex his ergo, quae diximus

DE VOLVPTATE

mus. sic platonem interpretamur. Repletio indigentiae causa uoluptatis existit. hoc est cum appetitio, quae eget, quamque indigentiam appellamus, id, quod exoptauit, adeptae est, eiusque praesentia fruitur, & quasi repletur. sensibus statim ille motus innascitur, quam suauitatem, delectationem, uoluptatemque dicimus. Vnde epigramma deliacum. iocundissimum esse inquit, re amata potiri. Haec autem interpretatio cunctis in sensibus, ac etiam in mente (si quis uelit) locum habet. Quippe cum omnes sensus rem ipsam cuius cupiditas antecessit adepti, ineffabili quadam uoluptate deliniantur. Atque primus est hic respondendi modus, quo platonici peripateticorum laqueos possint effugere, & si cui forsitan uideatur haec interpretatio durior, age tentemus aliam, ne nostri uideantur illorum iaculis succubuisse. Explere igitur indigentiam quid aliud est: nisi id, quo indigeas assequi. egemus autem quibus: nisi his, quae uel salutem dum adsit nostram tueri, si amissa sit, reddere possint, uel alio quopiam modo nobis sint utilitatem aliquam allatura. Nos uero homines sumus. Est autem homo, ut peripatetici, ac stoici arbitratur id, quod ex anima rationali constat, & corpore. Pythagorici ac platonici paulisper à cæteris discrepantes, hominem esse putant diuinam quandam mentem terrenis uinculis alligatam, quo fit ut apud cæteros philosophos animus naturam ac nomen cuiusdam partis hominis habeat, apud platonicos animus noster homo totus existat. Quapropter. Socrates à Critone interrogatus, quemadmodum se sepeliri iuberet, ut libet inquit. Si modo comprehenditis me, nec ego uos effugero. Atque idem apud Platonem cum Alcibiade disputans. pluribus rationibus hominem probat nihil aliud praeter animum esse. Corpus autem non esse hominem, sed hominis. Externa uero non hominis, sed fortunae. Nec tamen animum nostrum semper & ubique existentem hominem uocitat. uerum quodiu in caelestibus sedibus uitam agit, tum deus, tum etiam daemon à platonice nuncupatur. Cui uero habitaculis terrenis includitur, ab ipsa humi natura in quamersus est humanitatis nomen accipit. Itaque Origenes platonice nobilissimum hominem in daemone, ac deum conuerti posse, & in bestias quoque migrare nonnunquam asseuerat. Seneca item Platonis plurimum studiosus animum nostrum appellauit deum in humano corpore hospitatum. Sed ii omnes, & ipse etiam Plato, Heraclitum. Empedoclem. Pythagoram imitati sunt. Nam pythagoras animum nostrum ex homine in deum transferri his uersibus asserit.

Corpore deposito cum liber ad aethera perges,
Euades hominem factus deus aetheris almi.

¶ Cum igitur (ut ad propositum reuertamur) homo sit aristotelicorū
 sententia, quod ex anima rationali constat, & corpore. ut uero Plato uult,
 diuinus quidā animus, qui terreni corporis ministerio utitur, Sequitur
 ut duarum profecto rerum animi scilicet & corporis cura nobis susci-
 pienda sit. Animi quidē (ut ille iubet) sui tantum gratia. corporis autē
 cura omnis ad animum, quasi seruus ad dominum referri debeat. Eorū
 ergo quibus egemus duo sunt genera. Indigemus enim his quæ sint
 animo, & his, quæ sint corpori profutura, Profunt uero corpori, quæ ui-
 tam, quæ ualitudinem, quæ uires, quæ formam, quæ naturam propriā
 aut reficiunt, aut seruant. Animo autem ea conueniunt omnia, quæ ad
 mores optimos, quæq; ad rerum cognitionem aliquid conferāt. His ad-
 de illa præceteris, & animo prodesse, & corpori, quæ alterutri similia, &
 cognata uideantur. Similia nāq; (ut dicitur) similibus conseruantur, &
 singula salutem propriam expetunt. Hæc ergo sunt, quibus homines in-
 digent. Quapropter, quando hæc adsunt, uel ea saltem, quæ horum spe-
 ciem quandam & similitudinem habeant, uoluptate afficimur. Si qui-
 dem quæ bona nobis esse uidentur, si præsentia sint, uoluptatem affe-
 runt. Quo fit, ut uoluptatem præcedat opinio, ut enim placet stoicis,
 nulli quicquam potest esse iocundum, nisi quod quisque sibi cognatū
 ac bonum existimauerit. ¶ Cum uero uoluptas corporis sensibus
 percipiatur. horum uero species quinque sint, erunt similiter quinque ge-
 nera uoluptatum, una quidem tangendo. altera gustando percipitur,
 odores aliam præstant, aures, atque oculi reliquas suggerunt. Atq; ii sen-
 sus ita se inuicem habent, ut ordinem quendam, & loci pariter, & naturæ
 contineant. Oculi enim purissimi sunt, & ut timæus platonicus dispu-
 tat, ac probat. Ignis lucisq; naturæ cognati. Aures secundum ordinem pu-
 ritatis optinent, atq; aeri comparantur. Nares tertium deinde tenuitatis
 gradum possident, & crassiori quadam natura concretæ, medium inter
 aerem, aquamq; continent. Deinceps uero gustandi organum crassius
 est, & aquæ naturæ simillimum. Postremo tenuitatis gradu hæ, quibus
 tangimus, partes distribuuntur. hæ nāq; ad corporis naturam accedunt
 propinquius, ac terræ crassitudini deputantur. Cernis hos quinque sen-
 sus gradatim dispositos sic inuicem se se habere. ut qui eminentiori par-
 te corporis collocantur, potiore quoque ordinem puritatis obtineāt,
 & aliis alii diuersisq; rebus cognati existant. Quod quia in his, quos in
 platonis timæum edidimus, cōmentariis latius disputauimus. sufficiat
 hoc loco breuiter attigisse. Cum ergo tangendi sensui solida quædam &
 crassiora

DE VOLVPTATE

crassiora corpora admouentur, eadē prædita humoris calorisq; natura, qua ipse quoque sensus affectus est, horum tunc præsentia corporum, quia sibi cognata sunt, quia eandem naturam habent, quia propriam eius concretionem, qualitatemq; tuentur, exultat quodammodo, ac gestit, totusq; suauitate perfunditur. Gustus uero liquidioribus (ut patet) corporib⁹ recreatur. delectatur enim saporib⁹ his, qui humoris decocti, maturiq; naturam habet. Quippe cum & ipse (ut Platonici putant) eadē proportionē concretus sit, quo fit, ut simili, & quasi suo quodam familiari accedente, cum eo suauissime conquiescat. Odorandi præterea uis odoribus iis reficitur maxime, qui inter aquæ aerisq; naturam commisti sunt, quod in pomis, floribusq; percipitur, si quidem, & ipsa eandem naturam ab origine sortita sit. Aures insuper eiusmodi delectantur sonis, qui ex purissimo aere confecti sunt, atq; ex eadem, qua & ipsa armoniæ consistant, itaq; uidemus ob naturæ diuersitatem hos remissioribus, illos uehementioribus, alios grauioribus, alios item liquidiorib⁹ concetibus delectari. Oculis autem, quod luci familiarissimi sint, ea uidentur esse gratissima, quorū natura quā simillima luce temperata est eiusmodi uero ea sunt omnia, quæ ex colorum, qui omnes à luce proficiscuntur pulcherrima temperatione resultant. Nec solum rebus his, quas sensibus haurimus ad uitam augendam reparandamq; naturam indigemus, uerum etiam ad mentis peritiam consequendam. quo efficitur, ut sensus duabus de causis, optimis quibusdam rebus, quæ extrinsecus offeruntur indigeat. tum quia sibi cognata ac similia sint. singula uero similibus conseruari perficiq; necesse est. tum quod ad rerum atq; artium cognitionem, quæ res maxime à nobis expetitur, instruere possint. Quotiens igitur ea, de quibus diximus, sensibus offeruntur, admittunturq; intro penit⁹ ad fruendum, sensuum indigentia illa, quæ antea cupidinem peperit expletur. Eaq; quam quærimus, uoluptas ex hac indigentia repletionē contingit. Hæc est igitur secunda platonice definitionis interpretatio, quam neminem arbitror, modo sanæ mentis sit, uituperaturum. quapropter de his hætenus, pergamus ad reliqua. ¶ Tres sunt aristotelicorum aduersus Platonem propositæ quæstiones, prima quæ falso uoluptatem uocauerit motionē. Alia, quæ nec repletio, nec à repletione uoluptas omnis esse possit. His omnibus non meo quidem ingeniolo nec enim tantum mihi arrego. sed his, quæ ab ipso Platone latissime disputata sunt, satis iam responsum arbitror, Postrema uero Aristotelis obiectio fuerat, quæ plurimæ uoluptates, contra Platonem, qui id negasset

bonæ honestæq; forent, cuiusmodi sunt, quæ ex actione, atq; usu uirtutum, & contemplatione proueniant. Ego uero dixerim superius à principe ac præceptore nostro propositum esse, quid huic obiectioni respondendum sit. Quæ enim in mente consistunt, uirtutesq; sequuntur, Plato noster (ut supra retulimus) non uoluptatis, sed gaudii nomine nuncupauit, quapropter quod uirtuti mistum sit, bonum esse, Aristoteli dabimus, nec tamen uoluptatem dabimus bonam esse, sed gaudium. utitur enim pro arbitrio suis quisq; uocabulis, & nomine quidem discrepat Aristoteles à Platone. re congruit. Pythagorici uero, stoici, ac cynici cum nostris re pariter, ac nomine congruunt.

Caput. v. Opiniones uariæ quid sit uoluptas. Prima opinio Aristotelis.

Aristoteles autem, ut ad eius sententiam deueniamus uoluptatis nomine utitur latius, eoq; uult non modo illam, quæ sensibus inhæreat iocunditatem, sed illam, quoque, quæ in mente consistat significari. quid uero ipsa uoluptas sit, magis annuere, quam exprimere uidetur. Veruntamen quæ de hac i septimo, ac decimo demoribus disputat, hoc quo dicam modo interpretari possumus. Tres sunt (ut Aristotelis uerbis utar) animi potestates, quarum una nobiscum plantis communis est, quam uegetandi uim nominant. cuius officia tria sunt, alere proprium corpus, atq; augere, ac demum aliud extra se gignere simile. alteram deinde naturam animæ sentiendi uim uocant, quæ nobiscum cæteris quoq; animalibus communis existit. Sensuum uero, alios intimos, alios externos esse. externi autem, qui etiam ad propositum magis pertinent, quinque sunt, uulgari prope modum diuisione notissimi. tertia uero animi uis, solis ex omni animantium mortalium genere hominibus conuenit, eumq; intellectum mentemq; nuncupat. His addit mouendi potestatem. sed eam, quod ad propositum nil ualeat, dimittamus, de prima uero animæ natura, quæ plantis conuenit philosophi ueteres diuersa senserunt. si quidem plato arborum herbarumq; animas tacitam quædam appetitionem, quem naturæ nixum uocat, habere putat. Empedocles non modo naturalem inclinationem, uerum sensum etiam plantis inesse uoluit. Anaxagoras autem, ac Democritus uoluptate doloreq; eas affici. nec sentiendi modo, sed & cogitandi, & intelligendi uim habere censent. At uero Aristoteles, nec ratione, nec omnino sensu præditas, nec uoluptatis alicuius participes arbitratur, quo fit, ut nutriendi augendiq; illa potestas nihil ad Aristotelis de uoluptate sententiam

DE VOLVPTATE

sententiam conferat. Reliquæ igitur animæ vires, quibus uoluptatem attribuit, duæ sunt. ex quibus unam (ut eius uerbis utar) intellectum, alteram sensum nominat, hisque suas actiones, quas cognitiones uocat, assignat. Intellectus igitur siue (ut latine loquar) metis, atque rationis operationem, intelligentiam, cogitationem, cõtemplationemque dici uult. Visus uero uisionem, auditus auditionem, odoratus, odorationem, gustus, gustationem, tactus denique tactionem. ut uisus quidem ipsa sit animæ uis, ac natura, qua uidere quis potest. uisio uero actio ipsa, hoc est uidere, eodemque modo in sensibus cæteris, uisionem autem (ut unum pro singulis prosequamur) duo potissimum habere principia, à quibus ueluti quibusdam causis oriatur, uisum scilicet ipsum, in quo sit, & insuper rem externam, quæ cernitur, à qua uisus excitatur, ut uideat, & uisum quidem animi uim, ac potestatem nominat Aristoteles. Quod autem uisu cernitur obiectum, uisionem uero perfectam esse dicendam. cum & animi uis optime affecta sit, & illud quoque, quod cernendum est, obiectum suapte natura sit optimum, & naturæ insuper animæ consentaneum. quod si alterutrum defecerit, uisionem imperfectam fore, utrisque uero concurrentibus in unum, perfectam. quæ uero perfecta sit uisio, eandem quoque iocundam esse, quæ perfectior, iocundio rem, quæ perfectissima iocundissimam, Uisionem igitur (ut idem sæpius repetam) quia perfecta sit, iocundam esse, perfectionem igitur uisionis iocunditatem quandam uideri. Quæ propter & uice uersa iocunditatem uisionis perfectionem esse. Cum uero iocunditas, ac uoluptas, ut ad propositum spectat, idem ualeant, effici uult, uisionis perfectionem esse uoluptatem, quodque de uisu dictum est, idem etiam de sensibus cæteris, deque ipsa mente intelligi uolumus. in cunctis enim est operatio propria. in auditu quidem, auditio, odoratu, odoratio, de cæterisque similiter. Voluptas igitur cõmuni definitione apud Aristotelem nihil aliud est, nisi perfectio quædam operationis animi, idem autem cognitionis. Cumque omnibus sensibus uoluptas inhæreat, uoluptas uisus erit uisionis perfectio. auditus auditionis. gustus gustationis, ac de reliquis eodem modo, ut cuiusque uoluptas sit propriæ operationis perfectio. Est autem apud Aristotelem perfectio duplex. altera quidem prima, annexa altera. prima uero illa est, quæ pars eius naturæ, cuius perfectio uocatur, existit, uelut anima hominis. hæc enim hominis perfectio est, & pars quædam humanæ substantiæ. annexam uero perfectionem illam dicimus, quæ cum nulla substantiæ parte existat, substantiam tamen ipsam consequitur, ac ueluti co-

mes rei ipsius, quam perficit, naturæ annectitur, atque adiungitur. cuiusmodi est in iuuentutis flore pulchritudo. nec enim pulchritudo iuuentus ipsa est, neque pars aliqua iuuentutis, sed ipsam sequitur iuuentutem, atque ornat, perfectamque reddit. uoluptas igitur cum sit operationis illius, quæ in sensibus, aut mente, consistit perfectio. quæ tandem perfectio hæc erit: prima neat hoc Aristoteles utique negabit, Voluptas enim, quæ uisu efficitur, nec ipsa uisio est, nec pars aliqua uisionis. Erit igitur uoluptas in uisu uisioni quædam annexa, atque adiuncta perfectio. Nam & si in ipsa uisione implicita sit, neque tamen uisionis pars est ulla, neque uisio tota. Alioquin absque uoluptate uisio, quam sæpe iam commemoro fieri nullo modo posset. uerum ab ipsa oritur uisione, & quasi comes cõsequitur, miscetur illi, hæret, ornat, perfectamque efficit. nam & diligentius, & perfectius quisque id agit, quod delectat. quod profecto notius est, quam ut probatione aliqua indigere uideatur. Quamobrem nõ absque ratione uoluptas operationis illius, cui competit, ut cõtemplationis, uisionis, auditionis, cæterarumque omnium adiuncta quædam perfectio definitur. quod si honestæ actionis fuerit, ipsa quoque uoluptas honesta ab Aristotele nuncupatur. si turpis, & ipsa turpis. mediæ uero, uoluptas quidem est mediæ. qua quidem in re à plerisque ueterum philosophorum discrepat Aristoteles. Alii nanque uoluptatem esse putauerunt rei cuiusdam, quæ nobis conueniat, naturam impositam sensibus, ueluti suauem mellis linguæ saporem imbibitum. Alii uero uoluptatem rei conuenientis perceptionem definire. ueluti cum gustui dulcedo liquoris apponitur, nec dulcedinem ipsam, neque liquorem, neque gustum uoluptatem appellauerunt, sed ipsam potius gustationem, hoc est dulcedinis perceptionem, quorum sententiam Auicenna probare uidetur. Nonnulli uero nec ipsam etiam suauis liquoris perceptionem uoluptatem esse uoluerunt, sed illud potius animi iudicium, quod primam sensuum apprehensionem, quam plerique phantasiâ uocant, sequatur. Primo namque sensum, quod sapor dulcis sit, nosse. postmodum quod bonus asciscendusque sit iudicare. id plerique iudicium uoluptatis nomine significari putant. Nec defuerunt, qui neque suauem sensibus impositam qualitatem, nec eiusdem qualitatis perceptionem, neque iudicium uoluptatem uocauerint. uerum commotionem quandam corporis, ac sensus, quæ quidem perceptionem ipsam iudiciumque consequitur, ueluti liquefactionem, effusionem, elationem, exultationem, petulantiam, atque his similia. At uero alii quidam ipsam membrorum suauem, & gratiam, quæ ante iudicium

fit

DE VOLVPTATE

fit. concitationem, titillationemque, uoluptatem esse iudicauerunt.

Caput. vi. Opiniones peripateticorum de uoluptate.

Ristoteles autem horum nihil uoluptatem nuncupare uide-
 a tur. Cæterum apprehensionis ipsius quandam perfectionē,
 ut prior quidē dulcedinis perceptio sit, ex hac aliud quiddā
 nascatur. eius quæ si comes, & annexa pfectio, eadēmq; uoluptas existat.
 Quid uero sit huiusmodi perfectio, quam uoluptatem nominat, nunq̄
 satis (ut uidetur) explicuit. Peripatetici autem, qui fluxerunt ab Aristo-
 tele, dum id, quod ab eorum principe obscure dictum fuerat, explicare,
 & in lucem edere uellent, in diuersas sunt sententias distributi. Nam alii
 quidem in sensibus. alii uero in eo, qui sensus sequitur appetitu uolu-
 ptatem collocauerunt. Et qui in sensibus, diuersis quoque modis Aristote-
 lem interpretantur. Etenim non nulli duas in sensibus esse putant per-
 ceptiones, quarū prima ab iis, quæ extrinsecus offeruntur in animum
 quodāmodo proficisci, ac fluere uidetur. altera uero ab animo magis
 profecta, ad ea, quæ extra sunt porrigi. Primo nanq; animus exempli
 gratia dulcedinem percipit, quæ prima perceptio ex ipsius rei, quæ ob-
 iecta est suauitate oriri uidetur. Deinde considerat se dulcedinem con-
 secutum fuisse, illam percipere, habere, eaque perfrui. atque hanc illi se-
 cundam animi perceptionem, seu cogitationē, siue meditationem, seu
 animaduersionem, uoluptatem appellatā esse ab Aristotele censuerūt,
 ut uoluptas sit illa ipsa cōsideratio, qua bonorum præsentia se frui quis
 cogitat. ¶ Non nulli non sensum, cum sese dulcedinem cōsecutum
 animaduertit offerri, & quasi erigi, & quādam uelut hilaritatem concipi-
 pere, ac per se ferre, eamque uoluptatem ab Aristotele dictā arbitrantur.
 Itaque uoluptatem esse eleuationem, siue hilaritatem animi adepti iam
 illud, quod cupierat bonum. ¶ At uero qui uoluptatem in ea parte
 animi, qua appetimus posuerunt, duas appetitus proprietates esse putāt,
 Vna quidem moueri nos, ad eaque inclinari, quæ procul a nobis sunt
 bona, nec dū illa fuerimus consecuti. Altera uero in eo, quod adepti iam
 consecutiq; sumus consistere. primam, cupiditatem. alteram, quietē nun-
 cupant, & illam quidem molestia, sollicitudine, cura, anxietate, plenam
 esse uolunt. hanc uero ineffabili quadam suauitate perfusam, eamq; uo-
 luptatem à peripateticorum principe nuncupari, ut nihil aliud uolu-
 ptas esse dicatur, nisi terminus quiddā, siue quies, appetitus in bono, quod
 iam fuerit consecutus. Vnde Lucretius. requies inquit hominū diuūq;
 uoluptas. ¶ Cæterum quid ipsa quies sit, non eodem omnes modo

exposuerunt. Alii nanque cessationem ipsam, ac ueluti finem aliquem appetendi quietem definiunt. Appetitum & enim cum id, quod cupierat bonum adeptus fuerit, ab appetendo desistere. Itaque sollicitudine & anxietate uacare, quæ uacatio quies ipsa sit, eademque uoluptas ab Aristotele nuncupata. Ideoque uoluptas est, ut isti definiunt, acquisito, quod cupitum fuerat bono, ab omni appetendi sollicitudine & anxietate uacatio. ¶ Non nulli uero peripatetici aliquid huic uacationi aliud addiderunt. Carere quippe omni molestia non dum plenam, ac perfectam uoluptatis naturam possidere. Fieri uero integram, atque absolutam, si in eo ipso statu sic omnis appetitio conquiescat, ut non modo non ulterius appetat quippiam, sed huic, quo fruitur bono totis neruis, ac uiribus hæreat, assentiatur sibi esse satis, atque in id penitus diffundatur. Est ergo, ut censent isti, uoluptas assensio, atque diffusio appetitus in id, quod possideat bonum, quo fit ut mediis in uoluptatibus liquefcere corpus totum, ac diffluere uideatur. cum omnis animi, corporisq; uis, ac motus in id, quod extrinsecus obiicitur, inclinetur, ac penitus rapiatur. Eiuscemodi uero diffusio non modo in corporis membris partibusque. uerum etiam in appetitu naturæque animi esse debet. neque enim in rem aliquam corpus nisi appetitus in pulsui animique potestate diffunditur. Quapropter & ipsum quoque appetitum animumque diffundi necesse est, atque auidissime affigi, & hære illi, quod propriæ uideatur naturæ cognoscere. Omnis igitur huiusmodi animi, appetitusque nixus, copulandi, hæredi affigendi ei, quod iam possidetur bono uoluptatem continet, nec aliud quicquam, ut istis placet, uoluptas esse uideatur, nisi assentiri, hære, affigi præfenti bono, in id que diffluere, penitusque diffundi. modo hæc intelligas in animo, in eaque animi parte, quæ appetendi uis nominata est fieri. Nam huiusmodi motus in calore quoque sanguine, spiritibus, totoque corpore reperitur, qui nec tamen uoluptas est, nec pars aliqua uoluptatis. uerum ab ea, quæ in animo est diffusionem, assensionemque, quam uoluptatem dicunt. illa quoque corporis liquefactio, effusioque ueluti uestigia quædam intimæ uoluptatis proficiscunt. Nam qualia hæc in corpore sunt, talis & in animo uoluptas existit.

Caput. vii. Quæ platoniorum cum aristotelicis concordia, & quid Plato de sensibus, & affectibus,

hæc est igitur peripateticorum de uoluptatis definitione sententia, quam ipse arbitror, ne minima quidem in parte a Platoni

DE VOLVPTATE

tonis nostri sententia discrepare, nisi quod Aristoteles latius loquitur eodem nomine uoluptatis, & eam, quæ in mente est, iocunditatem, & eam quæ in sensibus nominans. Plato uero uoluptatem uocat eam, quæ sensibus accidit. quod uero in mente est, id gaudium nuncupat. Quinetiam interdum & ipse Plato uoluptatis & gaudii nomina confundit, utroque uocabulo utens ad utrunque significandum, Nomine igitur uel nullo modo, uel uix, ac minimo discrepant, ex uero re congruante testes esse possunt non nulli Platonis libri, nec non Platonici plerique haudquaquam philosophi contempnendi. Nam Apuleius. Calcidius, Contius, Ptolemæus platonici nobiles eo, quem breuiter referam, modo Platonis sententiam obscurissimam in Timæo uerbis positam, interpretantur. sensum profecto aiunt à Platone primam animi perceptionem, quæ ab ipsa corporis passione nascatur, intelligi. Et enim rerum omnium, quæ noscendæ sunt, species quasdam ad nos fluere, sensuum foraminibus hauriri in eo, qui in cerebri uentriculis est, spiritu imprimi, atque consignari. eiusmodi rerum species in spiritu, quod quidem corpus est tenuissimum, atque perlucidum figuratas pulsare animum, atque efficere, ut illa ipsa obiecta externa, quorum hæ sunt imagines intueatur, atque percipiat. hanc animi perceptionem ab ipsa corporis passione impulsuque nasci uidemus. spiritus siquidem ab externis motus corporibus, ipse animum consimili pulsat, formatque imagine. Cum igitur eiusmodi perceptio à spiritus impulsione nascatur, consequens est eam à corporis passione, id est pulsu motionisque proficisci, quod imitatus Aurelius Augustinus Platonice bonus in eo libro, qui de animi quantitate inscribitur. Sensus est, inquit, passio corporis per se ipsam non latens animam. id est per ipsam corporis speciem sensibus haustam eiusdem quoque passionem corporis, prima quadam, & propria imagine percipi. Ex quibus fit, ut gemina corporis passione sentiamus. Nam cerebri spiritusque impulsu externorum corporum passiones apprehendimus. Passionem uero illam, quam corpus proprium extrinsecus accipit, Platonici bifariam diuidunt, quarum una leniat corpus, ac mulceat, nec tam membra, uisceraque pulset, quam palpet, atque titillet. altera uero asperius, ac durius agitet. Cum uero animus primæ illi corporis motioni, cuius mulcere proprium est, consentiat, uoluptatem fieri. cum ab altera, quam asperam dicimus, abhorreat, atque desciscat, dolorem asferunt. Assentitur autem animus corporis motioni, cum ei libenter adhæret, affigiturque. copulatur, perfunditur, atque in ea suauissime con-

quiescit. Quapropter Aurelius Augustinus uoluptatem definit appetitionis ipsius cum eo, quod amauerit unionem. Non ne & hoc idem peripatetici uoluptatem superius definire, requiescere animum, perfundi, ac penitus copulari: Quid ergo restat, cur non dicantur Platonici, peripateticique unum, atque idem de uoluptate, & dicere pariter, & sentire: Quo alio discrepant: nisi quod illi consentire animum, isti quiescere, ac sistere dicunt. immo & ob hoc nihilo discrepant nec enim quiescit animum unquam, nisi consentiat, nec consentit quidem, nisi pariter & quiescat.

Caput. viii. Quomodo peripatetici diuidant uoluptatem, & de uiribus animae.

Vid ergo Platonici, ac peripatetici de uoluptatis definitione tradiderint, & quemadmodum in idem utrorumque disputationes conueniant, satis iam arbitror declaratum. Quod uero de uoluptatis diuisione peripatetici senserint exequamur. Omnem peripatetici naturam hominis ex anima constare putant, & corpore animam uero in duas partes, ut ad propositam quaestionem pertinet, mentem uidelicet, sensumque distribui. rursusque mentem uim pariter geminam, naturamque habere. Earum profecto unam in ueritatis indagazione, alteram in consultatione, & actione uersari, atque illum (ut eorum uerbis utar) contemplatiuum intellectum, hunc actiuum nominant. illius proprium esse rerum earum, quae naturae ordine continentur, causas, proprietates, progressusque perquirere. solaque ueritatis contemplatione contentum esse. huius autem opus dici uolunt, quae agenda, fugienda ue sint, consultando discernere. Sensuum uero alios quidem intimos, externos alios uocant. Intimos (ut uult Auerrois peripateticorum interpretum acutissimus) quatuor in species diuidunt, quorum primus omnes, quae per externos quinque sensus hauriuntur imagines colligat, atque percipiat, ob idque communem sensum appellant. Altera deinde uis imaginandi ab iis nuncupata est, cuius officium sit, cum ipsa nihil persentiat imagines, quae a prioribus sensibus acceptae sunt, retinere, easque tertiae sentiendi naturae, quam illi phantasia, existimant, atque, ac cogitandi uim dicunt, afferre. cuius opus esse arbitrantur, ut iis acceptis imaginibus, quid, aut quale sit id, cuius illae imagines sint, iudicet, atque percipiat, eaque ipsa, quae discreuerit, siue coniunxerit, seu conceperit iudicando, postremae cerebri ipsius, sensusque particulae, quam memoriam dicunt, seruanda commendet. Sensus uero illos ex-

ternos

DE VOLVPTATE .

ternos qui ad id, quod quærimus magis ualent, quinque in species, quæ cunctis notæ sunt, diuidunt, eosque sic inuicem sese habere putent, ut qui eminentiorem corporis locum possident, puriores simplicioresque sint. Reliqui crassiores. Ideoque uisum auditu, hunc odoratu. odorandi uero uim gustu, hunc denique tactu puriorem uideri. Nam ad uisum lux, atque colores, Ad aures soni. Ad nares odores. Sapores ad gustum. soliditas uero, ac mollicies, calorque, & frigus ad tangendi uim pertinent, Quapropter quo lux, colorque sono, sonus odoribus, hi uero sapore. Sapores autem iis, quæ tactui subiiciuntur puriores existunt, eo uisus auditui. hic narium sensui. Sensus hic gustui, gustus denique tactui, puritate, dignitateque præstant, His autem quinque uiribus sentiendi, quinque pariter in corpore (ut illi uocant) organa atque subiecta, & quasi fundamenta quædam attribuantur. Nec aliud quicquam hæc esse uidentur, nisi corporis quædam affectiones, quas alii dispositiones, alii qualitates, non nulli complexionem nominant, quæ elementorum uaria commixtione diuersis in partibus corporis diuersæ nascuntur, ac sunt diuersorum quoque sensuum fundamenta. Alia nanque corporis affectio est, qua uidendi potestas sustinetur, ac uiget. Alia uero qua audiendi, idemque est de reliquis omnibus iudicandum præter has quinque seu affectiones, siue subiecta, quinque pariter instrumenta, solidioraque corporis membra, quibus tum sensus, tum etiam affectiones ipse inhæreant, uelut receptacula quædam adiuuenta, constitutaque sunt. oculi nanque uasculorum instar affectionem uimque uidendi recipiunt. cæteraque, ut perspicuum est, corporis membra certo quodam ordine cæteris qualitatibus, ac sensibus assignantur. His præterea membris, instrumentisque proprii quidam motus, qui cuiusque affectum intimum demonstrare uidentur, innati sunt, Itaque in ipsis animi perturbationibus, modo rubescere, modo pallescere, & alias quidem contrahi, ac rigere, alias uero diffluere, & quasi liquefcere cernimus. ¶ Ad hæc omnia, quæ longo iam ordine dinumerauimus uoluptatem, ita pertinere Aristoteles arbitratur, ut in ea mente, quam contemplatiuam appellat, perfecta quædam atque absoluta uoluptas insit. In cæteris deinde hominis partibus gradatim degeneret. Nam septem (ut putat) de causis, prima illa uoluptas, altera, quæ in actiua mente ponitur, uoluptate perfectior esse uidetur. ¶ Omnis enim, quæ ex ueritatis in da

gatione contemplationeque suscipitur uoluptas honesta est, ac laude dignissima. Cum uero mens altera de rebus agendis fugiendisque deliberat, gaudetque eiusmodi rerum electione, non omnis tamen uoluptas illa laudari solet, Quæ ex his consiliis actionibusque, quæ legibus optimis aduersantur, prouenit, merito uituperatur. ueluti si mens consilio contra patriæ, parentumque salutem. contraque ius suscepto gaudeat. cum honestis actionibus delectatur, uoluptas honesta est. cum uero mediis, illa quoque est media, quo fit, ut prima in mente unum duntaxat gaudii genus. idque laude dignum existat. In altera uero tria (ut diximus) genera. honestum, turpe ac medium reperiuntur. ¶ Illa quoque ratio, qua ille in decimo de moribus utitur, non parum ad id, quo de agimus ualet. diutius enim contemplari nos inquit, quam aliud quid uis agere posse. cumque ueritatis inquisitio firmior, stabiliorque, quam quodlibet agendi officium sit, necesse est eam quoque, quæ ex illa prouenit uoluptatem stabilior, ac perfectiorem existere. ¶ Adde quod sapientis uita contemplatioque pauciorum quam ciuilis indiget. quapropter illius uoluptas. cum ipsa quoque paucis minimisque contenta sit, proculdubio magis ex se ipsa sufficiet, ac perfectior iudicabitur. ¶ Est præterea pars ea mentis, cui naturæ contemplationem tribuimus, altera ut nemo, utique negaret, perfectior, proptereaque præstantiorem cæteris omnibus uoluptatem affert. ¶ Cumque actiua mentis motus agitatioque ad aliud quoddam, aut eligendum, aut reiiciendum feratur. primæ uero mentis contemplatio se ipsa contenta sit, nec aliud omnino quicquam præter se ipsa desideret, necessaria ratione conficitur. uoluptatem, quæ contemplationi propria est, sui duntaxat gratia desiderari. Alteram uero aliud præter se quiddam uelut finem expetere, atque iccirco primam illam admodum præstantiorem iudicandam esse. ¶ Accedit ad hæc, quod prima cuiusque pars atque perfectior, totius quasi uicem appellationemque gerit, ex quo sequitur, ut cum hominum quisque pluribus ex partibus constitutus sit, ea tamen, quæ contemplationi deputata est, quia cæteris dignitate præstet integram pene naturam hominis complectatur. eaque maxime homo, ut Aristoteles inquit, existat, quam obrem, & illius actio nobis præcipue congruit, atque ineffabilem continet uoluptatem, quæ enim natura cognatiora sunt, maiorem utique uoluptatem afferre solent.

¶ Postrema

DE VOLVPTATE

¶ Postrema uero Aristotelis argumētatio probat, propriam immortaliū deorum operationem in sola contemplatione consistere. ideoque neque quicquam in nobis præter primam (ut dixim⁹) mentem contemplationemque, atque eam, quæ ex illa oritur, uoluptatem, quod deo cognatum sit, inesse uidentur, quod si uoluptas huiusmodi, quia sola diis immortalibus conuenit, maxime diuina est, reliquis omnibus uoluptatibus præstantior merito iudicabitur.

¶ His igitur argumentationibus, ut contemplandi uoluptatem illi, quæ agendo percipitur, antepone-
 ret, Aristotēles utebatur. uerum ad eas iam, quæ quasi titillant sensus, & ad eos suauitate quadam affluunt, atque illabuntur, deueniamus. Has in duas ab Aristotele species diuisas comperimus, è quibus aliæ quidem naturales, aliæ contra naturam esse uidentur, atque naturales eas uocat, quæ cum naturam reficiant, ab omnibus, aut pluribus appetuntur. eafque pari quoque numero bifariam diuidit, quarum aliæ cunctis animalibus æque cōmunes sunt. aliæ uero singulis pro diuersitate naturæ quodāmodo propriæ, atque cognatæ. nanque quod cibum cuncta, potumque, ac ueneris usum expetunt, cōmunis naturalisque libidinis, ac uoluptatis est proprium, quod autem singula pro naturæ diuersitate singulis, certis que rebus uarie delectantur, aliis que alia gratiora contingunt, id naturali quidē, attamen propriæ uoluptati competit. nam cum id uoluptarium cuique, quod eius naturæ congruit, uideatur. diuersæ que sint diuersorum animalium affectiones, atque naturæ. necesse est differentibus animalibus ea quoque, quæ congruant discrepare. Atque iccirco certam, & quasi propriam singulis animalibus cupiditatem (ut inquit Heraclitus) uoluptatēque competere. Delectat enim quenque, quod naturæ suæ sit aptum, trahit sua quenque uoluptas. Atque hæc sunt, quas naturales appellat. contra naturam uero eas esse uult, à quibus uniuersum penè hominū genus abhorret. eas que in tria diuidit genera. Alias enim flagitiosa quadam corrupaque natura, alias consuetudine pessima. non nullas morbis, aduersis que casibus euenire. peruersitate uero naturæ contigisse scribit Aristotēles, ut mulier quædam prægnantium uiscera rescindere, pueros que uorare ardentissime niteretur, uel quod de efferatis quibusdam gentibus circa pontum ferunt. Alios enim crudis, alios humanis carnibus delectari. non nullos tradere natos inuicem, ut in conuiujs comedantur. Trogoditas uero, serpentinis carnibus uesci. Diuturna quoque cōsuetudine plerisque contingit, ut pilorum euulsione, aut unguium esu

delectentur. Sæpe etiam, aut animi, aut corporis morbis id euenit, ut ille, qui matrem immolauit, comeditque, & qui patris, ac filiaë carnibus, ut uesceretur utrunque decoxit, qui que conserui iecur ardentè concupiuit, eoque interfecto summa cum uoluptate uorauit. Nos quoque uidimus certo corporis morbo affectos, alios quidem lapillos, alios gypsum, non nullos terram, quosdam carbones, alios calcem, ut prægnantibus sæpe accidit, dentibus auidissime terere. Tria hæc contra naturam genera uoluptatum, non humani, sed ferini immanisque esse putat ingenii, unde eiusmodi uoluptates, in eo, qui de moribus inscribitur septimus, immanes appellat. ¶ Ex his, quæ hæcenus numerauimus, tria esse uidentur apud Aristotelem genera uoluptatum. prima quidem in contemplatione, altera uero in consultatione, atque actione uersatur, & utraq; sane in mente, sed diuerso quodam (ut diximus) modo consistunt, tertiam deinde in sensibus posuimus, eamque in duas distribuimus species, naturalem scilicet, & contra naturam. naturalium uero alteram communem, alteram propriam nuncupamus. immanium præterea unam corrupta, flagitiosaque natura, alteram uitiosa consuetudine, tertiam morbis contingere. primam igitur, quæ ex contemplatione nascitur uoluptatem, quod deo simillima sit, quodque non, ut homines, sed ut dii sumus, nobis contingat, diuinam uocitat. eam uero, quæ actiuae mentis est propria, honestam sane, non tamen diuinam nominat. est enim honestas non ipsa quidem diuinitas, sed perfectum quoddam diuinitatis simulacrum, atque imago. unde secunda mens, atque uoluptas à prima degenerat, quod primæ diuinitas, alteri uero diuinitatis simulacrum tribuatur. Quæ autem corpus deliniunt uoluptates, nec diuinitatis amplius, nihilque magis honestatis participes esse queunt. quippe cum honestas solius mentis decor, pulchritudo, atque ornatus existat, atqui is ornatus partiumque omnium conuenientia in mentis habitu honestas, in affectibus moderatio, in actionibus modestia, in operibus ordo. in corpore forma à plerisque platonis appellatur, habent tamen & ipsæ, quæ sensus mouent uoluptates exiguam quandam honestatis imaginem, Quæ enim ex iis mentis rationisque legibus obsequuntur, ob eamque causam moderatæ fiunt, ob hanc ipsam moderationem honesti, atque decori naturam imitari uidentur. cumque honesti appellatione hæud omnino dignæ sint, boni uocabulo ab Aristotelicis appellantur. atque effrenatiores, minusque

DE VOLVPTATE

minúsque rationis participes sunt, eas nec diuinas, nec honestas, nec denique bonas, sed uituperatione potius dignas, ac malas esse censet. cumque non adeo modum excefferint, ut ab hominum moribus ingenioque abhorrere penitus uideantur, uitiosas quidem, humanas tamen uoluptates nominat, easque in duas distribuit partes, alias enim appetitionem duntaxat corrumpere, ut qui his afficitur, appetat profecto præter rationem, & agat, neque id tamen consulto efficiat, nec agendum extra perturbationem constitutus existimet, sed quodam deinde ardore libidinis excrecente contra id, quod recta ante mens elegerat, inclinetur, atque trahatur. eiusmodi uero incontinentis animi uoluptates esse putat, alias uero non modo appetitionem, uerum etiam mentis iudicium deprauare. ut & contra quam deceat concupiscat, & id ipsum agendum bonumque mens iudicet, consultoque eligat, pro uiribus uoluptati corporis indulgere, easque, quæ sic mentem occæcant intemperantis hominis uoluptates esse probat. Omnes tamen, quas hæcenus in sensibus posuimus humanæ uidentur, At uero cum ab hominum consuetudine ingenioque alienæ uoluptates homini cuiuspiam, uel pessime nato, atque educato, uel morbis extra seposito dominantur, quoniam bestiarum potius, quam humani ingenii propriæ sint, seruiles, atque immanes appellat. Sed hæc omnes, quas sensus nobis porrigunt uoluptates, in quinque ueluti gradus, pro numero quoque sensuum ab aristotelicis digeruntur, atque eas eundem, quem & ipsi sensus ordinem tenere censent, ut uidendi uoluptas, illa, quam aures præstant, purior, ac dignior sit. aliæque similiter aliis eodem ordine puritate dignitateque præstant.

Caput. viii. Voluptates auditus, atque uisus, excellentiores sunt cæteris sensuum uoluptatibus, Itæ de omnibus sensibus, & instrumentis eorum.

St autem ratio quædam optima à Platoniorum principibus adinuenta, qua oculorum, atque aurium uoluptates, cæteris, quas corpus offert, omnibus præferunt, soni quippe, & hæc quæ oculis cernuntur figuræ, optima quadam atque aptissima partium cõiunctione conficiuntur. Id autem absque proportione fieri nequit, nec absque ordine est ulla proportio. Ordo autem maxime rationis est proprius, quo fit ut in plerisque sonis, figurisque, quibus ille cõpositionis ordo in sit, uestigiũ quoddam rationis inesse uideatur, quæ quidem rationis imago in cantuum, uocumque numeris, harmonia. in partium uero membrorumque conuenientia, pulchritudo à platonice nũcupatur, quo efficitur, ut hæc

non modo auribus, atque oculis blandiantur, sed mentem quoque rationemque his ipsis, quæ in se continent rationis uestigiis moueant. cumque maximam cum mentis naturæ cognitionem habeant, occupant eam penitus, rapiuntque, ac ineffabili quadam complent animi uoluptate, atque iis duabus imaginibus uoluptatibusque duæ quoque furoris diuini species, ut in libello de diuino furore latius disputauimus oriuntur. ¶ At uero odores, sapes, calidum, ac frigus, cæteraque eiusmodi, quæ ad olfactum, gustum, tactumque pertinent, nec harmoniam, nec proportionem, neque ordinem. multoque minus similitudinem aliquam rationis habere, aut præ se ferre uidentur. Itaque sensuum duntaxat corporisque naturam permulcent. menti uero haud nullo modo, aut uix congruunt. Proptereaque, quæ ex his proficiscuntur uoluptates, nec rationis, nec dignitatis quicquã possident, nec aliquod menti (ut ita dixerim) pabulum afferunt. ¶ Accedit ad ea de quibus paulo ante peripatetici disputabant, quod sentiendi uis, quo crassior est, eo pluribus animantibus competit. Vnde non omnibus uiuendi, aut audiendi potestas à natura tributa est. Pluribus, odorandi, gustandi forte omnibus. tangendi denique, quod omnibus animalibus in sit, nemo utique dubitaret. Eodem quoque modo horum sese uoluptates habebunt, ut aliæ quidem aliis cõmuniore, uilioreque iudicentur. uerum ex omnibus eas, quæ in gustu, tactuque positæ sunt, cõmunissimas, atque uilissimas esse constat, quapropter eas Aristoteles ferinas, seruales, absurdas esse dicit. Plato incontinentissimas atque furiosissimas. Hippocrates autem (ut superius diximus) ex illis alteram comitiali morbo similem iudicauit. Nec uero illud parum ualet, quod omnes penè, qui circa mores philosophentur, eos, qui in his duabus uoluptatibus modum excesserint, incontinentes, aut intemperantes dici uolunt. At circa reliquas uoluptates, quod magis admodum liberales sint, neque incontinentiam neque intemperantiam posuerunt. ¶ Hactenus tria, quibus uoluptas tribuitur, mentem uidelicet contemplatiuam, atque actiuam, sensusque retulimus, At uero post sentiendi uires, affectiones ipsæ, membraque corporis, quæ sensibus subiacent disponuntur, quæ cum nec delectationem, nec molestiam per se ipsa percipiant. Ipsi tamen motibus concitationibusque corporeis, quibus aut iocunditas, aut dolor. infertur sensibus, subiiciuntur. Vnde fit, ut ipsa quoque membra uoluptatis intimæ uestigia quædam tenere uideantur. Atque hanc ipsam uiscerum, partiumque corporis agitationem, quæ intra gaudendum

DE VOLVPTATE

gaudendum dolendumque fit, plerique philosophorum ueterum uoluptatem, ac dolorem appellauerunt. Alii uero ipsam naturæ manifestam sensibus refectionem, uoluptatem eius autem, quod naturæ proprium est, resolutionem, imminutionemque dolorem esse censerunt. Cæterum præter has intimas motiones externi quidam gestus, qui occultarum affectionum signa præbeant, subsequuntur, nec defuerunt, qui ea ipsa signa uoluptatis, dolorisque nomine nuncuparent. Sed huius opusculi breuitas exigere uidetur, ut Aristotelicæ disputationi finem imponamus. Idque iam fiet, si hoc prius admonuerimus, ut quotiens in hac ipsa disputatione uoluptas à nobis in mente posita est, intelligatur in ea mentis parte, quæ appetit, & uult quippiam poni. mentis enim pars una cogitat, consideratque, altera meminit. tertia uult, & si aliter diuidi queat, hæc tamen ad præsens sufficient. Nec est aliud quicquam mentis uoluptas, nisi illa ipsa perfecta, gratæque assensio, qua uoluntas in eo, quod mens considerat, utpote familiari, ac sibi proprio penitus conquiescit.

Caput decimum. Opiniones stoicorum, aliorumque, de uoluptate, omnibusque affectibus.

Aec igitur ad Aristotelis sententiam satis esse debent. Ad stoicos deueniamus, Stoici igitur quorum princeps Zeno extitit, gaudium non secus, ac Plato definiunt, uoluptatis uero, ac lætitiæ nomen confundunt inuicem sæpius, atque idem utroque nomine disputando designant. Cum enim ita mouemur, ut in bono simus aliquo, dupliciter id contingere putant. Nam cum ratione mouetur animus placide, atque constanter id gaudium dici uolunt. cum uero effuse inaniterque exultat, lætitiæ gestientem uoluptatemque nuncupant. quam ita definiunt irrationalem animi elationem existimantis magno quodam bono se frui. quanquam Cicero secundo de finibus iis nominibus ita nos latine uti uult, ut gaudium, lætitiæque sola in mente consistant, uoluptas uero cum sensibus præcipue tribuatur, ad mentem quoque transferri possit. Esse lætitiæ mentis elationem existimantis se magno bono frui, gaudium uero rationalem mentis elationem, uoluptatem esse illam, quæ sensibus percipitur, suauitatem eamque ad mentem quoque transferri posse, atque eam semper in mente esse uituperandam.

Hæc ille cum de philosophia disputat, cùmque harum rerum differentiam exprimit. Reliquis uero in locis uoluptatis nomen, & pro gaudio, & pro lætitia sæpius ponit. ¶ Aristotèles autem à Cicerone, ac stoicis plurimum dissentire uidetur, cum nec gaudium neque uoluptatem aliquam lætitiã dici uelit. Nam cum in eo, qui de moribus secundus inscribitur, affectus dinumeraret, lætitiã interposuit. Adiecit deinde eos esse affectus, quos uoluptas, aut molestia sequitur. quo fit, ut uoluptas apud Aristotelem affectus esse non possit, alioquin falsum esse, quod Paulo ante dixerat necesse est. Nam cum uoluptas se ipsam sequi nequeat, qui eam affectum uocauerit, is uoluptatem omnes affectus sequi, quod posuerat Aristotèles, negare uidebitur. Præterea, cum in eodem secundo affectus animi motus appellauerit, In decimo uero uoluminis eiusdem uoluptatem nullo pacto motum uocandam esse demonstrat, quis non intelligat Aristotelem eam esse affectum penitus negauisse? Cum ergo uoluptas huius sententia, neque motus, neque affectus sit, Lætitiã uero affectum esse uoluerit, necessaria ratione concluditur, uoluptatem atque lætitiã inter se admodum discrepare. Nec uero lætitiã apud peripateticos talis est, ut animo dum bono præsentis fruatur, adsit. esse nanque illam animi motum, nemo inter peripateticos dubitat. Et enim affectus, cum appetitus passiones quædam ab iis definiantur, passio uero eorundem opinione fluxus, motusque existat, motiones erunt. Itaque & lætitiã affectus existens, necessario motus esse uidebitur. Animus autem id iam quod cupierat consecutus, non amplius mouetur quidem, sed cessat concitatio omnis appetendi, atque in eo, quod adeptus est bono suauissime requiescit, quo circa ab appetitu dum fruatur affectus, omnes qui circa id ipsum, quod adeptus est, uersantur, amouere oportet. Ergo & ab illo cum bono aliquo fruetur, lætitiã amouebimus. ¶ Quid sit ergo lætitiã, quærat forte quispiam, si nec uoluptas, nec gaudium est, nec in appetitu dum fruatur præsentis bono consistit, & si id non satis ab Aristotelicis explicatum fuerit, in hunc tamen modum arbitror me haud quamquam absurde Aristotelem interpretaturum. Cum nobis quispiam, quod bonum appareat, obiectum est, id primum iudicat animus capiendum, tum appetitus ad id ipsum, quod iudicatum fuerit inclinatur, quam cupiditatem, seu libidinem dicimus.

Deinde

DE VOLVPTATE

Deinde inquit animus ipse secum, possit ne facile quod cupiat adipisci, quam curam, sollicitudinemque uocamus, quod si minus consequi se posse comperiat, tum hæc ipsa opinio diffidentia dicitur, quam sequitur desperatio. idest cum non amplius expectat se eo, quod cupiat, facile fruiturum. Oritur hinc tristitia. idest desperantis, diffidentisque animi depressio, atque abiectio. quãquam hæc in uultu non minus, quam in animo ab iis, quibus latine loquendi cura est ponitur. Sin autem crediderit quis se id, quod cupit, facile consecuturum, hæc ipsa fides confidentia nuncupatur. Spes deinde confidentiam sequitur, idest futuri boni firma, ac facilis expectatio. Nascitur hinc lætitia erectio quædam atque elatio animi sperantis se absque ulla dubitatione, quod petierit, possessurum. Et enim certa confidentia, spesque firmissima, & ipsius, quod speramus uehemens consideratio id ipsum, quod petimus ita animo representat, ut non multum absit, quin id omnino præsens esse uideatur. Quo efficitur, ut quiddam uoluptati simillimum, ex hac ipsa spe, & cogitatione nascatur, eamque ipse lætitiã Aristotelem uocauisse arbitror imaginem quandam futuræ uoluptatis, ac speciem. quam Lucretius epicureus guttam ueneris appellauit, quod sit exigua quædam, ac leuis amata rei perceptio. uoluptas uero perfecta absolutaque rei desiderata (ut Platonice loquar) fruitio. Qua propter, & idem ipse Lucretius in quarto de natura rerum libro cum de hac prima gutta ueneris loqueretur, ait

Nanque uoluptatem præfagit muta cupido.

Hinc uenus est nobis, hinc autem est nomen amoris

Hinc illa te primum ueneris dulcedinis in cor

Stillauit gutta, & successit feruida cura.

Id est cum ipsa cupido, quam amorem uenereum nominamus, muta idest, ad huc latens, atque intimo motu, se cum ipsa (ut ita dicam) considerans ob ipsam spem, ac confidentiam præsentit, ac uelut prægustat futuram uoluptatem, In ea statim prima illa gutta ueneris oritur, quam lætitiã nominamus. Sit igitur apud peripateticos lætitiã suauis quædam futuræ uoluptatis ex ipsa spe nata præsensio, & qualis est in appetitu uoluptas, dum fruitur, talis in eodem quoque dum sperat, lætitiã. Atque hæc est de huiusmodi nominibus, lætitiã, gaudio, uoluptate inter Platonem, Aristotelem, Zenonem, & Marcum Tullium controuersia. Sed utantur suis, ut placet, nominibus, nos ad stoicos redeamus.

Est autem perturbatio (ut stoicis placet) auersa à recta ratione contra naturam animi cōmotio, eamque ab opinione nasci putant. Nā simul ut obiecta cuiuspiam species est, Id aut malum pestiferumque, aut bonum animus opinatur. Ex hac autem opinione quatuor animi perturbationes proficiscuntur. Nam quæ nobis obiiciuntur, seu mala illa quidem, seu bona sint, aut futura, aut præsentia esse uidetur. Quod si mala quædam futura animus cogitauerit, ab his statim declinare conatur. Quæ declinatio si cum ratione fiat, cautio appellatur, eaque nec perturbatio est, nec à sapientis animo aliena. Quæ autem sine ratione, & cum exanimatione humili atque fracta, nominatur metus. Est autem metus à ratione auersa declinatio, siue futuri mali sollicita expectatio. Cum uero iam illud, quod malum uidetur, impendet, præsentiaque animum afficit, ea perturbatio, quam siue agritudinem, seu dolorem nominant, oritur. agritudo uero est animi aduersante ratione contractio, præsentis autem mali sapientis affectio nulla est. At cum species cuiuspiam, quod futurum bonum appareat, offertur ad id adipiscendum, impellit (ut stoice loquar) ipsa opinio. Id cum constanter, prudenterque fit, eiusmodi appetitionem appellamus uoluntatem, eam illi putant in solo esse sapiente, nec ullo modo perturbationem dici debere. quam sic definiunt, uoluntas est, quæ quid cum ratione desiderat. quæ uero ratione aduersa incitata est, uehementius ea libido est, uel cupiditas effrenata, quæ in omnibus stultis inuenitur. At cum ita mouemur, ut bono fruamur aliquo duobus id modis contingit. nam aut grauius & tranquille mouetur animus, idque gaudium uocant. Cum autem leuiter effuseque gestitum illud lætitiā gestientem, uoluptatēque nominant, quam cum definierint irrationalem, & gestientem animi elationem existimantis se magno bono frui, Cum illis peripateticis, quorum opinionem superius, cum de aristotele loqueremur, secundo loco retulimus consenserunt, utrique enim in hoc congruunt, ut uoluptas sit ipsa animi elatio existimantis se maximum quiddam bonum consecutum. ¶ Diuidunt autem stoici uoluptatem in partes plures. nam quinque in sensibus, quatuor in mente, dum sensibus assentitur esse censuerunt. quæ sensus mouent nec distincta nomina, neque propria apud stoicos habent præter eam, quæ auditu percipitur, hanc siquidem delectationem illi uocant, atque ita definiunt. Delectatio est uoluptas suauitate auditus animum deliniens, reliquæ uero cæteris sensibus blandiuntur,

uerum

DE VOLVPTATE

uerum præter eas, quibus corpus afficitur, quatuor ad inuentæ sunt, quæ in mente quoque, postquã ab appetitione deprauata est comperiuntur. Hæ uero sunt oblectatio, effusio, iactatio, maliuolentia. Est autem oblectatio animi inclinatio ad uoluptatem emolliens. Neque hanc quicquã aliud esse arbitror, nisi ipsam mentis mollitiem, atque assensionem, qua illi, quam sensus porrigunt suauitati libentissime iungitur, consentit, parer, atque obsequitur. effusionem uero definiunt uirtutis animi remissionem, ac dissolutionem. Nec enim solum mens ipsa mollitie quadam, ut sensuum uoluptatibus pareat, inclinatur, & trahitur, quod per oblectationem fieri diximus. Verum etiam quod maius est, omnis mentis nostræ uis, omnisque intentio præsentis boni dulcedine deliquescit, ac diffluit. sese que ad id fruendum effert, penitusque diffundit. Hanc igitur stoici nominant (ut arbitror) effusionem. Sequitur deinde iactatio, uoluptas gestiens, & se efferens insolentius. Hic quoque mentis est morbus, cum ei, quod bonum apparet, possessione exultat, & inaniter gloriatur. Maliuolentia uero est uoluptas ex malo alteri sine emolumento suo. Nam cum ob utilitatem propriam alterius malo quis afficitur uoluptate, uideatur potius beniuolentia in se, quam ulla in alios maliuolentia hoc perpeti. Quapropter merito particula in, definiendo illa adiuncta est sine emolumento suo.

Caput. xi. Cyrenaici de uoluptate, quæ sit finis.

Aec igitur de stoicorum sententia dicta sufficiant. Cyrenaicos hanc philosophos audiamus, qui ab Aristippo Socratis discipulo fluxerunt. Cyrenaici duas posuerunt perturbationes. dolorem, & uoluptatem. hanc lenem motum, illam uero motum asperum appellantes. nihil differre à uoluptate uoluptatem, neque plus altera mulcere alteram. atque hanc quidem omnes animantes adsciscere, illum autem aspernari. uoluptatem uero corporis intelligunt, quam & finem esse dicunt, non eam, quæ in statu sit, & in doloris priuatione consistit, & ueluti à perturbatione quietem agit, quam suscepit Epicurus, finemque constituit. testimonio putant esse nobis finem haberi uoluptatem quod à pueris hanc nobis natura conciliauerit, etiam absque iudicio rationis, cum animi iudicium, nec consuetudine aliqua deprauatum est, nec opinione informatum, quo fit ut solo nature instinctu uoluptatem summum bonum existimare uideamur. Cum que illa fruimur, nihil aliud præter eam inquirimus, quasi expeten-

dorum omnium, ultimum extremum, summum, ac finis existat, neque est quicquam, quod æque ac dolorem naturaliter fugiamus: itaque uoluptatem maxime omnium expetimus. uoluptatem præterea bonam esse etiam si à turpissimis rebus proueniat. & si. n. facta sit, uoluptatē tamen per se ipsam esse eligendam, bonumq; existimandam, porro illa doloris abiectio, quam tuetur epicuruseis non uidetur uoluptas esse, neque priuatio uoluptatis dolor, utraq; enim esse in metu constituta, neque tamen corporis solum esse uoluptates, uerum animi etiam, quæ. s. ex præteritarum rerum recordatione, uel spe futurorum bonorum, uel disciplinarum studiis percipiuntur. Longe tamen esse præstantiores corporis, q̄ animi uoluptates. Deterioresque corporis dolores, q̄ animi uirtutes uero & omnino quicquid aliud præter uoluptatem sit eius gratia bonum, & expetendum esse. Et quæcūque mala uidentur doloris causa mala, fugiendaque uideri. Solam profecto uoluptatem propter se bonam, atque expetendam, dolorem uero propter se malum, ac reiiciendum. uoluptatem quoque & dolorem ex assensione, & compassione animi ad corpus contingere. Corpus nãq; uariis diuersisque motibus agitari. his uero si lenes, blandiq; sint, assentiri animum atq; id esse uoluptatem. Sin autem asperiori quadam corp^o passione pulsetur, contrahi animum, & compati, atque dolere, Quamobrem in hac doloris uel uoluptatisq; definitione, cum plerisq; platoniorum, peripateticorumq; consentiunt Dissentiunt tamen cæteris non nullis in rebus, ut ex iis, quæ retulimus esse potest perspicuum, & eo in super, quod nec suaue quicq̄, nam nec in suaue opinabantur. cæterum cuius uis rei, uel nouitate, uel uarietate, uel satietate letari alios, alios angere,

Caput. xii. Opinio eudoxi q̄ uoluptas sit summum bonum.

Adem ferme est Eudoxi Architæ auditoris sententia. iis enim quas ponam rationib⁹ uoluptatem summū bonum probat. quod expetendum est inquit iç bonum uidetur, Quod uero magis expetitur melius, Quod deniq; maxime id maximū, ac summū esse bonum, nemo utiq; dubitaret. Voluptatem uero præcæteris expeti, è duobus patere arbitratur. Nam nihil est ex omnibus, quod uehementius, ardentiusq; q̄ uoluptatem uiuentia concupiscant, Nec bonum est aliquod præter eam, quod ab omnibus expetatur. Voluptatem quippe non solum homines, uerum cætera quoq; animalia omnia, infâtes præterea statim, ut nati sunt. Iuuenes deinde, ac senes affectant. Nihil autem è cæteris

DE VOLVPTATE

è cæteris bonis, quod ab iis omnibus appetatur reperiri pōt. Item q̄ est secundum naturam maxime, summum id esse bonum nemo uel indoctus negaret. uoluptatem uero potissimum naturæ congruere, ex his patebit, quod hac gignantur animantes, ipsique adeo generationi necessaria sit, ut plerique ueterum philosophorum plantas quoq; inuicem utriusque sexus commistione coire, ac per uoluptatem gignere, furculosque emittere disputauerint, quodque eam uiuentia uix in lucem edita euestigio concupiscant ante, quam, aut aliud quicquam appetant, aut consilio aliquo id, quod quærunt eligere ualeant, uoluptatis præterea illecebris ab ipso nutricis lacte, per omnem uitam nutrimur, educamur, atque augemur, huius delitiis erudimur, huius in gremio uitam agimus, hæc cunctis sensibus innata est, ac uelut esca omnia uitæ necessaria perficiuntur officia, neque enim, aut quæ pestifera sunt expellimus, aut quæ utilia sine uoluptate consequimur. quapropter maxime naturæ congruere, ac generi nostro familiarissima (ut Aristoteles inquit) esse uidetur. ¶ Præterea bonum, quo latius est, eo diuinius est existimandum, cumque uoluptas omnibus animantibus competat, cunctisque bonis immista sit. quis eam dubitet latissime patere, & ubique diffundi, nec ulla sane uirtus est, quæ cæteris omnibus uirtutibus insit, aut cunctis animalibus natura conueniat. uoluptas autem omnibus uirtutibus immista est, nec ulla omnino uirtutum absque uoluptate inueniri potest. Ipsa uero uoluptas absque uirtute in pluribus reperitur, nec esse potest ulla boni sine uoluptate possessio, ex quibus concluditur eam cunctis bonis infusam, proptereaque amplissimam, optimamque existere. ¶ Insuper nihil est præter uoluptatem, quod non ob aliud quiddam expectamus. Immo quod maius uidetur obeam ipsam reliqua omnia concupiscimus, nec enim aliam ob causam ullam, quod bonum est affectamus, nisi ut eo tandem, si fieri ullo modo potest, acquisito fruamur, fruitionis ergo (ut ita loquar) gratia bona omnia perquiruntur, uoluptas autem, cum nihil aliud sit, nisi suauissima quædam acquisiti iam boni fruitio, quis neget, eius gratia bona reliqua desiderari, nec ullus est, qui boni quippiam appetat, nisi, ut id ipsum pro uiribus consequatur, nec consequi uult, nisi ut possideat, atque in eo suauissime requiescat, suauis autem illa quies, siue quietis illa suauitas, qua bonum iam nacti perfruimur. uoluptas ab omnibus pene philosophantibus nominata est, eiusque gratia ut probauimus,

bona omnia desiderantur, nec ulli uoluptas unquam potest contingere, nisi prius, quod cupierit, bonum consecutus sit, quo fit, ut uoluptas bonorum adeptio sequatur. cumque id, quod aliud necessario sequitur, eius quoque finis existat, necesse est uoluptatem eum profecto finem, cuius gratia bona omnia petamus, existere. duo sunt igitur in Aristippi, eudoxique disputatione præcipua, quod uidelicet uoluptas corporis potior sit, quam animi. quodque in ipsa corporis suauis commotione omnis beatitudo consistat.

Caput. xiii. Rationes Aristotelis contra Aristippum, & Eudoxum de uoluptate præbent uoluptatem mentis potiorē esse corporis uoluptate.

T Aristoteles aduersus utramque sententiam rationes uerissimas probatissimasque contexit. In primisque pluribus rationibus potiorē esse animi, quam corporis uoluptatem demonstrat. Ex omnibus enim corporis uoluptatibus uehementissimæ sunt, quæ tangendo, ac gustando percipiuntur. harum uero ea natura est, ut absque indigentia, aut nullo modo, aut certe uix corpus mouere possint. unde Socrates cibi condimentum famem esse dicebat, potiois, sitim. omnis autē indigentia, cum naturæ inimica sit, dolorem affert, cumque eiusmodi uoluptates sine indigentia fieri nequeant, necesse est doloris semper participes esse. proptereaque nec integras, neque puras haberi, præsertim cum poenitentiam, facietatem, morbosque pariant. animi uero uoluptas nullam penitus egestatem mistam habet, ob eamque causam nec doloris est particeps, nec ulla facietate, aut molestia mentem afficit. Quid: quod sensuum delectationes, quo magis, atque auidius hauriuntur, eo citius in contrarium recidunt. mentis uero gaudium, quo magis queritur, eo maius perfectiusque habetur.

Præterea uoluptatis causæ, ac uelut principia, duo sunt, ipsa uidelicet animæ uis, quæ motum eiusmodi recipit, idque in super, quod extrinsecus nobis obicitur, illud quidem uoluptatis subiectum, hoc obiectum nominant. suauitatis corporeæ subiectum est sensus, obiectum uero, corporis qualitas, atque natura, quam sensibus haustæ species offerunt. eius autem, quo animus fruitur, gaudii subiectum quidem mens, obiectum, res incorporea, simplex, absoluta, æterna, ueritasque existit. quo igitur huius, quam superioris illius uoluptatis principia diuiniora sunt, eo hæc est, quam illa, perfectior. Et (ut disputat auicenna) sensus rerum, seu superficies, siue proprietates quasdam extrinsecus attingunt, nec rebus

DE VOLVPTATE

nec rebus ipsis, sed earum potius imaginibus copulantur. mens autem intimam atque absolutam naturam eius, quod obiectum est, inspicit, atque ita cum eo, quod considerat copulatur, ut uel è duobus unum (ut uult Auerrois) fiat, uel (ut Aurelius augustinus iquit) indissolubili conuexione cohaereant, qua comprehensione, coniunctioneque maior admodum menti, quam sensibus, qui id assequi nequeunt, uoluptas contingit. ¶ His adde, quod mentis natura una semper, eademque existit, & iccirco idem sibi semper simile, ac proprium est. ex quo sequitur, huic idem semper esse iocundum, eandemque uoluptatem adesse. Corporis autem natura, aut nunquam eodem in statu permanet (ut Eraclitus, & Plato uolunt) aut breui in multas affectiones transfertur (ut Aristoteles putat) aliasque alia eius qualitas est, quapropter neque idem omni tempore corpori congruit. quodque nunc secum natura consentire uideatur, statim, aut certe paulo post dissentit, & dissidet, nec illi ob id idem semper est uoluptarium. quibus profecto intelligitur, mentis uoluptatem certam, & stabilem. corporis uero breuem, fluxam, ac fragile esse. ¶ Sensus item praesentium duntaxat suauitate rerum mouentur, nec ex aliis rebus ullis, nisi corporeis, uoluptatem suscipiunt. mens autem praeteritorum memoria, futurorum uero spe, praesentium contemplatione similiter delectatur, nec solum eorum, quae carent corpore, uerum etiam ipsorum corporum cognitione gaudere potest. ¶ Cumque animus, pars hominis omnium praestantissima sit, nemini dubium esse potest, quin id, quod menti consentaneum est, homini cognatius similiusque, quam quod sensibus conuenit, iudicari debeat. quod autem cuique cognatissimum est, idem proculdubio iocundissimum, ex quo intelligitur, animi gaudiu corporis dulcedine, maius ac praestantius esse. ¶ Accedit ad haec, quod animus indiuiduus est, ac simplex, cognitio quoque ueritatis pariter indiuidua. uoluptas ergo mentis, cum ex his duobus uelut quibusdam causis profluat, simplex esse uidebitur, nec se ipsa minor maior ue fieri posse, quippe cum nec eius principia uarietatem eiusmodi patiantur. sensus autem per membra disseminati, distributi que sunt, propterea que multiplici uarietate concreti, obiecta quoque sensuum nihil aliud esse uidentur praeter formas quasdam, qualitatesque corporum, quae ex quadam partium ipsarum conuenientia proficiscuntur, ut figurae, colores, soni, odores, caeteraque eiusmodi. cumque ea ipsa corporum proportio, qua sensus mouentur, proportioni quoque sensuum consona, ac similis est, asciscunt eam sensus utpote sibi propriae, familiareque, ac bona, uoluptateque;

afficiuntur. cū uero eiusmōi corporū harmonia magis minusq; ad sensuū harmoniæ similitudinē accedere possit, cōsequens est, ut sensus eiusdē quoq; corporis pportione maiorē alias, aliasq; minorē suscipiat uoluptatē. id aut in cantibus, ac sonis intueri licet, eodē nāq; tēporis (ut ita dixerim) momento, eadē ipsa, q̄ ex eodē quoq; cantu p̄cipitur delectatio uocibus, mō suauius, mō absurdius editis uehemētior, remissiōrque efficit. cū igit uoluptas animi simplex, imutabilisq; p̄maneat, corporis aut delectatio mista sit, ac maior, minorq; fiat, nemo sanæ mentis illā hac p̄stantiorē esse, p̄fectiorēmq; negabit. ¶ Postrema uero ad id ipsū Aristotelis argumētatio sic patet, quæ p̄ se ipsa expetunt (inquit) iis, quæ alterius gratia, potiora uident. gaudiū uero mentis, p̄ se ipsum amari, ex eo potissime declaratur, q̄ mens, eiusq; motio ceteris omnibus, q̄ nobis insunt, dignitate magnope p̄stāt. unde seq̄r, nihil nobis ī esse, ad quod illa, uelut ad finē aliquē referamus, eadēmq; ratione, neq; eā, q̄ illis inhaeret, uoluptatē p̄ aliud quippiā appetemus. ¶ Voluptatē uero corporis triū p̄cipue rerum causa concupiscimus. horū sane unū est, mens. naturæ indigentia reliquū. postremū dolor intimus, atq; p̄petuus. Et. n. cū deteriora ad illa, q̄ potiora sunt, natura retulerit, ut esset inexplicabilis quidā ordo rerum, ac partium inter sese p̄fecta connexio, necesse est, corporis quoq; sēsus, eorūque mot⁹ ad mentē uelut ad dominā, regināmq; referri. ¶ Deīde (ut supra etiā diximus) ob eā causā tam uehementē sensibus natura uoluptatē ingenuit, ut huius illecebris ad ea, quæ uitæ necessaria sunt cōparanda, p̄p̄siores efficerentur. id autē ex eo maxie patet, q̄ q̄ diu id, quo natura indiget, in corpus admictimus, huiusmodi suauitate mouemur. postq̄ uero omnis naturæ egestas expleta est, nōmō nullā amplius uoluptatē gustamus, sed q̄ maius est, aut p̄cinitētia, aut fatietate afficimur. Id uero ea de causa natura institutū arbitror, ut quēadmodū uoluptate allicimur ad idigentia depellendā, sic p̄cinitētia ac fatietate absterreamur, nec ultra quam opus sit, admittentes naturam lædamus. ¶ Doloris quoque occulti leniendi causa (ut septimo de moribus disputat Aristotēles) iocundum corporis motum, ueluti medicinam quandam appetimus. Neque enim manifesti modo, uerum etiam occulti quidam, mediique dolores contingunt. uiolenti quippe motus, qui extrinsecus inferuntur, manifestam dolorem efficiunt. Naturales autem, quæ intus fiunt agitationes, tacitum, atque medium. Inesse quidem nobis perpetuos arbitratu naturæ spiritus, sensuum mentisq; motus. Nam & continet anima corpus, alitque, & gignit
a mēbris

DE VOLVPTATE

à membris præterea corporis ipsius ad membra humorem spiritum
 que alterno, ac perpetuo motu transfundit. utitur deinde ad sentien-
 dum corporis instrumentis, sensibus quoque ad contemplandum.
 Rationabile uero esse uidetur, hos tantos, tam uarios, tamque perpe-
 tuos motus naturam defatigare, atque occulto quodam (ut ita dixe-
 rim) dolore afficere, quem iccirco minus aduertimus, quod hunc
 à primo ortu dolorem ad extremum usque diem perpetimur. Igitur
 diuturna consuetudo sensibus eum quodam modo familiarem effi-
 cit, ac mentis intentionem dissoluit. Cæterum ab ipsa rerum artifice,
 ac magistra natura institutum est, ut quod diuturna illa consuetudo
 deleuit, ne ob eam negligentiam animal deperiret necessario quo-
 dam, cæcòque instinctu excitetur, quo quasi coguntur omnia, ut uo-
 luptatem corporis intimo huic dolori oppositam ueluti medicinam
 concupiant. Quapropter, & illi quoque, quibus nulla penitus ma-
 nifesta egestas accidit, ob hanc tamen insitam cæcàmque indigenti-
 am uoluptatem affectant. quo fit ut uerissimum sit illud Platonis,
 de quo superius disputauimus, omnem scilicet uoluptatem ab ege-
 stas expletione proficisci. Nam quibus nulla aperta egestas appa-
 ret, his intima, & occulta, quandiu uiuunt deesse nunquam potest.
 Eaque ipsa de qua differimus insita indigentia iuuenibus potif-
 simum melancholicisque contingit. illis profecto quoniam ob au-
 gendi, perficiendique corporis necessitatem plurimis uehementibus
 que motibus concitantur. quibus accidit, ut maiori egeant medici-
 na, maximèque omnium hac de causa uoluptates sequantur. Qui-
 bus uero atra bilis, quam græci *μελαγχολία* dicunt dominatur. cor-
 pus (ut inquit ille) iugiter consumitur, atque ob eius humoris uehe-
 mentem siccitatem arroditur. Proptereaque, & ii magnopere uolu-
 ptatibus obsequuntur. quapropter iuuenes, ac melancholici maxime
 omnium incontinentes, atque intemperantes esse solent. ¶ Medi-
 us uero dolor fames, atque sitis, & quæ uis alia corporis concupiscen-
 tia dici potest. neque enim latens hic penitus dolor est. neque aper-
 to, aut uehementiori motu corpus excruciat. unde medius non imme-
 rito nominatur, cuius quoque pellendi gratia, ut nemo non uidet,
 uoluptates expetimus.

Caput. xiiii. Rationes Aristotelicæ contra eosdem, quod uoluptas
 corporis non sit summum bonum.

Ongo iam ordine declarauimus Aristotelis sententiam iudicantis uoluptatem animi, corporis suauitate præstare. Restat nunc alia aduersus Eudoxum, Cirenaicosque Aristotelis disputatio, qua corporis uoluptatem summum nullo pacto esse bonum demonstrat. ¶ Summum profecto bonum philosophorum omnium auctoritate eiusmodi esse debet, ut nec præter ipsum melius quippiam sit, nec ipsum ullo modo ad aliud referatur, uoluptas autem corporis, mentis gaudio (ut paulo ante monstrauius) admodum deterior est, eiusque gratia, cæterorumque (de quibus diximus) desideratur. Insuper quod per se summumque bonum est, semper atque omnibus bonum expetendumque uideri debet. omnibusque eius ex partibus approbandum. neque tamen omnis corporis delectatio, neque semper, neque à cunctis expetitur. Nam quod uni uoluptatem, molestiam alteri sæpenumero præstare solet, quæque pueris grata, uiris molesta uidentur, quodque sobrii dum sumus concupimus, postmodum saturi effecti eius etiam aspectu nauseamus. ¶ Ad id quoque facit, quod ea summi boni natura est, ut quicquid agimus, id eius gratia, quasi necessitate compulsi penitus eligamus. Hunc autem plurima laboriosissima negocia sunt, periculorumque officia quadam plenissima. quæ & si certo sciamus nullam nobis uoluptatem corporis allatura, honoris tamen, aut honestatis, aut mentis gaudii gratia, suscipere non dubitamus. quin & ad mortem fortissimi, ac sapientissimi plurimi uiri certam se se pro honesto, pro patria, pro parentibus contulerunt, quos si quis dixerit ea suauitate corporis irretitos, aut libidine inflammatos effecisse, aut horum iudicio uulgi, ac bestiarum opinionem, impetumque prætulit, Is profecto stultissimus est omnium iudicandus. ¶ Potest præterea qui uis frui corporis uoluptatibus uel abiectus quisque non minus quam optimus. At felicitatem nemo diceret abiecto competere. Nec rationabile est uilissimos, ac semiuiuos homunculos æque, ac magnos sapientesque uiros beatos asserere. ¶ Item cuiusque naturæ summum illi proprium esse debet, uoluptas uero corporis, cum uix quoque uiuentibus bestiolis communis sit, nullo pacto summum hominis bonum iudicari debet. ¶ An uero summum bonum tu dixeris id, quod ne bonum quidem esse uideatur. quæ uero turpis, quæ pessima, quæ pestifera sit inanis hæc sensum elatio à Platone nostro superius satis arbitror præuasum. ¶ Quo autem Eudoxus, atque Aristippus potissimum nitebantur, quod uidelicet uoluptas

DE VOLVPTATE

luptas corporis ab omnibus expetatur. id Aristotelicis parum ad id, quod probare contendunt, ualere uidetur. esse nanque putat uarias diuersorum corporum affectiones. propterea quæ his natura cognata sint, atque ob eam ipsam cognationem, uoluptatem pariant, inter se plurimum discrepare. ex quo intelligitur uarias ad modum differentesque diuersis animantibus uoluptates contingere. quod si omnes corporis uoluptates percurrens, nullam tandem, quæ ab omnibus summopere cupiatur inuenies. mentem uero, aut in omnibus unam, aut prorsus simillimam esse constat. Ideoque quod mentis proprium est, id omnium mente utentium proprium cognatumque uidetur. Mentis autem proprium est ueritatis indagatio, atque cognitio. Id igitur cunctis hominibus consentaneum, ob idque desiderandum esse patet. Quapropter omnes (ut Aristoteles inquit) homines scientiam natura desiderant. quod autem appetitur, si absit, molestiam, si uero præsens fuerit, uoluptatem gignere solet. cunctis ergo hominibus unum natura cognatum, unum omnibus expetendum, unum denique iocundissimum. atqui id totum in ueri contemplatione consistit. quod mentis (ut Plato inquit) est pabulum, atque ineffabili quadam complet animum uoluptate. uoluptates igitur corporis, aliæ quidem ab aliis appetuntur. mentis uero gaudium, unum, atque idem à cunctis amatur.

Caput. xv. Cur homines ad uoluptatem corporis sint procliuēs.

T quærat forte quispiam, cur homines propemodum innumeri sint ad uoluptates corporis proniores. huius profecto causam Aristoteles arbitratur, quod sensuum illa suauitas eius, quo mens alitur gaudii umbra quædam, atque imago sit. Igitur a primis annis cum sensibus duntaxat utimur. qui nec ueritatis naturam, nec eius gaudium assequi possunt. eius uoluptatis, ad quam naturæ prima intentio fertur loco, illam, quæ sensibus blanditur, hac decepti similitudine sequimur, auidèque complectimur. Cum uero ætas iam adoleuerit, ac uelut expergefactis animi oculis, ueritatem suspicari, eiusque gaudium degustare ceperimus, tum quoque plurimi ante actæ uitæ cursû ad se ætutè usque, psecuntur. diu nãq; se sensibus credere, eorûq; motibus obsequi consueuere, eaq; ipsa consuetudo radices altius iam, profundiusq; egit, ut impossibile, aut certe difficillimû sit, eas iã solidas, atq; altissimas extirpare. quibus pspicuum est, duo esse præcipua,

ignorantiam uidelicet, ac flagitiosam consuetudinem, quæ nos extra beatitudinis callé in miseriam siluis uersari cogant, quod Cicero in tertio Tusculanarum disputationum elegantissime describit his uerbis. Natura inquit paruulos nobis dedit igniculos, quos celeriter malis moribus, opinionibusque deprauatis sic restringimus, ut nusquam naturæ lumen appareat. Sunt enim ingeniis nostris semina innata uirtutum, quæ si adollescere liceret, ipsa nos ad beatam uitam natura perduceret. Nunc autem simul, atque in lucem editi, & suscepti sumus, in omni continuo prauitate summæque opinionum peruersitate uersamur, ut cum ipsius nutricis lacte errorem suxisse uideamur. Cum uero parentibus redditi, id est magistris traditi sumus, tum ita uariis imbuimur erroribus, ut uanitati, & opinioni confirmatæ natura ipsa cedat, hæc Cicero. ¶ Ut autem ad propositum redeamus, uoluptas pro hominum diuersitate uaria, & incerta est, mentis uero unicum ab omnibus gaudium natura expetitur. Cumque duo hæc contemplatio scilicet ueritatis, eiusque uoluptas in mente consistant, atque ex his summi boni natura constare uideatur, utrum sit horum ad beatitudinem potius, præstantiusque, philosophi ueteres dubitauerunt. Trismegistus enim, & Theodorus Dionysii dialectici discipulus, Democritus, Piro, Eurilochus, Philotimon, Phliasius, Nausiphanes, Theius, Epicurus, Origenes, Auicenna, Algazel in beatitudinis natura gaudium, quod contemplationis comes est, præcipuum iudicare uidentur. Thales autem, Bias, Anaxagoras, Socrates, Euclides Megarensis, Aristoteles, Herillus Calcedonius, Auerois contemplationem ipsam præponere, atque hæc quidem disceptatio, & controuersia usque in nostram uiguit ætatem. & inter christianos quoque theologos agitatur. Sed de hoc alias. Nunc uero admonuisse sufficiet, quemadmodum Aristoteles in duobus potissimum (ut supra declarauimus) ab Eudoxo, & Aristippo dissentiat.

Caput. xvi, Quid de uoluptate sceptici senserint, quid Dionysius, quid Theodorus.

Iro quoque eliensis, atque omnes, qui ab eo fluxerunt philosophi sceptici nominati, hoc, uno cum Aristippo cyrenaicorum principe consenserunt, quod nihil ex omnibus rebus natura iocundum, aut asperum esse queat, uoluptatemque, ac dolorem, aut ab hominum, opinione, aut usu fieri, aut certa nostrorum corporum affectione. nam quod modo iocundum appareat, cras contra molestum

DE VOLVPTATE

lestum futurum, quodque alteri asperum, alteri aliter affecto suauissimum. quod uero eiusmodi uarietatem recipit, negat suapte natura quale uideatur existere. uerum pro diuersitate hominum, quæ sensibus admouentur, uaria quoque uideri putant. Dionysius autem Heracleotes, non modo id unum, sed cuncta cyrenaicorum instituta defendit, finemque bonorum dicit esse uoluptatem. cum enim in dolorem oculorum incurrisset, noluit dolorem indifferentem dicere, cum illo fuisset acriter cruciatus. cumque Zenonem stoicum audiuisset, post se ad cyrenaicos cõtulit. Theodorus uero Dionysii dialectici discipulus, & ab hoc, & à cyrenaicis plurimum discrepat. nam uoluptatis nomine solum utitur ad eam, qua tanguntur sensus suauitatem significandam, nec modo non summum bonum, sed ne bonum quidem eiusmodi uoluptatem esse putat. summum quippe bonum mētis gaudium, eiusdemque agritudinem summum malum, alterum quidem prudentia constare, alterum imprudentia. atqui bona, quibus beatitudinem comparamus, esse prudentiam, ac iustitiam. mala uero contrarios habitus, uoluptatem autem, & dolorem, ut stoici quoque putant, indifferentia.

Caput. xvii. Quid Epicurei de rerum primordiis, De uoluptate, & affectibus, atque moribus.

T uero Epicurei uoluptatis nomen ueluti genus quoddam constituunt, cuius species duæ sunt. alteram porro uoluptatem in motu, alteram in statu consistere arbitrantur. quæ uero in motu posita est, bifariam diuidunt. unam quippe in mēte esse, in sensibus alteram. illud gaudium ut plurimum nominant, hanc uero lætitiā. gaudium definiunt suauem mentis cõmotionem, eo, quod petierat, perfruentis. lætitiā uero iocundum motum, quo sensus hiant, ac diffluunt. Quemadmodum uero hæc ipsa, quæ ponitur in motu iocunditas oriatur, sic docent. Rerum aiunt, quæ sunt omnium primordia corpuscula quædam minimā, ac penitus indiuidua, quas ob eam causam, quod insecabiles sint ἀτόμους nuncupant, easque magnitudine inter se, ac figura differre, ut hæc quidē semina maiora sint, alia minutiora, hæc rotunda, leuiāque, illa curua, & hamata, & aspera. hæc omnia inmensum per inane perpetuis motibus uolitare, contingere sese, ac fortuitis concursionibus cohærētia, quæcūque in rerum natura sunt constituere, horū concreatione tria præcipua reꝝ genera fieri putāt. Quædam his atomis, quæ rotundæ, minutæ, leuēsque sint, effici, alia maiori

bus asperioribusque. Nonnulla uero inter hæc duo medium obtinere, nec leuia esse, nec penitus aspera corpus quoque nostrum, & animam iisdem seminibus concreta esse uolunt, hoc interesse tamen, quod corpus amplioribus crassioribusque, hæc autem è minutis leuibus, rotundisq; conflatur. inesse præterea inane cunctis mistum corporibus, atque naturis, quos meatus. porosque nominant. quibus efficitur, ut corpora se se mutuo capere, ac ueluti combibere possint. Cum igitur prima illa seminum genera nobis obiecta sunt, quia (ut diximus) minima existunt, sine ulla offensione corpus, atque animam undique penetrant. quia uero rotunda, & leuia, atque iccirco animæ naturæ cognata, mulcent continuo illam, ac sensibus blandiuntur, cuius generis mitia poma, mellisque, atque lactis liquores, cantus, odoresque suauissimos, cæteraque eiusmodi esse putant. Qua propter ea, quibus anima cõtexta est semina, cū lenibus hisce blandisque corpusculis attinguntur. assentiuntur illa quidem dulci huic commotioni, seseque in ea, quæ sensibus, ac meatibus hausta sunt corpuscula, maxima quadam auuiditate diffundunt, iocunde adherent, firmiter copulantur, suauissime complectuntur. eamque ipsam assensionem, effusionem, coniunctionem, complexionemque, uoluptatem in motu positam arbitrantur. cõtra uero accidit, cum tertium illud corporum genus, quod asperis ponderosisque seminibus constructum est, sensibus admouetur. quod enim grandia sunt, quibus constant elementa, difficile corporis, atque animæ foraminibus intruduntur & ui quadam animæ corpuscula pulsant, perrumpuntque, ac distrahunt. quod uero aspera sunt, & hamata mordent quodammodo animam acriter, corpusque compungunt. talia quidem esse censent absinthiũ, fel, colores, sonos, odoresque molestos. cætera denique omnia, quæ asperitate aliqua, & amaritudine sensus contingunt, horum quippe seminibus animæ primordia concita distrahuntur, horrent, diffugiunt, ac sese celeriter contrahunt. eiusmodi dispersionem, contractionemque dolorem secundum motum definiunt. Hæc Lucretius epicureus nobilis in secundo de rerum natura, his uersibus exprimit.

Vt facile agnoscas de leuibus atque rotundis

Esse ea, quæ sensus iocundæ tangere possunt.

At contra quæ hamata. atque aspera, cūmq; uidentur.

Hæc magis hamatis inter se nexa teneri,

Propterea que solere uias rescindere nostris

Sensibus introituque suo perrumpere corpus.

Item

DE VOLVPTATE

Item eodem in libro hæc.

Præterea quoniam dolor est ubi materiali

Corpora ui quadam per uiscera uiua, per artus.

Sollicitata suis trepidant in sedibus intus.

Inque locum quando remigrant fit blanda uoluptas.

At uero illa, quæ mediis quibusdam elemētis coagumenta sunt, in plura genera partiūtur. Nam alia quidem ad lenia blandaque corpora propinque accedunt. alia ad illa potius, quæ sensibus aspera. quædam uero ab utrisque æqua ferme differētia distāt. Prima quidem tacito quodam motu animam ad uoluptatem alliciunt, altera ad tristitiam, doloremque sensim, ac latenter incitare uidentur. Illa uero, quæ dicuntur in differētia, motum ambiguum dubiūque efficiunt. Quapropter horum impulsu pigrescit animus, ac torpet, nec ad agēdum nisi nouo aliquo accedente motu excitatur. Neque uero silētio prætereundū puto, quod inter ea, quæ penitus leuia, rotundaque sūt, & ea insuper, quæ adunca omnino, & aspera, medium quoddam genus corporum interponitur. Idque his constat atomis, quæ nec rotundæ penitus, nec inflexæ, aduncæ que sunt, sed angulis quibusdam exiguis, ac mollibus eminet. cuiusgēris uina quædā, ac poma. quæ agresti, & acri, atque (ut aiūt) acuto sapore modice temperata sunt, esse uolunt. Hæc autem nec leniunt animum, neque dissipant, nihilōque magis languescere cogunt. uerum leuiter, ac modice pungunt, & quasi titillant, uoluptatēque efficiunt. Id totum ex his Lucreti uersibus intelligitur.

Sunt etiam quæ iam nec leuia iure putantur

Esse, neque omnino flexis mucronibus unca

Sed magis angululis paulum prostrantibus, & quæ

Titillare magis sensus, quam lædere possint.

Fecula iam quo de genere est, uini que sapes.

Quo fit, ut tres sint earū, quæ motum sequuntur in sensibus species uoluptatum, una quidem affectio quædam ad molliciem, quam illectio nem nuncupāt. altera lenis, ac dulcis commotio. postrema uero exigua quædam compunctio, & (ut aiūt) uelut pruritus, atque titillatio. utitur & alia quadā diuisione uoluptatum Epicurus. alias enim naturales, & necessarias dicit, ueluti quæ dolorem, ac uehementem naturæ concupiscentiam sedant cibus, atque potionibus. cæteris que omnino, ad quæ uehemens naturæ motus impellit. alias naturales quidem, non tamen necessarias, cuiusmodi sunt, quæ delectationem uariant solum, nec do-

lores tollunt, nec uoluptatem exaugent. naturæ siquidem expleta indigentia, eoque, qui hanc sequitur dolore detracto, putat Epicurus summam corporis terminari uoluptatem, ut postea uariari uoluptas, distinguique possit, augeri, amplificarique non possit. hoc ergo secundo in genere eæ uoluptates ab Epicureis positæ sunt, quæ condimentis uariis, exquisitisque epularum delitiis percipiuntur. Tertium deinde genus addit uoluptatum earum, quæ nec naturales sunt, nec necessariae, ueluti quæ ex rerum externarum spectaculis nihil ad uictum, aut peritiam pertinentibus, & omnino omnes, quæ ex immenso diuitiarum, atque opum cumulo capiuntur. Harum omnium uoluptatum ea ratio est, ut earum, quæ necessariae sunt libido, nec opera multa, nec impesa expleatur. nec naturalium uoluptatum cupiditates multa desiderant, propterea quod ipsa natura diuitias, quibus contenta sit, & parabiles, & terminatas habet. inanium autem cupiditatum, quæ nec naturales, nec etiam necessariae uoluptates affectant, nec modus ullus (ut ille putat) nec finis reperiri potest. unde si ad naturam uixeris (inquit Epicurus) nunquam eris pauper. si ad opinionem, nunquam ditius. sapientem quippe locupletat ipsa natura, cuius diuitiæ parabiles sunt. neque uero tenuissimo, & contemptissimo uictu minores, quam ex rebus exquisitissimis ad epulandum uoluptates percipiuntur. Paucis enim ac minime natura contenta est. ¶ Nec eam solam Epicurus sequitur uoluptatem, quæ suauitate aliqua naturam mouet. de qua satis iam diximus, sed maximam illam uoluptatem existimat, quæ percipitur omni dolore detracto. quæ in statu positam dicit. cumque eam esse uoluptatem cyrenæici negauissent. contra, Epicurus uoluptatem hanc dici debere, sic docet. quoniam cum priuamur dolore, ipsa liberatione, & uacuitate omnis molestiæ gaudeamus. omne autem id, quo gaudemus. uoluptas est, ut omne, quo offēdimur, dolor. doloris omnis priuatio recta nominata est uoluptas. ut enim cum cibo & potu fames, sitisque depulsa est, ipsa detrahitio molestiæ, consecutionem affert uoluptatis. sic in omni re, doloris amotio successionem efficit uoluptatis. Itaque non placuit Epicuro medium esse quiddam inter dolorem, & uoluptatem. Illud enim ipsum, quod quibusdam medium uidetur, cum omni dolore caremus, non modo uoluptatem esse, uerum etiam summam uoluptatem. quisquis enim sentit, quemadmodum sit affectus, eum necesse est, aut in dolore esse, aut in uoluptate. hanc præterea uoluptatem in statu positam bifariam diuidunt. Alteram quidem in animo ponunt, in corpore alteram, hanc indolentiã,

DE VOLVPTATE

indolentiam. illam uero tranquillitatē uocant. Est autem (ut placet his) in corpore indolentia doloris omnis detractio. Tranquillitas autem placida quaedam, & constans animi ab omni perturbatione uacatio. nonnunquam uero utranque uoluptatem uno uocabulo complectuntur, absolutam, atque integram tranquillitatem appellantes. quo fit, ut duplex tranquillitas sit, una solius animi totius hominis, altera ea, quæ perfecta omnino, atque absoluta,

Caput. xviii. Modus in uoluptatibus, & quod foelicitas non fit in uoluptate concitata, sed in tranquillitate apud Epicurū, atque Democritū.

Mnem in super uoluptatem suapte natura bonam esse, atque expetendam, fugiendam tamen interdum alterius gratia. quæ enim ex immoderatis, & turpibus actionibus suscipiuntur, uitare ob eam causam oportere, quod breuissimæ sint, ac fragiles, se cumque ferant pœnitentiam, curam, sollicitudinem, atque dolorem. Dolores itidem per se fugiendos omnes esse, alterius tamen gratia, eos suscipiendos, qui cum leues, ac breuissimi sint, maximas quasdam sint nobis uoluptates, & commoda præstaturi. & si uoluptates omnes bonæ sint. non tamen in omnibus sitam esse beatam uitam. neque enim eam, quæ motu fit, ad beatam uitam se ipsa contentam esse, nec ad beate uiuendum sui gratia penitus necessariam. ceterum absolutam illam tranquillitatem, quæ placidam animi quietem corporisque indolentiam continet, summum omnino bonum putant. ¶ His enim duobus omnem profus naturam hominis corporis uidelicet, atque animi pariter esse perfectam, atque hunc esse statum, ad quem omnia referantur negocia. siquidem laboresque subire omnes, ut in ocio, deinde & quiete esse possint, easque, quas in motione posuimus uoluptates sequi, ut dolores pellant, naturæque indigentia satisfacciant. pellerem uero dolorem, & indigentia satisfaccere, ut omni dolore, qui ab egestate naturæ fit, soluti ac liberi simus. Atque hæc ea indolentia est, quam in statu intelligi uolunt, quamque in foelicitate censent partem alteram obtinere, alteram uero partem tranquillitatem animi regere, cuius gratia uirtutes omnes quæ sitæ sint. Quippe cum nihil aliud uirtutes desiderent, nisi ut omni liberent animum perturbatione. id uero est ipsa tranquillitas, qua propter tranquillitatis ipsius gratia uirtutes omnes quæ sitas esse uolunt, & multo magis reliquas omnes hominum actiones, ¶ Præterea cum

cætera hominis bona, aut animi duntaxat propria sint, aut corporis. sola ex omnibus absoluta illa, ac perfecta tranquillitas uniuersam hominis naturam continet. Ideoque bonorum omnium præstantissimum merito iudicari debet. ¶ Ad hæc quoque non parum id ualet, quod omnium philosophorum auctoritate confirmatum est. Id scilicet summum uideri, cui nihil ulterius addi possit. Tu uero quid tranquillitati adicies: an uero id facies: nisi quid illi desit. At si quid boni defecerit, necesse est eum, cui desit, illud appetere. qui uero cupit, tranquillus esse nullo modo potest. ubi igitur tranquillitas est, ibi appetitio nulla. ubi uero nihil appetitur, nulla est indigentia. ubi nulla egestas, ibi denique status perfectus, copia rerum expetendarum, bonorumque omnium absoluta complexio. ubi ergo tranquillitas est, ibi bona sunt omnia. ubi omnia sunt, & tranquillitas. quo intelligitur, ei nihil deesse, nihil omnino addi posse, bonorumque in se naturam omnium, rationemque comprehendere. Ideoque perfectum esse bonum, atque extremum, ad quod naturæ omnis appetitio referatur. ¶ Cumque bona plurima sint, aut unum aliquod ex his beatitudo est, aut omnia inuicem congregata, aut quiddam potius, quod ex omnium cæterorum bonorum cumulatâ possessione conficitur. Aliquod uero bonorum secretum à cæteris, quoniam plurima sibi alia superaddi queant, summum nullo modo bonum uideri potest. Nec etiam simul collecta omnia. Beatitudo namque humanæ uitæ finis quidam ultimus, atque extremus existit. ultimus autem finis unus, atque simplex esse debet. quapropter summum bonum erit, quod ex aliorum omnium accumulatione profectum sit. Id uero præter tranquillitatem esse nihil potest. Est enim bonorum natura duplex. nam & expleat animum, & omni molestia liberant. eiusmodi uero expletio, atque liberatio proculdubio est ipsa tranquillitas. ¶ Quæ quoniam cæterorum bonorum possessionem sequitur, consequens est, ut eorum omnium finis, atque extremum, ob eamque causam summum merito uideatur. nec enim quiescit animus unquam, nisi bona omnia consecutus fuerit. quies autem, & tranquillitas, unum, atque idem est. bonorum igitur aliorum possessioni succedit. eius itaque gratia bona quæ sita uidentur omnia. quasi hic sit finis ultimus, atque optimus ab omnibus expetendus. Quapropter Epicurus beatam uitam censet in animi tranquillitate consistere, in ea uero tranquillitate, quæ animi simul & corporis indolentiam continet beatissimâ. ¶ Sed ne uidear ea, quæ de Epicuro relata sunt, ex me ipso asseuerare, primum quod

DE VOLVPTATE

Quæ uoluptas, quæ motionis comes est, summum bonum non sit, ipse suis uerbis testatur in epistola ad Menecem inquiring. Cum itaque dicamus uoluptatem finem esse, nec luxuriosorum uoluptates, easque, quæ in gustu sunt positæ, ut quidam ignorantes, & à nostra sententia dissentientes arbitrantur, sed non dolere corpore, animoque tranquillum esse, & perturbatione uacare dicimus. Non enim conuiuia, & commestationes, non puerorum, mulierumque congressus, non piscium usus, cæterorumque, quæ affert prætiosior mensa, suauem gignit uitam. uerum ratio sobria, causasque perscrutans, cur quæque uel eligenda, uel fugienda sint, opinionemque expellens, per quas animos ut plurimum tumultus occupat. Item in epistola eadem. Doloris inquit perturbationis que uacatio constantes sunt uoluptates. gaudium uero, ac lætitia actio secundum motum dicitur. summa uero uoluptas est doloris priuatio, & maiores quidem sunt animi, quam corporis uoluptates. caro enim præsentibus duntaxat suauitate perfunditur, animus præteritarum, præsentium, futurarumque rerum cogitatione congaudet. Item in eadem epistola, non potest iocunde uiui, nisi prudenter honeste, ac iuste, uiuatur, neque prudenter, honeste, iuste, nisi iocunde. ex his ostendit Epicurus, nec in uoluptatibus secundum motum, neque in his, quæ ex turpibus actionibus capiuntur, summum bonum consistere. uerum duo hæc indolentiam scilicet corporis, & animi tranquillitatem uitam efficere beatissimam. idem quoque testatur Lucretius Epicureus in secundo libro de rerum natura. ubi dum inanes hominum cupiditates, luxuriosasque delicias uituperat, hæc inquit.

O miseram hominum mentes, o pectora cæca.

Qualibus in tenebris uitæ, quantisque periculis
Degitur hoc æui, quodcunque est nonne uidetis.

Nil aliud sibi naturam latrare nisi utque

Corpore seiunctus dolor absit, mente fruatur

Iocundo sensu, cura semota, metuque.

Hic ergo uituperans luxuriam hominum, eos cæcos uocat, & miseros quod omnibus sese molestiis onerent, neque uideant, quid natura tamquam supremum finem bonumque desideret. Quid uero id sit ipse explicat dicens, hoc naturam appetere, ut dolor absit à corpore, quod illam, de qua diximus indolentiam significat, quodque cura metuque semota sint, quibus profecto uerbis animi tranquillitatem uult intelligi, atque horum duorum numerum beneficio fruatur, ac sensu iocunde.

cundo, & mente, quasi dicat, in his summam consistere corporis, atque animi iocunditatē. ¶ Quod ergo duobus his, idolentia scilicet, & animi tranquillitate uita consistat beatissima, hæc Epicuri, atque Lucretii testimonia satis esse debent. quod uero & ille, in quo mentis tranquillitas sit, quamuis membra corporis crucientur, beatus existat, testis est Epicurus in epistola ad Metodorum dicens eum, qui semel sit sapiens, in contrarium habitum transire non posse, neque perturbationibus cedendo errare, & siue crucietur, siue excarnificetur, sapiētem nihilominus felicem fore. In epistola quoque illa, quam moriens ad Hermacum scribit, hæc inquit, Cum ageremus uitæ beatum, & eundem summū diem, scribebamus hæc. tanti autem morbi aderant uesticæ, & uiscerum, ut nihil ad eorum ægritudinem posset accedere. compensabatur tamen cū his omnib⁹ animi latitia, quam capiebam memoria rationum, inuentorūque nostrorum. In his uerbis beatum se diem dicit agere, & tamē maximis doloribus cruciari, atque eadem fuisse dicitur Leucippi, Democriti, ac Theodori sentētia. ut in tranquillitate mentis beatitudo sit. quod si huic indolentia corporis adiungatur, in hac tum, affectione animi, corporisq; absoluta, atque perfecta beatitudo consistat.

Hæc nos ad te à diuersis philosophis de uoluptate disputata conscripsimus. quam uero ex his sequaris sententiam, uolo tibi potius ab illorum, qui hic disputant, auctoritate, rationibusque, quam meo iudicio suaderi. Mihi uero satis fuerit philosophorum pene' omniū opiniones exercendæ memoriæ gratia retulisse. FINIS

Marfilii Ficini Florentini De Voluptate Liber absolutus est, Figini. iii. Kalendas Ianuarias. Mcccclvii. anno ætatis suæ. xxiiii.

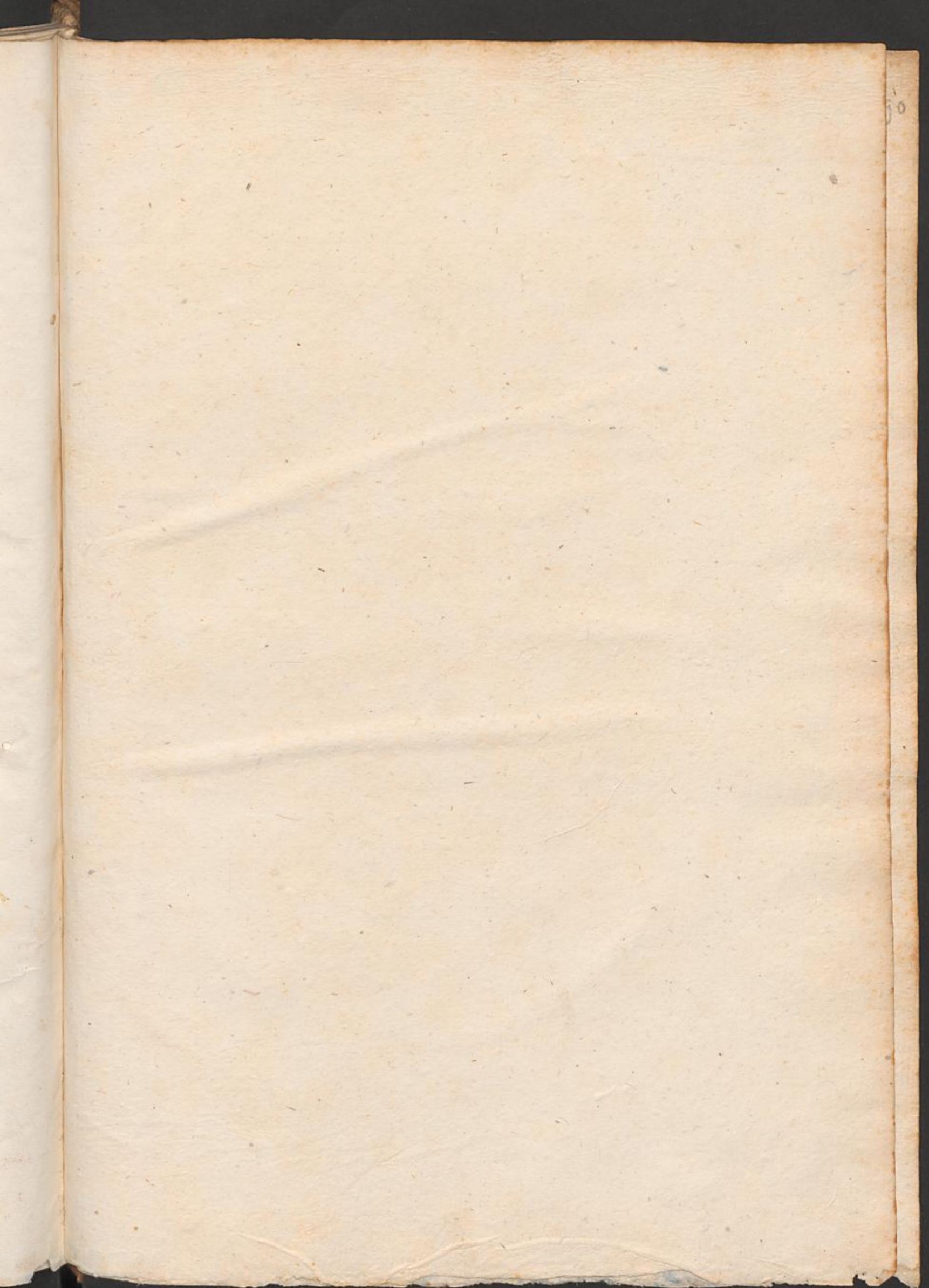
Venetiis mense Septembri. M. III. D. In ædibus Aldi.

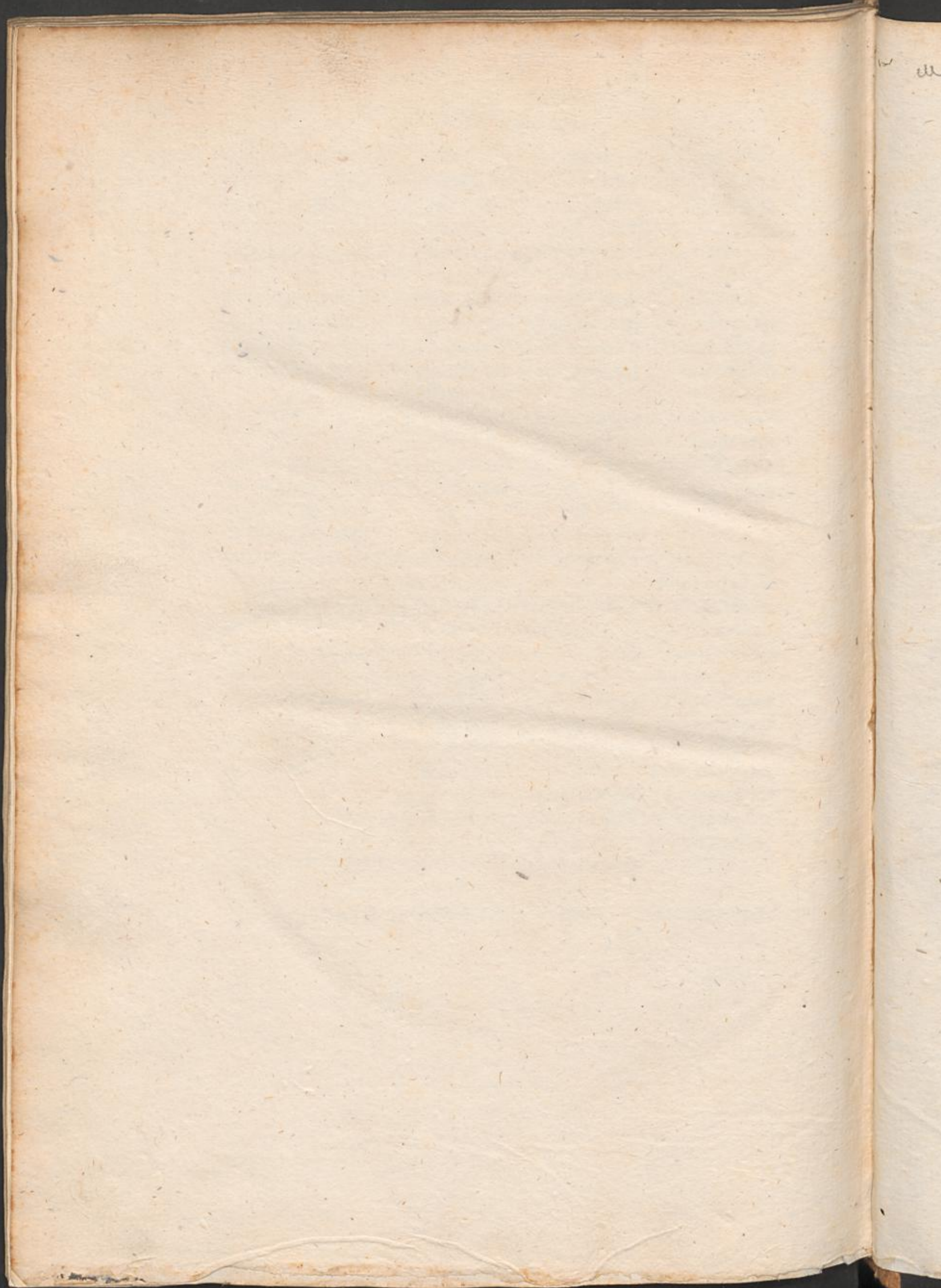
Nequis hunc librum queat imprimere, concessum est, ab Ill. S. V.

REGISTRVM

A	G	O	V
Index	num siue	est essentialis	Caput.xx.de
Iamblichus	dum sortes	agat, uidelicet	Quod aut huius
magis inter	Susceptura	quoque licet	traria quaedam
rium seperata	Deus puidetia	haftenus de	tur inuoluntarii
B	H	P	X
ferme sicut	deris illuc &	subito facta	¶ Pietas iustitia
ubiq; mensuris	taminatam se	atque ita per	¶ Sanctum, dei
mundanos	enim semper	sunt corporis	Qua transui
telligentiam	instar mentis	nec factum	occidente cepit
C	I	Q	Y
Rationales	Quæ secundum	animantes uero	porro ac fitire
tur neque	nō harmonica	nobis attingit	adhuc primis
do posse	liore quæ admo	sunt quatenus	esse dicunt
de somniis	Ex porphyrio	aeream Immo	atq; imitentur
D	K	R	Z
tiens in super	cta propter	ne effingit	fit concitatione
de sacrificiis	neq; sensus	intellectus noster	tonis nostri
tensis potentiis	L	conuertit eatenus	ternos qui ad id
remus eos	MARSILIVS	existimat si quæ	¶ Postrema ue
E	propterea fertur	S	&
bile purum	propria intellectus	imperfectæ sunt	è cæteris bonis
Omnium quæ	M	illuminatus est	nec rebus
na ex hominū	Quomodo depre	nihil habet	à membris præ
bus: compones	rum opera	in se ipsa &	luptas corporis
F	ceperis ampliffi	T	lestum futurū
uinis potestatibus	N	ad secundam	
uniformi	Ex Michaele	suam habeant	
tasque ad illam	Scaleni uero	diuinorum cogita	
ordines omnibusque	spiritu uelut	quod eius est	
	me per sensisse		

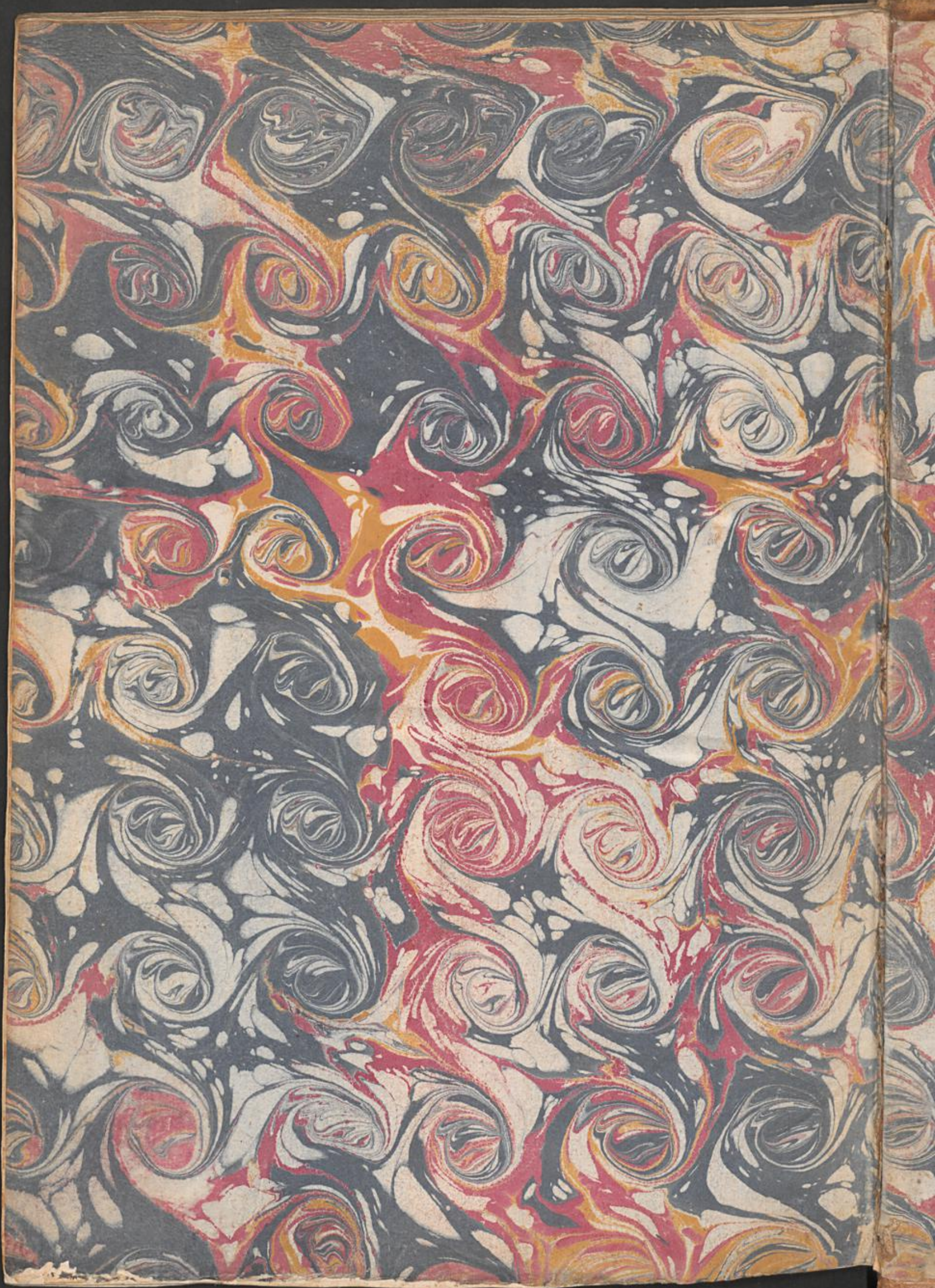
Omnes sunt quaterni propter K. duernum. L. & M. ternos, & uero est quaternus.

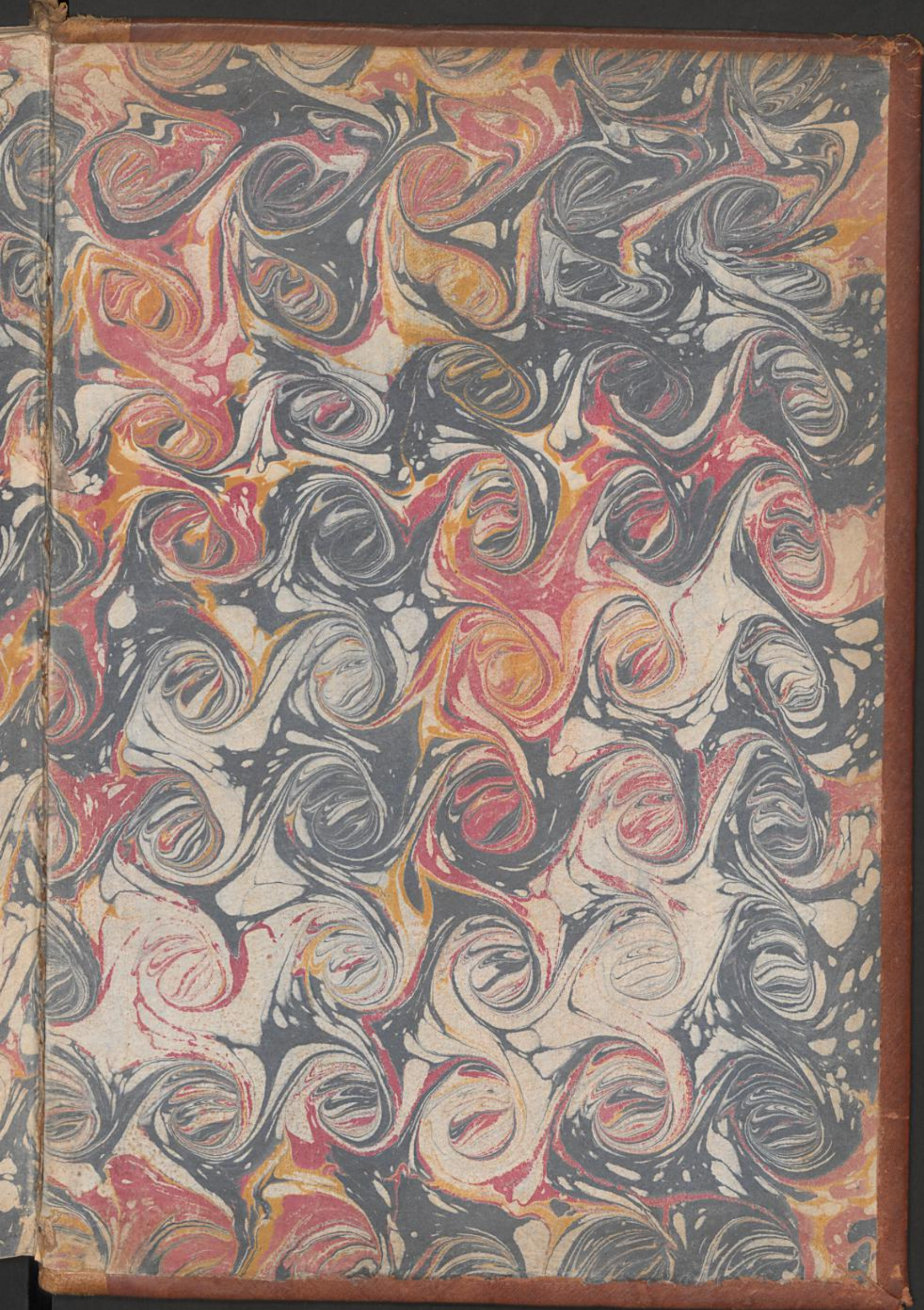

u 544

11031 - 90

1795/12
CONTOUR KAY

